

Slachta Margit beszédei a magyar parlamentben

SLACHTA MARGIT ÍRÁSAI

Slachta Margit beszédei a magyar parlamentben

5000 Ft

GONDOLAT

Slachta Margit beszédei
a magyar parlamentben

Slachta Margit írásai

Slachta Margit beszédei a magyar parlamentben

Szerkesztette, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket készítette
PETRÁS ÉVA – SCHLACHTA BOGLÁRKA LILLA – SZABÓ RÓBERT

Barankovics István Alapítvány • Gondolat Kiadó
Budapest, 2021

© Slachta Margit örököse, 2021
Bevezető © Németh Emma, 2021
Szerkesztés, jegyzetek © Petrás Éva, Schlachta Boglárka, Szabó Róbert, 2021

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

Felelős kiadó: a két kiadó vezetője
Tördelő: Jeszenszky Katalin

ISBN 978 963 556 213 8

TARTALOM

Előszó (<i>Prof. Dr. Mészáros József</i>)	11
Bevezető (<i>Németh Emma</i>)	13
I. 1920–1922	19
SCHLACHTA BOGLÁRKA LILLA	
„Mert a kereszténység a jognak és nem az erőszaknak az uralma” – Slachta Margit nemzetgyűlési tevékenysége 1920–1922 között	21
Beszédek	
1. Slachta Margit első nemzetgyűlési felszólalása az indemnitási törvényjavaslat kapcsán	26
2. Interpelláció a hazatérő hadifoglyok ügyében	35
3. Felszólalás az árdragító visszaélésekről szóló törvényjavaslat kapcsán	37
4. Interpelláció a cenzúra ügyében	41
5. Indítvány a földbirtok helyes megoszlását szabályozó rendeletekről szóló törvényjavaslathoz	43
6. Felszólalás az állami italmérési jövedékről szóló törvényjavaslathoz	45
7. Felszólalás az indemnitási törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása kapcsán	55
8. Felszólalás az 1920–21. évi költségvetés tárgyalásához	59
9. Felszólalás a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium költségvetésének folytatólagos tárgyalásán	64
10. Indítvány az igazságügyi tárca költségvetésének részletes vitáján	70
11. Felszólalás az iskoláztatási köteleesség teljesítésének biztosításáról szóló törvényjavaslat kapcsán	73
12. Felszólalás a Huszár Károly miniszterelnök interpellációjára adott válasz tárgyalásán: az Oroszországban erőszakosan visszatartott magyar hadifoglyok ügyében	76
13. Felszólalás az 1921/22. évi augusztus hó 1-étől december hó végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat kapcsán	79

14. Felszólalás az Észak-amerikai Egyesült Államok békehatározata tárgyában a külügyminiszter jelentése kapcsán	82
15. Felszólalás az ingatlanok, a felszerelési tárgyak, az áruraktárak, az ipari üzemek és egyéb jóságok vagyonváltásáról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása kapcsán	84
16. Felszólalás a IV. Károly Őfelsége uralkodói jogainak és Habsburg-ház trónörökösödésének megszűnéséről szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalásán	86
17. Felszólalás a lakásépítés előmozdításáról szóló törvényjavaslat kapcsán	93
18. Felszólalás az 1921/22. költségvetési év augusztus hó 1-étől december hó végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1921. évi XXXIV. tc. hatályának 1922. évi június végéig való kiterjesztéséről szóló törvényjavaslat kapcsán	96
19. Napirend előtti felszólalás a női választójog tárgyában	117
20. Felszólalás a közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és szülőtlen árvák) anyagi helyzetének javítása és az erre szükséges fedezet biztosításáról szóló törvényjavaslat kapcsán	119
21. Felszólalás a választójogi törvényjavaslat kapcsán	125
22. Slachta Margit utolsó felszólalása a Nemzetgyűlés 315. ülésén	136

II. 1945–1947 137

PETRÁS ÉVA

„Az igazságot és a haza érdekét akarom mindenkor szolgálni” – Slachta Margit nemzetgyűlési tevékenysége, 1945–1947	139
---	-----

Beszédek

1. Felszólalás a Magyarország államformájáról szóló törvényjavaslat tárgyalása során	143
2. Felszólalás a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szóló törvényjavaslat részletes vitájában	161
3. Felszólalás személyes megtámadtatás visszautasítása címén	167
4. Interpelláció a belügy- és igazságügy-miniszterekhez az internálási rendszer megváltoztatása tárgyában	170
5. Felszólalás a miniszterelnök [Nagy Ferenc] nyugati útjáról szóló beszámolója feletti vitában	174
6. Hozzászólás a Magyar Köztársaság kormánya részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazásról szóló törvényjavaslathoz	182

7. Felszólalás a nőknek az egyetemekre és a főiskolákra való felvételéről szóló törvényjavaslat általános vitájában	198
8. Felszólalás félreértett szavai valódi értelmének helyreigazítása címén	204
9. Felszólalás a nemzetgyűlési képviselők összeférhetetlenségéről szóló törvényjavaslat általános vitájában	206
10. Felszólalás a házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalásán	213
11. Hozzászólások a házszabály-reviziós bizottság jelentéséhez az összeférhetetlenségi eljárás szabályainak előkészítéséről	225
12. Vízontválasz az igazságügy-miniszternek Slachta Margit július 24-i interpellációjára az internálási rendszerről adott válaszára	227
13. Felszólalások a házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása során	229
14. Hozzászólás a nemzetgyűlési választói névjegyzék helyesbítésének elhalasztásáról szóló törvényjavaslat sürgős tárgyalásán	238
15. Hozzászólás az egyes rangok és címek megszüntetéséről szóló törvényjavaslat részletes vitájában	243
16. Felszólalás a Magyar Köztársaság Elnökének a béke megkötésére való felhatalmazásáról szóló törvényjavaslat benyújtásakor	245
17. Hozzászólás az 1946–47. évi költségvetéshez	251
18. Hozzászólás a tájékoztatásügyi tárca 1946/47. évi állami költségvetéséhez	264
19. Felszólalások az 1946/47. évi állami költségvetés igazságügyi tárcájának részletes tárgyalása során	269
20. Felszólalások az 1946/47. évi állami költségvetés vallás- és közoktatásügyi tárcája részletes tárgyalása során	285
21. Felszólalás az 1946/47. évi állami költségvetésről szóló törvényjavaslat tárgyalásán	300
22. Interpelláció a miniszterelnökhöz és a belügyminiszterhez Románd községet sújtó kitelepítési és betelepítési rendelkezések megszüntetése tárgyában	325
23. Módosító indítvány az 1947. február 10. napján kelt békeszerződés becikkelyezéséről szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalásához	328
24. Hozzászólások az országgyűlési választásokról szóló törvényjavaslat vitáján	332
25. Hozzászólás a házasságon kívül született gyermek jogállása tárgyában elfogadott 1946. XXIX. törvénycikkhez kapcsolódó, a mentelmi bizottság jelentésével szemben megfogalmazott 29. kérvényéhez	341

III. 1947–1949	349
SZABÓ RÓBERT	
„...hogy magamhoz is hű maradjak, és a másokhoz szóló hivatásomat is megfelelőbben töltssem be...” – Slachta Margit országgyűlési tevékenysége, 1947–1949	351
Beszédek	
1. Hozzászólás az 1947: XX. tc-kel az államháztartás vitelére adott felhatalmazás meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalásán	356
2. Felszólalások az egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vételéről szóló törvényjavaslat folytatólagos vitájában	382
3. Felszólalások a külföldön tartózkodó egyes személyeknek magyar állampolgárságuktól való megfosztása és vagyonuk elkobzása tárgyában szóló törvényjavaslat vitájában	394
4. Felszólalás a nem állami iskolák (felekezeti) fenntartásának az állam által való átvételéről szóló törvény tárgyalásán	404
Rövidítések	413
Annotált névmutató	415
Képek	453
Képek forrásai	457

„Az én mandátumomba bele van írva a demokratikus haladásnak, a szociális igazságokért való küzdelemnek és a testvériség szent jegyében való munkának parancsa [...] Hiszem: ma az ország ezeréves földjén egy új hajtás vagyunk, mi új nyelven beszélünk, mi a politikában is ismerjük a hűséget, a szeretetet.”

(Részlet Slachta Margit 1920. március 20-i beszédéből, képviselői mandátumának átvételekor.)

ELŐSZÓ

A Barankovics István Alapítvány kezdeményezésére, a Szociális Testvérek Rendje támogatásával Slachta Margit földi maradványai hazatértek Magyarországra.

Az első világháború alatt és után bekövetkezett nemzeti tragédiák sorozata, a forradalmak, majd a trianoni békeszerződés határozta meg hazánk XX. százada politikájának kereteit.

Margit Testvér a XX. századi magyar történelem jelentős személyisége volt. Politikai szereplését három, egymástól jól elválasztható szakaszra lehet osztani. Az első szakasz 1918–1922-ig, a második 1927–1944-ig, a harmadik 1945–1949-ig, a kényszerű emigrációig tartott. Mindhárom időszak a kor problémáinak megoldására tett javaslatokat kívánt tőle.

Az első időszakban a Rerum novarum alapján a keresztény politika megalkotása volt a cél, többek között a választójogi küzdelem, a nők politikai szerepvállalásának lehetősége osztotta meg a közéletet. 1920. március 25-én került Slachta Margit a nemzetgyűlésbe első női képviselőként.

Parlamenti tevékenységének lezárultakor a szociális és lelkiismereti tevékenység került élete előterébe. Az első világháború okozta szociális válság többek között létrehozta a Szociális Misszió Társulatot, majd a Szociális Testvérek Rendjét, melyek célja az állam és a társadalom összefogása a szegénység elleni küzdelemben.

A második világháború alatt az embermentés volt a fő célja.

A második világháború befejeztével a barna újpogányság után a vörös újpogányság erőivel próbált meg harcolni. E küzdelem következményeképpen kénytelen volt emigrálni, és az emigrációban halt meg, Buffalóban. Az Egyesült Államokban temették el.

(Slachta Margit rövid életrajza és munkásságának ismertetése olvasható, „A modern katolikus politizálás arcképcsarnoka” [Barankovics István Alapítvány, 2019] című kötetben.)

Kötetünk Slachta Margit parlamenti tevékenységét mutatja be, egy Igaz Ember közéleti szerepvállalását állítva a középpontba.

Kötetünket Margit Testvér „hazatérte” alkalmából jelentetjük meg.

Kívánok mindenkinek figyelmes olvasást!

Budapest, 2021. november 15.

Prof. Dr. Mészáros József
Barankovics István Alapítvány Kuratórium Elnök

BEVEZETŐ

1920. március 25-én választották parlamenti képviselővé Magyarországon az első nőt, Slachta Margitot, a Szociális Testvérek Társasága alapítóját, akinek parlamenti felszólalásait gyűjtötte kötetbe Petrás Éva, Schlachta Boglárka Lilla és Szabó Róbert.

A nemzetközi kapcsolatai révén is a hazáját és az amerikai magyarokat szolgáló Slachta Margit a mai Szlovákia területén, Kassán született 1884. szeptember 18-án és az USA-ban, Buffalóban halt meg 1974. január 6-án. Megélt két világháborút és a Tanácsköztársaságot, német és szovjet megszállást, gazdasági világválságot, az ország szétdarabolását és romba döntését, végül pedig hazájából való száműzetését.

A 36 évesen első női képviselővé választott szerzetesnő politikai pályája semmilyen értelemben sem volt szokványos. A Katolikus Egyház törvényei a szerzeteseknek nem tették, és ma sem teszik lehetővé a pártpolitikában való részvételt. Slachta Margit és a Szociális Testvérek Társasága azonban a kánonjog szerint a világban, a világ javára szerzetesek módjára élő, elhivatott nők társulása volt, amely nem korlátozta tagjainak tevékenységét. Slachta Margit így a régi szerzetesi szellemet és fogadalmakat modern formában élhette meg.

Közéleti, szociális és hitéleti tevékenységét egész életében ugyanaz a cél mozgatta. Létével akart tanúságot tenni Isten szeretetéről, jóságáról és irgalmáról. Eszköze akart lenni a Szentléleknek, kialakítani saját magában és a szociális testvérekben az olyan – Istent és embereket szertő – modern munkás típusát, aki szolgálja Isten és a lelkek ügyét az élet centrumából, onnan, ahonnan országok és népek sorsát irányítják.¹ A Szociális Testvérek Társaságát ismertető, 1928-ban kiadott füzetben részletesebben kifejtette ezt az akkor nagyon szokatlan és még ma is modern gondolatot. Ferenc pápa Fratelli tutti, Mindnyájan testvérek kezdetű enciklikájában, száz évvel később, a politikai szeretetről szinte ugyanezeket fogalmazza meg.²

¹ Vö. Slachta Margit beszéde a káptalani díszgyűlésen Slachta Margit lelki öröksége I. 1923–1939., Salkaházi Sára Alapítvány, Budapest, 2011. 87..

² Vö. Slachta Margit: A puszták rejtekéből az élet centrumába, Testvérszövetség, Budapest, 1928. 22–24 és Ferenc pápa Mindnyájan testvérek kezdetű enciklikája, Szent István Társulat, Budapest, 2021. 93.

Önfeledten bizta életét és munkáját a Szentlélek irányítására, így sem sikertelenség, sem siker, sem elítélés, sem méltánylás nem érintette.³ Ez a fajta szent közömbösség, indifferencia az, amit különösen is az 1945 utáni parlamenti felszólalásaiban felfedezhet az olvasó. Mintha nem érdekelt volna, milyen hatást kelt a beszéde, eredményes lesz-e vagy sem. Pedig a testvéreknek tartott elmélkedésekből az derül ki, hogy nagyon keményen dolgozott a felismert jóért, de azt is vallotta, hogy a földi élet eseményeit az örök igazságok fényében kell megítélni. A jelen történések értékét az határozza meg, hogy végeredményben mi lesz belőlük. Az iskolák államosítása előtti héten például arról beszélt, hogy teljes erővel küzd az államosítás ellen, de tudja, hogy csak a csoda segíthet, és fél, hogy imáját az Úristen nem hallgatja meg.⁴

Mindvégig kitartott amellett, hogy az erkölcsi törvény szent és sérthetetlen, az igazság pedig kérlelhetetlen és alkutlan.⁵ Ő maga is alkutlanul képviselte ezt az igazságot. Sokan ezért kompromisszumképtelennek, önfejjének, korábbi nézeteihez makacsságig ragaszkodónak, ellentmondásos egyéniségnek tartották, míg mások modern szentként tisztelték.

Egyéni tehetségéhez nem mindennapi szociális érzék párosult. A Katolikus Egyház társadalmi tanításával összhangban az ő kiindulópontja is az emberi személy volt, aki a társadalom alkotója, része, akiért a társadalom van, és – nem utolsósorban – akinek cselekvése formálja a társadalmat olyanná, amilyen. Nem az absztrakt ember, hanem a ténylegesen élő, a konkrét, a történeti ember, akit Isten saját képére és hasonlatosságára teremtett, aki nem választható el fizikai, pszichikai és spirituális dimenziójától, amely az emberi személy sajátja.

A szociális gondoskodást társadalmi és strukturális reformokkal igyekezett összekapcsolni. Már a XX. század elején szociális útmutató füzeteket adott ki; házak, utcák, körzetek szerint felmérte a szegénységet Budapesten, majd úttörőként magas szintű szociális képzőt szervezett. Fontosnak tartotta, hogy az emberi bajokat ne csak vigasztaló szavakkal és segítő jótékonykodással orvosolják. A megelőzésre és a bajok forrásának kutatására helyezte a hangsúlyt.

A megelőzés legfontosabb eszközének a politikai és gazdasági struktúrák átalakítását tartotta. Ehhez a politika eszközeit is fel kívánta használni, noha saját bevallása szerint hiányzott belőle a „politikai raffinált tudás”. Nem vágyott közjogi vitákra sem saját pártjának, a Keresztény Női Tábornak 1918-as megalakításakor,

³ Vö. Slachta Margit: A Megszentelő Szeretet küldetésében, A Megszentelő Szeretet küldetésében, Válogatás Slachta Margit tanításaiból, Salkaházi Sára Alapítvány, Budapest, 2019. 45.

⁴ Slachta Margit: Maradj otthon magadnál. Slachta Margit lelki öröksége II. 1940–1945., Salkaházi Sára Alapítvány, Budapest, 2012. 98-102.

⁵ Slachta Margit világnézeti Credója. Idézi: Mona Ilona: Slachta Margit. Corvinus, Budapest, 1997. 222-224.

sem a női választójogi tervezet benyújtásakor, sem pedig képviselőként, jóllehet vitákban, támadásokban főként 1945 utáni két ciklusában bőven volt része.

Nem tartotta magát politikusnak. A romba dőlő világ, az emberek, családok nyomora és szenvedése, valamint az emberek boldogítása vezérelte. Első női képviselőként az árva közügyek anyja kívánt lenni a 160 férfi képviselő mellett. „Politikai” programja az egyén és a sok ezer család boldogabb életének segítése, „a boldogságnak a képviselete” a Parlamentben.

Képviselőjelöltként a szegények megsegítése, a szociális adórendszer és költségvetés, a kislakásépítés, fizetett szabadság, a középosztály védelme és a női egyenjogúsítás programjával lépett a politika színterére. Keresztény feministaként a nő és férfi egyformasága helyett egyenjogúságuk megvalósításáért dolgozott, figyelve a nő családban betöltött sajátos hivatására is. Figyelmének középpontjában a gyermek-, nő- és családvédelem állt.

Az egyház társadalmi tanításán alapuló, de azt részben megelőző prófétai látásmódja alapján nemcsak társadalmi reformokért küzdött, nemcsak a politikai és a gazdasági struktúrákat akarta átalakítani, de felismerte azt is, amit csak II. János Pál pápa fogalmazott meg jóval később, hogy a struktúrák átalakítása nem elégséges. Minden struktúrát a bűnös ember működteti ugyanis, ezért a bűn struktúráit kell átalakítani. Az egyes emberek személyes megtérésére van szükség, amire az ember a Szentlélek segítségével nélkül nem képes. A legszociálisabb tett szerinte a lélekmentés, az ember megtérésre, tudatos keresztény életre segítése. „A keresztény politika a lélekben kezdődik, a magánéletben folytatódik és az államéletben csak betetőzést nyer.”⁶

Meggyőződése volt, hogy a törvényhozásban elengedhetetlen a tízparancsolat érvényre juttatása. A társadalom krisztusibb berendezkedése nélkül minden szociális és karitatív munka elégtelen. Nem alamizsnálkodással akart csupán segíteni, hanem erkölcsi támasszal, népneveléssel, közszellemformálással. Arra hívta fel a figyelmet, hogy a keresztény alapok elvesztése jogbizonytalanságot eredményez, mert az ember önmagában nem képes más emberek számára az emberi méltóságot és jogot biztosítani. Az ember nem diktálhat erkölcsöt.

Álpróféták, hamis irányzatok, pusztító eszmeáramlatok között harcolt az igazságért, a krisztusi törvények és az emberi méltóság alapján szembeállt kora mindkét pusztító ideológiájával, a faszizmussal és a kommunizmussal. Fellépett a fajgyűlölet ellen. Magyarország német megszállása után több mint ezer embert bűntudott a rend házaiban, köztük Heltai Jenőt, Márkus Emiliát, Radnóti Miklós feleségét, Gyarmati Fannit és Rusznyák Istvánt, az MTA későbbi elnökét. XII. Pius pápa az ő közbenjárására állíttatta le a szlovákiai zsidók deportálását 1943-ban.

⁶ Magyar Nő, 1919. XII. 30. Idézi: Mona Ilona: Slachta Margit. Corvinus, Budapest, 1997. 207.

1941-ben még úgy gondolta, hogy a fasizmus ideje a legnehezebb, amikor nélkülözhetetlen a folytonos egyéni állásfoglalás, az árral szemben úszás, a nem Istentől való földi hatalmasságokkal való szembeszállás, még akkor is, ha emiatt minden elveszhet.⁷ Sajnos, hamar rá kellett jönnie a tévedésre, hiszen az ideológiai harc a háború után még élesebb lett. 1946-ban ezt mondta a testvéreknek: „Azt gondoltam, hogy az újpogányság elleni küzdelem az ostrommal befejeződött. (...) Csak később eszméltem rá a gyakorlatban, hogy a mostani helyzet sokkal veszedelmesebb a lelkünkre nézve, mint volt az ostrom alatt. Akkor ugyanis annyira sátánikus formában jelentkezett az újpogányság, hogy nem volt nehéz neki ellenállni. Kézzel foghatóan látni lehetett, hogy akik elszakadnak a kereszténységtől, hogyan rántják magukkal a világot. Most azonban (...) kevésbé veszi észre az ember a lelkeket romlásba sodró áramlatot, mivel nem olyan nagy tömegekben történik a borzalom, és nem olyan nyíltan, élesen, főképpen pedig nem érint bennünket annyira közvetlenül, (...) mint ahogy akkor szemléltük.”⁸

1945-ben és 1947-ben is bejutott az Országgyűlésbe, és amint a beszédekben olvasható, ezt az időszakot valóban az először még burkolt, később egyre nyíltabbá váló újpogányság elleni küzdelem jellemezte. A korabeli vélekedés szerint igazságszeretete és megalkuvást nem ismerő felszólalásai miatt Ő volt az egyetlen férfi a Parlamentben. Antikommunista nézeteivel azonban hamar ellehetetlenült, és a fenyegető letartóztatás elől menekülve az Egyesült Államokban élő szociális testvérek buffalói rendházában telepedett le. Onnan segítette a Magyarországon betiltott szociális testvérek földalatti működését és a Rend fennmaradását is.

A keresztény gyökereit megtagadó Európa posztmodern, az embert már-már szinte semmibe vevő ideológiája által meghatározott korunkban izgalmas és tanulságos kaland a kötet olvasása, jóllehet a parlamenti beszédek nem tartoznak a népszerű olvasmányok közé.

Döntse el az olvasó, kinek van igaza. A különböző uralkodó ideológiákkal szemben Isten törvényei mellett végig kitartó, soha nem közömbös vagy semleges képviselőnőnek, vagy az őt naivitása miatt megmosolygóknak.

„Lehetséges, hogy éppen ez a rendkívüli alak a rendes, a normális és centrális. Végére is, talán a kereszténység az egészséges, és kritikusai azok, akik bolondok – mindegyik a maga módján.”⁹

Németh Emma

⁷ Vö. Slachta Margit: Tanítás a mottóról. 1941. Slachta Margit lelki öröksége II. 1940–1945., Salkaházi Sára Alapítvány, Budapest, 2012. 55.

⁸ Slachta Margit: A közszellemtől való függetlenség, Slachta Margit lelki öröksége III. 1946–1949., Salkaházi Sára Alapítvány, Budapest, 2013. 31.

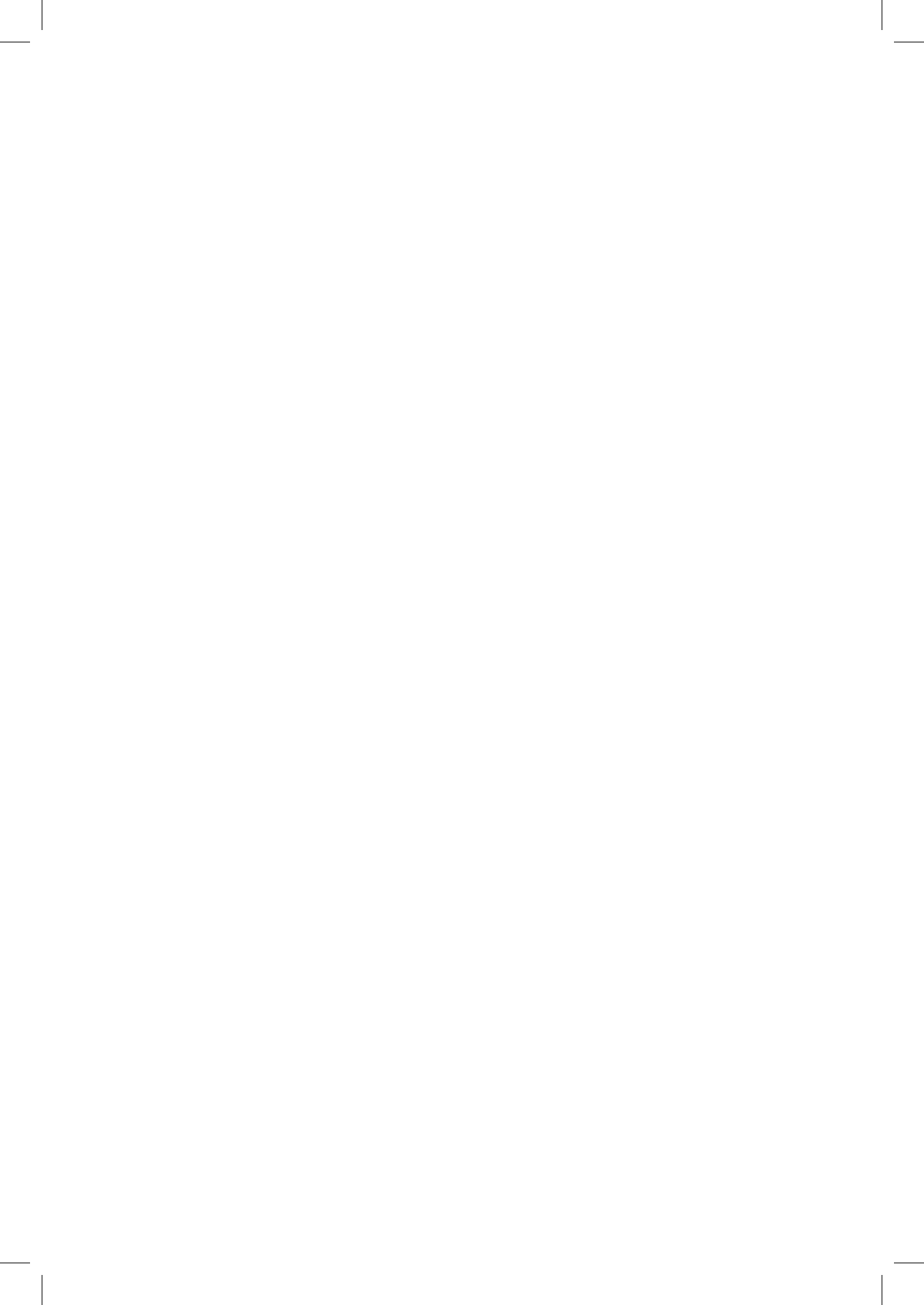
⁹ Gilbert K. Chesterton: Igazságot! Az örökkévaló ember. Szent István Társulat, Budapest, 1985. 94.

I.
1920–1922

Schlachta Boglárka Lilla

„MERT A KERESZTÉNYSÉG A JOGNAK ÉS NEM AZ ERŐSZAKNAK AZ URALMA”*

Slachta Margit nemzetgyűlési tevékenysége 1920–1922 között

Az első világháborút, valamint a forradalmakat követően, 1920. február 16-án ülésezett először a Nemzetgyűlés, amelynek feladata az alkotmányos válság megszüntetése, a rendkívüli állapotokból adódó megnövekedett sürgős törvényhozási teendők elvégzése volt.¹⁰ Ebben az időszakban az egymást követő kormánybukások is nehezítették a törvényalkotás folyamatát, a kormányfői poszton Simonyi-Semadam Sándort gróf Teleki Pál követte, majd gróf Bethlen István volt a miniszterelnök. 1918. november 13-án megszűnt a tényleges királyi hatalom Magyarországon, a Nemzetgyűlés az államfői hatalom ideiglenes gyakorlására végül kormányzóként Horthy Miklóst választotta meg.

Az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1920. évi I. törvénycikk preambuluma kimondta, hogy „Alkotmányunk alapelveinek megfelelően az 1919. évi augusztus hó 7. napja óta alakult ideiglenes kormányok a nemzethez fordultak, hogy a nőkre is kiterjedő általános, titkos, egyenlő, közvetlen és kötelező választójog alapján¹¹ válassza meg az akaratának képviselőjére hivatott nemzetgyűlést.” Az 1920-as nemzetgyűlési választásokon Slachta Margit számos fórumon biztatta nőtársait, hogy éljenek ezzel a képviseleti jogukkal, azonban egyetlen párt sem indított női képviselőjelöltet.¹² Személyes küzdelme azonban eredményesnek bizonyult, mivel 1920. március 25-én a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának képviselőjelöltjeként a főváros I. kerületének pótválasztásán, a 10 187 leadott szavazatból, 5471 szavazattal bejutott a Nemzetgyűlésbe.¹³ Ezáltal Slachta Margit lett

* Nemzetgyűlési napló, 1920. XVII. kötet, 313. ülés, 1922. február 14. 146.

¹⁰ 1920. évi I. törvénycikk indokolása az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről, Általános indokolás.

¹¹ Az 1918. évi I. néptörvény a nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogokról rendelkezett először a nőkre is kiterjedő általános, titkos, egyenlő és közvetlen választójogról, majd az 5985/1919. M.E. sz. rendelet értelmében vehettek részt először nők a választásokon.

¹² Nyáry Krisztián: *Igazi hősök. 33 magyar*. Corvina, Budapest, 2014. 227.

¹³ Mona Ilona: *Slachta Margit*. Corvinus, Budapest, 1997. 78.

Magyarország első női képviselője. Mandátumát 1920. március 27-én vette át. Másnap a Szentháromság terén ünnepélyes nagygyűlést szerveztek tiszteletére, hogy méltóképpen vehesse át megbízólevelét.¹⁴ Az eseményről számos hazai lap beszámolt. Az *Est* című napilap a következőképp jellemezte Slachtát: „Egyszerű fekete ruha van rajta, a missziós nővérek kékkeresztje az egyetlen ékszer, amit visel. Dús fekete haj koronázza magas homlokát, arcán állandó mosoly, sűrű szeméből okosság sugárzik elő. Boldogan köszöni meg a gratulációt és tömör szavakban foglalja össze programját.”¹⁵

A nemzetgyűlés 33. ülésén, 1920. április 23-án – alig két hónappal a trianoni békediktátum aláírása előtt – hangzott el Slachta Margit első beszéde a törvényhozás házában, amelyet a soron követő felszólaló, Nagy János nemzetgyűlési képviselő a következő szavakkal méltatott:

„Megvallom, nem volt még a magyar parlamentben képviselő oly nehéz helyzetben, mint amiben én vagyok, mert még senki sem részesült abban a szerencsében, hogy egy nőképviseelő után közvetlenül beszélhessen.”¹⁶

A képviselő első felszólalásában vallási meggyőződéséhez hűen a keresztény Magyarország újjáteremtésének szükségességét hangsúlyozta, emellett beszédében a következő témakörökre is kitért: kiemelte a nők társadalomban betöltött szerepét, a Horthy-korszak kezdő időszakának szociális-közkerkölcsi problémáit és az iskolareform kérdését.

Slachta első felszólalása számos cikkben is központi figyelmet kapott. Jellegzetes felszólalásának emlékét őrzi a *Budapesti Hírlapban* „Az első női beszéd a Nemzetgyűlésen” címen megjelent tudósítás, miszerint „Az egész nemzetgyűlés a legnagyobb érdeklődéssel várta ezt a felszólalást s a karzat megtelt hölgyközönséggel, Schlachta Margit első parlamenti debütjének meghallgatására. És a beszéd után megállapíthatjuk, hogy ennek a nőképviseelőnek megválasztása értéket jelent a magyar törvényhozásban. Műveltség, tudás, emelkedett gondolkodás, komoly

¹⁴ E jeles eseményről 2020 végén a Filmarchívum „nitro raktárának mélyéről” került elő egy 85 méteres, eredeti nitro kameranegatív snittekből összeragasztott tekercs, „Ünnepség” címen, amelyet a Filmarchívum rekonstruált. Lásd: Torma Galina: *100 éves filmfelvétel került elő az első magyar képviselőnőről, Slachta Margitról*. NFI, 2021. január 15. <https://filmarchiv.hu/hu/aktualis/hirek/slachta-margit> (Letöltés: 2021. október 1.)

¹⁵ Az *Est*. XI. évf. 76. sz. 1920. március 28. 1. Idézi: Mona Ilona: *Slachta Margit*. Im. 78.

¹⁶ A Nemzetgyűlés 33. ülése 1920. évi április hó 23-án. Nemzetgyűlés Napló. 1920. II. köt. 197. (Nagy János nemzetgyűlési képviselő)

céltudatosság csendül Schlachta Margit szavaiból.”¹⁷ A magyar törvényhozás történetében mérföldkönek számító beszédet a *8 Órai Újság* is méltatva közölte „Az első női beszéd a Házban”¹⁸ címet viselő cikkében.

Második nemzetgyűlési felszólalása 1920. június 16-án hangzott el. Drámai hangú beszédében a hazaérkező hadifoglyok szociális helyzetére hívta fel a figyelmet.¹⁹ Kiemelendő nemzetgyűlési tevékenységei közül a „botbüntetés megszavazásához” kapcsolódik. A közhiedelemmel szemben meg kell említeni, hogy a képviselőnő nem a vagyon, az erkölcsiség és a személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről szóló 1920. évi XXVI. törvénycikket, hanem az árdrágító visszaélésekről szóló 1920. évi XV. törvénycikket szavazta meg.²⁰ Mégis – tévesen – az Ő nevéhez kötik a „bottörvényt”, mivel a nőkre is kiterjeszteni kívánta a botbüntetést. Ezért a második világháborút követő politikai, közéleti visszatérésekor, rendszeres hivatkozási alapként szolgált vele szemben. Beszédeit például: „Slachta botozza a demokráciát”²¹ közbeszólásokkal szakították meg a baloldali politikusok. Slachta 1945-ben úgy nyilatkozott, hogy már nem szavazná meg az árdragító visszaélés esetén alkalmazandó büntetési nemet, vagyis a botbüntetést. „Ma tudom már, hogy az ilyenfajta büntetéssel mennyire visszaélhetnek a büntetők, milyen kegyetlenül megkínózzák egymást az emberek. Azt is tudom már, hogy ilyen módon nem lehet megakadályozni az árdragítást. Csakis a belső ráneveléssel.”²²

¹⁷ Budapesti Hírlap, 40. évf. 99. sz., 1920. április 24. 2. Idézi: Schlachta Boglárka Lilla: *Az első nő a magyar országgyűlésben (Slachta Margit életútjának feltáratlan oldala a hatalom titkos gépezetében)*. Acta Iuvenum Caroliensia XI. tudományos eredmények – hallgatói DTK dolgozatok, 2018–2019. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2019. 507–508.

¹⁸ *8 Órai Újság*, 6. évf. 99. sz. 1920. április 24. 2.

¹⁹ Schlachta Boglárka Lilla: *Slachta Margit karakterisztikája az ügynöki jelentések tükrében*. Egyházforum, 2018. 4. sz. 41.; Schlachta Boglárka Lilla: *Slachta Margit, az első magyar képviselőnő*. Parlamenti Szemle, 2020/1. sz. 189.

²⁰ Szentpéteri József – Balogh Margit: *Szürke eminenciások a magyar történelemben*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2003. 174.; Balogh Margit: *Slachta Margit a nemzetgyűlésben, avagy az első női képviselő (1920–1922)* In (Szerk.) Gergely Jenő: *A hosszú tizenkilencedik és a rövid huszadik század. Tanulmányok Pölöskei Ferenc köszöntésére*. Budapest, 2000. 34.; Balogh Margit: *Egy katolikus feminista: nővédelemtől a pártpolitikáig: Slachta Margit és kora keresztény nőképe*. In (Szerk.) Réfi Attila – Sziklai István: *Pártok, politika, történelem: tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára*. MTA – ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2010. 42.; Mona Ilona: *Slachta Margit*. Im. 86–88.

²¹ Spitalásky Károly közbeszólása. Nemzetgyűlési napló, 1945. VIII. kötet, A Nemzetgyűlés 146. ütése, 1947. július 23. 514.

²² Demokrácia. 1945. 4. évf. 28. sz., 5. Vö. Mona Ilona: *Slachta Margit*. Im. 70.

Slachta a Nemzetgyűlés 259. ülésén, 1921. november 4-én ismét nagy visszhangot kiváltó beszédet tartott. Ezen az ülésen kezdődött meg a IV. Károly uralkodói jogainak és a Habsburg-ház trónörökösödésének megszűnéséről szóló törvényjavaslat általános vitája, a törvényjavaslat előterjesztője Bethlen István miniszterelnök volt. Slachta az általános vitán szólalt fel. „Lelkemben a király kiadatásával hontalanná lettem a honban, és védtelenné az ellenséggel szemben” – mondta.²³ Mivel politikai nézeteit tekintve királypárti konzervatív, a Szent Korona-tan híve volt, ezért a köztársasági államforma ellen foglalt állást, és egyúttal „Horthy csendes, ám nyílt ellenzéke volt”²⁴.

Klebelsberg Kuno belügyminiszter által előterjesztett választójogi törvényjavaslat általános vitája a Nemzetgyűlés 311. ülésén kezdődött meg, amelynek központi kérdése a női választójoggal kapcsolatos rendelkezés volt. A Nemzetgyűlés 313. ülésén Slachta magas színvonalú beszédet tartott a női választójog érdekében. Rendkívüli műveltségére utal, hogy római jogi forrásokig nyúlt vissza szónoklatában. A választójogi törvény hosszas vitája a Nemzetgyűlés utolsó ülésén is tartott, azonban a tanácskozási idő letelt, az 1920/22-es Nemzetgyűlés végül nem fogadott el választójogi törvényt.

Slachta további nemzetgyűlési felszólalásainak központi témája továbbra is a nők kérdése és a nők helyzetének javítása, a szegénység és nyomor okainak a feltárása, illetve megszüntetése volt, például: iskolanővéri szolgálat megalapítása, nők képvisellete az iskolaszékekben és a gyermekvédelemben, Nagyatádi-féle földbirtokreformon belül egyenjogúság a nőknek, a letartóztatottak és internáltak jobb ellátása stb.²⁵

Slachta Margit az utolsó nemzetgyűlési ülésén, a jegyzőkönyv lezárása előtt még utoljára szót kért. Felszólalásának a törvényhozásra már nem volt érdemi hatása, azonban keresztény értékrendjéből adódóan „indítványozta”, hogy az utolsó ülést követő másnap reggel képviselőtársaival hálaadó istentiszteleten vegyenek részt.

Az 1922-es választásokon Slachta Margit újból indulni szeretett volna, azonban ezt Farkas Edith, a Szociális Missziótársulat vezetője ellenezte. A Szociális Missziótársulat alapszabálya tiltotta, hogy a rendtagok politizáljanak, azonban tény, hogy Slachta kezdetben mégis aktív közéleti, politikai tevékenységet folytatott.²⁶

²³ Nemzetgyűlési napló, 1920. XIII. kötet, 260. ülés, 1921. november 5. 146.

²⁴ Mona Ilona: *Slachta Margit*. Im. 215.

²⁵ Kiss Mária Rita: „*Mások sorsát fogadd szívedbe!*” *Slachta Margit keresztény közéletisége*. In (Szerk.) Petrás Éva: *A modern magyar katolikus politizálás arcképcsarnoka*. Barankovics István Alapítvány – Gondolat Kiadó, Budapest, 2019. 59–60.

²⁶ Lásd bővebben: Schlachta Boglárka Lilla: *Slachta Margit, az első magyar képviselő-nő*. Im. 190.

Slachta 1923. május 5-én kilépett a Szociális Missziótársulattól, és május 12-én megalapította a Szociális Testvérek Társaságát²⁷, amelynek anyaháza a Thököly út 69. szám alatt állt. Érdekesség, hogy a második világháború alatt, az Anyaházzal szemben, vagyis a Thököly út 80. szám alatt volt az egykori nyilas ház. Slachta Margit számára a politika és a szociális-vallási élet kiemelt fontosságú volt, életútjában mindvégig ezek összhangjának megteremtésére törekedett.²⁸

²⁷ Szentpéteri József – Balogh Margit: *Szürke eminenciások a magyar történelemben*. Im. 174.; Balogh Margit: *Slachta Margit a nemzetgyűlésben, avagy az első női képviselő*. Im. 38.; Balogh Margit: *Egy katolikus feminista: nővédelemtől a pártpolitikáig*. Im. 43–45.

²⁸ Schlachta Boglárka Lilla: *Slachta Margit, az első magyar képviselőnő*. Im. 190.

SLACHTA MARGIT ELSŐ NEMZETGYŰLÉSI FELSZÓLALÁSA AZ INDEMNITÁSI TÖRVÉNYJAVASLAT KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. II. kötet, 1920. április 17. – 1920. május 17. 33. ülés, 1920. április 23.

Az államháztartásnak 1920. évi február, március és április hónapjaiban való viteléről szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalásán szólalt fel először hazánk első női képviselője. A törvényjavaslat tárgyalása a Nemzetgyűlés 25. ülésén 1920. április 14-én kezdődött meg. A beszéd történeti kuriózumán túl ma is figyelemre méltó annak tartalma, különösen társadalomtörténeti tematikája és rendkívül modern közelítésmódja. Slachta Margit az indemnitási törvényjavaslatához szolt hozzá, a napirend szigorúan megszabott tárgyától eltérő kérdésekről is szolt. A beszéd a Horthy-korszak kezdeti időszakának számos szociális kérdését érintette.²⁹ A törvényjavaslat harmadszori olvasatban került elfogadásra a Nemzetgyűlés 36. ülésén, 1920. április 27-én.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! (*Halljuk! Halljuk!*) Az indemnitási törvényjavaslatához általánosságban hozzájárulok, mert bízom abban, hogy a kormány fog módot találni olyan adóreformok megvalósítására, amelyekben a félévi költségvetésben feltüntetett 2,798 millió deficitre fedezetet fog nyerni. Magukban az adóreformokban azonban ezt a kérdést nem oldhatjuk meg, csakis akkor, ha ezekkel parallel megtörténnek mindazok az intézkedések, amelyek képesítik a nemzetet arra, hogy tényleg adófizető-képes legyen. Ilyen értelemben szólok tehát az indemnitási törvényjavaslat mellett, és foglalkozni kívánok női programoknak csupán azon pontjaival, amelyek indirekt ugyan, de szoros összefüggésben vannak éppen ezekkel a kérdésekkel.

Kenéz Béla képviselő úr említette, hogy az amerikai bankárok, amikor hozzájuk az arany olyan nagy mértékben beözönlött, félték tőle, ha az ember nélkül jön, amennyiben a munka a gazdasági termelésnek legfőbb tényezője. Mit szólnak mi, amikor gazdasági örvények áthidalásáról van szó? Nekünk kétszeresen a legintenzívebben kell azon dolgoznunk, hogy itt legyenek a megfelelő alanyok, akik ezt az áthidalást képesek megtenni. Amikor tehát a nő életerejének védelmét a Nemzetgyűlés figyelmébe ajánlom, nem a nők szempontjából kívánok ezzel foglalkozni. Mi, keresztény nők, nem is kezeljük ezt a kérdést, mint a radikálisok,

²⁹Bővebben lásd: Schlachta Boglárka Lilla: *Az első nő a magyar országgyűlésben (Slachta Margit életútjának feltáratlan oldala a hatalom titkos gépezetében)*. Acta Iuvenum Caroliensia XI. tudományos eredmények – hallgatói TDK dolgozatok, 2018–2019. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Budapest, 2019. 505–508.

osztályharc alapján tisztán a nők szempontjából, hanem az általános érdekek szempontjából. *(Helyeslés.)* Mi úgy tekintjük a nő erejét, mint a nemzeti élet-erő forrását. Ez a kérdés eddig általában véve nem kezeltetett az általános érdek szempontjából, hanem mellékkérdésnek tekintetett.

Ha a férfi gazdasági érdekei szenvednek, szenved attól a nő is, de ha a nő gazdasági ereje ki van uzsorázva, és ő a gyermeket fél életerővel küldi bele az életbe, akkor ezt pótolni, ellensúlyozni, jóvátenni nem lehet. *(Úgy van!)* Az a kilenc hónap, amelyet az az életcsíra az élet küszöbén a nőnek szíve alatt tölt, az az év, amelyben a csecsemő a nőnek keblén csüng és az utána következő első hét esztendő, messze kiemeli a nő helyzetének reformkérdéseit a nőkérdés keretéből, és nemzeti és egyenesen gazdasági kérdéssé teszi. *(Úgy van! Úgy van!)* Nagyon sok ember nem roppanna meg élete derekán, ha édesanyjának gazdasági érdekei annakidején megvédettek volna. *(Úgy van! Úgy van!)* Mi erős férfikarokat keresünk, de erős férfikarokat csak akkor fogunk tudni az országnak biztosítani, hogyha erős és egészséges anyái lesznek az országnak. *(Élénk helyeslés.)*

A másik szempont, amelyből ugyanezzel a kérdéssel foglalkozni akarok, az, amely szerint szintén közvagyonnak tekintem a nők erejét, és súlyos veszteségnek minősítem azt a rettenetes erőbefektetést, amely a nő részéről kívántatik a nemzet életfájának fenntartásához, hogyha ezen erőbefektetésnek a kamathozatalát nem biztosítjuk. *(Úgy van! Úgy van!)*

Karafiáth képviselő úr említette statisztikai adatai között, hogy az elhunytaknak mintegy 49%-a tíz éven aluli. Ez nagy gazdasági veszteség, mert ez a 49% ugyanannyi erőt fogyaszt a nő részéről, mint amennyit fogyasztana, ha mint életerős polgárok a beléjük fektetett erőt kamatoztathatnák is.

Ha a gyermek- és csecsemőhalandóságot tekintjük, azt látjuk, hogy az anyagilag függetleneknek gyermekei közt csak 5% a halandóság, a középosztályban 12, a munkásosztályban ellenben 30-tól fel, hihetetlen magasságig. Ha a nagyvárost általában úgy is tekintjük, mint a nemzet életfájának lombkoronáját, mely leveleit természetszerűleg hullatja, nekünk Magyarországon ebbe belenyugodnunk nem lehet, mert a mostani körülmények között a főváros egynyolcad részét teszi az egész országnak, tehát az a falu, amely hivatva volna ezeket a lehulló erőket pótolni, ennél az aránytalanságnál fogva nem tudja ezt a pótlást eszközölni. *(Úgy van! Úgy van!)* Annál kevésbé, mert minálunk szomorú tény, hogy a falu még az esetben is, ha megvolna az arányosság a székesfőváros népessége és az egész ország népessége között, tehát természetszerűleg ez az erőpótlás lehetséges volna, akkor sem tudná ezt teljesíteni, mert köztudomású, hogy nálunk a falu népének egészsége egyáltalán nem olyan, amilyen kívánatos volna. *(Igaz! Úgy van!)*

Azok a gyászkeretes plakátok, amelyek most közadakozásra hívnak fel mindenkit, azok százezer tuberkulózisban elpusztult és egymillió tuberkulózisban szenvedő emberről tudnak. Ezeket a rettenetes számokat maga a város nem adhatja

ki, ezeket a falu is szolgáltatja. Minthogy a falu is bent van ebben a szomorú statisztikában, honnan tudná azt az erőpótlást eszközölni, amelyre természetzerűleg hivatva volna. Ezzel a kérdéssel azonban nem akarok behatóbban foglalkozni, mert ennek megoldása nagyarányú kultúr munkát és óriási pénzbefektetéseket igényel, melyekre ma pillanatnyilag képtelenek vagyunk. Most csak azokkal a kérdésekkel szeretnék foglalkozni, amelyeknek megoldásához a legsürgősebben hozzá kell és hozzá is lehet kezdeni. (*Halljuk! Halljuk!*)

A gazdaságilag független nők helyzetét szintén nem kell érintenem, hiszen azoknak megfelelőek a körülményeik. A középosztály női azonban krízis előtt állanak, egymás után kerülnek szintén abba a sorba bele a középosztály családjai, melyek eddig csak a segélyre szorultak létszámát adták ki. Ha így van, akkor hovatovább az a 12%, melyet a középosztály gyermekeinek halandósága tüntet fel, rohamosan fel fog emelkedni a többiek közé. (*Úgy van! Úgy van! balfelől.*)

Ha tehát most egészen tisztán gyakorlati kérdésnek tekintem ezt, és azt mondom, hogy lehetetlen nekünk a középosztály gazdasági felsegítését a fizetéseknek a végtelenbe való fokozásával megoldani, [...] mikor tudjuk, hogy nincs miből, nem lehet, akkor azt mondom, hogy a kormánynak a legsürgősebben meg kellene ragadni minden eszközt, amely minket ezen rettenetes összeomlás elől más módon megóv, mert hiszen mi azt mindnyájan tudjuk, hogy ha egy nemzetnek a derékteste, vagyis a középosztály megroppan, hogy az a nemzetre nézve mit jelent.

Talán látszólag nagyon csekély és jelentéktelen eszköz az, amelyre gondolok, jelenleg azonban nem látnék más megoldást, mint egészen tervszerűen a középosztály anyagi gondok között fuldokló asszonyai számára háziipart bevezetni, úgy, ahogy azt eddig a falun tettük, éspedig a külföldre való exportálással kapcsolatban és a nyersanyagoknak a külföldről való behozatalára alapítva. Mikor a múltakban ilyen kéréssel fordultunk a kereskedelemügyi miniszterhez, ő azt felelte: nyersanyagom nők számára nincs, férfiak számára van földmunkám. Ezzel pontot tett utána. Mi nagyon reméljük, hogy habár nyersanyaga valószínűleg a jelenlegi miniszter úrnak³⁰ sincs, ennek megállapítása után nem fog pontot tenni, (*Mozgás.*) hanem minden eszközzel rajta lesz, hogy a nyersanyag elő is teremtsék.

Hogyha az ipari munkásnők helyzetét nézem, ott rettenetes eredményre jutunk. (*Halljuk! Halljuk!*) A népjóléti miniszter³¹ úrnak szíves támogatásával sikerült egyes statisztikai adatokat a mostani helyzetről kapnom. Leszek bátor felolvasni csak egy dohánygyárban a munkásnők gyermekeire vonatkozó statisztikai kimutatásokat. Ezek szerint az ott dolgozó munkásnők gyermekei közül négy éven alul meghalt 36,17 százalék, négy éven felül 6,8%, koraszülött 1,90%, elvetélés 8,15%, beteges a megmaradt gyermekek közül 20,28%, összesen tehát elvész

³⁰ Lásd Korányi Frigyes báró.

³¹ Lásd Benárd Ágost.

a nemzet számára 72,59%, marad egészséges gyermek pusztán 27,41 százalék. Ez egy olyan rettenetes tény, amely nemcsak a dohánygyárakban, hanem többé-kevésbé az összes gyáripari üzemekben mutatkozik, amely elől nem térhetünk ki, és ezért a legsürgősebben szükségesnek tartanám főképpen az ártalmas üzemekben és különösen a nőket foglalkoztató gyárakban félnapos váltóüzem meghonosítását.

Figyelmet érdemel e tekintetben Korányi Saroltának a családbiztosításra vonatkozó tervezete, amelyen jelenleg hozzáértő szakferfiak dolgoznak. Addig is azonban, míg ez megvalósulhat, szükségesnek tartom az anyaságnak sokkal hathatósabb védelmét, mint az eddig történt, éspedig a betegsegélyző pénztárak keretében, továbbá minden gyáriparban dolgozó munkásleány és asszony számára évente kétheti fizetési szünetet. (*Helyeslés.*) Hogy pedig ezekben a rétegekben a nemzetpusztulásnak véget vessünk, elkerülhetetlenül szükségesnek tartom iparfelügyelő-nőknek minél sürgősebb beállítását.

Foglalkoznom kell itt a dajkaság kérdésével is. A kultúrának hátránya, sajnos, hogy a középosztály asszonyai az ő anyai kötelezettségeiknek kevésbé tudnak megfelelni, ami szükségessé teszi azt, hogy dajkát fogadjanak. Nekünk mindent el kellene követnünk, hogy egészségesebb testnevelés, testedzés által alkalmassá tegyük őket arra, hogy ezen kötelezségeiknek nagyobb mértékben tudjanak megfelelni, és éppen evvel kapcsolatban a dajkaság törvényi eltörlését ajánlanám, illetve azon esetekben, ha az mégis indokolt, kötelezővé kellene tételni azt, hogy a dajkának édes gyermeke is bevétessék ugyanazon házba, vagyis törvény útján a tejtěstvérséget be kell hozni. Hogy mi történik a dajkák gyermekeivel, mindnyájan tudjuk: részben az angyalcsinálókhoz kerülnek, részben az állami menhely kötelékébe jutnak.

Az állami gyermekmenhely nagyon nehéz feladatok elé van állítva, különösen most, mikor akkora a túlszűfoltság és anyagihiány. Ami talán hihetetlenül hangzik, a proletárdiktatúra alatt az állami gyermekmenhelyben a csecsemőhalandóság 90 százalékra emelkedett. (*Felkiáltások balfelől: Szana Sándor!*) Azt gondolom, hogy a keresztény nők mind teljesen egyetértenek abban, hogy nekünk a legsürgősebben követelnünk kell, hogy ne legyen módjában senkinek indokolatlanul – ha gazdasági helyzete azt meg is engedné – más gyermekétől elvásárolni az anyatejet, és azt a másik gyermeket így egyenesen a halál karjaiba kergetni. (*Helyeslés és taps.*)

A közérkölcsei kérdések is a legszorosabb összefüggésben vannak a gazdasági kérdésekkel. Karafiáth³² képviselő úr idézett dr. Nékám³³ adataiból néhányat, amelyek közül a legkiáltóbb az, hogy míg 1910-ben a bujakórtani klinikán 5773 volt

³² Lásd Karafiáth Jenő.

³³ Lásd Nékám Lajos dr..

a személyforgalom, addig ez a szám 1919-ben majdnem megnégyszereződött, vagyis felemelkedett 22 904-re. Ezeket az adatokat vagyok bátor kiegészíteni ugyancsak dr. Nékám megdöbbenő statisztikai adataival, a férfi ifjúság nemi betegségeire vonatkozóan, ... (*Az elnöki székét Bottlik József foglalja el.*) amely statisztikák szerint a háború előtt 15 éves gyermekeknel 1% volt, most pedig 8%, a 16 éveseknél 3% volt, most pedig 9, a 17 éveseknél 11% volt, most 26, a 18 éveseknél pedig 27% volt és most 68-ra szökött fel a nemi betegségek aránya. (*Mozgás. Egy hang jobbfelől: Hallatlan, mennyire haladunk!*)

Tisztelt Nemzetgyűlés! Mi itt költségvetésről készülünk tárgyalni, de úgy gondolom, hogy ezek a számok jóváhagyatlanul negyedik, ötödik és x-edik milliárd deficitet fognak jelenteni az országra nézve. Most, amikor keresztény kurzusról beszélünk, ezeket a jelenségeket nem szimptomatikusan kell igyekeznünk megszüntetni kívülről jövő rendeletek útján, hanem teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy itt egy nagy erkölcsi összeroppanás külső kifejezésével állunk szemben, (*Úgy van!*) és hogy ezt azért gyökeresen javítani csakis a belső erkölcsöknek konzolidálásával lehet. (*Úgy van! Úgy van!*) Mi, a keresztény nemzeti egyesülés női pártszervezetei meg vagyunk győződve arról, hogy ezt mi, nők megoldani nem vagyunk képesek, s ebben a tekintetben igazi erkölcsi reneszánsz csakis akkor várható, ha ez a mozgalom férfimozgalom lesz, és mi, nők csak a segítséget fogjuk annak keresztülviteléhez adni.

Áttérek – ugyancsak nemzetgazdasági szempontból – az iskolareform kérdésére is. (*Halljuk! Halljuk!*) Követelésem talán amerikaiassá is, azonban a lét és nem lét kérdése elé állított nemzeteknél egészen különleges szempontok kell, hogy dominálók legyenek. Szükségesnek tartom, hogy úgy az alsó, mint a közép- és felső iskolákban a reformokat a következők szerint vigyük minél hamarabb keresztül: Az első szempont a nemzeti életerő, a második a gazdasági talpra állás és csak harmadsorban az elméleti tudás és a klasszikus műveltség. Mindezeknek a reformoknak a keresztülvitelét nem elméleti tudósokra kellene bízni, akik a legnagyobb tudományánál is látják, hogy az csak egy gyűszűnyi, és azt hiszik, hogy az a kis ember vagy az a fejlődő ifjú azt be tudja fogadni, hanem gyakorlati tanügyi szakemberekre, nemzetgazdászokra és orvosokra kell bízni, (*Úgy van!*) akik meg tudják állapítani, hogy vajon az a kicsi fejlődő gyermek 6-7 éves korában elbíri-e a napi 3-4-5 órai zárt levegőt, és hogy az ifjúság ugyancsak ebből a szempontból mit bír el. Kívánatosnak tartanám, hogy az iskolareformot tárgyi szempontból is kezeljük, (*Helyeslés és taps.*) és kialakuljon nálunk négy típus, és pedig a háztartási, ipari, kereskedelmi és gazdasági iskolák típusa, amelyek külföldön megvannak.

Csodálatos, hogy nálunk az iskolák mily keveset látszanak tudni az életről, (*Úgy van!*) mintha mi olyan dúsgazdag állam volnánk, amelynél az iskola luxus, amely megengedheti magának azt a fényűzést, hogy a gyermekeket és a leendő polgárokat elméleti tudásnak a tömegével tömjé tele.

A legcsodálatosabb azonban az, hogy agrikultur állam létünkre, alig tudunk kertészeti, gazdasági iskolákat – a nők számára is – felmutatni.

Schandl Károly: Csak Kecskeméten van!

Schlachta Margit: Irigykedve láttam Ausztriában, hogy az ottani nőszövetség már évek óta nagy gondot fordít mezőgazdasági téren dolgozó nőkre, éppen nemzetgazdasági szempontból. Az iskoláknak különben képesíteniük kellene a polgárokat arra is, hogy fogékonyak legyenek minden reformmal szemben.

Hiába vannak meg a legnagyobb reformtervek, ha nincs ember, aki azokat befogadja, aki azokat megvalósítsa. *(Úgy van! balféől.)*

Mindenki előtt teljesen világos az a számítás és az az eredmény, amellyel Ereky Károly képviselő úr ismertet meg bennünket, amikor a dán tej- és sertésértékesítő szövetkezetek statisztikáit közli, amelyek szerint a kis Dániában 1881-ben 400 tehénnel alakult csak meg egy szövetkezet, és jelenleg már ezernél több ilyen szövetkezet dolgozik ott és produkál évi 80 millió kilogramm vaját, tehenei pedig évente átlag 3500—5000 liter tejet termelnek, míg a magyar tehén átlag csak ezret ad. A sertésenyésztésre vonatkozólag megállapítja a képviselő úr, hogy 1881-től 1911-ig a szövetkezetek révén a sertésállomány Dániában megnégyszereződött. Hogyan fogjuk mi az ilyen reformgondolatokat itt, Magyarországon keresztülvinni, ha nincsen, aki azt kényszer nélkül keresztülvigye és magán is keresztülvitetni engedje?

Megemlítem itt gróf Csáky Gyulának reformgondolatait a nagybirtok betelepítésére vonatkozólag, aki a többtermelés megvalósítását úgy kontemplálja, hogy „az egyes nagybirtokosok kis gazdaságokat létesítsenek az ő nagy birtokaikon, amelyekben az egyes kis tanyai gazdaságok hozadékának feldolgozása, forgalomba tétele, értékesítése egyöntetű, iparilag és kommerciálisan szakképzett vezetőség kezébe legyen letéve, és a kis tanyás gazda vállairól leemeltessenek azok a terhek, amelyeket a termékek feldolgozásának, piacra szállításának, értékesítésének gondja és nehézsége okoz, vagyis hogy a nagy és kis munka kétfelé osztásával az egyes tanyások munkaereje, ideje meg legyen kímélve, és kizárólag a mezei, kerti, házi, állatgondozási teendőkre legyen fordítható”.

Nekem nem szakom ez a kérdés, nem is akarok vele érdemlegesen foglalkozni, tisztán csak arra kívántam a Nemzetgyűlés figyelmét felhívni, hogy az iskolának a reformgondolatok befogadására programszerűen fogékonyra kell tenni a gyermekeket, sőt a szülőket is.

Nehogy úgy járjunk, mint ahogyan annak idején II. József alatt az északkeleti részeken a rutén falvakkal, ahol elrendelte, hogy minden egyes porta ültessen egy vadkörtealanyt, amelyet későbbben be kellett volna oltani, de miután közben II. József rendeleteinek karhatalmi végrehajtását visszavonta, minden egyes porta tovább dicsekedett évtizedeken keresztül az ő hatalmas, terebélyessé nőtt vadkörtefájával. *(Derülség.)*

Tisztelt Nemzetgyűlés! Elsőrangú feladatunk kell, hogy legyen, hogy az egész nemzetben felkeltsük a cselekvő energiát. *(Igaz! Úgy van! Taps balfelől.)* S ahol ilyen jelentkezik, ott az ilyen kiindulásokat hathatósan támogatni kell, hogy ne ismétlődhessenek meg az, amiről egy előttem fekvő Somogy megyei levél panasz-kodik, hogy a nagybirtokosok, akiktől földhöz juttatás általi támogatást kértek abból a célból, hogy intenzív kertészeteket létesíthessenek, egymásután vagy tagadó választ adtak, vagy egyáltalában nem is feleltek.

Griger Miklós: Úgy van! Ez a szomorú! Ilyenek a nagybirtokosok! *(Zaj.)*

Schlachta Margit: Az a női autonóm politikai szervezet, amely a Keresztény Nemzeti Egyesülés pártjának kebelén belül belekapcsolódott ebbe az újjáépítő nemzeti munkába, nem dicsekedhetik nagy politikai múlttal. E szervezet egyszerű házi sütetű programmal jön. T. Nemzetgyűlés! Az élet mielőttünk nagyon egyszerű. Azt találjuk, hogy tulajdonképpen a politika is nagyon egyszerű volna, ha azt mi nem komplikálnók. *(Úgy van! Úgy van!)* Mi, keresztény nők teljesen idegenül állunk szemben azzal a csodálatos pártfluktuálással, amelynek mostan a tanúi vagyunk és azokkal a folytonos, megnyugodni nem tudó és megnyugvást nem találó elhelyezkedési kísérletekkel. *(Felkiáltások jobbfelől: Mi is!)* Mielőttünk zsinóregyenes út végén a keresztény Magyarország újjáteremtésének gondolata világít, amelyben a szociális igazságok jobban érvényesülnek, mint eddig. *(Élénk helyeslés és taps.)* Hogy miért szükséges ehhez az a különféle politikai mesterfogásokkal eltöltött rengeteg idő, azt nem értjük, és azt hiszem, a jövőben sem fogjuk érteni. *(Felkiáltások jobbfelől: Mi sem!)* És ez bennünket nem is foglalkoztat. Minket egyszerűen az foglalkoztat, hogy mivel tudunk mi gyakorlatilag hozzájárulni az újjáépítés munkájához. *(Helyeslés.)*

És itt elsősorban szerepel nálunk az a lefektetett elvünk, hogy a jelen körülmények között mi nem az államtól akarunk felsegíttetni, hanem mi meg akarunk tenni mindent, amivel – habár kismértékben is, de – az állam felsegítéséhez hozzájárulhatunk. *(Élénk helyeslés és taps. Felkiáltások: Mindenki dolgozzék! Úgy van!)* Ma ne azok álljanak elő, akik elsősorban követelnek, hanem azok, akik elsősorban ajánlanak. *(Élénk helyeslés és taps.)*

Szija Bálint: Mi, kisgazdák, ilyenek vagyunk! *(Úgy van!)*

Schlachta Margit: Mi, politikai programunkat megvalósítandó, az I. választókerületben, mely minket ide beküldött, haladéktalanul hozzá is kezdettünk olyan jóléti intézkedések megvalósításához, amelyeket máskülönben az államtól vagy a várostól kértünk volna. Részletezni nem akarom, hogy mik ezek, mert, mint tapasztaltam, sokan kétségbe vonják, hogy ezek megvalósíthatók. Majd amikor meglesznek, lesznek bátor azokról beszámolni. Ennél a munkánál reméljük az egész világ irántunk érdeklődő keresztény asszonyainak és leányainak

a támogatását, de terveink megvalósításánál számítunk a miniszterelnök³⁴ úrnak erkölcsi támogatására is. *(Helyeslés. Felkiáltások jobbfelől: Azt szívesen megadja! Derültség.)*

Reméljük azt is, hogy a kiinduláshoz és a megindításhoz szükséges minimális anyagi támogatást a pénzügyminiszter úr sem fogja megtagadni, *(Helyeslés és taps. Felkiáltások: Ez már nehezebben megy! Derültség.)* főleg, ha biztosíthatjuk őt arról, hogy rövid időn belül pluszokat tudunk beszámolni.

Tisztelt Nemzetgyűlés! A keresztény nőknek a tábora, amely egységesen és fegyelmezetten áll a keresztény Nemzetgyűlés mögött, *(Helyeslés.)* nem szerepelni és tündökölni kíván, hanem áldozatokat akar hozni a haza oltárán. Mi értjük a kort, értjük az áldozatokat, amelyeket kíván, értjük a feladatokat, amelyeket ránk ró, mi, nők részt akarunk, sőt mivel a kérelmünk meg nem hallgattatott, mi részt követeltünk és részt harcoltunk ki magunknak a nemzeti újjáépítés munkájából; mi kivívtuk magunknak, hogy ebbe a munkába szervesen bekapcsolódhassunk. *(Taps. Élénk helyeslés.)*

Budaváry László: A kisgazdapárt mégsem akar a nőknek szavazati jogot adni!

Schlachta Margit: Majd fog adni. *(Derültség.)*

Az a szellem, amely minket vezet, ha modern keretek között nyilvánul is meg, azonos azzal a szellemmel, amely a hős magyar asszonyokat inspirálta, a Perényinéket³⁵, akik tudtak halottakat temetni, a Zrínyi Ilonákat, Rozgonyi Cicelléket, kik...

Meskó Zoltán: De nem Bédi-Schwimmer Rózsákat! *(Derültség.)*

Haller István: Azért jöttek be a keresztény nők.

Schlachta Margit: ...akik nem féltek az ágyútüztől, s akik igaz nők maradtak. A keresztény magyar nő nem keres magának politikai pályákat a politika kedvéért. *(Éljenezés a jobboldalon.)* Azonban a politikai pályáktól nem félünk, a nemzet újjáépítésének nagy munkája kedvéért. Be fogjuk bizonyítani, hogy mi is mindig és mindenkor nőiesek maradunk, *(Taps a jobboldalon.)* de készek vagyunk és képesek is leszünk minden áldozatot meghozni, amelyet a jelen körülmények között a haza tőlünk kíván. Kérjük azonban, hogy ezek a mi törekvéseink ne csak megértésre, hanem hathatós támogatásra is találjanak. Ha mi ebben az irányban dolgozunk, és ha a kormány is ebben az irányban működik, s minden kiinduló és cselekvő energia számára biztosítja az érvényesülést, akkor hiszem, hogy meg fogjuk találni azokat a fedezeteket, amelyek a költségvetés deficitjének pótlására szolgálnak.

Ilyen értelemben járulok hozzá az indemnítási törvényjavaslathoz. *(Helyeslés.)*

³⁴ Lásd Simonyi-Semadam Sándor.

³⁵ Lásd Perényi Imréné Kanizsai Dorottya.

Az elmondottakból kifolyólag pedig a következő határozati javaslatot terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé: *(Halljuk! Halljuk! Olvassa.)*

„Utasítsa a Ház a kormányt, hogy

módosítsa sürgősen az ipari munkásnőkre vonatkozó törvényt a család jelen érdeke és a jövő generáció szempontjából, főleg azért, hogy ártalmas üzemekben a félnapos váltórendszert kötelezővé teszi; *(Helyeslés.)*

hogy megfelelő számú női iparfelügyelőt állít be; *(Helyeslés.)*

addig is, míg a családbiztosítás megvalósítható, az anyaság védelmét a betegsegélyezés keretében az eddiginél jobban biztosítja; *(Helyeslés.)*

minden ipari munkásnak évente kétheti fizetéses szabadságot biztosít. *(Helyeslés.)*

Indítványozom továbbá, utasítsa a Ház a kormányt, hogy dolgoztasson ki sürgősen

törvényjavaslatot a dajkaság eltörlésére, illetőleg a tejtestvériség kötelezővé tételére;

vegye a keresztény erkölcstannak megfelelően radikális revízió alá az összes erkölcsrendészeti törvényt és intézkedéseket; *(Helyeslés.)*

dolgoztasson ki törvényjavaslatot a rég sürgetett iskolareform megvalósítására, melynél a vezető szempontok: először a gyermek egészségének megvédése, másodsorban a gazdasági érdekek szolgálata (munkaiskolák) és csak harmadsorban az elméleti tudás és klasszikus műveltség.” *(Általános élénk éljenzés és taps. A szónokot számosan üdvözlük.)*

INTERPELLÁCIÓ A HAZATÉRŐ HADIFOGLYOK ÜGYÉBEN

Nemzetgyűlési napló, 1920. III. kötet, 1920. május 18. – 1920. június 26. 61. ülés, 1920. június 16.

Slachta Margit második nemzetgyűlési felszólalásában az első világháború idején orosz fogságba esett magyar katonák hazatérésének tárgykörében interpellációt intézett a honvédelemügyi, belügyi és népjóléti miniszterekhez. Oroszország ugyan már 1918 márciusában kilépett az első világháborúból a breszt-litovszki béke értelmében, azonban az országban véres polgárháború pusztított 1922-ig. Az anarchikus belpolitikai viszonyok, illetve a két ország közötti éles ideológiai szembenállás miatt olyan külpolitikai kérdésekben, mint az Oroszországban rekedt magyar hadifoglyok, csak nagyon nehézkesen sikerült eredményeket elérni. 1920. május 29-én Magyarország és Szovjet-Oroszország a koppenhágai tárgyalások értelmében megállapodtak a hadifoglyok kicseréléséről.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Amilyen örömmel vettük tudomásul, hogy hadifoglyaink már hazatérőben vannak, éppen annyi gonddal is nézünk az ő hazaérkezésük elé. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gróf Széchenyi Viktor nemzetgyűlési képviselőtársunk interpellációjából tudjuk, hogy hazatérő foglyaink száma 100–150 ezerre tehető. Oly nagy szám ez, amelynek az itteni viszonyokba való jó vagy rossz beilleszkedése, jó vagy rossz fogadtatása mindenesetre érezhető lesz az egész társadalomra nézve. *(Igaz! Úgy van!)*

Tudomásul vettük a külügyminiszter³⁶ úr akkor adott válaszából, hogy hadifoglyaink hazaérkezésük után vesztegzár alá kerülnek, de nem nyertünk semminemű biztosítékot aziránt, hogy a hazatérő hadifoglyok gazdasági érdekeinek felkarolása tekintetében minő intézkedések történnek, arról sem, hogy azok a vesztegzárak, amelyekben ők elhelyeztetnek, azonosak lesznek-e azon vesztegzárakkal, amelyekbe hadifoglyainkat 1916-ban Erdélyben³⁷, visszahozataluk után elhelyezték, s amelyekről – mikor belügyminiszteri kiküldetésben e vesztegzárakat végignéztük – meg kellett győződnünk, hogy azokban a hadifoglyok fekvőhelyeül fapadok szolgáltak, amelyeken még csak szalma sem volt, és megtörtént az is, hogy a foglyok 14–24 óráig a vesztegzárba érkezésük után enni sem kaptak. *(Zaj.)* Mert ha a fogadtatás most is ilyen lenne, akkor hazatérő foglyaink nemhogy

³⁶ Lásd Teleki Pál.

³⁷ Erdélyi hadjárat, Románia 1916. augusztus 27-én lépett hadba.

az Oroszországban magukba szívott bolsevizmusból kigyógyulnának, de még annak lelkében is tanyát fog verni az elkeseredés, aki ebben a betegségben eddig nem szenvedett, ha hazaérkezve családi otthonát felperzselve, a maga egzisztenciáját tönkretéve látja, s amellet még ilyen fogadtatásban részesül. (*Igaz! Úgy van!*)

Tudjuk azt is, hogy a foglyok legnagyobb része ruha, fehérnemű és cipő nélkül fog hazaérkezni, valamint, hogy kimutatottan körülbelül 150 000 munka nélkül él Budapesten. De, aki ismeri különösen a segítőakciók révén a középosztály helyzetét, joggal mondhatja, hogy Budapest lakosságának mintegy fele része könyörögve kér háziipari és mindenféle egyéb munkát csak azért, hogy ennek jövedelméből pótolhassa azt a kis fizetést, amit kap, és így biztosíthassa a maga megélhetését. Ha ez a 150 000 ember visszajön, ez a munkanélküliség tekintetében is érezhető különbséget jelent.

A körülményekre való tekintettel felszólalásomat ilyen röviden összefoglalva, ezek alapján a következő tiszteletteljes kérdést intézem a honvédelemügyi³⁸, belügyi³⁹ és népjóléti⁴⁰ miniszter urakhoz (*olvassa*):

Milyen intézkedéseket szándékoznak tenni arra nézve, hogy a hazatérő hadifoglyok a zárlat ideje alatt megfelelő lakásban és ellátásban részesüljenek?

Hogyan biztosítják a megfelelő fehérnemű-, ruha- és cipőkészletet, amellyel legnagyobb részüket el fog kelleni látni?

3. Milyen konkrét előkészületek történtek arra nézve, hogy a hazatérő hadifoglyok munkát kaphassanak? (*Élénk tetszés és taps a baloldalon és a középén.*)

³⁸ Lásd Soós Károly.

³⁹ Lásd Dömötör Mihály.

⁴⁰ Lásd Benárd Ágost.

FELSZÓLALÁS AZ ÁRDRÁGÍTÓ VISSZAÉLÉSEKRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. III. kötet, 1920. május 18. – 1920. június 26. 63. ülés,
1920. június 18.

Az árdragító visszaélésekről szóló törvényjavaslat tárgyalása a Nemzetgyűlés 61. ülésén, 1920. június 15-én kezdődött meg. A törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés 66. ülésén, 1920. június 23-án fogadták el harmadszori olvasatban. Az 1920. évi XV. törvénycikk az árdragító visszaélésekről, 1920. július 16-án került kihirdetésre. A vita egyik központi kérdése az árdragító visszaélés vétségének arányos szankcionálása, illetve a büntetési nemek közül a botbüntetés alkalmazásának törvényi feltételei voltak. Slachta Margit e felszólalása később – tévesen – rendszeres hivatkozási alapként szolgált vele szemben, mint a „botbüntetés megszavazója”. Fontos kiemelni, hogy a képviselő nem a vagyon, az erkölcsiség és a személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről szóló 1920. évi XXVI. törvénycikket, hanem az árdragító visszaélésekről szóló 1920. évi XV. törvénycikket szavazta meg.⁴¹

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! *(Halljuk! Halljuk!)* Az árdragítók elleni törvényjavaslatra az egész társadalom úgy vár, mint a szomjazástól már majdnem elepedő ember vár egy pohár vízre. De nagyobb csalódást nem fogunk okozhatni a társadalomnak, mintha ez a törvényjavaslat oly formában fog megvalósulni, amelynek folytán annak kedvező hatását a legrövidebb idő alatt mindenki érezni nem fogja. Mint a törvényjavaslatból látjuk, tisztán átmeneti intézkedésről van szó, hiszen az egész törvény három évre kontempláltatik. De éppen mivelhogy ilyen átmeneti valamiről van szó, annak olyan finom és gyorsan kezelhető borotvaélű késnek kell lennie, amelyet nagyon gyorsan lehessen alkalmazni, úgyhogy e tekintetben, azt hiszem, teljesen csatlakozhatom Rubinek István t.

⁴¹ Szentpéteri József – Balogh Margit: *Szürke eminenciások a magyar történelemben*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2003. 174.; Balogh Margit: *Slachta Margit a nemzetgyűlésben, avagy az első női képviselő (1920–1922.)* In (Szerk.) Gergely Jenő: *A hosszú tizenkilencedik és a rövid huszadik század. Tanulmányok Pölöskei Ferenc köszöntésére*. Budapest, 2000. 34.; Balogh Margit: *Egy katolikus feminista: nővédelemtől a pártpolitikáig: Slachta Margit és kora keresztény nőképe*. In (Szerk.) Réfi Attila – Sziklai István: *Pártok, politika, történelem: tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára*. MTA – ELTE Pártok, Pártrendszer, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2010. 42.; Mona Ilona: *Slachta Margit*. Im. 86–88.

képviselőtársunk véleményéhez, amidőn ő azt kívánja, hogy minden megtéssék abban a tekintetben, hogy a törvény keze gyorsan sújthassa azokat, akik elég szívtelenek ahhoz, hogy embertársaiknak végső nyomorát kihasználják a maguk meggazdagodására. De hogy ez a törvény teljesen és megfelelően alkalmazható legyen, annak előfeltétele az, hogy az ármegállapító-bizottságok jobban működjenek, mint ahogy eddig működtek. (*Úgy van! Úgy van!*)

B. Szerényi József: Nagyon helyes!

Schlachta Margit: Teljesen a köztudatban van, hogy azok nemcsak, hogy teljesen bizonytalan alapon állanak, és nem tudják, hogy tulajdonképpen mit vegyenek az ármegállapítás mértékéül...

B. Szerényi József: Ez a punctum saliens!

Schlachta Margit: ...hanem köztudomású az is, hogy akárhány esetben és akárhány helyen nemhogy lemaximálnák, hanem felmaximálják a még szokásos árakat is. Az is teljesen kétségtelen, amit báró Szerényi József t. képviselőtársunk mondott, hogy mindenki drágít, vagyis, hogy a drágítás minden irányban történik. Rendkívüli nehézsége az ármegállapító-bizottságnak, hogy amikor az egyik árat le akarja szorítani, ugyanakkor, mint hínárba, folyton beleütközik a többi nagy árakba. A gabonaárakat nem lehet leszorítani, mert magas a szén ára, a szénnek magas árat kell megállapítani, mert magas a tarifa, az ipari munkás magas árakat követel, mert magas az élelmi cikkek ára és így tovább. Az ármegállapító-bizottságnak tehát a legerélyesebb és minden vonalra kiterjedő egyszeri ármegállapítást és árleszorítást kellene eszközölnie, mert másképp folyton a kezén lesz ez a vas-kapocs, hogy az egyik magas ár megakadályozza a másik ár leszorítását.

Ezekben az árvizsgáló-bizottságokban hozzáértő szakembereken kívül praktikus nőeknek a közreműködését is nagyon szükségesnek és jónak gondolnám, (*Helyeslés.*) akik azután, mint joghatósággal felruházott árvizsgálók is működnének a vásárcsarnokokban, sőt az üzletekben is. Éppen azért, hogy végrehajthatók legyenek az árdrágítók elleni intézkedések, szükségesnek tartanám, hogy ily áruuzsora-ügyekben való bíraskodás állandó permanenciában legyen esetleg minden előljárásnál. Szóval a törvényjavaslat lényegét látnám abban, hogy stante pede⁴² sújthasson az az intézkedés, mint villám a kék égből.

Áttérve a botbüntetésre: félnünk kell attól, hogy a botbüntetésnél attól kell félnünk, hogy éppen a legrafináltabb lánckereskedők fognak alóla minden módon kibújni tudni...

B. Szerényi József: Természetes!

Schlachta Margit: ...az esetben ahhoz a feltételhez kötjük, hogy orvosi bizonyítvány kell ahhoz, hogy a botbüntetés alkalmazható legyen. Kerülnünk kell mindenféle ilyen egérútra a lehetőséget, és kell, hogy az orvosi vélemény

⁴² Nyomban, azonnal (latin).

a botbüntetést legfeljebb csak elodázhassa, mert nem létezhetik olyan gyenge ember, még egy haldokló sem, akinek a botbüntetés valamilyen alakban kiszolgáltatható nem volna. (*Élénk derültség és taps.*)

Homonnay Tivadar: Legfeljebb patikát, de orvost semmi körülmények között sem.

Schlachta Margit: Még egy másik veszélyes hiánya is van ennek a javaslatnak, és talán kissé meglepően fog hangzani, hogy azt én teszem szóvá, ti. az, hogy tisztán csak a férfiakra terjed ki. (*Derültség és taps.*) Nagyon jól tudjuk, hogy a legveszélyesebb árdrágítók nem az agglegények szoktak lenni, és ha megvan ez az egerút, akkor egyszerre arra a meglepő eredményre fogunk jutni, hogy az összes láncolásokat és árdrágításokat nem a férfi, hanem a nő csinálja. (*Derültség. Úgy van!*) Éppen azért, bár hálásan veszem tudomásul az én táborom nevében, hogy a törvényjavaslat a nőekkel szemben olyan előzékeny, mégis, a közérdek és igazság szempontjából szükségesnek találom, ha nem is ilyen, de annak teljesen megfelelő alakban a nőkre való kiterjesztését is, hogy az árdrágító gazember – mert akár férfi, akár nő, aki drágít, az gazember – a saját testén jól megérezze a büntetést. (*Mozgás.*)

Budaváry László: Állítsák pellengérré!

Rubinok István: Teljes egyenjogúság!

Schlachta Margit: Hiszen az egész törvényjavaslatnak az volna a célja, hogy gyors hatása legyen az egész társadalomra.

Drozdy Győző: Nőt még virággal sem szabad megütni!

Schlachta Margit: Szükségesnek tartanám, hogy a vásárcsarnokok és piacok közelében nyilvános pellengéreket állítsanak fel, ahol stante pede kalodába kerülnének a feljelentett, kicsinyben és nagyban drágítók.

Budaváry László: Ez a helyes! Gyönyörű szép virágok teremnének ott!

Schlachta Margit: Nagy hiányát látom a törvényjavaslatnak továbbá abban, hogy nem terjed ki kellőképpen az indirekt árdrágítókra. Így pl. szükségesnek tartanám az árdrágítás fogalmi körét kiterjeszteni abban a szellemben, amelyben Csukás⁴³ képviselőtársunk beszélt. A hamis mérésnek pl. nem volna szabad a mai körülmények között a csalás vagy kihágás fogalma alá esni, mert aki drágábban ad el, az ma éppúgy drágít, mint az, aki a megállapított összegért kevesebb mennyiséget ad. Hogy a közönség az ilyen károsodás ellen védve legyen, fel kellene állítani a községi mérlegeket az áruforgalmi központokban, vagy más könnyen hozzáférhető helyeken, amennyiben pedig egy kereskedő ellen többször merül fel a vád, hogy hamisan mér, ha mindjárt kisebb mértékben is, akkor a mérlegmesteri intézményt kellene ott meghonosítani.

⁴³ Lásd Csukás Endre.

Két nappal ezelőtt hallottunk indítványt, hogy azokban a szénkereskedésekben, ahol visszaélések fordulnak elő, és a szénadagot nem a jelentkezések sorrendjében adják ki, hanem többet juttatnak a zsidóknak, ha mindjárt később jelentkeztek is, menekült tisztviselőket kellene alkalmazni annak ellenőrzésére, hogy az elosztás igazságosan történjék. Nagyon indokolt volna az ilyen hamisan mérő üzletekben is a kereskedő rezsizsámlájának terhére beállítani ilyen ellenőrző menekült tisztviselőket.

Ugyancsak az árdrágítás fogalma alá kellene vonni minden olyan manipulációt is, mint amilyen a tej hígítása. Nemrégiben beküldöttem az egyik tejszarnokból eredő, nem a városi, hanem a köztisztviselők fogyasztási szövetkezetének egyik várbeli fiókjából eredő tejet szakvélemény végett az analizáló intézethez. Teljesen felhígított, egészen erőtlen tej volt ez. Amúgy is csak két deciliter kaphatnak a csecsemős anyák. És ha keresik a nagy gyermekhalandóság okát, úgy azt ebben is meg lehet találni. Egyre megy az, hogy 7 koronáért veszek-e egy felhígított liter tejet, vagy 18–20 koronáért teljesen jó tejet, mind a kettő árdrágítás. Gyermekgyilkosok ezek éppúgy, mint ahogy vérszopó piócák a többiek. (*Egy hang balról: Gazemberek! Akasztófát nekik!*)

Ugyancsak az indirekt árdrágítás fogalma alá venném a provízió fejében való szállítási és egyéb engedélyek kijárását, amely províziót a kereskedő beszámít az árucikk árába. (*Helyeslés.*) Továbbá ki kellene terjedni a törvényjavaslat hatályának mindazokra is, éspedig a legszigorúbban, akik az árut túlfizetik. Ebben, azt gondolom, a kényszerűség folytán eddig tulajdonképpen többé-kevésbé valamennyien bűnösök vagyunk. De a kényszer vitte rá az embereket. Amennyiben módunk volna mindenkit sújtani, önmagunkat is, akkor az árdrágításnak legközelebb fekvő forrását, ti. a vevőt vághatnók el az árdrágítótól.

Továbbá kérelmelhetlenül kellene sújtani és külön paragrafust alkalmazni azokra, akik az árdrágítót a büntetés alól való kibúvársra segítik. Tehát tegyük fel... (*Egy hang balfelől: Akkor az ügyvédek nagy bajba kerülnek.*) Nem arra az esetre értem, hogyha az ügyvéd védőbeszédet tart, hanem értem az összes többi megfizetett szívességeket és mindenféle közbenjárásokat, vagy pedig – mondjuk – az olyan orvosi bizonyítványokat, amelyeket kiállítanak, hogy a botbüntetés ne legyen végrehajtható, vagy bármiféle más ilyen manipulációkat.

Szóval összefoglalván rövid felszólalásomat – szükségesnek tartanám, hogy ez a törvényjavaslat, amikor megvalósul, tényleg mint egy átmeneti eszköz, gyorsan, hathatósan és mindenkire kiterjedően alkalmazható legyen. Mert különben, ha nem tudjuk megnyugtítani azt a már teljesen türelmetlenné vált közvéleményt, (*Úgy van! Úgy van! balfelől.*) és hogyha nem tudjuk lecsillapítani azokat a milliókat, akikben már kitörni készül a keserűség, akkor félnünk kell, hogy újabb nagy rázkódtatásoktól aligha tudjuk az országot megmenteni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Ferdinandy Gyula igazságügy-miniszter: Pessimista!

Schlachta Margit: Ezeket a módosításokat feltételezvé, a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. (*Élénk helyeslés, éljenzés és taps balfelől.*)

INTERPELLÁCIÓ A CENZÚRA ÜGYÉBEN

Nemzetgyűlési napló, 1920. VI. kötet, 1920. szeptember 25. – 1920. november 12.
116. ülés, 1920. október 20.

A Nemzetgyűlés 116. ülésén Slachta Margit Teleki Pál miniszterelnökhöz intézett interpellációt a cenzúra ügyében. A cenzúra tárgykörében a Nemzetgyűlés 114. ülésén, 1920. október 14-én Kováts J. István nagy vitát kiváltó interpellációt intézett a miniszterelnökhöz, amelyre válaszul Teleki Pál a fakultatív cenzúra intézményének lehetőségét vette fel. Az 1920–1922 közötti időszakban a Nemzetgyűlés ülésein többször is felmerült a cenzúra szabályozásának kérdésköre, amely során a képviselők a szabad sajtó hiányából adódó közéleti, társadalmi problémákra hívták fel a figyelmet.⁴⁴ Teleki Pál miniszterelnök több rendeletet is kiadott, ezért a cenzúra szabályozása ebben az időszakban még nem vált egységessé, átfogóvá.

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Igyekezni fogok interpellációmát öt perc alatt megindokolni a következőkben. (*Halljuk! Halljuk!*) Ismételten előfordult, hogy a cenzúra a nők választójoga érdekében beadott cikkeket kicenzúrázza. (*Mozgás.*) Az egyik alkalommal a „Nép” egyik közleményét törölték; hang tekintetében bizonyára eshetett kifogás a cikk ellen, de úgy tudom, hogy a cenzúra ebből a szempontból nem bírálhatja a cikket. A másik esetben a „Magyar Nő” egyik cikkét törölték, amely lap tudvalevőleg sohasem hoz véresszájú közleményeket. Maga a tárgy sem volt természeténél fogva sem kül-, sem belpolitikai szempontból olyan veszélyes, hogy cenzúrázni kellett volna. A „Magyar Nő” cikkét azután ismételt kérdésre a cenzúra mégis keresztülgendte.

A miniszterelnök⁴⁵ úrtól úgy értesültünk, hogy a cenzúra most valószínűleg fakultatív lesz. Tudjuk azonban, hogy a cenzúra tulajdonképpen csak végrehajtó faktor, ezért mi e mögött a tény mögött egy erőszakos akaratot látunk, amely a maga óhajának már előre érvényt akar szerezni. (*Igaz! Úgy van! Taps balfelől.*) Nem nyugtat meg tehát bennünket, hogy a cenzúra működése megszűnik, mert az a hatalom, mely a cenzúrát eszközül felhasználta, bizonyára fog találni más eszközöket is akarata érvényesítésére. (*Igaz! Úgy van! Taps a baloldalon.*)

A belügyminiszter⁴⁶ úr nyílt kérdésnek hagyta a női szavazatjog kérdését, tehát annál erősebb lesz mindkét részről a küzdelem. Hiszen ennél a kérdésnél a múlt

⁴⁴ Lásd bővebben: Klein Tamás: *Adalékok a Horthy-korszak sajtórendészeti szabályozásához I. (1919–1931)*. In *Medias Res*, 2012/2. sz.

⁴⁵ Lásd Teleki Pál gróf.

⁴⁶ Lásd Ferdinandy Gyula.

maradi és a jelen haladó gondolkozásmódja ütközik össze. (*Felkiáltások a baloldalon: Úgy van! Félnék a keresztény kurzustól!*) Ezért tisztelettel a következő kérdéseket vagyok bátor a miniszterelnök úrhoz intézni.

1. Milyen rendelkezés alapján minősítette a cenzúra törlendőnek a női választójogra vonatkozó cikkeket?

Huszár Károly: Butaság alapján! (*Derűtség.*)

Schlachta Margit: ... 2. Hajlandó-e a miniszterelnök úr a női választójog híveinek akció- és sajtószabadságát biztosítani? (*Élénk helyeslés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

INDÍTVÁNY A FÖLDBIRTOK HELYES MEGOSZLÁSÁT SZABÁLYOZÓ RENDELKEZÉSEKRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLATHOZ

Nemzetgyűlési napló, 1920. VI. kötet 1920. szeptember 24. – 1920. november 12.
126. ülés, 1920. november 11.

A Nemzetgyűlés 126. ülésén a földbirtokok helyes megosztását szabályozó rendelkezésekről szóló törvényjavaslat részletes vitáján kért szót Slachta Margit. Az általános vita a Nemzetgyűlés 120. ülésén, 1920. november 4-én kezdődött meg, a földművelésügyi miniszter ekkor Nagyatádi Szabó István volt, a törvényjavaslat előadója Kenéz Béla képviselő volt. A törvényjavaslat harmadszori olvasatban a Nemzetgyűlés 128. ülésén, 1920. november 13-án került elfogadásra, amelyet az 1920. évi XXXVI. törvénycikk hirdetett ki, 1920. december 7-én. Az elfogadott javaslatot Rakovszky István elnök a következő szavakkal illette: „Engedje meg a t. Nemzetgyűlés, hogy én is nagy örömmömmek adhasak kifejezést afelett, hogy ez a korszakalkotó reform törvényerőre fog emelkedni. Útjelző ez a mostani szomorú napokban, hogy akkor, amikor Magyarország régi, érintetlen területéből nagy területet elvesznek, *(Élénk felkiáltások: Soha!)* mi abból a kevésből, ami megmarad, szívből adunk azoknak, akiknek semmijük nincs. *(Élénk tetszés és éljenzés.)*”⁴⁷

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A 2. §-nak második és harmadik pontjához szeretnék módosító indítványt tenni. A második pont így hangzik: „Mezőgazdasággal foglalkozó, földnélküli, önállóan kereső, önjogú férfimunkásoknak családonként legfeljebb az első fokban említett nagyságú törpebirtok.” A harmadik pont pedig azt mondja: „Mezőgazdasággal foglalkozó, önállóan kereső, önjogú törpebirtokos férfiaknak gazdaságaik kiegészítése végett...” stb.

Ezt a két pontot akarnám módosíttatni. A második pontot így: „Mezőgazdasággal foglalkozó földnélküli, önállóan kereső, önjogú munkásoknak...” stb.; a harmadik pontot pedig így: „Mezőgazdasággal foglalkozó, önállóan kereső, önjogú törpebirtokosok gazdaságaik kiegészítése végett...” stb., vagyis a „férfi” szónak kihagyásával.

Módosító indítványomat időkímélés szempontjából a következő kivonatban foglalom össze. A gazdasági összeomlásunk mindenkre sokszoros terhetek ró,

⁴⁷ A Nemzetgyűlés 128. ülése 1920. november 13. Nemzetgyűlési napló, 1920. VII. köt. 1920. november 13. - 1921. február 5. 4.

és nagyon sok esetben a nőkre is, akik nagyon sokszor csaknem egyedüli családfenntartóvá lettek. Ha teljes igazsággal akarnók őket támogatni, akkor gyengeségük mértékében – amennyiben a nőt mindig gyengének minősítjük – nagyobb támogatást kellene adni nekik a boldogulásukhoz, mint az erősebbnek. Erről azonban nincs szó, csak arról, hogy kétszeres igazságtalanság a gyengének még megnehezíteni a boldogulás lehetőségét az erősebbel szemben. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Bizonyos esetekben azonban a férfiak jogainak csorbítása is az, ha ezt a pontot így hagyjuk, éspedig a következő esetekben. Ha pl. az asszony családfenntartó, a férjét is tartja, ha az teljesen munkaképtelen beteg, de mert nem hadirokkant, vagy – mondjuk – nem közszolgálati alkalmazott vagy nyugdíjas, tehát a saját címén nem kaphatna földet, vagy pedig, mivel ez a szakasz csak az önjogú férfi-munkásoknak biztosít törpebirtokot, elesnek a 18–20–22 éves fiúgyermek, akik pedig haszonnal dolgozhatnak ott, két év múlva pedig már kifogyott az a föld, amelyből a faluban kaphatnának. De a még hadifogságban⁴⁸ lévő férfiak jogát is sérti, mert biztos, hogy mire hazaérkeznek, kifogy a föld. Az pedig, ha elvben meg is áll, hogy más községben kaphassanak földet, a gyakorlatban ennek jelentősége nincs, mert tudjuk, hogy a költözködés most úgyszólván lehetetlen. Azt sem mondhatjuk, hogy majd megvédjük a távollévő jogát, mert jól tudjuk, hogy a távollévőnek nincs igaza. De ez a módosítás megegyezik a 4. ponttal is, amelynek szövegezése a földnélküli közszolgálati alkalmazottaknak és nem a földnélküli közszolgálati alkalmazott férfiaknak biztosít földet, tehát éppen a 4. ponttal egybehangzó volna az, ha a második és harmadik pontnak szövegezése is ugyanígy szólna.

Tudom, hogy sokan azt mondják, hogy amúgy is kevés a föld és sok a jogigény, miért terjesszük ki a jogigénylők körét még jobban, de úgy gondolom, hogy olyan sokat szenvedtünk együtt, hogy most az, hogy kevés a föld, nem lehet jogalap arra, hogy egy kategória ilyen indokolással, hogy: azért, mert nő – kiessék. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Különben is ezen kis jogkiterjesztés folytán aránylag kevés többletet jelent az új jogigénylőknek száma, úgy gondolom, inkább csak az elvi jelentőség miatt és a közös szenvedésben, a közös teherviselésben a szolidaritás kifejezésekképpen szükséges ennek a két pontnak ilyen módosítása. Éppen ezért tisztelettel kérem a Házat, hogy a második és harmadik pontot ilyen értelemben megváltoztatni szíveskedjék. *(Helyeslés a baloldalon.)*

⁴⁸ Lásd Slachta Margit interpellációja a hazatérő hadifoglyok ügyében. A Nemzetgyűlés 61. ülése, 1920. június 16. Nemzetgyűlési napló, 1920. III. köt. 1920. május 18. – 1920. június 26, 406–407.

FELSZÓLALÁS AZ ÁLLAMI ITALMÉRÉSI JÖVEDÉKRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLATHOZ

Nemzetgyűlési napló, 1920. VIII. kötet, 1921. február 17. – 1921. március 14. 156. ülés, 1921. március 1., valamint a Nemzetgyűlés 158. ülése, 1921. március 3.

Az állami italmérési jövedékről szóló törvényjavaslat általános vitája a Nemzetgyűlés 155. ülésén, 1921. február 28-án kezdődött meg. A törvényjavaslatot Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter terjesztette elő, a törvényjavaslat előadója Erődi-Harrach Béla volt. A javaslatot a Nemzetgyűlés 159. ülésén, 1921. március 4-én fogadták el, amelyet az 1921. évi IV. törvénycikk hirdetett ki, 1921. április 6-án. Schlachta Margit mind az általános, mind a törvényjavaslat részletes vitáján a Nemzetgyűlés 158. ülésén, 1921. március 3-án is felszólalt a 6., 9., 14. és 29. szakaszok tekintetében.

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt gondolom, teljesen érthető, ha azzal kezdem, hogy ugyanazon állásponton vagyok, amelyet az előttem szóló Nagy János t. képviselőtársam kifejtett. Minthogy továbbá az időkímélés elvi alapján állok, *(Élénk helyeslés.)* éppen azért nem mondom el azt, amit elmondani szerettem volna, de amit nagyjában ő már elmondott, és csak egyes adatokkal és egyes más szempontokból óhajtok rávilágítani a tárgyra.

Azt említi ő, hogy azért nem lehet az alkoholelles, illetőleg a túlságos szesz-fogyasztás elleni törekvéseket törvényhozásilag diadalra juttatni, mert a társadalomban a közfelfogás még nincs erre nevelve.

Meskó Zoltán: Vízet prédikálunk és bort iszunk valamennyien!

Schlachta Margit: Mikor az italmérési jövedék törvényjavaslatához való hozzászólásra készültem, és kerestem erről szóló munkákat, arra az érdekes dologra jutottam, hogy magyar adatokat alig találtam, ami bizonyítéka annak, hogy Magyarországon nemcsak a törvényhozás házában, hanem a társadalomban is tényleg nagyon kevés érdeklődés van ez iránt.

Ezen kevés közt említem Dóczy Imrének kis munkáját „Az alkohol és hatása a gyermekekre”⁴⁹, amelyben azokat a statisztikai adatokat dolgozza fel, amelyet Andrassy Gyula grófnak belügyminiszter korában kiadott nem is rendelete, hanem inkább felkérése folytán az egyes szakminisztériumok egybegyűjtöttek. Különbözik pedig az összes munkák, amelyek ezzel foglalkoznak, túlnyomólag mind külföldi adatokra támaszkodnak.

⁴⁹Dóczy Imre: *Az alkohol és hatása a gyermekekre.* (Alkoholelles Könyvek Tára), kiadja az „Alkoholizmus” szerkesztősége. Budapest, é. n. [1910-es évek]

Ezekből összeszedvén egynéhány dolgot, különösen a család és a jövő generáció szempontjából szeretnék a kérdéssel foglalkozni. (*Halljuk! Halljuk!*) Először is az egyedek egészsége szempontjából.

Körösynek „Az alkoholizmus veszedelmei”⁵⁰ című munkája a tuberkulózissal foglalkozik. Megállapítja, hogy 76 000 tuberkulotikus haláleset megoszlása az országban éppen azokon a területeken aránylag a legsúlyosabb, amelyen analfabéták a legnagyobb számban vannak, és amelyeken a pálinkafogyasztás a legnagyobb, ugyanő állítja, hogy az analfabéták nagy számával éppen összefüggésbe hozható az alkohol, mert az alkoholista szülők akadályozzák meg a legnagyobb százalékban, hogy gyermekeik iskolába járjanak.

Boudreau az alkohol és a tüdővész pusztításai közötti összefüggésről szóló adataiban megállapítja, hogy évi tizenkét liter alkoholfogyasztás esetében a tüdővészesek száma tízezer közül 32, de olyan vidékeken, ahol 3–40,4 liter az alkoholfogyasztás személyenként, ott tízezer lakos közül már 107 esik évente a tüdővész áldozatául.

Érdekesek a The United Kingdom Temperance Provident Association számadatai. Ezt az intézetet itt bizonyára nem vezetik álomképek, hanem tisztán csak számadatok alapján dolgozik. Két biztosítási táblázatot állít fel, az egyiket az absztinensek számára, a másikat azok számára, akik isznak, habár mérsékelten. Az alkoholistákat a biztosításba egyáltalán nem veszi be, itt 35 évi megfigyelés után arra az eredményre jutottak, hogy az előírányzott haláleseteknek csak 75 százaléka következik be az absztinenseknél, a mérsékelt alkoholfogyasztóknál ellenben 96 százalék, vagyis az absztinenseknél a halálozás már 25 százalékkal kisebb.

Ugyanerre az eredményre jutott egy másik ilyen biztosító intézet is, éspedig az Abstainers and General Insurance Co., amely 17 év alatt 477 haláleset közül csak 239-et mutat ki, vagyis az előírányzottnak éppen 50 százalékát, úgyhogy ezek az intézetek egészen más feltételek mellett vesznek be a biztosításba absztinenseket és olyanokat, akik alkohollal élnek.

A jövő generáció szempontja azonban talán még sokkal fontosabb, amennyiben itt még döntőbb érvek szólnak amellett, hogy az alkoholfogyasztás ellen küzdeni kell. Így Morell négy generációnak az egészségi állapotát vizsgálván, azt állapítja meg, hogy négy generáció után kihalt egészen az a család, amelynek tagjai alkoholt élveznek; Lunier adatai szerint az idioták 50 százaléka alkoholista családból származik. Egy bazeli professzor, dr. Bunge, egy még sokkal súlyosabb adattal áll előnk. Ő ti. kimutatta, hogy az alkoholt élvező atyáknak leányai nagyon nagy számban képtelenek gyermekeikkel szemben anyai kötelességüket teljesíteni. Ez ilyen arányt tüntet fel: csak alkalomadtán alkoholt élvezőknél 10%; rendszeren

⁵⁰ Körösy György: *Az alkoholizmus veszedelme*. Budapest, 1919.

és nagyobb fokban alkoholt élvezőknél már 42% ez a degeneráltság, és az egyszer elvesztett ilyen képességet a további generációk anyái már nem nyerik vissza.

Mindezeknél tehát a mesterséges táplálkozásra van a gyermek utalva, ami azután a fajnak degeneráltságát vonja maga után. De az utódoknál az ideg- és elmebaj is nagyon veszedelmes arányokat ölt, amennyiben absztinenseknél csak 16%-ot tüntet fel, míg az alkoholélvezőknél ez már 25%-ra emelkedik, úgyhogy ebből a szempontból az utódra nézve még sokkal veszedelmesebb a szülőnek alkoholélvezete, mintha a szülő maga ideg- vagy elmebajra hajlamos.

Nagyon érdekesek Mikoll adatai, aki a New York-i gyermekeknél végzett ilyen tanulmányokat, és arra az eredményre jutott, hogy azok közül a gyermekek közül, akiknél az értelmiség nem áll megfelelő színvonalon, akiket „buta” jelzővel jelzünk, 53% alkoholt élvező családból származott, azoknál pedig, akiknek szülei absztinensek voltak, csak 10%-nál találták ezt a jelenséget, és visszamenvén a nagyszülőkig, ha azok is absztinensek voltak, akkor csak 4%-nál.

A katonaság szempontjából is rendkívül döntő az alkohol pusztítása. Így 1892-ben Magyarországon Donáthnak adatai szerint csak 22% vált be a hadkötelesek közül. Svájcban 32% nem vált be, Svédországban az antialkoholista mozgalom következtében, amely 1881-től 1890-ig igen nagy tevékenységet fejtett ki, 36,46%-ról lecsökkent 20%-ra a be nem váltak %-a.

Úgy gondolom, hogy alig volt idő, amikor reánk nézve aktuálisabb lett volna foglalkozni azzal a kérdéssel...

B. Szerényi József: Nagyon helyes!

Schlachta Margit: ...hogyan képesíthetjük a jövő generációt azoknak a nagy terheknek elviselésére, amelyek minden tekintetben reánk hárulnak, mint most, úgyhogy nem csodálkozhatunk, ha egyes államok, mint például Finnország vagy pedig Norvégia, 1916-ban behozták az általános szesztilalmat. Az Észak-amerikai Egyesült Államokról sem tételezhetjük fel, hogy annyira utópisztikus ideálok után futnának, hiszen tudvalevőleg az Észak-amerikai Egyesült Államokban nagyon is józan számítással dolgoznak, és az államok közül 23, lehet, hogy most már 25, szintén behozta az általános szeszfogyasztási tilalmat.

Ugyancsak rávilágít közállapotainkra Kőrösynek az az adata, hogy ha az iskolákhoz viszonyítjuk a népességet, akkor 12 000 lélekre esik nálunk egy iskola, ha pedig a kocsmákhoz viszonyítjuk, akkor 285 lélekre esik egy kocsmá. Ugyancsak ő állítja, hogy a munkaerők egytizedét és a termőföldnek egytizedét foglalja le az alkohol és az alkoholtartalmú italok készítésére szolgáló munka. Mindenesetre nagyon döntő és nagy kihatású volna, ha a népjóléti⁵¹ miniszter úr nem kérelemmel fordulna a szakminisztériumokhoz, hanem az illetékes faktorokhoz egyenesen rendeletet bocsátana ki, mégpedig minél rövidebb idő alatt,

⁵¹ Lásd Benárd Ágost.

hogy gazdasági, egészségügyi, börtönügyi és népesedési szempontból a legújabb statisztikák elkészítettessenek.

A törvényjavaslat előadója⁵² kiemeli, amit Nagy János képviselőtársam is megemlített, hogy a törvényjavaslat szem előtt tartja az erkölcsi és egészségügyi kérdéseket. Én magam is úgy érzem, hogy nem tartja eléggé szem előtt, és én szerettem volna, ha sokkal többet akart volna, különösen, ha a szeszkimérés időtartamának megszorítása jobban előtérbe lépne, továbbá, ha az egyesekkel szemben a községek és a szövetkezetek részesülnének a leghatározottabban elsőbbségben. De erre vonatkozólag majd a részletes tárgyalásnál fogok indítványt tenni.

Nekünk fel kell mennünk annak az életkornak megállapításánál, amikor az állam az alkohol élvezését egyáltalán megengedi. Jelenleg a rendelet a 16-ik életévet állapítja meg. De minthogy olyan nagy kihatással van az egyednek az alkohollal szemben való magatartása a közérdekre, mindnyájunknak joga van beleszólást követelni embertársaink olyan életmódjába, amelynek következményeit azután közterhek alakjában mindnyájunknak viselnünk kell. *(Úgy van! balfelől.)* Mert minél több az erőtlen, a beteg, az idióta, a hülye, az örült, a gyenge, a tuberkulotikus, az egészségeseknek annál több közterhet kell viselniök, és minél kevesebb az az ember, aki osztozhatik a nagy állami terhek viselésében, ezekből is az egészségesekre annál több esik. Azért meggyőződésem szerint az az egyéni szabadság, amely senkitől el nem vitatható, a 40. vagy 50-ik életévnél kezdődhetik. Addig azonban kötelessége, hogy a családjának, gyermekeinek és a köznek jogos érdekét a maga cselekedeteinél szem előtt tartsa.

Továbbá én is nagyon nélkülözöm, hogy a törvényjavaslat a lokálopciónak elvét nem juttatja érvényre, és azért az általános intézkedésekre vonatkozó szakaszoknál a magam részéről indítványt fogok tenni, hogy a lokálopció elvét ez a törvényjavaslat gyeye be.

Különben pedig a következő határozati javaslatokat terjesztem a t. Ház elé, *(Halljuk! Halljuk!)* kijelentvén, hogy ezek nem fedik az én elvi álláspontom mérték tekintetében; csak azért maradok ily nagyon szerény követelések mellett, mert úgy gondolom, miként előttem szólott t. képviselőtársam, hogy többet nem érhetünk el. Ezek a következők *(olvassa)*: „Utasítsa a Nemzetgyűlés a pénzügyminiszter urat, adjon ki 30 nap alatt rendeletet, melyben intézkedik: 1., hogy úgy a korlátlan, mint a korlátolt kimérésnél szeszes italok kimérése a napnak meghatározott minimális szakaira szorítkozzék hétköznapokon, főleg azonban vasár- és ünnepnapokon.”

Itt a megszorítást 40 órára vonatkoztatom, vagyis szombat délutántól hétfő reggelig; 2. „hogy a kiszolgáltató ital mennyiségénél személyenként maximum állapíttassék meg.” *(Helyeslés.)* Mert fel is hozható az, hogy valaki esetleg

⁵² Lásd Erődi-Harrach Béla.

kimegy a kocsmából, és azután ismét bejő oda inni, de legalább megnehezítjük ezzel a dolgot. Másrészt pedig, ha szövetkezetek és községek, vagyis erkölcsi testületek kapják kezükbe az italkimérést, azok kötelességüknek is fogják tartani, hogy ezt a kijátszást megakadályozzák; 3. „hogy pálinkakimérések látogatása nőknek egyáltalában nem, (*Helyeslés.*) férfiaknak pedig 20 éves korukig tilos, és hogy ugyancsak tilos nőknek és 20. életévüket be nem töltött férfiak részére boron és sörön kívül más szeszesitalt kiszolgáltatni. Végül az emberi élvezetre szánt égetett szeszesital maximális szesztartalma a mostaninál alacsonyabbra szállíttassék le.” Mert ha a jelen pillanatban nem is áll kellő mennyiségű szesz rendelkezésünkre, a törvény nem éppen erre a hónapra készül, amelyben most élünk, hanem a jövőre is vonatkozik.

Ezeket leszzegezvén, tisztán elvi okokból a törvényjavaslatot el nem fogadhatom. (*Élénk éljenzés balfelől.*)

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Az általános tárgyalásnál indítványoztam, hogy rendeletileg szabályoztassék, kiknek szabad egyáltalán pálinkamérésekbe bemenni. Azonban úgy gondolom, hogy eltekintve attól, hogy a Nemzetgyűlés ezt az indítványt nem fogadta el, nem is volna elég nyomatékos, ha csak rendeleti úton történnék intézkedés ez irányban. Ezért szükségesnek tartanám, hogy a 6. § új szövegébe a második bekezdés után beillesztetnék a következő mondat: „A kizárólagosan pálinkamérés céljaira szolgáló helyiségekben nőknek és 20 éven aluli férfiaknak szeszes italt kiszolgáltatni tilos.” Ugyancsak elhangzott egy indítvány, amelynek célja lett volna, hogy rendeleti úton történjék intézkedés az irányban, hogy ezekben a pálinkamérés céljaira szolgáló helyiségekben női alkalmazottakat alkalmazni tilos.

Ennél sem találnám elég nyomatékosnak, ha csak rendeleti úton adatnék ki ez a rendelkezés, és nem tartanám a keresztény Nemzetgyűléshez méltónak, és önmagának ellentmondana, ha akkor, amikor oly sokszor megállapítjuk, hogy a nő mintegy versenytársa a férfinak, és egyre-másra kiteszik az irodákból, hivatalokból, minisztériumokból azon a címen, hogy a férfiaknak helyet csináljanak, ugyanakkor a Nemzetgyűlés akadályt támasztana azzal szemben, hogy a pálinkamérésekből, ahol tudvalevőleg teljesen az erkölcsi lejtőre állítják a nőket, ki ne zárják őket. Ezért indítványozom a negyedik bekezdés pótlásául a következőt: „Ugyancsak tilos e helyiségekben női kiszolgálókat alkalmazni.”

Elnök [Rakovszky István]: Az előadó urat illeti a szó.

Erődi-Harrach Béla előadó: T. Nemzetgyűlés! Teljes mértékében méltányolni kell azt a két indítványt, amit Schlachta Margit t. képviselőtársam előterjesztett; elvileg talán akceptálhatók volnának; azonban gyakorlatilag, a gyakorlati kivétel szempontjából oly nehézségekkel állanánk szemben. hogy kénytelen vagyok

arra kéri a Nemzetgyűlést, méltóztassék ezt a paragrafust a pénzügyi bizottság eredeti szövegezésében elfogadni, mert igen gyakran megtörténhetik, hogy akár egészségi állapota miatt, akár egyébként akadályozva van az engedélyes férfi a kimerés gyakorlásában, és akkor a felesége kénytelen őt helyettesíteni. Általában előfordulhatnak tényleg olyan viszonyok, amikor lehetetlen helyzet állna elő, ha ez az indítvány elfogadtnék.

De ezenkívül is a házszabályok 208. §-a előírja, hogy a Ház által elvetett indítvány vagy javaslat, lett légyen annak tárgya törvény alkotása vagy nem, ha a tárgyalásnak bármely fokozatán vetetett is el, ugyanazon ülészak alatt többé tanácskozás alá nem vehető.

Schlachta Margit: A házszabályokhoz kérek szót.

Elnök [Rakovszky István]: A szó megilleti.

Schlachta Margit: Lényeges különbséget látok aközött, ha egy indítvány oly értelemben történik, hogy rendeletileg adassák ki az az intézkedés, vagy ha oly értelemben történik, hogy az indítványozott rész a törvény szövegébe kerüljön bele. Lényeges különbséget látok e kettő között: aközt, ami elvetetett és aközt, ami ma indítványoztatott.

Elnök [Rakovszky István]: Schlachta képviselőtársunk tegnap határozati javaslatot tett?

Schlachta Margit: Igen, ami arra vonatkozott, hogy 30 napon belül rendeletet kérünk, most pedig a törvény szövegében indítványozok módosítást.

Elnök [Rakovszky István]: Igen. Miután a Nemzetgyűlés tegnap elvetette azt az elvi kijelentést, hogy nem kívánja rendeletbe bevételni, és most a törvényben méltóztatik módosítást javasolni, ezt az indítványt szavazás alá lehet bocsátani.

T. Nemzetgyűlés! Beadatott összesen öt módosítás. A kérdést akként kívánom feltenni, hogy elsősorban felteszem a kérdést, vajon méltóztatnak-e változatlanul elfogadni a 6. §-t. Ha változatlanul méltóztatnak elfogadni, elesnek az összes többi indítványok.

Ha nem méltóztatnak változatlanul elfogadni, fel fogom tenni a kérdést először is Henzer⁵³ képviselő úr módosítására. Ha ez elfogadatik, elesik Kerekes Mihály képviselő úr módosítása, mert mind a kettő egyezik abban, hogy a második bekezdés kimaradjon. A Henzer képviselő úr módosító indítványa elfogadatik, amely azt kívánja, hogy maradjon ki a második bekezdés, elesik Schlachta Margit módosítása, mivel ez úgy szól, hogy: „A második bekezdés után teendő”. Így tehát értelemzavar állana elő, amit el kell kerülni. Ugyanúgy elesik Schlachta Margit képviselőtársunknak a negyedik bekezdésre vonatkozó második indítványa, amely szintén hivatkozik a második bekezdésben foglalt intézkedésre. Ha mindezek elintéztettek, akkor utolsósorban fogom szavazásra bocsátani Schandl Károly

⁵³ Lásd Henzer István.

képviselő úr indítványát, amely a szöveget nem alterálja, csupán egy pótlást tartalmaz. Méltóztatnak-e a kérdés ekkénti feltevéséhez hozzájárulni, igen vagy nem?

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Nem tudom, jól értettem-e az elnök úr szavait, de amennyiben a kérdés illetően feltétele azt jelentené, hogy ha a második bekezdést elveti a Nemzetgyűlés, akkor ennek következményeképpen az én indítványaim is elesnek, illetőleg nem bocsáttatnak szavazás alá, úgy a kérdés feltevéséhez az lenne tiszteletteljes véleményem, hogy indítványaim emiatt nem eshetnek el, csupán annyi változás áll be, hogy ahol az én indítványomban második bekezdésről van szó, ott első bekezdés értendő, ahol pedig harmadik bekezdésről beszélek, ott második bekezdésről van szó.

Elnök [Rakovszky István]: A második bekezdés ekként szól *(olvassa)*: „A kizárólagos pálinkamérésekben a vendég még a magával hozott élelmicikket sem fogyaszthatja el.” Ezt a bekezdést Kerekes Mihály és Henzer István képviselő urak indítványaikban kihagyni javasolják.

Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter: Henzer nem! Ő újat akar a helyébe.

Elnök [Rakovszky István]: Kerekes képviselő úr egészen ki akarja hagyni ezt a bekezdést, Henzer képviselő úr szintén, de ő ezenfelül egy új szöveget is ajánl ezen második bekezdés helyébe. Schlachta Margit képviselőnek indítványa pedig ezen második bekezdéshez adatott be, ha tehát a szavazás folytán a második bekezdés kihagyatik, elesik az ő indítványa is. *(Zaj.)*

Schlachta Margit: A kérdés feltevéséhez vagyok bátor tiszteletteljesen újból szót kérni, olyan értelemben, hogy mivel a paragrafus első bekezdésében is meg van említve a kizárólagos pálinkamérés, az esetben, ha a második bekezdés kimarad, az én indítványom, mint második és harmadik bekezdés, az első bekezdésre támaszkodik.

Elnök [Rakovszky István]: Akkor tehát módosítani kívánja indítványát, mert abban határozottan ki van fejezve, hogy a második bekezdés után következnek ez és ez.

Schlachta Margit: Igen, mert ez függetlenül a második bekezdés sorsától, mindenképpen beszúrandó volna.

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A 9. §-nál egy nagyon ártatlan indítványt volnék bátor tenni. *(Derültség.)* Az első bekezdés utolsó mondata ugyanis így szól *(olvassa)*: „Ezenkívül az engedély úgy is kiadható, hogy az csak az év meghatározott részében gyakorolható.” Nagyon kíváncsún találnám, ha ezt a mondatot ekképpen módosítanók: „Ezenkívül az engedély úgy is kiadható, hogy az csak az év meghatározott részében, a hét meghatározott napjain és a napnak meghatározott szakában gyakorolható.” Azért voltam bátor állítani, hogy ez nagyon ártatlan indítvány, mert csak egy megengedést tartalmaz. Ahogyan megengedi

ez a szakasz azt, hogy esetleg az engedély az év meghatározott részére korlátozva a kimérést, ugyanúgy a hét vagy a nap meghatározott idejére való korlátozás is csak mint megengedés szerepel ebben a módosításban.

Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Ezt az ártatlan módosítást nem fogadhatom el. (*Derültség.*) Olyan különbséget tenne ez az egyes kocszmák között, amelyek azoknak versenyképességét megzavarnák.

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Én is Kerekes⁵⁴ és egri Nagy János képviselő urak elvi alapján állok, de elfogadva Huszár⁵⁵ képviselő úr kommentálását, eredeti indítványomat odamódosítom, hogy a második bekezdésben az „önálló üzletként” szavak után e szavak szúrandók be: „égetett szeszesitalok kivételével”, miáltal az egész engedély az élelmiszerekre redukálódik. (*Helyeslés.*)

Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter: Elfogadjuk! Ez a legártatlanabb.

[...]

Schlachta Margit: A 14. §-sal kapcsolatban a következő módosító indítványom volna.

A jelenlegi sorrend mellett az első pont elsőbbséget biztosít azoknak, akiknek négy, illetőleg két szállóvendég befogadására alkalmas helyiségük van.

Tegnap Ereky⁵⁶ képviselőtársunk azt mondotta, hogy tízezer lakosú községeknél zsidóknak egyáltalában nem, azonfelül pedig 5%-ban, illetve úgy, mint ahogy a lakosság számarányának megfelel, numerus clausus alapján adassék csak meg a zsidóknak a kocsmatartás joga. Az ő indítványa ilyen formában nem volt elfogadható.

Azt hiszem, engem senki sem vádolhat azzal, hogy bennem valaha is valami faji gyűlölet dolgozott volna, és ennek alapján tenném meg indítványomat. Azonban azt sem tagadhatja senki, hogy éppen a kocsmáiparral kapcsolatban a zsidóságnak bűnei vannak. Minden fajnak megvannak a maga gyengeségei, a turáninak, a magyarnak is, tehát nem fogom az egyedet oly körülmények közé beállítani, amelyek kedvezhetnének az ő gyengeségének, különösen az esetben, ha ez esetleg embertársai erkölcsi vagy gazdasági rovására megy. (*Helyeslés.*)

Ugyanezt az elvet alkalmaznám a tiszta színmagyar fajjal szemben is. (*Helyeslés jobbfelől.*) Ez az első bekezdés, miután az egyedeknek a legnagyobb előnyt adja, habár nem ilyen címen, de mégis továbbra is módot nyújt arra, hogy

⁵⁴ Lásd Kerekes József.

⁵⁵ Lásd Huszár Károly.

⁵⁶ Lásd Ereky Károly.

a kocsmai joggal sokan visszaéljenek, sőt még ha ezt nem is vonatkoztatom a zsidóságra, illetve, ha nem is gondolok rájuk, még az esetben, az egyedekkel, a magyarokkal szemben sem tartom ezt szerencsésnek, mert általános emberi tulajdonság, hogy ha hasznot szerezhetsz magának, arra még embertársainak rovására is hajlandó az ember. *(Úgy van! jobbfelől.)*

Ennélfogva tiszteletteljes indítványom a következő *(olvassa)*: „Módosítsassék a 14. § első pontja a következőképen: 1. Azon városoknak, amelyek legalább négy, és azon községeknek, amelyek legalább két szállóvendég befogadására, a helyi viszonyoknak és a kényelmi szempontoknak megfelelő módon berendezett vendégszobával ellátott fogadóépületet tulajdonul, avagy bérben bírnak, s azt tényleg szállóvendégek befogadására használják.” A többi változatlanul maradna oly szövegezésben, ahogy az itt az egyedekre van vonatkoztatva.

A második pontra vonatkozó módosításom: „2. a hazafias irány szolgálatában álló szövetkezeteknek és erkölcsi testületeknek”, és a 3. pontba jöjjön: „3. azoknak, akik az 1. pontban felsorolt feltételeknek megfelelnek”. A többi pontoknál egyéb módosításra nem volna szükség, csak a számozás megváltoztatására.

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Már az általános vitánál voltam bátor bejelenteni, hogy nélkülözöm ebben a törvényjavaslatban a lokálopció elvének kimondását. Ezt ide tartom beszúrhatónak. Ez szintén teljesen ártatlan indítvány azért, mert tisztán csak módot ad a községeknek és városoknak, hogy amennyiben akarják, korlátozzák a szeszgyártást vagy annak forgalomba hozatalát, vagy mondjanak ki erre vonatkozó tiltó rendelkezést. Sajnos, jelenleg úgy sincs semmi kilátás arra, hogy ezt a községek tényleg kimondanák, vagyis hogy ezzel a joggal éljenek. Először is tehát az egésznek tisztán csak elvi jelentősége volna, másodszor pedig módot adna arra, hogyha mégis akadna Magyarországon egy olyan fehér holló község, város vagy falu, amely erre vonatkozóan a reform útjára lép, akkor erre módja legyen.

Ez annál is inkább szükséges volna, mert – amint bátor voltam említeni – nálunk annyira nem foglalkoznak komolyan a szeszitaloknak nemzetrontó hatásaival, hogy az alkoholfogyasztásról szóló munkák nem is hivatkoznak a magyar statisztikákra, mert ilyenek nincsenek. Márpedig, ha módot adunk a községeknek arra, hogy a maguk körén belül ilyeneket kezdeményezhessenek, akkor gyakorlatilag volna alkalmunk egy pár év vagy évtized múlva kimutatni annak erkölcsi és egészségügyi hatását, ha valahol az alkoholfogyasztás redukáltatik vagy pedig eltiltatik. Ennélfogva tisztelettel kérem az egész Nemzetgyűlés szíves támogatását, elsősorban pedig a pénzügyminiszter úrét, a következő módosításom elfogadására.

A 29. §-hoz az utolsó bekezdés után a következő szöveg tétessék: „Városi, törvényhatósági bizottságoknak és községeknek megadatik a jog, hogy a saját

hatáskörükön belül szeszesitalok gyártására vagy forgalomba hozatalára tiltó vagy korlátozó rendelkezést adhassanak ki (lokálopció) a pénzügyminisztériumnak való bejelentés kötelezettsége mellett.”

Még egyszer bátor vagyok hangsúlyozni, hogy ez inkább csak módot ad erre, mert – sajnos – gyakorlati jelentősége még nincs, és így indítványom semmine-mű veszélyt nem rejt magában.

FELSZÓLALÁS AZ INDEMNITÁSI TÖRVÉNY
HATÁLYÁNAK MEGHOSSZABBÍTÁSÁRÓL SZÓLÓ
TÖRVÉNYJAVASLAT RÉSZLETES
TÁRGYALÁSA KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. IX. kötet · 1921. március 21. – 1921. május 169. ülés,
1921. március 19.

Az indemnitási törvény hatályának meghosszabbításáról szóló törvényjavaslat részletes vitáján a javaslat 5. szakaszához szólalt fel Slachta Margit a Nemzetgyűlés 169. ülésén. A törvényjavaslat a Nemzetgyűlés 170. ülésén, 1921. március 21-én került elfogadásra, az 1921. évi XVI. törvény-cikk az 1920/21. költségvetési év első három hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1920:XIV. tc. hatályának 1921. évi július hó végéig való kiterjesztése tárgyában, 1921. május 31-én került kihirdetésre.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Az 5. § az 1913. évi XIII. tc.⁵⁷ 2. §-ának c. pontja helyébe egy módosítást tervez, azonban nem intézkedik a d. pont felől. A d. pont tudvalevőleg arra vonatkozik, hogy a budapesti versenyfogadások másfél százaléka jótékony célra, az egész ország területén rendezett versenyek után pedig ugyanez a bevétel az állami jótékonyági sorsjáték jövedelmének gyarapítására fordíttassék. Az én módosító indítványom azt célozza, hogy az 5. §-ba vegyük be a c. pont után a d. pontot, továbbá a d. pontban a másfél százalék helyett vegyünk 2 százalékot, a szöveget pedig módosítsuk így: „Felerészben Budapest székesfőváros szegényügyi és népjóléti kiadásainak fedezésére, felelő részben az állami sorsjáték jövedelmének gyarapítására.”

Indítványomat a következőkkel indokolom meg:

A másfél százaléknak két százalékra való felemelését, azt hiszem, nem kell közelebbről megokolnom. Válságba jutott a főváros közjótékonyága is. A szöveg-módosítást pedig az teszi indokolttá, hogy 1913 óta a kommunisták elpusztították a főváros versenypályáját, amelyet felszántottak és kertészetre adtak, úgyhogy ezek a lóversenyek többé nem Budapesten, hanem Alagon tartatnak meg.

Így a főváros ezen a címen nemcsak hogy nem jut több segítséghez az ő jótékony céljaihoz, hanem elesett most már, mióta a kommunisták lehetetlenné tették az ügétőversenyek kivételével a budapesti lóversenyek megtartását, ettől

⁵⁷ 1913. évi XIII. törvénycikk a lóversenyeknél az üzletszerű vagy nyilvános fogadásokat és a kölcsönös fogadások közvetítését szabályozó 1894:XXIX. tc. módosításáról

a jövedelemtől is. Azért most már egészen idejétmúlt ez a régi szövegezés, s azért szükséges a szövegeztést így módosítani.

A másfél százalék felemelésére vonatkozólag legyen szabad a következő indokolást előterjesztenem. A főváros 1920. évi háztartásában éppúgy felbillent a mérleg egyensúlya, mint az állam háztartásában, úgyhogy a főváros háztartása 95 millió deficittel zárult. Ebben a szorosabb értelemben vett szegényalap húsz és egynegyed millió koronával szerepel, nemkülönben ide tartoznak a népház, népkonyha, szegényház, szükséglakás, a hajléktalanok menhelye és a melegedőszobák, továbbá mindazon gyermekek tartási költségei, akik az állami gyermekmenhelyen mint fővárosi illetőségű gyermekek, 7–15 éves korukig a főváros költségén tartatnak el.

A szegényházak az utóbbi két év alatt nagyon szomorú előkelő pozícióra tettek szert. Mindenki, aki csak a legkevésbé is foglalkozik népgondozással, tudja, hogy ezek milyen ostrom alatt vannak, milyen túlszűfoltak nemcsak, hanem hogy a szegényház legújabb lakói a kimondott középosztály soraiból kerülnek ki.

Tasnádi Kovács József: És nem segítenek a tisztviselőkön!

Schlachta Margit: Éppen ma kaptam egy könyörgő levelet, amelyben egy minket azelőtt nagyon támogató hölgyünk könyörögve kéri, hogy a nővérét juttassuk be a szegényházba. Ez valószínűleg nem fog sikerülni, mert ott nincs hely. Ezekkel szemben az elaggottak számára fenntartott szegényházak úgyszólván üresek. Ősszel oszlatták fel az Erzsébet apácák a középosztály elaggott női számára fenntartott otthonukat. Innen széttelepítették ezeket a nőket, és betették az irgalomházba. Boldog volt az, aki az irgalomházba jutott. Kontra Aladár t. képviselőtársam a megmondhatója annak, hogy ő és én mennyit szaladgálunk azért, hogy napról napra meghosszabbíthassuk ennek az irgalomháznak életét az így kikönyörgött adományokból. Mert ez is már odajutott, hogy valószínűleg szintén be fog csukni, és szétküldi a betegeit és az öregeit, mert már hitelük nincsen.

Így van pl. az Attila utcában a budai nőegylet ápodlaja, amely körülbelül húsz nő számára van berendezve, s lézengenek benne négyen-öten. Hónapok óta folyik a tárgyalás a fővárossal a tekintetben, hogy vegye át az aggápodlát, de ez meg nem történik, hanem a szegény elaggottak künn mindenféle zugolyokban hánykódnak a kétségbeesés szélén.

Ugyancsak jellemző tünet az, hogy a budai tüdővész-ambulatóriumot be akarják csukni, mert nem tudják fenntartani, holott ez az ambulatórium az egyedüli a maga nemében egész Európában abban a tekintetben, hogy ott megelőző oltásokat alkalmaznak a tuberkulózissal szemben. Ez az ambulatórium is már odajutott, hogy be akarták csukni, többek között a fővároshoz fordultam segítségért, de a főváros azzal felelt, hogy ez nem áll módjában, mivel erre előirányzata nincs. Természetes, hogy nincs, amikor 21 millió fedezetlen előirányzata volt 1920-ban az ilyen jótékonyági dolgokra.

Az igen t. pénzügyminiszter⁵⁸ úr már ismételten tanújelét adta annak, hogy ő nemcsak a finansziális, hanem az etikai vonatkozások iránt is igen élénk érzékel bír. Felhívom tehát az ő és az igen tisztelt Nemzetgyűlés figyelmét arra, hogy amikor egymás után a különböző kategóriák bajain segíteni akarunk, akkor ne hagyjuk itt az elagottakat és ezeket az árvákat, akik nem hadiárva, tehát jelenleg senki sem karolja fel az ügyüket. Azt gondolom, hogy etikai szempontból igen nagy jelentősége van annak, hogy a figyelmünket az aggok felé is fordítsuk, akiktől már nem várunk a magunk szempontjából semmit, s az árvák felé, akiktől még nem várunk semmit.

Ezzel kapcsolatban legyen szabad reá mutatnom a tervezett 8%-ra, amely testnevelési célokra van előirányozva. Ez a 8% éppen olyan kevés testnevelési célokra, mint amilyen kevés ez az általam kért 2% a jótékonyági célokra. Azt gondolom, hogy itt radikális megoldásra volna szükség. Mert ha a középosztálynak különösen a sokgyermekes családjai nincsenek abban a helyzetben, hogy gyermekeiket megfelelően táplálják, akkor az elcsenevészedett gyermekek számára hiába adjuk a 8%-okat mintegy angolflastromként a nagy sebekre, azokból igazi edzett emberek többé már nem lesznek. Azért voltam bátor bejegyezni az indítványkönyvbe erre vonatkozólag néhány előterjesztendő indítványt.

Úgy gondoltam azonban, hogy mivel a pénzügyminiszter úr úgyis annyira expressz dolgozik, felesleges ezeket indítvány alakjában kezelnem, hanem teljesen elég, ha kérelem alakjában terjeszteném elő őket. Ezek volnának a következők:

Az első kérelem az, hogy a következő évi költségvetésbe, amikor a hivatalnokok fizetésrendezése történik, juttassa ő, aki a nagyszabású reformok iránt annyi érzékkel bír, kifejezésre az ún. családi bérrendszert, vagyis azt a rendszert, amely főképp a kezdő fizetést emeli, s azután nem fokozza a későbbi fokozatokat olyan nagyon, éppen azért, hogy míg egyrészt a családalapítás megkönnyíttessék, addig másrészt lehetővé legyen téve a férfiak számára az, hogy családjukat fenntartsák anélkül, hogy munkába kergessék akarataikon kívül az asszonyt. Ez a mi programunk: adjuk vissza a nőt a családnak. De csak azt kívánni, hogy adjuk vissza a nőt a családnak anélkül, hogy a mostani gazdasági fejlődésnek irányát éppen a család javára meg ne változtassuk, ez csak szóbeszéd lenne, teljes lehetetlenség, amelynek gyakorlati jelentősége nincs. Éppen azért a családi béreket kérjük, hogy ez lehetséges legyen.

Másodszor kérjük az általános közjótékonyági adó kivetését. (*Mozgás és zaj. Egy hang jobbfelől:* A pénzügyminiszter úr már odafigyel.) Azt hittem, hogy nem figyel, és akkor kénytelen lennék indítványomat az indítványkönyvben fenntartani. Ismétlem, másodszor kérjük az általános közjótékonyági adó kivetését. Harmadszor pedig kérjük, hogy a kimondottan jólétben élő 32 éven felüli

⁵⁸ Lásd Hegedüs Lóránt.

nőtlenek, *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon.)* továbbá a kimondottan jólétben élő gyermektelen, egygyermekes és kétgyermekes családok megadóztassanak *(Helyeslés a baloldalon.)* abból a célból, hogy az így befolyó adókat szűkös anyagi körülmények között élő sokgyermekes családok igazi hathatós segítségére lehessen fordítani. *(Élénk helyeslés.)*

Ezeket elmondván, visszatérek a jelen pillanatra, amikor legalább azt a kis segítséget kérem az igazán kétségbeejtő helyzetben levő fővárosi közjótékonyági és szociális intézmények számára, s kérem a t. Nemzetgyűlést, járuljon hozzá. Hiszen csak egy fél százalékról van szó, ami nem érint semmi más érdeket, vagy ha esetleg a legtávolabbról a lótenyésztést érintené is, ne helyezkedjék a t. Nemzetgyűlés annak a bizonyos szegény embernek az álláspontjára, aki amikor a lova beteg, szalad lódoctorért, de amikor a gyermeke haldoklik, akkor orvos nem jó; és ne helyezkedjék annak a bizonyos jó szokásnak az alapjára, amelynek értelmében, amikor a szarvasmarha elpusztul, nagy a házban a szomorúság, amikor pedig a jó öreg meghal, tort ülnek; hanem azt kérem, hogy ezt a nagyon-nagyon szerény kis fél százalékot és ezt a módosítást egyhangúlag megszavazni méltóztassanak. *(Élénk helyeslés.)*

[...]

Schlachta Margit: A kérdés feltevéséhez kérek szót. Amennyiben az én indítványom két módosítást tartalmaz. Az egyik a másfél percentre vonatkozik, amelyet külön adtam be, és a másfél percentnek 2%-ra emelését célozzák. A másik módosításom egyáltalán nem érinti a százalékot, hanem miután a körülmények egészen megváltoztak, csak szövegmódosítást kíván. A szövegmódosítás tehát megszavazható anélkül, hogy a másfél percent kettőre emeltetnék. Ezért úgy kérem a kérdést feltenni, hogy az én módosításaimra két részben szavazzanak. Az első kérdés az, hogy a másfél percent kettőre lesz-e emelve, a másik, hogy a d) pont szövege így módosíttatik-e.

FELSZÓLALÁS AZ 1920–21. ÉVI KÖLTSÉGVETÉS TÁRGYALÁSÁHOZ

Nemzetgyűlési napló, 1920. X. kötet, 1920. május 20. – 1920. június 10. 202. ülés, 1921. június 6.

Slachta Margit a Nemzetgyűlés 202. ülésén a költségvetés általános vitáján, majd a részletes vitán a törvényjavaslat 2. szakaszához, valamint az államadósságokról szóló fejezet 1. címéhez kért szót. A törvényjavaslat általános vitája a Nemzetgyűlés 197. ülésén, 1921. május 30-án kezdődött, majd a Nemzetgyűlés 207. ülésén, 1921. június 11-én fogadták el, amelyet az 1921. évi XXIII. törvénycikk az 1920/21. évi állami költségvetésről, 1921. június 22-én hirdetett ki.

Schlachta Margit: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök [Rakovszky István]: Tessék!

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Egyáltalán nem célom, hogy most, az általános vita befejeztével, amellet szóljak, hogy kívánatos lett volna a vitát tovább húzni, csupán a következőket kívánnám megjegyezni.

Először is a vitát úgy zárták be, hogy a feliratkozott szónokok közül többen vagy nem voltak itt, vagy elálltak a szótól. Másodszor magában véve azt, hogy a vita sokáig húzódott, szintén a házszabályok tették lehetővé. Harmadszor a költségvetés hónapokig volt a Ház előtt, de a Ház csak akkor kezdte tárgyalni, amikor az egész úgyszólván már tárgytalan volt, és amikor az egyes képviselőknek már nem is áll mintegy módjukban felelősséget vállalni az ország, önmaguk és választóik előtt olyan összegekért, amelyekről azok elköltése után tárgyalunk.

Mindeme körülményekből az tűnik ki, hogy a jelenlegi házszabályok nagyon sok hátránnyal járnak, különösen a költségvetés tárgyalásánál. Ezért az az én tiszteletteljes kérésem, illetve meggyőződésem az, hogy mielőtt megkezdődik az 1920–1921. évi, vagyis a valóságos költségvetés tárgyalását, előbb meg kellene alkotni sürgősség kimondása mellett az új házszabályokat, nehogy ugyanezek a hátrányok újra mutatkozzanak.

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A pénzügyminiszter⁵⁹ úr válaszában nyilatkozott azokról a kérdésekről, amelyeket én szóvá akartam tenni. Kifejezést

⁵⁹ Lásd Hegedüs Lóránt.

akartam volna adni sokunk meggyőződésének, hogy nagyon lelkesedünk Beniczky⁶⁰ képviselőtársunk szigorú takarékosági elveiért, de viszont teljesen átérezzük, hogy csekélyszámú vezető emberünk tekintélyével szemben mivel tartozunk. Az újjáépítéshez, amely most ránk vár, nemcsak anyagiakra van szükség, hanem emberekre is, akikben mi bízunk, akiknek megvan előttünk a tekintélye, és nagyon drágán fizethetjük meg annak a néhány százezer vagy millió koronának a megtakarítását, ha azt azon az áron érvük el, hogy ugyanakkor leromboljuk a tekintélyt. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon és a középen. Élénk közbekiáltások a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Az uszorásnak van pénze, még sincs tekintélye!)*

Szilágyi Lajos: Hamis vágányra van terelve az egész dolog! Nem a kormányzó személye ellen van kifogás! *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Schlachta Margit: Akárhogy forgatjuk és csűrjük-csavarjuk a dolgot, bizony a felszólalás egyes részeinél, ha a pénzügyminiszter úr nem lévén zenei tehetség, nem is értette ki, de azok, akik zenei tehetségek, nagyon is kiértették a kiértendőket, és nagyon is felmerült bennük az az érzés, hogy itt valaki közelebb húzza az íjat a szívéhez, mikor ki akarja löni, azért, hogy annál mélyebben sebezzen, és ezt speciálisan éreztük itt akkor, amikor előadta a képviselő úr, hogy annak, aki az első magyar ember, aki mindnyájunk szívében legközelebb áll, nincs szüksége arra, hogy testőrök őrizzék. Ugyancsak vonatkozik ez arra, amit arról mondott, hogy csekély 145 000 koronáért kocsikat vásároltak.

Ha a sokat emlegetett valutadifferenciára gondolt volna, akkor a 145 000 korona nagyon erősen összezsugorodott volna szemében. Ezért, mélyen t. Nemzetgyűlés, azt gondolom, hogy amikor mi a magunk részéről annyit hangoztatjuk a destrukciót, akkor felszólalásainknál a saját magunk megítélésénél is tegyük fel a destrukció kérdését.

[...]

Schlachta Margit: Szót kérek!

Elnök [Kenéz Béla]: Tessék.

Schlachta Margit: Az államadósságokról szóló fejezet 1. címére vonatkozólag az indokolásban nem találunk semmiféle felvilágosítást. A javaslat vonatkozó szövege is homályos. A javaslat vonatkozó része ui. így szól: „Az 1867. évi XV. tc.⁶¹-ben elvállalt és az 1908. évi XVI. tc.⁶²-be becikkelyezett pótegyezmény-nyel módosított államadóssági járulék. Évi járulék az államadósságok kamataihoz

⁶⁰ Lásd Beniczky Ödön.

⁶¹ 1867. évi XV. törvénycikk az államadósságok után a magyar korona országai által vállalandó évi járulékról

⁶² 1908. évi XVI. törvénycikk Az államadósságok után a magyar szent korona országai által vállalandó évi járulék tárgyában létrejött egyezményről

23,335.736 korona.” T. Nemzetgyűlés! Az 1867: XV. tc. következőképpen szól (*olvassa*): „Az 1868. évi januárius 1-től kezdve a magyar korona országai az eddigi államadóságok kamatainak fedezéséhez 29,188.000 forintnyi állandó, további változás alá nem eső évi járulékot fizetnek, ebből 11,776.000 forintot ércpénzben.” Az 1908 : XVI. tc. első bekezdése pedig a következőképpen szól (*olvassa*): „A magyar Szent Korona országai kötelezik magukat, hogy ezt az 58,339.339 K 52 fillér kamatjárulékot készpénzbeli tökefizetés útján az 1868 évi június 20-án kelt törvény, Reichgesetzblatt 66. száma alapján alkotott 4,2 százalékkal jegyekben és ércpénzben kamatozó egységes járadékadósság még akkor forgalomban lévő kötvényeinek alacsonyabb kamatozású kötvényekkel való kicserélésre leendő felmondása után legkésőbb 22 év alatt törlesztik.”

Megállapítom azt, hogy ez a 22 év még nem járt le, továbbá azt, hogy sem az 1867: XV. tc.-ben, sem az 1908. évi XVI. tc.-ben ez a 23 335 736 K nem fordul elő. Nem találtam erre vonatkozólag felvilágosítást sem az indokolásban, sem a javaslat szövegében, ellenben találtam az 1867. évi tc.-ben egy 29 millió forintnyi tételt, az 1908. évben pedig 1.232,040.000 koronát mint amortizációs összeget.

Az a kérdésem van tehát elsősorban a pénzügyminiszter úrhoz, hogy miféle 23 millió koronáról intézkedik a javaslat?

Szerény véleményem szerint az ilyen fontos tételek szövegezésének olyan precizitással kell történni, hogy annak alapján az ember könnyen eligazodhassék. De feltéve, hogy itt tényleg az 1908: XVI. tc.-ben foglalt 58 millió korona szerepelne, akkor sem szavazhatnám meg ezt a tételt, mert ez tulajdonképpen a kiegyezésben vállalt osztrák államadóságok törlesztésére szolgál, amint azt a „Magyar Nemzetgazda” 1915. február 14-én megjelent számában „Az osztrák államadóságok kamatai 1867. év óta” címmel Roller Benő tollából megjelent vezércikk mondja. Amennyiben ez nem áll, felvilágosítást kérek a t. pénzügyminiszter úrtól. A cikkben ugyanis ez áll (*olvassa*): „Különféle természetű fizetési kötelezettségeknek teljesítésére vállalt obligót a magyar nemzet a kiegyezésben, amelyek közt szélsőségség szempontjából kétségkívül legnagyobb jelentőséggel bír és így elsősorban tárgyalandó az osztrák állami adósságok után vállalt évi járulék.” Majd így folytatja: „A törvény szövegéből nem állapítható meg, vajjon mekkora volt az az osztrák államadósság, melynek egy részét a kiegyezésről szóló fent idézett törvény alapján Magyarország magára vállalta.” A cikk írója tanulmányokat végzett, melyeknek eredményeképpen felsorolja, hogy milyen osztrák adósságokból alakult ki az. Úgy gondolom, a részletezés felesleges, csak az utolsó bekezdést óhajtom még felolvasni, mely így szól (*olvassa*): „Az 1868. évi XV. tc.-ben foglalt állandó évi járulék szó jelentéséről sok vita folyt, de kétségkívül nem vet előnyös világot a törvény szövegére, hogy abból lehetetlen megállapítani, vajon az osztrák államadóságok egy részét vagy a kamatterhek egy részét vállaltuk el, vagy pedig arra vállaltunk-e kötelezettséget,

hogy Ausztriának a világ végeig fogunk 29,188.000 forintot fizetni. A törvényből legalább az utóbbit is ki lehet olvasni és az osztrákok tényleg azt is olvasták ki.”

Azt kérdezem tehát, hogy most, amikor Ausztriával való egységünk teljesen felbomlott, hogyan maradhatott meg az 1920/21. évi költségvetésben bármilyen évi járulék? Miért 23 millió korona? Ha kifizettetett, kinek fizették ki? Ha még nem fizették ki, milyen jogcímen fog kifizettetni?

Bizonyára nagy közjogi fontossággal is bír az, hogy most, amikor Ausztriával való egységünk már felbomlott, ezt az 1867-ből maradt és Roller Benő tanulmánya szerint osztrák államadóságok törlesztésére szánt évi 23 milliónyi összeget kifizetik-e, vagy sem. Amennyiben ezek után a pénzügyminiszter úr az itt felsorolt kérdésekre megnyugtató választ nem adna, úgy azt javaslom, hogy a VI. fejezet 1. címe alatt felvett 23,335.736 K-ás tétel töröltessék.

[...] A mélyen t. pénzügyminiszter úr válaszát nem tartom kielégítőnek arra nézve, amit bátor voltam kérdezni, mert az 1868: XV. tc. nem kisebb, mint 23 milliót, hanem nagyobb évi összeget említ.

Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter: Hamarább akartak törleszteni.

Schlachta Margit: ...nagyobb összegről van szó az 1908. évi XVI. tcikkben is. Ugyanez a törvény említést tesz huszonkét évi törlesztési időről is, de ez a huszonkét év még nem forgott le. Ezen 1. cím alatt tehát kétségtől az 1908. évi XVI. tcikkben foglalt tételnek kellene szerepelni. Az én tiszteletteljes kérdésem tehát az, hogy mivel 1908 óta mostanig a huszonkét év nem telt le, hogyan lett az ott megállapított 58 millió koronából 23 millió, és hogyan lehetséges, hogy most, midőn felbomlott a viszonyunk Ausztriával, ezt az összeget még mindig bele vesszük a költségvetésbe. Vajon nem tartozik-e ez a jóvátételi bizottság elé, hogy tartozunk-e fizetni Ausztriának, vagy nem, hiszen a Roller-féle cikk...

Elnök [Kenéz Béla]: Kérem, kénytelen vagyok a szónokot félbeszakítani, mert a szót abban a feltevésben adtam meg, hogy indítványát a pénzügyminiszter úr felszólalása által megnyugtatta, vissza méltóztatik vonni, máskülönben a szó nem illetné, mert hiszen itt párhuzamos, párbeszédés vitának helye nincs. Ez, amit méltóztatik mondani, a pénzügyi bizottságban helyet foglalhatott volna, de nem a parlament plénumában. *(Helyeslés.)*

Schlachta Margit: Igen, azért voltam bátor válaszolni, mert úgy ítélt meg a dolgot, hogy nem kaptam meg kérdésemre a feleletet.

Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter: T. Nemzetgyűlés! Én nem kívánom, hogy az utolsó szó az enyém legyen. *(Élénk derűtség.)* Azonban bátor vagyok jelezni azt, hogy egy krajcárral sem fizetünk ki többet, mint amennyire kötelezve vagyunk. Ellenben a t. képviselő nővér téved annyiban, hogy a trianoni béke mindent rendez, mert nem rendezi az Ausztriával való viszonyunkat. Azt nekünk kell rendeznünk. Arra kérem ennélfogva a t. Nemzetgyűlést, kegyeskedjék a tételt úgy, amint van, elfogadni.

Elnök [Kenéz Béla] (*Schlachta Margithoz*): Fenn méltóztatik tartani az indítványát? Mert akkor szavazás alá bocsátom.

Schlachta Margit: Nem tartom fenn, mert ha a pénzügyminiszter úr nem járul hozzá, úgysem fogadják el. (*Derültség.*)

FELSZÓLALÁS A VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI
MINISZTERIUM KÖLTSÉGVETÉSÉNEK FOLYTATÓLAGOS
TÁRGYALÁSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. X. kötet, 1920. május 20. – 1920. június 10. 205. ülés,
1921. június 9.

Az 1920/21. évi költségvetés törvényjavaslatának általános vitája a Nemzetgyűlés 197. ülésén, 1921. május 30-án kezdődött, majd a Nemzetgyűlés 207. ülésén, 1921. június 11-én fogadták el, amelyet az 1921. évi XXIII. törvénycikk az 1920/21. évi állami költségvetésről, 1921. június 22-én hirdetett ki. A Nemzetgyűlés 205. ülésén a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tárcájának költségvetésének folytatólagos tárgyalása zajlott, amely a Nemzetgyűlés 204. ülésén vette kezdetét. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ekkor Vass József volt.

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! *(Felkiáltások a középén: Hol vannak a miniszterek!?)* Minisztertanács van.

Usetty Ferenc: Tartsák máskor! *(Zaj.)*

Elnök [Rakovszky István]: Kérem, méltóztassanak csendben lenni.

Schlachta Margit: Három egészen aktuális kérdést akarok éppen csak érinteni. Az egyik a kisedővónók fizetésrendezése, a második a közgazdasági egyetem sorsa, a harmadik pedig az iskolaszék.

A kisedővónók helyzete mindig súlyos volt, de most, amikor az állami tisztviselők helyzete általában nyomasztó, az óvónók helyzete egyenesen elképzelhetetlen. Őket három dolog is sújtja a mostani körülmények között. Először maga a nehéz megélhetés, másodsor az óriási lekötöttség – reggel 7-től este 7-ig munkában vannak, tehát nem áll módjukban mellékkeresettel helyzetükön könnyíteni, harmadszor pedig kényszerítve vannak dajkát tartani, mert ők maguk nem tudják a gyakran igen nagy létszámú kisgyermekeket egyedül gondozni, a dajkatartásra pedig nagyon keveset, úgyszólván semmit sem kapnak, úgyhogy ezt az összeget a magukéból kell pótolniok.

Az állam a mostani körülmények között joggal megkövetelheti, hogy minden ember kétszer annyit dolgozzék, mint máskor. De csak akkor lehet igazán fegyelmezett, odaadó és áldozatos munkát követelni, ha az illetőnek megadjuk a megélhetést. *(Úgy van! Úgy van!)* Méltóztassék meghallgatni, hogy az óvónóknak mekkora a törzsfizetésük.

Usetty Ferenc: Semmi!

Schlachta Margit: Kezdődik évi – nem havi – 1400 koronával...

Meskó Zoltán: A cseléd kap 6–700 koronát egy hónapra! *(Úgy van! Úgy van!)*

Schlachta Margit: ...a maximum pedig évi – mondd: évi – 2400 korona, vagyis egy hónapra 200 korona. A mostani drágasági segély havi 800 korona, a rendkívüli segély havi 400 korona, de a adajktartásra csak évi 800 koronájuk van, vagyis egy hónapra 66 korona 66 fillér. Ebből kell tehát neki adajkát tartani, amire rá vannak kényszerítve, mert hiszen 100–200 aprósággal maga nem boldogul. Mivel 66 K 66 f-ből természetesen teljesen lehetetlen, hiszen havi 600, 800 vagy 1000 koronán alul nem kap adajkát, tehát vagy maga vesződik a gyermekekkel, vagy pedig egyszerűen nem teljesíti kötelességét, mert nem képes azt teljesíteni. Ha tehát az óvónő reggel 7 órától este 7 óráig ott foglalkozott a kisgyermekkel, foghatja este a seprőt és a portörölt, ami önmagában nem lealázó munka, de egy embertől több mint egy ember munkája nem telhet, foghatja a sürolókefét, a portörölt, és kezdheti rendbe hozni az óvodáját.

Ebből azután nagy hátrányok származnak a kisdédóvásra? Nagyon jól tudják mindazok, akik pedagógiával foglalkoznak, hogy nemcsak üres mondás, hogy hétéves korban a gyermek nevelése be van fejezve, mert az első hét év benyomásai az egész életre kihatnak. Az az idő, amikor óvónő kezére bizzuk a gyermekeket, éppen beleesik ebbe a korba. Így tehát kimondhatatlan sok függ attól a nemzet gyermekeinek fejlődésénél, hogy ezekben az első években ki foglalkozik velük. Most azt kérdezem, hogy kiuzsorázott, kiéhezett, gondoktól terhelt, reggel 7-től este 7-ig dolgozó emberek képesek-e megadni a gyermeknek azt, amire neki szüksége van, ha a szó szoros értelmében nemcsak őrizni akarják, hanem foglalkozni is akarnak vele.

A brüsszeli egyetem egyik tanára, Tobie Jonckheere, azt mondja, hogy az óvónőknek nemcsak óvónőknek, hanem igazi nevelőknek is kell lenniük, mert abban a korban nyilatkozik meg a kisdédnek egyénisége, a maga mivoltában neki tehát egész művészetet kell abban kifejtenie, hogy azt a fejlődő kis lelket hogyan vezeti. Kérdezem tehát, lehetséges-e ennek a lelket igénylő feladatnak a jelen körülmények közt megfelelnie? Úgyis állandóan mutatkozik az a tendencia, hogy a gyenge tehetségűek lépjenek az óvónői pályára, mert a közfelfogás szerint ez a munka könnyű. Teljes tévedés. Ide a legkiválóbbaknak, leggyengédebbeknek, leginkább szívvel-lélekkel és lelkesedéssel dolgozóknak kellene menniük.

Amikor még férfiak is voltak óvók – mert nem olyan nagyon régi keletű az a törvény, hogy csak nők lehetnek óvók –, addig mindig volt, aki az ő sanyarú helyzetük miatt itt-ott felszólalt. A férfiak jobban ki tudják védeni magukat, jobban tudnak harcolni a maguk érdekében. De amióta az óvónői pálya kizárólag a nők „privilegiuma”, azóta nincs, aki az óvónők ügyével törődjék.

Én tehát azzal a kéréssel fordulok a kultuszminiszter⁶³ úrhoz, (*Halljuk! Halljuk!*) hogy a nemzetnek ezen legelhagyatottabb napszamosai érdekében, akik

⁶³ Lásd Vass József.

némák a saját maguk érdekeinek sürgetésére, tegyen meg minden lehetőt, és annak a reménynek adok kifejezést, hogy a jövő évi költségvetésben ezen jóakarátának egész konkrét számokban kifejezett jeleit üdvözölhetjük majd. *(Helyeslés.)*

A második kérdés a közgazdasági egyetem. Amint tudjuk, tavaly ősszel nyitották meg négy fakultással. Ennek az egyetemnek azonban nem volt önálló épülete. Ennek hiányában helyiségeit elhelyezték a volt Keleti Akadémián az Esterházy utcában, a volt Országházban a Sándor utcában, a Vas utcában és az állatorvosi főiskolán a Rottenbiller utcában, egyszóval teljesen elszórtan, úgyhogy a legnagyobb nehézségekkel küzdenek ott a tanárok, hogy munkájuknak eleget tehessenek. Különösen nagy nehézségekkel küzdenek azonban azok, akik a kémiát, a fizikát és a botanikát adják elő.

Schandl Károly: Így van! Nincs semmi felszerelésük!

Schlachta Margit: Felszereléseiket, műszereiket, mindent, ami előadásukhoz szükséges; állandóan cipelni kénytelenek az egyik helyről a másikra.

Most, amikor a magyar közgazdaság talpra állítása nemzeti létkérdés, most volna szükség arra, hogy a közgazdasági egyetemet minden erőnkkel talpra állítsuk. De nem csak ezért. Itt a Nemzetgyűlésben mindig újból és újból felhangzik, hogy egész beteges tendencia van nálunk az intelligens proletariátus felé. Mindenki fél a gyakorlati, termelő, kereskedelmi, közgazdasági pályától. Kérem tehát, hogy nemcsak azért, hogy adósságunkat kifizethessük, hanem azért is, hogy egészségesebb fejlődést hozjunk be a nemzetbe, nem kell-e minden erőnkkel felkarolni ennek a közgazdasági egyetemnek a sorsát?

Most ősszel meg kellene nyitni a második osztályt is, és ezzel még nagyobb probléma elé kerül az egész, úgyhogy ha ezer ok nem sürgetne minket minden lehető és lehetetlen megtételére, hogy virágzásba hozzuk, majdnem azt kellene mondani, hogy jobb akkor a semmi ennél a vergődésnél. De természetes, hogy ebbe nem lehet belenyugodnunk, mert hiszen ezer fiatal embernek a kenyere és a nemzetnek közérdeke sürgeti, hogy igenis, ez a közgazdasági egyetem a nemzetnek féltett kincse legyen.

És itt ki kell térnem a lakáshivatal működésére. *(Halljuk! Halljuk!)* Teljesen tisztában vagyunk azokkal a nehézségekkel, amelyekkel a lakáshivatal küzd. Meg kell azonban jegyezmem, hogy: mintha két szíve volna. Az egyik a kisemberek számára...

Usetty Ferenc: Egy sincs!

Schlachta Margit: ...a másik a luxuslakók számára.

Csernus Mihály: A zsidók számára!

Schlachta Margit: A kisemberek sorsának intézésében – nem abszolút hibáztatom, mert biztos, hogy azoknál tragikusabban mutatkozik az intézkedésnek hatása –, de a kisemberek sorsának intézésében nagyon határozott és energikus. Tudok a kerületemből eseteket, amikor ravatalon feküdt a férfi, s az asszonynak a következő napon ki kellett költözködnie. Jelenleg van a kerületemben egy ügy. Az asszony mosodával tartja fenn magát és négy gyermekét Budán a Mészáros

utcában, ott van a munkaadó-közönsége. Kapott egy kilakoltatási végzést, és kapott lakást a József utcában.

Usetty Ferenc: Közel van!

Schlachta Margit: Tessék megítélni, hogy vajon ez a nép érdekének szolgálata-e?

Ezzel szemben több luxuslakást és palotát tudok felsorolni, melyben egy-két ember lézeng. Talán méltóztattak megfigyelni, amikor a Duna-parton jönnek a képviselőház felé, a budai részen az Orom utcában felülről, messziről néz le gőgösen a maga érintetlenségében egy nagyszerű vörös palota, vártoronszerű díszítéssel. Évek óta lezárt redőnyökkel áll ott. *(Felkiáltások: Kié?)* Nem tudom, nem is fontos. A fontos csak az a tény, hogy az a palota ki tudta védeni magát mindennemű beavatkozás elől, holott évek óta lakatlan. Miért? Azért, mert azt mondják, hogy befejezetlen. Teljesen tető alatt van, talán csak a pádimentuma vagy a kapuja hiányzik. *(Zaj és felkiáltások: Azért nem fejezik be, hogy ne kelljen átadni!)* Ebben hibáztatom én a lakáshivatalt, és erre vonatkoztatva mondom: mire van nekünk lakáshivatalunk, ha csak az egy- és kétszobás lakású emberek bajaival foglalkozik, de az ilyen kérdésekbe nem mer erőlyesen belenyúlni. *(Úgy van!)*

Csernus Mihály: Arra való, hogy az ügyvédek meghízzanak!

Rassay Károly: Én sohasem vállalom ilyen ügyet!

Schlachta Margit: A keresztény kormány természetesen a magántulajdon alapján áll. De itt jól kell különböztetni. A keresztény erkölcsstan szerint a tulajdonjog nem ad nekünk szabadságot abszolút rendelkezésre a mi saját magunk tulajdonával, mert kérlelhetetlenül kimondja azt, hogy a keresztény embernek az ő magántulajdonát úgy kell tekintenie, mint Istentől adott és reá bízott vagyont, amelynek kezelésénél és felhasználásánál tekintettel kell lennie embertársaira és a jelentkező szükségre. Mennél nagyobb a szükség, annál szűkebb körre szorul a jog, amelyet nekem az erkölcsstan az én magántulajdonom miként való felhasználásánál biztosít. *(Zaj. Egy hang jobbfelől: Vidéken 600 000 K-t kérnek egy házhelyért!)*

Én tehát nem kommunizmust hirdetek, hanem azt kérem, hogy a keresztény kormányunk ezekkel az önző emberekkel, akik az ő önzésüket keresztény magánjog köpenyébe burkolják, gyakorlatilag ismertesse meg a keresztény magántulajdonnak valódi értelmét és annak kötelező törvényét. *(Helyeslés.)* Értem ezt éppen most a közgazdasági egyetem kérdésével kapcsolatban. Tessék a lakáshivatalnak megindulni és megkeresni ezeknek és a hasonló körülmények közt vagy üresen álló, vagy macskakörmök között mondván, „befejezetlen” palotáknak, kastélyoknak tulajdonosait, és kényszerítsék őket arra, hogy ne csak az egyessel szemben, hanem a nemzet elementáris érdekével szemben is hozzanak áldozatot a keresztény erkölcsstan által parancsolt értelemben. Akkor lesz helye az új közgazdasági egyetemnek is.

Gaál Endre: Hátha zsidóé az a ház?

Schlachta Margit: Az teljesen mindegy, keresztény államban vagyunk, és keresztény erkölcsöket követünk. (*Éljenezés.*)

Meskó Zoltán: Még sok ilyen beszéd, és megszavazzuk a nők választójogát. (*Derülség.*)

Haller István: Anélkül is meg fogod szavazni!

Rassay Károly: Az a kérdés, mit szól hozzá Ráday?

Bartos János: Nem kérdezzük!

Schlachta Margit: A harmadik az iskolaszéknek kérdése. A főváros most fogja választani az új iskolaszéknek tagjait. A törvényhatósági bizottságban elterjedt az a felfogás, hogy nő nem lehet a törvény értelmében az iskolaszéknek tagja. Minthogy rám bízta ennek a kérdésnek tisztázását, utánanéztem ennek a vonatkozó törvényekben. Az 1920. évi IX. tc.⁶⁴ az iskolaszékkel egyáltalán nem foglalkozik. Az első törvény, amelyik az iskolaügyet rendezi, már az 1868. évi XXXVIII. tc.⁶⁵ Az sem tiltja. Ugyancsak nem tiltja az 1876. évi törvény⁶⁶ sem, mert ennek a törvénynek 9. §-a szerint (*olvassa*): „az iskolaszék tagjait a kebelbeli lakosok közül, lehetőleg az oktatásügyhöz értő, de mindenesetre írni-olvasni tudó egyénekből a község képviselőtestülete, illetőleg a hitközség képviselőtestülete választja”. Ez a törvény tehát a leghatározottabban kimondja, hogy a lakosok közül lehetőleg az oktatásügyhöz értő, de mindenesetre írni-olvasni tudó „egyénekből” választják. Azonban az 1902. évi 44 246. számú miniszteri rendeletben megtaláljuk a következő utasítást, melynek 1. §-a szerint (*olvassa*): „a községi iskolaszék tagjait a kebelbeli lakosok közül, lehetőleg az oktatásügyhöz értő, de mindenesetre írni és olvasni tudó férfiak közül a községi képviselőtestület választja”.

Itt tehát azt a csodálatos dolgot látjuk, hogy amit az 1868. évi törvény megad a nőknek, s amit az 1876. évi törvény is meghagy, (*Zaj.*) azt az 1902. évi 44 246. számú miniszteri rendelet visszavonja. Annál csodálatosabb ez a visszahagyatás, minthogy az 1876. évi erre vonatkozó törvénynek 16. §-a a következő szerény hatáskört jelöli ki az iskolaszéknek –nem olvasom fel valamennyit, csak egypár példát. (*Halljuk! Halljuk!*) „A helybeli iskolákat egy tagja által hetenként legalább egyszer meglátogatja. A tandíjra nézve az illetékes községi hatósággal egyetértőleg határoz. Örködik, hogy a tanköteles gyermekek beírassanak és rendszeresen járjanak az iskolába. A mulasztók szülőit vagy gondviselőit első ízben megint, azután a mulasztások jegyzékét legalább minden két hétben a község-elöljáróságnak a büntetések kiszabása és végrehajtása végett átadja. Az évi vizsgálaton

⁶⁴ 1920. évi IX. törvénycikk a székesfővárosi törvényhatósági bizottság újjaalakításáról

⁶⁵ 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában

⁶⁶ 1876. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai hatóságokról

jelen van« stb., stb. Szóval speciálisan úgynevezett „női munka”. Mindazonáltal ezt visszavonták. Tekintvén, hogy az 1920: IX. tc. megadja a nőknek a községi választójogot, melynek értelmében úgy törvényhatósági bizottságnak, mint a kerületi választmánynak tagjai lehetnek, kérem a vallás- és közoktatásügyi miniszter⁶⁷ urat, hogy ezen elavult 44 246. számú rendeletet a küszöbön álló iskolaszéki választásokra való tekintettel sürgősen vonja vissza.

⁶⁷ Lásd Vass József.

INDÍTVÁNY AZ IGAZSÁGÜGYI TÁRCA KÖLTSÉGVETÉSÉNEK RÉSZLETES VITÁJÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. X. kötet, 1920. május 20. – 1920. június 10. 206. ülés,
1921. június 10.

Az 1920/21. évi költségvetés törvényjavaslatának általános vitája a Nemzetgyűlés 197. ülésén, 1921. május 30-án kezdődött, majd a Nemzetgyűlés 207. ülésén, 1921. június 11-én fogadták el, amelyet az 1921. évi XXIII. törvénycikk az 1920/21. évi állami költségvetésről 1921. június 22-én hirdett ki. A Nemzetgyűlés 206. ülésén az igazságügyi tárca költségvetésének tárgyalásához intézett indítványt Slachta Margit. Az igazságügyi miniszter ekkor Tomcsányi Vilmos Pál volt.

Slachta Margit: Az idő előrehaladott voltára való tekintettel csaknem indokolás nélkül fogom indítványaimat előterjeszteni. (*Helyeslés.*)

Az első, amit az igen t. igazságügy-miniszter⁶⁸ úr szíves figyelmébe ajánlok, a válási törvény. Ugyanis annyira fokozódott Budapesten a válások száma, hogy a Kálvin-szövetség megkereste a Magyarországi Nőegyesületek Szövetségét, hogy tegyen ebben a kérdésben valamit. Azért hangsúlyozom külön, hogy a Kálvin-szövetség tette ezt, mert tudvalevő, hogy a protestánsok nem tekintik a házasságot felbonthatatlannak, mint mi, katolikusok, ennek dacára mégis sürgetik a válás megnehezítését, mert a válások számának ijesztő emelkedése a lakosság erkölcsi életére végzetes kihatással van. Igazi javulást e téren csak az erkölcsök javulása fog előidézni. Azonban mégis szükségesnek gondoljuk, hogy legalábbis megnehezíttessék a válás folyamata, mert sok esetben bebizonyosodik, hogy ha tovább tart a válóper, a házasfelek esetleg összebékülnek. Ennélfogva a következő határozati javaslatot vagyok bátor előterjeszteni:

(*Olvassa*): „A Nemzetgyűlés utasítja a kormányt, hogy helyezze hatályon kívül az 1894: XXXI. tc.⁶⁹ 77. §-át és az 1907: XVII. tc.⁷⁰-nek 6. és 7. §-át, és állítsa vissza azt, hogy a válóperek hivatalból, fellebbezés hiányában is felsőbb bírósághoz felterjesztendők.”

A második dolog, amit egész röviden kívánok indokolni és a miniszter úr szíves figyelmébe ajánlani, a rabmunka. A Szociális Missziótársulat főnöknője, Farkas Edith már több éve megindította a munkát a fogházakban és a toloncházban,

⁶⁸ Lásd Tomcsányi Vilmos Pál.

⁶⁹ 1894. évi XXXI. törvénycikk a házassági jogról

⁷⁰ 1907. évi XVII. törvénycikk a polgári törvénykezési rendtartásnak és a sommás eljárásról szóló 1893:XVIII. tc.-nek módosítása tárgyában

mert teljesen lehetetlen állapot, hogy ott a rabok napokon, heteken keresztül teljesen foglalkoztatás nélkül legyenek. A Missziótársulat tagjai most is folytatják ezt a tevékenységet, és a maguk részéről megtesznek mindent. De alig tudnak valamit elérni, mert nincs anyag. A kérésem tehát az, hogy az igazságügyi kormány tegyen meg mindent, hogy e szervezet tagjainak bocsássanak anyagot is rendelkezésükre, mert különben hiába igyekeznek ők a rabokon javítani, a teljes munkátlanság erkölcsrontó hatása ellensúlyozza a jót, melyet elérnek. *(Úgy van!)*

Pedig igen szép eredményt lehetne elérni, mint a Fratelli della Penitenzia Olaszországban a középkorban és Lindsay a múlt évtizedben Amerikában elért, azonban ha az eszközök nem állanak rendelkezésre, akkor ez a munka kilátástalan, a rabok erkölcsi romlását nem lehet feltartóztatni, és a polgárok tovább is kénytelenek fizetni rabok tartásával járó súlyos milliókat. A költségvetésből látjuk, hogy az országos büntetőintézeteknél 31, a büntetéspénzek országos alapjánál pedig 21 millió korona van előirányozva, vagyis ekkora teher sújtja az ártatlan embereket, míg a bűnösök megjavulására ott egyáltalában nincs mód. *(Közbeiktatások: Versenyt csinálnak a kisiparnak!)* Versenyt nem csinálnak a kisiparnak, mert hiszen ma annyira kell fokoznunk a termelést, hogy a kisipar mellett a rabok munkájára is nagy szükségünk van. Nem szabad arra az álláspontra helyezkednünk, hogy mert a kisipart mentesíteni akarjuk a konkurencia alól, ezért a rabok zülljenek el a télenységben. Ajánlom egyébként erre vonatkozólag az igazságügy-miniszter úrnak és a t. képviselő uraknak a figyelmébe Gedeon Emilnek, a váci királyi országos fegyintézet igazgatójának könyvében ez irányú törekvését. „Állami regie vagy gyárüzemmel kapcsolatos bérrendszer”⁷¹ meggyőzően fejtegeti, hogy mennyire nem jelent versenyt a rabmunka a kisiparnak.

Ez fölösleges aggodalom a fogházakkal szemben. Nekünk nem szabad ebben a tekintetben szűkkeblűeknek lennünk a rabokkal szemben. Az igazgatónak⁷² ebben a könyvében nagyon érdekes adatokat találunk az általa beállított üzemből. Az adatok azt mutatják, hogy az ő intézete egymaga annyit szállított be 1911-ben az állampénztárba, mint amennyit a nyolc többi fegyintézet együttvéve. Olyan szomorú anyagi viszonyok között, amilyenben ma vagyunk, már anyagi szempontból is mindent el kell követnünk, hogy a rabok munkaerejét felhasználjuk, és hogy az ő büntetésük ne legyen súlyos teher az ártatlanok számára, hanem fenntartási költségeiket a maguk munkájával keressék meg. *(Helyeslés.)*

A börtönökkel kapcsolatosan még az a kérelmem volna, szüntesse meg a miniszter úr sürgősen azt a lehetetlen helyzetet, hogy a női osztályban is férfi

⁷¹ Gedeon Emil: *Állami regie vagy: Gyárüzemmel kapcsolatos vállalati bérrendszer?* Vác Fegyintézet Kny., 1921.

⁷² Lásd Gedeon Emil.

rabőrök vannak. Már Justinian bizánci császár az 1000. év körül megtette feleségének, Teodórának⁷³ kérésére, hogy a női börtönökben női rabőröket alkalmaztatott.

További részletezésre az idő előrehaladása miatt nem óhajtok kitérni, csupán indítványomat terjesztem elő, amely a következőképpen szól:

(Olvasza): „Utasítja a Nemzetgyűlés a kormányt, hogy a fogházak női osztályain női rabőrök alkalmaztassanak.”

⁷³ Lásd Theodóra bizánci császárné.

FELSZÓLALÁS AZ ISKOLÁZTATÁSI
KÖTELESSÉG TELJESÍTÉSÉNEK BIZTOSÍTÁSÁRÓL SZÓLÓ
TÖRVÉNYJAVASLAT KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XI. kötet, 1920. június 11. – 1920. július 15. 217. ülés, 1921. június 30. valamint a Nemzetgyűlés 218. ülése, 1921. július 1.

A Nemzetgyűlés 217. ülésén a harmadik napirendi pont az iskoláztatási kötelesség teljesítésének biztosításáról szóló törvényjavaslat általános vitája volt. A törvényjavaslat előadója Szabó József (biharnagybajomi) volt. Schlachta Margit az általános vitán érdemben nem szólalt fel, hanem a részletes vitán – amely a Nemzetgyűlés 218. ülésén kezdődött meg – a törvényjavaslat 1. és 9. szakaszához kért szót. A törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés 219. ülésén, 1921. július 2-án fogadták el, amelyet a 1921. évi XXX. törvénycikk az iskoláztatási kötelesség teljesítésének biztosításáról, 1921. július 28-án hirdetett ki. A Nemzetgyűlésen a törvényjavaslatot nagy várakozás fogadta, hiszen az oktatási reformra az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában kihirdetése óta, átfogó mértékben nem került sor. A reform központi kérdése a megfelelő mértékű szankció bevezetése volt az iskoláztatási kötelesség elmulasztásának esetén.

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Az általános vitában nem kívánok felszólalni, mert több módosító indítványom van, amiket majd az egyes szakaszok tárgyalásánál fogok elmondani. Ezúttal csak azt kívánom megjegyezni, hogy többrendbeli módosításom azért lesz, mert nem lévén a közoktatásügyi bizottságnak tagja, nem volt alkalmam a bizottság ülésén ezeket elmondani, és ezért fogok magamnak a részletes tárgyalás során erre alkalmat keresni.

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Az előttünk fekvő törvényjavaslathoz, mely nagy örömeinkre erős mértékben jelzi a békeállapothoz való visszatérést, egy kis módosítást szeretnék indítványozni. Hiányát érzem ui. annak, hogy az 1. §, mely megállapítja az iskolakötelezettséget, nem fejezi ki szó szerint azt is, hogy az iskolakötelezettséghez hozzátartozik az is, hogy a gyermekek vásár- és ünnepnapokon az istentiszteletet látogassák. Igaz, hogy eddig is volt egy miniszteri rendelet, mely erről gondoskodott, de tapasztalásból tudjuk, hogy maga a tanítóóság is ezt valahogyan másodrendűnek tekintette. Különösen hátrányosnak mutatkozott az is, hogy ez a miniszteri rendelet kivételt tett a téli hónapokra nézve, amikor is a gyermekeket nem vitték templomba. Leginkább érezhető volt ez a körülmény

az állami bennlakással kapcsolatos intézetekben, ahol a gyermekeknek arra sem volt módjuk, hogy privát felkereshessék a templomot, mint ahogy ez az otthon élő gyermekeknek lehetséges volt. Kívánatosnak tartom tehát, hogy éppen azért, mert a mostani körülmények közt még nagyobb jelentőségű a vallásoktatás, illetőleg a vallás gyakorlása, teljes nyomatékot nyerjen és kifejezésre jusson ez a kötelezettség magában a törvény szövegében is. Indítványozom ezért, hogy az 1. § 3. bekezdése után negyedik, új bekezdésként beszúrassék a következő szöveg (olvassa): »Az iskoláztatás kötelezettsége magában foglalja a vásár- és ünnepnap iistentisztelet látogatásának kötelezettségét is. (Helyeslés.)

[...] T. Nemzetgyűlés! A 9. §-nál az 1. §-ban elfogadott módosításnak megfelelően kérném, hegy az 1. bekezdésben „a gyermek hány félnapot” szavak után szúrassék be „vagy istentiszteletet”, ti. mulasztott igazolatlanul.

A 9. §-sal kapcsolatban még aggodalmamnak akarok kifejezést adni, hogy vajon el fogja-e érni ez a törvény azt a célt, amit elérni akart, amikor az igazolatlan mulasztást büntetni kívánja. A 9. § ugyanis úgy kontemplálja, hogy a szülők igazolják a gyermekek mulasztását, vagyis ugyanazok, akiknek lelkiismeretlensége tette szükségessé ennek a törvénynek életbe léptetését. Meg vagyok arról győződve, hogy a mostani szigorúság folytán az igazolatlan mulasztások tényleg le fognak csökkenni a minimumra, csak arról nem vagyok meggyőződve, hogy ezek tényleg igazolt, illetve indokolt mulasztások lesznek-e? Belátom ennek a dolognak nehézségét, mert ha felvetem a kérdést, ki ellenőrizhetné, hogy a szülő igazságosan igazolja-e vagy sem a tanítónál a mulasztást, nagyon bajos erre feleletet adni. Esetleg szóba jöhetne itt az iskolaszék, azonban az iskolaszék tagjaira ennyi teendőt rakni talán mégsem lehet.

Éppen ezért tartanám oly nagyon szükségesnek argói és amerikai mintára a School-nurse-öknek⁷⁴, szociális gondozóknak, vagy mondjuk iskolatestvéreknek beállítását, annál is inkább, mert a 13. § elrendeli, hogy azoknak a gyermekeknek jegyzékét, akiknek gondviselői a 10. §-ban meghatározott kihágást elkövetik, vagyis amely gyermekek gyakrabban mulasztottak, összeírják, és a gyermekvédelmi intézkedések megtétele céljából a községi elöljáróság esetről-esetre a fiataikorúak bíróságával közölje a névsort azért, hogy a fiataikorúak bírósága a gyermek szociális és egyéb érdekeit, amelyek az ő saját családjában felkarolásra nem találhatnak, megvédje. A fiataikorúak felügyelőhatósága, mint tudjuk, nincs anynyira kifejlesztve, pláne a vidéken, kisvárosban és falun, hogy ez a gyakorlatban keresztülvihető lenne, azért volna oly nagy és messzekiható jelentősége annak, ha minden tantestület mellé egy tanítással nem foglalkozó, diplomás, szociális és egészségügyi irányban külön tanfolyamon képzett tanítónő lenne alkalmazva, akinek feladata volna, hogy a gyermek egészségügyi és erkölcsi érdekeit

⁷⁴ (angol) iskola nővér

az iskolán kívül védje, hogy bizonyos egészségügyi intézkedéseket megtegyen, és azokat az intézkedéseket elvégezze, amelyekre a 13. § szerint a fiatalkorúak felügyelőhatósága, illetve bírósága volna hivatva.

Angliában ez az intézmény, amely még csak 15–20 éves, annyira bevált, hogy pl. 1918-iki adatok szerint Londonban 318 tanítási körzet közül már 310 beállította. A School-nurse oly intenzíven foglalkozik a népgondozással, hogy pl. 1765 közül 1172-nek ez a kizárólagos foglalkozása. Teljesen belátom azonban azt, amit a miniszter úr mondott, hogy egy ilyen mélyebbre ható reformot bajos törvényerőre emelni anélkül, hogy a gyakorlatban kipróbáltuk volna, vajon beválik-e az minálunk is. A miniszter⁷⁵ úr volt olyan szíves megígérni, hogy ezt az intézményt egyelőre próbaképp úgy a fővárosban, mint a vidéken is néhány helyen beállítja. A magam részéről hálás köszönetet mondok a miniszter úrnak ezért a lépéséért.

[...]

Elnök: Szólásra ki van feljegyezve?

Gerencsér István jegyző: Schlachta Margit!

Schlachta Margit: Nem kívánok szólni.

⁷⁵ Lásd Vass József.

FELSZÓLALÁS A HUSZÁR KÁROLY MINISZTERELNÖK
INTERPELLÁCIÓJÁRA ADOTT VÁLASZ TÁRGYALÁSÁN:
AZ OROSZORSZÁGBAN ERŐSZAKOSAN VISSZATARTOTT
MAGYAR HADIFOGLYOK ÜGYÉBEN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XI. kötet, 1920. június 11. – 1920. július 15. 228. ülés,
1921. július 14.

A Nemzetgyűlés előtt ismét napirendi pont volt az első világháború idején orosz fogságba esett magyar hadifoglyok ügye. Slachta Margit e tárgykörben tette második felszólalását, amikor interpellációt intézett a honvédelemügyi, belügyi és népjóléti miniszterekhez, a Nemzetgyűlés 61. ülésén, 1920. június 16-án. A Nemzetgyűlés 228. ülésén a harmadik napirendi pont Huszár Károly miniszterelnök sürgős interpellációjára adott válasz tárgyalása volt. A miniszterelnök válaszát éles közbeszólások zavarták meg. A téma érzékenységre tekintettel több képviselő is felszólalt, ezért a tanácskozás a következő ülésen, a Nemzetgyűlés 229. ülésén, 1921. július 15-én folytatódott. 1920. május 29-én Magyarország és Szovjet-Oroszország a koppenhágai tárgyalások értelmében megállapodtak a hadifoglyok kicseréléséről. A hadifoglyok hazaszállításairól az egyeztetések folyamatosan zajlottak. 1921. július 28-án a rigai szerződés értelmében, a szerződést kiterjesztették a Tanácsköztársaság ideje alatt (1919. március 21. és augusztus 1.) elítélt foglyokra is. Huszár Károly miniszterelnök a következőképp fogalmazott: „Adjunk oda bárkít, aki bűnt követett is el az ország ellen, hogy az ártatlanok visszajöhessenek. Semmiféle áldozat nem lehet nagy, s azt hiszem, hogy az országnak csak hasznára lesz, ha megszabadul azoktól az elemektől, amelyek akadályai idebent a konszolidációnak, a nyugalomnak és a munkának.”⁷⁶

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Amikor a magyar nemzet megkötött kézzel, tehetetlenül áll itt a hadifoglyok⁷⁷ kérdésének problémájával szemben, és a világ összes nemzeteinek lelkiismeretéhez fellebbez – én a magam részéről a magyar nők és gyermekek nevében emelem fel szómat a világ összes asszonyaihoz. *(Általános éljenzés és taps.)*

⁷⁶ A nemzetgyűlés 228. ülése, 1921. július 14. Nemzetgyűlési napló, 1920. XI. köt. 1920. június 11. – 1920. július 15. 513.

⁷⁷ Lásd Slachta Margit interpellációja a hazatérő hadifoglyok ügyében. A Nemzetgyűlés 61. ülése, 1920. június 16. Nemzetgyűlési napló, 1920. III. köt. 1920. május 18. – 1920. június 26, 406–407.

Huszár Károly igen t. képviselőtársunk a világ figyelmét ráirányította azokra a hihetetlen és embertelen szenvedésekre, amelyeket a mi véreink künn, távol Oroszországban viselnek el. Én, amikor a nők segítségét kérem ennek a nagy ügynek előbbre viteléhez, az itthon maradtak szenvedéseire szeretném tekintetüket irányítani.

Eljűk idézem azokat a kihűlt tűzhelyeket, amelyek egyszer meleg családi otthonot biztosítottak, azokat a régi, boldog otthonokat, amelyekből egyenkint vándoroltak ki először a nélkülözhető csecsebecsék, a képek, szőnyegek, függönyök, azután a szükséges háztartási berendezésre szolgáló cikkek, azután a fehérnemű, az ágynemű, a bútorok, mígnem itt maradtak a pusztá, üres falak. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* Eljűk idézem a koldusbotra jutott családok szenvedéseit, mindazokat a hozzátartozókat, akik támasz nélkül maradtak, amikor övéik eltávoztak; eljűk idézem azoknak tekintetét, kik büszkén remélték, hogy övéik dicsőséget hoznak a magyar nemzetre; milyen örömmel hozták meg az áldozatot, mikor tőlük elváltak, s ezek az arcok kezdtek elhalványulni, s a szemek kezdtek könnybe borulni; eljűk idézem azokat az öregeket, akik örök álomra hunyták le szemüket anélkül, hogy viszontláthatták volna, a régen távozottakat; *(Igaz! Úgy van!)* eljűk idézem a gyermekek, a csecsemők ezreit, akik atyjuktól elszakítva, nélkülözések folytán kora sírba szálltak; *(Igaz! Úgy van!)* eljűk idézem azokat az ifjú, azelőtt boldog asszonyokat, akik évek hosszú során át minden vonathoz és minden foglyokat hazahozó hajóhoz kimentek, reménykedve, hogy talán övéik visszatérnek, s akik évről évre úgy tértek vissza széthullt otthonukba, hogy a remény helyét a mind nagyobb kétségbeesés váltotta fel. És végre eljűk idézem a magyar haza kínzó fájdalmát, *(Igaz! Úgy van! a Ház minden oldalán.)* amikor nem képes visszaadni ezekkel a magukkal tehetetlen gyöngye asszonyoknak és gyermekeknek azt a mindent, amit el kellett annak idején tőlük vennie. *(Igaz! Úgy van!)*

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Ha nem lennének gyakorlati keresztény, átkot szórnék a magyar nők nevében mindenkire, aki olyan embertelen, hogy e szenvedéseket, amikor azokra már nincs is szükség, bosszúból meghosszabbítja. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* De mert keresztény vagyok, nem átkozom ezeket az emberi mivoltukból kivetkőzött vadállatokat, hanem tőlük elfordulva, azokhoz emelem tekintetemet, kiktől segítséget remélünk, ugyancsak a magyar nőkkel lélekben egyesülve, imára kulcsolom kezemet, és kérem a mindenható Istent, hogy akik irgalmas szívvel segítenek minékünk, áldja meg azokat, hogy minden szenvedés, amelynek véget vetnek közbenjárásukkal, változzék boldogsággá az ő számukra. Minden családfenntartóért, akit visszaszerznek minékünk, legyenek áldottak az ő hitvesei személyében, és minden gyermekért, akit közbenjárásuk folytán az életnek megmentenek, legyenek ezerszer áldottak és boldogok az ő gyermekeik boldogságában.

Messze kiáltok, és messze akarok kiáltani, hogy meghallja szómat ezen a földkerekségen minden nő, kezdve a koronás Vilma királynőtől⁷⁸ a világ összes parlamentjeinek nőképviselei, a kabinetek nőtagjai, a külföldi országok magasrangú nőtisztviselői, a bécsi világkongresszus egybesereglett asszonyai, a velünk rokonszenvező és a semleges államok összes női, az entente országok⁷⁹ boldog és háborútól sújtott leányai, Amerikának, Ausztráliának és az egész világnak minden asszonya, és akikben az orosz nők közül még van emberi szív és emberi lélek, azokhoz is kiáltok innen. Lépjenek akcióba, és mutassák meg, hogy van a vörös internacionálén⁸⁰ kívül egy másik íratlan törvényű internacionálé: a szívnek és a szeretetnek nemzetközisége. *(Igaz! Úgy van! Élénk éljenzés és taps a Ház minden oldalán.)* Mutassák meg, hogy a női lélekbe beírt szeretet, ha összefog és munkába kezd, hatalmasabb politikánál, hadseregnél, gyűlöletnél és bosszúnál, *(Igaz! Úgy van!)* s ez a szeretet nyissa meg számunkra a börtönök elzárt kapuit, olvassza le a mieink kezéről a rabbilincseket, és adja vissza minékünk azt a 60 000 drága embert, akit annyi-annyi nő és gyermek és annyi hozzátartozó vár idehaza. *(Éljenzés.)*

Mindenki, aki csak egy lépést tesz ebben az ügyben, legyen áldott, legyen ezerszer áldott, és soha-soha meg ne bánja azt, hogy miértünk, tehetetlenekért tett, és kiáltásunkat meghallgatta. *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps a Ház minden oldalán. A szónokot számosan üdvözlük.)*

⁷⁸ Lásd I. Vilma holland királynő.

⁷⁹ Az antant (entente) kifejezés az Anglia és Franciaország között 1904. április 8-án Londonban aláírt szerződés az Entente cordiale (a. m. szívélyes egyetértés) kifejezésből származik, a szövetségi rendszer (antant hatalmak: Nagy-Britannia és Franciaország), valamint a körük csoportosult országok együttes jellemzésére alkalmazandó. A beszéd idején az antant országai: Nagy-Britannia, Franciaország, Csehszlovákia, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Románia.

⁸⁰ Utalás a bolsevik forradalomra (1917-es októberi orosz forradalom, 1917. november 7.).

FELSZÓLALÁS AZ 1921/22. ÉVI
AUGUSZTUS HÓ 1-ÉTŐL DECEMBER HÓ VÉGÉIG
VISELENDŐ KÖZTERHEKRŐL ÉS FEDEZENDŐ ÁLLAMI
KIADÁSOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1910. XII. kötet, 1921. július 16. – 1921. augusztus 23.
239. ülés, 1921. július 29.

A Nemzetgyűlés 239. ülésén a második napirendi pont az 1921/22. évi augusztus hó 1-étől december hó végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat általános, majd részletes vitájának tárgyalása volt. Az általános vita a Nemzetgyűlés 232. ülésén, 1921. július 19-én kezdődött meg. A törvényjavaslatot Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter terjesztette elő, amelynek előadója Róbert Emil volt. A Nemzetgyűlés 240. ülésén, 1921. július 30-án fogadták el a törvényjavaslatot, amelyet az 1921. évi XLVI. törvénycikk az 1921/22. költségvetési év augusztus hó elsejétől december hó végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1921. évi XXXIV. tc. módosítása és az ezzel kapcsolatos intézkedések tárgyában, 1921. szeptember 25-én hirdetett ki. Slachta Margit a részletes vitán, a törvényjavaslat 11. szakaszához szólalt fel, majd „félreértett szavaim helyreigazítása” címén kért szót.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A 11. szakasz tulajdonképpen az 1913: XIII. tc.⁸¹ 2. §-án alapul, melyet az 1921: II. tc. 7. §-ában úgy módosítottunk, hogy a 14%-ot, mely a totalizatórt érinti, 20,5%-ra emeltük fel. Az 1913. évi XIII. tc. említett §-a pedig, amely itt módosíttatik, azt mondja, hogy a bukméker-irodák is ugyanannyit adót fizetnek, mint amennyit a totalizatór. Az indokolás szerint itt azért szükséges ez a módosítás, hogy ti. a bukméker irodákat ne terhelje 20,5%, mert annyit nem bírnak ki. Én a magam részéről nem is kérem, hogy a törvényjavaslat 11. §-a meg hagyja a bukméker irodáknak ugyanazt a terhet, amely a totalizatórra vonatkozik, de kérem azt, hogy népjóléti és szegényügyi célokra az 1921. évi II. tc.⁸² 4. §-ában megszavazott 2%-ot itt is megtartsuk. Ez a bukméker irodákat összevissza csak 0,5%-kal terheli, ami pedig olyan nagyon kis összeg, hogy azt nyugodtan elviselhetik, tekintettel arra, hogy a székesfőváros,

⁸¹ 1913. évi XIII. törvénycikk a lóversenyeknél az üzletszerű vagy nyilvános fogadásokat és a kölcsönös fogadások közvetítését szabályozó 1894:XXIX. tc. módosításáról

⁸² 1921. évi II. törvénycikk az 1920/21. költségvetési év első három hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1920:XIV. tc. hatályának 1921. évi május hó végéig való kiterjesztése tárgyában

mely szociális, karitatív téren eddig igazán vezetett, ezen a téren, lehet mondani, összeomlást mutat.

Az igen t. pénzügyminiszter⁸³ úr annak idején felszólított minket, hogy alakítsuk meg a takarékosági ligát, mely elsősorban vigyázzon arra, hogy nincsenek-e az államnál feleslegesen alkalmazva hivatalnokok, vagy hogy az állam nem költekezik-e feleslegesen. Most, amikor idejön a jóvátételi bizottság, különösen indítatva érezzük magunkat arra, hogy eleget tegyünk ennek a felszólításnak, és a jóvátételi bizottsággal szemben minden agresszivitás nélkül erre az álláspontra helyezkedjünk. Ha nem is a miniszter úr egyes elszámolásaira vonatkozólag értem ezt, de kérem arra, hogy a jóvátételi bizottság tájékoztatása céljából állítson be hivatalos délelőttöket, amelyeken az egyik délelőtt pl. felvezethetném hozzájuk és elvonultathatnám előttük Budapestnek összes nyomorultjait, rongyosait, hadirokkantjait, aszkóros gyermekeit. A második nap körülvezethetném őket a kiürült kórházakban, amelyek azért nincsenek benépesítve, mert nincs pénz a fenntartásukra, az üresen álló szegényházakban és mind az ilyen összeroppant intézményekben, beleértve a kórházakat is, ahol úgyszólván fehérenmű nélkül, takaró rongyaik alatt kuporognak sokszor a betegek. A harmadik napon elvezethetnék őket az összes privátlakásokba, különösen a középosztályhoz tartozók lakásaiba, lehetőleg ebédidő tájban, amikor megnézhetik, hogy mivel táplálkozik a leendő nemzedék. A negyedik napon elég szerénytelenül saját magam számára kérem a jóvátételi bizottság látogatását az én fogadóórámrá, amikor kicsinyben megnézhetik, hogy milyen állapotban van a magyar nemzet, hogy egy képviselő fogadóórája a nyomorúságnak milyen kicsinyített sötét képét mutatja. *(Úgy van! Úgy van!)*

Nem agresszivitásból kívánnám ezt, hanem azért, hogy a jóvátételi bizottságot abba a helyzetbe hozzuk, hogy igazságosan tudja könyvelni a jóvátételi adatokat. Az ötödik napon nyisson azután egy olyan számlát jóvátételi könyvében, ahol mindezen rongyosok, nyomorultak, koldusok, vakok, éhezők javára, szóval nemzetünk minden értelemben vett hadirokkantja javára elkönyvelik mindazt, ami jóvátétellel az illetékesek ezeknek tartoznak.

Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter: Nagyon helyes!

Schlachta Margit: Mindaddig is, amíg ilyen alapos segítségek lehetségesek, kérem a t. kormányt, adjon módot arra, hogy ezekkel a nyomorultakkal szemben legalább valami csekélységet megtehessünk, s valami kis mértékben támogathassuk őket. Ismételten könyörögtem tömegmunkáért. Az emberek a kezüket tördelve kérnek munkát, de munkát nem tudunk nekik adni, kérnek elhelyezést, de azt sem tudunk adni.

⁸³ Lásd Hegedüs Lóránt.

Elnök [Rakovszky István] (*csenget*): Kérem a szónokot, szíveskedjék rövidebbre fogni, és szigorúbban alkalmazkodni a tárgyhoz.

Schlachta Margit: Szorosan alkalmazkodom a tárgyhoz. Minthogy a főváros az ilyen népjóléti karitatív, szociális akciók támogatására képtelen, tisztelettel kérem a t. Nemzetgyűlést, karolja fel ő ezeket a szegényeket és nyomorultakat. Ne kímélje az ő rovásukra annyira a bukméker irodákat, hogy ezt a szerénynél is szerényebb 0,5%-ot az ország szegényei részére meg ne szavazza.

Tisztelettel kérem ezért, hogy a 11. szakasz 4. pontjában feltüntetett 1,5% helyébe 2%-ot méltóztassék tenni. (*Helyeslés balfelől.*)

[...]

Schlachta Margit: A házszabályok 215. §-a értelmében kérek szót.

Elnök [Rakovszky István]: Schlachta Margit képviselőtársunk félreértett szavai helyreigazítása címén kér szót. A szó megilleti.

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Félreértett szavaim helyreigazítása címén kérek szót. A földművelésügyi miniszter⁸⁴ úr azt hiszem, úgy értette, hogy én az 1921: II. tc. 7. §-át teljes terjedelmében óhajtom fenntartatni, vagyis 6 és fél százalékos emelést kérek, 6 százalékot a testnevelés és fél százalékot a szegények javára. Én nem azt akarom, hogy a bukméker irodák 6 és fél százalékkal fizessenek többet, mint eddig, hanem csakis egy fél százalékkal. Ez tényleg sok lenne, s gondolom, ez okozza a földművelésügyi miniszter úr aggodalmát. Azt elhiszem, hogy az ilyen nagymérvű emelés talán sújtaná az intézményt, de hogy egy fél százalékot megérezne, arról a legkevésbé sem vagyok meggyőződve. Azt hiszem, én vagyok a Nemzetgyűlésnek legbékésebb tagja, de ha nekem nem adatik mód arra, hogy amikor szemben állok az ilyen nyomorultakkal – kik éppen női mivoltomnál fogva ostromolnak tömegesen –, valamiképpen segíteni is tudjak, hanem mindig csak a kétségbeesést kell látnom, én minden alkalommal fel fogom vezetni az összes minisztériumokba ezeknek a tehetetleneknek a tömegeit mindaddig, amíg javukra erélyesebb intézkedések nem történnek. (*Helyeslés balfelől.*)

⁸⁴ Lásd Szabó István (nagyatádi).

FELSZÓLALÁS AZ ÉSZAK-AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK BÉKEHATÁROZATA TÁRGYÁBAN A KÜLÜGYMINISZTER JELENTÉSE KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XII. kötet, 1921. július 16. – 1921. augusztus 23.
248. ülés, 1921. augusztus 12.

A Nemzetgyűlés 248. ülésének második napirendi pontja az Észak-amerikai Egyesült Államok békehatározata tárgyában Bánffy Miklós külügyminiszter jelentése, a jelentés előadója Mózer Endre volt. A jelentés szerint 1921. július elsején az Egyesült Államok kongresszusa határozatot hozott az Egyesült Államok és az Osztrák–Magyar Monarchia közötti hadiállapot megszűnéséről, amennyiben a határozatot a Nemzetgyűlés elfogadja, abban az esetben megkezdődhetnek a béketárgyalások Magyarországgal.⁸⁵

Az Egyesült Államok és a Magyar Királyság az első világháborút – a felek között hivatalosan is – lezáró békeszerződést 1921. augusztus 29-én írták alá Budapesten. A különbéke-megállapodásra azért volt szükség, mert az Egyesült Államok szenátusa 1919. november 19-én a demokrata Thomas Woodrow Wilson elnök és republikánus riválisa, Henry Cabot Lodge belpolitikai csatározásainak következményeként elutasította a versailles-i békediktátumok ratifikálását.⁸⁶

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A magyar nők nevében a legnagyobb örömmel üdvözlöm ezt a törvényjavaslatot, amely olyan törekvésre válasz, amelyből kiérezhetjük, hogy igazán a békét akarja, és igazán a békés állapothoz való visszajutást tartja szem előtt. Eddig minden egyes ilyen lépést valami kényszerített, valami számításból eredő törekvés vezetett. Az Észak-amerikai Egyesült Államok felénk nyújtott keze azonban igazán békejobb, anélkül, hogy arra kényszerítő körülmények vezetnék. Kettős örömmel üdvözlöm azt, hogy Észak-Amerikából jön ez az üzenet felénk, mert Amerika a szabadság hazája volt mindig, amely úgyszólván elsőnek adott egyenjogúsítást a nőknek. Ebből a tényből azt olvasom ki, hogy az az ország, amely minden irányban, tehát a nők irányában is, a jogok tiszteletének alapján áll, a nemzetek joga iránti tisztelet alapjára is helyezkedik. Azt a reményemet fejezem ki, hogy lassanként a világ közvéleménye

⁸⁵ A Nemzetgyűlés 248. ülése, 1921. augusztus 12. Nemzetgyűlési napló, 1920. XII. köt. 1921. július 16. – 1921. augusztus 23. 419.

⁸⁶ Az Amerikai Egyesült Államok Szenátusának hivatalos honlapja. United States Senate, Senate Rejects the Treaty of Versailles. <https://www.senate.gov/about/powers-procedures/treaties/senate-rejects-treaty-of-versailles.htm> (Letöltés: 2021. 11. 09.)

is elismeri, hogy a haladás, a béke egyértelmű a gyengék jogának tiszteletével, és hogy bekapcsolva az államok életébe olyan erőket, amelyek talán ököl-erővel nem tudnak dolgozni, de az észnek, szívnek és érzelemnek kincseivel igenis a jogtisztelet útján a világ jogrendjének megszilárdítására leszünk döntő hatással. Innen a magyar törvényhozás terméből üdvözlétemet küldöm Észak-Amerikának és az észak-amerikai nőknek is. (*Élénk éljenzés és taps.*)

FELSZÓLALÁS AZ INGATLANOK, A FELSZERELÉSI TÁRGYAK,
AZ ÁRURAKTÁRAK, AZ IPARI ÜZEMEK
ÉS EGYÉB JÓSZÁGOK VAGYONVÁLTSÁGÁRÓL SZÓLÓ
TÖRVÉNYJAVASLAT RÉSZLETES TÁRGYALÁSA KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XII. kötet, 1921. július 16. – 1921. augusztus 23.
253. ülés, 1921. augusztus 19.

Az ingatlanok, a felszerelési tárgyak, az áruraktárak, az ipari üzemek és egyéb jószágok vagyonszállásáról szóló törvényjavaslat általános vitája a Nemzetgyűlés 246. ülésén, 1921. augusztus 10-én kezdődött meg, a törvényjavaslat előterjesztője Hegedüs Lóránt pénzügyminiszter, az előadója Róbert Emil volt. A törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés 254. ülésén, 1921. augusztus 13-án fogadta el, amelyet az 1921. évi XLV. törvénycikk hirdetett ki 1921. szeptember 7-én. A törvény célja az első világháború által okozott gazdasági válság konszolidálása, az államháztartás egyensúlyának helyreállítása, amelynek eléréséhez a vagyonszállás adóval lehet eljutni.⁸⁷ Slachta Margit a törvényjavaslat 95. szakaszához szólalt fel a részletes vitán.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Idők folyamán a közjótékonyosság terén dolgozó egyesületekben az az irányzat lépett előtérbe, hogy jótékony mulatságok és más ilyen pénzszerzés helyett inkább termelés és munka révén szerezzék meg a szükséges anyagiakat, amelyekkel a szegényeket támogatni akarják. Így történt, hogy ezek a jótékonyági egyesületek egymás után állítottak fel üzleteket, melyek áruraktárral bírnak. Azt gondolván, hogy miután nem sok ilyen áruraktár van a jótékonyági egyesületeknek kezében, melyek magát a közjótékonyosságot szolgálják, nem sújtja erősen az az indítványom az államkasszát, hogy ezek mentesíttessenek a vagyonszállás alól. Ellenben erősen érinti a vagyonszállás

⁸⁷ „A nemzet általános helyzetének képét a Trianonban kötött békeszerződés kegyetlen rendelkezései tükrözik vissza. Az államháztartás szükséglete a világháború és az ezt követő forradalmi idők által alapjában megrendített pénzügyi helyzettel van okozati összefüggésben. Az ország gazdasági viszonyait a termelés megmerevedése jellemzi. A korszellem követelménye pedig az ötéves világháború után, az igazi értelemben vett szociálpolitikai gondolatnak oly keresztülvitele, hogy új magyar társadalmi osztályok emelkedhessenek fel ősi nemzetünk történelmet termő talajából. Ezért akkor, midőn a nemzet áldozatkészségének igénybevételével az országon és a magyarságon a háború és annak szerencsétlen következményei ejtette sebeket be kell gyógyítani, az államháztartás egyensúlyát helyre kell állítani, az országot újra kell felépíteni - ehhez a nemzeti munkához szükséges anyagi eszközöket elsősorban a nemzet összes tagjainak gazdasági erejét jelentő vagyonszállásban kell keresni.” Általános indoklás, 1921. évi XLV. tc. indokolása.

azokat az egyesületeket, amelyek elég szerény anyagi eszközökkel dolgoznak. A tárgyalás folyamán azonban azt láttam, hogy minden egyes érdekkör képviselője úgyszólván semmi mást nem tesz, mint kéri a vagyonszármazékok mentességét, vagy lehetőleg a vagyonszármazékok csökkentését. Ezen tény folytán nincs többé az a meggyőződés, hogy helyes lenne részéről az egyesületek raktárai számára vagyonszármazékok mentességét indítványozni. Ezek az egyesületek, amelyeket én képviselek, a köz érdekében dolgoznak amúgy is. A tapasztalat folytán az a meggyőződésem lett erősebb az előbbinél, hogy most a legfontosabb, hogy a legnagyobb szegényt: az államot szolgáljuk, mert ha mindannyian mentességet kívánunk, akkor a vége az lesz, hogy mindent elveszítünk.

Éppen ezért én visszavonom, és nem adom be módosító indítványomat, hanem azon szociális és karitatív egyesületek nevében, amelyeket ez a szakasz⁸⁸ érint, azt mondom, hogy akármilyen szegények vagyunk is, fizessünk, amennyit bírunk, mert reánk nézve most ez a legnagyobb feladat és a legnagyobb szociális munka. *(Helyeslés.)*

⁸⁸ 1921. évi XLV. tc. 95. § szerint: „A vagyonszármazékok kötelezettség a kereskedőnek (kereskedelmi vállalatnak) úgy a kereskedelmi cég bejegyzésétől, mint a kereskedelmi vállalat cégének minőségétől független. A vagyonszármazékok kötelezettséget nem érinti az a körülmény sem, hogy a kereskedelmi vállalat belföldi vagy külföldi vállalat-e, hogy egyéni cég (egyes kereskedő, természeti vagy jogi személy) vagy társas cég, hogy kereskedelmi társaság vagy alkalmi egyesülés-e.”

FELSZÓLALÁS A IV. KÁROLY ŐFELSÉGE URALKODÓI
JOGAINAK ÉS HABSBURG-HÁZ TRÓNÖRÖKÖSÖDÉSÉNEK
MEGSZÜNÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT
FOLYTATÓLAGOS TÁRGYALÁSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XIII. kötet, 1921. szeptember 22. – 1921. december 17. 260. ülés, 1921. november 5.

A Nemzetgyűlés 259. ülésén, 1921. november 4-én kezdődött meg a „IV. Károly Őfelsége uralkodói jogainak és a Habsburg-ház trónörökösödésének megszűnéséről” szóló törvényjavaslat általános vitája, a törvényjavaslat előadója Rubinek István, az előterjesztője Bethlen István miniszterelnök volt. Slachta Margit az általános vita folytatólagos tárgyalásán szólalt fel. 1918. november 13-án megszűnt a királyi hatalom Magyarországon, IV. Károly volt az utolsó magyar király. A Nemzetgyűlés az államfői hatalom ideiglenes gyakorlására a kormányzót, Horthy Miklóst választotta meg. A mindössze 4 szakaszból álló javaslatot a Nemzetgyűlés 261. ülésén, 1921. november 6-án vasárnap fogadták el, amelyet az 1921. évi XLVII. törvénycikk hirdetett ki, ezáltal megszilárdítva a kormányzó jogállását. A törvénycikk indokolásában a következőt olvashatjuk: „A magyar állam még sohasem állt oly nehéz elhatározás előtt, mint ezekben a sorsdöntő napokban. Idegen hatalmak a békeszerződésben biztosított függetlensége ellenére beleavatkoznak belső ügyeibe. Oly intézkedést követelnek tőle, amelyre magát sohasem kötelezte, amelynek teljesítését a trianoni békeszerződés sem róta reá és amely alkotmányának alapelveivel sem egyeztethető össze.”⁸⁹

Schlachta Margit: Tisztelt Nemzetgyűlés! Gróf Apponyi Albertnek tegnap elhangzott deklarációja alapján állok, és ezért... (*Folytonos zaj.*)

Elnök [Gaal Gaszton] (csenget): Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek csendben lenni.

Schlachta Margit: ...reflektálni kívánnék néhány megjegyzésre, amely éppen ezen deklarációra vonatkozólag elhangzott, és pedig különösen arra a megjegyzésre, mintha ez a deklaráció kétségbe vonná a Nemzetgyűlésnek törvényhozói jogát azzal a kijelentésével, hogyha a Ház meg is hozza a detronizálásra vonatkozó törvényt, ez hatálytalan lesz. (*Zaj.*) Itt egy félreértés forog fenn.

Meskó Zoltán: Apponyi mondja meg!

⁸⁹ 1921. évi XLVII. törvénycikk általános indokolás

Schlachta Margit: Én ezt a deklarációt magamévá tettem, és azért kívánok erre a megjegyzésre reflektálni. *(Felkiáltások jobbfelől: Rosszul tette!)* Ez az állítás nem a Nemzetgyűlés törvényhozói jogát vonja kétségbe, hanem azt állítja, hogy amennyiben itt olyan törvényről van szó, amely egy kétoldalú szerződést egyoldalúlag óhajt felbontani, ez érvénytelen. *(Felkiáltások jobbfelől: Vagy törvény, vagy nem törvény. Már Budaörsön felbontotta az egyik fél! Zaj és közbeszólások. Egy hang balfelől: Most udvariasnak kell lenni!)* Csak olyan fokban kell udvariasnak lenni, amilyen fokban én vagyok udvarias összes tisztelt kollégáimmal szemben, mert én sohasem zavarok senkit, bármit állít is! *(Zaj. Elnök [Gaal Gaszton] cseppet.)*

És ugyanolyan érvénytelennek állítanók ezt a törvényt, ha az uralkodás és a trónutódlás megszűnésére vonatkozólag a régi országgyűlés akarta volna meghozni a királlyal való megállapodás nélkül.

Elnök [Gaal Gaszton]: Képviselőtársam ezen okfejtésére kénytelen vagyok kijelenteni: a Nemzetgyűlés által hozott törvények érvényességében válogatni senkinek sincs joga. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* A Nemzetgyűlés a fennálló törvények értelmében megoldani köteles minden olyan kérdést, amely a nemzet előtt felvetődik, s miután ez az egyetlen törvényes képviselő, amely ezt megteheti, mindazon törvények, amelyeket a Nemzetgyűlés hozott vagy hoz, feltétlenül törvényerejűek, és sem egyeseknek, sem testületeknek, sem senkinek nincs joga ahhoz, hogy azoknak érvényességét támadja. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Schlachta Margit: Teljes mértékben elismerem a Nemzetgyűlés által hozott törvények érvényességét, de az én meggyőződésem az, hogy van a dolognak olyan önmagába zárt törvényszerűsége, amely minden körülmények között érvényben van.

Kováts J. István képviselő úrnak egy állítására is óhajtok reflektálni. Szerinte nemcsak a trónörökösre, hanem a megkoronázott magyar királyra vonatkozólag is feltételeket ismer a magyar közjog. A trónutódlásnak tényleg vannak feltételei: az, hogy a trónörökös római katolikus, osztrák főherceg és törvényes leszármazott legyen, de a magyar Szent Korona-tana a trónbirtoklásnak feltételeket nem szab, mert a megkoronázott magyar király szuverenitását éppen abban fejezi ki, hogy a magyar király csak lelkiismeretének és Istennek felelős.⁹⁰ *(Zaj a jobb- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: A nemzetnek nem? Tehát abszolút?)*

Elnök [Gaal Gaszton]: Szíveskedjenek, képviselő urak, a szónokot nyugodtan meghallgatni. Méltóztassék folytatni.

⁹⁰ A Szent Korona-tanról részletesebben lásd: Echart Ferenc: *A szentkorona-eszme története*. Magyar tudományos Akadémia, Budapest, 1941.; (Szerk.) Tóth Zoltán József: *A Magyar Szent Korona és Szentkorona-tan az ezredfordulón*. Szent István Társulat, Budapest, 1999.

Schlachta Margit: Végül pedig Rassay⁹¹ képviselő úrnak arra a megjegyzésére is felelni óhajtok, mintha mi azért nem akarnánk ebben a tárgyalásban részt venni, mert nem vállaljuk a felelősséget. Nem így van. Azzal, hogy mostani állásfoglalásunkat kimondtuk, máris vállaltuk az ellenmondás felelősségét. A tárgyalásban azért nem kívánunk részt venni... *(Zaj.)*

Sziji Bálint: Ez már tárgyalás! *(Mozgás.)*

Elnök [Gaal Gaszton]: Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek a szónokot meghallgatni. A képviselő uraknak ez kötelességük, nekem mint elnöknek pedig biztosítanom kell minden szónok szólási jogát. Nagyon kérem a képviselő urakat, hogy ennek a feladatnak betöltésénél legyenek segítségemre.

Schlachta Margit: ...és azért nem szavazunk, mert bármiféle kijelentések és indoklások történjenek is, a dolog tényleg úgy áll, hogy az entente ultimátuma vetette most be ide a Nemzetgyűlésbe ezt a kérdést, és mi belügyeinkben való függetlenségünket fejezzük ki ezen visszautasítással. *(Zaj és élénk ellenmondások a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Meskó Zoltán: Andrassy Gyula és társai, Rakovszkyék! Ezt a puccsvezérek csinálták!

Sziji Bálint: Kitűnő pártvezérek! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne zavarják a szónokot. Méltóztassék folytatni.

Schlachta Margit: Áttérve arra, amit tulajdonképpen mondani óhajtottam, előre bocsátom azt, hogy mindenben csatlakozom ahhoz, amit gr. Apponyi Albert mondott, tehát hogy állásfoglalásom nem akar a kormány legutóbbi eljárásának bírálata lenni; hogy meg vagyok győződve arról, hogy akkor is a haza javának szemmel tartásával és hazaszeretettől indítatva cselekedett, amikor az utóbbi napokban a béke fenntartása érdekében minden magyar szívet megrendítő esz-közökhöz is nyúlt, *(Zaj és ellenmondások a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* és hogy a kormányt, különösen ilyen végzetes időkben, mindaddig támogatni kötelességünk, amíg azt lelkiismeretünk szava nem tiltja.

A kormány a helyzet mérlegelése után úgy ítélte, hogy még most is engednünk kell. Mi, keresztényszociális női pártszervezetek és a magukat velünk azonosító sok ezer keresztény nő úgy érezzük, hogy elérkeztünk a lelkiismeret által jelzett azon határhoz, melyet túllépni nem szabad, mert magasabb rendű önfenntartási ösztönünk azt mondja, hogy az entente oly mélyen sebzi a népjogba, a hűségbe, az eskübe ütköző követeléseivel erkölcsi integritásunkat, hogy ezzel jobban sújtja hazánkat, mintha területi épségünk bármilyen csorbát szenvedne, és gazdasági életünk bármennyire is károsodjék. *(Nagy zaj és ellenmondások a jobb- és a szélsőbaloldalon. Félkiáltások a jobboldalon: Rendre! Egy hang jobbfelől: Magyar honleányi felfogás!)*

⁹¹ Lásd Rassay Károly.

Elnök [Gaal Gaszton]: Méltóztassék a szónokot meghallgatni! Joga van itt kifejeteni nézeteit, és ebben megakadályozni senkinek sem szabad!

Meskó Zoltán: Ha minden főhercegért egy megyét visszakapunk, jó lesz!

Elnök [Gaal Gaszton]: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak meghallgatni a szónokot. *(Folytonos zaj a jobb- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Schlachta Margit: Hangversenyre nem vállalkozhatom, mert én hanggal nem győzöm egy egész férfikórssal szemben. *(Zaj.)*

Meskó Zoltán: Különösen a választási küzdelem után, ugyebár? *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Griger Miklós: *(közbeszól. Zaj.)*

Elnök [Gaal Gaszton]: Griger képviselő urat kérem, szíveskedjék a szónokot meghallgatni. Méltóztassék folytatni.

Schlachta Margit: Ha ép marad a magyar lélek, a területet visszaszerezheti, *(Úgy van! Úgy van! a középén.)* a gazdasági összeomlást kiheverheti, de ki fog a haza feltámadásán dolgozni, ha meghal a lélek, és az országot összetartó erkölcsi érzés rendül meg?

Első tekintetre talán nem is tudjuk mérlegelni, hogy a kormány magatartása mit jelent az egyes ember lelkében. Egy alkalommal védelmembe vettem egy nálunk időző entente-polgárral szemben egy magyart, mire az illető államának teljes öntelt gögével nem arra hivatkozott, hogy nekem nincs igazam, és ennek alapján nem teljesíti, amit kívánok, hanem arra, hogy én mögöttem csak a kis Magyarország áll, mögötte pedig az egész entente. Akkor átéreztem azt, hogy az a nagy entente mekkora, és Magyarország, amely mögöttem áll, milyen kicsi, de azt is, hogy annál jobban kell ehhez a kis Magyarországhoz ragaszkodnunk. Mióta azonban a koronás király kiadatása⁹² megtörtént, bár honszeretetem azóta sem változott, úgy érzem, hogy mögöttem nem áll már a nagy entente-tal szemben semmi. Lelkemben a király kiadatásával hontalanná lettem a honban, és védtelen-né az ellenséggel szemben. *(Zaj és felkiáltások a jobb- és a szélsőbaloldalon: Ezt nem lehet mondani! Menjen a király után! Elnök csenget.)* Mit fog tenni a magyar föld, ha ezt egyszer ő is átérzi? *(Zaj a baloldalon.)*

Bodor György: De nem gyün el szántani!

Kuna P. András: Négyszáz esztendősen szenvedésről beszéljen! *(Zaj.)*

Elnök: Kuna képviselő urat kérem, legyen szíves a házszabályokhoz alkalmazkodni.

Kuna P. András *(közbeszól. Zaj.)*

⁹² Lásd IV. (Boldog) Károly az az Osztrák Császárság utolsó császára, az utolsó magyar király.

Elnök [Gaal Gaszton]: Kuna képviselő urat másodszer figyelmeztetem, szíveskedjék magát a házszabályokhoz tartani. Méltóztassék folytatni. (*Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.*) Méltóztassék folytatni.

Schlachta Margit: Nem lesz-e futóhomokká, amelyet a jogalapok keresésének szele biztosabb partokra sodor, és tudnak-e majd ezzel a tudattal nagy tömegek hazát szeretni és a hazáért áldozatot hozni? Ezt majd megmutatja a jövő. (*Mozgás a jobboldalon.*)

Ebben fejeződik ki legvilágosabban az az állambomlasztó hatás, amelyet mi magunk idézünk elő, ha az entente követeléseinek eleget teszünk. (*Zaj a jobb- és a szélsőbaloldalon.*)

Azt a kérdést is fel kell vetnünk, hogy ha az entente az ő követeléseiben meg nem áll, mikor fogunk mi az ő kívánságainak teljesítésében megállani. A ratifikációra igennel feleltünk, a király kiadása is megtörtént, a detronizációs törvényt meghozza a Nemzetgyűlés. Most hangok hallatszanak Szerbia felől, hogy annak a kormánynak lemondását is kívánják, amely nemhogy a puccskísérlettel azonosította volna magát, hanem minden bűne az, hogy Károly király jogigényét elismerte. Kérdezem, ha ezt magáévá teszi a nagy entente és ultimátumot küld erre vonatkozólag, azt is teljesíteni fogjuk-e? (*Zaj jobbfelől.*)

És ha folytathatja ezt, azért, mert az ő politikájának úgy felel meg, és azt kívánja, hogy Károlyi Mihály legyen a kormányzó, és talán Jászi Oszkár a miniszterelnök, teljesíteni fogjuk-e ezt a kívánságot is? (*Zaj és felkiáltások jobbfelől: Ez a veszély nem fenyeget bennünket! Itt vannak a polgárok, majd elhallgattatják őket!*) Vagy ha felsóhajt egyszer a Kárpátok övezte Felvidék, és megdobban Erdély szíve, és ha ettől a sóhajtól és szívdobbanástól megremeg Csehország és Románia, és segítségért fut az entente-hoz, s az entente a segítséget meg akarja adni nekik, és megint ránk üzen, hogy mi szállítsuk a muníciót Erdélynek s Csehországnak, teljesíteni fogjuk-e ezt saját véreinkkel szemben? (*Zaj jobbfelől.*) Akkor megint a háború és a béke kérdése elé fog az entente kívánsága állítani minket, s kérdezem: miért fogunk akkor nemet mondani, ha most igent mondunk, vagy pedig milyen alapon mondunk most igent, ha akkor, helytelenítve ezt, nemet fogunk mondani? (*Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.*) Nem azt mutatja-e ez a folyamat, hogy ha egyszer az elvekkal alkudni kezdünk, akkor olyan lejtőre csúszunk, amelyen nincs megállás?

Ezt átgondolva, mi, keresztény nők azon az állásponton vagyunk... (*Zaj és felkiáltások jobbfelől: A hadiözvegyek más állásponton vannak! Zaj a baloldalon.*)

Elnök [Gaal Gaszton]: Méltóztassék folytatni.

Schlachta Margit: ...hogy semmi nem sújthat minket úgy, mint erkölcsi integritásunk megsértése.

Az egész világ szentesíti azt az általános felfogást, hogy más az egyéni és más a politikai morál, és hogy szabad elveket és erkölcsi határokat átlépni, ha az etikai törvényekhez való hűségnek súlyos következményei vannak. Ez a mi

meggyőződésünk szerint pogány etika. Szerintünk egész Európára ez hozta a mostani szerencsétlenséget, és minket is ez sodort a mostani válságba. Nincs itt más menekvés és nincsen más megoldás, mint hogy rátérjünk a keresztény politika útjára, de olyan értelemben, hogy minden körülmények között, kivétel nélkül viseljük a konzekvenciákat akkor is, ha az elvhűség átmenetileg áldozatokat követel. A nemzetek érdekeinek más védelme nincs. Mi, a keresztényszociális női pártszervezetek, rendíthetetlenül állunk ennek a meggyőződésnek alapján, s az eddigi irányzattal szemben ennek az igazságnak leszünk a hirdetőivé.

T. Nemzetgyűlés! Mi azt kívánjuk és azért fogunk dolgozni, hogy az állam életét is a szó szerint átvitt keresztény elvek irányítsák, amelyek szerint nemcsak az áll, hogy ne ölj, ne csalj, felebarátodnak kárt ne okozz, felebarátodat szeresd akkor is, ha az gyenge, hanem ezen erkölcsi törvények alapján áll az is, hogy állj ellent, ha téled olyat kívánnak, ami az erkölcsi törvényekbe ütközik. Ez az intenzív keresztény politika. *(Zaj jobbfelől.)*

Tudjuk, hogy ez sok áldozatot követel a jelenben, de nem követel annyi áldozatot, mint amennyi könnyen már folyt a nemzetek szeméből a világtörténelem folyamán a pogány politikai nézetek érvényesítése miatt.

Benkő Gábor: A Habsburgok miatt!

Schlachta Margit: Nem a Habsburgok miatt. Ott vannak az írek, búrok, lengyelek és a többiek, akiknek a Habsburgokhoz semmi közük sem volt.

Az is lehet, t. Ház, hogy csak évezredek evolúciók fognak ennek a meggyőződésnek igazat adni, de ez nem baj, a fő az, hogy ennek az irányzatnak szolgálatába álltunk legyen, és eljőjön egyszer az az idő, amikor nem állítják többé, hogy más az egyéni és más a politikai morál, és hogy a győzőnek ököljoga van, és aki hatalmon van, az mást diktálhat, mint amit az igazság megenged. Ez be fog következni egyszer, ha ennek az elvnek szolgálatába állunk, amiben dicső és véres keresztény tradíciók erősítenek meg minket.

Tudom, hogy mi, keresztényszociális nők mint a világ neveltsége állunk itt, gyengén és támasz nélkül... *(Ellenmondások a Ház minden oldalán.)*

Haller István: Csak az ostobák előtt! *(Úgy van! balfelől.)*

Schlachta Margit: ...az egész világ politikai felfogásával szemben. Kétezer évvel ezelőtt így állott 12 szegény halász és egy maroknyi leláncolt rabszolga az állig felfegyverzett római világhatalom és a világot remegtető Cézárak előtt. De a római világhatalmat és a Cézárokat eltemette az idő, de annak a 12 szegény halásznak⁹³ és a maroknyi leláncolt rabszolgának győzelmét az egész keresztény világ hirdeti. *(Igaz! Úgy van!)* Mert az győz mindig, akié az igazság, és aki az igazság mellett híven és alkuatlanul kitart. *(Igaz! Úgy van!)*

⁹³ Feltételezhető utalás a 12 tanítványra.

Ezt a programot szükségesnek tartottam éppen most kimondani itt az entente-tal szemben, most, amikor az ő pogány követelései ennek az alapvető hitünknek megtagadására akarnának minket kényszeríteni. Teszem ezt nemcsak a mi nemzetünk szeretetéért, hanem minden népekért, mert a világ minden nemzete görnyed a pogány politikai törvények igája alatt, és várja epedve, hogy az ő egén is felragyogjon a megváltó betlehemi csillag.

Az entente asszonyaihoz is volna egy szavam. Nekik azt mondom, hogy hiszünk egy isteni örök igazságban, de a nemzeteknek nincsen más világuk, s azért ők minden jónak jutalmát és minden nemzeti bűnök büntetését ezen a földön veszik el. A machiavellizmusnak⁹⁴, az ököljognak büntetése pedig, amelyet önmagában hord, az, hogy aki ezt gyakorolja, abban megrendíti a lelki épséget, és amely generáció úgy nevelkedett, hogy a gyengével szemben nincs morál, csak ököl, nincs igazságosság, csak érdek, az egyszer, ha majd felemelkedett, saját hazájával szemben is gyakorolni fogja ezt az immoralitást. Akik tehát ezt az irányt követik, tulajdonképpen saját hazájuknak nevelnek kebelbeli ellenségeket.

És még egy más szempontra is irányítom a figyelmüket. A világ kereke fogrog. Sok hatalom hanyatlott már porba, s az entente hatalmai sem tudhatják, hogy mikor kerül egyszer rájuk is sor. Igyekezzenek maguknak a művelt világ háláját és elismerését megszerezni, amit ez a világ egyszer az ő gyermekeikben fog majd viszonzni azért a jóért, amit az entente-asszonyok igazságérzete tett, amikor kormányaiknak öklét felfogta az igazság nevében, mikor ez az ököl reánk le akart sújtani.

S még egy tiltakozásunkat is be kell jelentenem. Azt hallottuk – és be fog bizonyosodni, hogy mennyire áll ez –, hogy a királyasszonynak csak bizonyos politikai feltételek teljesítése után akarják gyermekeit visszaadni. Tiltakozunk nem a királyné, hanem az anya nevében az ellen, hogy a legszentebb emberi érzelmeket politikai csereáruvá alacsonyítsák le. *(Általános helyeslés.)* Ebben számítunk úgy a semleges, mint az entente-államok asszonyainak teljes szolidaritására. *(Helyeslés.)*

Mindezek után pedig azon tudat dacára, hogy szerencsétlen országunknak kormánya nincs abban a helyzetben, hogy polgárainak az ellenséggel szemben jogvédelmet adjon, védtelenül, de lelkünk szuverenitásának tudatában, melyet saját akaratom ellen a világ minden hadoszlopai sem gázolhatnak le, azt felelem az entente detronizáló követelésére, hogy azt megvetéssel visszautasítom. *(Helyeslés és éljenzés a baloldalon. Zaj jobbfelől.)*

⁹⁴ Machiavelli firenzei államférfi nevéből származik, jelentése: a döntéshozó minden eszközzel az államérdek érvényesítésére törekszik.

FELSZÓLALÁS A LAKÁSÉPÍTÉS ELŐMOZDÍTÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XIV. kötet, 1921. december 19. – 1921. január 12.
272. ülés, 1921. december 19.

A Nemzetgyűlés 272. ülésén a lakásépítés előmozdításáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása kezdődött meg. A törvényjavaslatot Kállay Tibor pénzügyminiszter terjesztette elő, előadója Róbert Emil volt. A törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés 273. ülésén, 1921. december 20-án fogadta el, amelyet az 1921. évi LI. törvénycikk hirdetett ki, 1921. december 31-én. Az 1921. évi XXXVI. törvénycikk 300 millió koronát biztosított a lakásínség enyhítése céljából, amely azonban nem volt kellő mértékű összeg arra, hogy az ideiglenesen elhelyezett családok, illetve fedélnélküliek megfelelő lakáshoz jussanak. Ezért a városok, valamint községek a kislakások építkezését állami támogatás mellett folytathatták. Az állami támogatás évi 2,5 százalékban volt visszatérítendő, amelyet újabb állami hozzájárulásokra fordítottak, a felvett kötvénykölcsönöknek visszafizetett része újból elhelyezhető volt a kibocsátó szindikátus részéről.⁹⁵ Slachta Margit a törvényjavaslat általános vitáján, majd a részletes vitán a IV. fejezet címéhez szólalt fel.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Az előttem szóló képviselő úrnak⁹⁶ különösen két megjegyzésére kívánok reflektálni. Az egyik az, hogy a tőke természeténél fogva önző, tehát keresi a maga hasznát, a másik pedig az, hogy ezt a törvényjavaslatot csak azért nem fogadja el, mert kevésnek találja az előirányzott összeget.

Ami a tőke önzését illeti, teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy az kétségtelenül úgy van, és hogy a külföldi tőkét Magyarország iránti érdeklődésében semmiképpen sem altruisztikus⁹⁷ érzések vezetik, hanem az a remény, hogy itt megtalálja a maga kamatait. Ezt az ő érdeklődésüket felhasználhatnók a kislakások építése javára, ugyanolyan módon, mint ahogyan tavaly Vass közlélmzési miniszter⁹⁸ úr a kiviteli engedélyek megadásánál a belföldi élelmzés javára felhasználta a kivitelt, és amint a kifelé szállítók megtalálták a maguk hasznát a kivitelnél, úgy a közlélmzési miniszter úr is ezt az ő haszonkeresésüket felhasználta arra,

⁹⁵ 1921. évi LI. tc. indokolása

⁹⁶ Lásd Bródy Ernő.

⁹⁷ Másokra tekintettel levő, önzetlen.

⁹⁸ Lásd Vass József.

hogy ennek révén megkönnyítse Budapest közélémezését, amennyiben a kiviteli engedélyt mindenkor ahhoz kötötte, hogy a kivivők tartoztak megfelelő arányban Budapestnek vagy teljesen ingyen, vagy pedig nagyon minimális áron ugyanolyan élelmiszert szállítani, mint amire a kiviteli engedélyt megkapták.

Nyéki József: Elég hiba volt!

Schlachta Margit: Az én tiszteletteljes előterjesztésem ugyanilyen gondolatmenet alapján a külföldi tőkének Magyarország iránt való érdeklődésével kapcsolatban az volna, hogy amennyiben külföldi tőke engedélyt kap Magyarországon bárminemű vállalatra, építkezésre vagy befektetésre stb., ez mindenkor csak úgy legyen lehetséges, ha elfogadja azt a feltételt, hogy befektetendő tőkéjének arányában egy bizonyos összeget a magyar államnak kislakások építésére rendelkezésére bocsát. Ezzel elérnők azt, hogy több pénz állna az államnak rendelkezésére, amint hogy most, mert jelenleg akárhogyan igyekezzünk is, az állam többet adni nem tud. Erre vonatkozólag a törvényjavaslat részletes vitájánál fogok indítványt tenni, most pusztán csak arra kívánom a kereskedelemügyi miniszter úr figyelmét felhívni, hogy amikor a pénzforrások előteremtésén fáradozunk, ne csak ott keressük ezt mindig, ahol nincs, ti. magunknál, hanem ragadjuk meg azokat az alkalmakat, amelyek most mutatkoznak, úgy a külföldi tőke el fogja fogadni azt a néhány százalékot, ami nála tulajdonképpen nem is differencia, ha építkezni és vállalkozni akar, és le fogja adni azt a rá nézve aránylag csekély összeget, mellyel mi az ő vállalkozásai mellett az állami kislakások építésén lendíthetünk. Ezzel a rövid pár szóval kívántam a törvényjavaslat általános vitájában részt venni. *(Helyeslés.)*

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A negyedik fejezetnél óhajtottam volna bevétetni azt a paragrafust, amely a külföldi tőkének kislakások javára való megadóztatására vonatkozott volna. Minthogy a pénzügyminiszter⁹⁹ úr ezt elfogadhatónak nem találja, az indítványt nem nyújtom be. Mégis szükségesnek látom kifejezést adni azon meggyőződésemnek, hogy ha a külföldi tőke itt vállalkozni akar, egy 1-2%-os megadóztatástól nem rettenne vissza, annál is inkább, mert ha megfigyeljük az arra vonatkozó törekvéseket, látjuk, hogy azok leginkább luxusvállalatokra irányulnak, tehát üzletüket külföldi vendégekre alapítják. Tudjuk azt, hogy ha valamely vállalkozás megterhelhetik, azt a megterhelést az illetők fogyasztóikra hárítják át. Nincsen tehát ez esetben semmi akadálya annak, hogy ezen beözönlő külföldiek 1-2%-kal ne fizessenek, mint fogyasztók, többet.

⁹⁹ Lásd Kállay Tibor.

Ha a külföldi tőkének nincsen kedve itt vállalkozni, annak más okai lehetnek. *(Igaz! Úgy van a szélsőbaloldalon.)* Ilyen lehet a bizalmatlanság, a közviszonyok, közállapotok bármiféle alakulása. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon.)* A külföldi tőke vállalkozási kedve nem ettől az egy-két százalékos bélyegilletéktől függ. Ha pedig más tartja azt vissza, akkor meg kell keresni ennek a körülménynek az okát, és ezt az okot kell megszüntetni, hogy a külföldi vállalkozási kedv feléledjen. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha az egyszer megvan, akkor ilyen pénzforrásokhoz nyugodtan hozzányúlhatunk. Ismételten hivatkozom a volt közéletmezei miniszter¹⁰⁰ úr praxisára, amikor azoknak, akik ki akarták vinni az élelmiszereket, itt le kellett szállítaniok megfelelő arányú élelmiszert. Ettől azonban távolról sem riadtak vissza, mert megtalálták hasznukat. Csak ezt kívántam megjegyezni. *(Élénk helyeslés jobb- és balfelől.)*

¹⁰⁰ Lásd Vass József.

FELSZÓLALÁS AZ 1921/22. KÖLTSÉGVETÉSI ÉV
AUGUSZTUS HÓ 1-ÉTŐL DECEMBER HÓ VÉGÉIG VISELENDŐ
KÖZTERHEKRŐL ÉS FEDEZENDŐ ÁLLAMI KIADÁSOKRÓL
SZÓLÓ 1921. ÉVI XXXIV. TC. HATÁLYÁNAK
1922. ÉVI JÚNIUS VÉGÉIG VALÓ KITERJESZTÉSÉRŐL SZÓLÓ
TÖRVÉNYJAVASLAT KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XIV. kötet, 1921. december 19. – 1921. január 12.
277. ülés, 1921. december 25; a Nemzetgyűlés 297. ülése, 1922. január 25;
a Nemzetgyűlés 298. ülése, 1922. január 26.

Az 1921–1922. évi második indemnitási törvényjavaslat általános vitája a Nemzetgyűlés 273. ülésén, 1921. december 20-án kezdődött meg, a törvényjavaslat előadója Róbert Emil, az előterjesztője Kállay Tibor pénzügyminiszter volt. A törvényjavaslatot hosszas tárgyalás után, a Nemzetgyűlés 299. ülésén, 1922. január 27-én fogadták el, amelyet a 1922. évi I. törvénycikk hirdetett ki 1922. január 31-én. Slachta Margit a törvényjavaslat általános vitáján szólalt fel először, amikor a budget-jog kapcsán a női választójog fontosságára hívta fel a Nemzetgyűlés figyelmét.¹⁰¹ A Nemzetgyűlés 297. ülésén, 1922. január 25-én a részletes vitán a törvényjavaslat 2. szakaszához kért szót. Indítványozta egy új szakasz bevezetését, azonban az indítványát a Nemzetgyűlés nem fogadta el. Másnap, a Nemzetgyűlés 298. ülésén pedig a törvényjavaslat 24., illetve 30. szakaszához szólalt fel, indítványát végül visszavonta.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Azt gondolom, hogy ritkán élünk olyan időket, mint most, amikor annyira kézzelfoghatólag látjuk, hogy a budget-jog milyen fontos joga a nemzetgyűlésnek, mellyel hatalom adatik a képviselőknek arra, hogy belenyúljanak a polgároknak – hogy úgy mondjam – a háztartásába, a szekrényébe és a pénztárcájába is, arra a legnagyobb befolyást gyakorolják, esetleg onnan a pénzt ki is vegyék, ha az ország érdeke úgy kívánja. Éppen ezért a legfeszültebb érdeklődéssel vettem kezembe életemben az első költségvetést, és foglalkoztam azzal a kérdéssel, hogy hogyan történik nálunk ennek a jognak használata. Azonban mindjárt tisztában voltam azzal, hogy a jelen körülmények között a mostani helyzet erre a kérdésre nem adhat feleletet, mert hiszen az még

¹⁰¹ Slachta Margit e felszólalás publikálására is került, lásd: Slachta Margit: *Miért van szükségünk a nők választójogára? A választójog és az állami pénzügyek.* (Slachta Margit parlamenti felszólalása az 1921/22. évi második indemnitási tárgyalásnál.) Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó, Budapest, 1923. 16.

kuszált az olyan összeomlás után, melyet átéltünk. Visszamentem tehát egész 1867-ig, és onnan próbáltam kiolvasni erre a kérdésemre a feleletet. Távol áll tőlem, hogy azt képzeljem magamról, mintha én pénzügyi szakember volnék, vagy pedig a pénzügyekhez valami különösebben értenék. Az én gondolatmenetem tisztán csak párhuzamban halad azokkal a kérdésekkel, amelyek a közönséges kis háztartásnak kérdései, és állandóan az lebeg a szemem előtt, hogy ahogyan egy kis háztartásnak pénzügyeit egyensúlyban kell tartani, ugyanúgy kell egyensúlyban tartani az állam háztartását is, és itt is ugyanazok a kérdések merülnek fel, ti. hogy idejében meglegyen a költségvetés, hogy tudjunk gondoskodni kellő fedezetről a kiadások számára, és hogy a költségelőirányzat szerint történjék a költsékezés.

Erre a kérdésre az 53 évi visszatekintés nagyon érdekes válaszokat adott. Először is a költségvetés szerinti kiadást a tényleges kiadás 53 év alatt csak három évben nem múlta felül: 1875-ben Széll Kálmán, 1887-ben Tisza Kálmán és 1916-ban Wekerle¹⁰² pénzügyminisztersége alatt. Ami a bevételeket illeti, alig van év, amikor hitelműveletek nélkül volna biztosítható az egyensúly. Az 53 év alatt csak három olyan évet találtam, amikor hitelműveletek és állami javak eladása, vagyis vagyoni csökkenés nélkül fedezték a bevételek a kiadásokat, és pedig 1868-ban Lónyay¹⁰³, 91-ben és 1906-ban Wekerle pénzügyminisztersége alatt. 18 olyan évet találtam, amikor az egyensúly vagyonsökkentéssel fenntartható volt, és 32 évben deficit mutatkozott az ilyen hitelműveletek dacára is.

Nagyon meglepett, hogy ilyen nehéz pénzügyi helyzet ellenére is a költségvetés legtöbbször nincs készen idejében. E tekintetben, sajnálatomra, nem tudtam még az 53 éven keresztül menni, mert csak 1893-ig jutottam ezzel a kérdéssel, tehát 25 éven keresztül, mely idő alatt összesen csak 7 évet találtam, amikor a költségvetéssel idejében elkészültek.

A másik kérdés, amelynek vizsgálatával visszamentem ezen az 53 éven keresztül, az volt, hogy ilyen körülmények között az államadósság hogyan növekedett. Itt azt találtam, hogy 1868-ban 256 520 789 forint és 19,5 krajcárnyi államadóssággal kezdtük a gazdálkodást, s ez felszökik 1913-ig 6 195 975 000 koronára. Addig normális viszonyok között éltünk, attól kezdve pedig mindannyiunk előtt köztudomású, hogy ez az összeg milyen hallatlanul magasra emelkedett. Az gondolom, hogy mindannyian egyformán megdöbbenünk, amikor a pénzügyminiszter¹⁰⁴ úrnak becsületes és nyílt expozéja alapján tudomást kellett vennünk arról, hogy ez évben 16 milliárdot fogunk ezekhez a nagy tételekhez hozzáfűzni. 16 milliárd lesz a deficit.

¹⁰² Lásd Wekerle Sándor.

¹⁰³ Lásd Lónyay Menyhért.

¹⁰⁴ Lásd Kállay Tibor.

Csonka Magyarországon általam véve nyolcmillió lakost számítunk; a deficitből tehát 2000 korona újabb adósság esik egy személyre, négy személyt számítva egy családra, az adósság családonként újabb 8000 korona adósságot jelent.

Amint mondtam, a legtávolabb áll tőlem az, hogy ezeket a pénzügyeket mint pénzügyekhez értő ember tegyem fel. Tisztán csak úgy tettem fel ezeket a kérdéseket, ahogyan az ember természetes eszével gondolkodik, és mérlegeli a kis és a nagy, vagyis az államháztartás vitelét. Itt is, ott is idejében meg kellene a költségvetésnek lenni. Itt is, ott is nem szabad többet költeni, mint amennyi van. Itt is, ott is tönkretűtást jelent az adósságoknak egy bizonyos határon túl való növekedése, és itt is, ott is a gazdálkodót terheli a felelősség azért, ahogyan a háziak pénzét kezeli és boldogulásukért dolgozik.

Hogy ez nagyon nehéz feladat lehet, azt látom ebből az ötvenhárom évből, és hogy ennek a feladatnak a megoldása nem sikerült, azt mutatja a jelen állapot.

Én most tulajdonképpen egyáltalán nem kritikát akarok gyakorolni, hanem tisztán egy következtetést akarok ebből levonni. Rendszerint a legrovidebben szoktam szólni, most azonban közeledik végre a választójogi törvénynek a megalkotása. Erre vonatkozólag annyi mondanivalóm volna, hogy azt egyszerre elmondani nem tudnám. Azért most az indemnitás tárgyalásánál tisztán csak pénzügyi szempontból kívánok a választójoggal foglalkozni, és megállapítani, hogy szerintem e kérdésben milyen álláspontot kell foglalnunk akkor, amikor ily zilált anyagi viszonyok közé jutott az ország, vagyis helyesebben: juttattuk az országot. Mert utóvégre mi, akik felelősek vagyunk, kell hogy ki is mondjuk és konstatáljuk, hogy ez a helyzet nem adódott, nem keletkezett...

B. Szterényi József: Úgy van! Úgy van!

Schlachta Margit: ...hanem ezt a helyzetet a mindenkori kormány és a mindenkori országgyűlés, illetőleg nemzetgyűlés teremtette meg. Ez kétséget nem szenved. A budget-jog és a polgároknak a gazdasági boldogulása között a legszorosabb és elvitázhatatlan összefüggés van. Most kérdezem, hogyan akarjon magának az az egyszerű polgár saját anyagi érdekeinek biztosításával módot teremteni, ha nem úgy, hogy ő közvetlen beleszóljon annak a budget-jognak gyakorlásába?

Sok szó férhet ahhoz, vajon az általános titkos választójog boldoguláshoz vezeti-e az országot. Én most ezzel a kérdéssel közelebről foglalkozni nem akarok, és nem óhajtok kitérni arra, hogy mik lennének ennek a hátrányai, illetőleg milyen hátrányai mutatkoztak máris. Hiszen az általános titkos választójognak vannak más módon való korrektúrái, amelyeket érvényesíteni lehet. Én csak azt az egyet akarom leszögezni, hogy amikor egy ország fokozatosan, kérlelhetetlenül, majdnem matematikai pontossággal csődbe vitetik, egy szisztematikusan növekedő adósságcsinálás révén, akkor egészen más álláspontot kell elfoglalni a polgároknak azzal a követelésével szemben, mellyel jogot kérnek a saját maguk gazdasági életének irányítására, (*Úgy van! balfelől.*) mint ha itt briliánsan

menne minden. Mert igaz, hogy mi most egy háború utáni összeomlás után vagyunk. Azonban, igen t. Nemzetgyűlés, ha én csak 1913-ig vagy 1914-ig veszem végig azt, hogy az ország pénzügye miként kezelettet, már akkor is meg kell állapítanom, hogy itt a háború tüze csak egy olyan házat perzselt fel, amely felett a dobot így is, úgy is meg kellett volna ütni.

B. Szerényi József: Ez már nem áll!

Schlachta Margit: Értem ez alatt azt, hogy csak egy erélyes belenyúlással, vagyis a polgárok anyagi érdekeinek nagyon érzékeny érintésével lehetett volna a dolgot rendbe hozni.

B. Szerényi József: Így igen!

Schlachta Margit: Mert egy hatmilliárdos államadósság esetében nem mondható az, hogy az ország pénzügyi szalmája és szénája rendben van, hanem azt kell mondanom, hogy ott rendet kell teremteni valamilyen módon, amit a polgárok nagyon is kell, hogy érezzenek.

Az első tehát, amit leszögezni kívánok, az, hogy a mi pártunknak az a követelése, hogy az általános titkos, egyenlő választójog csorbát ne szenvedjen, szerintem elsősorban a pénzügyi összeomlás tényén alapszik. Ha majd azután sem tudunk jobban boldogulni ebben a kérdésben, az más, akkor együtt főztük meg az ételt, melyet együtt kell megennünk. Ha az általános titkos választójog alapján beküldött képviselők nem tudnak nagyobb eredményt felmutatni, akkor a nép nem okolhat senkit. Ha ellenben én arra az álláspontra helyezkedem, hogy egyedül akarok főzni, de amit főzök, az az étel kozmás, és mégis mással etetem meg: ez szerintem olyan álláspont, amely fönn nem tartható.

Ez még sokkal nyomatékosabban vonatkozik a női választójogra. A férfiaknak vannak erős gazdasági és minden irányú szervezeteik. A férfi jobban tudja érdekeit hangoztatni, jobban tudja azokat kivédeni, a férfi természeténél fogva harciasabb, követelőbb, jobban tud érvényt szerezni akarátának. A nő mindezekben a tekintetekben sokkal hátrányosabb helyzetben van. A nő gyengébb. „A gyenge nő!” (*Felkiáltások: Nem mindig! Zaj.*) Hiszen ezt oly sokszor halljuk. Érdekeinek védelmében nem tud annyi energiát kifejteni. Neki nincsenek olyan szervezetei, mint a férfiaknak. Évszázados – hogy ne mondjam – elnyomatás, mondjuk: a családi szentélyre való korlátozás folytán neki nincs itt meg az a gyakorlata és jelenleg nincs meg az a kifejlett érzéke, hogy miként lépjen ki, és hogyan harcoljon ki magának jogokat.

De viszont a nőt éppúgy sújtja a drágaság, amelyet a pénzügyek és általában véve az államügyek vitele okoz, mint sújtja a férfit. A nő éppúgy fizeti az adót, mint a férfi. A nőnek ugyanúgy jót kell állania vagyonával vagy vagyonának egy részével – értem a vagyonváltásot –, mint a férfinak.

Itt a nemzetgyűlésben nemegyszer hangzott már el az az igazság, hogy a gyengének több jogvédelem kell, mint az erősnek. Ez nagyon igaz. Amikor tehát annak a „gyenge nőnek” anyagi érdekeit is érinti mindaz, amit mi itt teszünk

és határozunk, és az ő megélhetési viszonyaira is igen nagy befolyással van mindaz, ami pénzügyileg történik, és ha ez a gyenge nő is kezdi hangoztatni, hogy tehát beleszólást kér a pénzügyek vitelébe: az én igazság- és jogérzésem azt mondja, hogy ennek a „gyenge” nőnek épp az itt hangoztatott elvek alapján kétszeresen meg kell adni azt a választójogot, nemhogy azon gondolkozzunk, hogy mivel gyenge, azért vegyük el ezt tőle.

De a nőnek választójogát, mégpedig passzív választójogát is kívánom indokolni magának az államháztartásnak szempontjából, mert amit eddig mondtam, az a polgárnak szempontjából volt. Amint mondtam, megállapítottam magamban, hogy az államháztartás vitele valami nagyon nehéz dolog. Hiszen ötvenhárom éven keresztül – három évet kivéve – az egyensúlyt biztosítani nem sikerült. De hogy lehetetlen legyen a megoldás, mégpedig hogy lehetetlen legyen folytonos adósságcsinálások nélkül, azt nem tudom elképzelni. Ebből a jelentésből látom azt az igazságot, hogy ezen a földön minden erő önmagában véve egyoldalú, és ha elszigetelődik, a saját egyoldalúságán, gyarlóságán bukik meg. Az, hogy a férfi általában véve szellemileg erősebb, mint a nő – általában véve, mert ebben a tekintetben igen sok kivétel is mutatkozik –, ez kétségtelen, de ez a nagyobb tehetség is pótló erőkre szorul, olyan kiegészítésekre, amelyek őbenne nincsenek meg.

Más a férfiak tehetsége és más a nők tehetsége. (*Úgy van!*) Nagyon meglepett mindenkor az a jelenség, hogy mikor közügyek tárgyalásáról volt szó, t. képviselőtársaim vagy társaim a törvényhatósági bizottságban nekem rögtön az anya- és csecsemővédelmi kérdéseket tolták oda. Én az anya- és csecsemővédelmi kérdéseket, általában a szociálpolitikai kérdéseket, bizonyára elsősorban magaménak tekintem és szeretem, azonban arra rég rájuttottam, hogy ahhoz, hogy anya- és csecsemővédelmi kérdésekben és szociálpolitikai tekintetben valamit elérhessünk, előbb rendben kell lennünk a pénzügyekkel, mert pénz nélkül sehol rendet teremteni nem lehet, az anya- és csecsemővédelmi kérdésekben sem, amelyeket eddig kizárólagos területemnek minősítettek. Ez a jelenség tehát az én érdeklődésemet a legfokozottabban a pénzügyi és gazdasági ügyek terére terelték. Nem mintha különösen érdeklődném ez iránt, hanem azért, mert ez eszköz ahhoz, ami különösen az én érdeklődésem tárgya, és különösen célom, hogy megoldhassam és elérhessem. De az tévedés, mintha a nőnek csak a női munkakörben volna mondanivalója.

T. Nemzetgyűlés, az igen t. férfiak még nem látják kellőleg azt, hogy a nő az ő mivoltánál fogva másképpen gondolkodik minden körben, mint a férfi. A nő másképpen bonyolítaná le a kereskedést, ha kereskedő volna, másképpen áll be egy műhelybe, ha asztalos volna, és másképpen foglalkozik a pénzügyekkel is, amennyiben pénzkezelés volna rábízva. És amiért mi a nőnek passzív választójogot kérünk, és pedig nem üres jelszavakkal vagy nem tudom, milyen hiú érvényesülési szempontból, hanem objektív megindokoltság alapján, az az, hogy

az államháztartásban is van nekünk olyan mondanivalónk, amelyet a férfi éppen az ő férfi gondolkodásmódjánál fogva nem lát úgy meg, és nem tesz úgy magáévá.

Engedjék meg, hogy egypár ilyen speciális különbségre rátérhessek. A férfi egész biztosan jobban tud megszerezni, de rosszabbul tud megtartani.

Rubinok István: A példabeszéd mást mond.

Schlachta Margit: A férfi egészen biztosan jobban tud meglátni pénzforrásokat, de sokkal rosszabbul tud takarékoskodni. A takarékoság elsősorban is női tulajdonság. A pincérnek, a portásnak, sőt a szobaasszonynak is akkor derül fel az arca, ha egének látóhatárán egy férfikuncsaft bukkan fel, mert a férfi jobban és könnyebben fizet. A nő a fogához veri a garast. Természetesen kivételekről nem beszélek. Mert hogyha nem általánosságban beszélnék, akkor azt sem lett volna szabad mondanom, hogy a férfi szellemileg általában véve tehetségesebb. *(Úgy van!)* Általában véve maga a gazdálkodás inkább női tulajdonság. Még a közmondásunk is azt mondja, hogy a gazda hatókrös szekerrel nem tud annyit behozni a házba, mint amennyit a rossz gazdaasszony a köténye csücskén kivisz. *(Igaz! Úgy van!)* A férfivilág azonban eddig az államháztartásban nemcsak a gazdának, hanem a gazdaasszonynak szerepét is magának vindikálta és monopolizálta. És mint gazdaasszony, nem mondhatnám, hogy nagyon elsőrendűnek bizonyult, mert kötény nélkül is többet vitt ki a házból, mint amennyit hatókrössel beszállított.

Azt is szokták mondani, hogy a nő ezekbe a dolgokba ne szóljon bele, és a nőnek azért nincs itt helye, mert a nő kicsinyes. Hogy mennyire kicsinyes, azt pár század múlva fogjuk megtudni. Kölcsey *Parainesiséből*¹⁰⁵ tanultuk meg már az iskolában, hogy aki a háza négy fala közé van szorítva, gondolatai a négy fal között maradnak, vagyis visszafejlődnek, megszokják a kicsinyes méreteket. Az ember horizontja megszűkül, pláne évszázadokon keresztül. Itt tehát csak később tudjuk meg, hogy a nőnek mennyire és milyen mérvben tényleg sajátossága a kicsinyesség. De maradjunk meg annál, hogy a nő természeténél fogva tényleg kicsinyes, részletező. Ha így van, akkor éppen azon az alapon kérem a nőnek az államháztartásba való beleszólását, mert kicsinyes.

A férfi az ő nagy stíljében nagystíluen költekező is. Az eredmény nagy stílben áll előttünk. Talán sehol olyan fontossága az aprólékosságnak, a kicsinyességnek, a részletezésnek, a kicsiben való takarékoságnak nincs, mint éppen a pénzkezelésben. Az államháztartás olyan, mint a vízművek. Köztudomású, hogy Budapesten a magasabban fekvő házakban a harmadik, negyedik emeleten, sőt az első emeleten is félnapokon keresztül már nincs víz, holott a vízművek fejenként és naponként 180 litert szolgáltatnak. Keresik, hova tűnik el ez a víz...

Usetty Ferenc: A fejekbe! *(Élénk derűltég.)*

¹⁰⁵ Kölcsey Ferenc: *Parainesis Kölcsey Kálmánhoz* (1834)

Schlachta Margit: ...és arra az eredményre jutnak, hogy a vízvezetési csövek csepegnek, a csapok nem zárnak jól. Cseppekben folyik el a vízmennyiség, amelyet a vízművek szállítanak, és amennyi elég volna ahhoz, hogy bőségesen ellássa a székesfővárost. Egészen így vagyunk mi az államháztartásban a pénzzel is. A pénz olyan, mint a víz, amely cseppekben igen nagy mértékben tud elfolyni. Ezeket a cseppeket a férfinem nem látja meg és nem becsüli. Azt mondja: „mit az a milliócska, mit az a kis százezer, az a hatvan állami autó” és így tovább. Ennek illusztrálására csak egy igazán jelentéktelen csekélységnek látszó kis példát hozok fel. Jelenleg Magyarországon az általános választójog értelmében három és egynegyed millió választó van. Amikor ezek szavaznak, miért kell ezeknek drága borítékokba tenni a szavazójegyet, és úgy beletenni a szavazóurnába? Miért nem lehet a szavazólapok szélét enyvezni, és azt egyszerűen leragasztani? Ez a három és negyed millió boríték egy- vagy kétmillió koronába kerül, ami csak egy csepp a tengerben, de ilyen cseppekben folyik el rengeteg sok. Ezekkel a mostani kuvertákkal¹⁰⁶ úgysem biztosítjuk annyira azt a titkosságot, mert pl. a mi szikszói egyházunk két éven keresztül bonyolította le hivatalos levelezését azokban a borítékokban, melyeket a választások után, amikor felbontották a borítékokat, épen dobtak ki, mert a háborús enyv a legtöbbjén úgysem fogott.

Azt a titkosságot tehát sokkal jobban biztosítja a szavazólapnak erősen enyvezett széle, mint egy olyan boríték, mely ugyan a legkevésbé sem ragad be, mert még használata után is teljesen jó és használható, az államnak azonban egy-két milliójába került. Ezek az apróságok, ezek a lenézett kis semmiségek igen sok millióra növekszenek. Hogy ne menjek tovább, nemrég – még igen élénken az eszemben van – beléptem az egyik állami hivatal irodájának „gőzfürdőjébe”. Bár leszedtem magamról kabátomat és szvetteremet, még mindig igen kellett sietnem, hogy a túlságos nagy meleg miatt mihamarább elhagyjam a helyiséget, nem lévén hozzászokva az ott levő magas hőfokhoz. Éppen ezen kicsinyes, részletező és lenézett tulajdonság miatt tartom fontosnak, hogy a nő a pénzügyekbe beleszólhasson. Lassan rájövünk, hogy az egész világegyetem porszemekből van, hogy az apróságoknak igen nagy jelentőségük van a nagy dolgokban, és nincs az a nagy kapu, amely nem kis sarkokon fordulna meg.

Van azután még egy másik dolog, amelyben szintén nagyon élesen nyilatkozik meg a kettőnk közti gondolatmenet-különbség. Abból, hogy ez 53 éven keresztül rendületlenül így ment, arra következtettek, hogy a férfi gondolatmenetében elvont irányt követ. Ő számokat, összeadásokat és kivonásokat lát azon a papíron, és esetleg megállapítja, hogy a dolog nincs egészen rendben, a nő azonban ezeken a számokon keresztül embereket lát.

¹⁰⁶ Couvert (boríték) szóból ered, jelentése: (levél-) boríték.

Abban a pillanatban, amikor a pénzügyminiszter úr azt mondta, hogy ez évben tizenhat milliárd lesz a deficit, gondolataimban felmerült az a nyolcmillió ember, illetőleg kétmillió család, akiknek ezt viselniük kell, és lelkemben láttam, amint azokra a már amúgy is megterhelt emberekre ez az újabb két-, illetőleg nyolcezer korona adósság ránehezedik; láttam azt a sok könnyet és a félig átvirrasztott éjszakákat, amelyeken azok az asszonyok, akiknek osztóznia kell ezekben a terhekben, megpróbálják munka által előteremteni mindazt, amit meg kell fizetniük; láttam azokat a vézna, sápadt, nélkülöző gyermekeket, akiknek emiatt nem jut az, aminek jutnia kell, és láttam azokat a férfiakat, akik mint családapák, látván, hogy nem tudnak a család sorsán könnyíteni és a terheket viselni, bánatukban – ahogy azt a férfi tenni szokta – elmennek a kocsmába vagy a kártyaasztalhoz, hogy elfelejtsék bánatukat és fájdalmukat. Egyszóval mi ezeken a számokon keresztül azokat az embereket látjuk, akikre nézve ez kimondhatatlan terhet és szenvedést jelent. Aztán van még egy dolog – és kérem, ne vegye ezt tőlem senki rossz néven, mert intencióm nem sértő –, a férfi nagyobb erejű lévén, több terhet tud viselni, és nekem úgy látszik, hogy több adósság tudatát és talán a lelkiismeretén is több terhet bír el. Mert ha a nő viselné azt a felelősséget, melyet mindeddig tisztán férfiak viseltek, higgyék meg, hogy megmozgatták volna Magyarország minden rögét, minden követ, hogy itt rend legyen, és nem bírtak volna egy napig sem belenyugodni abba, hogy ez törvénszerűen így menjen tovább, mindig lejjebb és lejjebb.

Nem akarom tovább indokolni, hogy miért tartom szükségesnek a nő bevonását a pénzügyekbe. Azt gondolom, hogy az eddig elmondottak már eléggé bevilágítottak ebbe a kérdésbe.

Befejezésül még csak azt akarom mondani, hogy minden gyarló lévén a földön, gyarló a legnagyobb tehetség is. Még egyszer ismétlem, tisztában vagyok azzal, hogy a férfi szellemileg tehetségesebb és erősebb, mint a nő, de mint a földi lény, szintén gyarló és véges lévén, nem azáltal emelkedik ki ebből a végességből, ha nagyobb tehetségeire hivatkozva és támaszkodva önmagában elzárkózik, hanem azáltal, hogy megkeresi azt a kiegészítő gondolatot, amely önmagában mint erő talán sokkal kisebb, mint az övé, de az ő nagyobb tehetségével társulva, megadja azt a földön található legegységesebb erőt, amellyel tovább mehetünk és többet érhetünk el, mint amennyit különben elérhetnénk. Nem vagyunk abban az időben és olyan körülmények között, hogy ha saját magunk nem hivatkozhatunk briliáns eredményekre, azt mondhassuk, hogy az a másik ennek dacára is maradjon távol. Nekünk arra a nagylelkű, objektív, igazságos, önismerő, önbíráló, önzetlen, hazaszerető álláspontra kell helyezkednünk, hogy ha magam nem boldogultam, nem biztos ugyan, hogy azzal a másikkal együtt boldogulni fogok, de az, hogy én magam nem boldogultam, be van bizonyítva, az pedig, hogy a másikkal együtt sem fogok boldogulni, az nincs bebizonyítva, tehát az igazságosság, méltányosság, az objektivitás, a haza- és emberszeretet nevében megpróbálom az ő

bevonásával elérni azt, ami nekem magamnak eddig nem sikerült. Ez az első indoklás, amiért a nők részére aktív és passzív választójogot kérek, követelek, és kérem az igen tisztelt Nemzetgyűlésnek minden igazságos, igazán önismerő és hazaszerető tagjától, hogy ezt az álláspontot tegye magáévá. *(Élénk helyeslés.)*

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Én a magam részéről a fiataloké, a vizsgálati fogságban lévők és az elítéltek érdekében óhajtanék egy indítványt tenni, amely vagy mint harmadik bekezdés volna a 2. §-hoz függesztendő, vagy mint új 3. § volna a 2. § után felveendő. Minthogy most már 10 perccel vagyunk kettő előtt, a magam részéről azt indítványozom, méltóztassék talán az eddigi indítványokra nézve a szavazást megejteni, s én a magam részéről egy új 3. §-ra nézve tennék indítványt délután. *(Helyeslés balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet!)*

Rassay Károly: Ez fontos! Nem tudjuk, hogy nem kerül-e reánk is, mint elítéltekre, a sor a mai rendszer mellett.

Schlachta Margit: Nem tudom, hogy 10 perc alatt készen leszek-e az indoklással, és hogy délután két óra után mi lesz a szavazással.

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Délelőtt jeleztem, hogy vagy a 2. §-hoz egy új szakaszt, vagy egy új 3. §-t szeretnék indítványozni, amihez azonban kis sé kedvezőtlen bevezetés volt a pénzügyminiszter¹⁰⁷ úrnak tegnapi nyilatkozata, melyben azt mondta, hogy hiába teszünk itt prepozíciókat abból a célból, hogy a választásoknál közös platformon találkozzunk, mert úgyis külön fogunk a választásoknál dolgozni. Azt képelem, hogy itt csakis valami félreértés lehet, mert máskülönben nem tudnám ezt a nyilatkozatot megérteni: vajon ez azt jelenti-e, hogy csak a kormánypárti képviselőktől fogad el javaslatot, vagy pedig azt, hogy csak a kisgazdapártiaktól? *(Éljenzés a baloldalon.)* Minthogy úgy képelem, hogy többekben is felmerült erre vonatkozólag ez a kétség, szükségesnek tartanám, hogy a pénzügyminiszter úr nyilatkozzék, és a javaslatok kérdésében azt az álláspontot foglalja el, hogy amennyiben egy javaslat tárgyánál fogva elfogadható, elfogadja azt a pártállásra való tekintet nélkül.

Indítványom a fiataloké, letartóztatottak, vizsgálati fogságban levők és elítéltek ellátására és foglalkoztatására vonatkozik. Különösen a két utóbbi kategóriának ellátása hihetetlenül gyenge. Mint tudjuk, reggel és este üres rántott leves, délben egy héten ötször üres rántott levest, tehát egy héten tizenkilencszer üres

¹⁰⁷ Lásd Kállay Tibor.

rántott levest, ötször üres főzeléket kapnak, és csak kétszer kapnak húst. Ehhez kapnak naponta 18 deka kenyeret. Az igazságügy-miniszter¹⁰⁸ úrnak megjelent most egy rendelete, mely február elsején fog érvénybe lépni, s amely ezt a 18 deka kenyeret 28-ra emeli fel. Ezt azok, akiknek jut, mindenesetre hálásan fogják tudomásul venni, ezzel azonban mi nem elégedhetünk meg. Ki kell azt terjeszteni a vizsgálati fogságban levőkre is.

Azonkívül nem maradhatunk részleges megoldásoknál. Az igazságügy-miniszter úr a maga részéről megtett mindent, amit a maga hatáskörében megtehetett. Nagyon kérem, hogy a pénzügyminiszter úr se zárkózzék el az elől, hogy ezeknek ellátását, amennyire az okvetlenül szükséges, megjavítsa. Én ugyanis csak annyi javítást kívánok ezeknek a számára, amennyi okvetlenül szükséges az emberi szervezet fenntartására. Ez a keresztény erkölcs tana, le nem alkudható parancsa, (*Helyeslés.*) és a pénzügyminiszter úrnak ebben feltétlenül engednie kell, mert az ezzel ellenkező eljárás beleütközik a tízparancsolat „ne ölj” parancsolatába.

A letartóztatottak érdekében való felszólalásom látszólag ellentétben van azazal az állásfoglalással, melyet a botbüntetés kérdésében elfoglaltam. Szükségesnek tartom azért, hogy néhány szóval erre is reflektáljak. Az államnak kötelessége a gyengét védeni. (*Helyeslés.*) Aki ismeri a zálogcédulás, keserű könnyekkel telt, gyermekaszályos, pinceszobás világot, mely ezen nyomorult védtelenek világa – és amelybe az árdrágító bestialitása kizsákmányolólag belesüllyed –, az teljes mértékben tudja, hogy az árdrágítás milyen szörnyű bűn. Szerintem gyáva az, aki fél ezeknek a kiszolgáltatott embereknek védelmére kelni, és álhumanista, aki nem meri az emberi nívó alá süllyedt emberekkel saját nívójukon megértetni bűnük nagyságát. (*Úgy van! Úgy van!*) Ezekkel szemben, akik embervérrel készek hizlalni saját pénztárcájukat, semmi büntetés nem elég nagy. De az 1920. évi tc.¹⁰⁹, mely a botbüntetésről intézkedik, előírja ezen büntetésnél az orvos jelenlétét is, az egészségügyi szempontok figyelembevételét is, egyszóval a legteljesebb mértékben kiemeli az egészség és a testi épség védelmének elvét. A büntetés joga mellett tehát a testi épség védelme teljes kifejezést nyer a törvényben. Az államnak joga van ahhoz, hogy büntesse azt, aki saját polgárainak vérért szívja, de a megbüntetetteket fizikailag lassan elsorvasztani olyan ellátással, amely teljesen elégtelen az emberi szervezet fenntartására, és a munkanélküliséggel lelküknek ártani, ehhez az államnak joga nincs.

De vegyük a kérdést gyakorlati szempontból. Az 1921–22. évi költségvetésben az igazságügyi tárca 502 millió, tehát félmilliárdos előirányzattal dolgozik, amelyből mintegy 165 millió esik a letartóztatóintézetek költségeire. Ha most azt vesszük, hogy a letartóztatott emberek a mostani ellátás mellett a legnagyobb

¹⁰⁸ Lásd Tomcsányi Vilmos Pál.

¹⁰⁹ 1920. évi XXVI. törvénycikk a gyáron, az erkölcsiség és a személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről

százalékban tönkremennek, azt látjuk, hogy a letartóztatóintézetek kórházyanyagot produkálnak. Mint tudjuk, a mostani indemnitás 3. §-a a betegápolási pótdátót 3%-ról 20%-ra emeli fel.

A fogház pedig siet gondoskodni, nehogy ezekből a pótdátókból valami is fennmaradjon, és szállít elég kórházyanyagot, amelyre ez a pótdátó elfogyjon.

De ha ezeknek az embereknek lelkivilágát nézem, kérdem, mi ébred annak az embernek a lelkében, aki hónapokon keresztül fázik, mert hiszen, amint tudjuk, a fogházak legtöbbszörében nem fűtenek; sőt, azok fűtésre berendezve egyáltalán nincsenek. Ruházatuk a lehető legsilányabb. Az állam csak részben képes őket állami ruhával ellátni. Ezek tehát fáznak, éheznek, és amellet még tétlenségre vannak kárhozhatóak. A tétlenségnek őrzítő hatását mi, akik egy aktív élet rohanó árában vagyunk, talán nem is tudjuk kellően elképzelni. Báró Kemény a két Wesselényiről¹¹⁰ szóló tanulmányában erre nagyon érdekesen kitér, amikor Wesselényinek kufsteini fogságáról így ír (*olvassa*): „Míg egyik év a másik után beköszönt állandó unalmával és ürességével, – mely a szenvedéseknél nagyobb, mert a lélek erejét, mit a sors ereje meg nem törhet, mint az árbotot a szu, lassan emészti, a kedély élőhalottként nyugszik a dermedés vánkossain, hogy többnyire az örület karjai közt ébredjen fel.”

De nemcsak a szellem sínyli ezt meg, visszahat ez az illető lelkivilágára is. Még teljesen ép erkölcsű embernél is nagyon ritka jelenség, hogy a vele való bánásmódtól függetlenül reakciómentes magatartást tanúsítson. Ez a lelki szabadságnak olyan orma, amelyet csak a szentek tökéletessége ér el. Éppen azért kérdem, mit várunk erkölcsileg inferiőr¹¹¹ emberektől, akikkel esetleg tizenkét–huszonnégy hónapon keresztül így bánunk? Ezek az alacsony nívón állók keserűségtől izgatva, hidegben, korgó gyomorral, tetlenül mindenfélét forgathatnak és forralhatnak elméjükben, csak olyat nem, ami államéletünknek és hazánk javára volna.

Ezzel oda akarok konkludálni, hogy a költségvetésnek 165 milliós előirányzatával tulajdonképpen ellenségeket nevelünk saját magunknak, ellenségeket, kiket az állam mintegy a saját drága pénzén demoralizál, és kik a börtönökből rosszabb lelkiállapotban kerülnek ki, mint ahogy oda bementek. Ezért nagyon szükségesnek tartanám, hogy az elítéltek és letartóztatottak munkáltatására vonatkozólag külön munkaügyi bizottság állíttassék fel. Az igazságügy-miniszter úr teljesen e mellett van, és volt is szíves tájékoztatni arról, hogy ebben az irányban máris milyen intézkedések történtek, azonban ennek az egész vonalon végig meg kell történni, szisztematikusan, teljesen kidolgozott terv alapján. Az 1921/22. évi költségvetés 10 475 számfeletti állami alkalmazottat tüntet fel. Ebből a sok, be nem osztott derék tisztviselőből milyen nagyszerű munkaügyi bizottságot lehetne összeállítani,

¹¹⁰ Kemény Zsigmond: *A két Wesselényi Miklós* (1851)

¹¹¹ Jelentése: alsóbbrendű, alanti, kisebb értékű vagy rangú, gyengébb, alábbvaló.

mely a letartóztatottak és elítéltek munkáját hasznosítaná! Az egész vonalon keresztül kell vinni a kötelező munka elvét. Az természetes, hogy az igazságügy-miniszter úrnak ilyen részletkérdésekre nincs ideje, és éppen azért kell ezt oly emberekre bízni, akiket nagy állami gondok súlya nem terhel.

Jelenleg kerek számban körülbelül 11 000 letartóztatottunk van. Nincs pontos statisztikám arról, hogy ezek közül hányan vannak foglalkoztatva és hányan nem, de amennyire tájékozva vagyok, ezek közül talán 6000-en vannak munka nélkül. Számítsuk 300 napra ezeknek a munkáját, ez egy évben 180 000 elveszett munkanap. És mondjuk, hogy nem keresnek többet – mert ezek legtöbbször gyenge munkaerők –, mint naponta 10 koronát, már ez is 18 millió korona, amiből ellátásuknak megjavítása legalább részben kitellenék. *(Helyeslés.)*

Pálffy Dániel: Összes gyapjúnkat, lenünket, kenderünket feldolgozhatnák a fogházakban!

Schlachta Margit: Nem kérünk az államtól hiábavaló áldozatot, hanem csak a szükséges, a saját és a köz érdekében való áldozatot.

Elnök [Bottlik József]: Érdeklődéssel hallgatom képviselőtársam beszédét, azonban a 2. §-ban a tisztviselők és közalkalmazottak ellátásáról van szó, nem pedig a börtönökről.

Taszler Béla: Új szakaszt akar beiktatni!

Schlachta Margit: Új szakaszt akarok kérni annak a gondolatmenetnek alapján, hogy ha az állam gondoskodik a maga szabad polgáraitól, akik el tudják magukat látni, akkor ugyancsak gondoskodjék a letartóztatottak ellátásáról is. Amennyiben azonban az elnök úr úgy óhajtja, félbeszakítom, és majd a 2. § leterjesztése után folytatom.

Elnök [Bottlik József]: Méltóztassék csak folytatni!

Schlachta Margit: Azt mondják, hogy a letartóztatottak nem akarnak dolgozni. Tessék csak egy pár hétig reggel és este üres rántott levest enni, délben megint üres levest és főzeléket, azután tessék fűtetlen helyiségben, rongyos ruhában dolgozni. S emellett a napidíj! A betűszedők most pl. napi 30 fillér munkadíjat kapnak, vagy ha a rabok idegennek dolgoznak, napi 1 korona 50 fillért. Kérdem a t. Nemzetgyűlés tagjait, értik-e azt, hogy a letartóztatottaknak ily körülmények között nincs munkakedvük.

Hisz egyáltalán azon kezdem, hogy fizikai erejük sincs, mert ha egypár hónapot így átéltek, örülnek, ha erőtlenné lévén, fekhethetnek tétlenül az ágyukon naphosszat, nemhogy munkára gondolnának. Hozzá kell még tennem, hogy az állam nem gondoskodik állami ruháról, nagy részük tehát a saját rongyaiban dolgozik. Egypár hónapon keresztül folytatja a mai papírszövetből vagy ehhez hasonló kitűnő szövetből készült ruhában a munkát napi 30 fillér bér mellett, és mikor kiszabadul – erre is van eset, ezt az igazságügy-miniszter úr megerősítheti –, nem lehet elküldeni, mert a saját rongyai leszakadtak róla, és csak az az egy szál állami ruha van rajta, melyet nem lehet kiadni.

Kuna P. András: A vidéken is így vannak az emberek! Azok nem lopnak, és mégis rongyokban vannak!

Schlachta Margit: Akik szabadlábban vannak, azoknak módjukban van kenyérüket megkeresni, (*Felkiáltások jobbról: Dehogy is! Nincs munka!*) de akinek elvettük szabadságát, annak módot kell adni nekünk arra, hogy dolgozhassék!

Pálfy Dániel: Igaza van, lehet oly munkakört biztosítani, amely nem csinál konkurenciát! (*Helyeslés.*)

Schlachta Margit: Az első tehát, amiben fedezetet látnék, és amit egész biztosan meg lehet találni az ő megfelelő ellátásukra: a munkáltatás. A másik pedig az, hogy emeljék a rabellátási tartásdíjakat. Ez jelenleg naponta 15 korona 60 fillér. Kérem, hogy ha valaki büntényt követ el, minek folytán börtönbe kerül, de amellet megvan az anyagi ereje ahhoz, hogy fizethessen, miért veszek tőle csak 15 korona 60 fillért...

Kuna P. András: Akkor sietnek majd bemenni a börtönbe! Kint nem kapnak munkát, bent pedig kapnak enni! (*Zaj.*)

Kerekes Mihály: Pályázzál rá!

Kuna P. András: Van, aki pályázik!

Orbók Attila: Te nem pályáztál rá, mégis megkaptad! (*Derűtség.*)

Szabó István (sokorópátkai): Te is kegyelmet kérsz aztán!

Schlachta Margit: Miért szedjük tőle csak napi 15 korona 60 fillért, amikor ugyanolyan fáradsággal 26 vagy 30 koronát is be lehet rajtuk teljesen igazságosan hajtani. Aki annyira vét a társadalmi rend ellen, hogy börtönbe kerül, de módjában van fizetni, az fizessen, mert hogy jön az állam és a társadalom ahhoz, hogy az ő tartására még ráfizessen. Tehát indítványom második része oda irányul, hogy kérem a rabeltartási díjak emelését.

Úgy ezt, mint a munkáltatásra vonatkozó módosító indítványomat az igazságügy-miniszter úr magáévá tette, a pénzügyminiszter úr problémáját pedig éppen az a körülmény, ha ezt a kettőt elfogadják, már nagyon könnyíti, mert ezek két részről adnak fedezetet az ellátás javítására.

De mondjuk, hogy ez a munkabizottság nem válnék be, és nem tudna megfelelő rendszert kidolgozni, kérdezem, ha beállítjuk, mit veszítünk vele? Semmit; legalább megpróbáltuk, vajon mit érhetünk el vele.

Különben is, t. Nemzetgyűlés, az egész bűnözés kérdése és a fogházvilág és mindaz a probléma, ami ehhez fűződik, csak sok lelkeséggel oldható meg, mással nem. (*Úgy van! balféől.*) Lelkeséggel az összes problémák megoldása lehetséges. Sokan bölintanak rá, hogy szép és jó, szükséges és elfogadhatjuk annyira, amennyire, mondjuk, egy kalapon egy virág, egy dísz szép és jó. Azonban az erkölcsi tényezők anyagi jelentőségéről valóban nem vagyunk meggyőződve. Az az 502 millió, amit az igazságügyi tárca mint költséget feltüntet, nem más, mint azon erkölcsi értékek hiányának – amely a polgárok lelkében mutatkozik – pénzértékben való töredék kifejezése. De csak részben okozzák ezt a kárt

az államnak mint direkt kiadást, mert hátravan még az a sok másféle kár, amit okoznak. A népjóléti miniszter¹¹² úr sokat beszélhetne azokról a költségekről, amit az erkölcsileg inferiális emberek az államnak jelentenek. Az egész gyermekvédelem kiadásainak 75 százalékát ezeknek terhére kell írni; a kórházak betegeinek igen-igen nagy százalékát is éppen ezek az emberek szolgáltatják. Szóval a lelki értékek hiánya az államnak kézzelfogható nagy károkat okoz.

Éppen azért nem zárhatom le ezen felszólalásomat anélkül, hogy ne utalnék néhány szóval arra, mily fontos a nőket az állami élet tevékenységébe éppen ebből a szempontból bevonnai. Egybehangzó mindenkinek a véleménye arra nézve, hogy ahol a nők az állami életben részt vesznek, ott a közerkölcsiség színvonala emelkedik. Az általános vitánál fejeztem ki azt a meggyőződésemet, hogy a férfi szellemileg tehetségesebb és fizikailag erősebb, mint a nő. Nem is pályázunk mi, nők arra, ami nekünk tényleg nem adatott. Ezzel szemben azonban kifejezésre juttatom azt a meggyőződésemet, hogy igenis a nőben több a lelkiség és fejlettebb a morális érzék. *(Úgy van!)*

Patacsi Dénes: Úgy van, szépség, kellem és báj! *(Derülség.)*

Schlachta Margit: Én kivételekről nem beszélek, a típust mondom. *(Helyeslés balfelől.)* Ezzel egyenlítődik ki a nőnek az értéke a férfinak az értékével, *(Úgy van! jobbfelől.)* mert ahol az izomerő csütörtököt mond, *(Derülség jobb felől.)* és ahol az ész nem elég, ott a lélek még mindig győzni tud. *(Úgy van! jobbfelől.)*

Nyéki József: Egymásra vannak utalva! *(Derülség.)*

Elnök: Kérem, ez a fogházi ellátás kérdésével nincs összefüggésben. *(Derülség a szélsőbaloldalon.)*

Kerekes Mihály: Nem baj az!

Schlachta Margit: Ezzel indokolom azt – nem tudom, hogy szabad-e felelnem a mélyen t. elnök úrnak – ...

Elnök [Bottlik József]: Kérem, méltóztassék!

Schlachta Margit: ...ezzel indokolom azt, hogy miért szükséges, hogy a rabokat testileg és lelkileg gondozzuk, megfelelő ellátásukról és munkáltatásukról gondoskodjunk, s ennek alapján kérem a nemzetgyűlést, ne sajnálja megszavazni azt a minimumot, ami mindehhez szükséges.

De látjuk t. Nemzetgyűlés, hogy mit művel a fizikai erő és ész ott, ahol nincs lélek, és ezt nemcsak ott künn a nagyvilágban és a börtönök világában látjuk, hanem erre tanulságos példákat itt a nemzetgyűlés keretéből is vehetünk. Sőt az egész nemzeti szerencsétlenségünknek, a háborús összeomlásnak, a frontfelbomlásnak, területi épségünk elvesztésének oka a lélek hiánya, illetőleg a lelkekben mutatkozó erkölcsi inferioritás volt.

¹¹² Lásd Bernolák Nándor.

Ezért nagyon kérem, ne féljenek azoktól, akik, ha nem is a nagyobb fizikai erőnek, nagyobb szellemi tehetségnek, de a több erkölcsiségnek hordozói, ne féljenek a nők részvételétől az állami életben, és különösen kérem, hogy amikor mi azzal a kéréssel fordulunk az igazságügyi kormányhoz, hogy női vonatkozásokban a börtönök fölé nőket is állítson, ettől ne zárkózzék el. *(Helyeslés balfelől.)* Mi nem kívánunk senkit állásokba elhelyezni, hogy címei legyenek, mi elvállaljuk a munkát díjazás nélkül is; mi csak egyetlenegy akarunk: megértést, teret és a mi komoly törekvéseink méltánylását. Azonkívül ne gondolják azt, hogy máról holnapra az eredmények látszani fognak, sokszor évtizedek kellene ahhoz, míg az eredményekre rámutathatunk; de igenis, az eredmények nem fognak elmaradni. Aztán még egyszer mondom, én most ugyan lelki vonatkozásokban beszélek, azonban pénzügyben fejeződik ki az, vajon ezek a lelki vonatkozások az állami életben érvényesülnek-e; ez pedig az igazságügyi tárcánál éppen egy félmillió.

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Zárom szavaimat. Az általános vitánál annak szükségét, hogy a nőket bevonják az állami életbe, pénzügyi szempontból indokoltam. Most pedig indokolom az általános erkölcsi nívó emelése szempontjából, a lelkiek szempontjából, aminek jelentősége azonban végeredményben ugyancsak pénzben nyer kifejezést.

Talán egy kissé eltávolodtam attól, ahonnan kiindultam, és általános elvi álláspontra tértem át. De most ezt az általános elvet alkalmazom éppen erre a részletkérdésre, visszatérek a kiindulási pontomhoz, és kérem a pénzügyminiszter urat, hogy amint az igazságügy-miniszter úr az indítványomnak reá eső részét máris magáévá tette – ti. azt, ami a rabellátási díjak emelésére és a munkáltatásra vonatkozik –, úgy a pénzügyminiszter úr se zárkózzék el attól, hogy belemenjen abba, ami igazán keresztényi kötelességünk, és amitől a keresztény kormány el nem tekinthet, hogy ti. a letartóztatottaknak, a fiatalokúaknak, a vizsgálati fogságban levőknek, az internáltaknak ellátását annyira emelje fel, amennyire az az emberi szervezet fenntartásához feltétlenül szükséges. *(Helyeslés balfelől és a szélsőbaloldalon.)*

Indítványom a következőképpen szól *(olvassa)*: „Felhatalmaztatik az igazságügy-miniszter...”

Lingauer Albin: A pénzügyminiszter meglógott! *(Derültség.)*

Elnök [Bottlik József]: Csendet kérek!

Schlachta Margit: Nagyon szépen kérem a pénzügyminiszter urat, hogy ezt hallgassa meg, mert ha nem mérlegeli, esetleg ellene foglal állást.

Kerekes Mihály: Nem kell megszökni egy pár milliárdtól! *(Derültség.)*

Kuna P. András: Jólétet csinálunk azoknak is! *(Derültség.)*

Elnök: Csendet kérek!

Schlachta Margit *(olvassa)*: „Felhatalmaztatik az igazságügy-miniszter, hogy az állami intézetekben elhelyezett fiatalokúak és letartóztatottak, azaz a vizsgálati fogságban levők, internáltak és elítéltek ellátását az orvosi megállapítás szerinti

minimumra emelje fel, és ezzel kapcsolatban a rabeltartási díjakat is a szükséghez képest emelje, és egyben utasíttatik, hogy foglalkoztatásukról a legsürgősebben és kivétel nélkül gondoskodják a munkakötelezettség elvének alapján, mely célból munkabizottságot állítson be a rabmunkáltatás teljes tervezetének kidolgozására.”
(*Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Ehhez csak azt az egyet kívánom hozzáfűzni, hogy kérem a t. Nemzetgyűlést, szíveskedjék az egyes pontokra külön-külön szavazni, (*Helyeslés balfelől.*) vagyis kérem, hogy külön legyen feltéve a kérdés a rabeltartási díjak emelésére, külön a munkáltatásra illetőleg és a munkabizottságra, és külön az ellátás javítására.

Amennyiben talán ezzel szemben ellenvélemény volna, amit nem gondolok, mert remélem, mindenki belátja, hogy parancsolt kötelességünk (*Helyeslés balfelől.*) a letartóztatottakat olyan ellátásban részesíteni, ami részükre feltétlenül szükséges, de ha mégis volna ellenvélemény, legalább a két másik pont elfogadásra kerülhessen.

Kérem indítványaim elfogadását. (*Élénk helyeslés és taps a baloldalon.*)

[...]

Schlachta Margit: Én is szót kérek.

Elnök: Kérem Schlachta képviselőtársunkat!

Schlachta Margit: Csak annyit kívánok megjegyezni, hogy amennyiben a pénzügyminiszter úr olyan szíves volna nekem is reményt nyújtani, hogy rövidlejáratú határidővel a rabok ellátásának javítása végett szintén tart egy ankétot, amelyen annak pénzügyi vonatkozásai volnának megbeszélendők, akkor indítványomnak azt a részét, amelynek pénzügyi vonatkozásai vannak, én is kikapcsolnám.

[...]

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Erre a szakaszra vonatkozólag csak az volna a rövid észrevételem, hogy az első rész utasítja a kormányt, hogy a létszámfeletti tisztviselők elhelyezéséről gondoskodják, de nem adja meg a módot, hogy hogyan. Az a meggyőződésem, hogy ha módjában lett volna a kormánynak őket elhelyezni, már eddig is elhelyezte volna, hiszen máskülönben érthetetlen lenne, hogy ezek még mindig nincsenek elhelyezve. Egyszóval: ennek a 23. §-nak 1. szakasza tisztára egy papíron levő utasítás.

Másodszor egy ilyen kérdést, amely ennyi ember létkérdésével függ össze, így elintézni nem lehet. Igaz, hogy a 2. § azt mondja, hogy akik el nem helyezhetők, tehát akiket az állam el fog bocsátani, az azokra vonatkozó elbánás mi-kéntjéért törvényhozás útján kell majd szabályozni. Azonban már az elhelyezésnél kellene ezt a törvény által való szabályozást érvényesíteni. Ezért nem tartom

teljesen indokolatlannak Cserti¹¹³ képviselő úr indítványát, amelyet az általános vita alkalmával nyújtott be. Mindenesetre tartalmaz nagyon értékes gondolatokat; amennyiben azokat foganatosítják, ha nem is olyan módon, mint ahogy ő előadta, hanem kissé módosított alakban, ez mégis ad lehetőséget a kormánynak arra, hogy a főleges számú közszolgálati alkalmazottakat elhelyezhesse. Természetesen, ahogy pl. ő a nőkre vonatkozóan el akarja intézni, hogy azokat, akik férjesek, egyszerűen bocsássa el az állam szolgálatából, teljesen lehetetlen. Csak egy cinikus ötlet volt tőle az az indoklás, hogy bocsássák el cselédjeiket, akik nincsenek, mert mint azt nagyon jól tudjuk: közszolgálati alkalmazottak nem tartanak cselédet. Azok az asszonyok tehát kenyérkeresők, anyák és cselédek is egy személyben, (*Úgy van! a baloldalon.*) és három bőrt nyúznak le magukról, tehát az esetben, ha az állam elbocsátja őket, családjukkal együtt nyomorba lesznek taszítva. A kérdést így elintézni nem lehet. Azonban módot kellene adni a kormánynak arra, hogy addig is, amíg a végleges elbánás miként való szabályozásához jutunk, már addig is legyen neki lehetősége egyesek, legalábbis egy bizonyos töredék elhelyezési kérdését megoldani. Itt ugyanis nagyon fontos szerepet játszik a pénzkérdés. Az 1921/22. évi költségvetést átlapozva látjuk, hogy annak a 10 475 tisztviselőnek és hozzátartozóinak fizetése, összes pótlékai és természetben való ellátása az államra nézve valami 700–800 hiába kifizetett milliót jelent. Tehát igenis érdeke az államnak és érdeke a köznek, hogy a pénz hiába ne fizetessék már ezen a következő féléven sem. Tehát akiket csak lehet, helyezzünk el tényleges kereső munkára.

Egy másik szomorú jelenség az a demoralizáltság, amely egyesek részéről jelentkezik, akik a mostani helyzetet, hogy ők most létszámfelettiék vagy menekültek, arra használják ki, hogy a koldussá lett államtól élvezik illetményeiket, anélkül hogy dolgoznának, anélkül hogy dolgozni akarnának. Tehát azokat, akikben önmaguktól nincs meg az az erős morális érzés, hogy ennek az államnak a szerencsétlenségét ilyen ingyenfizetés húzására kihasználni nem lehet, azokat, énszerintem, mint az állam, a haza ellenségeit minél hamarabb egyszerűen el kell bocsátani. Ezekkel szemben kíméletet gyakorolni nem kell. Azokat pedig, akik annyira függetlenek, állásuktól és kenyérkeresetüktől eltekintve, amennyiben a közérdek kára nélkül lehetséges, szerintem állásuktól tényleg fel kellene menteni, illetőleg azoknak kellene azt érezniök, hogy ha kevés a kenyér, és ők nincsenek arra rászorulva, adják át helyöket olyanoknak, akikre nézve ez létkérdés.

Ezek alapján tisztelettel indítványozom ennek a szakasznak ilyképpen való módosítását (*olvassa*):

„Utasíttassék a kormány, hogy terjesszen elő sürgős törvényjavaslatot azon összes létszámfeletti közszolgálatban lévő köztisztviselők és egyéb alkalmazottak

¹¹³ Lásd Cserti József.

elhelyezésére, illetőleg a velük való szabályszerű elbánásra vonatkozólag, akiknek illetményei vagy menekülési segélyei az 1921/22. évi költségvetési előirányzatban »létszámfeletti állások és alkalmazások« címen vannak előirányozva, valamint mindazon közszolgálatban álló köztisztviselőkre és egyéb alkalmazottakra vonatkozólag, akiknek illetményei az egyes igazgatási ágazatok költségvetési címeinél vannak előirányozva, és akiknek szolgálati kötelékükből való kiválása esetén az általuk betöltött állást végleg meg lehet szüntetni.”

Vagyis az én összes módosításom odairányul, hogy a törvényjavaslat előterjesztése ne csak azokra vonatkozólag történjék, akiket végleg elbocsát az állam, hanem már törvényjavaslat előterjesztése, illetőleg törvény szabályozása alapján történjék az elhelyezés is, mert ez olyan nagyon fájó kérdése egész közéletünknek, hogy azt tényleg csak nagyon gondos előkészítés alapján lehet elintézni, annál is inkább, mert 10 475 embernél majdnem ugyanannyi család létérdekéről és létkérdéséről van szó. Azonban hozzáteendőnek tartanám azt az egypár módadást az államnak, hogy tényleg hogyan csináljon helyet a létszámfelettieknek. Ezt a következőkben foglalom össze (*olvassa*):

„Addig is” – ti. amíg a törvényjavaslat elkészül – „a jelen törvény a következőkben intézkedik.

1. Minden tisztviselő és egyéb alkalmazott, ki az államtól fizetést élvez, és vagy egyáltalán nincs foglalkozása, vagy létszámfeletti, elsősorban állami, másodsorban községi, egyházközségi vagy társadalmi munkára beosztandó.” Mert az hat demoralizálólag az emberekre, hogy csak lézengenek. Ha az állam nem is tud szabadulni a felesleges kiadásaitól, legalább gondoskodjék, de az egész vonalon, arról, hogy hasznosítva legyen a fölösleges tisztviselő munkája. Egyrészt az ilyen társadalmi beosztás, vagyis a különböző hivatalokba való beosztás meg is történt, de csak egy kis töredékre nézve, van egy nagy töredék, amely munkára nincs beosztva. És hogy mennyire fáznak és elszoktak némelyek a munkától, arról bizonyosságot tehetünk mi, amikor pl. a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr volt szíves társadalmi munkára óvónóket beosztani, hónapok múlva sem jelentkeztek, holott a beosztásuk meg volt állapítva. (*Mozgás.*) Az államnak tehát kötelessége rászorítani az embereket a munkára, és felébreszteni lelkiismeretüket. (*Olvassa*):

„2. Minden tisztviselő, kiről hivatali főnöke megfelelő bizonyítékokkal igazolja, hogy dolgozni nem akar, és helyzetét munka nélküli fizetés élvezésére használja fel, megfelelő módon elbocsátandó.” Ezekkel az emberekkel szemben sem kívánok barbár eljárást, de megfelelő és szabályszerű módot akarok és kívánok biztosítani, hogy visszaélések ne történjenek. Éppen azért ezek az elbocsátások a hivatalfőnökök megfelelő bizonyítékai alapján és nem esetleg antipátiák alapján történjenek. (*Olvassa*):

„3. Minden tisztviselő és egyéb alkalmazott, ki élvezett fizetésétől is eltekintve, anyagilag független, állásától azon esetben felmentendő, ha megfelelő munkakerővel pótolható, és így felmentése nincs a közjó kárára.” Mert az természetes,

amint a pénzügyminiszter úr Cserti képviselő úrnak válaszolta, hogy ti. az állam nem azért alkalmaz tisztviselőket, hogy őket alkalmazza, hanem azért, mert neki szüksége van azokra a tisztviselőkre. De ha az illető pótolható olyan emberrel, aki most kenyér nélkül van, akkor az átveheti a közjó kára nélkül az állást. *(Olvassa):*

„4. Úgy a férfi, mint a női tisztviselők foglalkoztatására ipari és háziipari üzemek állítandók be a munkaalkalom igénybevételének kötelezettsége mellett.” Éppen most egypár hete, hogy a Magyar–Amerikai Iparkamara megalakult. Ez alkalommal a mindenki által ismert Pedlow kapitány¹¹⁴ sajnálkozását fejezte ki afelett, hogy holott a magyar nemzet Amerika révén iparból és háziiparból megélhetne, ezt az alkalmat nem ragadja meg, aminek oka tisztán az, hogy nem szervezeten történik az Amerikával való kereskedelmi kapcsolat keresése, hanem ezer apró töredékre oszolva keressük az amerikai összeköttetéseket. De Amerika óriási kolosszus lévén, ilyen kis ajánlatokra nem reflektál. Ha ellenben az államegység kezébe veszi ezt az összes megalakult háziipari szövetkezeteket, mind egy nagy egységbe tömöríti, akkor különösen sok női alkalmazottat lehet elhelyezni, főleg a tanítónők keze munkáját hasznosíthatja, és mentesítheti önmagát a sok fizetéstől, és ezek is sokkal nagyobb örömmel fogják a szép háziipari munkaalkalmat felhasználni, mint hogy itt álljanak szemben az állammal, amely őket elbocsátja, és kérdezzék, hogy hova menjenek, az állam kénytelen nekik azt feladni, hogy nem tud nekik munkaalkalmat adni.

Itt csak erőteljes összefogó intézkedésre van szükség, és éppen Pedlow kapitány tanúsága alapján, aki az amerikai viszonyokat nagyon jól ismeri, merem állítani, ha úgy a földművelésügyi miniszter¹¹⁵, mint a kereskedelemügyi kormány és a pénzügyminiszter úr ezt erősen kezébe veszi, gyönyörűen elintézhető a dolog. *(Olvassa):* „Az elbocsátott, felmentett és beosztott tisztviselők és egyéb alkalmazottak nyugdíjügyeiről a fenti törvényjavaslatban kell intézkedni.” Abban a meggyőződésben vagyok ugyanis, hogy akár jó körülmények között mentetett fel az állásától, akár bármely okból kifolyólag, az illető nyugdíjjogosultságától meg nem fosztható. Ha most nem folyósíttatik is a nyugdíj, mert az illető munkabíró, vagy mert anyagilag függetlenek, de a jövőre való tekintettel, akik megszerezték maguknak a nyugdíjjogosultságot, azoknak ezt a jogát minden körülmények között fenn kell tartani. Ezeket kívántam előadni, és kérem határozati javaslatom elfogadását. *(Mozgás. Egy hang a jobboldalon: Állami bolsevizmus!)*

[...]

¹¹⁴ Lásd James G. Pedlow.

¹¹⁵ Lásd Mayer János.

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A most tárgyalás alatt álló javaslattal felhatalmazást adunk a kormánynak arra, hogy 16–18 milliárd deficittel vigye tovább az ország pénzügyeit, sőt tudomást veszünk a bankóprés működéséről is. Hogy mit jelent ez a jövő áralakulások szempontjából, hogy mit jelent ez a megélhetési viszonyok súlyosbodása szempontjából, hogy mit jelent a jövő adók szempontjából, avval mindnyájan tisztában vagyunk, sőt, azt gondolom, avval is, hogy ez tulajdonképpen beharangozás egy második vagyonsváltáshoz. *(Zaj a baloldalon.)* Kérdezem, hogy miből fogjuk megfizetni ezt a 16 000 millió korona deficitet, ha nem váltságból? Nem zárkozhatunk el előle, mert szükségünk van rá, mégis lelkiismereti kötelességünk, hogy mindent megtegyünk a spórolás érdekében.

Kállay Tibor pénzügyminiszter: Nagyon helyes!

Schlachta Margit: ...és mindent megtegyünk, hogy fokozzuk az állam tényleges bevételeit.

Kállay Tibor pénzügyminiszter: Nagyon helyes!

Schlachta Margit: Értem ezalatt azt, ami nem a bankóprés működéséből, hanem a termelőmunkából származik.

Kállay Tibor pénzügyminiszter: Nagyon helyes!

Rupert Rezső: Minek szednek adót, ha préselik a pénzt?

Schlachta Margit: Ennek alapján, nem bizalmatlanságból, hanem tisztán csak azon az alapon, hogy több szem többet lát, indítványozni kívánám azt, hogy minden miniszter a saját hatáskörén belül állítson be egy olyan szervet, amelynek feladata az egész vonalon revideálni azt, vajon a felesleges pazarlás meg van-e szüntetve, és amennyiben nincsen, rendelje el a legnagyobb takarékoságot. *(Helyeslés a baloldalon.)* Továbbá az állami üzemeknél, különösen pedig az állami birtokoknál vizsgálja felül ez a szerv azt, vajon célszerűségi szempontból nem lehetne-e oly intézkedéseket tenni, amelyek a birtokoknak és állami üzemeknek jövedelmezőségét fokozzák.

Ismétlem, nem bizalmatlanságból teszem ezt az indítványt, és nem is képzelem, hogy kívülről állíttassék be ez a szerv, hanem úgy, hogy minden miniszter a saját hatáskörében állítsa be, mégpedig azokból az emberekből, akikben legjobban megbízik. Indítványom lényege csak arra irányul, hogy ez tényleg megtörténjék, mert különben nem tudjuk a felelősséget elviselni az adózó polgárokkal szemben, ha nem adunk bizonyítékot nekik arra nézve, hogy mindent megtettünk, ami módunkban állott, a terhek csökkentésére és könnyítésére.

Cserti József: Az udvarnagyi hivatalt kellene elsősorban megszüntetni.

Schlachta Margit: Nagyon sajnálnám, ha a nemzetgyűlés ezt az indítványomat nem tenné magáévá, annál is inkább, mivel ez nem ütközik bele a pénzügyminiszter úr egységes adóreform-tervezetébe – hisz nem adókról van szó –, mivel ez nem jelent költségeket, ellenkezőleg, költségeket kíván redukálni és új pénzforrásokat megnyitni, illetve azokat bővebbé tenni. Nagyon sajnálnám,

ha elvetnék indítványomat, mert erkölcsi szempontból is meglebbe ezen intézkedésnek az ország közhangulatára a hatása.

Még azt is hozzáfűzöm, hogy amennyiben talán indítványom formulázása nem volna megfelelő, annak külső formájához sem ragaszkodom, csak azt kérem, hogy lényegét fogadja el a Ház, és ez a szerv állíttassák fel. Amikor ugyanis új költségvetés előtt a zárszámadást tudomásul vesszük, akkor tisztán csak elköltött összegek hovafoordításáról fogunk tudomást venni, de azokat visszamenőleg már meg nem menthetjük.

Indítványom a következőképpen szól (*olvassa*): „Ez a felhatalmazási törvény azon korlátozással lép érvénybe, hogy minden miniszter utasíttatik egy hozzáértő egyénekből alakított szerv haladéktalan beállítására azon célból...”

Rubinek István: Bizalmi-rendszer!

Schlachta Margit (*tovább olvas*): ...„hogy saját tárcája körében, különösen az állami gazdaságoknál és üzemeknél, takarékosági és célszerűségi szempontból megfelelő gyakorlati előterjesztést tegyen saját miniszterének, hogy annak értelmében a szükséges intézkedéseket megtegye, és azokról a nemzet-, illetve országgyűlést tájékoztassa.”

[...]

Elnök [Bottlik József]: Schlachta t. képviselőtársunk kíván szólni.

Schlachta Margit: Én kifejeztem azt az álláspontomat, hogy én csak a dolog lényegét akarom. Hogy vajon a formulázás milyen módon történik...

Elnök: Vissza méltóztatik vonni?

Schlachta Margit [Bottlik József]: ... azt nem tartom fontosnak. Ha a pénzügyminiszter úr megígéri, hogy ez irányban minden meg fog történni, akkor visszavonom indítványomat.

Elnök: Schlachta képviselőtársunk visszavonta indítványát.

NAPIREND ELŐTTI FELSZÓLALÁS A NŐI VÁLASZTÓJOG TÁRGYÁBAN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XVI. kötet, 1922. január 26. – 1922. február 8. 300. ülés, 1922. január 28.

A Nemzetgyűlés 299. ülésén, 1922. január 27-én Klebelsberg Kuno belügyminiszter előterjesztette az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslatot, ezáltal annak bizottsági tárgyalása is megkezdődhetett. A törvényjavaslat általános vitájának megkezdésére a Nemzetgyűlés 311. ülésén került sor, előadója Karafiáth Jenő volt. A választójogi törvény központi kérdése a női választójoggal kapcsolatos rendelkezés volt.¹¹⁶ Az 1920–1922-es Nemzetgyűlés üléskezési időszaka a végéhez közeledett, ezért a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának képviselői sürgető kérdésnek tartották a választójog mielőbbi tárgyalását, hogy megszülethesse az új választójogi törvény. Slachta Margit az előterjesztést követően, a Nemzetgyűlés 300. ülésén napirend előtti felszólalásra kapott engedélyt, a célból, hogy átnyújtsa az országos, illetve helyi egyesületektől kapott női választójoggal kapcsolatos memorandumokat.

Slachta Margit: Tisztelt Nemzetgyűlés! Több országos helyi egyesület és pártszervezet felkért, hogy átadjam a női választójog tárgyában memorandumokat, (*Helyeslés a baloldalon.*) amelyeket van szerencsém átnyújtani. Ezen egyesületek, pártszervezetek és országos szövetségek, amelyek memorandumait átadtam, a következők:

A Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának 21 budapesti és miskolci szervezete, a Keresztényszociális Párt újpesti, kőszegi, győri és gödöllői szervezete, a Keresztény Nemzeti Párt Hölgycsoportja, a Székely Nemzeti Párt Hölgybizottsága, a Keresztény Nemzeti Kiszgazda és Földműves Párt sátoraljaújhelyi szervezete, az esztergomi, szombathelyi és zalaegerszegi nők politikai szervezete, a soproni Keresztényszociális Gazdasági Párt, a Szociális Missziótársulat országos szervezetének békéscsabai, gyulai, budafoki, csepregi, esztergomi, győri, kaposvári, keszthelyi, kónyi, mezőkövesdi, nagykanizsai, nyíregyházai, pusztamérgesi, rákoscsabai, sátoraljaújhelyi, soproni, szekszárdi, kassai, szikszói, zalaegerszegi és veszprémi szervezete; a Move Országos Elnöksége és központi nőcsoportja és esztergomi, győri, Gyömrő járási, jászberényi, magyaróvári, miskolci, nagykanizsai,

¹¹⁶ A választójogi törvénytervezet vitájáról lásd bővebben: Simándi Irén: *Küzdelmek a nők parlamenti választójogáért Magyarországon, 1848–1938*. Gondolat kiadó, Budapest, 2009. 153–173.

békéscsabai, Csanád vármegyei és makói, nyíregyházi és Szabolcs megyei, rákosfalvai, szekszárdi, székesfehérvári, Szolnok városi és vármegyei, veszprémi és zalaegerszegi helyi csoportja; a Tevél győri és miskolci szervezete; az Ébredő Magyarok Országos Egyesülete és miskolci és sátoraljaújhelyi szervezete, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének győri, sátoraljaújhelyi, soproni és zalaegerszegi szervezete, a Magyar Tanárok és Tanítók Nemzeti Szövetségének keretében a budapesti III. kerületi kiegészítő iskola, a Böszörményi úti, Márvány utcai, Vadász utcai, Peterdy utcai, Bajza utcai, Wesselényi utcai, Hungária úti, Egressy úti, Dohány utcai, Práter utcai, Üteg utcai, Dugonich utcai, Jázmin utcai, Mester utcai, Simor utcai, Szent László téri, Röck Szilárd utcai, Elnök utcai, Vilmos császár úti elemi, polgári leány- és fiúiskolák, továbbá kereskedelmi szaktanfolyamok tantestületei, a Keresztényszociális Oktatók Országos Szakszervezete, az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga, a Magyar Egyesület a Leánykereskedelem Ellen, a Dávid Ferenc Egyesület, a csornai Mária-kongregáció, a debreceni keresztény nők, az esztergomi úrilányok Mária-kongregációja, az Esztergomi Oltáregyesület, Katholikus Munkásnő Egylet, Földművelésügyi Mária-kongregációja, Szent Erzsébet Egyesület, Katholikus Tisztviselőnők Egyesülete, Leánykor, Tiszteletörtség, Evangélikus Nők Köre, a kőszegi katolikus nőegyesület, Keresztény Leányegylet, Evangélikus Nőegylet, Domonkos Nővérek, Oltáregylet, a miskolci ágostai evangélikus Nőegylet, Református Fülléregylet, Római Katholikus Nőegylet, Keresztény Városi Párt, Örszemek, Iparosok Nemzeti Szövetsége, Keresztényszocialista Szakszervezetek, Felsővárosi Munkások Önképzőköre, Máv. Altisztek Köre, Vonatkísérők, a győri Katholikus Kör, Ág. Ev. Egylet, Szent Erzsébet Egylet, Keresztény Tanügyi Egylet, Jótékony Egyesület, Katholikus Nővédő Egylet, Magyar Posta Nőalkalmazottai győri helyi csoportja, a jászapáti róm. kath. Nőegylet, kisberényi Keresztény Misszió és Keresztény Nőegylet, marcali Keresztény Nőegylet, nyitravármegyei egyesület hölgyosztálya, a sátoraljaújhelyi Katholikus Nővédő Egyesület, somogy-csurgói Keresztény Nők Szövetsége, soproni Nőtisztviselők, Leányegyesület, Úrinők Mária-kongregációja, a Magy. Kir. Női Posta- és Távirdaalkalmazottak országos egyesületének soproni csoportja, a szekszárdi Oltáregylet, székesfehérvári Tűzhely-szövetség, Keresztény Nők Szövetsége, Keresztényszocialista Tanítók és Tanítónők szövetsége, a veszprémi Jótékony Nőegylet, Evangélikus Egyesület, Keresztény Tisztviselőnők Egyesülete, Református Nőegylet, a zalaegerszegi Karácsonyfa Egyesület, Ág. Ev. Nőegylet és Népkonyha Egyesület.

A főrendiházi törvényjavaslatra vonatkozólag pedig a Magyarországi Nőegyesületek Országos Szövetsége és a Katholikus Nőszövetség adnak be általam memorandumot, amelyben kéri, hogy a főrendiházi törvény összhangzásba hozassék az általános választójogi törvénnyel, ami a női választójogot illeti. Kérem a tisztelt Ház jóakarata megértő támogatását.

Elnök [Bottlik József]: A választójoggal kapcsolatos kérvények kiadatnak a választójogi bizottságnak, a főrendiházzal kapcsolatos kérvény pedig kiadatik a közjogi bizottságnak.

FELSZÓLALÁS A KÖZSZOLGÁLATI TISZTVISELŐK
ÉS EGYÉB ALKALMAZOTTAK
(NYUGDÍJASOK, ÖZVEGYEK ÉS SZÜLŐTLEN ÁRVÁK)
ANYAGI HELYZETÉNEK JAVÍTÁSA ÉS AZ ERRE SZÜKSÉGES
FEDEZET BIZTOSÍTÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT
KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XVII. kötet, 1922. február 9. – 1922. február 23.
310. ülés, 1922. február 10.

A Nemzetgyűlés 306. ülésén kezdődött meg Kállay Tibor pénzügyminiszter által benyújtott közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és szülőtlen árvák) anyagi helyzetének javítása és az erre szükséges fedezet biztosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása, amelynek előadója Mayer János volt. A törvényjavaslat részletes vitája a Nemzetgyűlés 310. ülésén kezdődött meg, amely során Slachta Margit a 3. szakaszhoz szólalt fel. Az általa előterjesztett indítványát a Nemzetgyűlés azonban nem fogadta el. A Nemzetgyűlés 311. ülésén, 1922. február 11-én fogadták el a törvényjavaslatot, amelyet az 1922. évi VI. törvénycikk hirdetett ki 1922. február 25-én. Az 1921. évi XLVI. törvénycikk¹¹⁷ 1. §-a közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak anyagi helyzetének javítása céljából 1921. április elsejétől engedélyezte a rendkívüli segélyeket, 1922. elején azonban a segélyek újbóli felemelésére volt szükség.¹¹⁸ Ezért e tárgykör rendezése céljából nyújtott be Kállay Tibor pénzügyminiszter külön törvényjavaslatot az indemnitási törvényen felül.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A 3. §-ban foglaltaknak négy problémát kellett volna megoldásra segíteniük, mégpedig: a feleslegessé vált köztisztviselők és egyéb alkalmazottak jövőjének biztosítását, az állampénztár tehermentesítését, a megmaradók megélhetésének megkönnyítését és a felszabadult munkaerőknek és az állam által hozott anyagi áldozatoknak gyümölcsöző elhelyezését.

¹¹⁷ 1921. évi XLVI. törvénycikk az 1921/22. költségvetési év augusztus hó elsejétől december hó végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1921. évi XXXIV. tc. módosítása és az evvel kapcsolatos intézkedések tárgyában

¹¹⁸ 1922. évi VI. törvénycikk indokolása a közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak (nyugdíjasok, özvegyek és szülőtlen árvák) anyagi helyzetének javítása, valamint egyes állami bevételek fokozása tárgyában, Általános indokolás.

Amikor még az indemnitási törvényjavaslatnál¹¹⁹ többen ezen §-hoz határozati javaslatokat adtunk be, a pénzügyminiszter¹²⁰ úr ezeket mind elutasította azzal, hogy hiszen törvényjavaslatot fog erre vonatkozólag kidolgoztatni. Akkor tehát azt vártam, hogy ez a törvényjavaslat ezt a nagy problémát, organikus egészben kidolgozva hozza majd a nemzetgyűlés elé. Ebben a szakaszban azonban ezt egyáltalában nem találom. Lehetséges ugyan, hogy az előadó úr¹²¹ által felolvasott módosítás tartalmaz ilyen gondolatokat és intézkedéseket, egy ilyen hosszú módosítást azonban első hallásra sem tulajdonképpen feldolgozni nem lehet, másodszor pedig igazában érteni sem lehetett. (*Úgy van! Felkiáltások balfelől: Ez a divat most!*) Egész másként fest a törvény, úgyhogy lehetséges, hogy amit mondani fogok, az talán feleslegessé vált azáltal, amit az előadó úr előterjesztett. De az is lehet, hogy nem, mert amennyiben értettem, azt hiszem, hogy ott is csak végkielégítésről és nyugdíjazásról van szó, csak kedvezőbb kiadásban, mint ahogy az eredeti szöveg kontemplálta.

Ha végigmegegyünk az összes bekezdéseken, és erre a négy problémára választ kérünk, azt látjuk, hogy először is végkielégítésekről van szó. Amint köztudomású, a tisztviselők jelenleg el vannak adósodva, le vannak rongyolódva, és nélkülöznek. Ha most valaki megkapja ezt az egy-, két-, három-, négy- vagy ötévi végkielégítést, mit fog avval tenni? Először is siet kifizetni adósságait, azután rongyai helyett siet beszerezni egypár új rongyot, azután mondjuk, hogy párszor jóllakik, fél év múlva pedig itt áll nyugdíjjogosultság, új állás, megélhetés nélkül, koldusabban, mint valaha.

Vagy pedig itt van a nyugdíjazásokra vonatkozó előterjesztés. Az állampénztár amúgy is óriási deficitekkel küzd. Ha most bekövetkeznek ezek a nyugdíjazások, különösen húszévi és az azon aluli szolgálattól kezdve, mi következik akkor? Az állam, mikor a meglevőket sem tudja fizetni és pénze nincs, egészen munkaképes, tapasztalatokkal rendelkező embereket hivatalból nyugdíjaz; erre óriási összegeket költ anélkül, hogy munkában ellenértéket venne érte, tehát ez az állampénztárra csak óriási megterhelést jelent, ellenszolgálat nélkül. S kérdem, hogy a tisztviselő jövőjét biztosította? Távolról sem. A nyugdíjas munkát nem talál, a nyugdíj pedig – akármennyire megerőlteti magát az állam – annyi, amennyi a megélhetéshez kevés, a meghaláshoz sok.

Itt van a megmaradó tisztviselők szempontja is. Nem tudom, hogy ezt a létszámredukciót, úgy, ahogy itt kontemplálva van, milyen összeggel fogja az állam megvalósítani, mert összegekről a törvényjavaslat nem beszél. Legalább csak

¹¹⁹ Az 1921/22. költségvetési év augusztus hó 1-étől december hó végéig viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1921. évi XXXIV. tc. hatályának 1922. évi június végéig való kiterjesztéséről szóló törvényjavaslat.

¹²⁰ Lásd Mayer János.

¹²¹ Lásd Szabóky Jenő.

hozzátétőleges összeget mondana! Az ember így csak sejtí, hogy súlyos milliók-ról, talán egy- vagy kétmilliárdról is van szó. Ezt csakis a bankóprésből teremtik elő. Mi tehát ennek a következménye? A megmaradó tisztviselők megélhetése nehezebb lesz, mert ennek szükségszerű következménye a drágaság fokozása lesz. (*Úgy van! Úgy van! balfelől.*)

Szilágyi Lajos: Amiért botbüntetés jár!

Schlachta Margit: Most megadja az állam a rendkívüli segélyek 100%-os emelését, de mához egy évre még egyszer akkora árakkal fogunk küzdeni, mint amekkora árakat fizetünk most, vagyis csak pillanatnyi, múltó javítást adott. Ez a megoldás tehát a megmaradt tisztviselőknek érdeke ellen is van.

Azután végül itt van a negyedik probléma: vajon a felszabadult munkaerőket, amelyeket így nyerünk, és azt a pénzt, amelyet végkielégítésképpen kifizetünk, talán rekonstruktív, építők munkára fogják-e felhasználni, vajon tervszerűen, organikusán nemzetvédelmi, fajvédelmi, szociálpolitikai vagy bármiféle munkára állítja-e őket be a kormány? Ez a pénz tervszerűleg fog-e gyümölcsözni, megindítja-e talán az építkezést, a termelőmunkát? Erről szó sincs. Ez a pénz olyan, mint a levegőbe szétszórt pihe, melyet kiöntöttünk, és azután már nyoma sincs.

Én erre e szakaszra csak azt mondhatom, hogy ez nem más, mint egy fáradt gőzzel dolgozó bürokráciának soha el nem múltó emléklapja, amely nem tudott erre az egész nyomorra semmi más választ adni, mint amilyen paragrafus alkalmazható lett volna 200-300 vagy 400 évvel ezelőtt. Ha felesleges valaki, nyugdíjazandó, ha elküldik, legyen végkielégítve. S evvel az aktát lezárták. De hogy itt tömegelbocsátásról van szó, hogy a tömegek munkát nem találnak, hogy élelmességre nem nevelt és éveken keresztül gépies munkához szokott emberekről intézkedünk, akiknek hóna alá kellene nyúlni, akiket megélhetéshez kellene segíteni, hogy itt egy deficittel küzdő államkasszával állunk szemben stb.: minderről ez a szakasz nem vesz tudomást. Ha két év alatt – hiszen kétéves már ez a probléma – ezt a kérdést nem most kellett volna nekünk megoldani, (*Igaz! Úgy van!*) s ha két év alatt annyi okos fej, amelynek értelmi retortáján ez a kérdés keresztülment, többet nem tudott kigondolni, mint amennyi ebben a javaslatban fejeződik ki, (*Úgy van! balfelől.*) akkor igazán kétségbe kell vonni, hogy az emberi agy a gondolkodás központja, (*Derültség. Felkiáltások balfelől: Jó ellenzéki lesz!*) s azt kell mondanom, hogy sokkal inkább az az öklömnyi szív, amely ha együtt érez a nyomorba taszított emberekkel és családjaikkal, ha hevül a nemzeti újjászületésért, és ha átérzi egy, a lét és a nemlét kérdésével küzdő állam anyagi gondjait, bizonyára sokkal többet produkált volna. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Szilágyi Lajos: Jól megmosdatja a kormányt!

Schlachta Margit: Ami már most a részleteket illeti, ezekre vonatkozólag a következőket vagyok bátor megjegyezni.

A 3. § első bekezdése meghatározza azt, hogy a szabályszerű elbánás alá vonás alatt a nyugalomba helyezést vagy végkielégítést, illetőleg az ellátási igény

fenntartásának biztosítását kell érteni. Én ezt a szöveget úgy kívánnám módosítani, hogy itt a „nem állami munkakörben való elhelyezést” is belefoglaljuk.

Ez az, amivel legjobban megsegíthetjük a tisztviselőket, s felszólalásom során még reá fogok térni arra, hogy hogyan képzelem el ennek gyakorlati kivitelét.

Ugyanezen szakasz második bekezdése, amely minden húszévi tényleges szolgálatot eltöltött hivatalnok és köztisztviselő nyugdíjazását mondja ki, nézetem szerint egészen elhagyandó volna, mert ez a képzelhető legigazságtalanabb rendelkezés. Egészen eltekintve a menekültektől, ha az itt helyben dolgozókat veszem is, akik azáltal váltak feleslegessé, mert szerencsétlen országunk kétharmad részét elvesztettük, kérdezni kell, vajon mit tehet erről az a szerencsétlen hivatalnok? (*Úgy van! balfelől.*) És különben is éppen ez a kategória az, amely teljes munkarejében van, a legtöbb tapasztalattal rendelkezik, akinek munkája tehát, amennyiben elbocsátására semmi más alap nincs, minthogy már 20 évet töltött el állami szolgálatban, a legnagyobb értéket képviseli.

Az előbb méltóztattak elvetni azt a határozati javaslatot, hogy az anyagilag függetleneket fel kell menteni állásuktól. E kérdéssel kapcsolatban elhangzott itt az a közbeszólás, hogy egy erre vonatkozó felhatalmazás esetén visszaélések fordulhatnak elő, mert igen nehéz vagy lehetetlen megállapítani azt a határt, hogy hol kezdődik az anyagi függetlenség. Ha arra hivatkozunk, hogy visszaélések fordulhatnak elő, akkor ne tessék egyetlenegy törvényt se hozni, akkor egyáltalában nincs szükség sem kormányra, sem nemzetgyűlésre, sem semmire, mert visszaélésekre minden törvény módot ad, s nem lehet olyan szabályt elképzelni, amellyel szemben visszaélés elkövethető ne volna. Az tehát, hogy egy ilyen rendelkezés visszaélésekre adhatna okot, nem lehet érv arra, hogy ez elől elzárkózzunk. Nekünk igenis fel kell ráznunk embertársaink lelkiismeretét, igyekeznünk kell elérni azt, hogy azok, akiknek 200 vagy nem tudom, hány hold földjük van, akiknek sikerült ennyi és ennyi vagyont szerezniök, akiknek jövedelmező vállalataik vannak stb., szálljanak magukba, ébredjen fel a lelkiismeretük, s annak szavára hallgatva lépjenek félre, átadva helyeiket azoknak, akiket létszámfelettségük különben nyomorba taszít. (*Igaz! Úgy van!*) De még ezeknél sem mondom, hogy nyugdíjjogosultságuktól is essenek el. Elvégre látjuk, milyen változó az élet. Lehet, hogy aki most a legjobb körülmények között van, később elszegényedik, (*Igaz! Úgy van! balfelől.*) ezért azt indítványozom, hogy a második bekezdés helyett, amely a 20 évet szolgált embereket hivatalból akarja nyugdíjaztatni, ez tétessék (*olvassa*): „Hivatalból, vagyis az illető kérelme nélkül, az ellátási, vagyis a nyugdíjigény fenntartásának biztosítása mellett állásuktól felmentendők, ha ez a közérdek kára nélkül lehetséges – vagyis, ha mással pótolhatók az illetők –, azok, akik fizetésüktől eltekintve anyagilag függetlenek.”

És most következnek azok a bekezdések, amelyek módosítás alá esnek, amely módosításról azonban nem tudom, de feltételezem, hogy úgy voltak fogalmazva, hogy vagy nyugdíjat, vagy végkielégítést jelentenek. Feltételezve, hogy ez tényleg

így van, az összes bekezdések után új bekezdésnek, esetleg új szakasznak felvételével javaslatba hozom azt, hogy egy átszervezési, átmeneti osztály állítsassék be, amely a tisztviselők elhelyezéséről gondoskodik. Ez az a gondolat, amelyet tegnapi felszólalásában Szabó József t. képviselőtársam is megemlített már.

T. Nemzetgyűlés! Előttünk áll az élet a maga temérdek változatosságával, s be kell látnunk, hogy egy ilyen nagy dolgot egyetlen törvényszakasszal elintéznünk nem lehet. Létesítenünk kell tehát egy szervet, amely együtt tud érezni a háború által sújtott szegény testvéreinkkel, s amelynek van ideje arra, hogy külön-külön beszéljen az összes érdekelttel, kikérdezve őket családi viszonyaik, tehetségeik, hajlamaik felől, hogy ezen az alapon gondolkozassék arról, hogyan és mily módon lehet őket más pályán elhelyezni. Ennek az átszervezési osztálynak feladata tehát az lenne, hogy a különféle kenyeret adó pályákra, vállalkozási és elhelyezkedési lehetőségekre vonatkozólag tervezeteket készítsen, azokat benyújtsa az illetékes miniszternek, akinek hatáskörébe ez tartozik, s a miniszter azután ezeket a proposíciókat vagy elfogadja, vagy nem. Én ebben az indítványomban nem kívánok semmi pénzaldozatot, ez nem ütközik semmiféle egységes tervezetbe sem, mert egyszerűen csak arra akarok módot adni, hogy egy élet nélküli paragrafus helyett egy étellel dolgozó szerv gondoskodjék ezekről az emberekről, akik valóban megérdemlik, hogy minden lehető megtegyünk értük. *(Igaz! Úgy van!)*

Hogy még közelebbről jelezzem, hogyan képelem ezt a munkát, legyen szabad utalnom arra, hogy szerintem ez a szerv tehetne előterjesztést azon tisztviselők felmentésére vonatkozólag is, akikről azt állítjuk, hogy anyagilag függetlenek. Ugyanez a szerv összeköttetésbe léphetne a földbirtokrendező bírósággal, mert nem látom be, hogy ha a háborús rokkantak földet kapnak, miért ne kaphatnának ezek a szintén a háborútól sújtott szegény, elbocsátásra ítélt tisztviselők is gazdálkodás céljára egy kis beltelket, mondjuk a végkielégítés mértékében, a városokhoz közel, hogy ott kertészkedhessenek, s ezáltal a közéletmezést is megkönnyítsék. Szó lehetne arról is, hogy részvénytársaságokban, vállalatokban tömöríttessenek, s hogy bizonyos tőke bocsáttassék rendelkezésükre, amely azonban nem haladná meg azt az összeget, amelyet különben végkielégítés címén igényelhetnének. Fel lehetne használni ezt a szervet arra is, hogy üzleti nexusok létesítése végett érintkezésbe lépjen a külföldi államokkal, és az állam által kézben tartott ideiglenes kitelepítéseket szervezzen. Mert, t. Nemzetgyűlés, kérdeznem kell, vajon, ha pillanatnyilag az a szomorú helyzet áll fenn, hogy itt nem tudunk megélni, nem hazafiasabb dolog-e ideiglenesen boldogabb országokba kitelepíteni ezeket az embereket, ahol nekik munkát és megélhetést tudnak adni addig, amíg ide ismét visszatérhetnek, mint elzárkózva ez elől, szemünk láttára veszni hagyni őket, s hagyni a keserűséget, mely izgatásra, demoralizálásra, a tömegek elégedetlenségének fokozására annyira alkalmas, bennük tovább felgyülemelni?

De nem sorolok fel több példát, amely kifejezhetné azt, mit gondolok én ezen átszervező osztály munkaköréről. Azt hiszem, az eddig elmondottak eléggé

rávilágítottak erre. Ezért azt az új bekezdést vagy új szakaszt, amelyről már említést tettem, a következő szövegben indítványozom (*olvassa*): „Hogy a tisztviselők létszáma csökkentésénél mennél inkább figyelembe vehető legyen az egyének sorsa, mennél kedvezőbben legyen biztosítható jövőjük, és mennél jobban megvédessék az állam érdeke is, a belügyminisztériumban átmenetileg egy átszervezési osztály állítandó be minden minisztérium két-két létszámfeletti tisztviselőjéből, akiket ugyanazon minisztériumba tartozó létszámfeletti tisztviselők és egyéb alkalmazottak választanak. Ezen osztály feladata a végrehajtás mikéntjére vonatkozólag szaktényezők bevonásával elhelyezési tervezeteket kidolgozni, melyeket az illetékes miniszterek hagynak jóvá.” Nyomaték van azon, hogy (*olvassa*): „Az átszervezési osztály közvetítésének igénybevétele az elbocsátandó tisztviselőkre nézve nem kötelező.” Aki tehát egyszerűen végkielégítettet vagy nyugdíjaztatni akarja magát, az megteszi, aki pedig ezen átszervezési osztály közreműködésével akar új életlehetőséget teremteni, annak erre is módja volna.

Még egy új bekezdést is akartam indítványozni, de ezt Szilágyi¹²² t. képviselőtársam már elintézte, és így ettől elállok az esetben, ha az ő indítványa elfogadatik, ti. hogy az új állások betöltésénél automatikusan azok jöjjenek sorra, kik most nyugdíjaztatnak, és hogy új állások csak velük töltsenek be.

T. Nemzetgyűlés! Még egyszer kérem, méltóztassanak ezt az indítványomat magukévá tenni, hogy milyen alakban, az mindegy, fő a lényeg, s az az: hogy ennek a tizenegyezer elbocsátandó embernek és családtagjaiknak érdekében állíttassék be ez az átmeneti átszervező osztály. Nincs ez ellen argumentum, nincs ok, amiért ezt elvethetnők, hanem igenis minden ok amellett szól, hogy ezt elfogadjuk; így alaposabban oldjuk meg a dolgot, megnyugtatjuk a kedélyeket, és bizonyítékot adunk arra, hogy nemcsak paragrafusosan, hanem szívvvel is gondolunk rájuk és akarunk jövőjükről gondoskodni. Kérem tehát, hogy ezt egyhangúlag elfogadni méltóztassék. (*Mozgás.*)

¹²² Lásd Szilágyi Lajos.

FELSZÓLALÁS A VÁLASZTÓJOGI TÖRVÉNYJAVASLAT KAPCSÁN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XVII. kötet, 1920. február 9. – 1922. február 23.
313. ülés, 1922. február 14.

A Nemzetgyűlés 311. ülésén kezdődött meg a választójogi törvényjavaslat általános vitája, melynek előadója Karafiáth Jenő, előterjesztője Klebelsberg Kuno belügyminiszter volt. A Nemzetgyűlés 312. ülésén Meskó Zoltán és társai indítványozták a törvényjavaslat sürgős tárgyalását, amelyet a Nemzetgyűlés elfogadott. Slachta Margit a törvényjavaslat általános vitáján szólalt fel. A választójogi törvény központi kérdése a női választójoggal kapcsolatos rendelkezés volt.¹²³ Az általános vita két nappal később, a Nemzetgyűlés utolsó ülésén is folytatódott. A törvényjavaslat részletes vitájára azonban nem került sor. A hosszas vitát folyamatos közbeszólások, elnöki figyelmeztetések zavarták meg, végül a tanácskozási idő lejárt. Az 1920–1922-es Nemzetgyűlés tehát nem fogadott el választójogi törvényt. Az 1922–1926-os Nemzetgyűlés először a 2200/1922.évi M.E. rendeletet fogadta el. Az új választójogi törvényt 1925. augusztus 23-án hirdette ki, az 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról.

Slachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Az idő rövidsége miatt lehetetlen ezzel a törvényjavaslattal érdemlegesen foglalkozni. Ezért tisztán csak a női választójog kérdésére térek ki, és annak sem az egész körére, hanem csak arról az egyetlen kérdésről akarok beszélni, vajon jogos, igazságos, méltányos és célszerű-e, hogy nem egyenlő cenzus alapján kívánjuk megállapítani a férfi és a női választójogot.

T. Nemzetgyűlés! Amióta a világ áll, a férfi volt mindig a jogász és a törvényhozó. Ennek a két funkciónak alapja pedig az igazság- és jogérzet kell, hogy legyen. Ezt pedig azon az alapon foglalta le magának a férfi, mert mindig azt mondta, hogy a nőnek nincs ehhez kellő *judiciuma*¹²⁴. A férfi aztán amióta a világ áll, azóta két kódexet szerkesztett a jog és az igazság számára: az egyik szólt a férfi jogának és igazságának, a másik pedig szólt a nő jogának és igazságának. Kezdve az egyiptomiaknál, akiknél pl. csak a nőt kötelezte törvény arra, hogy elaggott szüleit eltartsa, a férfit nem, egészen Indiának legújabb életéig, ahol csak

¹²³ A választójogi törvénytervezet vitájáról lásd bővebben: Simándi Irén: *Küzdelmek a nők parlamenti választójogáért Magyarországon, 1848–1938*. Gondolat kiadó, Budapest, 2009. 153–173.

¹²⁴ *Itélőtehetség, ítélőképesség* (latin).

az angolok kényszerítették a bennszülötteket arra, hogy el ne égessék a férfi halála után az özvegyet, ez a kétféle jog húzódik végig az egész emberiség történetén.

A rómaiak, akiknek jogi kódexeit az egész világ csodálja, csak Krisztus előtt körülbelül két századdal iktatják törvénybe azt, hogy házasságkötésnél a nőnek is meg kell adnia beleegyezését, vagyis a nőnek még a legszemélyesebb, a legegységesebb, a legegényibb életének irányításához is csak idők folyamán adnak jogot.¹²⁵ De saját anyanyelvünk is azt tanúsítja, hogy a régi magyaroknál is jogfosztott volt a nő: régi tényekről tanúskodik nyelvünk, mikor a felnőtt leányt eladólánynak, a jegyest pedig vőlegénynek, azaz vevőlegénynek nevezi, éppúgy, mint ahogy a nő, ha magyarosan fejezi ki magát, házastársát nem férjének, hanem urának nevezi.

Honnan van ez a jelenség? A Krisztus előtti időkben csakis a megváltatlan, a természetes erőknél törvénye érvényesült, az pedig az erőszak, az ököl. Mint-hogy a férfi erősebb, ezen törvény alapján rendezi be magának a világot.

Azonkívül a naiv korokban a felnőtt emberek is – hogy úgy mondjam – gyermekcipőben járnak, és itt az, aki magának a tekintélyt biztosítani akarja, megfelelő numerus claususokkal, megfelelő védőbástyákkal veszi magát körül. Ez a jelenség kimutatható végig, sőt ezt nem tudja elfelejteni még a későbbi kor sem, de különösen nagyon jellegzetesen mutatkozik ez a régieknél.

Engedjék meg, hogy felolvassak Boissier Gaston *Cicero és barátai*¹²⁶ című, a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelent művének fordításából egy kis részt. Boissier Gaston, tehát nem én, nem egy nő, hanem egy férfi mondja a következőket a rómaiakról (*olvassa*): „Oly országban, hol a családi élet annyira tiszteltetett, mint Rómában, a nőknek nagy jelentőséggel kellett bírniok. Lehetetlen volt, hogy befolyásuk, mely oly erős volt a házi körben, kísérletet ne tegyen arra, hogy kívülre is terjeszkedjék. A régi rómaiak, kik oly féltékenyek voltak tekintélyükre, érezték ezt a veszélyt, és azért mindent megtettek saját védelmükre. Nincs olyan rossz szó, amit el ne mondanának róluk; engedik őket megtámadni még a színpadon is, sőt még politikai beszédekben is gúnyt űznek belőlük. Azonban csak azért támadják őket így, mert félnek tőlük, és e tréfák nem annyira gonosz bosszantás, mint inkább elővigyázat jellegével bírnak. Ezek a durva katonák megtanulták, hogy mily finom és vállalkozó szelleműek a nők, és hogy mily sok tekintetben többet érnek náluknál. Éppen azért arra törekcsenek, hogy házikóik szűk határai közé szorítsák. De még ez sem bírja megnyugtatni őket: szükséges,

¹²⁵ Feltételezhető utalás a következő klasszikus kori római jogi forrásokra: „A házasság nem jöhet létre, hacsak bele nem egyeznek mindazok, akik házasságra lépnek, illetőleg akiknek hatalma alatt a házassulók vannak” (Paulus D. 23, 2, 2); „A házasságot ugyanis nem az elhálás, hanem a megegyezés hozza létre” (Ulpianus D. 35, 1, 15.)

¹²⁶ Boissier Gaston: *Cicero és barátai. Tanulmány a Caesar korabeli római társadalom fölött.* MTA, Budapest, 1876.

hogy a nők a családi életben is alárendelt állást foglaljanak el. Hiszik és mondják, hogy a nők gyarló és féktelen lények, képtelenek magukat kormányozni, és ezért sietnek gondoskodni kormányzásukról. Ez ürügy alatt örökös gyámság alatt tartják őket, különböző intézkedések által, amint állították, oltalmazni akarták a nőt, tulajdonképpen pedig önmagukat védelmezték ellene. Cato ezt be is vallja. »Emlékezzetek meg – mondhatja vele Titus Livius az Oppius-törvény hozatalakor, vagyis kétezer évvel ezelőtt ugyanez a tárgyalás, amely most itt folyik, ugyanúgy folyt le az akkori Rómában, ugyancsak politikai, ugyancsak polgári és női jogokról volt akkor szó –, emlékezzetek meg mindazon rendszabályokról, melyeket őseink tettek, hogy a nőket férjeiknek alárendeljék. Bármennyire is le legyenek láncolva, alig uralkodhattok fölöttük. Mi lesz akkor, ha visszaadjátok szabadságukat, ha ugyanazon jogokban részesítitek, melyekkel magatok bírtok? Hiszitek, hogy akkor is képesek lesztek fenntartani uralmatokat? Amely napon egyenlők lesznek veletek, azon napon fölétek kerülnek.«¹²⁷¹²⁸ Ezt mondja Cato.

De nem csak régen volt ez így. Igaz, hogy a krisztusi igazság, amely az erőszak helyébe a jogot teszi mint elvet, megdönti ezt a kétféleséget. Nagyon jól tudjuk azonban, hogy az évezredek megszokás zsarnoki hatalommal nehezedik a gondolkozásra, és habár most már kétezer évvel is vagyunk a megváltás után, mindenütt tapasztaljuk ennek a gondolkodási mód maradványának nyomait.

Engedje meg a t. Nemzetgyűlés, hogy felolvassak egy nagyon érdekes kis szemelvényt. 1790-ből datálódik. „A magyar anyáknak az ország gyűlésére egybegyűlt országnagyjai és magyar atyák elejébe terjesztett alázatos kérések. Kedvesink, férjeink, atyák!” Sokat kihagyok belőle, és azért, hogy az értelmi folytonosság meglegyen, esetleg kis magyarázatot teszek hozzá. Tehát: »Kérésünk nemcsak nem helytelen, nemcsak nem illetlen, hanem hasznos, sőt szükséges is. Igaz, hogy szokatlan, de haszna és szükséges mivolta bátorit bennünket a szokatlanság ellen. Engedjétek meg, hogy az országgyűlési ülésekben mi is jelen lehessünk – egész alázatos kérelmük oda irányul, hogy az országgyűlési üléseken ők jelen lehessenek –, nem mint végezésteknek ítélőbírái, nem mint veletek egyenlő hatalmú törvényszerzők, hanem mint nézők, (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) mint bölcs végezésteknek csodálói és mint önnön- véreiteknek, kedves magzatinknak boldogságát igazán szomjúhozó küldöttek, igaz anyák. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) Szabjatok ki az haza boldogságának templomába részünkre egy helyet, de csak – eléggé polcosan, hogy magzatink boldogságának édesen hangzó szava szabadon harsoghasson ajaktokról az anyák füleibe.»

Nem azt akarom ennek alapján kérni, hogy a nőknek szabad legyen az országgyűlés karzatán jelen lenni, hiszen ez meg van engedve. Nagy számban vannak

¹²⁷ T. Liv. XXXIV, 3. Idézi: Boissier Gaston: *Cicero és barátai*. Im. 183.

¹²⁸ Slachta Margit a szövegrészletet – helyenként – nem szó szerint idézi, az idézett szövegrészletet lásd: Boissier Gaston: *Cicero és barátai*. Im. 182–184.

jelen, és azon senki a világon nem talál semmi csodálkozónivalót; de a tanácskozás rendje és menete sem zavartatott meg soha a karzaton lévő nők által, és úgy tudom, hogyha néha revolverek dördültek el onnan, azt nem női kezek tartották. Csak a szokás hatalmára akarok ennek alapján rámutatni, és csak arra akarom felhívni a figyelmet, hogy 1790-ben egészen különös és szokatlan gondolat volt és alázatos kérésképpen kellett kérni azt, ami ma egészen magától értetődő és természetes. Kihagyom most azokat a részeket, amelyekkel ezt az „alázatos kérésüket” megindokolják, és csak a következő szemelvényt olvasom tovább: „Azt felelitek reá kérésünkre: illetlenség az asszonyt az országgyűlésébe bécocátani, mi köze az asszonynak az ország dolgával? Rokka az ő kezébe, nem az ország dolga stb. Illetlenség? Talán illendőbbnek tartjátok lenni, hogy szerelmes párotoakat a zsidók módjára kizárjátok az ország templomának szent helyéből? Az illendőbb-é, hogy a szerencsés vagy szerencsétlen ügyet veletek egyes erővel viselő asszonyaitokat rokkára idézzétek akkor, amidőn közszerencsénknek...”

Friedrich István: Hol a kormány?

Schlachta Margit: „...vagy szerencsétlenségünknek dolga forog fenn? Az illendőbb, hogy országtoknak bő termékeny szőlőtöveit az hazának boldogságára önön magzatitoknak, mint azon mibelőlünk nőttön növo szőlővesszőknek szerencsétetésére rendelt kertből kivágjátok? Nem illik inkább, hogy az asszony az országgyűlésében csodálja férjének bölcs okoskodásait? Nem illik, hogy lássa, mi mértéklett okossággal s erős okokkal cáfolja meg másnak előadott erőtlen okait?” (*Zaj a baloldalon.*)

Friedrich István: Hol a kormány? (*Felkiáltások a jobboldalon: Ne zavarjátok!*)

Hornyánszky Zoltán: Azt akarjuk, hogy a kormány is hallgassa meg.

Schlachta Margit: Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek meghallgatni, hogy 1790-ben a nők hogyan gondolkoztak az országgyűlés nagyjairól (*tovább olvassa*): „Nem illik-e látni, mily szorgalmasan kerüli el az ő férje azt, hogy másnak beszédjébe ne szóljon s így az okos renden járó beszédeknek folyamatját meg ne szaggassa? Nem illik-é egy asszonynak az ország gyűlésén lévő bölcs rendtartásból tanulni, miként szabjon ő is házi dolgainak s népének olyatén rendtartást.”

Friedrich István: Akkor is félték a férfiak a nőktől, mint most. Elveszik a választójogot a nőktől, mért félnek tőlük. Ha bejött volna 30 nő, a kormány már rég el lett volna zavarva.

Rupert Rezső: Magyarországon most már csak a nők a férfiak! Bizonyos, ha férfiak helyett nők lennének itt, ezzel a kormánnyal rég elbántak volna. (*Zaj.*)

Friedrich István: Harminc nő csinálna itt rendet! Adna nektek 600 vagon lisztet. (*Zaj.*)

Orbók Attila: Akkor Friedrich többségi pártot csinálna! (*Zaj.*)

Elnök [Bottlik József]: Csendet kérek!

Schlachta Margit (*olvassa*): „Nem illik látni és hallani egy asszonynak, mi jól megfontolt beszéddel állnak elől az országnak atyjai az haza boldogságának szent helyén, ahonét sok milliion embernek élete, keserve, vére, mindene gyógyulást vár; nehogy az egész természet az egész emberiség bosszút ne kiáltson valaha az ő jól ki nem főzött csak egy szavok ellen is.” Még csak néhány sor van (*olvassa*): „Meghajnalodott, kedvesink! Itt a sikeres alkalmatosság! Itt az országgyűlésen az a hely, melyben a szabadságnak magva ajakitokról a mi szívünkre pereghet, onnét pedig fiatalok szívében hajthat kellemetes növényeket. Már ha bennünket ki nem rekesztetek az ország gyűléseiből, sőt inkább oda édesgettek: a tetemes károknak megellenzésével tetemes hasznokat is fűzhettek a hazának. Kedvesink! Férfjeink! Atyák! Íme előtökbe terjesztett kérésünk. Kérésünknek okait, amennyire gyengeségünk engedte, előadtuk. Több esedező szavakkal nem terheljük hozzánk s gyermekeitekhez való szereteteket. Csak egyedül arra emlékeztetünk benneteket, hogy ezen kiseded gyönyörűséget szerelmeseitoktól meg ne vonjátok.”

Patacsi Dénes: Helyes! Megadjuk!

Friedrich István: Kiseddek! Ahá! Onnan vették a három gyermeket! Már tudom.

Schlachta Margit: Ez a felolvasott kis szemelvény abból az időből való, amikor a férfi még naivan körülbástyázta magát kizárólagos joggal, mert azt gondolta, hogy nagyobb tekintélyt tud magának szerezni, ha ez a jog monopóliuma lesz. A későbbi kor azonban már rájött arra, hogy mesterségesen tekintélyt fenntartani nem lehet. A tekintélynek egyetlenegy feltétele van: az önmagában való érték és még valami, amit már nem olvastam fel, nehogy soká vegyem igénybe a t. Nemzetgyűlés idejét. Arra is hivatkoznak ugyanis itt a nők, hogy vajon alább szállt-e a férfiak tekintélye, hogyha őket – amint ők mondják – „a ti rab-asszonyaitokat szabadságra nevelitek”.

Friedrich István: Rossz lelkiismeret!

Schlachta Margit: Arra is rájön tehát a modern ember, hogy az ő nívója csak emelkedik azzal, ha a körülötte levők nívóját is emeli! Kérdem, vesztett-e az angol férfi az ő tekintélyéből, hogy amit ma már nevetségesnek tartana, nem tesz többé a nők karzata elé függönyt az országházban, amint annak idején tette. Amint halad az emberi gondolkodás, mi sem maradhatunk egyhelyben. Ami régen egészen szokatlan volt, az ma egészen természetes. A messze múltba való visszapillantással látjuk, hogy milyen nagy hatalom a megszokás, és hogy nekünk, akik ilyen nagy rázkódtatásokon mentünk keresztül, és újjá akarunk építeni egy országot, ezért le kell vetnünk a megszokottságnak, a régi ideológiáknak elszakadni nem akaró borsubáit. Nekünk új világot kell teremtenünk, előttünk tényleg a krisztusi igazságnak és jogegyenlőségnek kell világítania. Ami elmúlt, az a múlté, mi azonban a jövő felé haladunk, (*Élénk helyeslés.*) melynek küzdelmeibe mindenkit egyformán be kell vonnunk.

Kérdezem továbbá: talán joggal aggódnak-e azért, amiért Cato¹²⁹ aggódott az Oppius-törvény¹³⁰ hozatalakor, hogy talán ha a nők politikai egyenjogúságot kapnak, akkor a férfiak fölé kerülnek? (*Derültség.*) Nagy tévedés. A természetnek törvénye az, hogy mindenki csak a maga tehetségei mértéke szerint tud érvényesülni. Addig, ameddig mesterséges beállítások lehetségesek, fenntarthatók műbeállítások is, de véglegesen nem. Engedjék meg, mélyen tisztelt képviselőtársaim, hogy egy legkiáltóbb példát mondjak. A zene sohasem volt monopólium, hanem mindig teljesen szabad terület, sőt inkább a nők kultiválták. Soroljanak fel nekem a világhírű férfi zeneszerzők mellett csak egy női zeneszerzőt is! Ilyen nincs. Miért? Azért, mert a nőknek a kompozícióra tehetség nem adatott. Szerezhetett volna a nő is akármilyen nagyszerű zeneműveket, de nem tette, mert nem tudta megtenni.

Most áttérek a politikára. A politikai munkatér, a közpálya elsősorban a férfié, a férfinak van erre elsősorban tehetsége, a férfinak van erre hivatottsága. (*Úgy van! Úgy van!*) A nőnek működési köre és tere elsősorban a család. Ami miatt mi politikai egyenjogósítást kérünk, az az igazságérzetnek csupán az a legegységibb követelménye, hogy amint mi ugyanolyan polgárai, egyedei vagyunk a hazának, mint a férfiak, mi, akik ugyanúgy dolgozunk, a közös terheket ugyanúgy viseljük, az adóztatás, akár a vagyonváltság, minket ugyanúgy sújt, és a háborúban megfelelő téren a terhek nekünk éppúgy kijutnak, mi ugyanolyan mértékben kapjuk meg azt a befolyást is, ami minket megillet. Miért? Csupán azért, hogy a kereszténységnek, a keresztény igazságok érvényesülésének szolgálatába álljunk; s nem azért, hogy nagy politikai műveleteket vállaljunk, hanem a szociálpolitikának egyes programpontjait munkáljuk, mégpedig azokat, amelyek a család védelmére, a család felvirágoztatására szükségesek. Legyenek meggyőződve, hogyha teljesen egyforma cenzusa lesz a nőnek és férfinak politikai jogai gyakorlásánál, akkor is mindig önök maradnak ezen a területen az urak. Mindig a férfi fogja a nagypolitikát csinálni. Miért? Ugyanannál az oknál fogva, amiért a zeneszerzők sorában oly kevés nő van. Mi nem is aspirálunk arra, ami nekünk nem adatott meg. Lehet, hogy hosszú évszázados időközökben meg fog jelenni egy-egy nagyszerű női politikai tehetség, annak legyen nyitva a pálya, de a többség mindig

¹²⁹ Liviusnál olvashatjuk, hogy a korábban Q. Fabius és Ti. Sempronius consulsága alatt, C. Oppius néptribunus által elfogadott lex Oppiát, M. Fundanius és L. Valerius néptribunusok a népgyűlésen érvényteleníteni akarták. M. Portius Cato consulként a lex Oppia védelmében tartott beszédet. Lásd: Livius, *Ab urbe condita*, 34, 1–4.

¹³⁰ „Lex Oppia (kb. Kr. e. 215.) rendelkezései szerint, tilos volt a nők számára fél uncianál több arany vagy a színes ruha viselete; ugyanígy a városon belül a fogat használata egy meghatározott távolságon belül, nem számítva a nyilvános szertartások esetét.” Erdődy János: *VITIA TOTIUS CIVITATIS CORRIGERE. A leges sumptuariae egyes kérdései a római jogban, Iustum Aequum Salutare XIII. 2017/3. 41–56.; 52.*

abban a csendes, de kihatásában fontos körben fog mozogni, munkálkodni itt a nemzetgyűlésen is, amire hivatottsága van, mindig csak a nő, a gyermek és a kereszténység érdekében fog dolgozni, munkája ezentúl is ide fog koncentrálni.

De kérdem, tisztelt Nemzetgyűlés, vajon a világ fejlődését, ahol az ma áll, nők irányították-e? Miért akarjuk mi ezeket a jogokat gyakorolni? Azelőtt a férfi volt a kenyérkereső és rá hárult az egész család fenntartásának kötelessége, a nő pedig tényleg a ház négy fala között nyugodtan élvezte az életet. Később a gépek beállításával ez a helyzet egészen megváltozott, a gazdasági élet átalakult, de itt nyomatékosan hangsúlyozom, hogy ezt az átalakulást nem a nő, hanem a férfi irányította és intézte. Mind erősebben mutatkozott az a jelenség, hogy a férfi többé nem képes a családot eltartani.

B. Szerényi József: Egyedül!

Schlachta Margit: Igen, egyedül. A férfiakból álló parlament, mint ahogyan a múltkor kifejtettem, éppen a férfiak egyoldalúságánál fogva nem tudta a gépek által előidézett gazdasági fejlődést a törvények intézkedéseivel oly módon követni, hogy egyúttal a család védelmére is megadtak volna mindent, amire annak szüksége van, és hogy saját maguknak – a férfi munkásnak, a férfi polgárnak – biztosítottak volna annyi jogot, amennyire a munkás számíthat, mert hiszen minden munkás joggal igényt tarthat arra, hogy becsületes munkája után legalább annyit megkeressen, amennyire neki magának és családjának szüksége van.

Bródy Ernő: Igaza van!

Huszár Elemér: Mi van a hatszáz vagon liszttel?

Schlachta Margit: Amikor a dolog idáig jutott, kérdem én, nem indokolt-e, ha a nő azt mondja, hogyha én kenyeret keresek, mert az édesatyám vagy uram keresete nem elég, és a nyugdíjazás, a munkaidő kérdése és minden egyéb tekintetben ugyanolyan feltételek elé vagyok állítva, mint a férfi, ha az élet terhei rám éppúgy nehezítettnek: ha engem kidobtatok az én boldog családi otthonomból, amiből pedig nem vágytam ki, az élet küzdelmeibe, akkor kérem ezekhez a terhekhez, kötelességekhez a jogokat is! (*Élénk helyeslés. Taps balfelől.*) Mert én is ugyanilyen problémák elé állítatom, mégpedig éppen a férfiak által – hiszen a fejlődést ők irányították –, amely problémák előtt állván a férfi, jogokat kíván magának, hogy megvédelmezhesse jogos érdekeit. És igaza van.

Ez az egyik, ami miatt mi magunknak a jogokat kívánjuk. De van másik dolog is. Mi nem bízunk abban, hogy az a férfigondolkodás, mely a fejlődést idáig engedte jutni, ezt vissza tudná terelni a maga természetes útjára, pedig mi őszintén ezt akarjuk. Mi vissza akarjuk adni a nőt a családnak, a mi meggyőződésünk az, hogy az ország érdeke ellen van, hogy a nőre kettős, hármas teher tétessék. A nő magát az anya és feleség kötelessége alól soha fel nem szabadíthatja és nem is akarja. Aki tehát viseli az egyik terhet, annak kenyérkereseti pályáját nem lehet ugyanúgy berendezni, mint a férfit, mert ha gyengébb a nő, úgy nem lehet tőle kettős erő kifejtést kívánni, ami egyébként még a férfitől sem telik. De mi azt

látjuk, hogy a fejlődésnél, a gazdasági irány eme fejlődésénél a férfi nem képes ezt a kérdést nemcsak a család, de még a maga szempontjából se megoldani. A kapzsi tőkével szemben nem védelmezte meg a nőt, mert – gondolják csak meg, igen tisztelt uraim – önök saját maguk állították be ide a riválist, a versenytársat, az olcsóbb női munkaerő alakjában, az olcsóbb munkabérek miatt.

Ugyancsak az utóbbi évszázadok jelensége a kenyérkereső gyermek. Miért? Mert megjelent a kapzsi tőke, amely pedig szintén a férfiak kezében van, és legyen szabad nekem a választ erre a jelenségre abban keresnem, hogy férfikézben van a törvényhozás, férfikézben van a tőke, és az egyik nem érzi magát elég erősnek arra, hogy a másik ellen szót emeljen, és nincs itt a nő, aki felkiáltana, és azt mondaná: Mi lesz az asszonnyal, mi lesz a gyermekkel? Ez ennek a fejlődési menetnek a története. Ezért mondom, hogy mi ebben nem bízunk tovább a férfi irányításban – ez nem szemrehányás –, nem bízunk abban, hogy a férfi vissza tudja igazítani ezt a fejlődést a maga egészséges útjára. Visszafordítani oly értelemben, hogy három századdal menjünk vissza, nem lehet, de nem is kívánatos, de igenis lehet egészséges korrekatívumokat adni. S ezt a férfiak nem tudják megcsinálni, mert bennük nincs meg a gondoskodás tehetsége.

Egy példát mondok el erre. Ezt a mi programunkat csak úgy lehet megvalósítani, ha lassan kifejlődik az országban az úgynevezett családi bérrendszer, mely a férfinak oly fizetést biztosít, hogy családját és gyermekét eltarthassa. Amikor Griger¹³¹ képviselő úr által ezt az indítványt beadtam, a pénzügyminiszter¹³² úr megnézte az indítványt, és azzal intézte el: itt valami családi bérrendszerről van szó, ezt az indítványt el nem fogadom. Én tudom, hogy ezt most azonnal beállítani nem lehet, ezt a súlyos problémát azonban, amely igen fontos kérdése a nemzetnek, talán mégsem lehet egy kézlegyintéssel elintézni. (*Felkiáltások balfelől: Úgy van! Így szokták!*) Ezt nem szemrehányásként mondom. Mindig azt állítottam, hogy töredéktehetsége van a férfinak, töredéktehetsége a nőnek, és valamint ha csupán a nő kezében volna a törvényhozás, pusztán altruizmusból szertefoszlanék kezében a tőke ugyancsak az emberek kárára; ugyanígy, ha tisztán férfiak kezében van a törvényhozás, akkor a tőke és a versenyképesség szempontjából tönkremegy kezökben az ember. Ezért szükséges a kooperáció, s hiszem, hogy amikor mi ilyen programok megvalósítása végett kérünk egyenjogúságot, akkor nem megyünk túl azon a határon, amelyet minden férfi helyeselhet.

Friedrich István: És még ezt sem akarják megadni!

Szmrecsányi György: Halljuk! Halljuk!

Schlachta Margit: Tehát vissza a nőt a családnak! Éppen előbb mondta itt Sztérenyi¹³³ képviselő úr, hogy nem lehet úgy, mint régen volt. Azt mi sem akarjuk!

¹³¹ Lásd Griger Miklós.

¹³² Lásd Kállay Tibor.

¹³³ Lásd Sztérenyi József.

Amikor a férfi a nőt a családba koncentrált, az ő szeme előtt mindig csak a főzőkanál és a bölcös lebegett olyan értelemben, hogy ő azt hitte, hogy a nőnek munkaköre a családban csak a dajka és szakácsnő szerepe. Ez így is volt a tényleges valóságban, és azért van nekünk a közéletben olyan kevés jellemnagyságunk, a közélet azért nélkülozi azokat az igazi férfiakat, mert otthon a lelki, a szellemi anyaságot nélkülözték a gyermekek. *(Helyeslés és taps a baloldalon.)*

Szmrecsányi György: Elsőrendűen beszél! *(Halljuk! Halljuk!)*

Schlachta Margit: Vagy bezárják a nőt az otthonába, és akkor a szellemét képezni fölöslegesnek találják, ami által létrejön a szakadék a sokkal magasabb szellemi nívón álló férfi és a sokkal alacsonyabb nívón álló nő között. Ez senki- nek sem az érdeke; a férfinak sem, hogy két egyenlőtlen fél...

B. Szerényi József: Nagyon helyes!

Schlachta Margit: ...legyen kénytelen együtt bandukolni az életen, akik nem értik meg egymást, amiért a férfi számára elvesznek a női lélek értékei. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Vagy pedig kidobják az életbe, és akkor nem veszik figyelembe azt, hogy a nőnek otthoni terhei is vannak, tehát neki másként kell a kenyérkeresetét beállítania, mint ahogy kellett a férfinak. Ezt nevezem egyoldalú beállításnak. Ez hátrányos a nő szempontjából is, de nem elsősorban a nő szempontjából, hanem a gyermek, a jövő generáció, a férfi és a nemzet szempontjából. Kérdezem, van-e a mostani körülmények között a nagy tömegek férfainak otthona, családi élete? Nincs! Ha hazajön, egy kifáradt feleség, egy ideges, a munkában eltörődött asszony hogyan teremtsen otthont az ő urának? És a férfinak nincs szüksége az ő kenyérkeresete után lelkileg felüdülni és fizikailag kipihenni magát?

És azután itt van a degenerált, csenevész nemzedék. Rajzolunk glorifikáló képeket, amelyeket most is láttam plakátokon: a nagyszerű, egészségtől duzzadó anya a csecsemővel és mögötte a nagy Magyarország, mint glória, s aláírásul: „Magyar anyák, ti tehetitek újra nagyvá az országot!” Igen, ha megadják nekik mindazokat a feltételeket, amelyek ehhez szükségesek. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Ez a kérdés kell, hogy a falut ugyanúgy érdekelje, mint a várost. *(Helyeslés a baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

T. képviselőtársaim! Ezek a problémák ugyan elsősorban a várost érdeklik, de az arány az, hogy a városban húzódik meg körülbelül 25%-a a lakosságnak. Hiszen Budapest mintegy egymillió lakost foglal magában, a többi kisebb városokra pedig talán számíthatjuk a másik milliót, és mi összesen csak nyolcmilliónyian vagyunk. Ne feledjük el, hogy a város problémája a falu problémája és fordítva, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* és hogy nem tud a falu annyi embert pótolni, amennyit rossz szociálpolitikai törvényekkel elfogyaszt az ország! *(Helyeslés és taps a baloldalon.)*

De, t. Nemzetgyűlés! Senki se értsen félre; én nem akarok reakciós törvényeket a nő számára, én csak azt akarom, hogy olyan viszonyokat teremtsünk, hogy

a nő tényleg a családé lehessen. És akkor meglátják, hogy a nők nagy zöme oda se néz majd a politikára, (*Egy hang jobbfelől: Most sem!*) oda se néz az irodára, oda se néz a kenyérkeresetre; boldogan siet az ő otthonába, és ismét meg fognak jelenni a tulipánvirágos ablakú házak és meleg családi tűzhelyek.

De viszont adjuk meg a szabad fejlődést a kivételes egyéniségek számára. (*Élénk helyeslés.*) Kérdezem, vajon nem lett volna-e örök kárára az emberiségnek, ha egy Florence Nightingale nem állította volna fel a Vöröskeresztet, és nem kezdte volna meg működését a krími háborúban? Vagy nem lett volna-e vesztesége az emberiségnek, ha egy Harriet Beecher Stowe a modern rabszolgaság, a négerkereskedés ellen, a kereszténység ezen örök szégyenfoltja ellen nem indította volna meg nagyszerű akcióját? Vajon nem lett volna-e kár, ha Sienai Szent Katalin páratlan egyházpoltikai tehetségét nem használhatta volna fel arra, hogy a pápát¹³⁴ avignoni fogságából visszavigye Rómába, és az észak-olaszországi egymással villongó városok között békét teremtsen? És vajon nem volna-e kár, ha egy Madame Curie nem fedezhette volna fel a rádiumot az egész emberiség számára? (*Úgy van! Úgy van! a baloldalon.*)

Nem kicsinyes elzárkózásra van itt szükség. (*Helyeslés a baloldalon.*) A fejlődés megértésére, (*Helyeslés a baloldalon.*) a keresztény igazság alapjaira való állásra, és legyenek meggyőződve, hogy a nő nem mint versenytárs fog itt megjelenni, hanem mint hűséges segítség. Vessük le a régi gondolkozást, s haladjunk!

Van értelme annak a féknek, amelyet egy lefelé rohanó szekér kerekére kötnek, de szomorú szerepet tölt be, ha a meredek hegyen fölfelé haladó szekér kerekének forgását akadályozza.

B. Szerényi József: Nagyon jó!

Schlachta Margit: Most ne fékezzünk, amikor romokból kell újat teremtenünk, (*Úgy van! Úgy van! a baloldalon.*) amikor itt rekonstrukcióról van szó, amikor az országot a jogegyenlőség folytán nem kell attól féltetnünk, hogy egy forradalomba döntjük, hanem amikor szolid, keresztény, hazafias elemek építőmunkáját akarjuk biztosítani? Most gőz kell a mi lokomotívjainkba, és nem ilyen igazságtalan és indokolatlan fékezés! (*Helyeslés a baloldalon.*)

Kérdezem, talán a magyar nők vesztették el a háborút, talán a keresztény magyar nők csinálták a diktatúrát? (*Egy hang balról: A férfiak elbújnak.*) Talán a magyar nők ígértek alkotmányozó nemzetgyűlést, és a magyar nők nem csinálták meg ezeket az alkotmányjogi törvényeket?

Haller István: Bátorabbak voltak, mint a férfiak!

Schlachta Margit: Kérdezem, mi az az egyetlenegy objektív érv és indok, amelynek alapján elfogadható a kétféle cenzus? (*Egy hang a baloldalon:*

¹³⁴ Lásd XI. Gergely pápa.

A sötétség!) Ha valaha nem lehetett ezt megtenni, akkor nem teheti meg az az irányzat, amely a kereszténységet írta zászlójára? *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Haller István: Rég elfelejtették egyesek.

Schlachta Margit: Mert a kereszténység a jognak és nem az erőszaknak az uralma. *(Élénk helyeslés és taps a baloldalon.)* És nem teheti ezt meg ez a nemzetgyűlés, amelynek legtöbb tagja a nők szavazatának köszönheti mandátumát. *(Élénk helyeslés és taps a baloldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Friedrich István: Mit szól hozzá az előadó? *(Zaj.)*

Rupert Rezső: A derék falusi asszonyokat kizárják!

Friedrich István: Térjenek magukhoz, jogfosztók!

Nagy János (tamási): Minket nem a szakácsnék választanak ám, hanem minket tisztességes magyar állampolgárok választanak! *(Nagy zaj balfelől.)*

Ugron Gábor: A szakácsné is tisztességes. A cseléd nem tisztességes?

Haller István: Arisztokrata felfogás!

Szmrecsányi György (tamási Nagy Jánoshoz): Tessék megismételni, hogy mindenki hallja! *(Zaj. Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Ismételve meg, amit mondott! Mit mondott?)*

Nagy János (tamási): Bátran megismétlem, mert én is annak a híve vagyok, hogy nem kell megszükiteni a nők választójogát! *(Nagy zaj.)*

Elnök [Bottlik József]: Csendet kérek, képviselő urak, mert különben kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni.

Szmrecsányi György: Ismételve meg, mit mondott a cselédekről!

Ugron Gábor: Azt mondta, hogy őrájuk csak tisztességes magyar állampolgárok, de nem szakácsnék szavaztak. *(Zaj.)* Gyönyörű demokrácia!

Andaházy-Kasnya Béla: Kis demokrata!

(Folytonos nagy zaj.)

Elnök: Az ülést öt percre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom.

Schlachta Margit képviselőtársunkat illeti a szó.

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! A további indokolásaimat most már nem kívánom előadni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* A részletes tárgyalásnál, amikor az illető szakaszokhoz fogunk érni, elmondom azokat. Most csak azzal fejezem be mindazt, amit elmondtam, hogy csak abban a reményben és csak azon feltétellel fogadom el ezt a törvényjavaslatot, ha a miniszterelnök úr azt az elvet, amelyet a titkosságra vonatkozólag kijelentett, vagyis hogy először nyílt kérdésnek hagyja, másodsor, hogy a kisebbségi véleményt nem akarja ráoktrojáltatni a többségre, ha ezt az elvet a női választójog kérdésére is alkalmazza, és szabad szavazást, szabad véleménynyilvánítást enged. *(Hosszantartó élénk helyeslés és taps a baloldalon. A szónokot számosan üdvözik.)*

SLACHTA MARGIT UTOLSÓ FELSZÓLALÁSA A NEMZETGYŰLÉS 315. ÜLÉSÉN

Nemzetgyűlési napló, 1920. XVII. kötet · 1922. február 9. – 1922. február 23.
315. ülés, 1922. február 16.

A Nemzetgyűlés először 1920. február 16-án, utoljára 1922. február 23-án ülésezett. Az utolsó ülésen, a jegyzőkönyv lezárása előtt utolsóként kért szót Slachta Margit. Felszólalásának a törvényhozásra már nem volt érdemi hatása, hiszen hálaadó istentiszteletre „terjesztett elő indítványt”, amelyet a Nemzetgyűlés elnöke, Bottlik József jóváhagyólag tudomásul vett. Az elnök az ülést este 8 óra 30 perckor berekesztette, a jegyzőkönyv lezárattott.

Schlachta Margit: T. Nemzetgyűlés! Indítványozom, hogy holnap a rendes szokás szerint hálaadó istentiszteletre gyűljünk össze. (*Helyeslés.*) Minden okon kívül, ami amellet szól, hogy ehhez a régi szokáshoz hívek maradjunk, ez alkalommal még egy különös okunk is van erre. Soha országgyűlés nem ült össze a nemzetnek olyan nagy várakozása mellett, mint éppen a jelenlegi, és ez a nagy várakozás a keresztény igazságok megváltó erejének szólt.

A sok nyomor, a feladatoknak emberfeletti nagysága és részben a mi gyarlóságunk folytán ezeknek a várakozásoknak teljes mértékben nem felelhattünk meg. Ebből következik, hogy a tájékozatlan nagy tömegek az emberi pszichológia folytán meggyengültek az eszmék iránti hitükben – márpedig az volna a legnagyobb baj, ha a körülmények folytán tényleg csak jelszóvá válnék a keresztény eszme, és ha az a hit, amivel iránta viseltetnek, meggyengülne. (*Úgy van! Úgy van!*) Ezért kétszeres feladatunknak érzem, hogy mi, akik igazán hiszünk ebben az eszmében, és akiket nem a konjunktúra vetett ide, hitvallást tennénk az egész nemzet előtt arról, hogy mi ebben rendületlenül hiszünk tovább, hogy a mi lelkünkben az Istenhez való kiáltást nemcsak a bolsevizmustól való megrettenés fakasztotta, és hogy a mi ajkunkról a fohász nemcsak az első lelkesedés ünnepi hangulatában szállt az Istenhez, hanem hogy mi rendületlenül, munkában, verejtékek, csaldások és eredménytelenségek között is rendületlenül hiszünk abban, hogy a mi nemzetünk csakis a krisztusi igazságok alapján vezethető a boldogság útjára. (*Éljenezés és taps.*)

II.
1945–1947

„AZ IGAZSÁGOT ÉS A HAZA ÉRDEKÉT AKAROM MINDENKOR SZOLGÁLNI”*

Slachta Margit nemzetgyűlési tevékenysége, 1945–1947

Slachta Margit a világháború végét követően azonnal visszatért a politikai közéletbe. Mivel 1945-ben a Keresztény Női Tábor nem kapott működési engedélyt az Országos Nemzeti Bizottságtól, ezért az 1945. évi nemzetgyűlési választásokon pártonkívüli jelöltként a Polgári Demokrata Párt listáján került be ismét a törvényhozásba.¹³⁵ Egészségi állapota miatt azonban csak 1946-ban kezdhetette meg a rendszeres parlamenti munkát.¹³⁶

Az 1945. november 4-én megtartott nemzetgyűlési választások több szempontból is fordulatot jelentettek a háború utáni Magyarország politikatörténetében. A Független Kisgazdapárt a szavazatok 57%-ával abszolút többséget szerzett ugyan, a világháború győztes nagyhatalmainak azonban együttes elvárása volt Magyarországgal szemben, hogy széles kormánykoalíció jöjjön létre.¹³⁷ A kormánykoalíció pártjai szinte teljes egészében (kb. 97%-ban) kitöltötték a parlament

* *Slachta Margit interpellációja a belügy- és igazságügy-miniszterekhez az internálási rendszer megváltoztatása tárgyában. ... sz. beszéd, ... oldal*

¹³⁵ Slachta Margit 1945 februárjában csatlakozott a Kereszténydemokrata Néppárthoz, azonban amikor a párton belül a Pálffy–Barankovics politikai törésvonal pártszakadáshoz vezetett, ő a két világháború közötti keresztény pártok politikai jogfolytonossága talaján álló Pálffy Józseffel haladt tovább. Utóbb a Pálffy-féle kereszténydemokraták a párt alelnökévé is megválasztották. A pártszakadásról lásd Petrás Éva: Barankovics István és pártja az 1945-ös demokráciában. In *Múltunk* 2016/1. 90–107. Az Országos Nemzeti Bizottság 1945. szeptember 17-én bírálta el a választásokon részt venni kívánó pártok indulási kérelmét. Ekkor utasították el a Keresztény Női Tábor jelentkezését is. Izsák Lajos: *Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944–1956*. Pannónia Könyvek, Budapest, 1994. 63. Miatán tehát sem a KDNP, sem a KNT nem indulhatott a választásokon, Slachta Margit a Polgári Demokrata Párt listáján indult.

¹³⁶ Gyomoroperációjáról és betegségéről lásd Mona Ilona: *Slachta Margit*. Corvinus Kiadó, Budapest, 1997. 168–170.

¹³⁷ Az FKgP-n kívül a szavazatok 16,63%-át a Magyar Kommunista Párt, 16,39%-át a Szociáldemokrata Párt, 5,46%-át a Nemzeti Parasztpárt, 2,85%-át pártonkívüliek és 0,48%-át a Polgári Demokrata Párt képviselői szerezték meg. Hubai László: *A parlament politikai és társadalmi összetétele*. In (Szerk.) Hubai László és Tombor László: *A magyar parlament 1944–1949*. Gulliver Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1991. 253.

padsorait – úgy tűnt, „az egész ország kormánypárti”.¹³⁸ Slachta Margit azonban ellenzékben politizált, s ez a pozíciója alapvetően határozta meg 1945 és 1947 közötti parlamenti tevékenységét: egyrészt, huszonhárom év elteltével ismét bekerülve a törvényhozásba, saját korábbi politikai nézeteivel kontinuitásban képviselte elveit, másrészt ellenzéki felszólalóként a kormánykoalíció politikájának mindig erős, normatív kritikáját nyújtotta. Következésképpen beszédeiben többször olyan kényes területekre is rávilágított, amelyekről utóbb kiderült, hogy az 1945 utáni „próbálkozó demokrácia” korszakának sok tekintetben problematikus pontjai voltak.

Az 1945 és 1948 közötti ún. koalíciós időszak jellegének meghatározására vonatkozóan napjainkig nincs történetírói egyetértés.¹³⁹ Ehelyütt csupán a történeti kontextus háttérként való megjelenítésének szándékával idézzük fel a kérdés összetettségét jól érzékeltető tézist, miszerint „1945 és 1947 között a politikai nyilvánosság előtt zajló demokratizálás *közepette* és nem csupán *álcájával* zajlott a kulisszák mögött, rejtőzködve érvényesített presztalinizálás”.¹⁴⁰ Vagyis Magyarországon 1945 után már olyan belpolitikai változások történtek, amelyek mind abba az irányba mutattak, hogy a Magyar Kommunista Párt minden lehetséges eszközzel törekszik a hatalom minél gyorsabb megragadására, ám ez kül- és belpolitikai okoknál fogva ekkor még nem történhetett meg. 1945-ben tehát valóban új korszak kezdődött, amely alapjaiban különbözött a Horthy-kortól, ám 1947 nyaráig, Nagy Ferenc miniszterelnök eltávolításáig egyre kíméletlenebb politikai harc zajlott koalíción belül és kívül.¹⁴¹ Így Slachta Margit is a nemzetiszocializmus „barna újpogánysága” után mindinkább a kommunizmus „vörös újpogányságával” szemben kellett, hogy képviselje politikai programját, amelyet ő a keresztény világnézeti elkötelezettség és a haza szolgálatának kettős imperatívusza szerint tett meg. Maga is érzékelte azonban a politikai környezet megváltozását, de ez nem tántorította el: „ez a küzdelem sokkal nehezebb lesz, és mégis bízom a jó Istenben, hogy most is megengedi, hogy hűségesen kitartsunk elveink mellett a várható sokkal nehezebb körülmények között is” – mondta egy testvérei számára tartott beszédében.¹⁴²

¹³⁸ Gyarmati György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–1956*. ÁBTL–Rubicon, Budapest, 2011. 60–62.

¹³⁹ Az ország és a törvényhozás szuverenitását két tényező korlátozta: az 1947. szeptember 15-ig jelen lévő Szövetséges Ellenőrző Bizottság, illetve a megszálló szovjet hadsereg.

¹⁴⁰ Gyarmati György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–1956*. ÁBTL–Rubicon, Budapest, 2011. 24. old.

¹⁴¹ Palasik Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig (1944–1949)*. Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2017. 46.

¹⁴² *Csak lelkek ne vesszenek el! Margit testvér programadó beszéde az 1947. évi káptalanon*. In (Szerk.) Berkecz Franciska: *Slachta Margit lelki öröksége*. Forrásaink. III. kötet (1946–1949). Salkaházi Sára Alapítvány, Budapest, 2013. 76.

Így 1945 és 1948 közötti parlamenti felszólalásaiban hangsúlyosan tematizálódott a jogbiztonság és jogrend kérdése, amelynek biztosítását a Szent Istvántól kezdődő történeti alkotmány továbbélésében, a Szent István-i államrend fennmaradásában látta. Ezért is emelt szót 1946. január 31-i beszédében a köztársasági törvény ellen. Beszédében a legitimista jog- és alkotmányfelfogás klasszikus érvelésével támasztotta alá azt a nézetét, amely szerint – Mindszenty József hercegprímáshoz hasonlóan – ő is egy békekötés utáni népszavazásra bízta volna az államforma eldöntését.¹⁴³ Lényeges észrevételeket tett az 1946. március 23-án elfogadott, a „demokratikus államrend és a köztársaság hatályos védelméről” szóló 1946. évi VII. törvénnyel kapcsolatban is, érzékelvén azokat a jogi kiskapukat, amelyekről azonban ekkor még ő sem tudhatta, hogy az elkövetkező években a demokratikus jogállamiságot fokozatosan erodáló koncepciós perek fő hivatkozási alapjává válnak majd.¹⁴⁴ A világháború utáni internálási gyakorlat visszásságait górcső alá véve pedig ugyancsak olyasmit tett szóvá, ami mind személyiségi, mind alkotmányjogi szempontból joggal volt megkérdőjelezhető.¹⁴⁵

Konzervatív alapról emelt szót a határon túli magyarság és a kisnemzetek jogai védelmében, gyakorta hivatkozva Apponyi Albert egykori diplomáciai és politikai tevékenységére. Világnézeti alapon, egyúttal a nemzet védelmének ügyét szem előtt tartva nyilvánított véleményt a családi életről és a nők egyenjogúsításának kérdéséről is. A keresztény nővédelem, a keresztény feminizmus Slachta Margitnak mindvégig szívügye volt,¹⁴⁶ akárcsak az állam és az egyház kapcsolatának rendezése, amely miatt 1946-ban sürgette a diplomáciai kapcsolatok helyreállítását a Vatikánnal, és 1947. április 16-án nagyívű beszédében a vallásos nevelés

¹⁴³ Balogh Margit: *Mindszenty József (1892–1975)*. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2015. I. kötet. 480–496.

¹⁴⁴ A kisgazda többségű koalíció azért fogadta el mégis, mert ebben nemcsak a szélsőjobb, hanem a kommunisták előretörésének megfékezésére is eszközt látott. Valójában azonban ez a törvény vált a hírhedt „hóhértörvényé”, mert ez alapján valóban életveszélyessé vált bárminemű véleménynyilvánítás Magyarország államformájának kérdésében.

¹⁴⁵ A világháború után létrehívott igazolóbizottságok egyik büntetési formája volt, hogy internálást rendelhettek el. Akit háborús bűnökkel, népellenes bűntettekkel, illetve vétségekkel alaposan gyanúsíthatónak találtak, azt átadták a politikai rendészeti osztálynak. Ugyanakkor azokat, akik a fenti vétségek elkövetésével ugyan nem voltak gyanúsíthatóak, de „fasiszta, népellenes” magatartásuk miatt veszélyesek lehettek, internálták. 1945 júliusától immár ex lex (jogszabályi háttér nélkül) folytatták azt a gyakorlatot, hogy a népbírók által jogerősen felmentetteket preventív céllal is internálták.

¹⁴⁶ Balogh Margit: Egy katolikus feminista – nővédelemről a pártpolitikáig. Slachta Margit és kora keresztény nőképe. In (Szerk.) Réfi Attila – Sziklai István: *Pártok, politika, történelem. Tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára*. MTA-ELTE Pártok, Pártrendszer, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2010. 34.

mellett is szót emelt. A hitoktatás szabadságáért elmondott beszéde után méltatta így egy képviselőtársa: „Egyetlen férfi a nemzetgyűlésben!”¹⁴⁷

Slachta Margit valóban „alkulatlanul”, mindvégig az örök normák talaján állva, a megváltozó politikai környezettől függetlenül képviselte meggyőződését.¹⁴⁸ Felszólalásait – a baloldali taktika részeként – folyamatos hangzavar és közbekiabálások kísérték, ezeket a Nemzetgyűlési Napló is megörökítette számunkra. Rákosi Mátyás, a Magyar Kommunista Párt főtitkára az MKP 1946. február 7-i frakcióülésén csupán taktikai okokból helytelenítette a képviselőknek a Slachta Margit felszólalása során tanúsított viselkedését: „A helyzet az volt, hogy ott állt egy öregasszony, s az egész Ház kiabált rá. Sokkal helyesebb lett volna, ha egyáltalán nem törődünk volna vele, csak néha az ostor hegyével suhintott volna oda egy-egy ember. Így központi figura lett belőle, s ezt nem érdemli meg.”¹⁴⁹ Rákosi tehát még a baloldal által generált „negatív népszerűséget” is megvonta volna tőle, talán attól tartva, hogy Slachta személye önkéntelenül is az ő politikájuk ellen tanúskodik.¹⁵⁰

Slachta Margit második parlamenti működése során tehát egy nehéz korszakban, teljes személyes hitelességét játékba hozva és kockára téve szállt újra a ringbe. Mialatt azonban ő rendíthetetlenül hű maradt korábbi elveihez, a kommunista szálmitaktika célkeresztjébe kerülve a „Horthy-fasizmus” egyik ikonjává tették, akinek felszólalásai a „klerikális reakció” megnyilvánulásai. Intranszigienciája még elvi küzdőtársait is megosztotta. Amint Slachta pozíciójának az átalakuló politikai mezőben történt radikális megváltozására utalva Balogh Margit megjegyzi: „nincs két Slachta Margit, de van két, gyökeresen más történelmi kor. Míg az egyikben a katolicizmus haladó képviselőihez sorolhatjuk, addig a másikban saját katolikus tábora változásaira nem tudott odafigyelni.”¹⁵¹

1945 és 1947 közötti parlamenti beszédeiben azonban még sokkal inkább a politikai és társadalmi változásokra éberen figyelő, a konzervatív politika eszmerendszeréhez kapcsolódó autentikus közéleti szereplő nyilatkozik meg, akinek szemében a nehézségek dacára sem volt eleve vereségre ítélve egy organikus keresztény közéletiség és politika képviselője – a hagyománytörés helyett – egy új, demokratikus Magyarországon.

¹⁴⁷ Ekkor Parragi György nevezte így, ezt megelőzően Némethy Jenő.

¹⁴⁸ Kiss Mária Rita: „Mások sorsát fogadd szívedbe!” Slachta Margit keresztény közéletisége. In (Szerk.) Petrás Éva: *A modern magyar katolikus politizálás arcképcsarnoka*. Barankovics István Alapítvány – Gondolat Kiadó, Budapest, 2019. 73.

¹⁴⁹ Idézi az MKP parlamenti frakciója 1946. február 7-i jegyzőkönyvét (MNL OL XVIII-7. 1. d.) Palasik Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig*. I. m. 324.

¹⁵⁰ És mindenképpen negatívan minősíti a parlament vitakultúráját.

¹⁵¹ Balogh Margit: *Egy katolikus feminista – nővédelemtől a pártpolitikáig*. 51.

FELSZÓLALÁS A MAGYARORSZÁG ÁLLAMFORMÁJÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT TÁRGYALÁSA SORÁN

Nemzetgyűlési Napló 1945. I. kötet. 1945. november 29. – 1946. május 9. 12. ülés,
1946. január 31.

Az államforma rendezése a második világháború utáni újrakezdés egyik leglényegesebb kérdésének bizonyult. A felemás alkotmányjogi helyzet felszámolásának szükségességét elsőként a Szociáldemokrata Párt vetette fel 1945. december 1-jén, a Tildy-kormány programjának vitája során, majd a Magyar Radikális és a Polgári Demokrata Párt is csatlakozott a kezdeményezéshez. A köztársaság megteremtésétől kül- és belpolitikai előnyöket is reméltek, és a próbálkozó demokrácia garanciáját látták benne. 1946. január elején a Magyar Kommunista Párt is kiállt a köztársaság megteremtése mellett, míg a kisgazdapárt – több más politikai, közéleti és egyházi aktorhoz hasonlóan – megosztott volt a kérdésben. Slachta Margit 1946. január 31-én hosszú beszédben intett óvatosságra és körültekintésre ilyen jelentős döntés meghozatala előtt. A nemzetgyűlés azonban a kétnapos vitát követően az 1946. évi I. tc. a köztársaságot kinyilvánította, és február 1-jén közfelkiáltással Tildy Zoltánt választotta meg köztársasági elnöknek.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Mostanáig az egyik szempontból hallottuk megvilágítani a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot. Én a másik szempontból szeretnék hozzászólni. Higgyék el t. Képviselőtársaim, hogy tiszta meggyőződés alapján beszélek, és hogy nem kérek magamnak semmit, csak azt, hogy szolgálhassam a hazát. Éppen ezért nagyon hálás leszek, ha olyan szívesek lesznek, hogy meghallgatják teljes tárgyilagosságra törekvő hozzászólásomat.

A tegnapi felszólalók többsége megemlítette, hogy magában véve a királyság vagy a köztársaság nem jelent a demokráciával szemben ellentétet, mert lehet jó az egyik is és lehet jó a másik is. *(Felkiáltások a kommunista párt oldalán: Csak a köztársaság jó!)* Attól függ, milyen tartalommal töltik meg azok, akik a hatalmat kezelik. A magam részéről azt kívánom ehhez hozzátenni, hogy nekem is ez a meggyőződésem, és nem azt mondom, hogy az egyik önmagában véve rossz, a másik önmagában véve jó, hanem azt mondom, hogy az alkotmányforma csak akkor jó, ha transzcendentális alapon áll, vagyis ha a nép is és a főhatalom hordozói is tudják és vallják, hogy felelősséggel viselik a hatalmat, és hogy ezzel a felelősséggel az Úristennek tartoznak. *(Felkiáltások a kommunista párton és szociáldemokrata párton: A népnek is tartoznak!)* De nem végelemzésben, mert végelemzésben a nép is az Úristennek tartozik felelősséggel **(Vas Zoltán [kp]: És Mindszentynek!)** azért a hatalomért, mellyel rendelkezik, aki úgy alkotta

meg az emberiség törvényeit, hogy a közösségnek hatalmat adott, végeredményben Ő minden hatalom forrása. (**Szirmai István** [kp]: Miért hozza kapcsolatba a nagybirtokosok érdekeit az Úristennel?)

Jónak találok a köztársaságot is, éppen úgy, mint a királyságot, ha úgy ismeri el az alattvalók természetjogát – tehát az élethez, a megélhetéshez, a lelkiismereti szabadsághoz, az önrendelkezéshez stb.-hez való jogot – mint amelyet az Úristen adott nekik, és amelyhez nyúlni nem szabad mindaddig, amíg azt valaki el nem játszotta. (**Vas Zoltán** [kp]: Amíg az Úristen vagy Mindszenty meg nem engedi! – *Zaj a kommunista párt soraiban.*)

Elnök [Nagy Ferenc]: Csendet kérek, képviselő urak! (**Juhász István** [szd]: Mi van a bottal?)

Slachta Margit (pk): Nagyon szívesen válaszolok erre máskor, de most egy sokkal döntőbb dologról van szó. (**Juhász István** [szd]: 25 vagy 50? Egyezünk meg!) Kérem, éppen önök nem beszélhetnek erről, mert önök a rádióban is és a sajtóban is állandóan halálbüntetést kértek az árdrágítókra. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párt soraiban: A fasisztákra az kellene! – Egy hang a szociáldemokrata párton: Inkább lett volna halálbüntetés, nem lett volna akkor második világháború! – Felkiáltások a kisgazdapárt soraiban: Halljuk a szónokot! – Marosán György* [szd]: Csak nem akarja itt a gyilkosokat megvédeni?)

Azonban a mi esetünkben nem egyszerűen arról van szó, hogy válasszunk a királyság és a köztársaság között, hanem arról van szó, hogy egy ezeréves királyságtól megválunk, és átmegyünk a másik alkotmányformába, (**Szirmai István** [kp]: A köztársasági ezer évbe!) és pedig éppen azon a lényeges ponton fogunk eltérni a királyságtól, amelyet az előbb igen hangsúlyoztam, hogy tudniillik a vallásos alapon álló világnézettől távolabb kerülünk. (**Marosán György** [szd]: Ne sajtátsák ki a vallást!)

Ha elolvassuk Szent István intelmeit fiához, Szent Imre hercegehez, abból láthatjuk, milyen nagyon mélyen vallásos alapra volt állítva és van állítva a magyar királyság államformája. Azt mondja például: „A király tündököljön minden erényben, de különösen legyen kegyes és irgalmas. A kegyetlen és gonosz király bitorolja a király nevet; joggal nevezik inkább zsarnoknak.

Azért, szerelmes fiam, szívem gyönyörűsége, reménységes magzatom, kérlek és parancsolom, hogy mindenütt és mindenben a kegyesség támogassa lépteidet. Ne csak atyádfiait és rokonaidat, a hercegeket és gazdagokat, szomszédaidat és hazádfiait vedd kegyes oltalmadba, hanem a külföldieket s a hozzád betérő idegeket is. A kegyesség jócselekedetei vezérelnek téged a legnagyobb boldogságra.

Ne csak a gazdagok érezzék türelmed jóságát, hanem a védtelen gyöngék is. Azután légy erős, hogy a siker el ne szédítsen, a szerencsétlenség össze ne törjön. De légy alázatos is, hogy Isten fölmagasztaljon itt és a másvilágon. Légy mértéktartó, kelleténél jobban senkit se büntess és ne is kárhoztass. Légy szelíd, hogy az igazság ellen sohase tusakodjál. Légy tisztességtudó, hogy szántsándékkal

soha senkit gyalázzal ne illess. Légy szemérmes, hogy kikerüld a halál fulánkját: az érzékiség fertőjét. Ezeket az erényeket szedegtettem össze számodra. Ezekből fond királyi koronádat. Nélkülök sem a földön nem uralkodhatik senki, sem az örökkévalóság országába be nem mehet.”¹⁵² (*Közbeszólás a parasztpárt oldaláról*: Azoknak kellett volna elmondani ezt! – **Marosán György** [szd]: Csak azok nem fogadták meg ezt a tanácsot! – *Egy hang a kommunista párton*: Ez bibliaóra?)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak. Méltóztassanak a közbeszólásoktól tartózkodni.

Slachta Margit (pk): Ha tehát most nézem a köztársasági alkotmányformára vonatkozó törvényjavaslatot, akkor éppen az ettől a szellemtől való eltérést kell megállapítanom, amennyiben a javaslatban inkább a Rousseau-féle mentalitás uralkodik, és az eddigi tradicionális magyar mentalitás nem fejeződik ki benne. Pedig akár ilyen az államforma, akár olyan, a magyar nép lelkéből kell fakadnia, (*Élénk felkiáltások a kommunista párt soraiban*: Abból is fakad!) és magába kell vennie a magyar nép lelkét, szellemét, és a történelmi fejlődésen kell nyugodnia. (**Marosán György** [szd] – *gúnyosan*: Ferenc Jóska tele volt magyar mentalitással!)

Talán azt mondja valaki, hogy Szent István intelmeinek a kormányzáshoz nincs sok közük. Nagy tévedés, mert aki a hatalom hordozója, az lelkiismerete szerint érvényesíti azt, és ha ilyen vallásos meggyőződéssel, tehát Isten iránti felelősséggel cselekszik, akkor egészen másképp fogja ezt tenni, mintha hitetlenül nem lát polgártársaiban mást, mint egyszerűen hatalmának eszközeit.

Éppen ezért szeretnék erre vonatkozóan Mária Terézia intézkedéseiből valamit felolvasni, annyival is inkább, mert az előadó úr tegnap kitért II. József intézkedéseire, amelyekkel a jobbágyság sorsát akarta enyhíteni. Megjegyzendő, nemcsak II. József, hanem a Habsburg-királyok egész sora cselekedte ezt, Mária Terézia pedig vallásos indokolással tette, mint dr. Éber Antal... (*Zaj a kommunista és szociáldemokrata párt oldalán*. – *Halljuk! Halljuk! a kisgazdapárton*. – **Marosán György** [szd]: Kérdezze meg a magyar vidéken, hogy mi a vélemény a Habsburg-királyokról! Kérdezze meg a magyar parasztot!)

Elnök: Csendet kérek!.

Slachta Margit (pk): „...„Széchenyi gazdaságpolitikája” című művének 61. oldalán olvassuk... (**Marosán György** [szd]: Akkor nem cselekedtek volna négyszáz évig a magyarság ellen! – **Perr Viktor** [kg]: Nem magára vagyok kíváncsi, hanem a szónokra. – *Zaj*.)

Elnök: Csendet kérek!

¹⁵² Szent István király Intelmei Imre herceghez, X. fejezet

Slachta Margit (pk): ...hogy Mária Terézia akart lelkiismereti indokolással a jobbágyság sorsán segíteni, azonban (*Közbeszólás a parasztpárt oldalán*: Nem segített!) a rendekkel nem tudott zöldságra jutni. „Ennek ellenére nem ejtette el tervét, hogy tudniillik a jobbágyok sorsán enyhítsen, és az 1764–65. évi országgyűlésen újból igyekezett a jobbágyreformot a rendek közreműködésével megvalósítani. Amikor törekvése ezúttal is hajótörést szenvedett, elhatározta, hogy az országgyűlés nélkül lép közbe, mert mint mondotta: – és ezen van most a hangsúly – »nem akarok egypár mágnás és nemes miatt elkárhozni.«¹⁵³ Itt van az a lelkiismereti motívum, mely miatt végtelenül fontos, hogy az alkotmány válás alapokon nyugodjék. Azt mondja a királynő: „nem akarok egypár mágnás és nemes miatt elkárhozni”. „Az országgyűlés berekesztése után tehát megbízást adott gróf Festetich Pálnak, a kamara alelnökének, hogy pontos adatgyűjtés útján írassa össze községenként az összes jobbágybirtokokat és a rajtuk nyugvó teherrel a kötelezettségeket is. Az úrbér elkészítése nagy munka volt. 217 017 egész telket vettek fel.¹⁵⁴ Az urbáriumot 1767-ig elvégezték és kihirdették. Jelentősége nemcsak abban állott, hogy tisztázta a jogi viszonyokat és kötelmeket, hanem megállapította ezen túlmenőleg a minimumokat is, amelyekből többé a jobbágyoktól elvenni semmit sem szabad.

Ennek a rendelkezésnek nemcsak az a szociális szempont volt az alapja, hogy a jobbágy megélhetését biztosítsa, hanem az a mezőgazdasági érdek is, hogy a jobbágnak legyen elég földje a háromnyomású gazdálkodásra való áttérésre.¹⁵⁵ (*Zaj a kommunista párt soraiban.*) Én itt tulajdonképpen a vallásos motívumot akartam kiemelni.

Minthogy az előadó úr hivatkozott II. Józsefre, engedjék még, hogy röviden felolvassam azt is, ami annak a megjegyzésnek a tartalma. II. József, mint tudjuk, haladó gondolkodású ember volt, és itt a történelemnek olyan rendkívüli esetével állunk szemben, amikor az uralkodó a „forradalmár” a nemzettel szemben, s amikor (**Kondor Imre** [pp]: Szálasi is forradalmár volt a nemzettel szemben! – *Nagy zaj a kommunista párt és a szociáldemokrata párt soraiban.*) a mostani köztársasági alkotmányra vonatkozó törvényjavaslat „négy száz éves küzdelmet” említ az uralkodóház és a nemzet közt. (**Kondor Imre** [pp]: Nemzetellenes forradalomra nincs szükség! – *Zaj.*) Ennek a küzdelemnek nagy részét a jobbágyság

¹⁵³ Az idézet pontosan: „Mária Terézia nem ejtette el tervét és az 1764/65. évi országgyűlésen újból igyekezett a jobbágyreformot a rendek közreműködésével megoldani. Amikor törekvése ezúttal is hajótörést szenvedett, elhatározta, hogy az országgyűlés nélkül lép közbe, mert – mint mondta – »nem akarok egy pár mágnás és nemes miatt elkárhozni.«” In Éber Antal: Széchenyi gazdaságpolitikája. Budapest, 1940. 61.

¹⁵⁴ Itt Slachta Margit egy mondatot kihagyott az általa idézett kötetből: „Ebből az anyországra 153 428 esett összesen 5,6 millió hold területtel.” In Uo.

¹⁵⁵ Uo. 61–62.

felszabadításáért folyó küzdelem képezte. Ha tárgyilagosak vagyunk, tudomásul kell vennünk, hogy a Habsburg-királyok a jobbágyok mellett állottak a nemes-séggel szemben. (*Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiban.*)

II. József jól ismerte a magyar alkotmányt, de mivel jellemes ember volt, a jobbágyok is feltétlenül segíteni akart, több más reformot is valósítani akart, azért nem koronáztatta meg magát, hanem rendeletekkel kormányzott, s ez okozta azt, hogy az ország annyira ellene volt. Amikor halálos ágyán feküdt, minden rendeletét visszavonta, egyes egyedül a jobbágyokra vonatkozót hagyta meg. Méltó és igazságos tehát – éppen a kisgazdapárt vezérszónokának felszólalásával kapcsolatban mondom –, hogy a kisgazdapárt ezt a történelmi igazságot el ne felejtse. (*Zaj a kommunista- és a szociáldemokrata párt oldalán. – Egy hang a kommunista párt soraiban: Szép szándék, semmi cselekedet!*) II. József 1785. augusztus 21-i rendeletének tárgya a következő (*olvassa*): „A jobbágy nevet és a személyes függés fogalmát megszünteti, a szabad költözködést helyreállítja, a jobbágy fiainak szabad pályaválasztást enged, ingó vagyonáról szabad rendelkezést biztosít, megvédi őt attól, hogy úrbéri telkéből ok nélkül kivessék, és a földesúr elleni védelemmel az úrszék helyett az újonnan szervezett alispáni hivatalt bízta meg. Az egész jobbágyvédelemnek az a sarkpontja, hogy a vármegye ne legyen többé a földesurak szervezete...” (**Andrássy Dániel** [kg]: Négyszáz éves szenvedés után nem lehet Habsburg-propagandát csinálni itt a parlamentben! – *Lelkes taps a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiban.* – **Andrássy Dániel** [kg]: Minden magyarnak vannak ősei, akik azért pusztultak el, mert a Habsburg-dinasztia uralkodott itt! – *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): És a jobbágyoknak még több leszármazottja van, a nép fiai, akiket ezek a törvények szabadítottak fel. (**Ortutay Gyula** [kg]: 1849. október 6-a is volt! – **Andrássy Dániel** [kg]: Hát felejtjük el Aradot? – *Zaj.*) Most készül a köztársasági törvény, amely szólásszabadságot biztosít mindenkinek. (*Felkiáltások a kommunista párton: De nem a reakciónak! – Zaj. – Egy hang a kisgazdapárton: De nem a propagandának! – Az elnök csenget.*) Ha önöknek szólásszabadságuk van, képviselő urak, akkor nekem is van. (**Andrássy Dániel** [kg]: Elismerem, demokrácia van, de ez mégiscsak abszurdum!)

Demokrácia annak számára, aki azt teszi, amit önök akarnak, de nem annak számára, aki mást gondol. (*Zaj és felkiáltások a szociáldemokrata- és a kommunista párton: Elég volt! – Halljuk! Halljuk!*) Tehát folytatom. „...hanem az állam képvisellete, amely inkább a jobbágy érdekeit tartja szem előtt, semmint a földesurakéit.” (*Zaj és ellentmondások a kommunista párton.*) „A másik sarkpont, a nemesi földnek adókötelezettsége volt, minek következtében a jobbágy állami terhei tetemesen csökkenthetők lettek.” (*Egy hang a kommunista párt soraiban: Tiszta Habsburg-agitáció!*)

A másik megjegyzésem az, hogy az alkotmányozásnál az organikus fejlődés rendkívül fontos, mert ha törés következik be (*Felkiáltások a parasztpárton: Összetört az ország!* – *Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán: Nem törés, mert négyszáz év elég volt arra, hogy tanuljunk!* – *Zaj.*) az előző alkotmánnyal szemben, akkor az mindig rázkódással jár. (*Zaj a szociáldemokrata és a kommunista párt oldalán. – Egy hang a szociáldemokrata párton: A rázkódás olyan nagy, hogy romokban hever az ország!*) Rendkívül nagy történelmi és fejlődésismeretet tételez fel, és rendkívül nagy felelősséggel jár egy ilyen átvágás eszközlése, különösen olyan kimondhatatlanul nehéz időkben, mint amilyenek a mai idők. (*Felkiáltások a kisgazdapárton: Vállaljuk!*)

A továbbiakban az az észrevételem (**Fülöp József** [kp]: Hogy nem kell köztársaság! – – *Zaj és derűltég.*) a köztársaságra vonatkozó törvényjavaslattal szemben, hogy a Szent Koronára vonatkozólag nem tartalmaz semminemű intézkedést. (*Zaj és felkiáltások a szociáldemokrata és a kommunista párton: Múzeumba kell tenni!*) Mi ugyan kicsiny ország vagyunk, de van egy páratlan értékünk, a Szent Korona. Ez a Szent Korona ezeréves, és talán az egész földön nincs egy másik ilyen régi korona, amelyhez annyi történelem és annyi tradíció fűződik. (*Egy hang a parasztpárton: Szép muzeális érték!* – **Marosán György** [szd]: Az fáj, hogy nem koronázhatnak többé Magyarországon! Az fáj! Hát nem fognak koronázni! – *Zaj.*) Amikor a Szent István-évben itt volt Pacelli államtitkár, a mostani Szent Atyánk¹⁵⁶, akkor látni kívánta a Szent Koronát, amelyet meghatva nézvé, letérdelt előtte. Nincs a világnak egy másik ilyen koronája, ha még olyan értékes is, (*Egy hang a szociáldemokrata párton: Jobban kellett volna rá vigyázni!*) hogy egy országot lehet rajta venni, vagy pedig ha olyan is, mint a napóleoni korona, amelyet nem ékkövek, hanem Napóleon hadvezéreinek arcképei díszítenek, amely előtt valakinek is eszébe jutna letérdelni. Amikor Pacelli bíboros elhagyta az országot, a határhoz érve finom célzattal ilyen kezdetű sürgönnyel köszönte meg a vendéglátást: „A magyar királyság határáról köszönöm a páratlan vendéglátást.” (**Fülöp József** [kp]: Esti altatómese! – *Zaj.*) Nekünk tehát egy olyan koronánk van, amelyre vonatkozóan Magyarországon – mivel a magyaroknak erős jogi érzéke van – egészen külön tan fejlődött ki, a Szent Korona-tana. Igaz, hogy tegnap Kéthly képviselőtársunk felszólalásában azt hallottuk, hogy a Szent Korona-tana csak „fikció”, (**Ratkó Anna** [kp]: Úgy is van! – *Felkiáltások: Éljen Kéthly!* – *Taps a szociáldemokrata és a kommunista párton.*) vagyis egy kitétel, egy gondolat, amelynek azonban tartalma nincs. (*Egy hang a szociáldemokrata párton: De mennyire nincs!*)

Miután a Szent Korona-tanának van tartalma, legyen szabad röviden összefoglalnom, hogy miben áll tulajdonképpen a Szent Koronára vonatkozó rész.

¹⁵⁶ Ekkor XII. Piusz a pápa.

(*Felkiáltások*: Tudjuk! – **Kondor Imre** [pp]: Nem iskola ez! – **Marosán György** [szd]: Adják vissza a koronát, veszünk érte búzát!) A Szent Korona (*Egy hang a kisgazdapárton*: Ezer holdakkal körítve!) nem a király jelképe csupán, hanem a magyar nemzeté. (*Zaj*.) Az egész világon csak a magyar koronának van meg az a jellegzetessége, hogy az a királyt és a nemzetet összefogja; amikor a királyt koronázzák, a nemzetet is koronázzák. (*Zaj a kommunista párt oldalán*.) A magyar Szent Korona nem a király jelvénye, hanem az ország jelvénye. (*Felkiáltások a kommunista párt oldalán*: A reakció jelvénye!) A magyar Szent Korona mindnyájunkat egybefoglal. Mi koronázott nemzet vagyunk. (*Felkiáltások a kommunista párt oldalán*: Voltunk!) Nagy igénye van – talán csak volt, de talán még lesz is a magyar nemzetnek – aziránt, hogy a jogelviség, mintegy személyesítve és a királytól függetlenül is, ott álljon a nemzet számára, miért is mintegy személyiséggel ruházta fel a Szent Koronát. Magyarország a Szent Korona országa. (**Jékelyi László** [kg]: Kossuth országa! A magyar nép országa! – *Zaj*.) A magyar föld a Szent Korona földje, (**Nánási László** [pp]: A magyar nép földje!) a Szent Korona minden jognak a gyökere. (*Zaj*. – *Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldalán*: Ázsiából hozták azt a koronát?)

Amikor a köztársasági alaptörvény ettől az ősi gyökértől elszakítja az alkotmányt, (*Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldalán*: Talajgyökértől! – **Ratkó Anna** [kp]: A bottól! A botütéstől, nem a gyökértől! – *Zaj*. – *Az elnök csenget*.) akkor az alapokmánynak erről intézkednie kell, nem hallgathatja el egyszerűen a magyar Szent Koronát, mintha nem léteznék. (*Egy hang a kisgazdapárt oldalán*: Szép régiség!) A Szent Korona-tana nem fikció, ilyen állítani igen nagy tévedés. A Szent Korona ugyanis ebben a felfogásban állandóan inti a hatalom két hordozóját, a nemzetet és a királyt a jogelviségre. Most, hogy ettől időnkint elsiklás történik, az más kérdés.

Mindig csak azt beszéljük és azt halljuk, hogy mi rossz a királyságban. (*Egy hang a kisgazdapárton*: Azért voltak közjogi viták!) Úgy állítjuk be, mintha a köztársasági formában nem történhetné semmi visszaélés. Csodálatos logikátlanság ez, hiszen most Európának nagy szerencsétlenségét a legmodernebb vonalvezetés okozta, ami nem a királyságok idején történt, hanem köztársasági keretek közt. (**Jékelyi László** [kg]: A diktatúrák idejében! – **Ratkó Anna** [kp]: Hogy Vilmos császár üdvözölte Hitlert, arról nem beszélünk! – *Zaj*.) És mégis a tárgyilagosságtól eltérve arról soha nem beszélünk, hogyha a köztársasági formákra térünk át, akkor is ugyanúgy lehetségesek bajok, visszaélések és vívódások, sőt még inkább. (**Fülöp József** [kp]: Unalmas Habsburg-agitáció, amit csinál!)

A magyar Szent Koronát nagy tiszteletben tartotta a nemzet, (*Felkiáltások a kisgazdapárt soraiból*: Mi is tiszteletben tartjuk!) és miután így megszemélyesítve látta maga előtt, külön koronaöröket rendelt mellé és testőrséget szervezett. (**Nánási László** [pp]: Azoknak a naplopását is a magyar parasztnak kellett megfizetni!) Azt mondaná valaki, hogy ez hiábavaló formáság, mert amikor

a testőr ott áll a királyi palotában festői öltözetében, (*Felkiáltások a kommunista párt oldalán*: Ahá! Ez az! – **Marosán György** [szd]: Ez még nem teszi boldoggá az országot! – *Egy hang a kisgazdapárt soraiból*: És kiszöktették a Koronát az országból. – *Zaj*. – *Az elnök csenget.*) áll mozdulatlanul, művészileg cizellált alabárdját tartva, azzal nemcsak azt fejezi ki, hogy ott örködik a király vagy a Szent Korona mellett, (**Marosán György** [szd]: A koronára vigyázzon, ne a királyra!) hanem azt is kifejezi, hogy a nemzet önmagát ilyen nagynak, ilyen nemesnek, ilyen magasrendűnek tartja. Mert ne felejtjük el, hogy amilyen alapvető alkotmányforma érvényes az országban, azzal a nemzet önmagát fejezi ki. (**Marosán György** [szd]: Úgy van! – **Jékelyi László** [kg]: Éljen a köztársaság! – *Éljenezés és taps a kommunista-, a szociáldemokrata és a parasztpárton, valamint a kisgazdapárt oldalán*. – **Ratkó Anna** [kp]: Hallgasson a Slachta Margit!) Nem mindegy tehát, hogy azt az illetőt, aki a nemzetet képviseli és megszemélyesíti, vagy a Szent Koronát, amely a hatalom fő hordozóját és a nemzet minden fiát egybefoglalja, milyen módon tiszteli és ezen tiszteletét hogyan fejezi ki a nemzet, mert minél nagyobb tisztelettel, minél nagyobb ünnepélyességgel áll őrt az őt kifejező hatalom mellett – most a Szent Koronáról beszélek –, annál magasabb rendűnek vallja önmagát. (**Andrássy Dániel** [kg]: Hát mi szenvedjük meg, mint 1919-ben, hogy húsz év múlva megint romokban legyen az ország? Ezt akarja a szónok? – *Zaj a Ház minden oldalán.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! (*Egy hang a kommunista párt soraiból*: 1914-ben is a Koronával vitték a nemzetet a szerencsétlenségbe! – **Juhász István** [szd]: Mindent meggondoltam – mondá József bá!¹⁵⁷ – *Egy hang a kommunista párt oldalán*: Hogy nem unta már meg! – *Derültség*. – *Egy hang a kommunista párt soraiból*: Éljen a köztársaság! – *Éljenezés és taps a kommunista és a szociáldemokrata párton*. – **Nánási László** [pp]: A koronából csak egy jutott a parasztnak: a Dózsa György koronája!) Csendet kérek. (**Marosán György** [szd]: De erről nem beszélnek ilyen szépen! Csak a királyságról! Eladták az országot!)

Csendet kérek! Marosán képviselő urat kérem, maradjon csendben! (*Egy hang a kommunista párt oldalán*: Történelmi lecke a parlament tagjainak!) Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): Nagyon olcsó dolog demagógiával dolgozni: én tárgyi okokat hozok fel. Nekünk tehát tudatában kell lennünk annak, hogy amikor ki-mondjuk a köztársaságot, ezzel nemcsak a király fejéről, hanem saját fejünkről is levesszük a koronát. (**Vas Zoltán** [kp]: Levesszük! Kibirjuk! – **Samu László** [kg]: Dózsa fejéről beszéljen! Dózsaééről! – **Piatrik János** [kg]: Elég lesz nekünk a kalap is, nem kell a korona! – *Egy hang a kommunista párt oldalán*: A koronát

¹⁵⁷ Utalás Ferenc József 1914. július 28-i „Népeimhez” című manifesztumára, amelyben a Szerbiának küldött hadüzenet kapcsán fogalmazott így: „Mindent megfontoltam, mindent meggondoltam.”

levesszük, ha szabadságot kapunk! – *Egy hang a kisgazdapárt oldalán:* Hozzá kell számítani a gyapjasakat, az aranygyapjasakat is! – *Egy hang a kisgazdapárt oldalán:* A szolgabíró! Azt mondtam, hogy kár nekünk itt a nemzetgyűlés Házában – különösen, amikor a nemzetgyűlés egyezer-éves múltjától készül elválni az országot – olcsó demagógiával dolgozni. (*Ellentmondások a kommunista párt oldalán.* – **Marosán György** [szd]: Ez a demagógia! – **Faragó László** [szd]: Kossuth is benne van az ezer évben!) Mit akadályozta az országot a Szent Korona az elmúlt huszonöt év alatt, amikor birtokosa nem volt itthon? Semmit! (**Nánási László** [pp]: Az előbb azt mondta, hogy a nemzeté a Korona! – *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek! (*Egy hang a kisgazdapárt oldalán:* Az nem családi tulajdon! – **Piatrik János** [kg]: Elmúltak már azok az idők!)

Slachta Margit (pk): További megjegyzésem az, hogy amikor majd intézkedés történik arról, mi legyen a Szent Koronával, és esetleg elhatározzák, hogy betegyék a múzeumba, (**Juhász István** [szd]: Mondjuk, egy református királynak tesszük a fejére!) a detronizált Szent Korona már egy halott korona lesz, nem élő személyiség, mint most, mikor élő jelkép és élő jogforrás. Olyan lesz, mint egy drága halott, kit beteszünk a koporsóba, és tudatunk van arról, hogy csak holtteste van itt. Másként mondhatta a magyarság magáénak Apponyit, amikor Genfben a Nemzetek Szövetsége előtt harcolt a szegény letiport Magyarország jogaiért, (**Marosán György** [szd]: De nem a királyságért! Kötelessége volt!) mint most, amikor őseinek kriptájában alussza örök álmát. (**Jékelyi László** [kg]: Jogforrás a magyar nemzet! – *Egy hang a kisgazdapárt oldalán:* Éppen azért nem tudott elérni eredményeket! A feudális Magyarország miatt!)

A Magyarország címerében levő korona, éppen úgy, mint a Budapest székesfőváros címerében levő korona, az élő koronát jelenti. Amikor tehát a Szent Koronát eltemetjük, nagy hiány, hogy az alapokmány a magyar címerről nem rendelkezik. Valóban ellentmondás volna a magyar koronát a címeren hagyni akkor, amikor a Szent István-i szellemet, tradíciót és a Szent Koronát el akarjuk helyezni a múzeumban. (**Marosán György** [szd]: Hát valami csak történt Szent István óta Magyarországon! Nem?) A címer változatlan használata ugyanolyan volna, mintha egy élelmiszerüzlet kirakatába ékszereket tennének ki. (*Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párt oldalán.* – *Közbeszólás a szociáldemokrata párt oldalán:* Zálogban is volt!) Ha belső logikával dolgozunk, igazabbak vagyunk, ha letöröljük a főváros és az ország címeréről is a Szent Koronát. (**Juhász István** [szd]: Ki ad többet érte?)

Most néhány részletkérdésre térek át a javaslattal kapcsolatban. (*Közbeszólás a szociáldemokrata párt oldalán:* Nincs ideje, letelt!)

Sokat hallottunk arról, hogy nagyon sürgős ez a törvény most a békekötés miatt, mert a békét létrehozó hatalmak szívesen vennék, ha mi már köztársaság lennénk akkor, amikor a békekötés megtörténik. Ez indokolná a sürgőséget. Legyen szabad azt mondanom, hogy szerintem az élelmezési probléma

és a közbiztonság megoldása, a gazdasági újjáépítés és a béke feltételeinek előkészítése ennél sokkal sürgősebb. (**Kovács István** [kp]: De ez összefügg azokkal! – **Marosán György** [szd]: Megcsináljuk a béke-előkészítést úgyis!) De vajon mit értünk azon, hogy „szívesen vennék”. (**Marosán György** [szd]: Még nem láttunk téglahordó királyt!) Bizonyára anyagi előnyöknek kell lenni a mögött, amit úgy szoktunk fogalmazni, hogy „az ország érdeke”. (**Piatrik János** [kg]: A király sem tudja megcsinálni!)

A kisgazdapárt választási plakátjain olvastam azt a jelszót, amely tehát programszerű, (*Halljuk! Halljuk!*) hogy: „Jólétünknel előbbre való a becsületünk”. (*Felkiáltások*: Az igaz! – **Samu László** [kg]: Éppen azért! – **Bereczky Albert** [kg] **államtitkár**: Igaz! Helyes! – **Kiss Gergely** [kg]: De mit csinálunk a koronával? – **Hódy György** [kg]: Sajnos az erkölcs nagyon keveset kamatozott! – **Sulyok Dezső** [kg] **előadó** – *a szónok felé*: De mi köze a becsülethez ennek, amit ön mond?! – *Taps a Ház minden oldalán*. – **Marosán György** [szd]: Az előadónak szabad közbeszólni? – *Derűtség*.) Nem becsület a váltóasztalra dobni a Szent Koronát anyagi előnyök reményében, ami iránt nagyon kevés érdeke van a mai kormánynak. (*Zaj a kisgazdapárt oldalán*. – **Andrássy Dániel** [kg]: Ez a beszéd azért jó, mert mutatja, milyen egységes a nemzetgyűlés! – *Taps a Ház minden oldalán*.) Ez a beszéd azért jó, (*Felkiáltások*: Semmiért!) hogy hangot adjon azok meggyőződésének is, (*Közbeszólás a kommunista párt oldalán*: Akik nem mernek kiállni!) akiknek nem adatott mód arra, hogy itt megmondják, hogy hívek akarnak maradni a Szent István-i tradíciókhoz. (**Samu László** [kg]: Azért jó, hogy eltussolja Dózsa tüzes trónját a Szent Koronával! – *Zaj*. – *Az elnök csenget*. – **Ortutay Gyula** [kg]: Kossuth Lajost követjük és nem Ferenc Józsefet!)

Ez a mottó lényegében azt akarja kifejezni, hogy az erkölcsi értékek előbbre valók, mint az anyagi érdekek, és végelemzésben a nemzetnek nagyobb érdeke, hogy erkölcsi tőkéje legyen, mint pillanatnyi előnye, mert végeredményben az erkölcsi tőke hozza meg az anyagi jólétet is. (*Mozgás a kommunista párt soraiban*. – **Piatrik János** [kg]: A munka hozza meg! A munka!) Mi teljesen tönkrementünk, gazdasági újjáépítésünk csak a belső erőkre támaszkodva lehetetlen. Minél nagyobb az erkölcsi tőkénk, annál inkább támaszkodhatunk a külföld tőkéjére, amelynek azonban erkölcsi garanciákra van szüksége. (*Közbeszólás a kisgazdapárt oldalán*: Azért jó a köztársaság!) De kérdezem, mélyen t. Nemzetgyűlés, vajon egy egységes, ezeréves vagy egy évezredből kinövő organikus fejlődés ad-e nagyobb garanciát a külföldnek arra, hogy az itt befektetett tőkéjét visszakapja, vagy pedig az egynéhány hetes köztársaság? (**Samu László** [kg]: A köztársaság erkölcstelen? – **Zöld Sándor** [kp]: Hol a Ludas Matyi gyorsírója?) Akkor még csak néhány hetes lesz a köztársaság, amikor a békét meg fogják kötni. (*Egy hang a kisgazdapárt oldalán*: Elég baj az!)

Ha tovább nézem annak az állításnak tulajdonképpeni alapját, hogy szívesen vennék a békekötő felek, ha mi köztársaság volnánk, (*Közbeszólás a kisgazdapárt*

oldalán: Van ízlésük!) akkor kérdezem, hogy kik vennék szívesen? Anglia, amely királyság? Amerika, amely mellett oly kicsinyek vagyunk, hogy ezzel a kérdéssel az Egyesült Államok valóban nem törődnek, (*Közbeszólás a kiscgazdapárt oldalán:* Ilyent nem lehet mondani!) vagy pedig talán a Szovjetunió, amikor Sztálin nemrégén küldött a román királynak győzelmi rendjelet? Tehát akkor a békét kötő, a békéről tárgyaló felek közül melyiknek olyan fontos, hogy mi köztársaság legyünk? (*Felkiáltások:* Saját magunknak! – *Egy hang a kommunista párt oldalán:* Éljen Sztálin! – **Marosán György** [szd] – *a szónok felé:* Nyugodjon meg, mindig kevesebb király lesz Európában! – *Folytonos zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Slachta Margit (pk): Az alkotmányváltoztatás második indokolása az szokott lenni, hogy körülöttünk már mindenütt köztársaságok vannak, (*Zajos felkiáltások a szociáldemokrata és a kommunista párt oldalán:* Úgy van! Ez a helyes!) vagyis hogy utánozzuk azt, amit a többiek tesznek. (*Felkiáltások a kommunista párt oldalán:* Nem utánozzuk! 1848-at állítjuk helyre! Azt, amit Kossuth tett! – **Fülöp József** [kp]: Nem hiszi, hogy a magyar nép kívánsága ez? – *Folytonos zaj.*)

Aki visszalapoz a történelemben, (*Egy hang a kommunista párt oldalán:* Mi előre nézünk! – *Közbeszólás a szociáldemokrata párt oldalán:* Múltadban nincs öröm! – *Zaj.*) az láthatja, hogy veszített háborúk után mindig be szokott következni a tragédia utolsó fejezeteként az, hogy ami addig volt, azt felborítják. Logika ugyan nincs benne, (**Marosán György** [szd]: A királyságban nincs logika, az biztos!) különösen a mostani időben, mikor nem királyságok döntötték romba Európát. Tény azonban, hogy a veszített háborúk után a nyomor és a gond összezavarja a lelkeket, aminthogy a magánéletben is, ha egy családban nagy küzdelmek vannak, akkor ahelyett, hogy összefognának a család tagjai, egymásnak mennek. (**Fülöp József** [kp]: Összefog a magyar nép! – *Élénk helyeslés és taps a kiscgazdapárt, a szociáldemokrata párt és a kommunista párt oldalán.* – *Közbeszólás a kommunista párt oldalán:* A Habsburgokkal nem fogunk össze! – **Marosán György** [szd]: Albrechtnek nem lesz módja még egyszer, hogy politikai mozgalmat pénzeljen Magyarországon! – *Folytonos zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Slachta Margit (pk): A köztársasági államformánál egész Európa példájára hivatkoznak. Ami Európában alkotmányok tekintetében bekövetkezett, az történelmi szükségszerűségi folyamat. Gondoljunk azonban Telekinek szavaira, aki azt mondta: „Csak annak a nemzetnek van jövője, amelyik nemzeti eszméit a történelem viharai között sem hagyja el.” (**Erdei István** [szd]: A mi tradícionk Dózsa György trónja! – *Közbeszólás a kommunista párt oldalán:* De Dózsáról nem beszél! – *Egy hang a kiscgazdapárt oldalán:* Dózsának vaskoronája volt! – *Zaj.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Slachta Margit (pk): Ez a történelmi sodrat a legkisebb részletekig jelentkezik nálunk is. Azt akarjuk, hogy most minden más legyen, mint volt: a Sas-utca

nevének megváltoztatásától, attól kezdve, hogy a vezérszónokokat, akik a pártok megbízásából beszélnek, most kijelölt szónokoknak nevezzük, az alkotmány felforgatásáig. (*Egy hang a kisgazdapárt oldalán*: Csak ami rossz volt!) Ez történik a körülöttünk lévő többi országokban is, ami az utánzási ösztönt is felkelti. De a történelmi szükségszerűség ellenére is mi szabadon határozhatunk. (**Marosán György** [szd]: Azért ragaszkodunk a köztársasághoz, mert szabadok vagyunk! – *Közbeszólás a kisgazdapárt oldalán*: Ennek alá vagyunk rendelve!)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): Külön nagy érték van abban, ha egy meginduló hőmpölygő folyamatban nem úszunk az árral csak azért, hogy vele ússzunk, hanem megállunk, magunkat függetleníjük, a legkomolyabb vizsgálat alá vesszük motívumainkat, és megkérdézzük lelkiismeretünket: (**Sári Ignác** [kg] **államtitkár**: Megtörtént!) van-e állásfoglalásunkban logika? Ha csupán a királyok okozták volna Európa mostani borzalmas helyzetét, akkor érteném ezt a viharos nemzetgyűlést. (**Vas Zoltán** [kp]: Miért fordít hátat a munkáspártoknak? Ide is beszéljen! – *Zaj*.) De így nem értem meg másként, mint azon az alapon, hogy a veszített háborúk ilyen pszichotikus hatással vannak a tömegekre. Csakhogy mi nem vagyunk tömegek, (**Ratkó Anna** [kp]: Ez igaz!) mi a népek felelős képviselők vagyunk, mi a tömegek vezetésére vagyunk hivatva, nekünk meg kell állítanunk az esztelen rohanást, mely a történelmi szükségszerűség hőmpölygésének következménye. (**Marosán György** [szd]: A második nagybeszéd! Először botot kért, most királyt kér! Ez ellenforradalmi beszéd! Beszéljen arról, mi történt 1919-ben és 1920-ban! – *Mozgás és zaj a szociáldemokrata és a kommunista párton*.)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): Azonkívül többször hallottunk aggodalmakat a demokrácia nevében, de ezekre csak röviden térek át, (*Zaj a szociáldemokrata párton*.) mert hiszen a tegnapi felszólalók között is volt, aki megemlítette... (**Marosán György** [szd]: Nem lesz udvarhölgy! – *Élénk derűtség a szociáldemokrata párton és a kommunista párton*. – *Egy hang a parasztpárton*: Hiába beszél! – *Zaj*.)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): ...hogy a köztársaság is lehet arisztokratikus, sőt átmehet a parancsuralomba, és a királyság nem ellentétes a demokráciával, mint ahogyan itt van Dánia, vagy itt van Anglia példája. (**Nánási László** [pp]: De Magyarországon rossz!) A köztársasági forma nem jelent ugyanolyan fokú demokráciát. (*Zaj a kommunista párton*.) Az Egyesült Államok ugyan köztársaság, de az Egyesült Államok elnökének sokkal nagyobb hatalma van, mint az angol királynak. (*Egy hang a kisgazdapárton*: Az helyes, de csak négy évig!) Azonkívül miből nőtt ki Napóleon, a diktátor? A köztársaságból. (**Sulyok Dezső** [kg] **előadó**: Azt hiszem, a bölcsöből! – **Malasits Géza** [szd]: Miből nőtt ki Mussolini diktátorsága?) Platon a köztársaságról beszélt már Krisztus előtt – nincs új a nap alatt –, s azt mondta, a köztársaságban háromféle ember van: a módosok, akik munkával

okosan szereztek maguknak tőkét, (**Marosán György** [szd]: Maga azokat védi! A gazdagokat! Nem a szegényeket!) azután vannak a nincstelenek, akik magukhoz ragadják a hatalmat, és vannak azután kevesen, talán néhány százan, akik hízelegnek a népnek mindenféle ígéretekkel, (**Marosán György** [szd]: A mostani reakció! – **Ratkó Anna** [kp] – *a szónok felé*: Azok közé tartozik maga!) és a gazdagokat a néppel szembeállítják, és azzal fejezi be, hogy „ezen százból nő ki a zsarnok”. Éppen a mai korunk ad jó példákat arra, hogy maga a köztársasági forma még nem védte meg az országokat attól, hogy abból ne nőjenek ki diktátorok. (**Marosán György** [szd]: Nem fog kinőni, gondoskodunk róla! – **Kiss Roland** [szd] – *a szónok felé*: Maga segítette a Horthyt diktátor lenni! – *Egy hang a parasztpárton*: Az ilyen dajkamesék sem fogják megvédeni! – **Faragó László** [szd]: Szálasi nem a királyságból nőtt ki? – *Egy hang a kisgazdapárton*: Négyévenkint választjuk az elnököt! – **Marosán György** [szd]: Nem: „születik és meghal”!) Minden attól függ, hogy milyen szellemmel töltjük meg azt az alkotmánykeretet. (*Egy hang a kommunista párton*: „Akasszátok fel a királyokat!”¹⁵⁸) Az egyik képviselőtársam közbeszólt, hogy a köztársasági elnököt négy évre választjuk, míg a király örökös. (*Egy hang a kisgazdapárton*: Úgy, mint a Horthy Istvánkák! – **Marosán György** [szd]: Horthy is a végén a családról akart gondoskodni, a stafétabotot átadni!) Tökéletes intézmény a földön nincs, mindennek van a földön fény- és árnyoldala. (**Kiss Roland** [szd]: No, magának csak árnyoldala van. – *Zaj*.)

Elnök: Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): A választott elnöknel éppen az a hátrány, hogy rövid ideig áll az ügyek élén. Arisztotelész erre mondja, hogy a köztársaságban rövidlejárátú kormányok vannak, és emiatt szenvednek a köztársaságok rövidséget. (*Egy hang a szociáldemokrata párton*: Amerikának nincs baja vele!) Baj végeredményben mindenütt van. Az Egyesült Államok azonban, érezvén a rövidlejárátú kormányoknak a hátrányát, Rooseveltnek az ő hatalmon lévőségét az alkotmány ellenére harmadízben is meghosszabbították, éppen mivel nagy bajok idején ilyen rövidlejárátú kormányzatokkal hátrány nélkül nem lehet operálni. (*Zaj*. – **Marosán György** [szd]: Magának az fáj, hogy parasztból is lehet köztársasági elnök Magyarországon! Ez fáj magának! – **Juhász István** [szd]: És nem katolikus!) Aki a kormányrúd mellett van, annak tájékozottnak kell lennie, és gyakorlottnak.

Hátrány azonkívül, hogy a köztársasági elnök a pártok embere, a király a nép embere. (*Hosszan tartó nagy zaj a kommunista párt és a szociáldemokrata párt oldalán*.)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek, képviselő urak. (*Közbeiktatás*: Lejárt az idő!) Azt én állapítom meg, a házszabályok szerint nekem kell az elnöki jo-

¹⁵⁸ Utalás Petőfi Sándor: *Akasszátok föl a királyokat!* című versére

gokat gyakorolni. (**Marosán György** [szd]: A demokrácia mégsem azért volna, hogy visszaéljenek vele a parlamentben! Ne királpárti propagandát csináljanak!) Kérem, tessék a szónokot beszélni engedni! (**Pászthory István** [kg]: Egy nő és sok erős férfi! – **Marosán György** [szd] – *a szónok felé*: Üljön le! – *Halljuk! Halljuk! a kisgazdapárt oldalán*. – **Fülöp József** [kp]: Halljuk, mi jót mond még a Habsburgokról!?) Csendet kérek, mert nem tudom a szónokot figyelemmel kísérni.

Slachta Margit (pk): Arra a négyéves választási lehetőségre térek vissza, mely szerint az elnöktől négy év után lehet szabadulni. Mit jelent ez a gyakorlatban? (**Juhász István** [szd]: Már most szeretne szabadulni tőle? – **Farkas Mihály** [kp]: Nem szabadulásról van szó, újraválasztásról!) Azok, akiktől szabadulni szeretne egy ország, azok idejében gondoskodnak arról, hogy négy év után ne lehessen tőlük szabadulni. (**Marosán György** [szd]: Ne féljen! De Ferenc Jóskától sem tudtunk szabadulni!)

Elnök: Kérem Marosán képviselő urat, maradjon csendben.

Slachta Margit (pk): Már 1942-ben elkobozta a cenzúra a Vigiliának azt a számát, amely Hitlerről „A nagy lunatikus” címen hozta azt a verset, hogy Európa kormos tornyán egy holdkóros megy a holdhoz. Biztosan lép, lépése hajszál biztos, mint a sátáné, és zeng a vér, mint víz az esőcsatornán. A német nemzet mennyire akart tőle szabadulni, de nem tudott, és patakzott a vére.

Olaszországban volt alkalmam meggyőződni a háború alatt, hogy a királlyal együtt a nép hogyan akart már szabadulni Mussolinitól, aki ott a köztársasági elnök szerepét vitte. És nem tudott tőle szabadulni. (*Közbekiáltás a kommunista párt oldaláról*: Akasszátok fel a királyokat!)

Miért nem lehet azoktól a köztársasági elnököktől szabadulni, akiktől akarának megszabadulni? Mert mindig ott van a környezetük, amely a helyzetből előnyt merít, (**Samu László** [kg]: Most a nép a környezet!) amely könyékig belenyúl a húsfazékba, és fenntartja annak is a hatalmát, aki nem a népnek a javát akarja, hanem a saját maga előnyeit. A dinasztikus királyságnál szintén lehetnek hátrányok, azonban ott vannak a nagy előnyei. Mindenbe bele kell gyakorlódni. Az igen t. baloldal a legjobban ismeri a munkásság törekvéseivel és a történelmi rendszerekkel kapcsolatban például a céhrendszert, amely az ipart magasra fejlesztette, (*Zaj a kommunista párton és a szociáldemokrata párton*. – **Juhász István** [szd]: Az eperfára küldték ebédelni a segédet!) éppen azért, mert az apa a fiát, a fia az ő utódát tanította meg arra a mesterségre, amelyet gyakorolt. (*Felkiáltások*: Éhbérért tanították!)

A dinasztikus királyságnál is lehetnek nehézségek, de éppen az előbb mutatam rá, hogy a köztársaságnál sem vagyunk ez ellen biztosítva. A dinasztikus királyságnál azonkívül vannak egészen természetes motívumok, amelyek nagyon erősen a nemzet javára billentik a mérleget. (**Ratkó Anna** [kp]: Szembekerül az egész magyar néppel!)

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Azt gondolom, nincs család, amelynek egy vagy több tagja ne hiányoznék a háború következtében. Tényekre hivatkozom, és felteszem a kérdést: milyen álláspontot foglaltak el Európa királyságai a háborúban? A svéd, a norvég, a dán, a holland, a belga, (*Egy hang a kommunista párton:* A belga elég gyalázatos magatartást tanúsított! – *Közbeszólás a szociáldemokrata párton:* A görög se valami jót!) a görög királyság, mind a háború ellen volt. (*Felkiáltások a kommunista párt és a szociáldemokrata párt oldalán:* A japán! A japán! És az olasz?)

Mi volt Olaszországban? Amint az előbb említettem, a király folyton vívott Mussolinival – az más kérdés, hogy le tudta-e gyűrni vagy nem –, de a király nem akarta a háborút. (*Zaj a szociáldemokrata párton és a kommunista párton.* – *Az elnök cseppet.* – *Egy hang a szociáldemokrata párton:* Olaszországban Janus-arcú király volt!)

Tehát mit látunk? A dinasztikus király – csodálatos – jobban sajnálja az ország véréért, jobban kíméli, mint a köztársasági elnök. Mi ennek az oka? Az, hogy ő a fiának nem tönkretett és elvérzett országot, hanem boldog országot akar örökségül hagyni. (**Ratkó Anna** [kp]: Kár az erőlködésért, úgymint köztársaság lesz Magyarországon!)

Ami az időszerűség kérdését illeti, szerintem a kérdés most nem időszerű. Sokkal időszerűbb lenne erről a nagy kérdéstről a békekötés után, nyugodtabb lelkiállapotban dönteni azért is, mert visszavárunk magyar területeket, amelyek lakosságának abban az esetben, ha most döntünk, lehetetlenné tesszük, hogy ők is hozzászóljanak, márpedig a demokratikus elv megkívánja, hogy mindenkinek legyen erre lehetősége. Azonkívül azt is tekintetbe kell vennünk, hogy sokan nincsenek itthon: deportáltak, hadifoglyok, internáltak és keletre elvittek.

Evvel kapcsolatban ezt az indítványt terjesztem a Ház elé: (*Halljuk! Halljuk! – Olvassa.*) „Halassza el a nemzetgyűlés az alkotmányforma megváltoztatására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalását (*Élénk ellentmondások.* – **Ratkó Anna** [kp]: Szó se lehet róla! – **Kovács István** [kp]: Kár tovább olvasni!) a békekötés utánig, amikor módjában lesz a kormánynak új választásokat kiírni és megejteni.” Minél közelebb jut a nemzetgyűlés az alkotmányváltoztatási törvényjavaslat vitájának befejezéséhez, annál több oldalról nyilatkozik meg a tömegek sürgető kívánsága – amely, ha nem is jut szóhoz, de megvan –, hogy ma az elsőrendű és halasztást nem tűrő problémák megoldására koncentráljunk minden erőt és időt, és azután foglalkozunk ilyen fontos közjogi alapvető változtatással. Nem ajánlatos az életközdelemtől amúgy is feszültségben tartott tömegeket ennek a kérdésnek most való eldöntésével izgalomba hozni. (**Ratkó Anna** [kp]: Éljen a köztársaság! – *Taps.*)

Következnék még egy kérdés, amelyet érdemes megfontolás tárgyává tenni, mégpedig a jogosultság bizonytalansága.

Először is azoknak, akik tradíciós alapon állnak és a Szent István-i királysághoz ragaszkodnak, nem volt alkalmuk (*Közbeszólás a kisgazdapárt oldaláról: Felvilágosodni!*) pártjukkal kijönni, mert a Nemzeti Bizottság ezt a pártalakítást vagy pártalakításokat nem ismerte el, (*Helyeslés a kommunista és a szociáldemokrata párton.*) nem adott nekik alkalmat arra, hogy a hasonló gondolkozásúak megbízatását kérhessék, ami alig hiszem, hogy a demokrácia nevében történt. (**Ratkó Anna** [kp]: Jól visszaél a demokráciával!) A szabad pártalakításnak is benne kell lennie az új alkotmányban. (**Kovács István** [kp]: Szóval a reakció szabadon szervezkedjék?! – *Közbeciáltás a kommunista párt soraiból:* Fasiszta pártot is engedni, ugye? – *Egy hang a parasztpárt soraiból:* Wolff Károly pártját semmi szín alatt nem engedni!)

Másodszor: a választási programokban nem volt benne az alkotmánynak ez az alapvető módosítása. Harmadszor: a cenzúra a leggondosabban elfojtott minden megnyilatkozást a sajtóban vagy egyéb módon. (**Tildy Zoltán miniszterelnök:** Ez nem áll! – **Kondor Imre** [pp]: Kiengedte a cenzúra!) Majd megmutatom a nálam lévő összes visszautasított közleményeket. (**Kondor Imre** [pp]: Terjeszthették szabadon! – *Az elnök cseppet.* – **Erdei István** [szd]: A közveszélyes propagandát el kell tiltani!)

Végül pedig – és ezt tárgyilagosan méltóztassék elbírálni és meghallgatni – a reverzálisra épített pártfegyelemmel a jogászok megkérdőjelezhetik a képviselői szabadságot, amely a feltétele annak, hogy a szavazást jogosnak lehessen elismerni. (A szónok a kisgazdapárt felé fordulva és mutatva mondja ezeket a szavait. – **Piatrik János** [kg] *a kommunista és a szociáldemokrata párt felé mutatva:* Tessék oda is mutatni, ne csak ide! – *Élénk derűltég és taps.* – **Sulyok Dezső** [kg] **előadó:** Nem adtam semmiféle reverzalist senkinek! – **Kertész Miklós** [szd]: Nem reverzális van itt, hanem eszme van, és hűség az eszméhez! – *Zaj és közbeszólások a kisgazdapárton.* – **Kertész Miklós** [szd] *az egyik közbeszóló kisgazdapárti képviselő felé:* És ül türelmesen!)

A következő indítványt terjesztem a Ház elé (*olvassa*): „Szólítsa fel a nemzetgyűlés a pártvezetőségeket, hogy ebben a fontos kérdésben adjanak teljes szabadságot a képviselőknek.” (**Tildy Zoltán miniszterelnök:** Adunk! – *Közbeszólás a parasztpárt oldaláról:* A teljes szabadság alapján állunk!) A párthatározati alapon történő szavazás kétségessé teszi a hozandó törvény érvényességét, mert ez esetben a szavazás nem történt szabadon. (*Közbeszólás a szociáldemokrata párt oldaláról:* Csak demokratikusan! – **Kiss Roland** [szd]: A Horthy-klikk mellett szabadon lehetett csinálni mindent, ugye?) A szavazásnak ez a módja a demokratikus alapelvekkel lényegében ellentétben áll. (*Zaj.*)

Második indítványom is van. (*Halljuk! Halljuk! a kommunista párton.* – *Olvasa:*) „Amennyiben az alkotmányt megváltoztató törvényjavaslat mégis szavazásra kerül”, (**Kovács István** [kp]: Kétkedik benne? – *Egy hang a szociáldemokrata párt soraiból:* Egész biztos!) „akkor – feltételezve, hogy a párthatározatot

megszüntetik a pártvezetőségek – legyen a szavazás titkos”. (*Közbeszólás a kisgazdapárton*: Egyhangúlag megszavazzuk titkosan is! Legyen titkos!) „Mivel a házszabály nem ad erre lehetőséget, a tárgy fontosságára való tekintettel a Ház módosítsa a házszabálynak erre vonatkozó pontját.”

Elnök (*csenget*): Slachta Margit képviselőtársam beszédideje lejárt, kérem, fejezze be beszédét egy mondattal. (*Felkiáltások a kommunista párt soraiban*: Elég volt! – *Taps a kommunista párton*.)

Slachta Margit (pk): Kérek 10 perc meghosszabbítást. (*Felkiáltások a kommunista párt soraiban*: Sok volt!)

Elnök: Slachta Margit képviselőtársunk beszédének tíz perccel való meghosszabbítását kéri. (*Közbeciáltások a kisgazdapárton*: Megadjuk a 10 percet, demokrácia van! – Folytonos nagy zaj.) A Ház a meghosszabbítást megadja. (*Felkiáltások a kisgazdapárton*: Éljen az elnök! – **Vas Zoltán** [kp]: Éljen a demokrácia!) Csendet kérek!

Slachta Margit (pk): Ennél a pontnál, a jogosultság kérdésénél hívom fel mindenkinek a figyelmét Napóleon eljárására. (*Zaj*.) A kisgazdapárt tegnapi szónoka azt mondta: ... (*Nagy zaj*.)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Slachta Margit (pk): ...a jelen korban nem adatott meg nekünk, hogy nemzetünk nagy embereket termelt volna ki. (*Zaj. Közbeciáltás a kisgazdapárton*: Jól elintéztett bennünket!) Napóleon egész politikáját nem helyeselhetjük, mert hiszen vért ontott és abszolutizmusra törekedett, de nagyságát senki sem fogja megkérdőjelezni. Mégis, amikor magához akarta ragadni a hatalmat és át akart térni a másik alkotmányformára, nehogy a külföld – amelyre Franciaország akkor éppen úgy rá volt utalva gazdasági szempontból, mint ahogyan mi, sőt mi sokkal jobban – megkérdőjelezze, hogy az új alkotmány állandó és biztos lesz-e. (*Egy hang a szociáldemokrata párt soraiból*: A magyar nemzet biztosítja a köztársaság állandóságát! – *Zaj*.) Napóleon népszavazás útján biztosította saját maga hatalmának törvényességét. (*Zaj*.)

Végül már csak egy kérdést akarok feltenni a t. Nemzetgyűlésnek. (*Halljuk! Halljuk! a kisgazdapárton*. – *Egy hang a szociáldemokrata párton*: Ismét Napóleon? – *Zaj*. – *Az elnök csenget*.) Feleljünk arra, hogy a legutóbbi huszonöt évben, (*Egy hang a szociáldemokrata párton*: Volt egy botbüntetés!) amikor már királyok nem uralkodtak, (*Egy hang a kommunista párt soraiban*: De volt egy király!) hanem köztársaságok voltak mindenütt, boldogabb lett-e Európa, mint azelőtt volt? (*Egy hang a szociáldemokrata párt soraiban*: A királyok tönkretették a világot, hogyan lett volna boldogabb! – *Zaj*.) Ebben a roppant komoly órában (*Egy hang a kommunista párt soraiban*: Királyok és császárok üzenték meg a háborút! – *Zaj*. – *Az elnök csenget*.) kérdezzük és hívjuk tanácsadóul a közvetlenül előttünk való és most folyó történelmet, (**Szélig Imre** [szd]: Rabulisztika ez, kérem! – *Zaj*.) az utolsó pillanatban fontoljuk meg, hogyan cselekszünk, mert felelősek

vagyunk a nemzet előtt, amely romokon ül és rongyokban jár, vajon az ő ezeréves történelmi és erkölcsi tőkét felváltjuk-e egy egészen újonnan összegyűjtendő tőkével, amelyről még nem tudjuk, hogy meglesz-e? (**Kiss Roland** [szd]: Nem botbüntetést hoz! – *Zaj a kommunista- és a szociáldemokrata párt soraiban.*)

Képviselőtársaim azon megjegyzésére, hogy a cenzúra mindent átengedett, befejezésül felolvasom Reményik Sándor néhány sorát, (**Kiss Roland** [szd]: Inkább ne! – *Egy hang a kommunista párt soraiban*: Nem tartozik a tárgyhoz! – *Zaj.*) amelyet a cenzúra törölt, (*Egy hang a kommunista párt soraiban*: Az egész beszédet törölni kellene!) és amely így hangzik (*olvassa*): „Először a dicsőség hullott le, azután a hatalom, azután a korona, a kettős kereszt és a hármas halom...” *Egy hang a szociáldemokrata párton*: A nyilaskereszt!) „...azután szabadság...” (*Egy hang a szociáldemokrata párton*: Ledöntötte a nyilaskereszt!) „...azután a hit, azután a remény. Nyomában lefutott csillagzatoknak maradt a csend és a sötétség, az égbolt peremén.”¹⁵⁹ (*Zaj és mozgás.* – **Ortutay Gyula** [kg]: Rossz vers ez, semmi más! – *Derűlség.*)

Mélyen t. Nemzetgyűlés! A nemzetgyűlés most határozni fog, a történelem pedig ugyanúgy fog ítélni a mi elhatározásunk felett, mint ahogyan mi ítélünk az előző politika felett. (*Egy hang a szociáldemokrata párton*: Az elavult királyságok felett! – **Kiss Roland** [szd]: Ön nem ítélhet, mert benne volt!) De ennél sokkal fontosabb, hogyan fog ítélni Az, akinek minden hatalom mikéntvaló felhasználásáért számot tartozunk adni: a minden hatalom Forrása, (*Egy hang a kisgazdapárton*: A nép! – *Zaj.*) akire utalt a mi szent királyunk, Szent István, amikor az ő Szent Koronáját az egyháztól egyházi és vallásos szertartásokkal fogadta el.

Ehhez talán még hozzátehetem: hogyan fog ítélni egész eljárásunk felett a sajátmagunk lelkiismerete, (*Egy hang a kisgazdapárton*: Ez a fontos! – *Helyeslés.*) és mindent egybevetve: hogyan gondoltuk át, mik a motívumai ennek, mi a helyzetünk, mit mond a történelem, a múlt tanulsága, mit mond a jelen történelme, mit mond Európa helyzete, mit diktál a saját önérzetünk nekünk, népképviselőknek, hogy szabadon szavazhassunk, és úgy mehessünk a szavazóink elé, hogy ne azt mondhassuk nekik, amit a párthatározat diktált, hanem amiről mi meg vagyunk győződve. (*Zaj és ellentmondások a szociáldemokrata- és a kommunista párton.*)

T. Képviselőtársaim! Egy ezeréves megszentelt múlttól szakítjuk el az országot. A jövő felelőssé fog tenni minket elhatározásunkért.

A törvényjavaslatot a magam részéről nem fogadom el. (*Felkiáltások a kommunista párton*: De csak a maga részéről! – **Vas Zoltán** [kp]: Éljen a köztársaság! – *Általános taps.*)

¹⁵⁹ Az idézetek Reményik Sándor: *Hulló csillagok* című verséből valók.

FELSZÓLALÁS A DEMOKRATIKUS ÁLLAMREND ÉS KÖZTÁRSASÁG BÜNTETŐJOGI VÉDELMÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT RÉSZLETES VITÁJÁBAN

Nemzetgyűlési Napló 1945. I. kötet. 1945. november 29. – 1946. május 9. 24. ülés,
1946. március 12.

A demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szóló törvényjavaslatot 1946. február 7-én nyújtotta be a parlamentnek Ries István igazságügy-miniszter. A törvényjavaslat szerint büntettet követ el az, aki a demokratikus rend megbontására vagy megdöntésére, a köztársasági államforma jogellenes módon való megváltoztatására mozgalmat kezd, szervez, vagy vezet. A tervezet büntetést helyezett kilátásba továbbá a nemzeti és fajgyűlöltre való izgatásért, háborús és népellenes büntettekért, de a suttogó propagandáért is. A törvényjavaslat óriási vitát generált az alkotmányjogi és közjogi bizottságban, majd a nemzetgyűlésben is. Slachta Margit a részletes vitában szólalt fel 1946. március 12-én, és több indítványa is volt a törvényjavaslat szövegéhez. A törvényjavaslatot a nemzetgyűlés végül ugyanaznap elfogadta, és 1946. évi VII. tc.-ként március 23-ától vált hatályossá.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Az előadó úrtól hallottuk, hogy ennek a törvényjavaslatnak célja, hogy szigorú legyen, ami a javaslat szövegéből kétségkívül meg is állapítható. A parasztpárt igen t. képviselője is helyeslőleg állapította meg ezt. A magam részéről csak annak a véleményemnek adok kifejezést, hogy a nagy egyhangúság mellett, amellyel a köztársasági törvény hozatott, továbbá tekintetbe véve azt, hogy az újságokban egyáltalán nem jelent meg a törvényjavaslattal ellenkező cikk, ellentmondást és ellentéteket látok ebben a szigorúságban, mert hiszen mindnyájan, akik már dolgoztunk törvényjavaslatok szövegezésében, vagy szociális téren, tudjuk, hogy törvény mindig csak akkor jön létre, ha valamilyen szükség indokolja. Így tehát nem világos, hogy miért kell ilyen sok halálbüntetést és életfogytiglan tartó fegyházat kilátásba helyezni azoknak, akik az előző törvény hozatalakor – az akkor elhangzott állítások szerint – nincsenek.

De ettől a megjegyzéstől eltekintve indítványozom, hogy ha már ilyen szigorú törvényt alkotunk, legalább maradjunk meg a törvényjavaslat első fogalmazása mellett az 1. §-t illetőleg, vagyis legalább az maradjon benne a szövegben, hogy „jogellenes módon” nem szabad a jelenlegi alkotmány megváltoztatására törekedni.

Ezt az indítványomat a következőkkel indokolom. Csak a jogellenes módon való megváltoztatás eshetik a büntett fogalma alá. Ha magát a megváltoztatást

minősítjük önmagában való jogellenességnek – mint ahogyan az előadói indokolás mondja – akkor az 1946:I. tc.-re rányomtuk minden egyéb körülménytől eltekintve is a jogtalanság bélyegét, mert ez a törvénycikk az addig érvényes államformát változtatta meg (**Ries István igazságügyminiszter:** Nana!)

A másik indok az, hogy ha alkotmányos módon sem lehet a jelenleg évrényben lévő alkotmányhoz nyúlni, akkor a törvényhozó testület a saját szuverenitása ellen hozott törvényt, önmagát kötötte meg.

Kérem tehát, hogy az 1. § 1. pontjába tegyünk be azt az eredeti szövegezésben volt megszorítást, hogy „jogellenes módon”.

[...]

Vörös Vince jegyző (felolvassa a 2. §-t).

Elnök [Kossa István]: Kíván valaki hozzászólni? (*Slachta Margit [pk] szólasra jelentkezik.*) Slachta Margit képviselő úrnőt illeti a szó.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! (*Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán:* A múltkor a köztársaság ellen beszélt, most folyton védeni akarja! – **Juhász István [szd]:** Egy órát beszélt ellene! – *Zaj a szociáldemokrata- és a kommunistapárt oldalán.*) Én alkotmánytisztelő vagyok s miután ez alkotmány lett, tehát ezen az alapon szólok a javaslatához. (**Juhász István [szd]:** A botot is az alkotmány alapján kívánta? – *Zaj.*) Múltkori felszólalásomkor a szemben lévő t. párttól szintén a botot hallottam emlegetni. Akkor azt mondtam, hogy sokkal komolyabb és méltóságteljesebb tárgy az, amiről beszéltünk, semhogy én a botra válaszoljak, mint ahogyan eddig az összes erre vonatkozó újságközleményekre és egyebekre sem reagáltam. (**Szabó Piroska [kp]:** Mert nem tud reá válaszolni!) Nem tettem, mert az idő drága s a drága időt, amely az alkotásokhoz szükséges, sajnálom szócsatákra fecsérelni. (*Zaj.*) Miután az igen t. képviselő úr újra előhossa a botot – habár itt a kisgazdapárt részéről kértek, hogy gyorsan fejezzük be a tárgyalást és ne terjeszkedjünk ki mellékdolgokra –, ezúttal kitérek erre, bár nem volt szándékom.

Remélem, hogy mindenki az igazságosság alapján akar állani és nem akar válótlanságokat mondani, ennél fogva vagyok bátor felvilágosítani azokat, akik állandóan mint vádat vágják a fejemhez a botot, hogy a dolog hogyan történt. (**Szabó Piroska [kp] – gúnyosan:** Az egyenlőség nevében!)

Az 1920. évi 63. ülés alkalmával a kormány ugyanazon céllal, amely céllal most a radikális pártok a drágaság letörése érdekében halálbüntetést kívánnak és követelnek az árdrágítókra, (*Felkiáltások a szociáldemokrata- és a kommunistapárt oldalán:* De ki ellen? A dolgozó osztályok ellen! – *Folytonos zaj.*) beterjesztett egy törvényjavaslatot...

Elnök: Figyelmeztetem a felszólaló képviselő úrnőt, hogy a házszabályok szerint a tárgytól eltérni nem szabad. (*Úgy van! Úgy van! a szociáldemokrata- és a kommunistapárt soraiban.*) Tessék a tárgynál maradni.

Slachta Margit (pk): Tisztelt elnök úr, személyes megtámadtatás címén jogom van válaszolni. (*Felkiáltások: Tessék külön kérni!*)

Elnök: Kénytelen vagyok megállapítani, hogy a házszabályok értelmében erre most nincs joga a képviselő úrnőnek...

Slachta Margit (pk): Jogom van személyes megtámadtatás címén válaszolni arra, amit nem akartam szóvá tenni.

Elnök: Szíveskedjék a tárgynál maradni. Személyes megtámadtatás címén majd a szót annak idején megadom.

Slachta Margit (pk): T. elnök úr, kérdezem: mikor lesz az „annak idején”?

Elnök: Az elnöknek joga van a következő ülés napirendjének megállapítása után a szót megadni.

Slachta Margit (pk): És nekem nincs jogom a házszabályok értelmében...

Elnök: Igen, de nem most. Ne tessék az elnökkel vitatkozni. Tessék folytatni.

Slachta Margit (pk): Csak azt a megjegyzést kívánom tenni, hogy mindenkinek az ízlésére bízom azt, hogy komoly tárgyalásnál oda nem tartozó dolgokat vessenek be állandóan a vitába.

A 2. § d) pontja büntettnek minősíti többek között a felekezeti békétlenségre való izgatást. Én nagyon örülök annak, hogy ezt beleszövegezték a törvényjavaslatba, azonban ennek értelmében egy e) pontot javaslok ugyanide éspedig ezzel a szöveggel: „e) aki a polgárokat valláserkölcsi ismeretek megszerzésében akadályozza, aki őket vallásuk gyakorlásában korlátozza, vallásosságuk miatt nekik hátrányokat okoz és papjai ellen izgat.” (**Szabó Piroška** [kp]: Megint Mindszentyt védi!) Habár nem akarok hosszabban beszélni, ezt mégis kissé meg kell indokolnom, mert máskülönben nem világos, hogyan kerül bele a demokrácia védelméről szóló törvénybe ez a pont. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton és a kommunistá pártan: Világos! Dehogyan nem világos!*)

T. Nemzetgyűlés! Dr. Moór Gyula nagyon röviden és rendkívül világosan magyarázza meg ezt, mondván, hogy a természet nem demokrata, a természetben nyoma sincs a demokráciának. (**Faragó László** [szd]: Meg kell reformálnunk a természetet! – *Felkiáltások a szociáldemokrata párton: A természet habsburgista! A természet legitimista!*) Amikor tehát mi őszintén demokráciára törekszünk, szemben állunk avval a nehézséggel, melyet a demokráciáról tudomást nem vevő nyers természet jelent, amelyet valamennyien magunkban hordozunk, és amely például ilyenekben fejeződik ki, hogy holott a demokrácia mindenkinek általában szabadságot kíván és ígér, (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton: Csak a demokratáknak!*) – hiszen a demokráciának a lényege ez – mégis természet szerint arra hajlunk, hogy szeretjük a saját szabadságunkat, de ugyanolyan könnyedséggel

vagyunk hajlandók átgazolni a mások szabadságán. Ezt csak példának mondom. (*Zaj a szociáldemokrata párton.*)

Ugyancsak dr. Moór Gyula képviselőtársunk hoz fel példákat arra, hogy a természetben nincsenek egyforma emberek, s a természetben rengeteg a kötöttség. Nos, tehát ahhoz, hogy mi legyőzzük a mindnyájunkban lévő nyers természetet, nagy lelki kultúra szükséges, amely lelki kultúrára nem tudunk felemelkedni akkor, ha nem vagyunk vallási életet élő emberek. Csak egy szívből vallásos és kiművelődött ember (*Egy hang a szociáldemokrata párton: Lásd Kun pátert!*) képes arra, hogy amit pillanatnyilag elgondolt mint szépet, ami az emberiségnek is jó lesz, a gyakorlatban meg is valósítsa, mert amikor a természet gyermeke a gyakorlatban észreveszi, hogy a másik szabadsága az ő szabadságát korlátozza, akkor bizonytalan kezd lenni afelől, hogy akarja-e mindenkinek az elgondolt szabadságot. És ez így van más vonatkozásokban is.

Tehát, amikor azt indítványozom, szövegezzük bele a javaslatba azt, hogy embertásainkat, polgártársainkat ne akadályozzuk vallásuk gyakorlatában, illetőleg, ha valaki akadályozza, akkor az vétséget követ el a demokrácia ellen, azért indítványozom ezt, mert a gyakorlat amellettszól, hogy nemcsak a tömegek, melyekre a demokratikus törvények áldása vonatkozik nem képesek valláserkölcsei élet nélkül az igazi demokrácia hordozására, hanem azokban is, akik a hatalom birtokában vannak, szintén megszólal az önző természet, amely önmagában, valláserkölcsei kiműveltség nélkül, az arra való felemelkedettség nélkül a természet ösztönét fogja követni, és így ők is lecsúsznak a demokráciának áldásos teréről, amint ez Moór dr. életemesen megmondja a demokrácia örvényeiről szóló nagyszerű kifejtésében. Két örvényét említi: az anarchiát és a diktatúrát, egyéni diktatúrát és az osztálydiktatúrát. Az anarchiában mindenki mindent akar magának, a diktatúrában egy osztály, vagy egyes egyén rákényszeríti akarátát a többiekre.

Indokolásom röviden a következő: az emberi természet vallásos kiművelés nélkül antidemokratikus, aki tehát a vallásosság ellen dolgozik, az a demokráciának ellensége. (*Mozgás és zaj a szociáldemokrata párton.*)

Egy másik indítványom is van a 2. §-hoz, (*Mozgás és zaj a szociáldemokrata párton.*) amely a következőképpen szól: Módosítsuk a 2. § d) pontját olyan módon, hogy beleszövegezzük azt, hogy: „a törvényekben előre megállapítottan alkalmas más cselekményt követ el”, mert máskülönben olyan bizonytalanság keletkezik, melyre Bálint képviselőtársunk mutatott rá. Az indoklás: ilyen fontos bűncselekmény meghatározására nem lehet alanyi érzéseket tekintetbe venni. Például izgathat valakit az is, hogy valamely vallás saját alapelvei szerint hirdeti meggyőződését.

[...]

Vörös Vince jegyző *(felolvassa a 3. §-t, amelyet a nemzetgyűlés hozzászólás nélkül elfogad. – Felolvassa a 4. §-t.)*

Elnök: Kíván valaki hozzászólni?

Vörös Vince jegyző: Slachta Margit!

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Ennél a pontnál eredetileg azt kívántam indítványozni, szövegeztessék bele az a két szó, hogy: „hitelt érdemlő”, hogy tudniillik csak hitelt érdemlő emberek jelenthessenek fel valakit azért, mert izgattak az államrend, a demokrácia stb. ellen. Bálint képviselőtársunk felszólalása azonban meggyőzött arról, hogy ha ez benne lenne a szövegben, akkor a szabadság levegője helyett valóban fojtó légkörbe kerülnénk, ahol mindenkinek feljelentőktől, denúciálóktól és spionoktól kellene tartania. Ennélfogva a 4. §-hoz beterjesztett módosításomat visszavonom, és e helyett azt indítványozom, hogy a 4. § maradjon ki a törvényből.

Elnök: Kíván valaki hozzászólni? *(Nem!)*

[...]

Vörös Vince jegyző: *(felolvassa az 5–6. §-okat, amelyeket a nemzetgyűlés hozzászólás nélkül elfogad. – Felolvassa a 7. §-t.)*

Elnök: Kíván valaki hozzászólni?

Vörös Vince jegyző: Slachta Margit!

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A 7. § (2) bekezdéséhez a következőket vagyok bátor előadni. Változtassuk meg ezt a bekezdést a következőképpen *(Olvasa)*: „Aki a köztársasági elnök ellen tisztségének tartama alatt tisztségének gyakorlására vonatkozóan vádat emel, az ellen rágalmazás vagy becsületsértés címén hivatalból indítandó bünvádi eljárás. A valóság bizonyításának minden esetben helye van, különösen akkor, ha az emelt vád alapján az 1946:I. tc. 16. §-ának (2) bekezdése szerint az államfő különben is felelősségre vonható, vagy ha a vád tisztázatlansága közbotrányt okoz”.

Ezt a következőkkel indokolom. A köztársaság védelméről szóló törvényjavaslat, ha az eredeti szöveg megmarad, ellentmondásban van az 1946:I. tc. fentebb idézett szakaszával. A köztársasági elnöknek ugyanis mindenkorra sérthetlenséget biztosít, és kibívót ad a felelősségre vonás alól. A köztársasági elnöknek példát kell adnia arra, hogy tetteiért vállalja bármikor a felelősséget.

[...]

Vörös Vince jegyző *(felolvassa a törvényjavalat 8–10. §-ait, amelyeket a Ház hozzászólás nélkül elfogad. – Felolvassa a 11. §-t.)*

Elnök: Kíván valaki hozzászólni?

Vörös Vince jegyző: Slachta Margit!

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Az egész 11. § törlendő volna. Szent-Iványi képviselőtársunk nyomatékosan kifejtette, hogy a magyar törvényhozás nem egy napi törvényt, hanem hosszú időre kontemplált törvényt akar hozni, és részletezte ennek alapján azt, hogy miért nem szövegezhettek tehát be a törvénybe a különböző pártok, amelyekre vonatkozóan a jövő alakulását nem tudjuk. A mostani 11. § helyébe tehát a következő szöveget tartanám alkalmasnak (*Olvassa*): „A jelen törvényben meghatározott bűncselekmények elbírálása a rendes bíróságok hatáskörébe tartozik. A jelen törvényben meghatározott bűncselekményekre a büntető perrendtartásnak megfelelő büntetőjogi eljárási szabályokat kell alkalmazni”.

Az indokolást előrebocsátottam. Amennyiben a t. Nemzetgyűlés nem szavazza meg ezt a módosítást, (*Felkiáltások a szociáldemokrata- és a kommunista párton*: Nem!) arra az esetre a következő szöveget tartanám sokkal alkalmasabbnak, mint a jelenlegit. Ez a módosítás tehát így hangzanék: (*Közbeszólás a kommunista párton*: Tartalék! – *Olvassa*) „... öt tagból álló bíróság” – és nem tanács – ennek a javaslatnak a szövege tanácsot említ – „melynek elnökét (elnökhelyettesét) az igazságügy-miniszter nevezi ki, melynek tagjait (póttagjait) a mindenkori politikai pártok helyi szervezete” (**Somogyi Miklós** [kp]: A Slachta-párt!) „a nemzetgyűlési képviselők létszámának megfelelő arányban küldi ki...” Rövid indokolásom az, hogy az ország akarata a pártok arányában fejeződik ki. (**Döbrentei Károlyné** [kp]: Bizony!)

FELSZÓLALÁS SZEMÉLYES MEGTÁMADTATÁS VISSZAUTASÍTÁSA CÍMÉN

Nemzetgyűlési Napló 1945. I. kötet. 1945. november 29. – 1946. május 9. 24. ülés,
1946. március 12.

Bár a nemzetgyűlés vitái általában kulturált mederben zajlottak, a vitakultúra adott esetekben mégsem nélkülözte a személyeskedést. Az eltérő álláspontok kifejtése során a képviselőknek nemcsak a politikai és ideológiai különbségekből fakadó vita érdemi részével, hanem bekiabálásokkal és hangzavarral is meg kellett küzdeniük. A legélesebb bekiabálások olykor kifejezetten provokálták a szónokot. Slachta Margit felszólalásait is folyamatos, tendenciózus bekiabálások igyekeztek megzavarni, legtöbbször a botbüntetés ügyét előlve. A nagy előadói gyakorlattal rendelkező képviselőnő nem zökkent ki mondaalójából, viszont az esetek nagy száma után személyes megtámadtatás visszautasítása címén külön kért szót.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Ott veszem fel a fonalat, ahol elejtettem. A botbüntetés ügyét olyan értelemben hozzák fel ellenem, mintha annak valamilyen helytelen iránya lett volna. Ezt óhajtom most néhány szóval megvilágítani, feltételezve, hogy csak tájékozatlanság és nem szándékosság okozta azt, hogy az erre vonatkozó észrevételek nem fedik teljesen a tényállást. Aki pedig ezentúl is ugyanolyan értelemben fogja a botot a fejemhez vágni, *(Zaj és derűltség a kommunista- és a szociáldemokrata párt oldalán.)* arról az emberről meglesz a véleményem abban a vonatkozásban, hogy mennyire szereti az igazságot. *(Zaj és ellentmondások a kommunista párt oldalán.)*

1920-ban a 63. ülésen *(Zaj és mozgás a kommunista párt oldalán.)* a kormány előterjesztette – csak a botbüntetést és nem a halálbüntetést! – *(Felkiáltások a kommunista párt oldalán: Az rosszabb!)* azért, hogy megpróbálja letörni a drágaságot. Ehhez én hozzászóltam, mégpedig a következő értelemben. *(Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán: A halálbüntetést a gyorsított tanácsok elintézték! – Zaj. – Az elnök csenget. – Közbeszólás a kommunista párt oldalán: A botbüntetésből kétezret adtak! – Egy hang a kommunista párt oldalán: Legelőször a talpra! Én éreztem! – Zaj.)* A törvényjavaslat csak a férfi árdragítókra vonatkozik. Az esetleges árdragító, *(Zaj a kommunista párt oldalán)* aki kihasználja embertársának a szorult helyzetét arra, hogy magának igazságtalan hasznot szerezzen, feleségére fogja fogni a drágítást. Ha tehát a törvény csak a férfiakra vonatkozik, ez alkalmat ad a kibúvársra. *(Egy hang a kommunista párt oldalán: Éljen az egyenlőség!)* Tekintettel a nő kímélendő voltára, nem szó szerinti botbüntetést indítványoztam, csupán azt, hogy a törvény vonatkozzék a nőkre is, ha nem

is ilyen, de annak megfelelő más formában. Ezt mondtam. (*Zaj és ellentmondások a kommunista párt oldalán.* – **Reisinger Ferenc** [szd]: Az én feleségemtől azt követelték, hogy emelje fel a szoknyáját!)

Aki igen t. képviselőtársaim közül a jövőben a való helyzetet nem hajlandó tekintetbe venni, az cselekedjék a jövőben úgy, ahogyan akar. (*Egy hang a kommunista párt oldalán:* Még férfinak is szégyen! – *Zaj a kommunistapárt és a szociáldemokrata párt oldalán.*)

Azzal azonban már, azt gondolom, senki sem vádolhat, hogy az elmúlt két évtized alatt végzett munkámmal dicsekedtem volna. (*Közbeszólások a szociáldemokrata párt és a kommunista párt oldalán:* Nem is lehet!) Egyetlen visszatekintést most mégis megengedek magamnak. Azok, akik állandóan a botot emlegetik, mégpedig nem elismerően, hogy a szegény családokat akartam azzal védeni, hanem ellenem fordítják, pedig legfeljebb azt a kifogást emelhetnék, hogy nem kívántam elég szigorú törvényt, azok ugyanakkor sohasem szántak egy gondolatot sem mindarra, amit esetleg sikerült elintéznem a szegény dolgozó munkáscsaládok javára, akiknek egész életem munkássága szól.

Így említem például az iskolanővéri intézményt, amelyből később az iskolaorvosi intézmény fejlődött ki, a totalizátoradónak szociális célokra fél százalékkal való emelését, a luxuslakások számfeletti szobáinak luxusadó alá vonását, (**Szabó Piroška** [kp]: A királyi palotára mennyit vetett ki?) hogy azt a vagonlakók számára kislakások építésére fordítsák. Említem a nők tagságát az iskolaszéknél, az állami gyermekvédelem körében, ahol a halandóság olyan nagy volt, mint most, két női kormánybiztos beállításának kieszközlését; a Nagyatádi-féle földbirtok-reformnál a nőknek a férfiakkal való egyenjogúsítását, a börtönök női osztályain a férfi börtönőrök helyett női kulcsosok alkalmazását, (**Szabó Piroška** [kp]: Köszönjük! Tapasztaltuk!) továbbá az ipari munkások részére kétheti fizetéses szabadság biztosítását. Sürgettem az egészségre ártalmas üzemekben a félnapos váltórendszer beállítását, női iparfelügyelők kinevezését, az anyaságnak a betegsegélyezés körében való hathatósabb védelmét, a pálinkamérések látogatásának szabályozását, az égetett szeszes italok szesztartalmának leszállítását, a nők eltiltását a pálinkamérésekben való alkalmazástól.

A létszámfeletti 12 000 kistisztviselő elbocsátása ügyében sürgettem az átképzési osztályt, hogy kenyerüket megmentsem. Legyenek meggyőződve arról, hogy abban a tizenkétezerben akkor bizonyára nem sokan voltak olyanok, akik jobboldaliak voltak. Sürgettem a vizsgálati fogságban lévőknek, a letartóztatottaknak és internáltaknak – akik akkor természetesen a kommunisták sorából kerültek ki – jobb ellátását és foglalkoztatását, a munkásoknál a családi bért, és országos mozgalmat indítottam a női választójogért, melyet akkor szűkebbre vontak.

Ezeket felelem azoknak, akik csak egyet tudnak mondani, a botot. Erre vonatkozólag találó volt az a megjegyzés, mely szerint valóban kifogástalanul működhettem, ha ellenem csak ez az egy kritika hangzik el, s még ennek sincs meg a valósági alapja.

Ezekben voltam bátor válaszolni a közbeszólásokra; a jövőben ezekre a megjegyzésekre nem fogok reflektálni. Köszönöm. *(Gúnyos éljenzés a szociáldemokrata- és a kommunista párt oldalán.)*

INTERPELLÁCIÓ
A BELÜGY- ÉS IGAZSÁGÜGY-MINISZTEREKHEZ
AZ INTERNÁLÁSI RENDSZER MEGVÁLTOZTATÁSA
TÁRGYÁBAN

Nemzetgyűlési Napló 1945. II. kötet. 1946. május 10. – 1946. augusztus 9.
41. ülés, 1946. július 24.

1945 után az igazolóbizottságok és a népbíróságok számára is lehetővé vált az internálás elrendelése. Végrehajtása, mint államigazgatási kényszerintézkedés a rendőrség, majd a politikai rendőrség hatáskörébe került. 1946 februárjától belügyminiszteri rendelet lehetővé tette a bírósági ítélet nélküli internálást is, így egyre több jogsértésre került sor. Az interpellációkban sok kritika érte az internálások gyakorlatát, konkrét esetek kapcsán, pl. rendőrségi visszaélések esetén interpelláltak szabadságpárti és kisgazdapárti képviselők is. Slachta Margit bírálata általánosságban érintette az internálási rendszert.

Elnök [Varga Béla]: Kérem a jegyző urat, szíveskedjék az interpelláció szövegét felolvasni.

Hegyesi János jegyző (olvassa): „Interpelláció a belügy- és igazságügy-miniszterekhez az internálási rendszer megváltoztatása tárgyában.

Hajlandó-e mindkét miniszter úr sürgős intézkedést tenni, hogy a több mint fél év óta ígért módosítás valóra váljék, nevezetesen az internáltak ügyei sürgősen letárgyaltassanak, és akiknél nincs ok a fogva tartásra, azok a szükséges tárgyalásokra behívassanak, egyébként pedig otthonaikban maradhassanak?

Hajlandók-e a miniszter urak a letartóztatásban levők élelmezését a létminimum fokáig feljavítani, vagy amennyiben erre az állam nem képes, a hozzátartozóknak az élelembevittet megkönnyíteni?”

Elnök: Interpelláló képviselőtársunkat illeti a szó.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Ha hibás rendszerek és kormányzatok nemzeti szerencsétlenséget idéztek elő, akkor magától értetődő a számonkérés. Nem is vallana életerőre, ha az elmaradna. Ilyen körülmények között nagyon könnyen érthető, hogy igazságtalanság is siklik bele az igazságszolgáltatásba, és kilengések történnek, hiszen gyarlók vagyunk. Ha azonban az igazságtalanságok, a gyarlóságok és a kilengések egy bizonyos időn túl tartanak, akkor már hibás rendszert képeznek, nem egy árnyékvetődést, amely a fénnel könnyen együtt jár.

Ilyen értelemben óhajtok szólni a mi internálási rendszerünkről, amely valóban súlyos és nyílt sebe társadalmunknak és hazánknak. Olyan sok szenvedés és annyi nyomor között hiábavalóan fokozza keresztjeinknek a súlyát. Ha ez

nem így volna, akkor a mai napon nem szólt volna mintegy tizenöt képviselő interpellációja – amelyek részben elmaradtak – erről a kérdésről, ami mutatja, hogy az ország legkülönbözőbb részein milyen súlyos jelenségek mutatkoznak ebben a tekintetben, nem beszélve a budapesti jól ismert állapotokról. (**Bakó Kálmán** [kp]: Pedig ilyen internálás még nem volt! Disznótorra is hazaengedik az internáltakat! – **Kiss Roland államtitkár**: 1920-ban mi volt, amikor maga képviselő volt?) Mindjárt fel fogom olvasni, tisztelt képviselő úr, hogy mi volt. Itt van az a nemzetgyűlési napló, amelyből önnek válaszolok. (**Bakó Kálmán** [kp]: Minket a kerítéshez sem eresztettek a családhoz odamenni! **Kiss Roland államtitkár**: Nyiregyházán a budaházi internálótáborban botozták az asszonyokat! – **Acsay László** [kg]: A húszas időket akarják? – **Orbán László** [kp]: Nem, csak akkor magukat nem láttuk sehol! – **Acsay László** [kg]: Keresztülmentünk mi elegen! – **Orbán László** [kp]: Könnyű ezt mondani! De én nem mondom, hogy nincsenek olyanok ott! Vannak szép számmal! Ezt nem teszem vitássá!)

A választás előtti időben újsággözelemények és vezércikkek ígérték, hogy a legrövidebb idő alatt felszámolják ezt a dolgot, megtörténnek a kihallgatások, és akik ártatlanok, azok hazakerülnek. Ezzel ellentétben az internálások tovább folynak. (*Egy hang a kispártárt oldalán*: Sőt!) Ha nézzük ezt az internálási rendszert, akkor megállapíthatjuk, hogy tárgyi átgondolás nélkül, a cél szemmel tartása nélkül, a haza érdekének mérlegelése nélkül tették ezt folyamatba, hiszen az internáltak egészségileg tönkremennek, (**Kiss Roland államtitkár**: A botbüntetéstől nem mentek tönkre? Meghaltak az internálótáborban a botbüntetésből, amelyet maga csinált! – *Zaj*. – *Az elnök csenget*. – *Egy hang a kommunista párton*: Tortával élnek odabent! – *Zaj és ellentmondások a szabadságpárt oldalán*. – *Egy hang a kispártártól*: Most a diákokat botozzák!) gondolkozás tekintetében pedig meg nem javulnak. Az egész internálási rendszer a mai formájában semmire sem jó, csak arra, hogy általános jogbizonytalanságot teremtsen, és rettegtesse a legjobb akaratú embereket is.

Most pedig felelek az igen t. képviselő úr közbeszólására. Én az 1922. évi január 25-én tartott 297. ülésen szólottam az akkori internáltak érdekében, amit azért is bátor vagyok említeni, hogy ezzel is igazoljam: én nem jobb- vagy baloldaliakat támadok vagy pártolok, hanem az igazságot, és a haza érdekét akarom mindenkor szolgálni. (*Felkiáltások a kommunista párt oldalán*: És a botot!) Miután kevés idő áll rendelkezésemre, csak egyes részeket kívánok felolvasni ebből a felszólalásból.¹⁶⁰ Ezek egyúttal megmutatják azt a különbséget is, amely a most internáltak és az akkoriak helyzete között van. Ez a rész így szól (*olvasva*): „Különösen a két utóbbi kategóriának az ellátása” – tudniillik a fogságban lévőké és a letartóztatottaké – „hihetetlenül gyenge. Mint tudjuk, reggel és este

¹⁶⁰ Ezt a felszólalást lásd kötetünk... oldalain.

üres rántottlevest, délben egy héten ötször üres rántott levest, tehát egy héten tizenkilencszer üres rántottlevest, ehhez ötször üres főzeléket kapnak, és csak kétszer kapnak húst.” (**Kiss Roland államtitkár:** És naponta botot! – **Acsay László [kg]:** Hagyjuk már ezt! – **Kiss Roland államtitkár:** Nem hagyjuk ezt! Az uraknak joguk van kritizálni, csak neki nincs! – **Acsay László [kg]:** Mi keresztülmentünk sokon, minket lefogtak, nekünk ne magyarázzanak olyanok, akik nem csináltak semmit!) „Ehhez kapnak naponta tizennyolc deka kenyeret. Az igazságügy-miniszter úrnak megjelent most egy rendelete, mely február elsején fog érvénybe lépni, amely ezt a tizennyolc deka kenyeret huszonnyolcra emeli fel. Ezt azok, akiknek jut, mindenesetre hálásan fogják tudomásul venni, ezzel azonban mi nem elégedhetünk meg. Ki kell azt terjeszteni a vizsgálati fogságban lévőkre is.” (**Orbán László [kp]:** Szóval hetenkint kétszer kívánnak húst!)

A továbbiakból a következőt olvasom fel: „Én ugyanis csak annyi javítást kívánok ezeknek a számára, amennyi okvetlenül szükséges az emberi szervezet fenntartására. Ez a keresztény erkölcs tan...” (**Kiss Roland államtitkár:** A keresztény erkölcs tana a bot! – *Egy hang a kiszgazdapárton:* Gyakorolják önök! – **Kiss Roland államtitkár:** Visszautasítom! Én csak órá lokalizálom a mondanivalómat! – *Zaj. – Az elnök csenget.*) Igen t. képviselőtársaimat tisztelettel kérem, ne vegyék tudomásul, amit képviselőtársunk, mint egy gép folyton ismétel. Én már arra feleltem, amit ő mond; megmondtam, hogyan volt ez a botbüntetés, és hogy ez rágalmazás, ferdítés és ezentúl ezekre a dolgokra nem felelek. Nagyon szépen kérem, hagyjuk őt figyelmen kívül, mert különben az idő elmúlik. (*Kiss Roland államtitkár felé:*) Tessék csak folytatni a szólóját. (*Taps és derűltég a kiszgazda- és a szabadságpárton.*) „Ez a keresztény erkölcs tan le nem alkudható parancsa.” (**Kováts László [msz]:** Államtitkárok előnyben! – **Kiss Roland államtitkár:** Csak nála szoktam közbeszólni a botbüntetés miatt! Mással nincs bajom, csak vele!) „Az ezzel ellenkező eljárás ugyanis beleütközik a tízparancsoltnak »Ne ölj!« tilalmába.”

„Az államnak joga van ahhoz, hogy büntesse azokat, akik bűnt követtek el, de a megbüntetettakat fizikailag lassan elsorvasztani olyan ellátással, mely teljesen elégtelen az emberi szervezet fenntartására, és a munkanélküliséggel lelküknek ártani, ehhez az államnak joga nincs!”

„De nemcsak a szellem sínyli meg ezt, visszahat az illető lelkivilágára is. Még teljesen ép erkölcsű embernél is nagyon ritka jelenség, hogy a vele való bánásmódtól függetlenül reakciómentes magatartást tanúsítson. Ez a lelki szabadságnak olyan orma, amelyet csak a szentek tökéletessége ér el. Éppen azért kérdem, mit várjunk erkölcsileg inferioris emberektől, akikkel esetleg 12–24 hónapon keresztül így bánunk? Ezek az alacsony nívón állók, keserűségtől izgatva, hidegben, korgó gyomorral, tétlenül mindenfélét forgathatnak és forgatnak elméjükben, csak olyat nem, ami államéletünknek és hazánknak javára volna.” Mondtam ezt az akkor letartóztatott kommunisták érdekében, akik azonban reggel, délben

és este kaptak rántott levest – ma csak reggel és délben kapnak –, a levesen kívül ötször főzeléket, kétszer húst és 18 deka kenyeret, amelyet 24 dekagrammra emeltek fel. (*Zaj.* – **Orbán László** [kp]: Adni kell naponta húst az internáltaknak, és rendben van! – **Döbrentei Károlyné** [kp]: Az ipari munkások meg a bányászok nem esznek ma húst!)

Ha tehát én akkor ezt elégtelennek találtam, mit szóljunk a mostani helyzethez. (**Kováts László** [msz]: Kicsempészte a West-Orient a zsírt és a húst!¹⁶¹ Tessék felelősségre vonni az illetőket! Kivitték a dohányt és a cigarettát! Azért nincs a munkásoknak. – **Orbán László** [kp]: Ki csempészte ki? – **Kováts László** [msz]: A West-Orient, amelyről szó volt itt már! – *Felkiáltások a kommunista párt oldalán*: Fel kell őket akasztani.) Az internáltak sorsa most programszerű éheztetés, nem szükségszerű, mert a hozzátartozók éllelmeznék őket, de azt megakadályozzák, hogy nekik elég ételmezt vigyenek be. Azonkívül ott vannak a férgek, amelyek éjszakánként olyan sűrűn hullanak a mennyezetről, mint az esőcseppek. Ott vannak a kínvallatások, amelyekre Nyirjessy képviselő úr kitért az ifjúsággal kapcsolatban. (**Döbrentei Károlyné** [kp]: Amik nyomába sem jöhetnek az azelőtti helyzetnek! – *Közbekiáltások a szabadságpárton*: Ez igaz!) Továbbá itt van a már elítélteknél és esetleg az internáltaknál az a súlyos körülmény, hogy egyes esetekben a halottakat nem adják ki a családnak. Ha már nincs is joga semmihez, de talán a demokráciában a családnak meglehet a joga ahhoz, hogy a halottját megkapja.

Elnök: Képviselőtársunkat figyelmeztetem, hogy beszédideje lejárt. Szíveskedjék interpellációját befejezni.

Slachta Margit (pk): Igen! Alkalmat fogok keresni, hogy a következő héten folytassam, annyira szükségesnek, fontosnak és lelkiismeretileg sürgetőnek tartom ennek a kérdésnek tárgyalását. Egyébként pedig bejegyeztem egy indítványt az indítványkönyvbe, és kérem az elnök urat, hogy minél hamarabb tűzze azt napirendre. Nem akarván ezt a felszólalást most csak úgy összecsapni, interpellációm a jövő héten fogom folytatni. (*Helyeslés és taps a szabadságpárt és a kisgazdapárt soraiban.*)

¹⁶¹ West-Orient vállalat: a világháború után spekulációs ügyleteiről elhíresült vállalkozás.

FELSZÓLALÁS A MINISZTERELNÖK [NAGY FERENC]
NYUGATI ÚTJÁRÓL SZÓLÓ
BESZÁMOLÓJA FELETTI VITÁBAN

Nemzetgyűlési Napló, 1945. II. kötet. 1946. május 10. – 1946. augusztus 9.
44. ülés, 1946. július 30.

A második világháborút lezáró békekötés előkészítésének részeként Nagy Ferenc miniszterelnök előbb Moszkvába, majd 1946 júliusában Washingtonba, Londonba és Párizsba utazott, ahol a nyugati hatalmak külügyminisztereivel és vezető politikusokkal találkozott. A békefeltételek ismeretében a nyugati hatalmakkal való kapcsolatfelvételt a magyar fél álláspontjának kifejtésére és a magyar tárgyalási pozíció javítására kívánták felhasználni. Útjáról Nagy Ferenc 1946. július 25-én, a nemzetgyűlés 42. ülésén számolt be a törvényhozásnak. 1946. július 30-i beszédében Slachta Margit kritikus felszólalásban vette górcső alá a miniszterelnök szerint elért eredményeket.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Amint köztudomású, a béketárgyalások a tegnapi napon megkezdődtek, és mi feszültséggel nézünk annak eredményei elé. Nemcsak egyszerűen olyan feszültséggel, amely minden kockázatos kimenetelű ügynél eltölti az ember lelkét, hanem ezen túl bizonyos depresszióval, amely abból a tudatból ered, hogy esetleges mulasztásaink vannak, amelyek a békekötésnél a mi rovásunkra esnek latba. A magam személyére nézve legalábbis ezt mondhatom, mert nem érzem lelkiismeretem szerint magam igazolva avval, amit január 31-én történt felszólalásomban szóvá tettem, hogy ti. sürgősebb dolog a béketárgyalások előkészítése, mint az alkotmányjogireform-tárgyalások.

Úgy ítélem meg, hogy nekem akkor tekintet nélkül a kilátástalanságra, akcióba kellett volna lépnem, hiszen nemcsak a kormány, hanem mindegyikünk felelős azért, ami most történik, vagy nem történik. Akkor azonban az egész hangulat és felfogás bizonyos passzivitásba hozott mindnyájunkat. De még ennél is többet mondhatok. Súlyok Dezső képviselőtársunk február 8-iki felszólalásában kifejtette, (**Némethy Jenő** [msz]: „Felelőtlen beszéd” volt!) hogy számot tartunk a magyarlakta területekre, amire nagy vihar volt a válasz baloldaltól, (*Mozgás a szociáldemokrata párt soraiban.*) és felszólaló képviselőtársunkat hazaárulónak minősítették.

Evvel kapcsolatban rá akarok mutatni arra, hogy a nemzetre milyen következményekkel jár, ha felelős reprezentánsai a kinyilatkoztatott örök normák helyett egyéni erkölcsi ötletekre és modern elgondolásokra bízzák magukat, amelyek nyugtalan tengerre viszik őket, s ezen az egyéni felfogásnak dióhéjában hánykolódnak nemcsak ők maguk, hanem hánykolódik az egész nemzet is.

Ezek az alanyi elgondolások természetszerűleg nem képezhetnek olyan kiérlelt, abszolút átható felfogást, mint amilyen az örök normákban kifejeződik; jobbra és balra ragadják az embert a saját maga által támasztott gondolatok reakciója-képpen, úgyhogy egyszer megjelenik a nemzeti szocializmus a faj önimádatával, amely figyelmen kívül hagyja az egész emberi családot, azután pedig balra csapódik az ember állhatatlan és arasznyi létet átfogó szelleme, s az egész emberiséget tekintvén elfelejti, hogy mivel tartozik szűkebb hazájának és nemzetének. Pedig mind a kettő igazság, és éppen a kinyilatkoztatásban kapcsolódik össze ez a kettő harmonikus, változatlan, nagyszerű egésszé, amely minden körülmények között eligazít minket. És éppen ez az, amiért nekünk azokhoz ragaszkodnunk kell, mert nem tehetjük országunk sorsát függővé attól, hogy alanyilag így vagy pedig úgy gondolkozunk ma, utóbb pedig másképpen. Természetszerű, hogy ez a felfogás bizonyos passzivitásban fejeződött ki a kormánynál és az egész nemzetgyűlésnél, úgyhogy feltehető, hogy ennek megfelelően nem történtek meg a béke előkészületei, vagy pedig ha megtörténtek, akkor nem kerültek azok a munkálatok a nemzetgyűlés elé, hogy hozzászólhatott és megbírálhatta volna. Az összes előkészületek tehát csak titkos diplomáciai úton történhetek volna, ami tekintve demokratikus irányzatunkat, önmagában véve ellentmondás. Ez okból feltételezhetjük, hogy nem voltak ilyen akciók, és ezért van depresszió alatt mindenki, aki ezeket átgondolja, és a békekonferencia eredményeire gondol.

A külügyminisztérium egyébként tudtommal megbízott többeket avval, hogy különféle külföldi nyelveken feldolgozzák a külügyminisztérium 1919-től 1944-ig terjedő összes okmányait, amelyek az ostrom után szerencsére előkerültek. Ezek az okmányok ugyanis meggyőzhetnek minden tárgyilagos embert arról, hogy Magyarország háborús felelőssége sokkal kisebb, mint amit róla általában véve állítanak. (**Némethy Jenő** [msz]: Különösen a rádióban!) Ez pedig kimondhatatlanul fontos, mert hiszen a béketárgyalásokon az egyes nemzetek megítélése a nemzetek magatartásán alapul. Én tehát sürgetőleg kérem a kormányt, hogy habár megkésve – de jobb későn, mint soha –, jelentessék meg ezeket az okmányokat, és adják az illetékesek kezébe.

Ilyen körülmények között, amilyeneket az előbb vázoltam, azt az álláspontot, felfogást és hangulatot tekintvén, amely a nemzetgyűlést akkor eltöltötte, a magyar értelmiség csakis társadalmi mozgalomra szorítkozott, és szorítkozhatott; azok tudniillik, akik mindezek ellenére foglalkozni kívántak a magyar béke előkészítésének kérdésével. A Keresztény Női Tábor is, nem hivatalos úton, de a külügyminiszter úrnak bejelentve, elküldte memorandumát az Egyesült Nemzetek békeértekezletének a területi kérdés tárgyában. Mivel a kormánynak és a nemzetgyűlésnek a felfogása az volt, hogy nincs magyar kérdés, és nem óhajt területi igényeket bejelenteni, természetesen a Keresztény Női Tábor nem támaszkodhatott belföldi erőkre, (**Lévay Zoltán** [msz]: Most sincs, Csehszlovákia irányában!) hanem csak elvekre, az Egyesült Nemzeteknek a San Franciscó-i

chartában¹⁶² kifejezett elveire, továbbá Apponyi Albert grófra, aki egy negyedszázaddal ezelőtt Trianonban, a mainál sokkalta kedvezőlenebb lelki atmoszférában képviselte a háborús bűnösöket, minket, helyettünk ott ülven a vádlottak padján. (**Vásáry István** [msz]: Ez így van!)

Amikor a békedelegáció most kiment Párizsba, hogy ugyanezt a szolgálatot tegye a hazának, lehetetlenség nem gondolnunk Apponyira, aki akkor emberfeletti erővel küzdött a nemzet jogaiért, (**Némethy Jenő** [msz]: Védte a nemzet becsületét! Nem úgy, mint Szakasits György!) lehetetlen nem gondolnunk arra, hogy talán nem véletlen, hogy éppen most van százéves fordulója annak, hogy Apponyi Albert grófit a Gondviselés nekünk ajándékozta. Éberhardi kriptájában bizonyára megdobban a szíve, amikor az az ügy kerül tárgyalásra, amelyért ő akkor Párizsban és amely ügy körében később Genfben küzdött, és ott is halt meg, harcolva a nemzet érdekéért. Hálátlanok lennénk, ha meg nem emlékeznénk róla. (*Úgy van! Úgy van! a pártokívüliek és a szabadságpárt soraiban.*) Az ő érdemeit idézi a Női Tábor memoranduma. Ha csak pár év választaná el a mostani időket Apponyi Albert halálától, akkor nem volna erre szükség, de hiszen a Nemzetek Szövetsége most már annyira más összetételű, és olyan sokan nem ismerik már őt, hogy szükséges volt Apponyi Albert érdemeit felújítani. (*Helyeslés a pártokívüliek és a szabadságpárt soraiban.*)

Apponyi Albert akkoriban összeköttetésben állt a hivatalos kapcsolatokon túl az összes számottevő külföldi képviselőkkel, akiket ő maga sorol fel emlékiratában, és akik többek között a következők voltak: Mr. Philip Stanhope, a későbbi Lord Weardale, Mr. – később Lord – Bryce Angliából, D’Estournelles de Constant, Labiche, Léon Bourgeois, Hanotaux, Deschanel, a későbbi köztársasági elnök Franciaországból. Bernaert Descamps, Houseaux de la Haye, Vanderwelde Belgiumból, Van Houtsen Hollandiából és nagyszámú kiváló amerikai férfi, köztük Theodor Rooseveltt és Bryant. (**Némethy Jenő** [msz] *gúnyosan*: Szakasits György biztosan többet ismer!)

Általában véve az a felfogás, hogy Apponyi Albertnek nem voltak kint Párizsban és Genfben politikai eredményei. Mély meggyőződésem szerint ő akkor, annak ellenére, hogy a trianoni békediktátumban ez nem nyert kifejezést, megnyerte a békét Magyarország számára.

Kovács Imre képviselőtársunk azt mondotta felszólalásában, hogy nagy külpolitikai jelentősége van a belpolitikának. Legyen szabad ehhez kapcsolódva mondanom, hogy egyéni minőségünknek, magatartásunknak óriási jelentősége van a külpolitika szempontjából. Apponyi Albert gróf úgy jelent meg a külföld előtt, mint aki nemcsak magyar, hanem nemzetközi viszonylatban is egy óriás.

¹⁶² Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya, amelyet 1945. június 26-án San Franciscóban írtak alá.

Ő már akkor egyengette számunkra a majd megnyerendő béketárgyalásokat, amikor az Interparlamentáris Konferencia¹⁶³ tagjaival 1904-ben először utazta át az Egyesült Államokat, ahol például a társaság Kansas Citybe jutva, meleg fogadtatásban részesült, és ennek az új városnak a polgármestere üdvözlőlvén az Interparlamentáris Konferenciának nagynevű, internacionálisan ismert tagjait, üdvözlő beszédét ezzel fejezte be: a választ pedig a magyar képviselőtől, gróf Apponyi Alberttől kérem.

A megnyerendő békének az útját jelzi az a francia megjegyzés, amellyel egyik fölséges felszólalása után illették: „Comme une cathédrale”, vagy az egyik genfi megnyilatkozás: amely nemzetnek ilyen fia vannak, azt a nemzetet érdemes életben tartani akkor is, ha bűnösnek mondják ki. (**Lévay Zoltán** [msz]: Hol vagyunk ettől!)

Nagyon jól tudjuk, hogy amikor a magyar delegátus felszólalása került sorra, a Népszövetség¹⁶⁴ részéről delegált háromszáz képviselő mind beözönlött a terembe, hogy a nagy ember fejtegetéseit hallgassa.

Ezek mind nagy külpolitikai eredmények, amelyek csak folytatást nyertek lord Rothermere-nek éveken keresztül tartó nagy békemissziójában, és mintegy befejeződtek Lloyd George-nak egyik észak-amerikai beszédében, amelyben ő Magyarország mellett szólt, de még ezen is túlmenően, 1936. július 27-én az angol alsóházban tartott beszédében és másoknak a felszólalásaiban. Lloyd George egy chicagói banketten, amikor az ott tartózkodó Apponyi Albertet felköszöntötte, még elítélőbben nyilatkozott a Magyarország ellen hozott trianoni határozatokról, (**Vásáry József** [msz]: Most helyeselték!) amelynek egyik szerzője eredetileg ő volt.

Lloyd George az angol alsóházban tartott beszédében a következőket mondotta (*olvassa*): „A versailles-i szerződés igazságtalan. Én vagyok a legutolsó, aki ezt a szerződést bármely részében is védem. E szerződés kompromisszum volt a szembenálló felek között. A vitában, amelyet el kellett döntenünk, Anglia közepén állt Wilson és Clemenceau között. Két nagy nehézség volt. Az egyik: a világtörténelem legpusztítóbb hadjárata után közvetlenül ültünk le tárgyalni, amikor a lelkek tele voltak ellenszenvvel és gyűlölettel. Nem volt meg a kellő békehangulat. A másik: Franciaországban millió és millió férfi volt fegyverben. Nagyon költséges és veszedelmes volt ezt a roppant fegyveres erőt tartani, amelynek semmi dolga sem volt. Sietnünk kellett. Két nap és éjszaka üléseztek a nagyhatalmak megbízottai, szombaton és vasárnap is. Minden miniszter

¹⁶³ Az Interparlamentáris Konferencia az Interparlamentáris Unió legfőbb döntéshozó szerveként működött. Az Interparlamentáris Uniót 1889-ben hozták létre azzal a céllal, hogy a nemzetközi ellentétek békés megoldását segítse elő a tagállamok törvényhozásai közötti kapcsolatok ápolásával és jogi módszerekkel.

¹⁶⁴ Az ENSZ 1919-ben létrehozott elődszervezete.

jelen volt. Az önrendelkezés elvéről volt szó. Ennek köszönjük Danzigot¹⁶⁵, ennek a korridort, és a Magyarországgal szemben elkövetett néhány tévedést is ennek köszönjük. Olyan statisztika alapján kellett döntenünk, amelyet elébünk adtak. Természetesen elfogultak és részrehajlók voltunk ama nemzetek iránt, amelyek oldalunkon küzdöttek, és inkább voltunk hajlamosak elfogadni az ő adataikat, mind azokét, akik ellenünk harcoltak.” (**Némethy Jenő** [msz]: Mindent elfogadtak!) „Sajnálattal kell bevallanom, hogy eme elhatározásunk sok igazságtalanságnak lett okozója. Magyarország egyes részeit odaítéltük Csehszlovákiának e »megdönthetetlenek« vélt statisztikák alapján. Ez is bizonyítja, hogy milyen veszedelmes dolog az a statisztika. Azóta azonban megjött az ellenbizonyíték; az, hogy ezek a területek csupa magyar képviselőt küldenek a cseh parlamentbe.” (**Vásáry József** [msz]: Tessék ezt megfigyelni és ítélni! – **Juhász István** [szd]: Nem érdekes!)

A lehetőséget tehát megvoltak. Sajnos a Gömbös-kormány akkor elvágta ezt a fonalat, és amikor a háború vihara elseperte a Szálasi-kormányt, utána mi azt nem vettük fel. Ez a mag azonban, amelyet az igazság, az igazságosság, az erkölcsi magasrendűség és a lángoló hazaszeretet vetett bele a történelem humuszába, még élt és talán él még most is, és ezeket próbáltuk mi most memorandumunkban pihenő, nyugvó helyzetükből előhívni, (**Némethy Jenő** [msz]: A magyar kormány helyett! Sőt ellenére!) amikor emlékezetébe idézzük az Egyesült Nemzeteknek azt, hogy a Népszövetség milyen nagy értékelésben részesítette azokat az értékeket, melyeket Apponyi Albert gróf reprezentált.

Memorandumunk másik részében hivatkoztunk a San Franciscó-i chartában kifejezett elvekre. Memorandumunk két részre oszlik: az egyik az ősi magyar területekre vonatkozik, a másik Éberhardra. Kérelmünk pedig az, hogy az Egyesült Nemzetek alkalmazzák azokat az alapelveket, amelyeket a biztonsági chartában kimondtak, amelyek kifejezik, hogy az emberi jogok, sőt azokon túlmenően az emberi méltóság tiszteletének alapján állanak, és elfogadják egyformán a nagy és kis nemzetek természetjogát is. Memorandumunk sürgeti ezeket az elveknek érvényesülését, hivatkozva arra, hogy már a Népszövetség is érezte Trianon igazságtalanságát, és ugyancsak Apponyi Albert gróf befolyásának köszönhető, hogy becikkelyezte tételei közé azt a lehetőséget, hogy a Népszövetség az igazságtalan nemzetközi szerződéseket, beleértve a békeszerződéseket is, felülvizsgálhassa; és itt volt megadva a magyarságnak a későbbi időkben a lehetőség arra, hogy újra felvegye erre vonatkozólag a tárgyalásokat.

De ezen túlmenően a Népszövetség, amely még hatalmi, politikai alapon állott, Apponyi Albert gróf hatása alatt vágyott az igazság érvényesítésére, és ezért

¹⁶⁵ Danzig ma Gdansk.

életre hívta az Állandó Nemzetközi Bíróságot¹⁶⁶, amely Hágában ma is székel, és továbbra is kifejti működését. A Népszövetség önkormányzattal ruházta fel, és abból a célból, hogy önmagától, a politikai testülettől mintegy függetlenül az igazság érvényesülését, az ellen sem emelt kifogást, amikor a Nemzetközi Bíróság statútumaiba foglalta, hogy bírát – az egész világból összesen 11 megválasztott bírót – senki sem mozdíthatja el; tehát még a Népszövetség sem, csak maga a bíróság. Ez előtt a bíróság előtt egyszer már megnyertünk egy magyar ügyet, mégpedig a Pázmány Péter Tudományegyetem mintegy 40 000 holdat kitevő birtokára vonatkozó tárgyalás alkalmával, amikor a bíróság azt Csehszlovákiával szemben Magyarországnak ítélte oda.

Ezek a Népszövetség részéről mind olyan törekvések voltak, amelyek az emberi jogoknak és a nemzetek jogainak érvényesülését sürgették. Bár az Egyesült Nemzetek szervezete jogilag nem azonos a Népszövetséggel, de tagadhatatlan, hogy a Népszövetség dolgozott elébe az Egyesült Nemzeteknek, és ebben Apponyi Albert grófnak is két évtizedes munkája fekszik.

Mi tehát hivatkozván arra, hogy az igazság vágya már Trianon után jelentkezett a Népszövetségben, annál inkább várjuk és sürgetőleg kérjük az Egyesült Nemzetektől, hogy az ősi magyar területekre vonatkozólag ne politikai erőviszonylatok szerint döntsenek, hanem azokat a jogelveket vegyék alapul, amelyeknek egyik harcosa Apponyi Albert gróf volt. Ezeknek a jogelveknek deklarációja a letört Európára és mireánk úgy hatott, mint a sötét éjszaka után a felkelő nap hajnala. Ha a békedöntések arról győznének meg bennünket, hogy a Charta is csak szólamokkal dolgozik, és a benne kifejezett elveknek nem igyekeznek érvényt szerezni, akkor ez eltörné a bennünk még pislákoló életenergiákat és a bizalmat. Hiszen legnagyobb bajunk nem a nyomor, amely ránk szakadt, nem az, hogy romokon járunk, hogy rongyokba öltözünk és éhezünk, hanem az, hogy megdőlt bennünk a bizalom minden emberi szó és biztatás iránt, mert hivatott helyekről annyi időn keresztül éltek vissza e szóval, és vették cinikusan semmibe a milliók jogait. (*Taps a szabadságpárt oldalán.* – **Némethy Jenő** [msz]: Egyetlen „férfi” a parlamentben!) Hála a jó Istennek, többen is vannak!

Memorandumunk második része Éberhard községének sorsával foglalkozik. Erre vonatkozólag kérelmünket a következőkben fejezzük ki: Éberhard község Magyarországnak a nyugati oldalán fekszik, csallóközi területen, amely tehát etnográfiai egységben van Magyarországgal. Itt csak egy pillanatnyi kitérést engedek meg magamnak, amikor hivatkozom ugyancsak az angol alsóház ez évi július 25-én tartott ülésére, amelynek során Bevin is felszólalt, és amelyen mindnyájan hangoztatták, hogy Tirol közel hatszáz évig volt az osztrák birodalom része: vagyis elismerik az országok történelmi jogait. Tirol esetében hatszáz év

¹⁶⁶ 1945-től az ENSZ bírói szerve.

alapozza meg a történelmi jogot. A mi esetünkben ezer esztendő. (**Lévay Zoltán** [msz]: De azok osztrákok!) – *A Magyar Nemzet* 1946. júl. 17-i száma erről a következőket közli: „A déltiroli döntésnél – a képviselők nézete szerint – először kellett volna az atlanti alapokmány elveit a valóságban alkalmazni. Bevin külügyminiszter ehelyett egyezkedett Párisban, ami az Atlanti Charta elveinek megsértését jelentette.”¹⁶⁷ Ezen van a nyomaték: nem politikai egyezkedésektől kell elsősorban függővé tenni a területi kérdések eldöntését, hanem elvektől, kifejezett, megingathatatlan, örökérvényű elvektől.

„...A felszólalásoknak ebből a rövid összegezéséből is láthatjuk, hogy az angol alsóházak azok a tagjai”, (*Mozgás a szociáldemokrata párt oldalán.*) „akik helyeslik a déltiroli vita felvetését, pártkülönbség nélkül úgy a történelmi, mint a néprajzi elvek érvényesítése mellett szálltak síkra”. Miféle lehetőség ez Magyarország szempontjából?!

Mi tehát támaszkodva az Egyesült Nemzetek ismert elveire, történelmi jogon, etnográfiai alapon és Apponyi Albert gróf emlékére hivatkozva – feltéve, de meg nem engedve, hogy a többi területre vonatkozóan ezeket az elveket nem érvényesítik – Éberhardra vonatkozóan egészen különleges állásfoglalást és döntést kérünk, éppen Apponyi Albert személyére tekintettel, mivel Éberhard hosszú időközön keresztül volt tanúja annak az emberfeletti nagy munkának, amelyet nemzetközi vonalon végzett. Ennek a községnek volt látogatója az Észak-amerikai Egyesült Államok elnöke is, Theodor Roosevel, aki európai utazása alkalmával három napot töltött az Apponyi család meghitt körében, ami akkor európai szenzáció volt. (*Mozgás a szociáldemokrata párt oldalán.*)

Ez hozzátartozik ahhoz, amit mondtam, hogy Apponyi Albert megnyerte számunkra a béketárgyalásokat. Nekünk csak le kellett volna, de nem is le kellett volna: még most is le kell aratnunk ennek eredményeit. (**Vásáry József** [msz]: Nem letarolni!) Mi azt kérjük, hogy Éberhard mindenképpen csatoltassék Magyarországhoz, vagy ha ez nem történne meg, mondják ki magyar területnek, amely az Atlanti Charta XI. fejezetének 7. pontja¹⁶⁸ értelmében az Egyesült Nemzetek egészen különleges pártfogása és védelme alatt áll; ugyan nem olyan értelemben, mint ahogyan egyes területekre az Atlanti Charta vonatkoztatja, tudniillik, ha az illető területek társadalmilag nem eléggé fejlettek, hanem ennek a helynek történelmi nevezetessége miatt: ha nem volna Magyarországhoz visszacsatolható,

¹⁶⁷ *Bevin beszéde az Atlanti Chartáról és a néprajzi elvről.* In *Magyar Nemzet*, 1946. július 27. 1.

¹⁶⁸ Slachta Margit itt vélhetően nem az Atlanti Chartára gondolt, amelyet 1941 augusztusában adott ki Franklin D. Roosevel, az Egyesült Államok elnöke és Winston Churchill brit kormányfő, s amely mindösszesen 8 pontot tartalmaz, hanem az ENSZ Alapokmányára, amelynek az idézetben jelzett XI. fejezet 7. pontja „Az önkormányzattal nem rendelkező területekre vonatkozó nyilatkozat”. Slachta ezt próbálja alkalmazni Éberhard esetére.

akkor is legyen magyar terület, és biztosítsák számára a nemzetek részéről a soha meg nem támadás kiváltsága, hogy örök béke övezze annak nyugóhelyét, aki rendületlenül hitt abban, hogy a nemzetközi jog kifejlődése az egyetlen biztosítéka az átkos háborúk elkerülésének és a világbéke fenntartásának. Mondják ki az Egyesült Nemzetek azt is, hogy Éberhardot kelet-európai működésük centrumává teszik.

Memorandumunkban ezeket fejeztük ki, és reménnyel nézünk a fejlemények elé, különösen, mivel a nemzetgyűlés ama februári szerencsétlen megnyilatkozása óta a mai napig óriási utat tett meg e kérdésben való felfogása tekintetében; ennek bizonyítéka Csornoky Viktornak a „Kis Ujság” tegnapi számában közölt vezércikke, melyben már felveti a revíziós gondolatot és lehetőséget, (**Lévay Zoltán** [msz]: Végre! – **Vásáry József** [msz]: Ez nem sovinizmus?) és kívánja annak érvényesítését éppúgy csehszlovák, mint román vonatkozásban.¹⁶⁹ (**Lévay Zoltán** [msz]: Tud erről a kormány? – **Némethy Jenő** [msz]: Egyéni akció talán?)

Ezeket kívántam, t. Nemzetgyűlés, ezekben a történelmi időkben elmondani.

Befejezem azzal, hogy mindnyájan ismerjük a székely népnek a Hadak Útjára vonatkozó mondáját, amely szerint akkor, ha a székelység nagy veszélyben forog, Csaba királyfi az ő hadával útra kel a Tejúton, és lejön a székelység védelmére.

Én most a magyarság trianoni és genfi hőse felé nézek ilyen hadakútjai bizalommal, és várom, hogy ő, aki előtt az egész világ hódolt, akinek a koporsóját Genfből ide, a magyar parlament kupolacsarnokába két vagon koszorú kísérte, melyet az egész világ hódolata tett le ravatalára, várom, hogy ő, mint Csaba, megjelenik, nem a háború, hanem a világbéke Hadak Útján, a jogelvek Hadak Útján, a magyar honszeretet és az emberiség Hadak Útján sokunk helyett (**Vásáry József** [msz]: Úgy van! Úgy van!) a párizsi békekonferencián, (**Némethy Jenő** [msz]: A kormány helyett!) és életre hívva, feltámasztva azokat az általa ottan elhelyezett, de a szerencsétlen eltévelyedett időkben latenssé vált erőket, bealkalmazzák az új történelmi időkbe, úgy, hogy ne csak mi halljuk meg, hanem a győztes nemzetek is: ne ismételjétek meg Trianont! (*Élénk helyeslés és taps a szabadságpárton és a kisgazdapárt egy részén. A szónokot üdvözlük.*)

¹⁶⁹ Csornoky Viktor: *Mit várunk a békétől*. In Kis Ujság, 1946. július 30. 1. old.

HOZZÁSZÓLÁS A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA RÉSZÉRE RENDELETEK KIBOCSÁTÁSÁRA ADOTT FELHATALMAZÁSRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLATHOZ

Nemzetgyűlési Napló 1945. III. kötet, 1946. augusztus 13. – 1946. október 4.
54. ülés, 1946. augusztus 23.

Rendeletalkotó tevékenységre már az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. december 22-i ülése felhatalmazta az Ideiglenes Nemzeti Kormányt. Az 1945-ös választások után pedig a Tildy-kormány számára a nemzetgyűlés is megadta ezt a jogosultságot. Az 1945. évi XI. tc. szerint a kormány által kiadott rendeleteket azonban utólag be kellett mutatni a nemzetgyűlésnek. Ez a gyakorlat folytatódott Nagy Ferenc miniszterelnöksége alatt is, amelynek lehetőségét az 1946. évi VI. tc. teremtette meg. Ez a három felhatalmazási törvény azonban precendenst teremtett, mert lehetővé tett, hogy a kormányok hosszú távon olyan kérdésekben is jogszabályt alkothassanak, amelyek egyértelműen a parlament jogosultságai közé tartoztak.¹⁷⁰ A kormány számára magadandó újabb háromhónapnyi felhatalmazásra vonatkozó törvényjavaslatot 1946. július 31-én nyújtották be, de érdemi tárgyalása csak augusztus 13-ától kezdődött. A törvényjavaslat ezúttal éles vitákat eredményezett a nemzetgyűlésben, végül azonban az 1946. évi XVI. tc. változatlanul meghosszabbította a Magyar Köztársaság Kormánya részére a rendeletek kibocsátására adott felhatalmazást. Slachta Margit a kérdés kapcsán 1946. augusztus 23-án szólalt fel.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Miután arról van szó, hogy a kormánynak megadjuk a további felhatalmazást rendeletek kibocsátására, tehát természetesen, hogy az eddig megjelent rendeletek döntenek abban, hogy igenlegesen vagy nemlegesen foglaljunk-e állást ebben a kérdésben. Én éppen ezért – átnézve ezeket a rendeleteket – csak egynéhányat fogok megemlíteni annak igazolására, hogy miért nem látom lehetőnek, hogy a felhatalmazást a magam részéről megszavazzam.

Itt van mindjárt a 4230-as számú rendelet a Magyar–Szovjet Hajózási Részenyitársaság alapszabályairól. Ez a rendelet – hogy úgy mondjam – ikertestvére a népcserre törvénynek.¹⁷¹ Ahogyan tudniillik a népcserre törvény eléje vág a békekonferencia döntésének, ugyanúgy ez a rendelet eléje vág annak, hogy a nagyhatalmak miként kívánják majd a dunai hajózási forgalmat megállapítani.

¹⁷⁰ Palasik Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig (1944–1949)*. Az Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2017. 210.

¹⁷¹ A csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezményt az 1946. évi XV. tc. cikkelyezte be.

Azonkívül ez a rendelet egészen kivételes hatalmat ad az igazgatóságnak, ugyanolyant, mint amilyent a West-Orient igazgatósága élvezett¹⁷²; továbbá kimondja, hogy az igazgatóság fele orosz, fele magyar, azonban a magyar igazgatósági tagok csak azok lehetnek, akiket az orosz igazgatósági tagok ajánlanak. Evvel tehát mintegy saját magunkat zárjuk ki ebből a részvénytársaságból.

Vagy pedig itt van az 5000. számú rendelet, amely a sokat emlegetett B-listát, vagyis a tisztviselők létszámának csökkentését érinti. Ez ezen a szerény címen húzódik meg: „Az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezések.” Tudjuk, hogy milyen sok embert érint a B-listázás: tudjuk azt is, hogy bizonyos fokig szükség van erre a területcsökkentés folytán, azonban ezen túl olyan szempontok érvényesülnek ebben a rendeletben, hogy nem hagyhatjuk ezeket megjegyzés nélkül.

A rendelet azt írja elő, hogy az 1937–38-as költségvetési évben alkalmazott tisztviselők számának 90 százaléka maradhat meg, a gyakorlatban azonban ez a százalék sokkal kisebb. A revíziós rendelet megadja a lehetőséget az illetékeseknek arra, hogy – mint ahogyan a miniszterelnök úr kijelentéséből tudjuk – mintegy tízezer B-listázott ügyét felülvizsgálják. Milyen rengeteg embert érintett és érint tehát a B-listázás!

Ezenkívül az 1. szakasszal kapcsolatban szóvá kell tennem, hogy ez a paragrafus nem csak az állami tisztviselőket sújtja, mert azt mondja, hogy (*olvassa*): „A jelen rendelkezés hatálya alá tartoznak az állami, vármegyei, városi, községi, államvasúti, postai, állami vas-, acél- és gépgyári, állami köszén- és ércbányászati tisztviselők és egyéb alkalmazottak és általában az állam és” – ezt akarom hangsúlyozni – „az önkormányzati testületek intézményeinek, közintézményeinek, közműveinek és üzemeinek tisztviselői és egyéb alkalmazottai”. Ezenkívül fenntartja magának a rendelkezést esetleg a magánvállalatok tisztviselőire vonatkozólag is.

Szerény nézetem szerint a magyar alkotmány nagyszerűsége többek közt az, hogy a centralizációt és a decentralizációt párhuzamosan érvényesíti, aminek értelmében a megyéknek és a városoknak önkormányzati joguk van. Talán nem okoz félreértést, ha azt mondom: én a közszellem dekadenciáját látom abban, hogy a törvényhatóságok, tehát az autonómiák nem jelentettek be határozott tiltakozást ezt illetőleg, amikor elemi jogukba vág bele, hogy a saját tisztviselőikkel [...] az 1937–38-as létszámot kell csökkenteni, de azt nehezményezem, hogy a végrehajtás teljesen kivette az önkormányzatok kezéből azt, hogy kiket építsenek le. Szerintem ez a tisztviselők bizalmát is kell, hogy megingassa törvényhatóságaik iránt, mert kibén bízzanak, ha nem abban, aki ismeri őket, és hogyan ítélnének fölöttük olyanok, akik egyáltalán nem tudnak közvetlenül

¹⁷² West-Orient vállalat: a világháború után spekulációs ügyleteiről elhíresült vállalkozás.

az ő működésükről? Pedig a tisztviselőknél, akik adminisztratív, közigazgatási emberek, a derékség, rátermettség dönt.

Van azonkívül egy paragrafus, amely szerintem nem méltó ehhez a rendelethez, amelyik azt mondja, hogy az 1944. évi december hó 22. napja után szolgálatba lépett alkalmazottak közül azoknak tárcánkint számított legfeljebb 10 százalékát lehet a jelen paragrafus alapján a közszolgálatból elbocsátani, illetőleg végelbánás alá vonni.

T. Nemzetgyűlés! A sokat említett demokráciától mindenki elvárhatná azt az alapvető igazságosságot, hogy azok vétessenek elsősorban tekintetbe, akiknek szerzett jogaik vannak. Ebből a paragrafusból kitűnik, hogy a kormányzat tudomásul veszi, hogy 1944. december 22. napjától kezdve, tehát az ország egy részében, mintegy felében, már az ostrom után, de az ostrom utántól az ország többi részében is sokan kerültek mint új tisztviselők állásba. (**Juhász István** [szd]: Nagyon helyes!) Tehát alapvető igazságosság és igazság, ha azt mondja a végrehajtó hatalom, (**Juhász István** [szd]: Fasiszta volt elég!) hogy a B-listázás után nem kerülhetnek be új tisztviselők, mert hiszen mint felesleges létszámúakat bocsátották el a régieket. Ellenben mielőtt a végrehajtás bekövetkezett, már az előtt tettek be helyenkint nagy számmal új tisztviselőket, akik felduzzasztván a tisztviselői létszámot, természetes, hogy kiszorították a régieket. Ilyen igazságtalanság nem méltó a demokráciához, és nem is szolgál dicsőségére, mert hiszen ebben burkoltan pártérdekek honorálása érvényesül.

Vagy itt van a 6800. számú rendelet, amely a nyugdíjasokat is érinti, és amely kimondja azt, hogy a nyugdíjas özvegy férjének múltban való magatartását is meg kell vizsgálni, és a szerint maradhat meg az özvegy nyugdíja, vagy nem. T. Nemzetgyűlés! Ha már ezen a földön elkerülhetetlenek a politikai háborúk, hagyjuk legalább azokat nyugodni, akik elkerülve ezeket a viharokat, az örökkévalóságba költöztek. És ne sújtuk családjaikat, melyeknek legtöbb esetben semmi részük sincs abban, hogy a családfő így vagy úgy politizált, ilyen vagy olyan álláspontot foglalt el. Miért sújtjuk tehát őket? A keresztény morál az özvegyek és árvák sanyargatását az égbekiáltó bűnök közé sorolja.

Itt van az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 7330. sz. rendelet. Hogy ezt hogyan alkalmazták, az ismeretes a parlament előtt, ismeretes az abból folyó nagy vihar, amikor egyesületeink feloszlata ellen különösen a kisgazdapárt tiltakozott.

Ezeket a példákat különböző körökből vettem. Nyomatékosabban azokra a rendeletekre szeretnék rámutatni, amelyek a tisztviselői kar szakszerűsége ellen vannak. Így például a 6570. számú rendelet, amely a tanítói képzés rendkívüli megszerzésére ad felhatalmazást, vagy a 6710-es számú rendelet, amely arról intézkedik, hogy a 9334/1944. számú rendelet alapján orvostudori oklevelet szerzett személyek tanulmányai hogyan egészíttessenek ki. Az ilyen

rövidített tanulmányokkal oklevelet szereztekről mondotta Verebély tanár¹⁷³, hogy ezek a temető kertészei. Így van ez az igazságszolgáltatás vonalán is. Ries igazságügy-miniszter úrnak¹⁷⁴ arra a kijelentésére, hogy a népbíróságoknak is be kell gyakorlódniuk, méltán jegyezte meg egy közbeszóló: halálos ítéleteken. Az orvosoknak is az embereken kell gyakorlódniuk, esetleg halálos kimenetelű operáció, vagy pedig nagyon komoly esetben félrealkalmazott kezelések útján?

Itt van azután a 7650. számú rendelet, amely a középiskolai énektanári és tanítóképző-intézeti ének- és zenetanári képzettség rendkívüli megszerzésére vonatkozik, ugyancsak a szakszerűség rovására. Itt van továbbá a 7570. számú rendelet, amely az 1946–47. években szervezendő közigazgatási tanfolyamra való felvételhez megkívánt községi gyakorlat elengedését teszi lehetővé. Akár az orvosi vonalat, akár a tanügyit, akár az igazságügyit, akár a közigazgatásit veszem, a szakszerűségtől való eltekintés, eltérés és a dilettantizmus érvényesítése az országnak statisztikailag ki nem mutatható nagy kárára van.

De ugyanezt látjuk a külpolitikai vonalon, ahol ennek egészen tragikus kihatása van az országra. Az ostrom után egymás után jelentek meg a külügyminisztériumban fiatalemberek – aki abban az időben ott járt, az velünk együtt tanúja lehetett ennek – kérvén az ő kérvényük átvételét, mert, mint mondták, ők a külügyminisztérium körében óhajtanak dolgozni. Mindegyiktől megkérdezte a kérvényt átvevő tisztviselő, hogy mi a végzettsége és a nyelvtudása.

Az egyik büszkén felelte, hogy négy polgári, mert hiszen előzőleg a szakképzettséget, mint feltételt, már törölte egy rendelet. A másiktól megkérdezte, milyen nyelven tud. Az illető azt felelte: magyarul. Megkérdezte tőle a tisztviselő, hogyan fog akkor külföldön az illetékesekkel érintkezni? Az illető fiatalember nagy biztonsággal felelte, hogy tolmács útján. *(Derűltség.)* A *Szabad Száj*ban nemrégiben Bidault¹⁷⁵ aláírással egy sürgöny jelent meg a párizsi követséghez kinevezett követségi tanácsosnak címezve, aki szintén nem tud franciául. Ebben az állt, hogy: „Örömmel veszem tudomásul követségi tanácsossá történt kinevezését, és már tanulok is magyarul, hogy önnel felvehessem a kapcsolatot.” *(Derűltség.)* A *Szabad Száj*ban olvasható éles elméjű, keserű szarkazmusú tréfa az országra nézve a valóságban sokkal keserűbb és sötétebb következményekkel jár a dilettantizmus nyomában.

Arra vonatkozóan, hogy a művelt nagy államok milyen fontosnak tekintik a külképviselőt, legyen szabad egy példát megemlítenem egy olyan állam törvényhozásával kapcsolatban, amelynek demokratikus voltához kétség nem fér. Az Észak-amerikai Egyesült Államokat említtem meg. Az Unió 1905-ben

¹⁷³ Lásd Verebély Tibor.

¹⁷⁴ Lásd Ries István.

¹⁷⁵ Utalás Georges Bidault francia külügyminiszter-miniszterelnökre.

hozott egy törvényt arról, hogy ki lehet az ő követje. Minthogy az akkori elnök¹⁷⁶ az Osztrák–Magyar Monarchia követségének ügyvezetését minősítette az Amerikában lévő összes külképviseletek közül a legkitünőbbnek, a legelsőnek, tehát az osztrák–magyar nagykövethez írt. Megkérdezte tőle, hogy szerinte a követek kinevezésénél, illetőleg kiválasztásánál mit tart a legfontosabb szempontnak: egyszerűen a képességet-e vagy a szakszerűséget. Az osztrák–magyar követ a szakszerűség mellett nyilatkozott. Ennek következtében a hozott törvény olyan fogalmazást kapott, hogy tíz követ közül 8 küldessék ki szakképzettségi alapon és csak kettő bizalmi alapon.

Arról, hogy milyen nagy jelentősége van a külképviseletnek, a külföldi orientálódásnak, valamint külföldi barátok szerzésének, legutóbbi felszólalásom keretében beszéltem, amikor Apponyi Albert grófról emlékeztem meg. Egy mozzanat miatt szeretnék most erre visszatérni. Amikor a horvát királyt Marseille-ben meggyilkolták, (*Felkiáltások: A jugoszláv királyt! – Schiffer Pál* [szd]: Nem baj! Ez se igaz! Nem a *Szabad Száj*ból idéz! Precízebben idézz!) akkor ennek az ügynek tárgyalásán természetesen a magyar kiküldött is szerepelt. Ennek a tárgyalásnak a befejezése után mondotta Titulescu: „Most tudom, hogy Apponyi halálával Magyarország mit veszített.” Nem kell-e tehát külpolitikai vonalon az ország érdekében a legnagyobb eréllyel sürgetnünk, hogy csak képzett, csak hozzáértő, csak külföldi nyelveket beszélő kiküldöttek intézhessék az ország sorsát? Olyan hozzáértők, akik ismerik a múltat is, a diplomáciai múltat, s az illető országgal kapcsolatainkat. Itt valóban érvényesül az, hogy amely nép nem él múltjából, annak nincs jövője. (*Úgy van! a szabadságpárt oldalán.*)

T. Nemzetgyűlés! Ha azok, akik a mi részünkről hivatva voltak a békét már régtől, rögtön az ostrom utántól előkészíteni, tisztában lettek volna azokkal a nagy erkölcsi erővel, amelyekre múlt felszólalásom alkalmával rámutattam, amelyeket Apponyi győzelmes biztossággal behelyezett a külföldi köztudatba, akkor világosan állt volna előttük, hogy itt nem szólamokkal kell dolgozni, hanem ki kell utazni, és hangyaszorgalommal, lángoló hazaszeretettel a kitaposott nyomokon járva, a régi szálakat kell felvenni, a régi barátokat megkeresni, azokat hangolni, magunk mellé állítani, másként állnánk. Nem lett volna olyan nagy dolog a jobb eredmény mindazok után a baráti megnyilatkozások után, amelyek őszinték voltak, és amelyekről többször szó volt itt. Nem lett volna ez olyan nagy dolog, ha megtaláljuk a megfelelő hangot, a megfelelő embert, ha megtörténnek a megfelelő előkészületek. Késő az utolsó pillanatban Moszkvából előrántani egy követet, New Yorkból idetelegrafáltatni egy másikat.

Ezek az intézkedések valóban már nagyon keveset változtatnak a dolgon.

¹⁷⁶ Theodore Roosevelt

Ennél a pontnál kell beszélnünk háborús bűnösségünkről, amelyről szintén többször esett szó. Az első, amire ismételten utaltam, Lengyelországgal való viszonyunk. Történelmi tradíciók kapcsolnak minket a lengyel nemzethez, és mégis annyira elidegenedtek velünk szemben. Pedig milyen nyomatékos és nagy szolgálatokat tettünk a lengyel nemzetnek. Fiait szeretettel befogadtuk, Balatonbogláron fenntartottuk a világon egyetlen középiskolájukat, saját hazájukat, Lengyelországot is beleértve. Az emigrált lengyel kormány elnökének, Mikolajczyk miniszterelnöknek 16 éves fia is itt volt Balatonbogláron. Nagy gonddal kísérték ki magyar részről őt közeletben szereplő egyéniségek, amikor még nem volt olyan könnyű kijuttatni biztos helyre. Ezért érthető, hogy most a közelmúltban a lengyel követ Varga Béla házelnökünkénél járt, és ezért külön köszönetet mondott.

Nem utolsósorban kell említenem azt az ellenállást, amelyet Magyarország Hitlerrel szemben kifejtett, amikor Szlovákia keresztülengedte a hitleri csapatokat Lengyelország felé. Amikor Hitler ugyanezzel a követeléssel lépett fel Magyarországgal szemben, és amikor Magyarország ezt megtagadta, hivatkozván az őszinte és nem hazudott magyar–lengyel barátságra, abba a veszélybe sodorta magát, hogy Hitler már akkor megszállja az országot. De mi több, Magyarország – természetesen teljes hallgatásba burkolódzva – átengedte az országon azokat a lengyel állampolgárokat, akik Franciaország felé törekedtek, hogy Párizsban csatlakozzanak ottani partizánseregekhez. Vajon mi okozhatta azt, hogy Lengyelország mégis követeléssel lépett fel velünk szemben, bár azután azt a követelést visszavonta? Bizonyára az, hogy nem volt, aki ezeket a tényeket a lengyel köztudatba belevigye, mert ha a nemes lelkű lengyel nép mindezeket tudja, más magatartást tanúsított volna.

Vagy itt van Románia. Románia az első nyomásra engedett. Milliós hadsereget bocsátott Hitler rendelkezésére. Lehet mondani, hogy lefeküdt a német megszállók előtt. De hol volt akkor még Magyarország, sőt azután is? Hiszen amikor a magyar kormány belépett már a háborúba, az Oroszország ellen kiküldött katonák számát a legalacsonyabbra szorította le. Egyébként nagyon sokat mond Serédi boldogult hercegprímás emlékirataiban az az Oroszország elleni hadüzenetre vonatkozó utalás. Ő azt illegálisnak, törvénytelennek minősíti, mivel nem ment át a magyar országgyűlés megvitatásán. (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárt oldalán.*) Az Oroszország elleni hadüzenet tehát meg sem történt az arra hivatott magyar parlament részéről. (**Lévay Zoltán** [msz]: Utólag jelentették be! Bárdossy személyi akciója volt!)

Vagy vegyük Franciaországot, amellyel Magyarország sohasem állt háborús viszonyban. Magyarország és Franciaország nem üzentek egymásnak hadat, és köztük régi, tradicionális szívélyes kapcsolat állt fenn, amelynek adatai részletes feldolgozásra kerültek Sötér István *Magyar–francia kapcsolatok* című könyvében. Így érthető, hogy a Magyarországra sodródott francia hadifoglyok olyan jól érezték itt magukat, hogy amikor most hazájukba visszatérhettek, első

ténykedésük az volt, hogy megszervezzék ott azokat a családokat, akik készek voltak magyar gyermekeket fogadni otthonukba három hónapos üdültetésre. A gyermekvonat néhány héttel ezelőtt már el is indult. Hogy a vonatindítás körül voltak bajok, az egészen más lapra tartozik. Én ezzel csak a magyar–francia viszonyt akartam jellemezni.

De különösen szeretnék kitérni a magyar–szlovák viszonyra, mivel az ellenünk támasztott összes követelések között a csehszlovák követelések azok, amelyek megdöbbenik az igazságszerető embert. Amikor Hitler a háborús frontoktól távol, a védtelen országokban elkezdte végrehajtani kegyetlen szörnyű emberirtási tervét, akkor érhetően előbb Ausztriából, azután pedig Szlovákiából csapatosan érkeztek a menekültek. Ezek Magyarországon tényleg menedékre és nagy társadalmi felkarolásra találtak.

Ebből a körből különösen meg kell említenem Weisz Edit bárónő akcióját, aki rengeteg munkatársával, közöttük Bródy Margittal, óriási tevékenységet fejtett ki, hogy a nyilas kormány rendelkezései ellenére ezeket a hazátlanokká vált menekülteket védje.¹⁷⁷ A kormány egymás után létesítette ezek számára az internáló táborokat Garanyban, Ricsén, Budapesten a Szabolcs-utcában, a Rombach-utcában. Tanúja voltam nemcsak én, hanem nagyon sokan, hogy Weisz Edit bárónő számolatlan milliókat fordított valláskülönbség nélkül az üldözöttek, de természetesen elsősorban a Hitlertől üldözöttek megsegítésére, mert elképzelhető, hogy a magyar kormány ezekről nem gondoskodott. Ezeknek az embereknek a száma tízezrekre, az idők folyamán százezrekre menő volt. Ezeknek teljesen ellátatlan gyűjtőtáborait felszerelte, ellátta őket munkával, egészségügyi berendezésekről gondoskodott. Amikor pedig a kormány arra határozta el magát, hogy az illegitim módon itt tartózkodókat Kőrösmezőn keresztül Bukovinába deportáltatja, és ez a bárónőnek tudomására jutott, hogy azokat oda nem az életbe, de a halálba viszik, Keresztes-Fischer minisztert¹⁷⁸ felkereste, és rávette arra, hogy a deportálást azonnal szüntesse meg. Valóban itt volna az ideje annak, hogy a szlovákiai zsidó polgárok erről megemlékezzenek.

De itt nem állt meg a társadalmi akció. A bárónőnek egy munkatársa 1942-ben Pozsonyba utazott, amikor ott a deportálás aktuálisná vált, és 60 000 szlovák állampolgárt akartak kitenni. A magyar érdeklődésnek egyik argumentációja az volt, hogy hiszen ezek eredetileg magyar emberek; az más kérdés, hogy a most nemrégén ítéletét elszenvedett Tuka miniszterelnök e magyar munkatárs előtt nem volt látható, de senki előtt sem, mert két hétre eltüntette magát, nehogy megostromolják a deportáció miatt, és hogy Tiso államelnök nem tudta ezt kiparírozni. Az illető elment a Vöröskereszthez, az ottani belügyminisztériumhoz, és mivel

¹⁷⁷ Lásd b. Weiss Edith.

¹⁷⁸ Lásd Keresztes-Fischer Ferenc.

remélhető volt, hogy 50 gyermeket Palesztina befogad, a belügyi államtitkárnál sürgette, hogy adja ki ezt az 50 gyermeket, aki majdnem felugrott, kérdezvén, hogy a budapesti magyar hölgyeknek hogyan jut eszükbe a szlovákiaiak sorsával foglalkozni. Hogy eredményt nem lehetett elérni, mert akkor már összegyűjtöttek három gyűjtőtáborba összesen 60 000 zsidó származású szlovák állampolgárt, az nem ezen az akción, hanem a szlovákokon fordult meg. Vagy pedig amikor később egy népgyűlés előtt elhangzott Mach Sanyó¹⁷⁹ beszéde, hogy a még ott bent maradt 20 000 részben keresztény, részben nem keresztény üldözöttet is deportálni fogják, és amikor már mindenki tudta, hogy ez mit jelent, milyen kegyetlenséget, milyen embertelenséget, akkor ugyancsak a bárónőnek egy munkatársa utazott le a magyar kormány által támasztott útlevélnehézségek folytán az utolsó pillanatban repülőgépen Rómába, hogy Spellman érsekkel ott találkozzék ezek érdekében. (**Perr Viktor** [kg]: Éljen Slachta Margit!)

És mivel az érsek még egy hathetes körútra indult akkor Afrikába, Indiába és így tovább – tehát későn érkezett volna Washingtonba ahhoz, hogy ennek a szörnyű tervnek a megvalósítását Amerikából megakassza –, az illető a Vatikánhoz fordult, amely tüneményes gyorsasággal – vajon sürgönyök vagy telefon útján: ki tudja, de – elrendelte, hogy a Szlovákia területén levő hét püspök közösen, személyesen tartozik megjelenni Tiso államelnöknél, tiltakozván a tervbe vett pogrom ellen, azután pedig közös pásztorlevelet kiadni, amely az összes hívek előtt kifejti, hogy a szlovákiai alaptörvény minden polgárnak jogegyenlőséget biztosít, tehát köteles mindenki tiltakozni az antiszemitizmusnak ilyen embertelen kifejtése ellen. A rendelkezés szerint ezt a pásztorlevelet mind a hét püspöknek név szerint alá kellett írni és Szlovákia összes templomaiban két alkalommal: május 1-én és 15-én felolvasni. Felolvasták ezt Tiso államelnök templomában is. (**Perr Viktor** [kg] *gúnyosan*: Meghálálják! – **Lévay Zoltán** [msz]: És most a magyarokat üldözik!)

Most, amikor Párizsban a békekonferencia együtt ülésezik, meghívták a konferenciára a Zsidók Világszövetségét is. Ez a Szövetség talán meg fogja érteni, hogy nem a dicsekvés adja ajkunkra ezeknek a tényeknek a felsorolását, hanem az a gondolat, hogy talán honorálják majd azt, amit Magyarországnak akkor hivatalos úton nem volt módjában megtenni, de amit társadalmi úton a lehetőség határáig, sőt azon a határon túl is megtett.

És itt meg kell emlékeznem az akkori magyar rendőrökről és a magyar detektívek egy csoportjáról is. Ebben az ember- és szlovákmentő munkában ugyanis – amelynél hangsúlyozottan kiemelkedett az a gondolat, hogy hiszen ezek eredetileg magyar állampolgárok, és legtöbbje a magyar nyelvet folyékonyan beszéli is – ezek a rendőrök és detektívek hathatósan vettek részt. Akkor kezdődött ti.

¹⁷⁹ Lásd Alexander Mach.

egy különös alkalmazása az embermentésnek: az úgynevezett „fekete kitoloncolás”. Ez abban állott, hogy a rendőrség a kitoloncolási rendelkezéssel megjelent a felsorolt tolonházakban vagy internálótáborokban, melyekben egy egészen külön, nagyarányú, áldozatos munka folyt a bárónő részéről, aki mondhatnám számolatlan milliókat költött ezeknek az embereknek a megmentésére – ezek a rendőrök és detektívek az embereket elkísérték az érsekújvári határig, ahol a „senki földje” húzódott el, és ott azt mondták nekik: „itt van a határ, alászolgálja”. Akiknek pedig megvolt még az előző időkből az amerikai útlevelük – még mindig a szlovákokról beszélek –, azoknak az amerikai útját is megfizette ez a gyönyörű mozgalom, és keresztülvitte azt, hogy ezek az emberek eljuthattak egy boldogabb és nyugodtabb hazába, mint amelyben eddig voltak. (**Perr Viktor** [kg]: A rendőrök pedig B-listára kerültek! – *Perr Viktor felé:*) Vagy pedig részben elestek, mert odavezényelték őket a pesti frontra.

Mondom, részben elestek, részben pedig – mint most hallom – B-listára kerültek, pedig a Gestapo ellen is védték azokat, akik az ellenállási mozgalomban részt vettek, aki pedig részt vett az ellenállási mozgalomban, az tulajdonképpen a háború ellen dolgozott, mert a német befolyással, a német diktatúrával fordult szembe. Én tanúskodhatom a rendőröknek erről az ellenállási magatartásáról. Amikor a Gestapo tudomást vett arról, hogy a Thököly úti anyaház menedéket ad svéd védetség alatt az üldözötteknek, el akart jönni, hogy ott a házat keresztülvizsgálja. Ez az ott lévő menekítettek nagy létszáma folytán, beleértve hivatásbeli testvéreimet is, valóban tragédiát okozott volna. A magyar rendőrség azonban egy órával a Gestapo előtt kordonnal körülvette a házat, és mire a Gestapo megérkezett, a rendőrök már ott voltak biciklivel, gyalog – ki így, ki úgy –, s ott cirkáltak, a Gestapo pedig megállapítva, hogy ez a renitens ház már úgyszólván rendőrkézbe esett, megfordult és elment. Amikor ez megtörtént, a rendőrkordon is megfordult és elment.

Ezt a babérágat, sok minden mást beleértve, az igazság szellemében oda kell nyújtani az akkori rendőröknek és detektíveknek, akiknek sok ember köszönheti életét, közöttük nagyon sok menekült szlovák is.

T. Nemzetgyűlés! Itt valaki említette a népszavazást. Valóban, ha népszavazás alá bocsátottuk volna azt a kérdést, hogy Magyarország részt vegyen a háborúban, vagy sem, azt hiszem a népszavazás kétségtelenül a háború ellen döntött volna.

De ha megnézzük az 1944. évben, különösen az év vége felé megjelent lapokat, egymás után olvashatjuk azokban, hogy lázítókat fogtak el, hogy ismeretlenek röpcédulákat szórtak szét, amelyek mind a fennálló rezsim ellen „uszítottak”, és hogy most 40 embert, majd 20-at vittek be. Ezek mind nem akartak a németek járszalagján megmaradni.

De meg kell említenem mindkét hercegprímásunkat. Mindszenty hercegprímás Veszprémben, Kőhidán, Sopronban hónapokat töltött a nyilasok fogságában, hiszen papjával együtt, mivel ellenállt nekik, mivel a szemükre vetette mindazt

a jogtalanságot és embertelenséget, amelyet elkövettek. Serédi hercegprimásnak ez irányú eljárásairól, sajnos, nagyon kevesen tudnak, mert ő mindezt nagyon csendben intézte el. Egy rendelete azonban, amelyet a plébánosokhoz intézett, megjelent akkoriban a *Nemzeti Ujságban*, amelyben a tridenti zsinat határozata alapján elrendelte, hogy minden plébánosnak, a német kiűritő rendeletekkel szemben is, helyben kell maradnia, még vértanúság árán is! Az akkori kiűritési kormánybiztos is részt vett az ellentállásban, és azzal foglalta el helyét itt Budapesten, hogy megakadályozza azt a ránk nézve bekövetkezhető legnagyobb szerencsétlenséget, hogy Budapestet is kiűrítsék.

T. Nemzetgyűlés! Azt gondolom, hogy mindezeket valóban nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Éppen azért nagy fájdalommal kell tudomásul vennünk a körülöttünk lévő országoknak a magatartását.

Ezek közül eggyel kívánok különösebben foglalkozni, éspedig Csehszlovákia magatartásával, amely a többiekén túlmegegy. Magatartásának minősége tartalmilag is egészen mást mond. A többiek jóvátételt kívánnak, vagy kívánják, hogy a károk, amelyeket magyar területen állampolgáraik szenvedtek, jóvátétessenek, Csehszlovákia ellenben olyan követelésekkel lép fel, amelyekből messzemenő bepillantást kaphatunk a jövőre vonatkozólag.

Először is át akarja törni a Duna vonalát, amely határ. Igaz, hogy első indokolásul azt mondja, hogy Pozsony élelmezése szempontjából szükséges ez, erre azonban nagyon egyszerű megjegyezni, hogy ha gondot okoz Szlovákiának Pozsony, tessék csak idecsatolni, mi majd élelmezzük. (*Tetszés a szabadságpárton.*) De a csehszlovák jegyzék erre vonatkozólag más indokolást is tartalmaz. Azt mondja, hogy Pozsony nem tud terjeszkedni, ha nem jöhet át a Dunának a jobb oldalára. Ezen továbbmenőleg is mond valami nagyon érdekeset, azt, hogy régente egészen a Balatonig húzódtak a szláv-magyar falvak. A másik dolog, amit még kívánnak, hogy a magyar egyesületek, amelyek „hungarizmusra” nevelik a magyarságot, oszlattassanak fel. De vajon milyen beleszólása van Csehszlovákiának a magyar egyesületek miként való vezetésébe, (**Perr Viktor** [msz]: Szemtelenség!) ha csak nem az a háttér az ő gondolatuknak – amit most a szlovák propaganda csinált a Szlovákiába való kivándorlással kapcsolatban –, hogy kedvező alkalommal majd a szlovákok részére Magyarországon propagandát csináljanak. Ennek a propagandának feladata utat törni a Pozsonynál előretört állások irányába, továbbá szlovák követeléseknek, amelyeknek célját már mostan megjelölik ezzel a jelszóval: „egészen a Balatonig”.

Ezenfelül a népcserre törvényen is túllicitálnak. Maga a népcserre törvény a meghozott törvények közül egyike a leggyászosabbnak, (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárton.*) amelyet fájó érzéssel fognak a hontalanná tett, egzisztenciát vesztett magyar polgárok számon kérni, és amely törvény indokolatlanul hozatott akkor, amikor a békekötés még nem is jelölte meg a magyar határokat. Ámde Csehszlovákia részéről Masaryk azt kívánja, hogy a népcserre törvényen

felül Magyarország hozza haza a még ott maradandó 200 000 magyar polgárt. (**Nagyiván János** [msz]: Föld nélkül!) Föld nélkül, hiszen a magyarok ingatlanainak elkobzását kívánja Csehszlovákia. Én most nem térek ki azokra a követelésekre, amelyek szállításokra; hajózásra stb.-re vonatkoznak a világpiaci áraikon alul megállapított feltételek mellett. Nem térek ki a többi követelésre sem, csak az előretolt pozsonyi hídfőt említem és a magyar egyesületekbe való beavatkozást, aminek a magyarságra való nevelés szempontjából van fontossága, és megemlítem még a harmadik követelést, hogy a Szent Korona helyeztessék el az Egyesült Nemzetek múzeumában. Ezt a hármat egyesítve kérdezem, nem látjuk-e ezekben a követelésekben azt a számítást, hogy majd esetleg egy új konstelláció, új felfordulás, talán polgár-, talán egy új világháború lehetőséget ad a szlovák államnak arra, hogy Magyarországra betörjön, és vele szemben még újabb területi követelésekkel lépjen fel. Mert ha nem ilyenre gondolna, akkor megmaradt volna az érthető jóvátételi követeléseknél, amelyek között azonban szintén jogtalan, hogy a bécsi döntés után Magyarországhoz csatolt területeken bekövetkezett háborús károk reparálódjanak.

És hogy mennyire számít arra Szlovákia, hogy a magyar nemzeti közérzést itt elvizenyősitse, és majd a szlovák befolyást érvényesítse, azt az mutatja, hogy fél a magyar Szent Koronától, fél attól, hogy ez még ma is erő. Ha itt lett volna tegnapelőtt a nagy Szent István-i körmeneten, amely a magyarságot alapító szent királyához kapcsolja, és többszázézes tömegben vonzotta oda, láthatta volna, hogy az úgy van. Mi pedig megkönnyebbüléssel tudósítottuk magunkban, hogy még így, detronizáltan is van ereje a Szent István-i hagyománynak, hogy a magyar Szent Korona – habár múzeumba kívántan – még most is itt lebeg az árva magyarok fölött, és inti az utódállamokat, hogy vannak olyan történelmi erők, amelyek akadályozhatják az ő illegális terjeszkedési követeléseiket (**Gróh József** [kg]: Éljen! Éljen!)

De én ebben a szlovák követelésben még mást is látok. Mikor léphet fel ilyen követelésekkel egy állam egy másik országgal szemben? Felléphet akkor, ha az illető ország külpolitikáját elhanyagolta. A mi esetünkben ez áll, hiszen a külföld tájékoztatásáról nem gondoskodtak. De felléphet akkor – és ezt látom a körülöttünk lévő országok magatartásában –, ha az illető országot nem becsülik. És itt felteszem a kérdést, vajon nem adtunk-e alapot arra, hogy minket a külföld kevésbé becsüljön. Hiszen a sok külföldi, aki itt jár, letiport kis országnak tekintvén bennünket, nem veszi a fáradságot, hogy a rólunk való gondolatait eltakarja, vagy pedig barátilag fejezi ki azt, amit rólunk tart. Lépten-nyomon lehet ilyen megjegyzéseket hallani: Hogyan? Most, amikor az országcsontkítás küszöbön áll, Magyarország nem tiltakozik? Magyarországnak nincs egy szava? A magyar nép nem kel fel, hogy védje határait, miután előzőleg a kormány már bejelentette érdektelenségét – régebbiről, egy-két hónappal ezelőtről beszélék – a határokat illetőleg? Vagy pedig azt mondják a külföldiek, amikor mentegetjük magunkat,

hogy nem a nép akaratából, nem saját magunk elhatározásából tettünk vagy teszünk most így és így: a magyarok nem tudnak meggyőződésükért áldozatokat hozni? Mindig csak az utilitarizmus, a pillanatnyi haszon, a pillanatnyi megoldás, a pillanatnyi önvédelem a szempont előttünk, és az, hogy vannak eszmék, hogy a meggyőződésnek éltető ereje van, hogy az országok nemcsak kenyérből élnek, hanem igazságokból és szellemi erőkből is, a magyarságban nem élő tudat?

Az egyik idegen például háromnap iktartózkodás után ezt mondotta: én úgy látom, hogy maguknál nem a fizikai nyomor a legnagyobb baj, hanem az, hogy erkölcsileg csúsztak le, *(Felkiáltások a szabadságpárton: Igaz!)* erkölcsileg jutottak zátonyra. Nemrégén egy svéd vendéggel beszélvén, megkérdeztük, hogy külföldön miért van a magyarnak kisebb becsülete. Azt felelte rá, azért, mert Svédországban minden svéd – svéd, és Magyarországon nagyon sok magyar nem magyar. *(Úgy van! Úgy van! a szabadságpárton.)*

T. Nemzetgyűlés! Feltételezik, hogy azt a nagy készséget, hogy mindenkinek eleget tegyünk, aki a külföldről követeléssel lép fel velünk szemben, azt a szerializmust, lehet mondani, azt a túllicitálást, hogy jaj, csak megtegyünk mindent, ha a legkisebb követeléssel lépnek is fel velünk szemben, akármilyen halkan és suttogva jelentkezik is az, azt a külföld elismeréssel veszi? Hiszik, hogy ha ez az esetleges követelés egy ezeréves múlttal való szakítást sürget, s mi ennek eleget teszünk, ezt a külföld honorálja? *(Felkiáltások a szabadságpárton: Soha!)* Azt gondolják, áll az, amit nekünk januárban előadtak, hogy a békekötéskor majd szívesen veszik, és majd a javunkra fogják beszámítani, hogy levettük a magyarság fejéről Szent István koronáját? Azt hiszik, hogy ezt a javunkra számítják be? **(Perr Viktor [kg]:** Románia javára számítják be!) Ez miellenünk szól, t. Nemzetgyűlés! Lebecsülésünk alapja ez a materializmus, bármilyen színre festett ruhában jár is ez a szakítás a transzcendentális meglátással, ez a meg nem értése az erkölcsi erők döntő voltának. Lenéznek, mert nem értjük, hogy a legbefolyásosabb külföldiek szimpátiáját is megnyerhetjük erkölcsi vonalon, ha stratégiai és politikai vonalon legyőztek is bennünket.

A magam részéről mély megdöbbenéssel ébredtem arra, hogy ez a hét, amelyen Párizsban a halálos csapást készülnek ránk mérni, Szent István hete.

T. Nemzetgyűlés! A külföld soktól megfosztott minket, és még többitől fog megfosztani, de hogy szellemünkben kárt szenvedtünk, hogy lelki kincseinktől megfosztattunk, az itt bent történt, azt magyaroknak kell a szemükre vetnünk.

Elnök [Kéthly Anna]: Képviselőtársunk beszédideje lejárt.

Slachta Margit (pk): Kérem szépen a meghosszabbítást.

Elnök: Mennyi meghosszabbítást kíván képviselőtársunk?

Slachta Margit (pk): Egy fél órát kérek. (Mozgás és derűtség.)

Elnök: Kérdem a t. Nemzetgyűlést, méltóztatnak-e a kért meghosszabbításhoz hozzájárulni? *(Igen! Nem!)* A nemzetgyűlés a meghosszabbítást megadja.

Slachta Margit (pk): Egy ilyen szerencsétlen, elvesztett háború után senki sem róhatja fel a kormánynak, ha igazságos, hogy nem tud neki nagyobb kenyeret adni, hogy az állatjait nem tudja ide visszateremteni, hogy lebombázott, feldúlt otthonát nem tudja újból felépíteni, hogy a legrövidebb időn belül nem varázsolhat neki újra ide földi paradicsomot, de azt felrója, hogyha elveszti tőle azt, ami neki még megmaradt: a szellemeket és a lelkieket. És én most Szent Istvánnak nemcsak arról a koronájáról beszélek, amely a királyoknak művészi ékítménye, hanem arról beszélek, hogy köztársasági alaptörvényünk a Szent István-i szellemtől vitt minket messze. Figyelmeztetek arra, hogy szent királyunk az ő fiának, amikor oktatta, milyen legyen majd mint fejedelem, milyen nyomatékosan mondotta el azt, hogy az Úristen a legnagyobb számonkérő, hogy a hatalom az Úristentől van, hogy egy fejedelemnek milyen vallásos szemlélet alapján kell kormányoznia. A köztársasági alaptörvényben egyetlen alkalommal sem találjuk az Úristen szent nevét, miért is nem csodálkozom jobbizonytalanságunkon, hiszen tisztán emberi tekintélyre alapítva kaptunk biztosítékot arra, hogy az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogait tiszteletben fogja a kormányzat tartani, hogy biztosítja a személyes szabadságot, a jogot az elnyomatás-, félelem- és nélkülözésmentes emberi élethez, a jogot a gondolat és vélemény szabad nyilvánításához, a vallás szabad gyakorlásához, az egyesülési és gyülekezeti szabadsághoz, a tulajdonhoz, a személyi biztonsághoz, a munkához, a méltó emberi megélhetéshez, a szabad művelődéshez és a részvételhez az állam és az önkormányzat életének irányításában. Én nem csodálkozom, ha ez a tisztán emberi biztosítás a gyakorlatban úgy nyer megvalósítást, mint ahogyan ez a valóságban történik.

Hogy valóban úgy is értelmezte a közvélemény, hogy a Szent István-i szellemtől történik itt lelazítás, azt sok mindenféleből lehet következtetni. Többek között megjelent állítólag egy rendelet, amelyet nem tudtam megtalálni a rendeletek tárában, de azt mondják, hogy tényleg megjelent, mely előírja, hogy a királyságra emlékeztető jeleket el kell tüntetni. (**Juhász István** [szd]: Minél előbb! Sajnos, még most sincsenek eltüntetve! – **Perr Viktor** [kg]: Miért sajnós? – **Juhász István** [szd]: Mert köztársaság vagyunk, azért! – **Perr Viktor** [kg]: Ez érv!) Hogy hogyan értelmezi ezt a közvélemény, arra pregnáns példa, hogy e rendelet folytán a Szent István Gimnáziumból elszállították Szent István szobrát a múzeumba. Igaz, a gimnázium – dicséretére legyen mondva – fellebbezett a kultuszminiszterhez, aki elrendelte a szobor visszaszállítását. Most azonban nem ezt akarom hangsúlyozni, hanem azt, amiről már szoltam, hogy a szolgaság, a szervilizmus, az emberi ösztön ezt a rendeletet úgy értelmezte, hogy Szent István szobrát is el kell onnan távolítani, mivel a királyságra emlékeztet.

Ugyancsak valószínűleg e rendelet szellemében történt a székesfőváros közgyűlési termében a címerből a Szent Korona eltüntetése. De nemcsak a magyar koronáé, hanem a címertartó angyaloké is. Megéreztek, hogy itt a koronához szellem kapcsolódik, amely az égiek felé irányít, és itt nem akarják, hogy égi

hatalmak védjék a magyarságot, hanem azt akarják, hogy amikor a korona el-tűnik onnan, az égi erők is távozzanak, és következzen talán a földi vagy talán az alvilági hatalmasságok órája. Egyébként pedig az a meggyőződés, hogy a címer egy országnak nagy értéke, és azt, hogy az milyen legyen, rendeleti úton, vagy éppenséggel rendelet nélkül, nem lehet elváltotatni.

A dolgoknak megvan a maguk belső logikája, és minden embernek igénye az erkölcsi tudategység. A Szent István-körmeneten ott voltak a nemzetgyűlés tagjai nagy számban, de amennyire öröm ez, annyira nem tudom, hogy Szent István király milyen szívvel vette azoknak a megjelenését, akik az ő művéről röviddel azelőtt levették a koronát, mert hiszen ezzel az ő művének szellemét emelték ki. Aki elveszi a szellemet, az a végén elveszti a földet, mint ahogy most bekövetkezett.

Nekem tehát Szent István hetében a párizsi konferencia döntése Isten-ítéletnek hangzik. Az istenítéletek, mint ahogyan a zsoltárok mondják, nem hallható ígékkel, nem beszéddel és nem emberi szavakkal fejeződnek ki, hanem tényekkel és történésekkel. Idézve mondom: „Az Úristen minden bűnbe méltóságteljes hallgatással belehelyezte annak büntetését.” És akik nem tartanak számot égi patrónusuk segítségére, akik arról lemondanak, akik hasznossági szempontokból és azért, mert nem akarnak küzdeni, megtagadják a múltat és megtagadják a közösséget nagyszerű, nemzeti és keresztény erkölcsi erővel, azok ismerjék fel, hogy ez az aratás, amely a határvesztésben nyilatkozik, az ő vetésüknek a termése. Most már csak egyet akarok hozzáfűzni. *(Egy hang a szociáldemokrata párton: Idő?)* Nem fogom a fél órát igénybe venni, hamarabb készen leszek. *(Közbeszólás a kommunista párttól: Tényleg? Nagyon jó lesz!)*

Az a tömeg, amely ott hullámozott, sirt és lelkesedett a Szent Jobb-körmeneten, nem kényszerből volt ott. **(Vas Zoltán államtitkár: A hídavatáson sem kényszerből voltak! Egyezünk meg!)** Úgy van! Ott nem. Azok nem kaptak ígéretet sem lisztre, sem sörrre, sem zsemle. *(Egy hang a kommunista párt oldalán: Nem biztos, hogy nem kaptak! – Vas Zoltán államtitkár: Malasztot kaptak!)* Ezeket nem fenyegették állásvesztéssel, ha nem mennek ki tüntetni, *(Egy hang a kommunista párton: Nem fenyegettek senkit!)* őket a szívük vitte oda. Ott ma még visszatartott, de meglévő nagy erők fejeződtek ki, amely erőket esetleg a határon túlról mutatkozó sötét politikai felhőzetből előtörő villámok kirobbanhatnak. De kirobbanthatják őket a belső csalódások is. Ezzel kapcsolatban nem mondok többet, csak annyit, hogy számoljunk ezzel, és az igazi keresztény demokrácia nevében ne keserítsük annyit szenvedett polgártársainkat. **(Vas Zoltán államtitkár: Maga megszavazta azt a törvényt, amellyel engem 16 évig fegyházban tartottak!)** Amikor a halálharangot húzzák egy nemzet felett, amikor a miniszterelnök úr messzemenő amnesziát helyezett kilátásba, akkor ne jöjjenek tekintetbe kis el-lentétek, kis botlások, hanem akkor egyetlenegy dolog lebegjen a szemünk előtt, az, hogy azokat a szenvedéseket, amelyek úgyis olyan nagy mértékben öntenek el bennünket és várnak még ránk, hogyan kevesbíthetjük.

És itt nem tagadhatom meg magamtól, hogy fel ne olvassam Herczeg Ferenc néhány gondolatát, amelyet nemrégén írt a hagyományos magyar politikai gyűlöletről (*olvassa*): „Széchenyi István a rajongó lélek túlzásával meg akart kegyelmezni az apagyilkosnak is, ha magyar. Mi átlag magyarok pedig még az édesapánknak sem irgalmazunk, ha történetesen más politikai hiten van, mint mi. Én nektek a gyűlöletet hirdetem! – dörgi a modern politikus és nem tudja, hogy ez annyit jelent: Én nektek a gyöngeséget, a tehetetlenséget és a halált hirdetem. Minden kultúrember tudni köteles, hogy a gyűlölet a csatornák evangéliuma és a patkányoknak a törvénye.” Azután áttér a románokra, és ezt mondja (*olvassa*): „A Párisban nevelkedett román bojár csillagok távolában van a móc [...] medvetáncolatától, de mihelyt Erdélyről van szó, bajtársak és testvérek. Ha nem a Királyhágón túli megyékről, de a magasságos mennyországról volna szó, vajon testvérének vállalná-e egymást a különböző osztályokba tartozó és különböző meggyőződésű alapon álló magyar? A magyar csak akkor érzi magát hősnak és győztesnek, ha magyarokon kerekedett felül. Ámde ne ujjongjatok ti hősök, mert a sebekből, melyeket magyarokon vágtatok, a ti véretek folyik el. A magyar halál a ti halálotok. Erő, élet és jövő csak a szeretetben van. A nemzet igazi vezére Ő lesz, aki a szeretetben egyesíteni tudja majd népét. Ha ilyen vezér nem lép elő az idők kapujából, akkor a jövő században csak egypár turáni falu a Duna–Tisza-közén, néhány bús zenei motívum és egy-két idegenszerű mese fogja képviselni a magyarságot...” – Azt a magyarságot, amelyről hangosan megmondhatjuk már most, hogy árva nemzet, mert nincs pártfogója ezen a nagy világon.

Éppen ezért kitör szívemből az a kérdés, nincs-e itt az ideje annak, hogy hangosan kiáltsunk azon egyetlen tényező felé, amely sohasem lesett arra, hogy mikor van alkalom Magyarországtól valamit elhúzni, hanem minél nagyobb volt a magyar baja, annál atyaibban érzett a magyarság iránt: – a Vatikán felé.

T. Nemzetgyűlés! A körmenetben gyönyörűen képviselve voltak a külföldiek, de hiányzott onnan a pápai nuncius. Ki tudná elfelejteni Angelo Rotta pápai nunciusnak és Gennaro Verolino uditorének az utolsó évben való hősi küzdelmét a Sztójay-kormányral és a Szálasi-uralommal szemben? Ki tudná elfelejteni, hogy ez az öregember az ostrom napjaiban repülő aknák és sívító lövedékek közt a királyi vár udvarán keresztül lement a német vezetőséghez, amely a várterület belső, biztosított pincéiből intézte a háborús mozdulatokat, s követelve és könyörögve kérte, hogy hagyják abba a székesfőváros megtartásáért folyó szörnyű és hiábavaló küzdelmet.

Ki tudja elfelejteni XII. Pius pápának azt a talán 600 szóból álló sürgönyét, amelyet Horthy kormányzóhoz intézett, mikor a kormány a deportálásokat akarta megvalósítani, és amelyben a Szentatya azt közölte, hogy nem fog módjában állani a békekötéskor a magyar nemzeti ügyet képviselni, ha Mária országa és Szent István országa ilyen tettekre ragadtatja magát.

T. Nemzetgyűlés! Mi ennek a földnek árva nemzete vagyunk, nem számíthatunk arra, hogy cseh, román vagy egyéb országok felkarolják ügyünket, de itt van a Szentszék, amely a tatárjárás idején, a török hódoltság korában vagyonokat költött arra, hogy fegyveres erőket küldjön ide védelmünkre. A Szentszék mellettünk állt a háború utolsó percéig, segített népkonyhákkal, karitatív akciókkal és – ki tudja, hányszor – diplomáciai közbenjárással az egymást követő kormányokkal szemben.

Forduljunk most is a mi jóakaró Atyánkhoz, és kérjük, gondoljon a magyar népre; és közben kövessünk el minden lehetőt, hogy a diplomáciai kapcsolat a Vatikánnal helyreállítsassék.

Ezeket akartam a t. Nemzetgyűlés és az egész nemzet színe előtt elmondani. Kérem, tegyünk meg mindent, amire még lehetőségünk van, és amikor az eddigi tapasztalatok alapján látjuk, és mindabból, aminek különösen az utóbbi időben itt is fültnúi voltunk, megállapíthatjuk, hogy közszellemünk bizony nagyon lehanyatlott, forduljunk az isteni segítséghez, az égi erőkhöz. Mert az emberi erő minket meg nem menthet. Csak a magunk embersége nem védelem gyarló énünk önzésével és az alacsonyhoz való vonzódásával szemben. Minekünk minden okunk megvan arra, hogy a bennünk levő életerőket, a lelki erőket isteni segítséggel tegyük hatékonyá, és ezért ezekben a szomorú napokban ajánljuk magunkat detronizált első szent királyunk, Szent István égi pártfogásába. *(Helyeslés a szabadságpárton.)*

FELSZÓLALÁS A NŐKNEK AZ EGYETEMEKRE ÉS A FŐISKOLÁKRA VALÓ FELVÉTELÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT ÁLTALÁNOS VITÁJÁBAN

Nemzetgyűlési Napló 1945. III. kötet, 1946. augusztus 13. – 1946. október 4.
57. ülés, 1946. augusztus 29.

Magyarországban a nők politikai közéletben való tömeges részvétele előtt az 1945. évi választójogi törvény nyitotta meg a kaput. A választási küzdelemben így új elemként jelenik meg, hogy mindegyik párt igyekezett a nőket is megszólítani.¹⁸⁰ A nők elvi egyenjogúsításának szükségessége „Az emberi alapjogok hatályosabb védelméről” szóló törvény tárgyalásakor vetődött fel a parlamentben. Az egyenlőtlenség felszámolásának első látványos lépése annak a törvénynek a megalkotása volt 1946 augusztusában, amely a nők számára a férfiakkal egyenlő feltételeket teremtett az egyetemi és főiskolai továbbtanulásnál, amelynek következtében a hittudományi és a katonatiszti főiskolák kivételével minden felsőoktatási intézmény megnyitotta kapuit a nőhallgatók előtt.¹⁸¹

A parlamentben elsősorban a képviselők körében váltott ki nagy visszhangot a jogait erősítő törvényjavaslat tárgyalása. A parasztpártiak kivételével – mivel nekik nem volt női képviselőjük – minden pártból és a pártonkívüliek nevében is nők szóltak hozzá a vitához. A törvényjavaslat általános vitájában Slachta Margit is felszólt.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Az előadó képviselő és Nemes képviselő is adott egy kis történeti visszatekintést. Engedjék meg, hogy én a még régebbi időkre utaljak vissza, mert hiszen ahhoz, hogy ma a nők egyetemi képzettségéről beszélhessünk a férfiakkal való teljes egyenjogúsítás értelmében, sok mindennek kellett történnie még az előtt, amikor már a nőknek ilyen magasabb képzettségéről szó lehetett.

Ennek a törvényjavaslatnak első gyökere történetileg a legelemibb közoktatásban van. Megragadom az alkalmat, hogy erre rámutassak, mert nagyon sokan és sokszor hajlandók azt mondani, hogy az Egyház – hogy ezzel a most sokszor használt szóval éljek – reakciós, tehát reakciós abban a tekintetben is, hogy nem szívesen látja a nők továbbképzését. Ezért akarok rámutatni arra, hogy amikor az államok még csak hadakoztak, vagy polgáraik még vándorpásztorokodással

¹⁸⁰ Palasik Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig*. Im. 251–252.

¹⁸¹ 1946:XXII. tc. *Magyar Törvénytár* 1946. 96–97.

foglalkoztak, az Egyház már akkor is tanított, és az államok tőle vették át a közoktatás nagy ügyét, de nemcsak ezt, hanem a viszonyok későbbi alakulása folytán előálló szegénytömegek gondozását, képzését is. Az Egyház tekintette ezt feladatának, és hogy csak egyeseket említsek, a piaristák alapítója, Kalazanci Szent József vagy De la Salle Szent János kifejezetten a senki gyermekeivel akartak foglalkozni. A nőképzés terén említhetem például Ward Máriát, aki egészen különösen hangsúlyozta a nőknek nemcsak magasabb képzettségét, hanem a vallási vonalon való kiművelését is. Vagy mondjuk, Budapesten itt van a Ranolder-intézet, amely a nagynevű Ranolder püspök¹⁸² emlékét őrzi. De ne felejtjük el az Árpádok korából Ráskai Leát, aki számunkra régi magyar nyelvemlékeket őrzött meg.

Ha most az újabb időkre térek át, eltekintve mindazoktól, akiknek érdeme, hogy egymás után létesültek a népoktatási törvények 1868-tól kezdve, amire Szabó Piroska utalt felszólalásában, rá akarok mutatni a társadalmi mozgalmakra. Fontosnak találom, hogy ne feledkezzünk meg azokról, akiknek verejtéke öntözte azokat a tereket, melyeken ma dús növényzet van, és melyekről mi is virágot és gyümölcsöt szedünk, amikor már odáig érteztünk, hogy az egyetemet a férfiakkal egyforma értelemben nyitják meg a nők előtt. Így megemlítem a Magyarországi Nőegyesületek Szövetségét, amelynek keretén belül különösen a feministák szereztek ez irányban nagy érdemeket, vagy pedig a Tanítónők Egyesületének előmunkálatait, különösen Sebestyénne Stettina Ilonát. A Magyarországi Nőegyesületek Szövetsége elválaszthatatlan Rosenberg Augusztia nevével. Ugyancsak elválaszthatatlan gróf Apponyi Albertné nevével, aki szintén nagyon-nagyon sokat tett ennek a gondolatnak előbbre viteléért. Vagy ki ne gondolna Zirzen Jankára vagy Veres Pálnéra, akik emlékének és érdemeinek a főváros utcanevet is szentelt?

Ne gondoljuk azt, hogy az Egyház a haladásnak ellensége. Itt csak módszer tekintetében van különbség, az eljárás tekintetében. Az Egyház nem a revolúció, hanem az evolúció alapján áll, és kivárja, amíg a szellem hódít, és éppen mivel a szellem meghódításáról van szó, nem helyesli, amikor karhatalom, zúzás, törés nyit utat egy eszme haladásának.

Amikor így arra gondolok, hogy Magyarországon is hogyan haladt előreküzdve ez a gondolat, nem felejthetek el egy mozzanatot, amely roppant érdekes világosságot vet arra, hogy tulajdonképpen mi, nők mennyire magunkra is vethetünk, hogy nem hamarább értük el ezt a fokot.

Talán kis dolognak látszik, és mégis mutatja, hogy milyen kevés érdeklődéssel viseltettünk e terület iránt: 1921-ig nem lehettek az iskolaszékeknek női tagjai. Az akkori kormányzat rendeleti úton, parlamenti felszólalásra nyitotta

¹⁸² Lásd Ranolder János.

meg az iskolaszékeket a nők előtt. (**Nemes Júlia** [szd]: Titokban tartották!) Talán kevésbé titkos az, ami a parlamentben felszólalás és indítvány alapján történt. Ha itteni tárgyalásainkat a mostani sajtó nagyon sokszor a titok leple alá borítja, és nem ad hangot egyes felszólalásoknak és törekvéseknek, (*Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárton és szabadságpárton.*) ennyiben talán mondhatjuk, hogy lehetséges a parlamenti tárgyalásokat és indítványokat titkosaknak mondani. (**Nemes Júlia** [szd]: A rendelet titokban maradt!) Általában azonban nem gondolom, hogy ez állítható. A fő pedig az, hogy 1921-től az iskolaszékeknek női tagjai is lehetnek.

De ebből az egészből csak azt akarom kiemelni, hogy nincs ugrás a természetben és nincs ugrás a szellemtörténetben, s éppen ezt kellene megszívlelnünk ma is, nemcsak a közoktatásügy vonalán, hanem minden vonalon. Amikor ezt a tényt figyelmen kívül hagyva, forszírozottan tehát ugrással helyezünk be pozíciókba, nagy felelősségű állásokba olyanokat, akik előképzettséggel, gyakorlattal és szaktudással nem rendelkeznek, nagy kárt okozunk. Én nem minősítem haladásnak azt, hogy oly sok vonalon eltörölték a szakképesítést mint föltételt. (*Úgy van! a szabadságpárton.*) Én ezt egy mellékcél szolgálata érdekében való visszahanyatlásnak minősítem.

Visszatérve magához a javaslatához, szeretném a kultuszkormány nagybecsű figyelmét egyes körülményekre ráirányítani, és kérni, hogy már eleve akadályozza meg azt, hogy ennek a nagyon örvendetes törvénynek árnyoldalai is érvényesüljenek. Az első, amire kitérni szeretnék, és amire Veress Anna képviselőtársam is utalt, az, hogy ennek az egyenjogúsításnak nagy veszélye lenne, hogy nem venné majd tekintetbe, nem szándékosan, de a szociális körülményeknél fogva – és erre utal Stühmerné képviselőtársunk is –, a nőnek a családban való nagy hivatását. Mindig azt mondjuk, hogy „az erős férfi” és „a gyöngé nő”. Valóban esztelenség volna el nem ismerni a férfiaknak nagyobb teherbíró képességét és a nőnek gyöngébb fizikai konstrukcióját. (**Hajdú Ernőné** [szd]: Hányszor bír sokkal többet egy nő, mint a férfi!) De éppen ezért csodálatos, hogy nem vesszük tekintetbe, hogy a nőtől a természet milyen óriási adót vesz, amikor ő gyermeknek, a jövő nemzedéknek anyja, nevelője, a betegségben éjjel-nappal az ápolója és annak a kisgyermeknek nagykoráig a gondozója. De nemcsak nagykoráig, hanem azon túl is. A nő ott áll a férfi oldala mellett meglelt és öreg korában. Ha rászorul, ha beteg, ha baja van, ott áll mellette, és feláldozza neki számolatlanul a nappalok óráit és az éjszakák nyugalalmát, hogy istenadta hivatását teljesítse.

Éppen ezért nagy nemzeti veszteség lenne, ha az egyetemi képzés túlterhelné és így legyöngítene a nőket. (**Nemes Júlia** [szd]: Csak tessék rájuk bízni!) Már évtizedek óta aktuális ez a probléma, mert a túlterheltség az iskolákban csakugyan fennáll, és az egyetemekenél főként. Stühmerné mondotta, hogy nem tudja előre az a fiatal lány, milyen életsors vár rá, vajon magánosan fog-e maradni az életben, vagy pedig családot alapít, tehát azért kell a kormánzatnak általánosságban

az egyetemi hallgatónők egészségére egészen különös gondot fordítani, mert öbennük, legalább nagy részükben, a jövő generáció anyáit védi.

Ebből a szempontból említem fel az ugyancsak 1920-ban általam már sürgetett családi bérrendszert. Ettől a gyengébbnek és fizikailag méltán gyengébbnek minősített nőtől megkívánjuk, hogy majd a férfival egyenlően teljesítse mint tanár, miniszter stb. kötelességét, és nem vesszük tekintetbe, hogy amellet egy teljes ember erejét veszi igénybe az ő családi hivatása.

T. Nemzetgyűlés! Senki sem mondhatja énrám, hogy nem vagyok a nők haladásának már több mint két évtized óta harcosa, (*Zaj a szociáldemokrata párton – Az elnök csenget.*) hiszen a Keresztény Női Táborral együtt dolgoztunk éjjel-nappal azért, hogy egyéni választás alapján, szemben az akkori miniszterelnökkel, szemben három férfi ellenjelölttel, bejöhessünk a parlamentbe. Én a nők haladásáért küzdöttem és fogok küzdeni, de sohasem a nő istenadta hivatásának rovására. **(Pászthory István [msz]: Nagyon helyes!)** És ebből a szempontból egy egészen más vonalon is körül kell bátyáznai a nőt. Azt gondolom, Stühmerné is erre utalt, amikor azt mondta, hogy a nőt szociális jogvédelemben kell részesíteni.

Látszólag nincs a nő magasabb és egyetemi képzettségével összefüggésben a családi bér bevezetésének a kérdése, de a valóságban a legszorosabb összefüggésben van, s milyen örömmel üdvözlöm ezt a törvényjavaslatot, annyira nagy bajnak tartom azt, ha a nők már most is előzönlük a mindenféle hivatalokat, ezután pedig a számukra megnyíló még több hivatal is el fogják özönlöni, ha ezt nem azért teszik, mert hivatást, kedvet éreznek rá, hanem kényszerűségből, mert amikor férjhez mennek és a családnak kellene élniök, a családfő nem keres annyit, hogy – ami természetszerű volna – saját magán kívül családját, feleségét és a gyermekeket is eltartsa.

Maholnap már egészen rendszerré kezd válni az, hogy az asszony is állásba megy. Ha az erős férfi hazajön, akkor természetszerűen elvárja, hogy ott legyen az asztalon az ízes ebéd, s természetszerűnek tartja, hogy az otthon tiszta legyen, hogy a fehérmű és minden elő legyen készítve, és természetesnek tartja, hogy este, ha fáradt, lefeküdjék. Az asszonynak hivatalán kívül mi minden más dolga is van! Legyen is dolga, ha nem kényszerül ugyanúgy kényeret keresni, mint férje, ha nem kell a munkából hazarohanva sietnie a konyhába, és este, amikor lepihenhetne, elővennie az elnyűtt fehérműt és elvégeznie a többi munkát. Nem beszélek arról, milyen szomorú az, hogy amikor a férfi hazajön kenyérkeresetéből vagy pedig a mai közéletből, amelyből – állítom – a legtöbb ember lelkileg elszegényedve, megtépázva kerül haza, nincsen ott az ettől a szennyvilágtól távol lévő és a ledolgozottságtól megkímélt asszony, akinek szent hivatása, hogy férjének a lelkét is szolgálja és gondozza.

T. Nemzetgyűlés! Nem egy derékba tört nagyszerű karriernek a magyarázata az asszony, **(Pászthory István [msz]: Úgy van!)** és hány magasra törő, felfelé ívelő karriernek a magyarázata szintén az asszony. **(Pászthory István [msz]:**

Úgy van!) Amikor tehát mi a tehetségesek számára sorompó nélkül, klauzula nélkül megnyitjuk az egyetemeket, akkor nekünk a jövő nemzedék és a munkatéren dolgozó férfiak szempontjából is ezen új törvénnyel párhuzamosan dolgoznunk kell a családi életért a gazdasági vonalon.

Többször veszek példát az amerikai közéletből, mivel magyar honfitársainkat ott is szolgálván, többször megfordultam ott. Ebből a körből említem például New York állam intézkedését. New York államban a férjes nő nem lehet tanítónő vagy tanárnő. Választania kell a családi élet vagy pedig a kenyérkereseti pálya között. De Amerika meg is adja a gazdasági lehetőséget a férfinak, hogy a feleség visszavonulhasson a családba, és egészen annak élhessen. (**Hajdú Ernőné** [szd]: Ezt helyesnek tartja?) Helyesnek tartom, hogy kényszerből ne kelljen a nőnek kenyeret keresni. Ebben a tekintetben meg lehetne a férfi kollégákat szavaztatni, hogy milyen családi életet akarnak, olyat-e, ahol a nő egész nap kint dolgozik, (**Pászthory István** [msz]: Isten ments!) és fáradtan, idegesen, haragos kedvvel jön haza, vagy pedig olyan családot akarnak, ahol minden szép, rendezett és gondozott, mert az asszony ezt biztosítani tudja, a gyermekek nem csavarognak, a gyermekek nem züllenek, hanem szépen, jól nevelve, az atyjuk iránti szeretetre nevelve várják haza a családfőt a meleg otthonba. (**Hajdú Ernőné** [szd]: Túl vagyunk már ezen! Az élet kényszerített bennünket, hogy dolgozni menjünk, kenyeret keresni! A tőkés társadalmi rend!) De kedves képviselőtársam, hiszen éppen arról beszélek, hogy ez nem jó. (**Pászthory István** [msz]: Éppen erről beszél, nem érti meg?) Tessék idefigyelni, azt mondom, hogy a családi bér bevezetésével, amelyet már 1920-ban szorgalmaztam, képesítsük a férfiakat arra, hogy eltarthassák családjukat. (**Pászthory István** [msz]: Nagyon helyes!) Hiszen lehetetlen, hogy minden derék férfinak az önérzetét ne bántsa, amikor a feleség két teher alatt görnyed, és hogy ne érezze minden férfi a természettől lelkebe írt igényt, hogy elartsa az asszonyt, aki neki boldog otthont teremt, és gondoskodik gyermekeiről. (**Jancsecz Imre** [szd]: Ezt teszi lehetetlenné a kapitalizmus!) Tessék titkos szavazással megszavaztatni a férfiakat.

És itt még egy szempontra utalok, és ez is a férfiak szempontja, mert én sohasem a jobboldalt vagy a baloldalt, férfi vagy a női érdeket képviselem, hanem mindig az igazságot. Ha a nő kényszerítve van a kenyérkeresetre, akkor a férfiak saját maguknak állítanak versenytársat. Itt jön a munkanélküliség kérdése, itt van az állástalanság, amikor a férfiak kenyérkeresetbe engedik feleségeiket, magukat találják velük szemben. Ez csak nem haladás? (**Hajdú Ernőné** [szd]: Szóval a tehetségtelen férfi dolgozzék és a tehetséges nő ne dolgozzék? – **Babody János** [kg]: Majd a férfi kimossa a szennyest?!)

Még egy másik szempontra szeretném felhívni a nemzetgyűlés figyelmét, éspe-dig a vallásossági szempontra. Az igen t. előadó mondotta, hogy a magasabb kvalifikáció nem rontja a közerkölcsöket. Nem rontja, nem az rontja, de az rontja a köz-erkölcsöket, ha megadjuk laikus vonalon a magasabb kvalifikációt, de vallásos

vonalon nem képezzük tovább a nőket. Arra különösen figyelniünk kell, hogy az egyetem ne rontson a nő lelkén, ne gyengítse benne a vallásosságot, ne szakítsa el az Úristentől és a transzcendentális világtól. (**Jancsecz Imre** [szd]: A tudás nem szakít el az Úristentől!) Nem a tudás szakít el, (**Perr Viktor** [kg]: Hanem a fiatal-ság!) de a tudás mellett az egyetem alkalmat ad arra is, hogy hamis tudást is szerezzen az ifjúság, (**Jancsecz Imre** [szd]: Csak egyfajta tudás van!) hamis tudást, amelynek egyetlen célja az, hogy az embert elszakítsa az Úristentől, a transzcendentális világtól és az abszolút normáktól.

Ezzel kapcsolatban arra kérem a kultuszminiszter urat, hogy a legnagyobb gondot fordítsa arra, hogy az egyetemeken is – és nemcsak a bölcsészeti fakultáson, de mindenütt – meglegyen a lehetőség arra, hogy a vallási ismeretek tekintetében is egyetemi szinten tovább képezze magát a nő.

Ismét Amerikából hozok egy példát. New Yorkban a Fortham-egyetem tulajdonképpen teológiai alapon ad képzést a nőknek, ugyancsak avval az indokolással, hogy nagy veszedelem az, ha laikus vonalon továbbképződnek, vallásbölcseleti alapon pedig hátramaradnak. Ha nem adjuk meg nekik a legmélyebb vallási ismereteket, akkor nem tudják magukat a hamis filozófiáktól, hamis logikától megvédeni; és mit adhatunk kárpótlásul annak, akitől elvettük hitét, vallását?!

Befejezésül Kidd Benjáminra akarok utalni, erre a protestáns szociológusra, aki az egész világon tanulmányokat végzett éppen abból a szempontból, hogy a vallásnak mi a szerepe az emberiség életében. Képletesen szólva, megállapítja, hogy a vallásnak az a rendeltetése a társadalomban, mint a tüdőnek vagy a szívnek az emberi testben; ha kikapcsolják, lerontják, akkor – lassabban vagy gyorsabban – el kell pusztulnia annak a társadalomnak, amely ezt az öncsonkítást végzi, mert annyira törvénye, organikus kitevője a társadalomnak a hit és a vallás, mint organikus része az emberi testnek a szív és a tüdő. Az ember csodálatos lény. Egész kiterjedését csak a természetfelettiben találja meg, és ha ezt nem éri el, akkor természeti szintje alá süllyed, amire most, az utóbbi években annyi szomorú példánk van.

Ezekkel fejezem be hozzászólásomat, és köszönöm meg a magam részéről is a kultuszminiszter úrnak ezt a törvényjavaslatot. Továbbmenőleg azt hiszem, gratulálhatok neki abból a szempontból is, hogy talán ez az egyetlen törvényjavaslat, amelynek tárgyalásánál úgy foglalhat itt helyet az illetékes miniszter, hogy azt kormánypárton lévők, függetlenek, ellenzékiek egyformán örömmel és lelkesedéssel szavazzák meg. (*Helyeslés és taps.*)

FELSZÓLALÁS FÉLREÉRTETT SZAVAI VALÓDI ÉRTELMÉNEK HELYREIGAZÍTÁSA CÍMÉN

Nemzetgyűlési Napló, 1945. III. kötet, 1946. augusztus 13. – 1946. október 4. 57. ülés, 1946. augusztus 29.

Slachta Margitot a nők férfiakéval egyenlő feltételek melletti egyetemi és főiskolai továbbtanulását lehetővé tevő törvény általános vitájában elmondott 1946. augusztus 29-i beszédének következtében több kritika érte, amelyek úgy állították be mondanivalóját, mintha a család és hivatás kérdésében választásra akarta volna kényszeríteni a nőket. Ezért ugyanezen a napon félreértett szavai valódi értelmének helyreigazítása címén kért szót.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Nagyon röviden csak annyit kívánok leszögezni, hogy én nem a nő haladása ellen beszéltem, hanem azt mondtam, kívánatos, hogy a családfenntartó férfiaknak olyan fizetésük legyen, amely képessé tegye őket a család eltartására, *(Helyeslés a szabadságpárt oldalán.)* és az asszonynak módjában álljon szabadon választania, hogy kizárólag a családban akar-e maradni vagy állást akar-e vállalni. Én haladást látok abban, ha az asszony nincs kényszerítve istenadta hivatását elhanyagolva kenyeret keresni, haladást látok abban, ha a nő szabadon választhat, vajon kenyeret keressen, állásban legyen-e, képességeit fejlesztve szolgálja hazáját, vagy pedig a családban maradjon. **(Hajdu Ernőné** [szd]: És ha mind a kettőt választja? – **Csikos Sándor** [kg]: Nem lehet! Olyan nincs! – **Pászthory István** [msz]: Két nyeregben ülni nem lehet! – **Stühmerné Oberschall Ilma** [msz]: Kivételes tehetség teheti, de általánosan nagyon nehéz! – **Révész Ferenc** [szd] a szónok felé: Magánál az a baj, hogy nem csak az egyiket választotta! – *Zaj. – Az elnök csenget.*)

Ismétlem, azt mondtam, azt találom haladott állapotnak, hogy a nő szabadon határozhat még arról is, hogy két lovon akar-e egyszerre ülni, vagy sem. *(Taps a szabadságpárt oldalán.)* Még egyet szeretnék megjegyezni. Tudniillik Nemes Júlia képviselőtársunk elismerését fejezte ki...

Elnök [Kéthly Anna]: Képviselőtársunk csak félreértett szavainak helyreigazítása keretében beszélhet.

Slachta Margit (pk): Csak egy percre legyen szabad erre kitérnem. *(Halljuk! Halljuk!)* Elismeréssel adózom Kéthly Anna elnöknő iránt, és hiányérzettel mennek haza, ha nem pótolhatnám azt, amit felszólalásomban akartam elmondani, hogy nemcsak a t. baloldaltól, hanem a jobboldaltól is ugyanolyan értékeléssel vagyunk iránta. *(Taps a szabadságpárt oldalán.)* Ehhez csak azt akarom

hozzáfűzni, mivel Apponyi-centenárium van, és mivel ezért idén olyan sokat gondolkodom a mi nagy magyar old man-ünkre, hogy egy alkalommal Kéthly képviselőléről lévén szó, Apponyi Albert gróf annak a nagyraértékelésének adott kifejezést, amellyel működése iránt mi is viseltetünk. Köszönöm, hogy alkalmat adott ennek elmondására.

FELSZÓLALÁS A NEMZETGYŰLÉSI KÉPVISELŐK
ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT
ÁLTALÁNOS VITÁJÁBAN

Nemzetgyűlési Napló, 1945. III. kötet, 1946. augusztus 13. – 1946. október 4. 63. ülés, 1946. szeptember 26.

A mentelmi jog mellett a képviselői jogállás másik fontos eleme a képviselői összeférhetetlenség szabályozása. Az összeférhetetlenségi szabályok célja, hogy biztosítsák a törvényhozói munka függetlenségét, elejét vegyék a különböző tisztségek és megbízatások összefonódásának. Ries István igazságügy-miniszter a nemzetgyűlés 1946. szeptember 18-i ülésén nyújtotta be a képviselői összeférhetetlenséget szabályozó törvényjavaslatot. A törvényjavaslatot az alkotmányjogi és közjogi bizottság szeptember 20-i támogató jelentése után tűzték napirendre, szeptember 26-án, a plenáris ülésen. Ekkor hangzott el Slachta Margit felszólalása is a törvényjavaslat általános vitájában.¹⁸³

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Az egész Ház hagy szellemi élvezettel kísérte az előadó úr fejtegetéseit, nagy megnyugvással hallotta azt, hogy az erkölcsi szempontot annyira hangsúlyozta s kiemelte, hogy az összeférhetetlenség nem annyira jogi, mint inkább erkölcsi körbe tartozik. A baj csak az, ha azután maga a törvényjavaslat nem tesz ugyanerről a meggyőződésről tanúságot, vagyis nem veszi ugyanolyan fontosnak az erkölcsi mozzanatokot, hanem inkább formai, materiális összeférhetetlenséget keres és állapít meg. Az előadó úr is az erkölcsi mozzanatok közül főképpen a lelki függetlenséget emelte ki, a többiekre kevésbé tért át.

A lelki függetlenség valóban az egész törvényjavaslatnak a lelke, azonban ez szintén csak – hogy úgy mondjam – egy nagyszerű megállapítás, mert kérdezem, hogyan biztosítja valójában ezt a lelki függetlenséget ez a törvényjavaslat, amely tekintettel van mindenféle részletre, állásra, körülményre, árnyalatra, de a dolog lényegét nem ragadja meg?

Az előadó úr azt mondotta, hogy ha a képviselő az államban lévő legnagyobb hatalomtól, a kormánytól függne, akkor nem volna meg a szabadsága, és akkor a parlament csak álparlament lenne. Kérdem, vajon a legnagyobb hatalom-e az országban a kormány. Vajon a kormány független-e, vajon a kormány

¹⁸³ A törvényt még aznap megszavazták és az 1946. évi XXVI. tc.-ként 1946. november 15-től lépett hatályba.

nem a pártoktól függ-e? Amikor tehát a képviselők lelki függetlenségének biztosítására előterjesztenek a parlamentben egy törvényjavaslatot, nem kellene-e gondoskodni arról, hogy megszüntessék azt a körülményt, amely a képviselők lelki függetlenségét lényegében öli meg? Amire én gondolok, az a pártfegyelem. Ameddig pártfegyelem létezik, és pedig olyan értelemben, ahogyan most van, hogy a képviselőknek engedélyt kell kérniök, hogy szólhatnak-e, és mit szólhatnak, s hiába hivatkoznak a lelkiismeretükre, ami éppen az előadó úr által hangsúlyozott erkölcsi körbe esik, addig, mélyen t. Nemzetgyűlés, kár evvel a törvényjavaslattal foglalkoznunk, pihenhetünk, el lehet napolni a Házát, mert hiszen úgy teszünk, mintha egy fel nem épített vagy csak falaiban létező házra felraknók a cifráságokat, a díszítő elemeket, de magukkal az alapokkal nem törődnek. Én tehát az egész javaslat legnagyobb gyengeségét abban látom, hogy a lényegét nem érinti, a képviselők függetlenségét nem biztosítja.

De hogy ez nem történt meg, annak nem mondanám, hogy éppen csak a kormány az oka: annak okai önök, t. képviselőtársaim, akik egy ilyen állapotban mindenféle címeken és indokokkal megmaradnak. Ha ez az állapot megfelel a t. képviselő uraknak, akkor méltóztassanak tudatosítani, hogy egy álparlamentnek aktív vagy passzív szerepre beosztott figurái, de nem egy államnak, a demokrácia jelzőjével feldíszített országnak a független reprezentánsai. *(Egy hang a szociáldemokrata párton: Szerénynek nem lehet nevezni! – Némethy Jenő [msz]: Senki sem tiltakozik!)*

Ugyanezt az állításmat igazolta az a tény, hogy a törvényjavaslat összeférhetetlenséget lát minden kis állásban lévőknél – mondjuk egy minisztériumi altisztánál, mert hiszen az is állami alkalmazott, vagy pedig egy takarítási állásban lévő egyénnél –, de nem lát összeférhetetlenséget a legvezetőbb pozíciókban lévőknél. Holott szerény nézetem szerint éppen fordítva áll a dolog. Ennek indoklása – úgy halljuk – abban áll, hogy nincs elég vezető embere az országnak. Ha tehát így van, hogy nincs elég hozzáértő, megfelelő szakembere az országnak, és ezért nem összeférhetetlen, ha a legvezetőbb állami pozíciókban lévő egyének egyúttal képviselők is, akkor mi érvényesül itt? Vajon az ügyet szolgáljuk-e, vagy pedig talán pártszempontot? Mert ha az ország érdekét tekintenők, és azt mondanók, hogy minden helyre a legmegfelelőbb embert, akkor volna ember, volna hozzáértő! Van elég szakember, de azok mind nyugdíjban vannak, nyugdíj nélkül, és erre azután elő kell szedni mindenünnen olyan embert, aki éppen akad. *(Derült-ség a szociáldemokrata párton.)* Így tehát a pártszempont érvényesül, és igenis fennáll az összeférhetetlenség. Ismét csak a kis mellékdolgokra figyelünk, a kicsi, senkinek ártani nem tudó emberkéket regulázzuk meg, de akiknél az összeférhetetlenség csak úgy kiált, mert hiszen nagy munkakörök központjai, azokra kimondja a törvényjavaslat, hogy nem áll fenn összeférhetetlenség. **(Némethy Jenő [msz]: A pártmozik is megmaradtak!)**

A következő dolog, mellyel foglalkozni szeretnék, a sietés kérdése. Miért sietünk? (**Zentai Vilmos** [szd] **államtitkár**: Na miért!) Akármilyen nagyszerű volt az indokolás, erre a kérdésre a feleletet – elnézést kérek az előadó úrtól, aki iránt igazán mély nagybecsüléssel viseltetem –, nem tartom kielégítőnek. (**Némethy Jenő** [msz]: Sokat pihentünk és pihenni fogunk! Azért sietünk ma!) Azzal indokolta a sietséget, hogy most azért sietünk, mert a múlt parlamentek nem tudták ezt a kérdést tető alá hozni. Lehet, hogy félreértettem, de így értettem. Ha tehát a múltban nem tudták tető alá hozni, akkor mi tető alá hozhatjuk, nem sietve, mert így csak fél vagy negyed tető alá hozzuk az ügyet, amelybe az eső mindenünnen becsorog. (**Némethy Jenő** [msz]: Ennek egyáltalában nincs teteje!)

Talán ennek a sietésnek az eredménye az, hogy összesen 15 szakaszból áll ez a törvényjavaslat. Mindenesetre nagyszerű, ha minél rövidebben tud egy törvény a dolgozókra intézkedni, mert hiszen annál áttekinthetőbb. Mégis van ennek egy bizonyos határa, és amikor ezt a sok szempontot tizenöt szakaszba nem tudjuk belesűriteni, akkor megint egy mellékszempontnak – a sietésnek – áldoztuk fel a lényegét.

Az előadó úr azt is mondta, hogy ez a törvényjavaslat csak akkor léphet majd hatályba, ha az összeférhetlenségi bizottság megkapja az eljárási szabályzatot. Én ezt ellentmondásnak látom a siettetéssel szemben, mert ha addig, ameddig az a bizottság nem kapta meg az eljárási szabályzatot, ez a törvény nem lép érvénybe, akkor miért sietünk? Vagy ha olyan sietős a dolog, akkor miért nem dolgozhatunk párhuzamosan? Mi itt a ránk eső részt végezhetjük, a bizottságra vonatkozó eljárási szabályzat pedig parallel készülhet.

Ha már erről van itt szó, akkor egy kis kitéréssel felteszem a kérdést – lehet ezt is a sietség szempontjából feltenni –, hogy miért nincs benn ebben a törvényjavaslatban annak megállapítása, hogy kikből fog állani az összeférhetlenségi bizottság? Rendkívül fontosnak tartanám, ha ebben a javaslatban benne volna az is, hogy ellenzéki képviselők is helyet fognak benne foglalni. Ha ez a törvényjavaslat valóban őszintén biztosítani akarja a parlament nivóját, az erkölcsi emelkedettséget, és a mostani általános erkölcsi lazulásnak akar ellengőzt adni, akkor bizonyára olyan tagokat fog a nemzetgyűlés ebbe a bizottságba beválasztani, akik tárgyilagosan fognak ítélni az összeférhetlenségi kérdésben. Mert ha ebben a bizottságban is csupán a koalícióban levő pártok képviselői lesznek, akkor nagyon közeli a feltevés, hogy esetleg nem fog tárgyilagosan ítélni. De ezt csak úgy kitérőben voltam bátor megjegyezni.

Felteszek még egypár kérdést mintegy magamnak, de mindnyájunknak is, hogy miért nem intézkedik a törvényjavaslat a következők tekintetében. Rendkívül nélkülözöm például, hogy nem állapítja meg az összeférhetlenséget idegen állampolgárokkal vagy kettős állampolgárságú egyénnel szemben. (*Helyeslés a szabadságpárton.*) T. Nemzetgyűlés! A régi összeférhetlenségi törvény, habár az idegen katonaság tagjait kizárta, de egyes esetekben megengedte, hogy kettős

állampolgárságuk a nemzetgyűlés tagjai lehetnek. (*Egy hang a kommunista pártban: De csak egyes esetekben!*) A mai rendkívül zaklatott, viharos idők, azt gondolom, nem alkalmasak arra, hogy esetleg idegen állampolgárok a nemzetgyűlés tagjai lehessenek. (*Úgy van! a szabadságpártban.*) Mikor egy magasabb, emelkedettebb mentalitás volt általános, amikor az idők nyugodtak voltak, azonkívül egyes vonatkozásokban, például Ausztria és Magyarország, vagy Magyarország és Amerika között érdekellentétek, összeütközések nemigen foroghattak fenn, inkább érthető volt ez, ámbár a magam részéről azt hiszem, abban az esetben sem szavaztam volna meg ezt, de a mai időkben, amikor minden országnak rázák az alapjait ezek a mostani vulkanikus erők, akkor bizony a nemzeti család tagjainak vigyázva kell összehúzódkodniok, és nagyon megindokolniok, hogy kinek adnak hatalmat önmaguk felett. (*Helyeslés a szabadságpártban.*)

További kérdésem: miért nincs a javaslatban paragrafus azokra a nemzetgyűlési képviselőkre vonatkozóan, akiket valamilyen bűncselekmény tekintetében váddal vagy gyanúval illetnek? Miért nem intézkedik ez a törvényjavaslat ilyen esetekben akkor, ha a váddal vagy gyanúval terhelt képviselő nem kér maga ellen vizsgálatot. Vád vagy gyanú utóvégre alaptalanul is érhet sokakat, rosszakaratból is, de ha valaki ilyen helyzetbe kerül, akkor neki magának kell minél hamarabb szorgalmaznia személyét illetőleg a tisztázást, mert ha ez nem történik meg, akkor a kérdőjelek sorozata következik. A nemzetgyűlésnek pedig féltve kell őriznie saját tagjainak hozzáférhetetlenségét és jó hírét.

Itt van aztán a méltatlansági kérdés. Ez a rész is kidolgozatlan. A mai időkben a fogalmak, hogy úgy mondjam, szinte összekuszálódtak. Régebben a méltatlanságnak megvolt az általános ismert jelentősége. Ma csodálatos módon olyan dolgok, amelyek miatt a múltban nem ültek volna le a kaszinóban valaki mellé, nem is esnek latba. (**Némethy Jenő** [msz]: A kaszinóban párthelyiség van!) Ebbe a körbe sorozom például azt, ha valaki nem tartja méltatlannak, hogy pártszolgálatokért ha nem is pénzben, de valamilyen formában jutalmat kapjon. Ebbe a körbe tartozik az is, ha valaki tudatosan hosszabb időn keresztül valótlanságokat állít, hiteget, ígér, ferdít a nemzetgyűlésben, sajtóban, és így felsorolhatnék sok minden olyasmit, aminek megítélése a régi időkben kétségtelen volt, mert egy és ugyanazon normák alapján ítéltünk.

Ma ez teljesen zűrzavaros, éppen ezért az összeférhetetlenségi törvényben szövegezendő volna az is, hogy mikor méltatlan egy képviselő arra, hogy itt helyet foglalhasson. Ma a pártok nagymértékben bolygatják a politikai előéletet egészen olyan fokig, amikor az már nem méltányos, nem célszerű és nincs a nemzet érdekében, mint ahogy itt előbb Dénes képviselő úr¹⁸⁴ felszólalásából hallottuk. Nem intézkedik azonban a javaslat az erkölcsileg büntetett előéletűekre vonatkozóan.

¹⁸⁴ Lásd Dénes István.

Politikai bűnösökről kimondják, hogy nem lehetnek tagjai a nemzetgyűlésnek. Kérdezem azonban, hogy az erkölcsi élet vonalán botlottak lehetnek-e tagjai? Én nem azt mondom, hogy nincs bocsánat – ha ezt mondanám, nem volnék keresztény –, de vannak az életben olyan botlások, amelyek ha egy embert terhelnek, annak kötelességévé teszik, hogy ne akarjon helyet foglalni itt, ahol az egész nemzetet kell reprezentálni. Az ilyen ember éljen rejtett körben, ahol botlásait keresztény szellemben jóváteheti, (*Egy hang a szociáldemokrata párt soraiból: Mondja meg ezt Drózdynak!*) levezkelheti bűneit, de ne jöjjön ide, ahol függetlensége szintén semmivé lesz, mert mindig fél szólni, nehogy a szemben levő oldalról esetleg ráolvassanak olyasmit, amit nem szeret hallani. (**Szélig Imre** [szd]: Így például a botbüntetést!)

A javaslat fél évet állapít meg a nemzetgyűléstől távolmaradás esetén az összeférhetetlenség fennállására. Egy képviselő tehát csak abban az esetben kerül mulasztás folytán összeférhetetlenségi helyzetbe, ha egy fél évet mulasztott indokolatlanul. Szerény megítélésem szerint rendkívül elnézők vagyunk magunkkal szemben. Utóvégre mi nagy kötelezettséget vállaltunk, nem lehet tudni előre, hogy mi minden történhetik egy fél év alatt. Milyen törvényeket szavazhatnak meg, különösen az olyan időkben, amilyeneket most élünk. Ha egy köztisztviselő nem egy fél évet, hanem egy hetet mulaszt indokolatlanul, mi történik vele? Magunkra nézve tehát enyhébb törvényeket szabunk? Ha mi azt akarjuk, hogy a nemzetgyűlés az ország előtt valóban mint az erkölcsi fogalom netovábbja szerepeljen, akkor magunkra nézve szigorúbb szabályokat kell felállítanunk.

Ugyanitt említtem meg, hogy meggyőződéseim és lelkiismeretem szerint mi összeférhetetlenségben vagyunk a fizetésünkkel, a honoráriumunkkal. Ugyanakkor, amikor a mi fizetésünk, úgy tudom, a IV. fizetési osztálynak felel meg, tisztviselőket B-listáznak nyugdíj nélkül, a nyugdíjasoknak 40%-kal csökkentik a nyugdíját. Miből éljenek ezek? Ezenkívül a B-lista rendelet kilátásba helyezi azt is, hogy a nyugdíjas özvegyek elhalt férjeinek magatartását felülvizsgálják majd, és esetleg az özvegytől megvonják a nyugdíját.

Ezek az összeférhetetlenségek azok az erkölcsi tartalmat kitevő tényezői, amelyekre utalt az előadó úr, és én azon aggódom, hogy mi hangsúlyozzuk, esetleg lelkesen hangsúlyozzuk és lelkesen hallgatjuk annak nyomatékolását, hogy az erkölcsi szempontok igenis fontosak, mialatt önmagunkkal való ellentmondásban, hogy ne mondjam, összeférhetlenségben vagyunk itt valamennyien.

Ugyanígy ellentmondásnak látom azt, hogy nemzetgyűlési képviselővel szemben összeférhetlenségi bejelentést csak képviselő tehet! És ezt a rendelkezést a népbíróóságok működésének idején hozzuk meg! Miért rekesztjük ki választóinkat abból a jogból, hogy ők tiltakozzanak az ellen, ha egy képviselőnél összeférhetlenséget látnak? Ez megint csak azt jelenti, hogy önmagunkkal szemben enyhébbek vagyunk, mint amilyenek vagyunk az ország polgáraival szemben.

Rá kell mutatnom még arra a jelenségre, amit visszatérőleg láttam itt, hogy a nemzetgyűlés kiváló, hozzáértő és magas színvonalon álló tagjai megállapítanak esetleges törvényjavaslatokra vonatkozólag nagyon helytálló dolgokat, hiányokat, megállapítják azt is, hogy mi a nehezményezendő, olyan esetek is voltak már, amikor megállapították, hogy ők tulajdonképpen egyénileg más állásponton, más meggyőződésen volnának, és miután ezt mind megállapították, jött a refrén: de ez esetben mégis szavazzuk meg a javaslatot.

T. képviselőtársaim, hogy az általános mentalitás szerint beszéljek, én csak egy „nő” vagyok, de ha én valamiről megállapítom, hogy annak hibája van, hogy az valamiért nem jó, hogy azt így vagy úgy kellene csinálni, hogy abban ellentmondás van: akkor levonom a végső logikai következtetést, és azt mondom: hát nem! (**Pászthory István** [msz]: Akkor férfivá lesz! – **Némethy Jenő** [msz]: Az egyetlen férfi a Házban! – **Szélig Imre** [szd]: Vigyázzunk, ez parasztfogás akar lenni! *Derűltég.* – **Nagy Vince** [msz]: Ez lelkiismeretes beszéd!) Indítványszerű kérelmem az volna azokhoz, akiknek hatalmában áll esetleg elodáztatni ennek a nagyon sürgős – bár nem tudom még most sem, miért olyan nagyon sürgős – törvényjavaslatnak a megszavaztatását, hogy adják vissza a bizottságnak. Azért, mert húsz, harminc vagy negyven évvel ezelőtt nem tudtak tető alá hozni valamit, mert csak ezt az argumentumot hallottam, nekünk nem kell ennyire hiányos törvényjavaslatot olyan sürgősen, ebédszünet nélkül, egy nap alatt, egy ülésben feltétlenül megszavaznunk általánosságban és részleteiben is.

Végezetül pedig Kiss Roland képviselő úr felszólalására térek rá, aki, mint az előadó úr is, nemcsak az erkölcsi, hanem a vallás erkölcsi szempontokat is hangsúlyozta. (**Milassin Kornél** [kg]: Mózes könyvét is!) Az is kinyilatkoztatás. Mózes könyvében van a természetjog kinyilatkoztatása, arra épül rá a krisztusi kinyilatkoztatás, a kereszténység. Erre a felszólalásra szeretnék rámutatni, és azt mondani: a kinyilatkoztatásban örök normák vannak, de ha ezektől az örök normáktól eltérünk, és egyéni ötletek fogják meghatározni, hogy mi az erkölcs, mi az etika, mi az összeférhetetlenség, és ha azok nem nyugszanak embertől független isteni tekintélyen, akkor futóhomokon áll minden.

Az előadó úr is mondta, hogy az összeférhetetlenség nem annyira jogi, mint erkölcsi, tehát lelki körbe tartozik, (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárt oldalán.*) éppen ezért nekünk a legnagyobb lelkiismeretességgel kell tisztelnünk azokat az örök normákat, és a rájuk épülő kívánalmaknak, erkölcsi szempontoknak a törvényjavaslatokban is nagyobb helyet kell biztosítanunk, nem véve ki magát ezt az összeférhetetlenségi törvényjavaslatot sem.

T. Nemzetgyűlés! Hazánknak a mai korban nemcsak kenyérre van szüksége, (*Egy hang a szociáldemokratapárt oldalán: Legelsősorban arra!*) nemcsak az egyesek, hanem az országok is nemcsak kenyérből élnek, hanem ilyen súlyos időkben kétszeresen van szükségük lelki erőre, lelki nagyszerűsége, lelki alkutlanságra, hogy újjászülessenek. Egy új Magyarország is csak így alakulhat ki.

Én a magam részéről, bármennyire is értékelem mindazt, ami pozitív jó ebben a törvényjavaslatban és még inkább az indokolásban van, amely minket a jövőt illetően nagy reményekkel tölthet el, magát a törvényjavaslatot nem találván késznek, hanem hiányosnak, elsietettnek, részletmunkának, az erkölcsi szempontok tekintetéből hézagosnak, ismételten azt kérem, hogy adassék vissza a bizottságnak, mert így el nem fogadhatom. *(Helyeslés a szabadságpárt oldalán.)*

FELSZÓLALÁS A HÁZASSÁGON KÍVÜL SZÜLETETT GYERMEK JOGÁLLÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT FOLYTATÓLAGOS TÁRGYALÁSÁN

Nemzetgyűlési Napló 1945. III. kötet, 1946. augusztus 13. – 1946. október 4.
66. ülés, 1946. október 4.

Az 1945–47-es nemzetgyűlés jogalkotói tevékenységének jelentős állomásai azok a törvények, amelyekkel a demokratikus jogokat kívánták szélesíteni. Ezek közé a hiánypótló és az állampolgárok alapjogait érintő kérdések közé tartozott a házasságon kívül született gyermek jogállásának rendezése is, amely a gyermeki jogokon kívül a nők helyzetén is javítani igyekezett. A törvényjavaslatot a nemzetgyűlés 61. ülésén, 1946. szeptember 17-én terjesztette elő Dubay István, kispap politikus. A kérdés komplexitása a parlamenti pártok világnézeti különbségeit is felszínre hozta. Slachta Margit az általános vitában és a részletes vitában is felszólt. Az elfogadott törvényt 1946. december 19-én hirdették ki.¹⁸⁵

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! *(Mozgás. – Felkiáltások a kommunista-párton: Halljuk! Halljuk!)* Minél többet foglalkozunk ezzel a törvényjavaslattal, illetve az ennek alapját tevő problémával, annál inkább látjuk, hogy ez a kérdés milyen bonyolult. Többen rámutattak a különböző nemzetek törekvéseire, hogy ezt a kérdést szerencsésen oldják meg. Idézték a svéd, norvég, svájci, amerikai, francia, sőt orosz törvényeket is. Az angol is szóba került, csak egy vonatkozásban nem, abban, hogy milyen intranzigens az angol törvényhozás a törvényes család védelmét illetően. Bármily törvények alá essenek ugyanis a domíniumok, amelyekben az anyaország polgárai olyan gyakran megfordulnak, ezeknek törvényeit a házasságon kívül született gyermekeket illetően a saját polgáraitra vonatkozóan nem alkalmazza, és az apát nem kötelezi arra, hogy a gyermekét az örökségben részesítse.

Az eddigi tárgyalásokból sok minden derült ki. Az is, hogy milyen nagy kár, hogy mi nem tanulunk, és nem akarunk tanulni a mások tapasztalataiból. A közmondás azt mondja, hogy más kárán tanul az okos, mi pedig nem tanulunk más kárán és tapasztalatain. De amikor már olyan viharok, olyan zökkenések és olyan nagy kárvallások után az orosz törvényhozás is rátért a család hathatós védelmére, mi még akkor is, nem tudom, miért, nekiindulunk, hogy saját magunk törjük fel a Kolumbusz tojását, amelyet mások már feltörték. *(Zaj a kommunista párton.)*

¹⁸⁵ 1946:XXIX. tc. *Magyar Törvénytár* 1946. 126–161.

A tárgyalás folyamán láttunk sok mindent, amiben azt gondolom, már senki sem fog nehézséget találni, s azért egyértelműen foglalhatunk állást. Láttuk azt, hogy itt az egyén joga – értem a sajnálatraméltó, házasságon kívül született gyermekét – és a család joga ellentétben van, ütközik. Miért van ez? A család joga nem emberi törvényalkotásból ered. Hallottunk Hajduné¹⁸⁶ képviselőtársunk előadásából utalásokat régi történelmi feltevésekre. Én azt gondolom, hogy kár azon feltevésekkel – minthogy nem is bizonyíthatók – behatóbban foglalkozni, annál inkább, mert velük szemben más feltevéseket – amelyek bizonyos fokig szintén alátámaszthatók – hozhatunk fel az ellenkezőnek bizonyítására.

A család olyan régi, mint az emberiség. A Teremtő alkotta meg az emberiséget úgy, hogy annak alapsejtje a család. Még Rousseau is, akiről nem mondhatjuk azt, hogy túlságosan vallásos vagy klerikális lett volna; mert hiszen istentagadó volt – ezt mondja: „La famille est la seule naturelle de toutes les sociétés”, a család az összes társaságok közül az egyetlen, amely a természetten nyugszik, tehát nem kultúreredmény, nem törvényhozási eredmény, nem mesterségesen beállított szervezet.

Ezekből a tárgyalásokból még az is kitűnik, hogy milyen misztikus közösség áll fenn ember és ember és a családtagok között. Csodálkozom, hogy ezt nem fedezte fel mélyebben a t. baloldal. Amikor mostanában annyira akarjuk védeni a gyermeket, aki áldozata könnyelmű szüleinek, nem gondoltak a családra és a gyermekre, amikor a háborús vagy népellenes bűnösökre hozta meg a bíróság az ítéletet és hajtotta végre rajtuk a hatalom, kimondották még azt is, hogy az asszonynak, a feleségnek a vagyona is elkoboztatik.

Többé-kevésbé azt is mondhatnók, hogy az asszony is bűnrészes abban, hogy a férfi milyen politikai magatartást tanúsított, ámbár jogtalanak találok a kettőt így összekapcsolni, de ha ennek a feltevésnek van alapja, akkor módjában lett volna a bíróságnak megállapítania, hogy az asszony tényleg bűnrészes-e, és nem ettől függetlenül az asszonytól is elvenni örökölt családi vagyonát. (**Andrássy Dániel** [kg]: Nem veszi el, csak akkor, ha rábizonyítják, hogy bűnös!) De itt van a gyermek, t. képviselőtársam. (**Vásáry József** [msz]: Mit számít a gyermek!) Ha az apától elveszik a vagyonát, megszenvedti azt a gyermek, de ha nincs is vagyonról szó, méltóztassék végiggondolni azt, hogy... (**Vásáry József** [msz]: Nem számít a gyermek semmit! – **Andrássy Dániel** [kg]: Bocsánatot kérek, az asszonyról volt szó, én arra tettem megjegyzést! Ne tessék rám testálni azt, amit én nem mondtam! – **Vásáry József** [msz]: Én meg a gyermekről beszéltem! Ne tessék idegeskedni! – *Zaj.*)

Elnök [Kossa István]: Csendet kérek, képviselő urak!

¹⁸⁶ Lásd Hajdu Ernőné.

Slachta Margit (pk): ...a gyermek issza meg a levét annak, amit az apa főzött. A gyermek veszt, és mialatt hónapokon keresztül lefolytatják a nyomozást, a valatást, az internálást érvényben tartják hónapokon át, milyen sorsra jut a család?

Mire akarok én erre támaszkodva rámutatni? Arra, (**Orbán László** [kg]: Fel kell menteni a fasisztákat! – **Vásáry József** [msz]: De csak ha jó pártigazolványuk van!) amint már említettem, hogy az egyén sorsától a büntetőhatalom a legjobb akarat mellett sem képes a családot függetleníteni. Éppen azért nem, mert a család és az emberi közösség nem mesterségesen szerkesztett egység, hanem a Teremtőtől átkötött misztikus közösség. (**Hajdu Ernőné** [szd]: Gazdasági alapon álló miszticizmus!) Nekünk ezzel számolnunk kell, mert sem a mi nemzetgyűlésünk, sem a világ összes parlamentjei nem fogják tudni elérni azt, hogy jogalkotásukkal ellene dolgozzanak annak a törvénynek, amelyet az Alkotó belelehel a társadalomba. Ezt tudatosítanunk kell azért, hogy minden ember érezze a közösséggel és elsősorban a családjával szemben cselekedeteiért a felelősséget. Nem létezik hatalom, amely a családot családtagjainak cselekedeteitől függetleníteni tudná. (**Hajdu Ernőné** [szd]: Érezze is a felelősséget!)

Ebből látszik tehát, hogy ez az egész kérdés nemcsak jogi, hanem elsősorban erkölcsi természetű is. Amikor azonban azt mondjuk, hogy az egyes eljárása és magatartása következményekkel jár a családra nézve, akkor feltehetjük a kérdést: hát akkor nincs megoldás? Íme, egy olyan törvényjavaslattal kapcsolatban beszélünk erről, amely nagyon is humánus akar lenni, és a törvénytelen gyermeket az ő szülei bűnének árnyától meg akarja menteni. Vajon nincs megoldás? Van t. Nemzetgyűlés! De erre én csak egészen röviden utalok azért, mert a megoldás módját a mai társadalom és a mostani nemzetgyűlés nagy többségében nem tudja megragadni, mert a kereszténység transzcendentális, kegyelmi mivoltában van ez, azoknak pedig, akik végtelen sajnálatomra a kereszténység lelkétől régen elszakadtak, már nincsenek ennek megértéséhez vezető útjaik.

Gertrud Lefort adja meg erre a választ nagyszerű könyvében, *A gettóból jött papában*. Nagyon sajnálom, hogy a magyar fordításhoz egy olyan előszót írtak, amely az olvasót az alapgondolattól egészen elvezeti, antiszemizmust tulajdonítván a szerzőnek, és azt a szándékot, mintha a könyvet a zsidóság ellen írta volna, ami pedig óriási tévedés, mert ennek a könyvnek az alapgondolata a következő: akár a pogányságból jön valaki a kereszténységbe – már tudniillik őseit tekintve –, akár a zsidóságból, egyformán nem keresztény, ha nem tudja megérteni a szenvedés misztériumát. Akármilyen meglepően és csodálatosan hangzik: a törvénytelen gyermek problémájának megoldása a szenvedés természetfeletti megértésében és konvertálásában van. Gertrud Lefort könyvében Pierreleone, a nagyszerű kardinális, a gettóból jött későbbi pápa, azt mondja az akkori Szentatyának, II. Szent Pascalis pápának, hogy az ő programja az, hogy az igazságot valósítsa meg a földön.

Ezt akarja elérni a mostani törvényjavaslat is. Erre a szent aggastyán azt feleli neki: „Fiam, igazság a pokolban van, az égben irgalom, és a földön a szenvedés.” Ahol megjelenik a bűn, annak a nyomában, mint az árnyék, jár a szenvedés. És ezzel a szenvedéssel nem tud mit kezdeni az a társadalom és az a törvényhozás, amelynek a kereszténységből már nincsenek átélte fogalmai. Pedig a kereszténység adja azt a természetfeletti hatalmat, amellyel a szenvedést áldás forrásává lehet átváltoztatni. Elvenni a törvénytelen gyermektől a szenvedést nem tudjuk, mert az természeti törvényként kapcsolódik hozzá. *(Egy hang a szociáldemokrata párton: De sok mindent le lehet faragni belőle! – Közbeszólás a kisgazdapárt oldalán: De fokozni lehet!)* Ha azonban keresztények volnánk, akkor meg tudnók találni a törvényhozásban annak a módját, hogy azt a gyermeket meg az anyját a kereszténységnek, a megváltottságnak abba a nagyszerű állapotába hozzuk, mely fel tudja használni a tőle elszakíthatatlan szenvedést a saját megszentelésére, megváltására, gazdagítására és mások javára. **(Hajdu Ernőné [szd]:** Minél többet szenved, annál jobb?)

Mert nem szívtelenségéből ered az, hogy a vallásos középkor annyira védte a családot és az erkölcsöt, hanem abból a megfontolásból, hogy minél jobban lazul az erkölcsösség, annál nagyobb számmal adnak könnyelmű és lelkiismeretlen emberek életet újabb és újabb házasságon kívül született gyermeknek, tehát annál több lesz azoknak a száma, akik ártatlanul szenvednek.

Mélyen t. Nemzetgyűlés! Ha ezeket átgondoljuk, akkor látjuk, hogy mélységek felett járunk. Itt nem lehet, t. képviselőtársaim, ötletekkel dolgozni. Hová jutunk az ötletekkel? Hajdu Ernőné t. képviselőtársunk azt ajánlotta, hogy ezeket a gyermekeket tegyük be nagyszerű intézetekbe, ahol **(Hajdu Ernőné [szd]:** Elsőrendű szakemberek, pedagógusok, orvosok nevelik! – **Lévay Zoltán [msz]:** Janicsárokká!) „ezekkel a nagyon rossz pozícióba született, lelkiileg már amúgy is sokkal érzékenyebb gyermekekkel elsőrendű szakemberek, elsőrendű pedagógusok, elsőrendű orvosok foglalkoznak, akik őket a szociális társadalomba beilleszkedő, hasznos emberekké tudják formálni”.

T. Nemzetgyűlés! Kérdezem, a mai körülmények közt hol van az ország abban az anyagi helyzetben, hogy a törvényes gyermekeknek biztosíthatson ilyen nagyszerű nevelést? **(Lévay Zoltán [msz]:** Még a törvényes árváknak sincs ilyen! Könnyű ezt mondani! – **Hajdu Ernőné [szd]:** Gróf képviselő úr azt mondta, hadd aludjanak fapriccsen, ha szeretettel el vannak látva!) A törvényes gyermekek gondja természetesen a szülőké, az apa és az anya talán éjszakákat töltenek ébren, hogy derék emberekké neveljék gyermekeiket. Ha ezeket a szegény, házasságon kívül született gyermekeket ilyen nagyszerű intézetekbe tudnók tenni, mint ahogy erre nincs mód, mire vezetne ez? Az erkölcsi felfogás lazítására, mert hiszen akkor **(Hajdu Ernőné [szd]:** Micsoda álszenteskedés!) a szegény körülmények közt lévő és a vallást nem olyan mélyről átélő családok azt gondolhatnák: tulajdonképpen mi hátrányban vagyunk, a törvényes családot anyagi gondok nyomják,

a törvénytelen gyermekek számára pedig itt vannak a nagyszerű nevelőintézetek! **(Hajdu Ernőné [szd]:** Képmutatás! Szégyen ilyet mondani! – **Andrássy Dániel [kg]:** Halljunk akkor okosabb javaslatot!)

Még több szempontból kell Hajduné képviselőtársunk kijelentéseivel foglalkoznom. Ő ugyanis többek között azt is kívánja, hogy ha a nő „bizonyos kort elér, akkor legyen szabad és legyen szíve és joga, hogy önállóan és saját felelőssége tudatában lehessen gyermeke, ha ezt akarja”. Azt is mondja, hogy nagyszerű világ felé vezetnek bennünket a materialisták, amikor „egy szabad – nem politikailag, hanem a családi élet szempontjából szabad”, **(Hajdu Ernőné [szd]:** Ezt nem mondtam, ez nem igaz!) – „boldog, mindenki számára kötetlen, de tisztultabb” – megint nem értem, hogy a kötetlen hogyan lehet tisztultabb?! – „életért akarnak dolgozni!”. Nem tudom, mire alapítja Hajduné t. képviselőtársunk ezt a felhívást a női társadalomhoz, hogy ez lesz az erkölcsösebb, a szebb, a boldogabb élet. Nem tudom, mire alapítja a kötetlen nemi életnek és a nők szabadosságának ezt a dicséretét, amikor másfelől azt mondja, hogy a házasságot szentségnek ismeri el és tiszteli?! *(Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldalán: Na igen!)*

Kérdezem, milyen szentség az a házasság, amelybe meghurcolt erkölccsel és testtel mehetnek bele a házasságot kötő felek? Mire alapítja vajon ezt a megengedhetőséget? Vajon a saját maga felfogására? És szabad ezt megtenni? Hiszen a Tízparancsolat, tehát már az őszövetségi kinyilatkoztatás is tiltja ezt a hatodik parancsolatban, a kilencedik parancsolatban pedig a házasság zártságát védi, mondván, hogy „felebarátod feleségét ne kívánjad”, tehát már a bűnös gondolatot is tiltja. Bűnre ne kívánjad! Az Őszövetség is ilyen erősen védi az életforrásokat a jövő generáció szempontjából, de a jelen generáció érdekében is, mert a közösségnek az az érdeke, hogy tiszta magánéletű emberekből álljon.

De Krisztus urunk is azt mondja, hogy már a bűnös gondolat is tilos, olyan, mintha már cselekedet volna. Azt mondja, aki a szívében megkívánja bűnös módon az asszonyt, az már vétkezett úgy, mintha cselekedetileg vétkezett volna. **(Andrássy Dániel [kg]:** Sajnos, az emberek hajlamosak a parancsokat megszegni! Ezért kell a törvény, hogy rendezzük a következményeket!)

Nagyon sajnálom, hogy még tovább kell foglalkoznom ezzel a kérdéssel, mert olyan nagyra tartom Hajduné képviselőtársunknak azt a nagy munkáját, amelyet belefektet az egész tevékenységébe. Különösen sajnálom a következő kitételét: „A nemeknek egymás iránt érzett vonzalma olyan hatalmas természeti erő, hogy azt semmiféle büntetéssel, megtorlással, semmiféle eszközzel eltüntetni nem lehet.” Tessék tehát ezen vonzás nyomában kötetlenül haladni! Az ő felszólalása szerint tehát a nőnek joga van házasságon kívül is anyává lennie, éppen úgy, ahogyan a férfinak is joga van a maga ösztöneit követnie.

Legyen szabad megmondanom, hogy minél inkább elveszünk az embertől a maga felsőbbrendűségének tudatát, minél inkább beleszugeráljuk, hogy az emberben az alacsonyabb rendű természet olyan parancsoló erő, amelynek nem lehet

ellent állni, annál inkább gyöngítjük ellenállási képességét. Senkinek nincs joga törvényellenesen a természet ösztöneit követni, de mindenkinek joga van megkívánni, hogy az ország legilletékesebb helyéről, a nemzetgyűlésből, ne vegyék el felsőbbrendűségének tudatát, azt, hogy nemcsak test vagyunk, hanem lélek és szellem is, és az értékrangsorban a léleknek, a szellemnek kell elfoglalnia az első helyet a testtel szemben, (**Andrássy Dániel** [kg]: Ez igaz! Így van!) és uralkodnia kell felette.

Erre azonban nem is akarok saját szavaimmal felelni, hanem dr. Kiss Ferenc egyetemi tanárra hivatkozom, aki nem papi ember, nem szerzetes, még csak nem is katolikus, hanem protestáns, és nem filozófiával foglalkozik, hanem az anatómiai, a bonctani intézet igazgatója.

Dr. Kiss Ferenc, a Teleia Egyesület 1937-ben tartott ülésén az erkölcsi nevelésről beszélt. Arról a sorrendről szólott, amely szerint a test alsóbbrendű, mint a lélek, tehát tartozik a léleknek engedelmessé válni, az ember pedig tartozik a maga lelki erejét a testtel szemben érvényesíteni. (*Egy hang a szociáldemokratapárt oldalán: Krisztus azt mondta, hogy a lélek kész, de a test erőtelen!*) De azt is mondta Szent Pálnak, hogy „Elég neked az én kegyelmem ahhoz, hogy testedet kordában tartsd!”. (*Taps a szabadságpárt oldalán.*) Azt mondja tehát Kiss Ferenc (*olvassa*): „Ezen sorrendnek az igazságát különösen akkor tapasztalja az ember, amikor szellemében igazi transzcendentális erők és elemek által megtermékenyül, és magamagán észlelheti addigi lelki és testi életének mélyreható változását az új isteni erő hatása alatt. Rá kell mutatnom arra, hogy a testi ösztön sokkal erősebb” – ez az, amire Hajduné képviselőtársunk utalt (**Andrássy Dániel** [kg]: Bizony! Bizony!) – „hogysem azt szórványos valláserkölcsei prédikációkkal befolyásolni lehetne. Ha a valláserkölcsei nevelés nem éri el azt, hogy neveltjei igazi lelki élményhez, az élő Istennek és kijelentéseinek igazi személyes megtapasztalásához jussanak, akkor nem érte el a nemi ösztön gyökereit, és azt tartósan nem is tudja befolyásolni.” (**Gróh József** [pk]: Éljen Kiss Ferenc!) „Az igazi lelki élmény legfelsőbb elemében, a szellem régiójában termékenyíti meg az embert, minek következtében az isteni erő hatása alá kerülnek a második elem: a lélek gondolatai és indulatai, és csak ezen két vezető elemünk megújulása után engedelmessé válik neki a test a belőle kiinduló ösztöneivel együtt. Megújult szellemi és lelki erőnk hatása oly nagy a testre és annak szervrendszerére” – mondja az anatómus –, „hogy testi szerveink addigi nyugtalan, felcsigázott és ingatag állapotukból nyugodt, harmonikus, a megújult lélek és szellem által vezetett működésre térnek át.”

Ez az, amit Isten az Ó- és Újtestamentum kijelentései által el akar érni, hogy tudniillik a próféták és az apostolok alapkövein felépülő igazi lelki emberré legyünk, vezetettvén nem az alárendeltségi viszonyban levő test által, hanem a felette uralkodó lélek és szellem által. Bármily szokatlannak és nehéznek tetszik ez az első hallásra a csupán kívülről szemlélőnek, mi mindannyian, akik átmentünk

egy ilyen belső megújuláson, és tapasztaltuk ennek valóságát, nem szünhetünk meg bizonyosságot tenni ezen igazságról.

Reményem szerint e rövid fejtegetésből világosan látszik már most, hogy igazi valláserkölcsei nevelést csak lelki emberek adhatnak, mert lelki életünkre is áll a testi élet nagy törvénye, hogy tudniillik minden élő csak hasonló élőből származhatik. Új lelkiéletet is csak megfelelő erejű lelkiélet tud nemzeni.

Erre van szüksége társadalmunknak, amikor megújulásról beszélünk, ezekre a lelkierőkre van szükségünk, és ezért nekünk nincs jogunk – ellenében avval, amit erkölcsstanunk mond – azt állítani, hogy a test diktálhat, és mi tartozunk diktandóját követni.

De ezt az erkölcsi felfogást látjuk már egyszerű néptörzseknel is. Körülbelül az 1920-as évek táján történt az egyik afrikai angol domíniumnak ilyen vad törzsektől lakott területén, hogy kínzó szárazság következett be, ami a forró égöv alatt még sokkal nagyobb csapás, mint itten nálunk. A nép kezdte keresni, hogy ennek a csapásnak mi lehet az oka? Ennél a törzsnél szintén szokásban van az, ami a rómaiaknál volt, hogy a nemzeti szentélyt egy nő őrzi, aki olyanféle, mint a Vesta-papnő.

És itt rá kell mutatnom arra, hogy még a római birodalom is, amely későbben erkölcstelenségébe pusztult bele, milyen sokra tartotta az erkölcsi tisztaságot, hiszen törvényeiben szerepelt az, hogyha egy halálraítélt a vesztőhelyre menvén, Vesta-papnővel találkozott, a Vesta-papnő közbenjárására felmenthették a halálos ítélet alól.

De visszatérve az előbb említett vad törzshöz, amelynél szintén megvan ez a Vesta-papnői intézmény, a lakosság egyszerre csak kezdte sutogni, hogy papnője megfeledezett magáról. Nyomozást indítván, a szalak a törzsfőnök fiához vezettek. Az ő törvényük pedig azt mondja ki, hogy a törzsfőnök halálbüntetését kell kimondania arra a férfire – az ő törvényük kivételesen a férfit sújtja –, aki papnőjükhöz közeledni merészel. A törzsfőnök rettenetes dilemmába került, mert saját fiával állott szemben, mégis kimondta rá a halálos ítéletet, és végre is hajtották. És az az illető, aki ennek az esetnek az idejében ott volt, megrendülten beszélt el, hogy azon az éjszaka megeredt az eső! (*Derülség a szociáldemokrata párt soraiban.*)

Nem mindig ered meg az eső, de nagyon sokszor – a mai felszólalásom kerete nem elég széles arra, hogy erre kitérjen, de egyszer majd erre is kitérek, és akkor meg fogják érteni – egészen ösztönszerűleg érzi meg a romlatlan erkölcsű ember, hogy a csapások és a bűnösség közt nagyon sokszor igen szoros az összefüggés.

De egyébként utalni akarok még egy esetre, amely közelebb, Ausztriában történt, és pedig Bettauerrel, az ismert pornográf íróval. Az ő könyveinek egyike egy nagyra hivatott ifjúnak kezébe került, és megrontotta annak a fiatalembernek életét, derékba tört teljes karrierje, és ő elkeseredésében fogadtatást kért Bettauertől. Bement hozzá, és három revolverlövessel megölte. Természetesen bíróság

elé került, és akkor az a fiatalember vallomása során azt mondta: „A törvény védi a testi életet, de nem gondoskodik arról, hogy a polgártársak lelkét meg ne ölhessék, vagy ha megölték, akkor büntetés érje az illetőt. Én tehát azt a büntetést, amely annak az embernek járt, aki az én lelkemet és sok ezer testvéremnek lelkét megölte, kiszolgáltattam.”

És, t. Nemzetgyűlés, habár törvény, paragrafus nem volt rá, a bíróság keresett formai alapot arra, hogy ezt a fiatalembert a gyilkosság nyomában járó büntetéstől felmentse, mert igazat adott neki.

Én ebből csak azt a következtetést akarom levonni, hogy nekünk mindent el kell követnünk, hogy ebben a mai romlott társadalmunkban (*Egy hang a szociáldemokrata pártól: Hol romlott?*) az erkölcsbe vetett hitet polgártársainkban erősítsük, és őket meg nem ingatható intranszigenz álláspontra hozzuk, mert a lélek egységes, a lélek nem olyan, mint a fiókos szekrény, hogy egyik fiókjában ott lehet a méreg, a másikban ott lehet az érték vagy a gyógyszer. A lélek egységes, és ha egy irányban megromlik, meglazul, az kihat minden irányban. Ezért nem tud aztán szenvedélyeiben az ember más irányú kísértéseinek sem ellent állni, mert meggyöngyült erkölcsé egész vonalán. Nem tud ellenállni a birtokváagnak, és utánanyúl az elhagyott és nem elhagyott javaknak, nem tud ellenállni a bosszúnak, és bosszút áll megbocsátás helyett. Nem tud ellenállni az itálnak, a kártyaszendvélynek, adott esetben nem tud ellent állni kecségtető ajánlatnak, mely hazaárulásnak az ára.

Az emberi lélek egységes. E hazának tisztaéletű polgárokra van szüksége, akik megértik, hogy közérték a polgároknak érinthetetlen erkölcsisége. (*Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt oldalán.*) Éppen ezért az én tekintetem a mártír gyermektől a bűnös szülőkhöz fordul, akikről olyan nagyon keveset beszélünk. A magam részéről betejesztettem egy önálló indítványt arra vonatkozólag, hogy utasítsa a nemzetgyűlés a házasságon kívül született gyermek jogállásáról alkotott törvény kapcsán az igazságügy-minisztert, hogy magánjogunk e tekintetben való fejlődésével összefüggésben nyújtson be olyan büntetőjogi törvényjavaslatot, amely a törvénytelen gyermek szüleit sújtja. Természetesen az már aztán a törvénykidolgozóknak a feladata, hogy az enyhítő meg a súlyosbító körülményeket tekintetbe vegyék. A lényeg azonban az, hogy figyelmünket az ártatlan gyermekről és a törvényes családnak okozott szenvedésről a gyermeknek szülőire irányítsa, és így gyökerében próbálja megfogni a bajt. Bármiképpen is gondolkozunk és próbáljuk a törvénytelen gyermekek jogállását megerősíteni, nem képzelhető el, hogy meg tudjuk oldani úgy, hogy a gyermekre és a törvényes családra szenvedés és erkölcsi hátrány ne származzék. Lehetetlen tehát, hogy avval szemben, aki a családnak, a gyermeknek, de a nemzetnek, a társadalomnak is erkölcsileg kárt okoz, ne akarjon az államhatalom büntetőszankciókkal élni.

De szükség van erre azért is, hogy igazságügyi törvényhozásunk figyelmeztesse a szülőket arra, hogy vétkeznek, és figyelmeztesse a társadalmat is, de ezenkívül

szükséges azért is, hogy büntetőjogunk ne maradjon el a fejlődésben magánjogunk és családjogunk fejlődése mögött.

A mai körülmények között szükségesnek tartottam, hogy egy másik önálló indítványt is nyújtsak be, és pedig a nő erkölcsi épségének védelméről, mert hiszen nagyon sokszor előfordul még rendes békeidőkben is, hogy erőszakról van szó, a mai körülmények között azonban ez sokkal gyakoribb eset lehet.

Egy néhány pontból álló kis törvényjavaslatot is kidolgoztam erre vonatkozólag, amely indítványomat alátámasztja. „1. Az ország közértékeinek rangsorában a társadalom lelki és szellemi épsége után a társadalmat alkotó minden egyes személy egészsége, vagyis a közegészség következik. 2. Bár az erkölcsöt és az egészséget illetően arra minden egyes személy jogosult, a jövő nemzedék szempontjából e tekintetben a nő személyén van a hangsúly. 3. Midőn a magyar állam megismételten elismeri a nőnek általánosságban, különösképpen pedig az egészséggel kapcsolatban erkölcsi épségéhez való jogát, az ez ellen intézett támadás esetén biztosítja számára a végső konzekvenciák levonásánál is a büntethetőséget kizáró jogos önvédelmet. 4. Az erkölcsi épségben, főleg pedig az egészséggel kapcsolatban megtámadott nő védelmére menő férfi cselekménye olyan elbírálás alá esik, mintha számára is a jogos önvédelem esete forogna fenn.”

A jelen törvényjavaslattal kapcsolatban vagyok bátor a t. Nemzetgyűléshez benyújtani a Keresztény Női Tábor memorandumát, amely a következőképp hangzik *(olvassa)*: „Mi, a Keresztény Női Tábor, más néven Katolikus Nők Pártja, feszült figyelemmel kísérvük a házasságon kívül született gyermekre vonatkozó törvényjavaslattal kapcsolatos vitát, és aggodalmunkat fejezzük ki afelett, hogy a most hozandó törvényjavaslat minden jó szándék ellenére több rosszat fog eredményezni, mint amennyi jót hoz.” *(Egy hang a szociáldemokrata párton: Nem igaz ám!)* „Mindenekelőtt leszögezzük, hogy minden részvételünk a törvénytelen gyermeké. Ez a katolikus egyháznak ősi álláspontja. Éppen az egyház volt az, amely karitatív intézményeket állított fel ezen szegény gyermekek nevelése, mentése és felkarolása érdekében. De jogi védelmük nem mehet olyan messze, hogy az más, szent jogokat sértsen, mint amilyenek a családnak és a családi kötelékben született gyermeknek a jogai. A hozandó törvénynek az iránt sem szabad kétséget támasztania, hogy a szabad viszonylat erkölcstelen, tehát nem egyenlő a törvényes házassággal, mert ha a törvény az erkölcs szent és sérthetetlen voltát illetőleg hozna lazítást a közfelfogásba, akkor azt érné el, hogy az átlagpolgárok felelősségükről megfedkezve, még a mainál is sokkal több mártír gyermeket állítanának be az erkölcsiségben már amúgy is meglazult társadalmunkba.

Ennek a súlyos kérdésnek a természete olyan, hogy az jogi alapon akkor sem oldható meg, ha a hozandó törvény a legtökéletesebb. A kormányzat akkor tesz szolgálatot ezen a vonalon a társadalomnak, ha az erkölcsi tisztaság és a jövő generáció iránti felelősségtudatát minél jobban kifejleszti. Ezért azt a kérelmet terjesztjük a közoktatásügyi miniszter úr elé, adasson ki egy könyvet, amely ez

íránt az örök normák alapján igazítja el az ifjúságot, és pozitív szempontból győzi meg őt az erkölcs tisztaságának úgy a magán-, mint a közéletben való egyedülálló fontosságáról. Ennek a törvénynek tehát tartalmaznia kellene az erkölcsi tisztaságnak nagy értékét, megvilágítania az emberi lélek egységességét, amelynél fogva egészen más értékű polgára az országnak a tiszta erkölcsű ember, mert csak az képes másban is ellenállni a kísértéseknek, a közérdekért lelkesedni, önzetlennek maradni, áldozatokat hozni és a hazát önzetlenül szeretni. A kifejezett vallási vonatkozás sem volna kihagyható ebből a munkából, amely szerint: boldogak a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent. Mély meggyőződésünk az is, hogy a hitleri érának szörnyű kegyetlenségeire sem tudta volna a nyugati pogányság a tömegeket rávenni, ha azok erkölcsileg tiszta életet éltek volna.

Ezt a munkát pedig minden iskolai könyvtárban szükséges lenne elhelyezni és szinte a kötelező tárgyak közé felvenni. Ezzel nagyobb szolgálatot tenne a kormányzat az apa nélkül felnövő mártír gyermekeknek, mint bármilyen jogi intézkedéssel.”

A Keresztény Női Tábornak memorandumát ellenjegyezve ezennel átadom, hogy az a kérvényi bizottságnak átadassék, és azután a maga útján érvényesülhessen.

Most még csak egy dologra szeretnék rávilágítani, ezúttal a statisztika számaival, és pedig arra, hogy tévedés a gyermektelenségre vonatkozólag mindig a gazdasági dolgokat előtérbe állítani. Ezenkívül aggodalmát fejezi ki valamelyik képviselőtársunk, hogy ha a „törvénytelen” szülőket törvény sújtja, ezáltal nem fog-e bekövetkezni az, hogy komolyabb önbírálat helyett azt az utat választják, hogy egyszerűen megakadályozzák cselekedeteik következményeit.

T. Nemzetgyűlés! Nagyon szomorú, hogy ebben a tekintetben nem kell nekünk a házasságon kívüli viszonyoknak a világában nyomoznunk, mert a magyar házasság élet meggondolandó tüneteket mutat fel, amire a statisztika 1942-iki évkönyvének adatai tartalmaznak megdöbbentő rávilágítást. Ebben az évkönyvben a következőket olvassuk: Budapest 285 326 főbérleti lakásából 145 899-ben, tehát több mint a felében nincs gyermek, egy gyermeket találunk 80 721 lakásban, kettőt 39 131-ben, hármat 12 004-ben, négyet 4272-ben, és csak 2861 olyan főbérleti lakás van, amelyben négynél több a gyermekek száma, ami tehát az összes lakások számának csak egy százalékát teszi ki.

De ez a statisztikai feldolgozás foglalkozik népesedési szempontból a társadalom különböző osztályaival is, és a következőket mutatja ki. Földbirtokos és földbérlet, tehát jó anyagi körülmények közt élő családokból lakik Budapesten 1130, ezekből 700-nak egyáltalán nincsen gyermeke, 221-nek pedig csak egy gyermeke van. A tőkés családok közül 69,63 százalék gyermektelen, és 20,6 százalék egykés.

A szabadfoglalkozásúaknál is keresi a statisztika a választ, és pedig ideveszi az évkönyv az ügyvédeket, az orvosokat, a gyógyszerészeket, az írókat és a művészeket. Ezeknél 61 százalék a gyermektelen család.

A köztisztviselő főbérlok között 54 százalék, az iparosok közül pedig 48 százalék gyermektelen. *(Egy hang a szociáldemokrata pártan: Tessék mellé nézni ennek a statisztikának!)* A mezőgazdasági és ipari munkások családjai közül 44 százalék gyermektelen, de az ipari munkások között már több a többgyermekes. Vajon a gyermektelenség magyarázata a gazdasági viszonyokban keresendő-e? Hiszen a felsoroltak anyagilag mind a jól szituált családok közül valók. Azt mondja a statisztika, hogy közszolgálati és vállalati altisztek, tehát a szegény emberek családjainak statisztikája kifejezetten jobb.

Most Budapest egyes részeit kerületenként összehasonlítva, a legkevesebb a gyermek a Belvárosban, és a legtöbb Kőbányán, ahol a legtöbb dolgozó lakik. Ezek a számok kiáltó választ adnak arra a sokat hangoztatott állításra, hogy a gyermektelenség vagy az egyke az anyagi gondok következménye. Ez a statisztika kérlelhetetlen számokban kifejeződő közgyónás, vagy pedig úgyis mondhatnók, hogy közvád. A társadalom rétegein lefelé haladva mind több gyermeket találunk. Ezt igazolja a kerületi összehasonlítás is. És hogy Budapest lakossága nem sorvad még gyorsabb menetben, azt az albérleti, tehát a legszegényebb családoknak köszönhetjük. A világ szeme előtt ezt a válságot a vidékiek beözönlése takarja el. Budapest népessége nő, de ez nem a budapesti családok érdeme, ezt a növekedést a beözönlők biztosítják. Maga a budapesti lakosság tehát éppen úgy nemzetsorvasztó tömege a magyarságnak, mint a Garamvölgye, a Sárköz vagy az Ormányság lakossága. Vajszló ormánysági faluban fölöslegessé vált az iskola, mert egyáltalán nem volt gyermek.

Ha a vidékiek Pestre özönlése megszűnnék és a vidéki családok nem küldenék Pestre tanulás végett gyermekeiket olyan nagy számban, akkor statisztika szerint a pesti iskolák kétharmadát be kellene zárni.

Ez az önpusztítás megfelel annak, mintha háború, légitámadás vagy epidémia következtében évente százezer ember pusztulna el Budapesten. A *Lélek Szavá-*nak egy 1943-iki számából való ez a közlemény, innen a következő kapcsolás *(olvassa)*: „Most sokat beszélünk a légitámadások veszélyéről, és kormányrendeletre minden háznak óvóhelyet kellett építenie, de a vallástalanság és a természetes erkölctől való elszakadás halálos csendben hasonlíthatatlanul nagyobb pusztítást végez a magyarságnak soraiban. Nem érdemeljük-e meg mi, magyarok, akik önmagunkat tizedeljük, nem érdemeljük-e meg, hogy az Úristen bombázappal pusztítsa el azokat, akik cselekményeikkel azt kiáltják feléje: gondolataid nem a mi gondolataink és akaratod nem a mi akaratunk? Mert hiszen az Isten akarat az”, *(Zaj a kommunista pártan.)* „hogy a család adjon gyermekeket: először a földi, aztán pedig az égi hazának”. *(Közbeszólás a szociáldemokrata párt oldalán: Isten akarta a bombákat is? – Döbrentei Károlyné [kp]:* Ezzel mentjük fel a háborús bűnösöket!) „Ámde az Úristen csak ideiglenesen engedi meg, hogy az emberi akarat látszólag kijátssza őt és föléje kerekedjék, és amely nemzetet vagy egyént nem sikerül a maga akaratára hajlítani, azt eltörli az élőknek sorából.”

T. Nemzetgyűlés! Ha tehát mi az erkölcsöt tovább lazítjuk, ahelyett hogy arról gondoskodnánk, hogy visszajusson a kereszténység által követelt tisztaságba, akkor egyenesen nemzetünket pusztítjuk ki, és hazaárulók vagyunk! (*Zaj a kommunista- és szociáldemokrata párt soraiban.* – **Hajdu Ernőné** [szd]: Egyes számban!) És hogy az Úristen nem engedi az embereket az ő törvényei fölé kerekedni, az automatikusan következik ebből, mert hiszen ezt az Istenítéletet a magát így kipusztító nemzet önmagán hajtja végre, és ehhez a pusztításhoz isteni vonalon csak logikusan járul hozzá az a csapás, amely a trianoni területfosztásban nyilatkozik meg, (*Zaj és felkiáltás a szociáldemokrata párton: Ennek semmi köze hozzá!*) mert mire a terület egy olyan nemzetnek, amely nem akar az életért áldozatot hozni, mely nem akarja az életadással és a gyermekneveléssel járó felséges feladatot az Úristen törvénye előtt való alázatos meghajlással betölteni, (**Döbrentei Károlyné** [kp]: Hány gyermeke van? – *Zaj a szabadságpárton.*) az életadással a házasságot megszentelni? Ezért, t. Nemzetgyűlés, a legsürgősebbnek találom, hogy azok a szempontok érvényesüljenek ebben a törvényalkotásban, amelyek a nemzet erkölcsi újjászületését szolgálják, (*Egy hang a szociáldemokrata párton: Azt akarjuk!*) nem erkölcsi gyengülését. Ezt több felszólaló képviselő sürgette, a legutóbb pedig Veress Anna és Stühmerné Oberschall Ilma képviselőtársunk, és éppen ezért ne maradjunk meg amellet, hogy így menjen keresztül ez a törvényjavaslat, ahogyan most van, annyi hiánnyal, annyi kétes eredménnyel, a nemzetnek a köz- és magánerkölcshez és a szülők egészségéhez való jogának figyelmen kívül való hagyásával. Nem olyan sürgős ez a törvényjavaslat, mint amilyen fontos, hogy jó legyen. (*Felkiáltások a munkáspártok soraiban: Dehogynem!* – *Egy hang a szociáldemokrata párt soraiban: Meg kellene kérdezni a törvénytelen gyermekeket, hogy sürgős-e?* – *Zaj.*)

T. Nemzetgyűlés! Nagyon kérem, ha a t. baloldal ezt nem is akarná magáévá tenni, a kisgazdapárt és a szabadságpárt (*Egy hang a szociáldemokrata párt soraiban: Mi is vagyunk olyan erkölcsösek, mint a kisgazdapárt!* – *Derűltség a szabadságpárt soraiban.* – *Zaj.*) határozzanak úgy, hogy adjuk vissza ezt a törvényjavaslatot a bizottságnak, és adjuk ki mindazoknak a fórumoknak, amelyeket Gróh képviselőtársunk említett, adjuk ki a szociálpolitikai bizottságnak is, amint azt Stühmerné Oberschall Ilma kívánta (*Zaj.*) és adjuk ki az egyházi fórumoknak, (*Élénk ellentmondások a munkáspártok soraiban.* – **Nagy Vince** [msz]: Egy kicsit hozzászólhatnának bizony az egyházak vezetői, ilyen javaslatnál meg szokták hallgatni az összes felekezetek vezetőit! – *Nagy zaj.*) az egyházak vezetőinek, hogy ehhez a kérdéshez, amely pusztán jogi vonalon megoldhatatlan, mindazok a fórumok hozzászólhassanak, amelyek a dolgot lényegében, vagyis erkölcsi mivoltában ragadják meg.

A törvényjavaslatot mai formájában nem fogadom el. (*Felkiáltások a kommunista- és a szociáldemokrata párt soraiban: Tudtuk! Hála Istennek!*)

HOZZÁSZÓLÁSOK A HÁZSZABÁLY-REVÍZIÓS BIZOTTSÁG JELENTÉSÉHEZ AZ ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGI ELJÁRÁS SZABÁLYAINAK ELŐKÉSZÍTÉSÉRŐL

Nemzetgyűlési Napló 1945. IV. kötet, 1946. október 22. – 1947. január 24.
72. ülés, 1946. november 29.

A nemzetgyűlés az 1946. október 23-i ülésén választotta meg a háború utáni törvényhozás első összeférhetlenségi bizottságát. Pártközi tárgyalásokon egyeztették a tizenöt tagú bizottság összetételét. Ennek a bizottságnak kellett az összeférhetlenségi törvény alapján megalkotnia az összeférhetlenségi eljárás szabályait, és azokat összhangba hozni a házszabályokkal. A képviselőket pedig arra kötelezték, hogy nyolc napon belül jelentsék be a nemzetgyűlés elnökének, ha az összeférhetlenségi törvény szerint képviselői mandátumukkal összeférhetetlen helyzet állt fenn. 1946 novemberében és 1947 júliusa között a nemzetgyűlés összeférhetlenségi bizottsága összesen 49 ilyen ügyet tárgyalta.¹⁸⁷ Az összeférhetlenségi eljárás szabályainak előkészítésekor Slachta Margit a 2., 6. és 21. §-okhoz szólt hozzá.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A szakasz első bekezdése csak egy-egy ülészsakra kívánja megválasztani az összeférhetlenségi bizottság tagjait. Tudjuk, hogy ebben az a gondolat fejeződik ki, hogy minden ülészsaknak az aktuális politikai iránya érvényesüljön a bizottságban. Márpedig a bíráskodást függetleníteni kell a politikai áramlatoktól és a pillanatnyi hangulatoktól. Azonkívül a bíráskodásban ki kell alakulnia egy bizonyos gyakorlatnak. Ha tehát ülészsak-konként választják az összeférhetlenségi bizottság tagjait, akkor egyrészt alá vannak vetve az ítéletek a mindenkori politikai hangulatnak, legalábbis fennáll ez a veszély, másrészt pedig nem tud kialakulni a szükséges gyakorlat. Ennél fogva ahelyett, hogy minden ülészsakra válasszák az összeférhetlenségi bizottság tagjait, minden ciklusra, tehát az egész ciklusra kell őket választani.

Indítványom tehát az, hogy az első bekezdés így hangozzék *(olvassa)*: „Az összeférhetlenségi bizottság tagjainak száma 15, akiket a nemzetgyűlés megalakulása után az egész nemzetgyűlés tartamára választ.”

[...]

¹⁸⁷ Palasik Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig*. Im. 313–317.

Hegyesi János jegyző (*felolvassa a javaslat 3–5 §-ait, amelyeket a nemzetgyűlés hozzászólás nélkül elfogad. Felolvassa a 6. §-t*)

Slachta Margit (pk): A 6. §-hoz én kérek szót!

Elnök [Kossa István]: Slachta Margit képviselőtársunkat illeti a szó.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A 6. § azt mondja, hogy az eljárás mindig csak a bizottsághoz utasított összeférhetlenségi eset megvizsgálására és megfelelő javaslat tételére terjedhet ki. Szükségesnek tartanám ezt kiegészíteni azzal, hogy ha gyanú merül fel, hogy más összeférhetlenségi eset is fennforog ugyanazzal a képviselővel szemben, akkor az összeférhetlenségi bizottság tegyen javaslatot a házelnöknek, hogy hivatalból tárgyalás alá vétesse ezt a be nem jelentett, de alapos gyanúra okot szolgáltató esetet is.

[...]

Hegyesi János jegyző (*felolvassa a javaslat 21. §-át. – Slachta Margit szó-lásra jelentkezik.*)

Elnök: Slachta Margit képviselőtársunkat illeti a szó.

Slachta Margit (pk): A nemzetgyűlés nemcsak azt állapíthatja meg, hogy a tényállás és a beszerzett bizonyítékok nem elegendők, hanem esetleg azt is, hogy nem tárgyilagosan történt a javaslattétel, és hogy esetleg nem hallgattak ki önként jelentkező tanúkat, akik az ügyet közvetlen tapasztalatból ismerik és hitelt érdemlő egyének. Szükséges volna tehát ide felvenni egy intézkedést ilyen esetre, hogy tudniillik maga a nemzetgyűlés rendelkezze el, hogy az önként jelentkező tanúkat pótlólag kihallgassák, és ezenkívül ide kellene még tenni egy olyan intézkedést is, hogy a kihallgatott tanúk állításaik valódiságért vagy esetleg hamis tanúskodásukért ugyanúgy felelősek, mint ahogy ez a polgári büntetőügyeknél van.

Elnök: Kíván az előadó úr szólni?

Révész László (kg) előadó: Ezt a módosítást sem tudom magamévá tenni.

Elnök: A házszabályok 83. §-a alapján Slachta Margit képviselőtársunk javaslatát szavazásra nem tehetem fel, ezért a 21. §-t, mint meg nem támadottat, elfogadottnak jelentem ki. (**Slachta Margit** [pk]: A kérdés feltevéséhez kérek szót!) Tessék!

Slachta Margit (pk): Én nem a megszavazásra való proposíciót terjesztettem elő, hanem csak az előadó úrnak és a nemzetgyűlésnek pusztán a figyelmébe ajánlottam javaslatomat, mert most már csak az előadó úrnak magának van módja arra, hogy ezt proponálhassa.

VISZONTVÁLASZ AZ IGAZSÁGÜGY-MINISZTERNEK
SLACHTA MARGIT JÚLIUS 24-I INTERPELLÁCIÓJÁRA
AZ INTERNÁLÁSI RENDSZERRŐL ADOTT VÁLASZÁRA

Nemzetgyűlési Napló 1945. IV. kötet, 1946. október 22. – 1947. január 24.
72. ülés, 1946. november 29.

Slachta Margit a nemzetgyűlés 41. ülésén, 1946. július 24-én interpellált a belügy- és igazságügy-miniszterekhez az internálási rendszer megváltoztatása tárgyában. Bírálata általánosságban érintette az internálási rendszert, de alapvetően a rabélelmezés hiányosságára hívta fel a figyelmet. Ries István igazságügy-miniszter 1946. október 21-én kelt válaszát a november 29-i ülésen olvasták fel. A miniszter ebben a rabélelmezés javítását ígerte, illetve engedélyezte az internáltaknak saját költségükön való élelmiszerhez jutását. Slachta Margit a miniszter válaszát viszontválaszában tudomásul vette.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Az igazságügy-miniszter úr¹⁸⁸ válaszában igaz hangja bizalmat kelt bennem, amennyiben ő elismeri, hogy a múltban voltak hiányok és a jelenben is vannak még – mint mondja – nehézségek a 60–70 grammnyi fehérje biztosításában. Azonkívül, amint ő mondja, az élelmezés egyhangúsága is fennáll. Ez azért kelt bennem és, azt gondolom, sokunkban bizalmat, mert már megszoktuk, hogy bármit nehezményezünk az ügy iránti szeretetből, rendszerint az a válasz, hogy a megkérdőjelezett körben minden a legnagyobb rendben van.

Az igazságügy-miniszter úr ettől eltérőleg megmondotta, hogy hol vannak még hiányok, és hol voltak bajok. Éppen ezért kelt bennünk bizalmat válasza, mert a sok megnyugtató, a sok ígéret már teljesen elvesztette hitelképességét.

Azonban aggodalmat kelt mindenkiben, aki az élelmezéssel tisztában van, a 2100 kalória és az 1400 a nem dolgozók számára. Ez az utóbbi még inkább, annál is inkább, mert hiszen nem függ a letartóztatottaktól, hogy vajon ők dolgozhatnak-e, vagy nem. Azonkívül, amikor az orvos megállapítja a létminimumot, az éppen csak a pusztá életnek a tengés-lengésszerű fenntartását jelenti. Én köszönettel veszem a miniszter úr részéről azt, hogy kiadta 44.183. szám alatt szeptember 6-án azt a rendeletet, hogy akik képesek saját maguk ellátásának feljavításáról gondoskodni, ezt megtehetik. Remélem azonban, hogy ez a családra, a hozzátartozókra, az ismerősökre is vonatkozik, akik természetben bevihetnek ennek a rendeletnek értelmében pótélelmet.

¹⁸⁸ Ries István igazságügyminiszter

Rendes körülmények között ezek után csak annyit mondanék, hogy köszönettel veszem tudomásul a miniszter úr tájékoztatását is és intézkedését is. Mivel azonban a mai mentalitás és közszokás szerint a rendelkezés és a gyakorlat sokszor nem fedik egymást, másrészt mivel – most nem a miniszter úrra mondom, hiszen éppen az ellenkezőjét emeltem ki válaszából – általában véve áll az, hogy vissza kell szerezni a szó hitelét – mert a szó hitele már elveszett hivatalos helyeken is –, tehát mondom, ezt a két körülményt tekintetbe véve, hogy a szónak már nincs hitele, másrészt, hogy az általános fegyelem meggyengülvén, a gyakorlat nem felel meg mindig a rendelkezéseknek: abban a reményben, hogy a gyakorlatban megvalósítják a miniszter úr kiadott rendelkezését, ilyen értelemben köszönettel és megnyugvással veszem tudomásul válaszát, ellenkező esetben pedig ő bizonyára nem fogja rossznéven venni, ha erre a tárgyra később még visszatérek.

Most pedig még csak annak a nézetemnek adok kifejezést, hogy a miniszter úr válasza akkor lett volna szerintem teljes, ha kitér az internáltakra is, amennyiben utóvégre, ha tárcaszerűleg és szó szerint nem is tartozik hatáskörébe, de szellem és lényeg szerint az igazságügy-miniszternek nem lehet közömbös, ha a polgárok ezrei és tízezrei igazságtalan internálást szenvednek, és ott hiányokat, méltatlanságokat, nélkülözéseket szenvednek. Szó szerint nem tartozik tárcája körébe, de lényeg szerint és szellem szerint nagyon hozzátartozik, és ezért a most kapott válasz által keltett bizalom alapján kérem, hogy lépjen mielőbb összeköttetésbe a belügyminiszter úrral aziránt, hogy az internálások ne csak egyharmad részben szűnjenek meg, ugyanis a múlt hónapban az internáltaknak mintegy egyharmadát kiengedték (**Harák Ferenc** [kp]: Nem igaz, a kétharmada kiszabadult!), hanem egészen szüntesse meg az internálásokat, azonkívül pedig az ottmaradtak ügyei a leggyorsabban tárgyalassanak le. (**Harák Ferenc** [kp]: A múltban nem viselte ennyire szívén!)

A miniszter úr válaszát ilyen értelemben tudomásul veszem.

FELSZÓLALÁSOK A HÁZASSÁGON KÍVÜL SZÜLETETT GYERMEK JOGÁLLÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT RÉSZLETES TÁRGYALÁSÁNAK FOLYTATÁSA SORÁN

Nemzetgyűlési Napló, 1945. IV. kötet, 1946. október 22. – 1947. január 24.
73. ülés, 1946. december 3. és 74. ülés, 1946. december 4.

A házasságon kívül született gyermekek jogállásáról szóló törvényjavaslatot az igazságügyi bizottság nevében a nemzetgyűlés 61. ülésén, 1946. szeptember 17-én terjesztette elő Dubay István, kisgazda politikus. Ezzel kapcsolatban Slachta Margit már az általános vitában, 1946. október 4-én is felszólalt. A törvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása során pedig az 1., a 17., a 19., a 22. és a 44 §-sal kapcsolatban szólalt fel a nemzetgyűlés két egymást követő munkanapján, 1946. december 3-án és 4-én. Az elfogadott törvényt 1946. december 19-én hirdették ki.¹⁸⁹

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A törvényjavaslat 1. §-ából kiemelem azt, hogy ez a szakasz teljesen egyenlőtlenek között akar a családi jogállás tekintetében lehetőleg teljes egyenlőséget teremteni, és rá akarok mutatni arra, hogy az 1. §-ban, amely az egész törvény alapja, nélkülözöm a családnak, mint ilyennek kiemelését, elismerését és védelmét.

E két állításomhoz a következőket fűzöm. A javaslat teljes egyenlőséget akar megvalósítani a törvényes és törvénytelen gyermekek között. Azt hiszem, hogy ezt az egyenlőséget tulajdonképpen nem gondoltuk át a maga jelentőségében. Hol van akár az államban, akár a társadalomban, akár a természetben olyan értelmű egyenlőség, amely egyformaságot jelentene? Az egyenlőség, amennyiben azt emberekre alkalmazzuk, csakis lényege szerint érthető, tehát a természetjog értelmében.

Az idő korlátolt voltára való tekintettel csak egy-két példát szeretnék felhozni arra, hogy mennyire nincs és nem is lehet egyenlőség az egész vonalon. Miért állítunk fel például tizenöt kategóriát az állami fizetéseknel? Legyen egyenlőség! (**Kondor Imre** [pp]: Legyen!) Miért van a vezető pozíciókban lévőknek autójuk? (**Révész Ferenc** [szd]: De mi köze ennek az egyenlőséghez? – *Halljuk! Halljuk! a szabadságpárt oldalán.*) Ezek csak példák. (**Nagy Vince** [msz]: Mert a példák érthetőbbé teszik a dolgot! Gyengébb közbeszólók kedvéért.)

A törvényes és törvénytelen gyermekről szólván, meg kell állapítanunk, hogy az egyik teljesen más körülmények között születik és van, mint a másik, tehát

¹⁸⁹ 1946:XXIX. tc. *Magyar Törvénytár* 1946. 126–161.

teljesen egyenlőtlen a kettőnek helyzete. Az egyiknek a szülője zárt egységben, a legtöbbször a családban van, a másiknak a szülője pedig azon kívül. A család teljesen zárt egység jogi, gazdasági, erkölcsi, szellemi, társadalmi és lelki szempontból is. Igaz, hogy hallottunk a vita során olyan megjegyzést is, hogy a család kizárólag gazdasági egység. Végtelenül sajnálom azokat a családokat, amelyek számára a család semmi más, mint egy gazdasági egység. (*Igaz! Úgy van! a szabadságpárt és a pártönkívüliek soraiban.*) Ez lelki Szahara! (**Nagy Vince** [msz]: Lelki kft.! – **Révész Ferenc** [szd]: A miniszter is erről beszélt! Pontosan ezek ellen beszélt!)

Tehát egészen más a törvénytelen gyermekek tényleges helyzete, amin változtatni nem tudunk, mások életkörülményeik, eredetük, családjogi állásuk is, azért ilyen értelmű egyenlőséget, amilyent a törvénytervezet szem előtt tart, megvalósítani lehetetlen. Áll erre az, amit Förster mond, hogy a legnagyobb igazságtalanság egyenlőtlenekkel egyenlően bánni. De hozzáteszem azt, hogy ha a család tényleg csak gazdasági közösség, akkor tagjai más javaik, mint gazdaságiak, nem lévén, nagyobb értéket nem ismervén, annál nagyobb szenvedélyességgel ragaszkodnak azokhoz, és akarják azokat megőrizni.

Ha tehát materialista alapon is veszem a családot, akkor is igen nagy zavarokra és nehézségekre vezet a teljes jogegyenlőség. De a család, nem csak az, sőt elsősorban nem az. De az egészséges és romlatlan természet is ellene mond annak az állításnak, hogy a két különböző gyermekkategóriából egészen egyenjogút teremtsünk. Nagyon veszedelmesnek találom ilyen törvényeknél, ha illúziókra építünk. Az egyenjogúsítás lehetősége illúzió. Ilyen mély, nagy következményű törvényt hozni önismeretünk kikapcsolásával végzetes. Mindenki, aki esetleg érdekelt benne, maga megmondhatja, hogy a két gyermekkategóriának a teljes jogi egyenlősítése lehetetlen.

A másik, amit igényelek ebben az 1. §-ban: a törvényes családok megtámogatása. Szóvá is tettük, de valamennyien tudjuk, hogy ma a család igenis nagy megtámogatást igényel; nem anyagi szempontból értem, hanem morális tekintetben. A családi élet bomlási folyamatokat mutat. A családi élet lecsúszott a maga tiszta vonaláról. A családi élet elkorcsosulása fejeződik ki a gyermektelen párok óriási létszámában.

A családi életnek megrendülését mutatja a válásoknak gyakorisága. (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárton.*) A családi életnek lazultságára vall az az 500 000 törvénytelen, házasságon kívül született gyermek, akikre vonatkozólag egyáltalán nem tételezhető fel, hogy atyáik vagy anyáik legnagyobb számban nem éltek volna egyidejűleg törvényes családi kapcsolaton belül is.

De a család hivatását illetően is egészen elhomályosultak a fogalmak. A házastársaknak szent kötelessége elsősorban polgárokkal benépesíteni a földi hazát, azután pedig az örökkévalósági hazát.

De nemcsak ez. Az ő feladatuk egymásnak támogatása az élet rögs útjain, gyengeségeikben egymásnak segítése, hiányaiknál, bűnösségüknél, az emberi gyarlóságuknál egymás elviselése, jóra vezetése. *(Egy hang a szabadságpárton: Így van!)* Ilyen mély elgondolású a család a keresztény világszemléletben és ezek a családok képezik az állam legbiztosabb alapján, ezek a családok, amelyek nem csupán gazdasági egységet képeznek a házasság leple alatt. Az állam támaszai nem azok, akik úgy társulnak, mint az öncélú, a természetes erkölcsöt megtagadó, szabad viszonylatokban élő emberek. Nem ezek képezik az államnak az erejét, hanem azok a családok, ahol megvan a lelki egység, a morális alap, az önzetlen áldozatosság, a házasság keresztény felfogása, az, hogy más hivatásuk is van az élettársaknak egymás irányában, mint amire materialista szellemben, ha nem is megnevezve, de kizárólag gondolunk. Ha a házasfelekre, akár mint szülőkre tekintünk, akár arra a nagy feladatra, hogy egymást támogassák, erősítsék, elviseljék, tökéletesítsék, a családnak óriási a jelentősége – és csakis ekkor.

Azért én a magam részéről nagyon igényelném, hogy ez a szempont kifejezést nyerjen a törvényjavaslat 1. §-ában. Annál is inkább kérem az előadó urat, hogy ezt a propozíciómat és kérésemet honorálja, mivel nincs a törvényjavaslat céljával ellentétben, nem érinti azt. Vigyük bele a család érinthetlenségének szempontját az 1. §-ba. A § zárómondatában azt mondja, hogy a jelen törvény erejénél fogva a törvényes és törvénytelen származás megkülönböztetése megszűnik. Hagyjuk ki ezt a részt, amely alkalmas arra, hogy a családi állapot szentségi voltára vonatkozó felfogást gyengítse. Így az egész paragrafus szövege csak ennyi lenne:

„A jelen törvény célja az, hogy a házasságon kívül született gyermek méltányos jogállását – a családnak mint az államot alkotó alapegységnek tiszteletben tartásával biztosítsa.”

Ha így szövegezzük ezt az 1. §-t, eleget teszünk annak, amit lelkünk a kereszténység szelleméből kifolyólag a mártír gyermekre vonatkozólag igényel és követel, és viszont ugyancsak kifejezzük, hogy ezt nem akarjuk sem oly fokban, sem oly módon, hogy a családnak szelleme, a jogi egysége, az államra vonatkozó jelentősége és szentségi mivolta csorbát szenvedjen. **(Révész Mihály [szd]: Engedjétek hozzám a törvényes gyermekeket!)**

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A 17. § az atyaság bírói megállításáról szól, a (2) bekezdésben azonban csak két esetet állapít meg, amikor az atyaság nem mondható ki. Érdemes volna az előadó úrnak megfontolnia, vajon nem volna-e szükséges egy (3) bekezdés becikkelyezése, amely szintén arra vonatkozik, hogy mikor nem állapítható meg bíróilag az atyaság. Ez a ledérségi kifogás alkalmazása volna, amelyről az előadó úr tegnap szólt is.

Ezt a harmadik bekezdést ilyenformán gondolom alkalmasnak: „Az atyaság nem állapítható meg, ha az, akinek apasága iránt a kereset megindított, a gyermek anyja ellen ledérségi kifogást tesz, és állítását be is bizonyítja.” (*Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldalán: Nem halljuk!*) Bocsánatot kérek, én mindig hangosan szoktam beszélni, de ma a torkom be van dagadva. (**Juhász István** [szd]: Nem akarja, hogy meghalljuk! Nem sokat veszítettünk!)

Elnök [Varga Béla]: A szakasz meg nem támadtván, azt elfogadottnak jelentem ki.

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A 19. § azt óhajtja, és arra vonatkozóan intézkedik, hogy a két család között hivatalosan rokonság jöjjön létre. Nemcsak a gyermeket kapcsolja az atyához, hanem a gyermeknek a rokonait és az atya rokonait is. Még azt is kimondja, hogy nemcsak jogok illetik meg a gyermeket, hanem kötelezettségek is terhelik, és mivel az ő rokonait kapcsolja a másik szülő rokonaihoz, tehát a gyermeket illető jogok és kötelezettségek átmennek a rokonná tett másik család tagjaira is, sőt ez áll örökösödés tekintetében is, ahogyan azt az új örökösödési törvény megállapítja, vagyis a nagymama lemenői bírnak örökösödési igénnyel.

Mit kell ennél a §-nál tekintetbe vennünk? Mely következmények kelhetnek bennünk méltán aggodalmat? Nagyon sokszor társadalmilag rendkívül távolálló családok juthatnak így kapcsolatba, mint ahogyan Gróh képviselőtársunk felszólalásából hallottunk egy pár, az életből nagyon is valószínű példát. Ezenkívül a legeslegtöbbször tragédiával jár az ilyen eset. Az egyik család, valószínűleg a nőnek a családja, méltán megállapíthatja, hogy az anyának érdekeibe gázolt bele a törvénytelen atya, hogy erkölcsileg kárt okozott az anyának és kárt okozott családjának, amiből ellenséges viszony következik be, ami teljesen érthető. A 19. § a gyermeknek nemcsak jogokat biztosít, hanem kötelezettségekkel is terheli. Azt mondja, hogy a gyermeket és rokonait is élők között és halál esetére úgy illetik e jogok és úgy terhelik e kötelezettségek, mintha a gyermek házasságból született volna, s ezzel kötelezettségeket rak a gyermek családjára is. Mik ezek a gyermeki kötelezettségek?

A gyermek kötelezettsége például eltartani esetleg nyomorba jutott atyját és anyját, gondozni betegsége idején. Annyira áll ez, hogy a főváros IX. ügyosztálya nem is utalja be köztartásra vagy az aggok házába azt, akinek elsőfokú rokona van, mert a törvény erejénél fogva az köteles az illetőt eltartani. Ha pedig például a gyermek meghalt, akkor jogai és kötelezései az ő rokonaira szállanak, tehát ez esetben, mondjuk, a törvénytelen apát a másik családi eltarthatja. Ez pszichológiailag, gyakorlatilag és jogilag is teljesen lehetetlen helyzetet teremt, és kiszámíthatatlan következményekkel jár. Miért is nagyon kérem az előadó

urat, mérlegelje, nem lehetne-e ezeknek a tekintetbevételével a 19. §-t – amely azt a két családot, amelyet tulajdonképpen szerencsétlenség, gyöngeség vagy bűn kapcsol össze, erőszakkal jogilag is összefűzi – úgy módosítani, hogy a mostani javaslatban levő szöveg helyett a 19. § így hangzanék *(olvassa)*: „A házasságon kívül született gyermek nemcsak anyjának, hanem atyjának is elsőfokú rokona...” Tehát kihagyjuk akkor, ha így szövegezzük meg, a két családot, mert azt már nem lehet kívánni, hogy a többieket is rokonnak fogadják el. Most tovább olvasom az indítványozott módosításnak szavait: „Az anya, illetőleg az apa hozzátartozóinak rokoni elismerése az apának, illetőleg az anyának szabad elhatározásától függ...” Lehetnek ugyanis esetek, amikor nem állnak fenn ezek a körülmények, amelyekre az előbb utaltam, hogy mondjuk az anyának vagy az apának családja súlyos erkölcsi vagy anyagi károkat szenvedett, vagy igen nagy társadalmi különbség van köztük. Lehetséges, hogy olyanformán fogják fel a szabad viszonyt, mint ahogy azt a tisztelt baloldal és sajnálatomra tegnap az igazságügy-miniszter úr is kifejtette, tehát ők szívesen tekintik egymást rokonoknak. Erre az esetre pedig legyen meg az ő szabad elhatározási joguk, hogy a két család egymást rokonnak mondja ki, amivel aztán a rokoni jogok és kötelezettségek is járnak. Tovább olvasom az indítványozott módosított szövegnek szavait: „...Amennyiben a jelen törvényből más nem következik, a rokonság alapján a gyermeket élők közt és halál esetére úgy illetik a jogok és úgy terhelik a köteleességek, mintha a gyermek házasságból született volna.”

A gyermeket valóban terhelik köteleességek akkor is, ha szülei bűnösök. A gyermeknek nem szabad megtagadnia őket, de ez csak a gyermekre áll, a rokonokra nem. Ezeknek szíves figyelembevételét kérem az előadó úrtól.

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A 22. § (2) bekezdése (**Juhász István** [szd] : Akárcsak Szent Ágoston!) aziránt intézkedik, hogy ha a gyermek harmadik évéig nem volt megállapítható az apa, akkor a gyámhatóság hivatalból bejegyezi egy képzelt atya nevét, mégpedig a képzelt atya családi nevéről az anya legközelebbi ismert anyai ági férfielődjének családi nevét veszi, vallásául pedig az anya vallását állapítja meg. A képzelt atya utónevének és egyéb személyi adatainak megállapításánál pedig belátása szerint jár el. Tehát komponál, kigondol egy keresztnévet és adatokat, miután az anya visszamenő rokonai közül választott egy családi nevet.

T. Nemzetgyűlés! Én nem hiszem, hogy előfordult már törvény kodifikálásában ennyire, hogy úgy mondjam, méltatlan elgondolás, fantázia szerinti adatok bevezetésének elrendelése. Ez minden körülmények között súlyos dolog, és nem válik a törvényhozás becsületére. *(Ellentmondások a kommunista- és a szociáldemokrata párton.)* De különösen tekintetbe kell vennünk a mai korszellemet,

amelynek hatása alatt a szó teljesen elvesztette a hitelességét, (**Fischer József** [szd]: A keresztény kurzus alatt!) mert bárki bármit állít, tagad, ígér a leghivatalosabb helyeken, és egyáltalán nem csinál magának lelkiismereti kérdést abból, hogy betartja-e azt a szót, vagy az állítása igaz-e? (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton: Rendre!*)

Elnök: Képviselőtársunkat figyelmeztetem, hogy tartsa magát a tárgyhoz.

Slachta Margit (pk): Ahogyan tehát a 22. § (2) bekezdése előírja, hogy képzelt adatokat vezessenek be, ezt látjuk általában véve a közéletben. Így például, mondjuk, a B-listázásoknál az elbocsátás indokolásai között találjuk azt, hogy „alkalmatlan”. Ez esetleg a legkiválóbb tisztviselők minősítése. De érdeklődésre az ember megkapja a magyarázatot, hogy ez a legjobb minősítés az elbocsátásnál, és hogy ezt egyáltalán nem kell szó szerint érteni. Vagy az internálásnál, amely már egy év óta... (*Felkiáltások a szociáldemokratáknál: A tárgyhoz! – Juhász István* [szd]: A törvénytelen gyermek és az internálás!)

Elnök: Ismételten figyelmeztetem képviselőtársamat, méltóztassék a tárgynál maradni. (**Faragó László** [szd]: Az internáltak a törvénytelen gyermekek okozói! – **Pászthory István** [msz]: Nincs törvénytelen gyermek, csak házasságon kívül született!)

Slachta Margit (pk): Vagy pedig napirenden vannak az újságok teljesen lelkiismeret nélkül, légből kapott állításai, amelyek belegázolna mások erkölcsi tőkéjébe. Így például éppen a házasságon kívül született gyermekről szóló javaslat vitájával kapcsolatban a *Népszava* nagy betűkkel hozza azt az állítást, hogy én a gyilkosság feldicsérésére vállalkoztam, a nemzetgyűlést megátkoztam, (*Mozgás*) és a gyermektelen házaspároknak halálbüntetést kívántam. Vagy itt van a MADISZ¹⁹⁰, amely a címlapon, a cím után nagy betűkkel hozza, hogy én pofonokkal beszélem le a lányokat a MADISZ-ról.

Elnök: Mivel képviselőtársunk nem maradt a tárgynál, megvonom a szót. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton: Éljen az elnök! – Taps a szociáldemokrata-, a kommunista- és a parasztpárt soraiban. – Nagy Vince* [msz]: Odatartozik ez, kérem!)

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A 44. § vétségnek minősíti az adatoknak indiszkrét módon való kiszolgáltatását. Ha azonban a 22. § jelenlegi szövegezésében belekerül a törvénybe, vagyis hivatalból valótlán adatokat iktatunk be az okiratokba, akkor ez a szakasz ellentétbe jut a jelenleg érvényben levő büntetőtörvénykönyv 400. §-ával, amely az intellektuális közokirat-hamisításra vonatkozik.

¹⁹⁰ Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére 1945-ben létrejött ifjúsági szervezet.

Kimondhatatlanul fontosnak tartom tehát, hogy az okiratokba a törvény alapján ne kelljen valótlan adatokat bevezetni, mivel a közszellem úgyis annyira elkoptatta a szó hitelét, és már nincs érzéke a valótlan állítások destruktív hatása iránt. De ha már mégis meghagyjuk a 22. §-t, akkor a 44. § után egy új paragrafust kellene beiktatni, amely így szólna (*olvassa*): „A jelen törvény 22. §-a (2) pontjának alkalmazására a büntetőtörvénykönyvnek az intellektuális közokirat-hamisításra vonatkozó 400. §-a nem vonatkozik.”

T. Nemzetgyűlés! Nem azért indítványozom ezt, mintha valótlan adatoknak hivatalból való bevezetése erkölcsileg jobbá lenne, hanem csak azért, hogy legalább ne legyen ellentét a magánjog és a büntetőtörvény közt.

Ezenkívül szükségesnek tartanék egy 45. §-t is a 44. § után beiktatni. Nagy csodálkozásomra ugyanis Ries miniszter úr¹⁹¹ tegnap azt az állítást tulajdonította nekem, hogy csak szenvedjen minél többet a gyermek. Ez az állítása talán félreértésen alapszik, amennyiben a szenvedéssel kapcsolatban én csak annyit mondtam – bizonyára nem elég világosan –, hogy miután maradék nélkül nem lehet megoldani a házasságon kívül született gyermek helyzetét és rendezni életét, tehát feltétlenül kapcsolódik hozzá szenvedés, ezt pedig meggyőződésem szerint megkönnyíthetjük a gyermek számára és áldássá változtathatjuk a keresztény-ségnek mindent konvertáló kegyelmei által.

Távol volt tőlem, hogy a gyermekeknek több szenvedést kívánjak, sőt egy újonnan beiktatandó szakaszt azért kérek, hogy csökkentsük a törvénytelen kapcsolatokat, és ezáltal megelőzzük még több házasságon kívül született gyermek szenvedését. A mi meggyőződésünk szerint – mint Gróh képviselő úr mondta – bűnt követ el az, aki illegitim viszonyt folytat, vagy pedig ilyen kilengéseket követ el.

Ries miniszter út, azt gondolom, sokunk csodálkozására azt a kijelentést tette, hogy bűnös szerelem nem létezik. Nem tudom, akkor hová könyveljük el ilyen esetben a férfi hűtlenségét, aki esküvője alkalmával megesküdött élettársának, hogy hű lesz hozzá. (*Közbeszólás a szociáldemokrata párt oldalán*: Ez tipikus esete a hamis eskünek!) Nem tudom, minek minősítsük a férfinak azt a magatartását, amellyel megrövidíti, sőt sokszor nyomorba taszítja a törvényes családot egy idegen nő miatt, akivel törvényellenesen összekapcsolta a maga életét, és teljesen elvesztette lelki egyensúlyát, ítélőképességét, méltányosságát és igazságérzetét. Akik szociális vonalon mozognak, azok nagyon jól tudják, hogy ezek a szabad viszonyok a törvényes családdal szemben milyen bűnösök és azoknak milyen keserű következményei vannak.

Ha ezt a cselekedetét nem nevezzük bűnösnek, akkor nem tudom, hogy mi a bűn, és végtelenül sajnálom, hogy a miniszter úr ezt a „bűntelenséget” azzal indokolta, hogy a szerelem olyan hatalmas kényszer, amelynek ellenállni nem lehet.

¹⁹¹ Ries István igazságügyminiszter

Ez ellen tiltakoztam már a múltkor és fogok is tiltakozni mindig. Ne degradálják le az embert hivatalos helyről a nem szabadon cselekvő lények sorába.

Idézem dr. Liertz orvosprofesszort, aki még többet mond, mint dr. Kiss Ferenc. Kiss Ferenc szerint mindenkinek, akik lelki életet él, tanúságot kell tennie arról, hogy igenis a lelki élet kifejlesztése és a kegyelmi erők a túltengő, a despotikus, összekuszáló állapotba került emberi ösztönöket megint nyugalmi helyzetbe hozzák, és így az ember tud nekik parancsolni. Dr. Liertz egyenesen azt mondja, hogy lelki élettel még a kényszerképzetekkel vesződő, patológiusan terhelt emberek is meg tudják fogni ösztöneiket és uralkodni tudnak felettük.

Végtelenül sajnálom, hogy a házasságok felbomlására az igazságügy-miniszter úr elégnek tart olyan kis okokat, mint amilyen pld. a víz locsogtatása, a csámcsogva evés, vagy a horkolva alvás. Ezek alkalmasak szerinte arra, hogy a házastársakat egymástól elidegenítsék. Végtelenül sajnálom, hogy amikor a házastársaknak, vagyis élettársaknak az volna a nagy hivatásuk, hogy egymás gyengeségét elviseljék, egymást a legnagyobb áldozatossággal morálisan és lelkileg emeljék egészen a megváltás fokáig, hogy ő akkor egy házasság felbontására elegendőnek minősíti és példának hoz fel ilyen számba sem vehető kicsiny dolgokat.

Az igazságügy-miniszter úr nagyon őszintén és nagy igazságérzővel ecsetelte az emberek gyengeségét. Azoknak erkölcsi nivója ez, akik a lelkiségről lecsúsztak, és a materializmus hatása alatt testük és az ösztönök rabjaivá lettek. Ez odavezet, hogy a házastársak között ilyen semmi dolgok a házasság felbomlását okozhatják.

Az ilyenekből rekrutálódnak azután azoknak az embereknek a tömegei, akik értéktelen polgárok, akik szenvedélyeiknek más irányban sem tudnak ellenállni, akik megbízhatatlanok, akik nem csinálnak problémát maguknak abból, ha más becsületébe gázolnak stb. Nem szabad belefáradnunk a tiltakozásba az ellen, hogy amikor mindent elvesztett az ország, mikor itt áll a maga nagy nyomorában, kifosztottságában, megcsönkítottságában, hogy akkor még lelkiségétől is megfosszák, és szinte szuggerálják az embereknek, hogy mentsék fel magukat a lelkiismeret-furdalásuk alól, mert hiszen nincsenek bűneik, mivel akarattuk nem szabad.

T. Nemzetgyűlés! Akik családjuk mellett mellék kapcsolatokat tartanak fenn, azok a családok is ellenségei, és bűnösök abban, hogy az állam alapsejtjeit teszik tönkre és demoralizálják, de bűnösök az állammal szemben is, amelynek tiszta életű és azért életerős, munkakifejtésre, becsületességre képes, megbízható, tiszta gondolkodású és becsületos polgárokra van szüksége.

Elnök: Képviselőtársunkat figyelmeztetem, hogy beszédideje lejárt.

Slachta Margit (pk): Köszönöm, már csak indítványt teszek.

Elnök: Tessék befejezni.

Slachta Margit (pk): Indítványozom azt, hogy a büntető törvénykönyvbe iktassunk be egy szakaszt, amely párhuzamosan halad magánjogunk fejlődésével, de viszont szükségesnek tartom, hogy a jelen törvénybe is iktassunk be egy új 45. szakaszt, amely szakasz így szól: „A szabad viszony és a házasságon kívüli nemi érintkezés a család és az állam elleni bűncselekmény, ugyanígy azon cselekedet is, mely fondorlatból, megtévesztésül, nyereségvágyból a jelen törvény kijátszását célozza, vagy pedig arra módot ad.”

HOZZÁSZÓLÁS A NEMZETGYŰLÉSI VÁLASZTÓI NÉVJEGYZÉK HELYESBÍTÉSÉNEK ELHALASZTÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT SÜRGŐS TÁRGYALÁSÁN

Nemzetgyűlési Napló, 1945. IV. kötet, 1946. október 22. – 1947. január 24.
82. ülés, 1946. december 17.

A nemzetgyűlés működése során 54 törvényből 16-ot tárgyaltak sürgősséggel¹⁹², köztük a nemzetgyűlési választói névjegyzék helyesbítésének elhalasztásáról szóló törvényjavaslatot. Egy-egy törvényjavaslat sürgősségi tárgyalással történő napirendre tűzését többnyire automatikusan szavazták meg a képviselők, néhány alkalommal azonban komoly vita kezdődött. Slachta Margit a törvényjavaslat általános vitájában kért szót, és másokkal együtt kritizálta a törvényalkotás eme módját.

Elnök [Varga Béla]: Slachta Margit képviselőtársunkat illeti a szó. *(Felkiáltások a szabadságpárt oldalán: Indokolást! Miért van szükség erre a javaslatra?)* – **Erdei Ferenc [pp] előadó:** A bizottság magáévá tette a javaslatot! – **Nagy Vince [msz]:** De tessék megmondani, miért! Nincs indokolás! Nincs indoka annak, hogy erre a javaslatra komoly szükség van! – **Dénes István [pk]:** El akarják halasztani a községi választásokat! Meg kell mondani őszintén és egyenesen! – **Faragó László [szd]:** Ebből nem folyik az! – **Ivanics István [szd]:** Nagy a ficánkolás! – **Nagy Vince [msz]:** Ez nem törvényalkotás!

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! *(Halljuk! Halljuk! a szabadságpárt oldalán.)* Mielőtt a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat lényegére rátérnék, szeretnék néhány percig a körülményekkel foglalkozni, amelyek között ez a javaslat tárgyalásra kitűzetett. *(Halljuk! a kisgazdapárt oldalán.)*

Az utóbbi időben mind többször kapunk a sürgősség kérésével és kimondásával törvényjavaslatokat. Így legutóbb a felhatalmazásra 5 perc jutott, az azelőttinek letárgyalása szintén olyan gyors tempóban történt meg, hogy a képviselőknek nem volt idejük az előző időszakban kibocsátott rendeletek áttanulmányozására, **(Vásáry József [msz]:** Most már még az előadó úrnak sincs!) és így egyik képviselőtársunk ilyenformán mérlegelte a kibocsátott rendeleteket, amelyeknek alapján a következő felhatalmazást az ember lelkiismerete szerint vagy nem adja meg, vagy megadja, hogy: 124 rendelet egy negyedév alatt nem is sok, normális időben is volt ennyi. – Szerény véleményem szerint a rendeleteket nem számuk

¹⁹² Palasik Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig*. Im. 205.

szerint ítélnék meg, hanem tartalmuk szerint, mert lehet egyetlenegy rendelet is, amely miatt az ember nem látja módját, hogy megadja a további felhatalmazást.

Most megint megkaptuk a földbirtokkérdésre vonatkozó törvényjavaslatot – szintén sürgősségi jelleggel.

A választói névjegyzék kijavításának szeptember 1. és december 31. között kellett volna megtörténnie. Most december 13-án kaptuk ismét sürgősség kimondása mellett a törvényjavaslatot; a nyomda tüneményes gyorsasággal még a délelőtt ki is nyomta, az igazságügyi bizottság még a délelőtt le is tárgyalta, és mi nagy meglepetéssel vettük tudomásul, hogy a délelőtti ülés befejezése után délutáni ülés lesz. Ekkor Zsedényi képviselőtársunk¹⁹³ – felolvasván a házszabályok 95. §-át – megállapította, hogy házszabályellenes ugyanaz napon letárgyaltatni, mert még sürgősség esetén is csak a következő nap lehet. De magának az ülésnek kitűzése is házszabályellenes volt, mert a négyórás ülés idejét kitöltöttük.

Amikor tegnap az elnöki irodában át akartam nézni a bizottsági ülés jegyzőkönyvét, azt nem kaphattam meg, mert a gyakran ismétlődő sürgősségek miatt a Ház tisztviselői kara olyan szörnyű túlterheltségben van, hogy az egyik tisztviselő az elmúlt napokban el is ájult, és hétfőn természetesen még nem volt meg az igazságügyi bizottság tárgyalási jegyzőkönyve sztenogramjainak áttétele sem.

Ilyen módon tehát, ha valaki lelkiismeretesen akarja a haza és az ügy iránti szeretetből a tárgyalásra kerülő törvényjavaslatokat magában átdolgozni, és ha meg akar ismerkedni az indokolással, nincs rá módja. (**Vásáry József** [msz]: Még az előadó sem ismeri! – **Ternay István** [msz]: Még az előadónak sincs rá módja! – **Némethy Jenő** [msz]: Talán tudja az indokát, de nem árulja el! – **Vásáry József** [msz]: Ez még érdekesebb! – *Egy hang a szabadságpárton: Titoktartó, diszkrét ember!*) Kérdezem, hogy ennek a sok sürgősségnek talán egyenesen az-e a célja, hogy azoknak, akik minden mellékcél nélkül, magáért az ügyért akarnak a javaslatokkal foglalkozni, ne legyen módjuk ezeket áttanulmányozni? Valóban, nagyon sajnálom, hogy ennek a kérdésnek feltevésére egyáltalán sor kerülhet, de viszont az emberben ezt a kérdést felkelti ez a gyors tempó. A névjegyzék kijavítása szeptember 1-től december 31-ig kötelessége a kormánynak. Szeptembertől kezdve nem volt sürgős a névjegyzékkel foglalkozni, de december 13-án egyszerre ilyen sürgős lett, (*Közbeszólás a szabadságpártól: Ez a rejtély!*) hogy ilyen lehetetlen tárgyalási menetet és házszabályellenes módot kellett keresni. (**Nagy Vince** [msz]: Nem lehet ezt többet spórolással megindokolni!) Magában a kinyomtatott példányban az indokolás azt mondja, hogy azért akarjuk ezt most elkerülni, mert a kijavítás sok pénzbe kerül. (**Nagy Vince** [msz]: Akkor a nemzetgyűlést eresszük szét, és adjuk vissza a fizetéseket, mert nagyon sokba kerülünk!

¹⁹³ Lásd Zsedényi Béla.

Állítom! – **Vásáry József** [msz]: Még elfogadják ezt az indítványt! – **Ternay István** [msz]: Örömmel! Ne adj ilyen ötleteket! – *Derűtség a szabadságpárton.*)

Valóban azt gondolom, ez az indoklás nagyon sokunknak eszébe juttat sok olyan tételt, amely nemcsak hogy a takarékoság elvével nem áll összhangban, hanem egyenesen a pazarlás bélyegét viseli magán. (**Vásáry József** [msz]: Most olvastuk, hogy egyeseknek 15 000 forint jövedelmük van havonta! – *Mozgás a szabadságpárton.* – *Egy hang a szabadságpárton: Peyerék¹⁹⁴ mondják! Ők csak tudják!* – **Vásáry József** [msz]: Lehetne hol megspórolni!) Mára azonban már módosítva jelent meg ez a törvényjavaslat, éspedig olyan formában, hogy nem bizonytalan időre halasztatik el a névjegyzék kijavítása, hanem azt a jövő év szeptemberétől kell megvalósítani, (**Vásáry József** [msz]: Demokrácia!) vagyis egyévi halasztást óhajt erre vonatkozólag a kormány. (**Nagy Vince** [msz]: Akkor már lesz rá pénz? – *Gúnyos közbeszólás a szabadságpártorról: A jogokat hogy tisztelik!* – *Egy hang a szabadságpárton: Legalább hallani fogjuk, mit mond erről az előadó úr!*)

Ezek után azt a kérdést teszem fel, mit jelent ez az egyévi halasztás? Azt-e, hogy a kormány az annyit sürgetett községi választásokat a régi névjegyzék alapján akarja megtartani? (*Zaj és felkiáltások a szabadságpárton: Ez az!*) Vagy pedig azzal az indoklással, hogy nincsen javított névjegyzék, még egy évig kívánja halasztani a községi választásokat? (**Ternay István** [msz]: Ez látszik valószínűnek. – **Nagy Vince** [msz]: Vagy kihagyják azokat, akik már jogosítottak!) Vajon a községek önkormányzata nem alfája-e a demokratikus kormányzatnak, államvezetésnek? Miért akadályozzuk meg népünket abban, hogy ahogyan Budapestnek megvan a saját önkormányzata, meglegyen minden községnek, minden falunak is? (*Zaj a szabadságpárton.* – **Ternay István** [msz]: Ez az ő felfogásuk szerint a demokrácia!)

Második megjegyzésem pedig az, hogy ha a régi névjegyzék alapján történnék a választás, akkor több kategória kimaradna a választói jogból. Itt pedig azt kérdezem: mi indíthatja a kormányt erre? Mert kik maradnának ki? Azok, akiket tavaly nélkülöztünk a választásoknál. Kimaradnának a visszatért hadifoglyok, (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárton.*) volt hadifoglyok, akik részben már itthon vannak, részben pedig érkeznek. (**Ternay István** [msz]: Mégsem lehet azt mondani a hadifoglyokról, hogy reakciósook!) Kérdezem: azokkal szemben, akik készek voltak életüket és vérüket a hazáért feláldozni, és talán fél lábbal, egy karral érkeznek vissza, méltányos az, hogy saját további sorsuk felett se legyen módjuk dönteni? Vagy kimaradnának az internáltak, akik a névjegyzék szerint nem bírnak választói joggal, de akik tavaly óta hazakerültek, és igazoltatott, hogy alap nélkül történt internálásuk (**Ternay István** [msz] *gúnyosan*: Volt ilyen is? – **Nagy Vince** [msz]:

¹⁹⁴ Lásd Peyer Károly.

A legtöbbször ilyen volt!) vagy nem volt olyan vétségük, amely ezt indokolta tenné. Kimaradnának azok, akiket nyugatra hurcoltak, rendelték, kényszerítettek, vagy akik félvén az ostrom után bekövetkező állapotoktól, úgy vélték, hogy talán egy nyugatabbra lévő területen életüket jobban meg tudják védeni. Magában véve az, hogy nyugatra kerültek, nem bizonyítja azt, hogy Hitler-imádók, hiszen hányan jöttek vissza azóta nyugatról, akiket minden nehézség és kétely nélkül simán igazoltak; így például tudtommal a belügyminiszter úr testvére is ezek között a visszatértek között van.

A negyedik kategória, amely kiesik, az új generáció, az a generáció, amely átszenvedte eddig a sok nélkülözést, a sok létbizonytalanságot, a veszélyeket, és miután az ország ilyen nyomorba jutott, még sok éven keresztül nem fog olyan életet élni, amilyent alaptörvényünk az ország minden polgárának biztosítani akar.

Ezeket összegezve tehát azt mondom: az, hogy nyomorba jutottunk és szegények vagyunk, az elmúlt kormányok és évek bűne, de ha már nem tudunk a hadirokkantaknak kellő gondozást adni, ha a törvényhozók lelkiismeretük szerint igazoltnak látják, hogy a nyugdíjasok nyugdíját 40%-kal leszállítsák, ha az állami alkalmazottak fizetése távollról sem elég egy egészen szerény életnivó biztosítására (**Vásáry József** [msz]: Elég, ha a vezetők élnek jól!), ha családok nem kapják meg a megfelelő neveltetési pótlékot a gyermekek számára, akkor legalább egyet ne tagadjunk meg a mi véreinktől, polgártársainktól: a jogot, (*Helyeslés a szabadságpárton.*) azt a jogot, amely minden ember elidegeníthetetlen joga. (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárton.* – **Ternay István** [msz]: Bethlen István iskolát csinált, 1922-ben ugyanez történt! – **Vásáry József** [msz]: Mindenben azon a nyomon haladnak!) Ehhez nincs szükségünk több pénzre, de szükségünk van rá magában véve azért, mert ez mutatja a jóakaratot, a megbecsülést népünk iránt, amelynek érdekéről – lehet mondani – annyi szép szó hangzik el, de amelyeknek szavahihetőségét a cselekedetek közül éppen ez az intézkedés tagadja meg. (**Vásáry József** [msz]: Majd meglátjuk, hogy fogadja a nép odakint! – **Ternay István** [msz]: Ki volt a belügyminiszter 1922-ben?) Szükségünk van a nép megbecsülésére, ezzel a törvényjavaslattal pedig a nép semmibevevését fejezzük ki. (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárton.* – **Nagy Vince** [msz]: Tökéletesen igaza van! – **Vásáry József** [msz]: Majd megtudja ezt a nép odakint!)

Minden hozzáértő ember tisztában van azzal, hogy milyen nehéz és kockázatos hónapok előtt állunk. Kérdezem, t. Nemzetgyűlés: nincs-e a kormánynak szüksége arra, hogy a nép tömegei bizalommal viseltessenek iránta? (**Vásáry József** [msz]: Már késő! Úgy lesz ez, mint a csehszlovák lakosságcsere-egyezménnyel, amelyet akkor örömmel üdvözöltek, most meg tiltakozni kell ellene!) Kérdezem, nincs-e szükség arra, hogy a kormány bizalommal viseltessék a nép fiai iránt?

Mindezen okok alapján sürgetőleg kérem, hogy ezt a törvényjavaslatot vegyük le a napirendről, és kérjük meg a belügyminiszter urat, hogy ha késéssel is – jobb későn, mint soha –, készíttesse el a választói névjegyzéket, mert a nép

bizalma bizonyára nagyobb értéket fog jelenteni az újjáépítésben, és egyúttal nagyobb támaszt fog jelenteni a kormány számára, mint most ez a pár hónapot biztosító elhalasztás. (**Ternay István** [msz]: De éppen a nép akaratának megnyilvánulásától félnek!)

A törvényjavaslatot a magam részéről nem fogadom el. (*Helyeslés a szabadságpárt soraiban.*)

HOZZÁSZÓLÁS AZ EGYES RANGOK ÉS CÍMEK MEGSZÜNTETÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT RÉSZLETES VITÁJÁBAN

Nemzetgyűlési Napló, 1945. IV. kötet, 1946. október 22. – 1947. január 24.
82. ülés, 1946. december 17.

Az egyes rangok és címek megszüntetéséről szóló törvényjavaslatot 1946. október 4-én nyújtotta be Rajk László belügyminiszter, és 1946. december 17-én fogadta el a nemzetgyűlés.¹⁹⁵ A törvény megszüntette a magyar nemesi és főnemes rangot, az örökös főispáni címet, és eltörölte a „vitéz” címet is. Egyúttal a megszólításoknál és címzéseknél is megtiltotta a társadalmi megkülönböztetésre utaló címek használatát, a későbbiekben is csupán a tudományos és egyházi címek viselését engedélyezte. Slachta Margit a törvényjavaslat részletes vitájában szólalt fel.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A címek és rangok eltörlésének kérdéséhez az elhangzottak után csak röviden kívánok hozzászólni. Mindenekelőtt ki akarom fejezni, hogy milyen jólesett hallani Faragó László képviselő úrnak előbbi felszólalását, (*Egy hang a pártonkívüliek csoportjában: Okos beszéd volt!*) amelyben ő szabad lélekkel és függetlenségéről tanúságot téve a mai modern divattal szemben olyan jólesően mutatott rá a címek és rangok tartalmára, a mögöttük lévő tradícióknak jelentőségére, és ezt meg akarom neki köszönni.

Egyébként teendő indítványomat főlegesen indokolnom, mert Némethy Jenő képviselő úr felszólalása indokolásomat teljesen magában foglalta, miután letárgyalta azokat a szimptomákat, amelyek kérdéssé teszik előttünk, hogy vajon a címeket és a rangokat mennyi időre tesszük ad acta. Így indítványomat csak egy kis párbeszéddel hozom kapcsolatba, amely egy szerény körből magas pozícióba jutott és egy vezető társadalmi osztályhoz tartozó és létalapjait immár elvesztett hölgy között folyt le. Az előbbi hölgy fogadta ezt a szegény sorsra jutott hölgyet, s ezt mondotta neki: nem szeretem az új szegényeket. Tehát az, amikor Némethy képviselő úr beszélt, amit ez a párbeszéd sejtetett, és amit a továbbiakra nézve sejtteni lehet: ezek azok az okok, amelyek arra indítanak, hogy a következő ki-egészítő indítványt tegyem (*olvassa*): „Kérem, hogy a 3. §-hoz a következőket fűzzük hozzá: amennyiben új címek és rangok kerülnének forgalomba, a régi címek és rangok automatikusan újra érvénybe lépnek.” (*Derűltég és mozgás*

¹⁹⁵ 1947:IV. tc. *Magyar Törvénytár* 1947. 6–8.

a kommunista párton. – **Némethy Jenő** (msz): Nagyon ravasz! – **Hegymegi Kiss Pál** (msz): Rendjeleket most is adnak!

Elnök [Kossa István]: Következik a határozathozatal. Kérdem, méltóztatnak-e a 3. §-t a bizottság eredeti szövegezésében elfogadni, szemben Slachta képviselő úrnó javaslatával? *(Igen!)* Határozatilag kimondom, hogy a 3. §-t a nemzetgyűlés a bizottság eredeti szövegezésében fogadta el.

FELSZÓLALÁS A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKÉNEK A BÉKE MEGKÖTÉSÉRE VALÓ FELHATALMAZÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT BENYÚJTÁSAKOR

Nemzetgyűlési Napló, 1945. V. kötet, 1947. február 4. – 1947. február 26. 90. ülés,
1947. február 5.

Az 1945–47-es nemzetgyűlés egyetlen alkalommal adott felhatalmazást a köztársasági elnöknek, és pedíg arra, hogy a Magyarország számára a második világháborút lezáró békeszerződést megkösse¹⁹⁶, és meghatalmazottját, aki a békeszerződést aláírja, kijelölje. Tildy Zoltán Gyöngyösi János külügyminisztert jelölte ki, aki 1947. február 10-én írta alá a győztes hatalmak képviselőivel a magyar békeszerződést Párizsban.¹⁹⁷ A felhatalmazásról szóló vita módot adott Slachta Margitnak, hogy a béke előkészítéséről és a békefeltételekről véleményt nyilvánítson.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Elnézést kérek a halk beszédért, de rededségem folytán nem tudok hangosan beszélni.

Nagyon megértem, hogy a pártok nem óhajtának a felhatalmazáshoz hozzászólni, illetőleg, hogy nem jelöltek ki szónokokat, mert mit is mondanának; hiszen annyi időnk volt a béke előkészítésére és ez irányban idejében nem történt semmi.

Amikor a múlt év január 31-én az államforma kérdését tárgyaltuk, már akkor bátor voltam a nemzetgyűlés figyelmét ráirányítani arra, hogy sokkal sürgősebb volna a béke előkészítésével foglalkozni. A t. jobboldalról erre egy hang azt mondotta, hogy az államforma kérdését is elintézik, és a békét is elő fogják készíteni. Az előző megtörtént. Kérdezem, megtörtént-e a másik?

Azután következett a béke-előkészítésnek negatív módja, amennyiben a kormány érdektelenséget nyilvánított a határkérdésben, sőt a t. baloldal részéről zúgó vihar adta tudtára a nemzetgyűlésnek, hogy hazaárulás még a magyarlakta területekre is jogot formálni.

Amikor a miniszterelnök úr nyugati útjával kapcsolatban utaltam Apponyi óriási erkölcsi tökéjére, amely számunkra a nyugati államokban tartalékolva áll, akkor a baloldaltól egy hang közbeszólt, hogy „nem érdekel”. Így tehát értem, ha most, amikor ezeknek a sorozatos negációknak a végkonklúziója bekövetkezett, egyik párt sem kíván szólni.

¹⁹⁶ 1947:VII. tc.

¹⁹⁷ A békeszerződést a törvényhozás 1947: XVIII. tc.-ként cikkelyezte be.

De miről is beszélhetnénk most? Lehetne szólni arról, hogy egyáltalán nem ismerjük a békefeltételeket. A címek és rangok eltörléséről szóló törvényjavaslat heteken keresztül a birtokunkban volt, és ha most magukról a békefeltételekről nem is tárgyalunk, mert a dolgok sorrendjét úgy állapították meg, hogy majd a becikelyezésnél, azért mégis egészen másképp adja meg a Ház a felhatalmazást az aláírásra, ha konkrétan tudja, hogy minek vállalásáról van szó, mintha tájékozatlan. Hogy semmi mást ne említsek, említtem azt, hogy körülbelül 2000 millió vagyis kétmilliárd dollár az a teher, amely ezzel a békekötéssel a nemzet nyakába szakad.

Vagy pedig beszélhetnénk talán ebben a komor órában arról, hogy most fájón megértettük, hogy a világon a legnehezebb pályához, a legnehezebb munkához, a törvényhozáshoz és az államvezetéshez előkészületre, hozzáértésre és szakudásra van szükség. Ha egy kicsi gazdaság vezetése nem nélkülözheti azt, ha egy ipari munka feltétele a hozzáértés, hogyan gondolhattuk, hogy ez egy egész állam ügyeinek intézéséhez nem szükséges?

Azt gondolom, hogyha most egy kissé áttekintjük a történeteket és a következményt, akkor talán magunkban csendben megvalljuk, hogy a népnek hízog szavakkal adtunk helyt, amikor elhittük, hogy a földön mindenhez kell hozzáértés, csak a legnehezebbhez, a legfelelősségteljesebb intézkedésekhez nem, amelyek milliók sorsát és generációk jövőjét döntik el, mert hiszen hogyan fog egy tizenhat megyére összezsugorodott kicsiny ország 2000 millió dollárt letörleszteni? Fiaink és unokáink is roskadozva a terhek alatt meg fogják emlegetni apáik és nagyatyáik nevét.

De ennél a kérdésnél talán elmélkedhetnénk arról is, hogy hiba van az államformára vonatkozó alaptörvényünkben, amelyből teljesen hiányzik az Úristen szent neve és láthatjuk, hogy az emberi természet az isteni kegyelmek nélkül mennyire gyenge, mennyire szereti önmagát. A közügyek kárára saját magára szavaz, ha neki abból valami előnye származik. Úgy tetszik nekem, hogy olyanformán voltak sokan, mint a gyermek, aki ott ül a volánnál, és örül, hogy a kocsi fut, ámbár nem érti szerkezetét. Igen, a hazánk kocsija is futott most, de belefordult a hozzá nem értés folytán a legmélyebb szakadékba.

Vagy beszéljünk-e arról, hogy a San Franciscó-i okmány elvei és a békefeltételek között milyen óriási ellentét jelentkezik, milyen nagy ellentét? Beszéljünk-e arról a csalódásról, amely bennünket ez irányban ért? Hiszen reméltük, hogy a természetjog, a nemzeteknek az élethez való joga lesz az alapja ennek a béketárgyalásnak. Nem, t. Nemzetgyűlés, erről nem beszélhetünk. Emlékezzünk vissza arra, hogy amikor a határkérdésekről volt szó, és az érdektelenség bejelentetett, amikor a területi igényre és a magyar testvéreinkhez való igényre a hazaárulás bélyege nyomatott, akkor kívülről jöttek olyan hangok, hogy ugyan miért is küzdjenek ők a mi érdekeinkért és jogainkért, ha mi nem tartjuk indokoltnak, hogy értük harcoljunk, sőt az állítjuk, hogy ez irányban nincsenek is igényeink.

De főleg beszélhetnénk arról, amiről minden legyőzött nemzet tárgyalt, hogy egyáltalában aláírjuk-e a békediktátumot vagy nem. Hozzáértők azt állítják, hogy ha aláírjuk, ha nem, ez a gyakorlatban mindegy. Lehetséges, én nem vagyok jogász. Azt azonban tudom, hogy morális értelemben nagy különbséget jelent az, ha egy nemzet ellenállás nélkül adja fel jogait és életlehetőségeit, vagy ha küzd értük. Csakhogy annak az álláspontnak motívumai, hogy elvben nemet mondjunk, és ne írjuk alá, mindabból a szellemi és erkölcsi világból valók, amelynek igazságai sokunk számára már mintegy hozzáférhetetlenek, mert hiszen attól a világtól már régen elszakadtak. Az elvhűség, a hősiesség, a hazaszeretet régi értelmezése, a gerinccesség, az áldozatosság és mindannak vállalása, ami egy ilyen nagyszerű állásfoglalás folytán ránk szakadna, hősiességet tetelez fel. De vajon a hősiesség jegyében folyt-e le eddigi közéletünk? Állásfoglalásaink bátrak, alkuatlanok voltak-e? Nem, állandósult a materiális, a gyakorlati szempont, a kenyérvkérdés, a megélhetés! Vajon nem mindezek lebegtek-e a szemünk előtt, és vajon nem a pártkérdés volt-e mindig a vörös vezető fonál? Kérdem: amire mi hosszú időn keresztül nem gondoltunk, amire nem neveltük rá magunkat, ellenkezőleg, amitől elszoktattuk mentalitásunkat – értem itt a hősiességet –, hogyan jelentkezzék az most úgy, hogy minket egy lelkesítő, egy alkuatlan ellent állásra hangoljon? Nem, t. Nemzetgyűlés, jazzband muzsika nem végződhetik korális zene akkordjaival. Ezért nem hozza a Nemzetgyűlés napirendre ezt a kérdést sem. A sivár közszellem nem ad erre alapot.

Egészen más szempontból szeretném tehát mai ülésünk tárgyát megvilágítani.

A Szentírás mondja: ha az emberek hallgatnak, akkor a kövek fognak megszólalni.¹⁹⁸ Én ezt ilyen paralelben említem meg: ha a nemzetgyűlés hallgat, akkor esetleg jelek fognak előttünk cikázni, amelyek nem erről a földről jönnek.

Emlékeztetem a t. Nemzetgyűlést, hogy több ilyen jelünk volt már. Az első tavaly az Apponyi centenárium. Azért látok abban felsőbb jelet, mert ő volt az ország külpolitikai harctérnek hőse, oroszlánja. Intés volt, hogy dolgozott, milyen erőket fektetett be a külpolitikai talajba hazája érdekében.

A második jelet az augusztusi felhatalmazási törvénnyel kapcsolatban kaptuk. Ennek vitája Szent István hetébe esett, a nagyszerű Szent Jobb körmenet után két nappal. Ugyanakkor Szent István hetében ült össze Párizsban a külügyminiszterek békekonzferenciája. Erről a tárgyról beszélvén, a tisztelt baloldarlól hangzott el egy közbeszólás, hogy mit kaptak a körmeneten azok, akik részt vettek? És hozátette: talán malasztot, vagyis kegyelmet? Mély sajnálattal kell felelnem, hogy nem. Nem kaptunk ott kegyelmeket. Szent István alapító királyunk élete műve bizonyára nem közömbös előtte még a túlvilágon sem; nem közömbös előtte, hogy népe és nemzete hogyan él és mit tesz szent örökségével. Ez a kéz nem nyúlt ki

¹⁹⁸ Lk 19,40

áldóan a párizsi konferencia fölé, hanem zárva maradt, mint az ereklyetartóban, és mi itt maradtunk egy szomorú, az első, a trianoni békekötésnél sokkalta szomorúbb, szigorú békediktátum következményeivel.

A harmadik ilyen megnyilatkozás, ilyen jel, amely már szikrázva cikázik végig a nemzetgyűlés üléstermében – és szinte azt mondhatnám, hogy történelmi szellemjárás –, a február 10-i dátum, amikor a békediktátumot a kormány meghatalmazottja alá fogja írni. Azért jel ez a február 10-e, mert ugyanezen a napon feküdt hosszú munkája és harcai után virágoktól és babérkoszorúktól borított ravatalon Apponyi Albert gróf. Ezen a napon szentelték őt be Genfben. A program szerint az aláírás Párizsban hat órakor fog megtörténni. A vonat, amely a koporsót drága terhével együtt hozzánk hazahozta, 10-én 5 óra 37 perckor robogott ki a genfi pályaudvarról.

T. Nemzetgyűlés! Rajtunk áll, hogy vajon látván látunk-e és hallván hallunk-e, hogy megértjük-e ezeket az összefüggéseket, és ezek belemarkolnak-e a szívünkbe?

Apponyi Albert pillanatnyi eredményei a trianoni fronton nem voltak sok babérlombot a feje köré, de ő egy babér- és olajfaerdő magvait hintette el a történelem humuszában. Két évtized munkájának vetése lassan kezdett kikelni abban a hódolatban, amellyel iránta az egész világ viseltetett, és amely hódolat már magában hordta nemzetünk iránt a rokonszenvet.

Kérdezem: egy jó békének nem feltétele-e az, hogy aki hatalmon van, aki győzött, jóakarattal viseltessék az iránt, akinek a békét diktálni módjában van?

Hogyan használhattuk volna ezt az óriási örökséget! Hiszen neki olyan tekintélye volt, hogy amikor egy alkalommal Amerikában járt, a washingtoni kongresszus, az Egyesült Államok szövetségi parlamentje, hivatalosan meghívta őt, hogy az elnöki székéből szóljon a képviselőkhöz és a kongresszus tagjaihoz. Utána a jelenlévők elvonultak előtte, és ő kezét szorított velük. Hogyan apellálhattunk volna erre Amerikával szemben!

Milyen nagyjelentőségű volt Lloyd George felszólalása az angol alsóházban 1936-ban, amikor férfiasan és nyíltan megvallotta, hogy a trianoni szerződés igazságtalan. Hozzáteszi: „Sajnálattal kell bevallanom, hogy elhatározásunk sok igazságtalanságnak lett okozója. Magyarország egyes részeit odaítéltük Csehszlovákiának, megdönthetetlennek vélt statisztikák alapján. Azóta azonban megjött az ellenbizonyíték: az, hogy ezek a területek csupa magyar képviselőt küldtek a cseh parlamentbe.” Mennyire indokolt lett volna erre hivatkozni lord Cecilnél, aki még szem- és fültanúja volt ezeknek! Milyen eredménnyel apellálhattunk volna az angol külügyminiszterhez, emlékeztetvén, hogy mit mondott az ő parlamentjünkben Lloyd George 1936-ban! Vajon megtörtént-e ennek a nagy értéknek kiaknázása?

Vagy pedig az egyik genfi delegátus, aki ott térdelt a ravatalánál, felállván, felkiáltott: „Amely nemzetnek ilyen fiai vannak, azt még akkor is életben kell

tartani, ha bűnösnek mondják ki!” Mít fűzhettünk volna ehhez a felkiáltáshoz, hogyan döngethettük volna a franciák lelkiismeretét, hogy az első Trianon után ne kreáljanak egy második Trianont!

Folytathatnám ezt még tovább, de nem teszem. Csak azt akarom még mondani, hogy amikor a szántóvetőt elhívta az aratás ura, az utána következő munkások nem ápolták az ő vetését, betaposták a földben pihenő magvakat, és nem öntözték a fiatal palántákat. Elfelejtették a szántóföldbe rejtett kincset, és nem ismerték fel az atya gazdag örökségét, nem jártak áldott lába nyomában. És a csírák meghaltak, mielőtt a rögöt áttörték volna. A fiatal hajtások leszáradtak, a virágrügyek lehullottak, a szántóföld bojtortjánt és tövist termelt számunkra. A kitaposott ösvényeket ellenség gázolta keresztül-kasul és a gazdag örökség érdemtelen fiak kezén elveszett. És az eljövendő győzelmes békének záloga elvételével egy méltatlan és epigon nemzedéktől, amely mi vagyunk, és amely évezredes aranyértékek helyett egynapos lomfilléreket vetett a bíraskodás mérlegébe.

A nemzet megmértetett, megítéltetett és könnyűnek találtatott.

T. Nemzetgyűlés! Én már másodszor élek át ilyen ülést, amelyen ez a szomorú tárgy kerül megbeszélésre. Amikor az első trianoni béke aláírására a nemzetgyűlés, illetve a kormány a meghatalmazást megadta, a kormány vezető tagjai közül senki sem vállalta az aláírást. Akkor kikeresték a kormánynak egy szinte – hogy úgy mondjam – névtelen tagját, akire ezt a feladatot ráhárították, és aki másodmagával csendben, senkitől nem figyelve magányosan kiutazott Párizsba, hogy ezt a szomorú aktust elvégezze.¹⁹⁹

Más a helyzet most. A mostani békekötés logikai, szerves következménye az elmúlt két évnek, amelynek csak sötét háttérét képezi az előtte való két évtized, amely szintén szakított azzal, amit Apponyi elkezdett. Ha mi rögtön az ostrom után áldozatossággal, hozzáértéssel, lelkesedéssel és ügyszeretettel hozzákezdünk a béke-előkészítéshez, akkor az előző évek egész hibás politikája a mi ragyogó és hazánkért küzdő stílusos kilépésünknek sötét hétértét képezve javunkra íratott volna.

A mostani meghatalmazott, vagy meghatalmazottak azonban nem ilyen hangtalanságban fognak kiutazni. Hatszázezer csehszlovák területre szakadt magyar kéztördelő jajveszékeléssel kíséri őket. A pozsonyi hídfő, amelyet áttettek a Duna jobbpartjára, komor tekintettel fogja őket kíséreni, mert ez a tekintet egészen a Balatonig néz, várva a legközelebbi alkalmat, amikor alkalom lesz a további terjeszkedésre. A méltatlan csehszlovák követelés a belügyeinkbe való beleszólásra és Szent Koronával való rendelkezésre bele fog csikorogni ebbe az utazásba. Hangtalanul fogja kíséreni a meghatalmazottakat az Erdős Kárpátok néma

¹⁹⁹ A trianoni békeszerződést magyar részről Benárd Ágost, a magyar kormány népjóléti- és munkaügyi minisztere és Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ írta alá.

sorsa, amely elintéztetett és hangtalan csendben magyartalanított, amiről nem tárgyaltunk. A kiutazókat sírva fogják nyomon követni Erdély partiumi része, a színmagyar Nagyvárad, Szatmár, a székelység sóhajai, Dél-Magyarország utánuk néző tekintete és Burgenland, tehát az egész határ, amely mögött annyi fájdalom kíséri ezt az utat, és t. Nemzetgyűlés, ebbe az útba bele fog dübörögni az a vonat, amely február 10-én, tizennégy évvel ezelőtt Genfből kirobogott, hogy hazahozza azt, aki mindhalálig harcolt és küzdött népe érdekeiért.

Apponyi Albert! Korán tértél nyugovóra! Kelj fel február 10-én genfi virágos és babéroktól borított dicsőséges ravatalodról! Emelkedjél fel, és szólj egy jó szót érettünk szellemhangokon az Egyesül Nemzetekhez! Vedd ki a te méltatlan, törpe és árván maradt nemzetedet! (*Közbeszólás a szociáldemokrata párton: Akkor is hiába beszélt!*)

A mai felhatalmazási vitával kapcsolatban ezeket kívántam elmondani.

HOZZÁSZÓLÁS AZ 1946–47. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSHEZ

Nemzetgyűlési Napló 1945. V. kötet, 1947. február 4. – 1947. február 26. 94. ülés, 1947. február 12.

Az 1946/47. évi állami költségvetést a nemzetgyűlés 77. ülésén, 1946. december 10-én nyújtotta be Rácz Jenő pénzügyminiszter, ám a költségvetés parlamenti tárgyalása hónapokat vett igénybe: az érdemi tárgyalás 1947. február 6-án kezdődött, és a törvényt csupán április 22-én fogadták el minden vonatkozásában. Négy napon át tartott az egész költségvetés általános vitája, majd 23 napon át az egyes tárcák általános és részletes vitája. A költségvetéssel kapcsolatban összességében 373 felszólalás hangzott el, 245 a koalíciós pártok, 85 a szabadságpárt, 43 képviselő pedig pártonkívüli vagy más ellenzéki párthoz tartozott. A költségvetési törvény az 1946. augusztus 1-jétől 1947. július 31-ig tartó egy évre szolt.²⁰⁰

Slachta Margit a költségvetés általános vitájában is felszólalt, majd több alkalommal az egyes tárcák vitáiban.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Még mindig kérnem kell szíves elnézésüket halk beszédemért, mert még mindig nem vagyok képes hangosabban beszélni.

A magam részéről természetesen nem kívánok közelebről a költségvetés pénzügyi részéhez hozzászólni, mivel ahhoz kellőleg nem értek. Ezt a legszakosabban és kiválóan megtették Sulyok Dezső, Dénes István és Vásáry István képviselők. A magam részéről egészen más szempontból kívánok a tárgyhoz kapcsolódva, pénzügyi vonatkozásban néhány megjegyzést tenni.

A költségvetés célja kétségtelenül az, hogy képet adjon az országnak arról, hogy előreláthatólag mi vár rá gazdasági, pénzügyi szempontból a legközelebbi években, milyen nehézségekre legyen elkészülve, milyen teherviselésre lesz szükség.

Első észrevételem az, hogy ezt a célt tekintve a költségvetés nem felel meg várakozásunknak. Elhallgatott kötelességek, a földmegváltás terheinek be nem vétele, a bányák kisajátításából folyó tehertertelek mellőzése, a háborús tartozásoknak a teheroldalról elhagyása stb. mind hiányként jelentkeznek, habár – amint hallottuk Dénes képviselő úr felszólalásából – ez utóbbiak mintegy 3 milliárdot tesznek ki, illetve 2 milliárdot, amint azt a múlt héten említettem, és különböző egyéb állami kötelezettségekből és tartozásokból folyólag egy harmadik milliárd dollárt.

²⁰⁰ Palasik Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig*. Im. 219–224.

Ezenkívül szerepelnek a költségvetésben alapszerű kezelésben eltüntetett összegek. Amint tudjuk, az „alapszerűen” kezelt összegek nem kerülnek hivatalos elszámolás alá.

További észrevételem, amit tudomásom szerint még nem tettem szóvá, az, hogy a legfelsőbb számszék 1945-ben és 1946-ban nem számolt el, holott az előirányzaton kívül elköltött összegekről, továbbá a túlköltségekről neki kell a parlament előtt elszámolnia.

Ehhez járul a felhatalmazási törvény, amelyet tegnap, sajnos – megértést kérek, ha ennek hangot adok – házszabályellenesen elfogadtak. Ennek megállapított célja az, hogy olyan pénzügyi rendelkezések is végrehajthassanak, olyan adókimutatások történjenek, amelyeket a kormány nem talál kívánatosnak itt tárgyalatni. Egyébként meg kell jegyezmem, hogy a múltban megjelent rendeleteknek kimutatását csak október 31-éig kaptuk meg. Tehát a legutóbbi felhatalmazás óta megjelent rendeletek, melyekre az új felhatalmazásnak kellene támaszkodnia, október 3-ától nem kerültek a kezünkbe.

Ezeknek alapján könnyen érthető, ha felszólalásomat azzal kezdem, hogy legnagyobb sajnálatomra nem találok meg azt az alapot, amelyre támaszkodva kijelenthetném, hogy a magam részéről a költségvetést elfogadom. Hiányzik belőle a nyíltság. A költségvetés önmagában olyan pénzügyi szaktudást tételez fel, hogy általában véve a képviselők 90%-ánál a bizalom kérdése vetődik fel, és mintegy csak a bizalom alapján lehet egy költségvetést megszavazni, márpedig ha az ember nem lát nyíltságot, hogyan érezzen a titkolódzó iránt lelkében bizalmat?

Engedjék meg, hogy itt megint visszatérjek (*Egy hang a kommunista párt soraiból: A botbüntetésre!*) Apponyi Albert grófnak memoárjaiban említett egy esetére, amely az első nagy világháború után történt amerikai körútja alkalmával.

M. Caldwell, a New York-i pénzvilág egyik vezető bankára hívta meg ebédre. Tiszteletére egybesereglett ott az egész Wall Streetnek, a bankvilágnak minden vezető egyénisége. Amikor Apponyi Albert gróf megtartotta előadását, eszmecsere következett a tárgy felett. Megjegyzendő: ennek a megbeszélésnek célja egy magyar kölcsön felvétele volt. És akkor Mr. Lamonde – szintén vezető pénzügyi kapacitás – a következő kérdéssel fordult Apponyi Alberthez, akit egyébként 13 évvel ezelőtt, február 14-én kísért itt Budapesten a nemzeti közrészvétel ideiglenes pihenő helyére, fent a Várban a koronázó templomban a királysírba: – Ha hozzám jönne tanácsért egy nebraskai özvegyasszony, szóval egy nagyon szegény terület lakója, aki megtakarított pénzét el akarná helyezni, és azt kérdezné tőlem, ajánljam-e neki, hogy magyar kötvényekben helyezze el megtakarított kis pénzét, mit felelne erre ön az én helyemben, gróf úr? Kérdezem, mit feleljek én, aki becsületes bankár akarok lenni?!

Erre Apponyi Albert gróf ezt válaszolta: – Ha mi azt mondanók, hogy a trianoni békével meg vagyunk elégedve, akkor nem mondanánk igazat. – A bankárnak tudniillik az volt a nehézsége, hogy ha Magyarország nincs megelégedve

a trianoni békével, akkor hogyan bízhatik a külföld abban, hogy a kölcsönadott összegeket vissza fogja kapni. – Apponyi Albert gróf így folytatta: – Ha tehát olyat mondanánk, ami nem is lehetséges, mert nem igaz, akkor méltán mondhatná ön, hogy nem bízunk magukban, magyarokban, mivel olyat mondanak, ami lehetetlenség. Megmondhatja azonban a nebraskai özvegynek, hogy befektetheti magyar kötvényekbe a pénzét, mivel ezek becsületes és megbízható emberek; megmondják, hogy nincsenek megalégedve!

Ezt akartam kiemelni a mostani költségvetésnél. Egy költségvetést az ember megszavazhat akkor is, ha tudja, hogy megoldhatatlan pénzügyi feladatok előtt áll az ország. Megszavazhatja, ha megvan a bizalom; a bizalom pedig megvan akkor, ha a kormány részéről megvan a nyíltság, ha megtiszteli a polgárokat avval, hogy felfedi a való helyzetet.

T. Nemzetgyűlés! A nyomor nagy szenvedés, de a nyomorban még ennél is súlyosabb érzés a bizalom hiánya. Gyötrő tudata a polgárnak, ha a vezetői és azok, akiknek felette hatalmuk van, leplezik, hogy mit terveznek vele szemben, ha nem fáj nekik az, ami neki fáj, ami neki nehéz, ha nem tisztelik az ő emberi jogait, az ő kis magánvagyonát. Ha az egyed, az egyén nem bízhatik a hatalom hordozóiban, akkor gyötri az a tény, hogy teljesen ki van szolgáltatva.

Én is megdöbbenőnek találom, ugyanúgy, mint Vásáry István képviselőtársunk, a dollárnak a külfölddel szemben való különböző beváltási arányát. Jugoszlávia felé a beváltási arány 31, az orosz állam felé 23, Szlovákia felé 22 forint. De a legmegdöbbenőbbnek azt találom, hogy belföldi, magyar viszonylatban az arány – amint Sulyok Dezső képviselőtársunk mondotta – 11,75, a valóságban azonban csak 11,62, sőt a banklevonások után 11,59.

Fáj a mai nyomor és életküzdelem mellett, fáj azoknak, akik munkájuk és kapcsolataik folytán kívülről a mai életküzdelemhez támogatást kapnak, hogy a magyar állam, saját hazánk, saját kormányunk, magánvagyonunknak kétharmad részét elveszi. Ez fáj pénzügyi szempontból, mert hiszen az életküzdelem, a kenyér biztosítása, a közért folytatott munkák folytatása, a szociális irányban való törekvés nagy gondokat jelent. Senki sem érezheti igazságosnak, ha az állam tőle kétharmad vagy még több részt elvesz abból, amit ő nem az állam útján, nem az államtól kapott, hanem amit a maga munkájával vagy pedig összeköttetéseivel külföldről szerzett.

De ennél sokkal jobban fáj, sokkal súlyosabb momentum az, hogy ezzel szemben, amikor még itt dörögtek az ágyúk, röpködtek az aknák és süvítettek a gépfegyvergolyók, amikor Budával még nem tudtunk közlekedni, de itt a pesti oldalon már megjelentek az újságok azzal a kormányprogrammal, mely szerint a kormány a magántulajdon alapján áll. Fáj, hogy velünk, állampolgárokkal szemben a kormány azt a kijelentést nem tarja szentnek, és nem onnan szerez pénzt, ahonnan szabad, hanem onnan, ahonnan lehet. A külfölddel szemben az egyik irányban 23-as, a másik irányban 31-es, a harmadik irányban 22-es és Amerika felé talán 40-es

viszonylatban állapodik meg, szóval, ahogy kényszerül. De a magyar állampolgároknak, a belföldieknek efelett nincs hatalmuk, és a kormány a maga hatalmával verejtékes pénzüket kiszedi saját polgárainak zsebéből.

De hogy milyen érthetetlen, súlyos és fájó ez, azt legjobban azok érzik, akik a háziipar vonalán akarnak munkát juttatni munkanélküli magyar testvéreiknek. Ez a mesterséges valutaátszámítás az exportot lehetetlenné teszi. Olyan drága ugyanis akkor az a munka és az az anyag, amelyet innen kivisznek, hogy a legjobb akaratú rendelések is visszavonatnak, mivel az átszámítás folytán azt megfizetniük alig lehet.

A legfájóbb mozzanat az egészben az, hogy az állam a gyengékkel szemben nem áll etikai alapon, hanem lehetőségeket használ ki. Futóhomokon áll a jogelv, jobban mondva nincsenek jogelveink, nagy bizonytalanság uralkodik az egész vonalon. Evvel magyarázható az, hogy a gyengék többi vonatkozásban is olyan rosszul járnak. Rosszul járnak a tisztviselők, a nyugdíjasok. Megjegyzendő, a háború előtt az összes költségek 13%-át képezték a nyugdíjak. Ez az arány ma 7,6%-ra csökkent. Rosszul járnak az árvák és a hadirokkantak is, nem éppen önmagában fájó az, hogy ezek a kategóriák ilyen rövidséget szenvednek, hanem ezt még sokkal fájóbbá teszi az, amire Vásáry István képviselőtársunk már rámutatott, de én szeretném ennek még egyes részleteit is megemlíteni, hogy rendszer alakult ki, amely szerint azok, akik ma a hatalmat hordozzák, párhíveiknek egyszerűen nyugdíjakat osztogatnak, nyugdíjforrásokat kreálnak, nyugdíjalapokat létesítenek.

A költségvetésből olvashatjuk ki például az egyik ilyen irányú flagrális példát. Ez azonban csak egy kimagasló, kiszökellő példa, de csendes leplezett példa erre ezerszámra van. Ez a rendszer pedig abban áll, hogy akivel szemben akarják, annak az államtól függetlenül teljesített múltbeli szolgálatait (**Vásáry József** [msz]: Beszámítják!) beszámítják a nyugdíjba. (**Vásáry József** [msz]: Másutt meg elveszik a nyugdíjat attól, aki befizette a nyugdíjjárulékokat.) Azoktól, akik évtizedeken keresztül befizettek a nyugdíjalapba (**Vásáry József** [msz]: Úgy van!), akik az államot szolgálták, az állam elveszi nyugdíjuk 30–40–50–60%-át, és olyanoknak, akik nem is voltak állami szolgálatban, ha akarják, beszámítják, hogy dolgozott egy gyárban (**Vásáry József** [msz]: Vagy semmi sem volt!) vagy akármilyen más területen. A legflagrálisabb példa ebben a körben, amelyet megemlítek, (**Gyurkovits Károly** [szd]: Olyan nincs, aki sehol sem volt. Valahol dolgozott! – **Vásáry József** [msz]: Valaki nem volt közhivatalnok a múltban, és beszámítják másutt töltött idejét. – **Gyurkovits Károly** [szd]: Valahol dolgozott! – **Vásáry József** [msz]: Az is dolgozott, akit nyugdíj nélkül elküldenek, és soknál meg sem magyarázzák, hogy miért küldték el! – **Nagyiván János** [msz]: Nincs két éve a demokratikus életben, és 20 éves nyugdíjat kap!) a legflagrálisabb példa Kemény György nyugalmazott államtitkár esete, aki azelőtt a *Pester Lloyd*nak volt gazdasági rovatvezetője.

Tehát még csak nem is a *Népszavának* vagy valamelyik demokratikus lapnak, hanem egyenesen a kapitalizmus, (**Vásáry József** [msz]: A nagykapitalizmus!) a nagykapitalizmus lapjának volt munkatársa 20 éven keresztül. (**Vásáry József** [msz]: Jól helyezkedett! Az a különbség!) Ez az! (**Vásáry József** [msz]: Mindjárt megbocsátják!) Egy évig volt államtitkár, és ez után az egy év után húsz évre visszamenőleg beszámított államtitkári nyugdíjat fog kapni. (**Vásáry József** [msz]: Na kérem! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Meg is érdemelte! – **Vásáry József** [msz] *gúnyosan*: Maguk miért ne adnák meg? Nem maguk fizetik! Csak az adófizetők. Azok meg bírják!) Rendkívül leverőnek találok a burkolt honorálásoknak ezt a rendszerét. (**Gyurkovits Károly** közbeszól. – **Vágvölgyi Tibor** [szd]: Valami köze volt a stabilizációhoz. – **Gyurkovits Károly** [szd]: Még csak nem is járt fehér lovon.)

Ehhez csatlakozik az alkalmazottaknak az a nagy száma, amelyről itt már szó volt. 1938/39-ben 78 000 állami tisztviselője volt Magyarországnak, és ma a 16 vármegyére csökkent országnak 121 000 állami tisztviselője van. (**Gyurkovits Károly** [szd]: Úgy van! De ezt az „országnagyító” idejében duzzasztották fel! – **Vásáry József** [msz]: Akkor 78 000 volt utoljára! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Dehogyan volt! – **Vásáry József** [msz]: Nézze meg! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Amikor megszállták Erdélyt, Felső-Magyarországot, akkor duzzasztották fel! – **Vásáry József** [msz]: Tud ő olvasni, csak nem akar!) Tehát amíg az egyik oldalon azt állítjuk, (**Gyurkovits Károly** [szd]: Az „országnagyítás” korában volt!) hogy azokkal szemben sem tudja az állam kötelezettségét teljesíteni, akik erre a legnagyobb mértékben rászolgáltak, addig a másik oldalon bőségesen szórják az állam pénzét.

Szó volt itt az állami autók nagy számáról is. Amíg Franciaországban a miniszteri autókat leállították, addig nálunk 12 millió forint van állami autókra felvéve. (**Vásáry József** [msz] *gúnyosan*: Az nem bírja!) Svájcban a miniszterek biciklin mennek a minisztériumukba. (**Vásáry József** [msz] *gúnyosan*: Pedig valamivel szegényebbek, mint mi vagyunk! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Miért nem jár mindenki biciklin? Én is azt mondom. – **Balogh István államtitkár**: Én nem vállalnám! – *Derültség. – Mozgás és zaj.* – **Gyurkovits Károly** [szd]: Dacára annak, hogy nem demokraták.)

Valóban vádolnak bennünket azok a példák, amelyeket külföldön látunk, annak az aggodalmas tiszteletnek körében, amellyel a közvagyon iránt viseltetnek. Amikor Franciaországban például Herriot-t az Akadémia a tagjává választotta, kötelező, tradicionális uniformisának költségeit barátai gyűjtésből fedezték, nem nyúltak az államkasszába, hogy a rendelkezési alapból „ruhasegélyt” utaljanak ki neki.

Vagy pedig vegyük Angliát. Anglia lehetőleg gazdag embert választ követnek, minthogy nem tudja megfelelően honorálni a külföldi országokban levő követeit. Anglia nem tudja! Tehát gazdag embereket választ azért, hogy azok

magánvagyonukból költsenek reprezentációs vonalon, és ne várják az államtól. **(Vásáry József [msz]:** Most pedig a követek állása összeférhető lesz a képviselőséggel, hogy az is megmaradjon. Jön a törvényjavaslat!)

Hogy milyen kevéssé fáj sokaknak az állam pénze, legyen szabad arra például felhoznom, hogy amikor a mezőgazdasági intézményeknél 8,5 millió túlkidást tüntet fel a költségvetés, akkor Mezőhegyesen vadászattal kapcsolt tanácskozássokat tartanak a miniszteriális urak. **(Vásáry József [msz]:** Különvonalatokkal. Az már vele jár! – *Közbeszólás a pártonkívülieknél: Régen is így volt!*)

Emlékszem Amerikában egy esetre. Még a békeidőben történt, a hatalmas Amerikában az egyik évben a költségvetési év lezárása után bevételi felesleg mutatkozott, milyen kázust csináltak belőle, mondom Amerikában, holott abból a feleslegből talán 50 cent sem esett egy állampolgárra. Mégis mennyire nehezményezték, hogy több adót vettek be, mint amennyire okvetlenül szükség volt!

De még ennél is intőbb példa egy egész apróság, amely Anglia nagy gondosságára világít rá. Kezembe jutott egy postai levélboríték, amelyre a következő volt rányomtatva: „Ha kinyitottad és újra akarod használni, menj el a legközelebbi postahivatalba, ahol enyves papírt fogsz kapni, amellyel a régi címzést leragaszthatod, és a borítékot újból használhatod.” Így lehet újjáépíteni! Ahogyan mi dolgozunk, nem tudom, miképpen fog az újjáépítés megvalósulni, milyen lépésekkel fog előrehaladni?!

Úgy gondolom, Vásáry István képviselő úr elég döbbenetes képet rajzolt elénk, és elég sivár jelenre mutatott rá.

De felszólalásomnak tulajdonképpen nem ez a fő tárgya, csak a kiindulása. Amint mondtam, az újjáépítésnek, a gazdasági rekonstrukciónak a matéria, a pénz csak egyik kitevője, a másik kitevője az ember. Felszólalásomban tulajdonképpen ezzel a kérdéssel akarok foglalkozni, hogy milyen a mai ember, akinek a kezében van vagyonunk, a jövedelmünk, az, amivel rendelkezünk, akinek a kezében van a felettünk levő hatalom, aki ezt a költségvetést készíti, aki ezt a költségvetést végrehajtja, aki ennek az országnak pénzügyeit és gazdasági ügyeit kezében tartja. Nagyon sajnálom, ha azzal kell kezdenem, hogy pénzügyi helyzetünk javulásának ez a másik kitevője, a mai modern embertípus, a politikustípus, aki a hatalmat a kezében tartja: nem megnyugtató. Ígér és meg nem tart! Amint említettem, a magántulajdont illetően ígéretét nem váltotta valóra. Magyarországon a jobboldaliak számára a gyakorlatban megszűnt a magántulajdon. Egymás után hallunk feloszlott egyesületekről. A közönség már annyira tudja a feloszlás motívumait, hogy ha ilyenről hall, akármikor hozzászól: van vagyona annak a feloszlott egyesületnek? És már hozzá is érti, mert már nem is mondja, amit ehhez gondol. *(Mozgás a kommunista párton.)* Vagy feloszlának egy egyesületet. Erre a megjegyzés: ah, bizonyára nagyon jó helyen vannak az irodái! Nagyon sajnálom, hogy a kisgazdapárt elfogadta a feloszlott Úri Kaszinó házát pártközpontnak.

Hogy milyen kevéssé kényes és skrupulózus az állam a magánvagyon tiszteletében, azt nagyon mutatja a költségvetés. Találunk abban összegeket a földmegváltást illetőleg? (**Gyurkovits Károly** [szd]: Csak az volt a szép, ugye, amikor a munkások tulajdonát lehetett elkönfiskálni? A szakszervezetek házáit!) A kiosztott földek ellenértéke hol van a költségvetésben? Azután ott vannak sorra az elvett magánlakások, a bérletek, az emberektől elvett jogok.

Megígérte a kormány a vallásszabadságot. Tényleg járhatunk szabadon templomba, nem akadályoznak minket az Istentiszteletben. De mivel vallásunknak erkölcstana és jogrendszere is van, a komolyan vett vallásosság mást is jelent, nemcsak templomba járást. Melyikünk nem tudja, hogy a B-listázás előtt hogyan merül fel, talán mint első szempont, hogy az illető a gyakorlatban a keresztény erkölcsök alapján áll, és hogyan akarják bekényszeríteni olyan pártba, amelynek alapelveit – tekintve, hogy azok szemben állnak a keresztény jogrenddel vagy a keresztény erkölcstannal – egyszerűen nem teheti magáévá.

A szabadság tekintetében nagyon megszorítottan állunk, és nem is csak magam állítom ezt, hanem a *Demokrácia* című könyvből olvasok Erdei Ferenctől egy részt, aki ezt megerősíti. Ezt mondja (*olvassa*): „Ha a szervezkedési, szólási és sajtószabadságot olyan szélesen és korlátlanul értelmeznők, mint azt száz évvel ezelőtt” – tehát a királyság idején – „tették, akkor lehetőséget adnánk a nép ellenségei számára is, ami a demokrácia igen közeli felborulását eredményezné. Ugyanilyen következmények származhatnának abból is, ha az általános emberiség követelményeit, a személyes szabadságot, a szerzett jogoknak és a tulajdonnak azt a teljes érintetlenségét és sérthetetlenségét erőltetnők, ami a liberális kornak klasszikus szabályaiban van lefektetve.”²⁰¹

Ez tehát a mi szabadságunkra vonatkozó valóság. Ígérve a szabadság, a gyakorlatban ez a valósítás. Erdei ezzel csak megerősíti, amit a *Moniteurben* Sieges²⁰² írt annak idején: „kimutatott tény, hogy az állampolgárnak a monarchiában nagyobb szabadsága van, mint a köztársaságban.” Így azután nem csodálatos, ha földalatti szervezkedések kezdődnek. Régen kitapasztalt dolog, hogy minél nagyobb az elnyomás, annál inkább előfordulnak ilyen tünetek. Hogyne, mindenkinek megvan a maga meggyőződése, és ha annak nem enged utat a hatalom, akkor a föld alatt szervezkedik és akarja a maga gondolatait megvalósítani.

²⁰¹ Az idézet Erdei Ferenc: *Népi demokrácia* című írásából való, amely a *Demokrácia* című többszerzős kiadványban jelent meg. Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest, 1945. 9. Slachta több kihagyással, szemelvénytyszerűen idézi Erdeit.

²⁰² Valószínűleg elírás. Slachta minden bizonnyal Emmanuel-Joseph Sieyès abbétól idézett, aki a francia forradalom idején államelméleti írásaival és a népfelsg elvének kidolgozásával vált híressé.

Én éppen azért ehhez kapcsolódólag egy indítványt terjeszték a t. Nemzetgyűlés elé (*olvassa*):

„Az 1946: VII. tc. több paragrafust foglal magában, melyek a türelmetlenségnek és az elnyomatásnak, a félelemkeltésnek jellegét viselik magukon. Kérem a nemzetgyűlést, hogy – a kezdet túlzásain túljutva – tegye mérlegelés tárgyává, nem lenne-e indokolt ezt a törvényt az igazi demokrácia és szabadság szellemében átdolgozni.

Az elnyomatás és félelemkeltés alkalmas tényező arra, hogy ellenállást, ellenkezést keltsenek a polgárokbán, és őket titkos szervezkedésekre izgassák. Ez a hatás a legkevésbé sem kívánatos. A nyíltság és bizalom mellett sokat el lehet érni nyugodt érveléssel és felvilágosítással, míg a titkos törekvések hozzáférhetetlenek. Ezért kívánatos, hogy az ígért demokratikus szabadságot feleslegesen korlátozó és zavaró rendelkezések módosíttassanak.” Csodálatos, hogy aki hatalmon van, és nem áll transzcendentális alapon, az mindig újra és újra megpróbálja az elnyomatással, a ráerőszakolással biztosítani és erősíteni a maga uralmát, holott amióta történelem van, azóta mindig csak azt látjuk, hogy egy ideig lehetséges az elnyomatás, de sohasem eredményezte még azt, hogy a hatalmon lévőknek hatalmát megerősítette volna.

Ha tovább nézem azt az embertípust, amely az újjáalakított Magyarország vezetőtípusa akarna lenni, mi mindent látok benne? Először is az igazsággal szemben való tagadó elhelyezkedését. Egyszerűen egy új fogalom keletkezett; van jobboldali igazság és baloldali igazság. Ha baloldalon áll valaki, akkor minden elintéződik úgy, ahogyan ő akarja, (**Juhász István** [szd]: Van deres és van botbüntetés!) ha jobboldalon áll, akkor esetleg rettenetes nehezményezések keletkeznek, és nagy igazságszolgáltatások. Az igazság elvesztette abszolút mivoltát, abszolút parancsoló voltát, és innen van, hogy amikor egyesek letartóztatásba, internálásba jutnak, azt mondja a közönség: eltévesztette, hogy melyik pártba lépjen be, mert ha baloldali pártok egyikébe lépett volna, most nem lenne semmi baja. (**Nagyiván János** [msz]: Ez az a baloldali igazság!) Nagy baj, igen t. Nemzetgyűlés, igen nagy baj, mert ez nem jelenti a kormány nagyobb tiszteletét és az iránta való bizalmat, amelyre pedig az országnak, de még a pártoknak is szükségük volna. (**Vásáry József** [msz]: Van, akit kieresztenek hat hónap elteltével, és megkérdezik tőle, hogy miért van ott, menjen haza! – **Nagyiván János** [msz]: Az még jó, ha hat hónap!) Vagy itt van az álláshalmozás, amelyről szintén ígérték, hogy kisöprik. (**Vásáry József** [msz]: Nem azt mondták!) Úgy szólt a kisöprési program, hogy mindent, ami rossz volt – az álláshalmozás rossz volt –, ki kell söpörni. A múltban azonban egyénileg intézték el ezt a kérdést. Van itt olyan nemzetgyűlési képviselő, akinek öt állása van. (**Vásáry József** [msz]: Államtitkár a Baloldali Blokkban!)

Nemrégiben, amikor egy ilyen álláshalmozási kérdés merült fel – neveket nem említek, úgysis tudja mindenki, és nem az a célom, hogy egyes embereket bántsak,

én a tünetekkel akarok foglalkozni –, akkor az illető felállt, és azt mondotta: úgy látszik, a jobboldalon nem tudják, hogy a kommunista pártban az a szabály, hogy mindenki csak egy állás után tarthatja meg a fizetését, a többi állás után járó fizetés a pártkasszába megy. (**Nagyiván János** [msz]: De önzetlen munkások!) Ez az új fogalom szerintem sokkal rosszabb, mint volt a régi. (**Gyurkovits Károly** [szd]: Az jó volt? – **Vásáry József** [msz]: Az sem volt jó, azt is elítéltük! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Azt kevésbé támadták! – **Vásáry József** [msz]: Dehogyan, tessék megnézni! – **Csikos Sándor** [kg]: Jobb lenne, ha kilenc család élne belőle! – **Nagyiván János** [msz]: Kilencgyermekes családok, hadiárvák éheznek! – **Juhász István** [szd]: Magának sok hadiárvája lehet, mert gyakran emlegeti őket!)

A múltban egyénileg voltak ilyen esetek, s ezeket természetesen a pártok is elítélték. Ha ma azt mondják, hogy a második és a többi állás után járó fizetés a pártkasszába megy, ez a következőket jelenti. Ha az illetőnek öt állása van, amelynek mindegyike egész embert kíván, a pártkasszába folyik be négy állás után a fizetés, ez azt jelenti, hogy a párt megengedi, hogy tagjai öt állásban helyezkedjenek el, holott kötelességüknek akkor nem tudnak eleget tenni, az öt állást még abban az esetben sem képes ellátni, ha napi 24 órát dolgoznának. Ez tehát semmiképpen sem puritán elgondolás, nem lelkiismeretes. Ez zsarolás a vállalattal szemben. Szeretném tudni, melyik vállalat akar olyan munkásokat, akiket teljes összeggel fizet, és akinek egyötöd munkaerejét kapja meg. Van tehát valami oka annak, ha a vállalat mégis teljes fizetést ad egyötöd munkáért. (**Gyurkovits Károly** [szd]: Régen harmincnyolc felé szakította magát a képviselő úr! – **Nagyiván János** [msz]: És ha muszáj neki elfogadni?) Ez más kérdés. Vagy egyszerűen kijárásnak kedvéért nézi el, hogy az illető munkát nem végez. Amikor aktuálisak a vállalatra nézve óhajtható dolgok, melyeket ki kell járni illetékes helyen, akkor az a munka nélkül fizetett tisztviselője fogja tudni kötelességét.

Ugyancsak értesültünk arról, hogy az idegen javak használatát illetően is nagyon megváltozott a fogalom. Állítások történtek itt, hogy valakinél idegen értékek vannak elhagyott javakból. Az illető kijelentette, hogy ez tévedés, ő ezeket nem tulajdonította el, hanem pártszolgálatokért elismerésként kapta. (*Derűltég a szabadságpárton.*)

Ugyancsak ez az új embertípus engedi meg magának azt, hogy tisztázatlan gyanúval üljön itt a nemzetgyűlésben.

Mindazon felül, amit az előbb felsoroltam, hogy mi történik a baloldalon a nyugdíjjal, állásokkal, elhagyott javakkal, itt van a hazaszeretet változott fogalma. (**Csikos Sándor** [kg]: A javak szeretete más! – *Zaj.* – **Gyurkovits Károly** [szd]: A zsidó javaknál ehhez nagyon hozzászoktak! Ez a baj! Az egész nép! – **Vásáry József** [msz]: Le kell szoktatni róla! Meg kell tanulni az enyém, tied, övét! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Le is fogjuk szoktatni! Voltak, akik elszajrézták a zsidó vagyont! Ez nem fáj maguknak! – **Vásáry József** [msz]: A földművelésügyi minisztériumban van egy ember, aki zsidó birtokokat osztott, aki most

osztályfőnök, mert kommunista: Zámbó Ernő! Tessék megnézni! Úgy látszik, hozzászokott akkor, és most jó osztályfőnöknek! – *Zaj és közbeszólások.* – *Az elnök csenget.* – *Halljuk! Halljuk!*) Sokan ezt a mostani helyzetet olyan alkalomnak tekintik, amikor a gyászból előnyt lehet szerezni és a temetés utáni halotti torból lehet részesülni.

T. Nemzetgyűlés! Tulajdonképpen mindaz, amit felsoroltam, nem meglepő azok után, amiket a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó törvényjavaslat tárgyalásánál itt a baloldal felől hallottunk. Többek után az igazságügy-miniszter úr jelentette ki, legnagyobb meglepetésünkre – legalábbis úgy gondolom, sokak meglepetésére –, hogy az emberi ösztön olyan erős törvény, hogy a felett az emberi akarat nem úr. Már akkor is voltam bátor megállapítani, hogy aki nem tud ellenállni egyik indulatnak, az nem tud ellenállni a pénz csábításának, a hatalomnak, az önszeretetnek. Tény, hogy aki magát úgy degradálja – ahogyan itt nyilvánosan megállapították –, az nem érti az erkölcsi értékeket, az nem tudja, hogy az igazság milyen szép, nem érti, hogy az elvekért, a jellemért mi mindent érdemes anyagi szempontból áldozni. Az ilyen embernek csökken a felelősségtudata, csökken a felebaráti szeretete, és hazájában legfeljebb biztosítóintézetet lát, amelynek állampolgársági okiratát is a szükség szerint változtatni lehet. Az ilyen ember – amint látjuk – a felelősséget is egészen különös módon magyarázza. Az Úristen előtti felelősség előtte már elavult dolog. A néppel szemben való felelősség pedig – Istenem! – milyen könnyen megkerülhető. Előtte a jogtalanság alkalmazkodással eltakarható, és az elvek helyét az erőszak foglalja el.

Végtelenül csodálkozom azon, hogy a kommunista párt miért hirdeti magáról a villamosokon nagy, piros alapú táblákon, hogy: a demokráciának az ökle a Magyar Kommunista Párt. (*Derültség.*) Nem csodálkoznám, hogy ha az, akiben ambíció van, a magyar demokráciának esze akarna lenni, (*Derültség.* – **Vásáry József** [msz]: Más öklével könnyű verekedni!) vagy inkább a lelke, vagy még inkább a karja akarna lenni a demokráciának, kifejezve, hogy építeni akar. De hogy valakinek az legyen az ambíciója, hogy ökle legyen?!... (*Derültség.* – **Nagyiván János** [msz]: Verekedni akar! – **Csikos Sándor** [kg]: Boxolni! – **Vásáry József** [msz]: Tettekéssz! – **Csikos Sándor** [kg]: Holnap leveszik a táblát!) Ezt nem értem.

T. Nemzetgyűlés! Lehet, hogy a materializmus értéket lát egy ökolcsapásban. (**Dávid János** [szd]: Hogyne! Azzal fogjuk agyonverni a reakciót! Ököllel! – **Pászthory István** [msz]: A harminckét fogát a torkába, ahogy a miniszter mondta! – **Juhász István** [szd] *közbeszól.* – *Zaj.* – **Kiss Ferenc** [msz]: Jóllakott a büfében, maga könnyen beszél! – **Juhász István** [szd]: Magának is joga van hozzá!)

Elnök [Kéthly Anna]: Kiss Ferenc képviselő urat sértő közbeszólásáért rendutasítom.

Slachta Margit (pk): Aki azonban gondolkodik, az tudja, hogy minden ökolcsapást drágán kell később megfizetni, (**Dávid János** [szd]: Mi elég sokat túrtünk

ebből az ökölcsapásból! – **Pászthory István** [msz] *gúnyosan*: Maga különösen! Látszik rajta, hogy mennyit túrt!) és szilárd boldogulást csak jogelvekre lehet építeni.

Csodálkozom azon is, hogy a szociáldemokrata párt még nem változtatta meg jelvényét. (**Juhász István** [szd]: Hangosabban, hogy mi is meghalljuk, hogy mit mond rólunk a képviselő! – **Vásáry József** [msz]: Meghallják, ha csendben vannak! Ne tessék hangosabban beszélni!) Nem is tudok. (**Juhász István** [szd]: Még mindig botot javasol nekünk? – *Az elnök csenget.*) Csodálkozom, hogy még nem változtatta meg a pörölyös jelvényt, mert a pöröly lényegileg ugyanazt fejezi ki, mint az ököl. (**Orbán László** [kp]: Szent Györgyöt is lándzsával ábrázolják! – *Derűltség.*) Sokkal jobban megfelelné a szociáldemokrata párt mai magatartásának, ha valamilyen hasznos munkaeszközt adna (**Juhász István** [szd]: Szívet! Szívet! Szívecskét! – *Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldaláról: Kalapács van ott!*) annak az embernek kezébe. (**Orbán László** [kp]: Szent György kezében lándzsa van! – **Vásáry József** [msz]: A szív és a szeretet nem szégyen azért! Nem szégyen a szeretet, tessék elhinni! – **Csikos Sándor** [kg]: Az agyvelőt tűznék botra! – *Derűltség.*)

Mindezekből arra a következtetésre jutunk, hogy a materialista alapon kialakított ember másodrendű. Ne méltóztassanak ezt rossznéven venni, de aki saját bevallása szerint nem tud természetén úrrá lenni, aki nem tud ellenállni az anyag, a hatalom, a dicsőség, az önszeretet kísértéseinek ilyen tragikus időkben sem, amilyenben most vagyunk, arról nem mondhatom, hogy első osztályú ember. Éppen ezért indokolt lenne gondolkoznunk azon, mi a jelentősége az államban a sokszor talán lenézett valláserkölcsei életnek. Mire képesíti az embert? A magyar nemzetgyűlésnek és a magyar kormánynak mindenkor, de különösen most van ilyen emberekre szüksége, amikor a múlt év január 31-én eltértünk az ezeréves államformától, (*Mozgás és zaj a szociáldemokrata párt oldalán. – Egy hang a szociáldemokrata párt soraiból: Az a baj, hogy csak ezer év után tértünk el!* – **Juhász István** [szd]: Akármilyen kicsi, csak király legyen!) akkor nemcsak a formától tértünk el, hanem a Szent István-i szellemtől is, amely (**Pászthory István** [msz]: Ezer évig mégis megtartotta ez a szellem az országot! – *Egy hang a szociáldemokrata párt soraiból: Ezer évig nyögött a magyar!*) képesítette az embereket arra, hogy saját érdekük fölé emelkedve, valóban szolgálják a haza érdekét.

Éppen ezért a következő, második önálló indítványt terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé (*olvassa*):

„Tegye a nemzetgyűlés az 1946. I. tc. bevezető részének 3. bekezdését újabb megfontolás tárgyává, amennyiben megvizsgálja, hogy a 3. bekezdés nem biztosítaná-e jobban a célt, ha ezt módosítanák.

A bekezdés most így szól:

A köztársaság polgárai részére biztosítja az ember természetes és elidegeníthetetlen jogait, a magyar nép számára a rendezett együttélést s a más népekkel való békés együttműködést stb.

Ehelyett jobb lenne ezt így szövegezni:

A köztársaság elismeri polgárainak istenadta, elidegeníthetetlen természet-jogait, és arra törekszik, hogy számukra a rendezett együttélést s a más népekkel való békés együttműködést biztosítsa.

Indokolás:

A köztársasági alaptörvény szelleme elszakadást jelent a Szent István-i szellem-ből. **(Juhász István [szd]:** Ez a szerencse!) De az elmúlt két év azt mutatja, hogy a materialista világnézet nem ad elég indítékot és erőt az embernek legnemesebb erői kifejlesztésére és a közérdeknek önmagától elvonatkoztatott önzetlen és tárgyilagos szolgálatára. Közéletünket tehát vissza kell építenünk a tiszta krisztusi világszemléletre, és ezzel megadnunk magunknak az erkölcs abszolút normáit és a transzcendentális világszemlélet eligazítását.” **(Juhász István [szd]:** Ámen!)

Enélkül, t. Nemzetgyűlés, futóhomokra építünk, és az emberi gyengeségnek és szeszélynek vagyunk alávetve, hozzá még most, amikor minden erőnkre, minden képességünkre szükségünk volna.

Idetartozik még egy harmadik önálló indítványom, amely azt célozza, hogy meggyengült igazságérzetünket, igazlelkőségünket újra erőssé tegye. Talán nem is tudunk magunknak kellőleg számot adni ennek jelentőségéről. Valóban, ma olyan kevesen csinálnak maguknak problémát abból, hogy állításuk helytálló-e, hogy szavukat megtartják-e? A hazugság szelleme mindenütt felülkerekedett. Ezért látom olyan súlyosnak azt, hogy az 1946: XXIX. tc.-ben becikkelyezte a nemzetgyűlés valótlan adatoknak a bevezetését. Önmagában véve ez nem volt olyan nagy jelentőségű, de nagy jelentősége van ennek elvi szempontból. Nagy baj, hogy ma, amikor annyira elterjedt a valótlanságnak szelleme, a hazugságnak szelleme, akkor a magyar törvényhozás ahelyett, hogy ez ellen küzdene, becikkelyezi, hogy adott esetben megengedi valótlan adatok bevezetését. Éppen ezért ezzel kapcsolatban a következő indítványt terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé *(olvassa)*: „Az 1946: XXIX. tc. 22. §-ának (2) bekezdése adott körülmények közt képzelt adatok bevezetését rendeli el a gyermek születési bizonyítványába. Kérem a nemzetgyűlést, tegye újra vizsgálat tárgyává ezen szakasz elvi és gyakorlati kihatását, és foglaljon állást ennek kihagyása mellett.

Indokolás:

Az igazlelkőség nagy fokban meggyengült, és a közfelfogás szem elől vesz-tette annak fontosságát. A szó hitele megrendült, ami közbizalmatlanságot okoz minden irányban, a hatóság, az állam irányában is. Ennek kihatása általában bomlasztó, de rendkívül érzékenyen hat ki gazdasági téren is. A hitelt nehézzé teszi és a reálértékeknek szilárdságát megingatja. Úgy az erkölcsi, mint a gazdasági újraépülésnek nélkülözhetetlen feltétele az igazlelkőség, melyet az állam

úgy a belföldi, mint a nemzetközi vonalon az ország és az egyes polgárok érdekében védeni tartozik. Ezen szempontból tehát egészen különösen káros kihatása van annak, ha maga a törvény – amit eddig, mint intellektuális csalást, büntető erejével sújtott – most törvényhozási úton is adott esetben megengedi ezeket.”

Felszólalásomnak a végére érve, kérem, ne restelljük bevallani, hogy eddigi törekvéseink az eddigi alapon nem sikerültek. Egy, az eddiginél kiválóbb közéleti típus kialakítása materialista alapon nem sikerült. De a kevésbé jótól a jobbhoz fordulni: mindig csak dicséretes, és ez valóban kötelességünk is. Magunk fölé kell emelkednünk, ha szenvedő hazánkat romjaiból ki akarjuk emelni és a legjobb erővel szolgálni kívánjuk.

Befejezésül idézem Ehrlich professzornak halálos ágyán elhangzott szavait (*olvassa*): „Mondanék valamit! Nem beszélhetünk diadalról a test betegségei felett, amíg le nem győzzük a lélek betegségeit, mert egymást táplálják: a test és a lélek betegségei. Ezek a kapzsiság, a gyűlölet és a tudatlanság. Harcoljatok ellenük az életben! Örökké harcolni kell! Soha nem szabad feladni a harcot!”²⁰³

Ezt nem közegészségügyi vonatkozásban idézem, hanem a költségvetéssel kapcsolatban. Egy ország gazdasági felépülése is lehetetlen, ha az a tényező, amely a gazdasági erőket kezében tartja, önmaga nem épül fel először saját lelkében, ha nem harcol saját gyengeségei ellen, ha nem valósítja, bontakoztatja ki legjobb énjét.

Költségvetésünk csak ilyen emberek kezében ígér valamit a jövőben, és ameddig az efelé való törekvést nem látom, és a költségvetésben magában az ilyen típusú ember nem nyilatkozik meg, addig gazdasági újjáépítési tervekben nem bízom, és ezt a költségvetést nem szavazhatom meg.

²⁰³ Lásd Paul Ehrlich.

HOZZÁSZÓLÁS A TÁJÉKOZTATÁSÜGYI TÁRCA 1946/47. ÉVI ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉSÉHEZ

Nemzetgyűlési Napló 1945. V. kötet, 1947. február 4. – 1947. február 26. 96. ülés,
1947. február 14.

Az állami költségvetés törvényalkotási eljárása során a büdzsé tárgyalása a költségvetésről folytatott általános vita lezárása után egy-egy tárca költségvetésének általános és részletes megvitatásával folytatódott. A tájékoztatásügyi tárca költségvetését Ortutay Gyula, a kisgazdapárt frakciójának rendszeres felszólalója terjesztette elő a nemzetgyűlés 96. ülésén, 1947. február 14-én, amelyhez ugyanaz napon megtörténtek az általános vita hozzászólásai, köztük Slachta Margit hozzászólása.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Mielőtt a napirendre tűzött tárgyhoz szólnék, szeretnék válaszolni Kállai képviselő úrnak arra a megjegyzésére, amely szerint oly nagy a sajtószabadság, hogy még az én reakciós cikkeim megjelenését is megengedik. Egyébként ezt a sajtószabadságot az előadó úr és Mihályfi képviselő úr is megemlítették.

Hogy milyen nagy kivételezést élvezek én, arra vonatkozólag megemlíthetem, hogy az a félelmetes *Lélek Szava*, amely a múltban kéthetenként jelent meg, és amelyet a németek a legsürgősebben betiltottak, mindmáig, tehát 1947. február 14-ig nem kapott megjelenési engedélyt. Így tehát amennyiben szólni akartam a publikum felé, arra csak röpiratok formájában lehetett módom, ami viszont feltételezi a sajtószabadság következő segéd társait: először is a cenzúrahivatalt, amelyről azt állították, hogy reakciós. Ez állandóan megtépázta vagy egyáltalán nem is engedte ki, amit közölni szerettem volna. (**Vásáry József** [msz]: Krisztust is B-listára helyezték!) Azután jön az ügyészség. Ha a sajtócenzúra keresztülengedett valamit, akkor következik az ügyészség, amely megadja a terjesztési jogot, és ezután jön az elkobzás, amelyben eddig minden megjelent ügynevezett röpiratom részesült, amiért én megtisztelve érzem magamat. Nem tudom, az igen t. kormányra nézve megtisztelő-e ez a nagy sajtószabadság, de az utolsó ilyen alkalommal ezt még megtette avval, hogy azt a tilalmat fűzte hozzá, hogy hasonlóan még a jövő év novemberében sem szabad megjeleni. Ugyanis az utolsó elkobzás novemberben volt. Így fest ez az idézett sajtószabadság és az a kivételes elbánás, amelyben nekem részesülni szerencsém van.

Ezek után rátérek a tárgyra, a tájékoztatásügyi minisztérium költségvetésére. Valóban eltöprengtem ezen a költségvetésen, és eszembe jutott az a mondás, amelyet kissé cinikusan a francia szellemesség vetett a köztudatba: „a szó arra való, hogy a gondolatot eltakarja”. Ma minden arra való, hogy a tényeket eltakarja,

és a minisztériumok, melyek arra volnának valók, hogy munkát végezzenek, ma talán arra jók, hogy mondjuk, eggyel több bársonyszéket, esetleg pótbársonyszéket (*Derültség.*) tegyenek szükségessé, pártigények kielégítése végett.

Gondolkozván ezen az 570 000 forintos „óriási” költségvetésen, úgy látom, hogy itt egy liliput-minisztériumról van szó. Elnézést kérek előre is a miniszter úrtól a kifejezésért. Én vele érzek, én ezt nem ellene mondom; a kormány ellen mondom, semmi esetre sem a miniszter úr ellen, mert elképzelem, mennyire szenvedhet valaki, ha olyan megtiszteltetés éri, hogy miniszter lehet, de nem kap feladata megoldásához lehetőséget. (*Derültség.*) De a parlament nem érezheti sértve magát azért, hogy ilyen liliputi költségvetést terjesztenek elé, mert ő maga viszont csak egy álparlament. (*Mozgás a szociáldemokrata párt oldalán.*) Idézve mondom az „álparlament” kifejezést, nem magamtól, Zsedényi képviselőtársunk²⁰⁴ mondta ezt, amikor az összeférhetetlenségi törvény előadója volt. (**Kondor Imre** [pp]: Védje csak a minisztert.)

Ezek után kerestem a költségvetésben a propagandára fordítandó összegeket, gondoltam, hogy talán máshol találom, talán a külügyminisztériumnál, de ott sem volt.

Ezek után a kis humoros megjegyzések után engedjék meg, hogy a dolog komoly oldalára térjek.

Csak három vonalat említek meg, amely vonalon a tájékoztatásügyi minisztérium az utóbbi két évben valóban hőroszi küzdelmet lett volna hivatva kifejtteni, a három legkönnyebben járható, de kimondhatatlan fontos vonalat, olyanokat, melyeken nagy erkölcsi tőke állt volna rendelkezésre, hogy a magyar érdeket és a magyar igazságot a békekötés felé megvédje.

Az egyik a lengyel ügy. Emlékszik a t. Nemzetgyűlés, milyen döbbenetek voltunk, amikor a békeszerződéssel kapcsolatban azt hallottuk, hogy Lengyelország tőlünk 25 millió dollár kártérítést követel azért, mert a német megszállás alatt magyar csapatok betörték lengyel területre, és ott károkat okoztak! (*Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Jótett helyébe jót ne várj!*) Amikor azután elkezdték a dolgot tárgyalni, amikor a döbbenet eljutott illetékes helyekre, amikor felvilágosítottuk és tájékoztattuk a lengyel kormányt, hogy milyen viszony volt Magyarország és Lengyelország között a német–orosz támadás idején, és miket cselekedett Magyarország a nálunk járt lengyelek érdekében, akkor az derült ki, hogy a lengyel kormány, tehát a hozzánk évszázadok óta barátságos, közvetlen közelünkben lévő ország kormánya, annyira nem tudott semmit arról, hogy Magyarország a lengyelek érdekében mit cselekedett, hogy nemcsak az az időben Balatonbogláron létező egyetlen lengyel gimnáziumról nem tudott, de nem tudta azt sem, (*Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Nem tudott Nagyberky tábornokról!*)

²⁰⁴ Lásd Zsedényi Béla.

hogy Mikolajczyk miniszterelnökük fiát Varga elnökünk menekítette Balatonboglárról álruhában Svájcba, és ott épségben átadták édesatyja küldöttének. Amikor azután a 25 millió dolláros követelés folytán a tájékoztatás megindult, akkor a lengyelek abban az órában visszavontak minden követelést, és külön köszönő küldöttség kereste fel Varga elnök urat, hogy kifejezzék hálájukat mindazért, ami a lengyelek irányában történt.

Én ezt csak arra hozom fel példának, hogy milyen megdöbbenő, hogy még a legkönnyebb vonalakat, még azokat a vonalakat is így elhanyagoltuk, ahol baráti szívek dobogtak felénk. (**Vásáry József** [msz]: A rádió is leadhatta volna!)

A másikat, azt az erkölcsi tőkét, amelyet Apponyi Alberttől örököltünk, már többször említettem, ezzel tehát már nem foglalkozom, csak felteszem ezt illetően is azt a kérdést, hogy ki dolgozott ezzel a nagy tőkével. Vajon a tájékoztatásügyi minisztérium apellált-e erre az angoloknál, a franciáknál, az amerikaiaknál, akik előtt Apponyi valóban mint világviszonylatban is hegyóriás jelent meg?

Egy harmadik vonalat akarok említeni, amelyen talán a legkönnyebben lehetett volna járni: Teleki Pál emlékét idézem. Kissé nehéz nekem ebbe a kérdésbe belekezdenem, mert mélyen meg akarok előtte hajolni, viszont ő önként vetett véget életének, amitől én, mint keresztény világszemlélet alapján álló, az elismerést elvonatkoztatom. Ketté kell választanom a két tényezőt, és ezt a szomorú tényt le kell kapcsolnom az egészről, ámbár menségére szolgál megviselt idegállapota.

Teleki nem tudott a németek átvonulásáról, akik 1941. április 3-án Magyarországon át vonultak Jugoszlávia felé. Teleki életének utolsó felében száznál több memorandumot intézett a magyar és speciálisan az erdélyi igazság érdekében a különböző nemzetekhez. Ezek közül egyet Rooseveltnél, amelyben azt írta, hogy ha az előre látható szörnyű vég bekövetkezik – mert ő állandóan azt mondta, hogy nem a német politikai irány a megoldás Magyarország számára –, tehát, ha bekövetkezik az előre látható összeomlás, kéri, hogy a békekötésnél ne csak a magyar nemzetet vegyék tekintetbe, hanem az ő személyét is, aki halála előtt ezt az utolsó kérést intézi az Egyesült Államok elnökéhez.

Még egy memorandumot kell külön megemlítenem a sok közül, amelyeket lázasan dolgozva küldött szerte a világba. Ezt a Szentséges Atyához írta, ugyanazzal a tartalommal, ugyanezt kérve. A Vatikán olyan nagy tisztelettel adózott az ő egyéniségének, hogy amikor megtörtént az a szerencsétlenség, hogy odavetette magát áldozatul a nemzetért, akkor a Szent Atya este fél 10 órakor kérette Apor bárót²⁰⁵, a magyar követet, és elbeszélgetvén vele, kifejezte részvétét: kifejezte azt, hogy elképzel, miféle borzalmas vihar szántott végig ennek a nagy embernek lelkén, mielőtt ezt a tettet elkövette!

²⁰⁵ Lásd b. Apor Gábor.

Ezt a három vonalat azért említettem meg, hogy a t. Nemzetgyűlés elé állítsam a propagandaminisztérium fontosságát. Mi mindent kellett volna dolgoznia az említett 18 füzetten kívül! Miféle mulasztás terheli! Miféle felelősség hárul reá!

Többet nem szólok ezekről, hiszen a kérdést teljesen kimerítettük. Csak egyet szeretnék még mondani, és pedig azt, hogy első alkalommal a mai napon hallottam meglepetve a koalíciós képviselők legtöbbször ellenzéki beszédet, befejezve a rendes megszokott refrénnel: „ezek után pedig elfogadom”. (*Derűlség.*) Ezek után gyönyörű volna, ha Bognár miniszter úr²⁰⁶ a koalíciós, ellenzéki beszédekre válaszolva, kijelentené, hogy ha neki egy ilyen dedó-minisztériumot adnak, (*Derűlség.*) akkor sértve érzi magát, mert odaadnak neki 160 000 forintot, hogy azzal csináljon tájékoztatási propagandát, adnak neki hozzá 400 000 forintot, hogy abból honorálja azt a 22 egész embert, akit a minisztériumához beosztottak. (*Közbeszólás a szociáldemokrata párton: Most már meg van nyugodva a miniszter úr, mert tudja, mit kell válaszolnia, mert eddig azért volt nyugtalan, hogy nem tudta, mit válaszoljon! – Derűlség.*) Én tehát azt remélem, hogy ellentétben (*Zaj és mozgás a szociáldemokrata párton. – Vásáry József [msz]: Nem bírják a kritikát!*) a koalíciós ellenzéki képviselők felszólalásaival, Bognár miniszter úr azzal fejezi be ezt a vitát, hogy ő a maga részéről, ameddig övele dedót játszatnak, nem fogadja el. Nem azt mondja, hogy sértve érzi magát és folytatásként elfogadja, hanem azt, hogy ezt pedig nem fogadom el, aminthogy a magam részéről sem fogadom el a költségvetést. (*Derűlség. – Andrassy Dániel [kg]: Le akarja mondatni! – Derűlség.*)

[...]

Elnök [Kossa István]: Slachta Margit képviselőtársunk félreértett szavainak helyreigazítása címén kért szót. Őt illeti a szó.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A miniszter úr szavaimat úgy értette, mintha én arról akartam volna őt meggyőzni, hogy minisztériuma felesleges. Ez teljesen távol állt tőlem, mert én a tájékoztatásügyi minisztériumot kimondhatatlanul fontosnak tartom, olyan fontosnak, hogy bár háborút nem nyerhet meg egy országnak – háborúról ne is legyen szó -, de a békét megnyerheti számára, hiszen a közelmúltban – nem az ő miniszterkedése alatt, hanem elődei alatt, éppen ez lett volna a feladata. (**Lévay Zoltán [msz]:** A szellemi háborút megnyerheti!) Szellemi háború vezethet.

Amikor részvételem fejeztem ki, ezt a kijelentést olyan értelemben mondtam, hogy úgy tekintem az ő helyzetét, mint az olyan katonáét, akit a tűzvonalba állítanak egy rendkívül fontos posztra és nem adnak neki muníciót. (**Lévay Zoltán**

²⁰⁶ Lásd Bognár József.

[msz]: Szegény megérdemli a részvétet. – *Derűtlenség.*) Hasonlatképpen mondtam, hogy ilyen feltétellel ne vállalja a rábízott feladatot.

De volt bíráló is a felszólalásomban és ez a koalíciós, felemás beszédek mondó képviselőknek szólt, akik valamennyien megállapították, hogy a tájékoztatásügyi minisztérium költségvetésébe felvett összeg elégtelen, és mindnyájan azzal fejezték be felszólalásukat, hogy megszavazzák a költségvetést úgy, ahogy elénk terjesztették (**Vásáry József** [msz]: A reakciós bizottságban is így volt! Ellenzékiek voltak, de fájó szívvel megszavazták.)

Én ezt tettem bíráló tárgyává, és mivel félreértett szavaim alkalmat adnak nekem arra, hogy még egyszer szóljak, felszólítom az egész Házat, sorakozzunk a miniszter úr mellé, és ne fogadjuk el a tájékoztatásügyi minisztériumnak ezt a költségvetését, hanem unisono követeljük neki legalább még kétmillió forintot. (**Andrássy Dániel** [kg]: Az is kevés!)

Nem azt mondtam tehát, hogy a minisztérium felesleges, hanem éppen azt gondolom: az volna következetes és a koalícióhoz méltó, ha hoznánk egy egyhangú határozatot, amely szerint nem fogadjuk el ezt a lehetetlen dedó-költségvetést, hanem megszavazunk egy rendes összeget a tájékoztatásügyi miniszternek azért, hogy szellemi háborút folytathasson a magyarság érdekében. (*Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Akkor válság lesz! – Zaj.*)

FELSZÓLALÁSOK AZ 1946/47. ÉVI
ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS IGAZSÁGÜGYI TÁRCÁJÁNAK
RÉSZLETES TÁRGYALÁSA SORÁN

Nemzetgyűlési Napló, 1945. V. kötet, 1947. február 4. – 1947. február 26. 100. ülés, 1947. február 25.

Az állami költségvetés törvényalkotási eljárása során a költségvetés tárgyalása a költségvetésről folytatott általános vita lezárása után egy-egy tárca költségvetésének általános és részletes megvitatásával folytatódott. A részletes tárgyalást címenként folytatták. Az igazságügyi tárca költségvetését Faragó László, a szociáldemokrata frakció rendszeres felszólalója terjesztette elő a nemzetgyűlés 99. ülésén, 1947. február 21-én, amelyhez ugyanaz napon megtörténtek az általános vita hozzászólásai. Slachta Margit a tárgy részletes vitája során 1947. február 25-én szólalt fel az 1., 2., 3., 4. és 5. címekhez.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Nagy tisztelettel szólok hozzá az igazságügyi tárca költségvetéséhez. A közigazgatás és a kormányzat konkrétumokkal, anyaggal, karhatalommal dolgozik a többi vonalon; ezekkel ellentétben az igazságügy-minisztérium a láthatatlan igazságok védelmét végzi. Bár ezek láthatatlanok, mégis az állami élet nyugalma, haladása és boldogulása ezeknek érvényesülésén nyugszik. Amilyen hangtalanok, éppen olyan alkuatlanok, sőt kérlelhetetlenek, de ha érvényesülnek, akkor áldásaikban fejedelmien bőkezűek. *(Mozgás. – Halljuk! Halljuk! a szabadságpárt oldalán.)*

Ennek a tárcának a neve: igazságügy, a következő fogalmakat foglalja magában: az igazságosságot, a iustitiát, az igazságot, a veritast és a konkrét valóságokhoz való hűség őrzését. Az igazságosságot az igazságtalansággal szemben, az igazságot a tévedéssel szemben, a valóságot a tagadással, a hazugsággal és a hamissággal szemben képviseli és védi. Ezeknek a javaknak a bástyája természetüknek megfelelően nem a nyers erő és az erőszak, hanem a jog és a jogelviség. Ennek a minisztériumnak feladatkörébe tartozik védeni az erkölcsöt, az erényt mint az állam fenntartó erejét, és üldözni, büntetni a rosszat, mint az állami élet lényegi ellenségét és bomlasztóját. A tárca feladatkörének ellátásán kívül hivatása ezeknek a magasrendű közjavaknak, a jogelveknek, az igazságosságnak és az igazságnak érvényesítése az államélet egész vonalán.

Az igazságügy-minisztériumnak tehát a kultuszminisztériumot kivéve a többi tárcával ellentétben központi kulcspozíciója van. Az igazságügyminiszter²⁰⁷ előtt

²⁰⁷ Lásd Ries István.

nem lehet közömbös, hogy a belügy körében mit művel a rendőr, a csendőr, vagy pedig mi történik az internálással; a földművelésügy körében hogyan gondoskodhatik a miniszter arról, hogy az új tulajdonosok a régiekkel szemben teljesítsék kötelezettségeiket, elismerjék a magántulajdont; a pénzügynél, hogy igazságos adókat vetnek-e ki, és valamennyi minisztériumnál, hogy nem vonnak-e el vagy nem csorbítanak-e jogos nyugdíjakat, a jogos nyugdíjakat nem rövidítik-e meg újonnan kreált álnyugdíjakkal, amelyek valójában pártszolgálati honoráriumok; vagy a B-lista címén nem veszik-e el a régi tisztviselőktől az 1946:I. tc.-ben biztosított jogot a munkához, és a létszámfelesleg indokolásával elküldöttek helyébe nem helyeznek-e még az eredeti létszámon felül is párhíveket, szintén a pártpozíció erősítése céljából. Látjuk tehát, hogy az igazságügy-minisztérium hivatását így felfogva az az állam boldogulásának sarkpontja.

Az 1867-iki kiegyezés után kialakult alkotmány is ezért utalta az összes törvények előkészítését az igazságügy-miniszter hatáskörébe, és a szakminisztériumok csak képviselőt küldtek ehhez az előkészítéshez. Az újabb jogfejlődésnél ez úgy módosult, hogy a szakminisztériumok dolgozzák ki a körükbe tartozó törvényjavaslatokat, ellenben végső előkészítés végett átküldik az igazságügy-minisztériumhoz, hogy megmaradjon az összes törvények közt a jogi egység, és ne következzenek be ellentmondások a különböző törvények közt.

Az igazságügyi tárca összköltségvetésében 61 millió forintot irányoz elő feladatkörének ellátására, nyugdíjasaira pedig 21,5 milliót, tehát összesen 82,5 millió forintot. Ez a magában véve tekintélyes összeg nem sok, ha az igazságügy-minisztérium teljesíti hivatását, hiszen az igazság és az igazságosság nyomában jár annak édestestvére, a béke, amely feltétele az ország rendjének és újjáépítésének.

Legutóbbi ülésünk alkalmával Bencsik államtitkár²⁰⁸ fájón sürgette, hogy a pártérdekért való harc adjon helyet a politikai nyugalomnak, a politikai biztonságnak, mert csak így tudják az újjáépítés nagy munkáját végezni. De ha nem biztosítatik az igazság minden vonalon, akkor ez a nyugalom, ez a béke nem következhetik be.

Az igazság szolgálata rendkívül nehéz, mert mindenki a maga szempontjából és alanyilag kívánja az igazságszolgáltatást. A lelki kultúrának legmagasabb foka az igazság tárgyi szeretete. Klasszikus mondás, hogy szeretem barátomat, de jobban szeretem az igazságot és keresztény mondás, hogy szeretem magamat, de magamnál jobban szeretem az igazságot.

Mikor érzük ezt el?! Éppen ezért van ilyen nehéz helyzetben az igazságügy-miniszter úr, Serédi hercegprímásra²⁰⁹ hivatkozom, aki azt mondta: mindenki szereti a szabadságot a maga számára, de onnan ered az a rendkívül sok harc

²⁰⁸ Lásd Bencsik Gyula.

²⁰⁹ Lásd Serédi Jusztinián hercegprímás.

a jogért és szabadságért, hogy amint természetesnek találjuk a magunk számára jogaink érvényesítését, így szabadságunkat, éppen olyan természetesnek találjuk, hogy felebarátainkat, polgártársainkat szabadságukban korlátozzuk és őket leigáznunk törekedjünk.

Vagy pedig Förster²¹⁰, akit az első világháború után halálraítélt az ő hazája, a hitleri rendszer pedig nyilvános téren égettette el könyveit, ezt mondotta: „Az ember az igazságot el nem viseli. Egyszer jelent meg az Igazság megtestesülten az emberek között, és akkor is keresztre feszítették.” (Vásáry József [msz]: Gyávák félnek csak az igazságtól!)

Ezért olyan nehéz az igazságügy-miniszternek hivatását betölteni. Valódi apostolnak kell lennie, sőt adott esetekben, ilyen háború utáni dekadens időkben, amikor annyi lazaság, gonoszság, bomlás mutatkozik, sokszor valóságos mártíromságra kell vállalkoznia. Mivel azonban az állami élet egész vonalán neki kell érvényesíteni az igazságot, a valóságban a miniszternek nem volna szabad pártba tartozónak lennie. Egyetlenegy miniszternek sem volna szabad; mert az igazságnak minden vonalon érvényesülnie kell, de elsősorban az igazságügyi tárca keretében. A pártba tartozás azt jelenti, hogy nem a tárgyi igazság fog ott érvényesülni, hanem az illető pártok a nekik való kedvezést várják az illető minisztertől. Éppen ezért lényegében összeegyeztethetetlen, hogy az igazságügy-miniszter pártember legyen. (Vásáry József [msz] és Léway Zoltán [msz] egyszerre: Exponált pártember! – *Mozgás a szociáldemokrata párton.*) Neki pártonkívülinek, illetve párton felülinek kellene lennie. (Gúnyos közbeszólás a kommunista párton: Szabadságpártinak! – Léway Zoltán [msz]: Az kell nekünk: igazság!)

Az igazságügy-miniszter a legnagyobb fogalmat, a legnagyobb erőt, az államélet legdöntőbb fenntartó tényezőjét, a iustitiát, az igazságot, az igazságosságot szolgálja, éppen ezért nem személyi, hanem elvi alapon mondom, hogy ameddig az igazságügy-miniszter pártember és nem pártonkívüli, párton felüli, addig a magam részéről a tárca költségvetését meg nem szavazhatom. (Közbeszólás a szociáldemokrata párton: Ezt irigységből mondta!)

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A második cím a bíróságokkal foglalkozik.

A bíróságok működésének lehetővé tételére 28 millió forintot irányoz elő a költségvetés. A bírói függetlenség, amelyről oly sok szó esett, valóban nagy kincsünk, és annak biztosítása érdekében mindent meg kell tennünk. Érthető tehát alkotmányunknak az az intézkedése, hogy a bírói működésbe közvetlenül maga

²¹⁰ Lásd Förster Aurél.

az igazságügy-miniszter sem szólhat bele, hanem csak a bíró saját osztályának elnöke útján gyakorolhatja közvetve felügyeleti és fegyelmi jogát. A miniszter úr nem láthatja ebben jogkörének szűkítését. Neki, mint az igazságszolgáltatás és az igazság öréneke, örülnie kell, ha a bíró függetlenségét minél több védelemmel vesszük körül.

Nemzetközi viszonylatban is megnyilatkozik az emberi léleknek az a vágya, hogy segítsen az igazság érvényesülésének áttörni a politikai ércfalakon. Maga a Nemzetek Szövetsége alkotta meg a Nemzetközi Állandó Bíróságot, és autonómiával ruházta fel, amelynek értelmében a szövetség, amely valamivel hatalmasabb, mint egy államnak a kormánya, önmaga mint politikai szervezet ellen körülbástyázta a bírói függetlenséget avval, hogy a nemzetközi bírót nem mozdíthatja el bírói működéséért, hanem csak maga a Nemzetközi Bíróság teheti ezt meg.

A magyar alkotmányban látunk fejlődést a bírói hatáskör kiterjesztése felé. Nagyon megszívlelendő az 1869: IV. tc. 19. §-a, amely felhatalmazza a bírót, hogy adott esetekben a kormányrendeletek törvényességét megvizsgálhassa. Sajnos, ez később elmosódott, és ma már nincs meg. Rendkívül indokolt pedig ez, mert hiszen jöhetnek forgalomba olyan rendeletek, amelyek önmagukban jogtalanok vagy ellentmondók, és így a bíró, akit a törvények kötnék, és azok adnak neki zsinórmértéket, tulajdonképpen nem alkalmazhatná őket, ha igazságos akar lenni.

Nagy érdeklődéssel kísérjük Csorba közigazgatási bírósági elnök úrnak²¹¹ törekvését, aki rámutatott arra, hogy milyen fontos volna a közigazgatási bíróságnak alkotmányjogi bírósággá való kifejlesztése, éppen azért, mert gyakran előfordul a jogszabályokban ellentmondás. Így az 1946: I. tc.-ben biztosított természetjogokat egyik rendelet a másik után, egyik törvény a másik után keresztülhúzza, és a gyakorlatban illuzórikussá teszi. Így a bíró abba a helyzetbe jut, hogy az eléje kerülő ügyben nem szolgálhatja az igazságot és nem védheti meg a törvényben biztosított jogokat, mivel utóbb annak ellentmondó, jogfosztó, igazságtalan rendeletek léptek érvénybe.

Nagy érdeklődéssel várjuk, hogy a közigazgatási bíróság ötvenéves fennállása alkalmából hozott teljes ülési megállapodását mennyire fogja tudni megvalósítani. Ez a megállapodás szintén az alkotmányjogi fejlődés irányába mutat.

De nemcsak a rendes bíróságoknál, hanem jog szerint a NOT-nál²¹² sincs az igazságügy-miniszter úrnak olyan befolyása, hogy ezt közvetlenül érvényesíthesse. Ezért nagy sajnálattal állapítjuk meg – mint ahogy azt több felszólalás is kifejezte –, hogy ez több esetben mégis megtörtént. Én kérve-kérem a miniszter urat, higgyen abban, hogy nagyobb érték az országra nézve – ha nem is tud egyes esetekben, egyes vádlottak érdekében gyors eredményeket elérni –, ha

²¹¹ Lásd Csorba János.

²¹² NOT: Népbíróságok Országos Tanácsa

ő a jogelviségnek a fáklyáját tartja rendületlenül magasan kezében, és ahogyan Regulus évezredekken keresztül megmaradt a becsületesség mindenkori példája, éppen úgy milyen áldás lenne, főleg az ilyen nehéz és viharos időkben és esetleges párthangulatokkal ellentétben, ha ő is mindenkor megmaradna a jogelvek hősi védőjének.

A miniszter úr nagy csodálkozásomra azt fejtette ki, hogy a bíró nem abszolút független, nem abszolút ment a befolyásolástól. Természetes, hogy emberi vonalon abszolút dolgok nem léteznek. Miután ezt kifejtette, akkor nem arra konkludált, hogy mit tegyünk abban a tekintetben, hogy mégis megsegítsük a bírót az ő emberi végességében, emberi befolyásoltságával szemben, hanem ehelyett ismételtelen olyan rendeleteket ad ki, amelyek az emberi mivolta folytán esetleg befolyásolt bírót egyenesen függő helyzetbe hozzák. Ilyen például a bíró ténykedésébe való direkt beleszólás, de még inkább a B-listázás. A B-listázás a bírói függetlenség flagrns megsértése.

Hivatkozott a miniszter úr indokolásul Baumgartennek egy kijelentésére²¹³, amely szerint a bíró ítélethozatal előtt mérlegeli az ítélet következményeit, és azoktól teszi esetleg függővé ítéletét. Az igazságügy-miniszter úr ezt úgy értelmezte, hogy igen, a bíró nem az igazságot mérlegelve ítél, hanem a gyakorlati következményeket mérlegeli, és azokhoz alakítja ítéletét.

Erre azt vagyok bátor válaszolni, hogy én Baumgartennek ebben az okfejtésében éppen a fordítottját látom. Mivel a jogszabályok merevek és nagyon sokszor nem alkalmazhatók úgy, hogy szó szerinti alkalmazásuk éppen a következmények folytán igazságtalanságot ne jelentene, a bírónak sokszor kell mérlegelnie a következményeket, hogy éppen az igazság érvényesülése érdekében keressen olyan jogszabályokat, amelyeket alkalmaz, hogy a betűhöz való ragaszkodás ne okozzon esetleg nagy igazságtalanságot.

Tehát mindenképpen arra az eredményre kell jutnunk, hogy mivel a bíró, ember lévén, sem teljesen független, nem szabad őt még jobban megkötnünk, nem szabad kifejezett függőségi helyzetbe hoznunk, és el kell háritanunk önmagából és körülményeiből, pláne esetleg az állásvesztéstől való félelemből eredő függőségét. Komoly jogrendről még szó sem lehet, de éppen úgy az egyéni polgári jogok védelméről sem, ha a bíró nem meggyőződése, hanem a végrehajtó hatalom utasítása szerint kell, hogy bíraskodjék, vagy attól kell tartania. Büntető-bíraskodásunk terén a közszabadságoknak nincs nagyobb veszedelmük, mint ha a politikai hatalom a maga eszközévé alacsonyítja le a bírót.

Ennél a kérdésnél szeretnék kitérni Orbán képviselő úr²¹⁴ felszólalására, amelyben erősen kritizálta, sőt elítélte az elmúlt rezsimnek bírúit, és személy szerint

²¹³ Lásd Baumgarten Izidor.

²¹⁴ Lásd Orbán László.

a Töreký-tanács²¹⁵ működésével is foglalkozott, mondván, hogy az a Horthy-rendszer kiszolgálója volt.

T. Nemzetgyűlés! Nekem Töreký tanácselnök urat személyesen ismerni nem volt alkalmam, működését sem ismerem, (**Juhász István** [szd]: Örljön neki!) hiszen a Markó-utca felé dolgom nem volt, kivéve két esetet, és ezek közül az első hozott engem indirekt kapcsolatba a Töreký-tanáccsal.

Ez az eset pedig a következő. A Keresztény Női Tábor, az a Keresztény Női Tábor, amelyet a mostani t. kormány nem akar elismerni mint politikai pártot, 1942-ben, mint minden évben, megtartotta évnnyitó gylését, amelyen elmondottam a szintén minden évben megtartott évi programbeszédet. Ennek következménye azt lett, hogy a németek a külügyminisztérium útján vádat emeltek ellenem, mivel abban a programbeszédben a fasiszta, náci befolyás ellen szóltam.

Elnök [Kossa István]: A képviselőtársnő beszédideje lejárt.

Slachta Margit (pk): Csak egy mondattal legyen szabad befejeznem. Emiatt tehát bíróság elé állítottak, és a törvényszéki tárgyalás után az ügy felment a Táblához. Az is elmarasztalt. (**Juhász István** [szd]: Hány évet kapott?) Azután felkerült az ügy a Töreký-tanácsához. (**Hegymegi-Kiss Pál** [msz]: Jó helyre! Ott két hónapot adtak nekem! – **Juhász István** [szd]: Most kezd a dicséretet!) Törekýről hallottam, hogy komoly és szigorú, kemény bíró. Azt mondotta Orbán képviselő úr, hogy a Horthy-rezsimet szolgálta ki.

T. Nemzetgyűlés! Mindenki előtt köztudomású, hogy a Horthy-vonal és az én vonalam (**Juhász István** [szd]: Azonos volt!) között főleg Budaörs óta semmi párhuzam nem létezett. (**Hegymegi Kiss Pál** [msz]: Úgy van!) Tehát ha a Töreký-tanács akkor, amikor a németek itt már olyan befolyást gyakoroltak, hogy az ő direkt vádjukra engem perbe fogtak, mert a velük szemben való ellenállásra hívtam fel a társadalmat, (**Juhász István** [szd]: Ez is ellenállás? Kisül, hogy ellenálló volt!) mondom, ha a Töreký-tanács ilyen körülmények között felmentett, akkor valóban nem a Horthy-rezsimet szolgálta, hanem az igazságot. (**Juhász István** [szd]: Kinek állt ellen a képviselőnő?)

Mivel még több mondanivalóm van, és időm lejárt, a folytatását a következő címnél leszek bátor elmondani. (**Juhász István** [szd]: Folytatása következik! – **Szélig Imre** [szd]: Legyen szerencsénk!)

[...]

Slachta Margit (pk): A büntető bírósági határozatok végrehajtásának címével kapcsolatban folytatni kívánom azt, ami előzőleg abbamaradt, mert hiszen ugyanígy ugyanide is tartozik. Ugyanakkor, amikor az előbb említett évnnyitó

²¹⁵ Lásd Töreký Géza törvényszéki elnök.

gyűlést tartotta a Női Tábor, következett a földbirtokosztásra irányuló törvényjavaslat tárgyalása, amely faji alapon kívánta a földreformot végrehajtani, vagyis a zsidóságtól akarta elvenni a földet, egészen a törpebirtokig. A Női Tábor ebben az ügyben gyűlést tartott, és abból kifolyólag egy kiáltványt intézett a képviselőkhez és a felsőház tagjaihoz, tiltakozván ez ellen a tervezett törvény ellen, és kifejtvén, hogy földbirtokától faji alapon senki sem fosztható meg. Az egyetlen indok a köz érdeke lehet, és a földbirtokot attól lehet csak elvenni, aki azt rosszul kezeli. Akkoriban, háború lévén, a cenzúra még súlyosabban működött, és még jobban megtisztelte figyelmével az én kezemből kikerülő nyomtatványokat vagy sokszorosításokat. Természetesen megtisztelte figyelmével ennek a kiáltványnak a kiadását is. A Női Tábor ellenben tudván, hogy a legtisztább igazságot képviseli, nemcsak cenzúraengedély hiányában, hanem a cenzúra tilalma ellenére sokszorosította, és a képviselőknek és a felsőház tagjainak megküldötte ezt a kiáltványt. Ennek természetesen az lett a következménye, hogy ismét ott álltam a törvényszék előtt.

A törvényszék el is ítélte. Mentünk a Táblához. Az Ottrubay-tanács teljesen felmentett, holott ha alakiságba fogódzik, méltán elmarasztalhatott volna. Ezt csak arra hozom fel példának, hogy amit olyan általánosítva mondott Orbán képviselő úr, hogy a múlt bíróságai osztályszolgák voltak és rezsimet szolgáltak ki, azt én a magam kevés tapasztalatán elindulva kénytelen vagyok tagadni.

A bírói pártatlanság és függetlenség valóban kincsünk, és nagy kárnak találom, ha a múltra vonatkozólag ilyen általánosító megjegyzéseket és minősítéseket tesznek.

Még jobban csodálkozom ezek után, hogy Orbán képviselő úr azt sürgeti és hangoztatja, hogy a bíróságoknak a nép szája íze szerint kell ítélniök – szóról szóra idézem az elhangzott kifejezést –, de majdnem megdöbentem, amikor a miniszter úr mai beszédében ugyanezt súlyosabb alakban ismételte meg, amikor azt mondotta, hogy a bíró a nép szája kell, hogy legyen.

T. Nemzetgyűlés! Mielőttünk nem ez lebeg. A mi meggyőződésünk az, hogy nincsen jobboldali igazság és baloldali igazság, nincsen a nép szája íze szerint való igazság, vagy feudális igazság, hanem csak igazság van. (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárt soraiban.*)

Egyébként Arany Jánosnak egy fennmaradt négysoros versecskéje nagyon érdekesen és humorosan persziflálja ezt az alanyi beállítottságot. Ez a kis vers Deák Ferenc idejében kelt, aki Magyarország ragyogóeszü igazságügy-minisztere volt – ezt talán senki kétségbe nem vonja –, és akinek sikerült elérnie a 67-es kiegészítést, amely után Magyarországnak egy prosperitásban hasonlíthatatlan korszaka következett. Ez a kis nóta ezt mondja: „Deák Ferenc, megélünk mi kend nélkül, akarjuk a szabadságot rend nélkül.” Arany János ennek a négysoros versecskének címéül azt adta, hogy: *Demokrata nóta.*

Miután most itt egymás után hallom, hogy demokratikus szellemben kell a bírának ítélniök, (**Juhász István** [szd] *gúnyosan*: Ugye milyen rossz ezt hallani? Még hallani is rossz!) felteszem a kérdést, mit értünk mi azon, hogy demokratikusan kell ítélni, (**Juhász István** [szd] *gúnyosan*: Szörnyűség!) és a bíró a demokráciának kell, hogy képviselője legyen? Nem tehetek róla, nem mondhatok mást, mint azt, hogy a bírónak az igazság szerint kell ítélni és az igazságot kell képviselni.

Idézem nemrég elhunyt kiváló volt képviselőtársunkat, Makray Lajost, aki szintén a visszautasított Női Tábornak egy ülésén azt mondta: „Az igazság oly magasrendű, hogy megvan az a privilégiuma, hogy nem alkalmazkodik, hanem mindenkinek őhozzá kell alkalmazkodnia.” Igen, csakis az alkuatlan igazságnak van megváltó ereje. Ezt a meggyőződést vallani pillanatnyilag hálátlan szerep, de végeredményben csakis ez áldja meg az államéletet. Éppen azért, mert a tendencia immár arrafelé halad, hogy a bíró – a büntetőbíró, az ítélobíró is – pártbíró legyen, a magam részéről a 29,5 millió forintot nagyon is soknak tartom arra, hogy jobbra-balra hajló, a nép szája íze szerint, vagy más százíz szerint, (*Felkiáltások a szociáldemokratapárt oldalán: Csak a nép szájaíze szerint!*) ítéelő bíróságokat tartsunk fenn, és ezért a költségvetésnek ezt a tételét kénytelen vagyok a magam részéről el nem fogadni.

Áttérve a 3. címre, egészen röviden csak következőkben vagyok bátor indokolni, hogy miért nem szavazom meg az itt előirányzott tételt sem.

Itt van az előzetes letartóztatás mint rendszer. Egészen más az előzetes letartóztatás egyes szórványos esetekben, ha indokolt, és egészen más mint rendszer. Régen becsület kérdése volt, hogy aki bűnösnek érzi magát, az vállalja a következményeket, és álljon a bíróság elé. Igen, mert akkor hittünk abban, hogy a bíró igazságot akar szolgáltatni. De ma mi történik? Attól tartván, hogy esetleg az, akivel szemben éreztetni akarják a törvény erejét – alappal vagy alap nélkül –, el fog tűnni, egyszerűen előzetes letartóztatásba helyezik az illetőt. Ez az előzetes letartóztatás talán hat hónapig, talán tíz hónapig, talán tizenhét hónapig tart, amit vagy túlél a vádlott, vagy pedig nem, és akkor végre megállapítván, hogy nincsen meg a vádalap, kibocsátják. Kérdezem az igazságügy-miniszter úrtól, mivel kárpótolják az illetőt, mivel állítják helyre becsületét, mivel állítják helyre azalatt tönkrement üzletét, iparát, hogyan adják vissza a mostani szanatóriumi kezelés mellett egészségét? Egyszerűen kibocsátják, és azt sem mondják, hogy: Bocsanat, nincsen vádalap, elmehetsz. Ez lehetetlen eljárás, és méltatlan az igazságügy-miniszterhez.

A második dolog, amit itt meg akarok említeni, a következő. Miért kell annyira félni, hogy esetleg a vádlott – mondjuk – megszökik? (*Gúnyos derűtség*

a szocialista-²¹⁶ és kommunista párt oldalán.) Azért, mert köztudott a kínvallatási rendszer, köztudott a kínoztatás folyamatossága. (**Juhász István** [szd] *gúnyosan*: Talán még botot is kapnak?) Köztudott az éheztetés, a férgek stb.

Elítélhetjük-e azt, ha egy ember, aki egyébként igenis ott állana felelőssége tudatában az előtt a bíró előtt, akinek pártatlanságában hisz, a mostani rendszer mellett kitér azok elől, akik kegyetlenül és igazságtalanul visszaélnek avval, hogy ők vannak most az erősségi pozícióban, és az odakerülő ember védtelen? Megszűnt tehát az, hogy ezt a megszökést, önmagának eltüntetését jellemtelenségnek minősítsük, mert ez egyszerűen jogos önvédelem.

Itt a 3. címnél kifogásolnom kell a már előbb is említett körülményt, a fellebbviteli jog elvételét azoknál az eseteknél, melyeknél a büntetés öt éven alul van. Öt év igen nagy idő egy ember életében!

Végül pedig szólni akarok a halálbüntetési rendszerről. A botbüntetést folyton hánytorgatja a t. baloldal, de az akasztófa, az akasztás és ilyen hasonlók – meghozzá mint rendszer – őket hidegen hagyja, sőt követelik. Az én meggyőződésem szerint az igazságügy-miniszter úrnak nem szabad ebbe az irányzatba, ebbe a rendszerbe belenyugodnia. Ameddig ez fennáll, az igazságszolgáltatásnak ezeket a módjait szolgáló tisztviselők díjazására, fizetésére, honorálására szolgáló, a tárca költségvetésének ezen a címen előírányzott tételeit nem tudom megszavazni.

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Az igazságügy-minisztérium kötelessége, hogy üldözze és büntesse a rosszat. A bűnnek, a rossznak a büntetése tehát lényegi kötelessége. Ebben egyúttal kifejezést nyer az, hogy a jó és a rossz között kiegyenlíthetetlen ellentét van, és nem maradhat rosszat cselekvő ember büntetlenül azért, mert ilyen vagy olyan pártba tartozik. Ha valaki rosszat cselekszik, az állam érdeke ellen tesz, tehát büntetendő.

Ennél a fejezetnél egy kérdést kell intéznem az igazságügy-miniszter úrhoz. Azt kérdezem, áll-e az, amit a közönség tudni vél, hogy a gyömrői gyilkosok bár beismerésben vannak, büntetlenül szabadlábra helyezettek? Ha ez igaz volna, ha ezt megtűrné a miniszter úr, ez úgyszólván az igazságügy-minisztérium halálát jelentené, az igazságszolgáltatás elárulását jelentené pártérdekek miatt.

Mindazon rosszak közül, amelyekkel a polgárok az állam érdeke ellen támadhatnak, csak egyet akarok kiemelni, (*Egy hang a kommunistapárt sorai-ban: A botbüntetést!*) valóságérzetének a kipusztulását, eltompítását, megölését, az igazlelkűség kihalását. Ezen az egy vonalon akarom a nemzetgyűlés előtt

²¹⁶ Téves bejegyzés a Nemzetgyűlési Naplóban. Valószínűleg a szociáldemokrata párt-ról van szó.

bizonyítani, hogy milyen végzetes az, ha az igazságszolgáltatás nem tesz eleget a bűn üldözésére vonatkozó kötelességének. Mire vezetett az a tény, hogy ma már úgyszólván senkinek sem okoz problémát, hogy igazat mond-e vagy nem, rágalmaz-e vagy nem, alakoskodik-e vagy nem, félrevezet-e mást vagy nem? A közbizalom, teljes megőlését eredményezi ez, ami a végén zátonyra viszi a közösséget.

Felsorolok néhány konkrét példát. A januári főkapitányi jelentésben az áll, hogy 60 rendőrt szabálytalanságok miatt elbocsátottak. Miután a szó teljesen elvesztette hitelét, még akkor is, ha hivatalos helyről jön, a bizalmában, a szó hitelében megrendült ember erre azt mondja: vajon miért bocsátották el azt a 60 rendőrt? Valóban tárgyi szempontból szabálytalan volt a magatartásuk, vagy pedig ellenálltak olyan cselekedetek végrehajtásának, amelyek miatt többször hallottuk a rendőrséget támadni, tehát talán dicséretükre szolgál, hogy elbocsátották őket?

Egy másik példa: az iparügyi tárca költségvetésének tárgyalását azzal az indokolással halasztották el, hogy a miniszter úr beteg. Miután nincs már bizalom, rögtön megkérdendőt valaki: talán a háttérben harcok folynak, és még nem dőlt el, hogy melyik fél győzött? Vagy pedig az újjáépítési tételek között olvassuk azt, hogy a köztársasági elnöki palotára újjáépítés címén 800 000 forintot irányoztak elő. De ott van a kérdőjel: vajon az újjáépítés céljait vagy pedig luxuscélokat fog-e szolgálni ezen háznak előirányzott csekély 800 000 forint? Itt van az összeküvők ügye, amely az egész társadalmat és az egész nemzetgyűlést foglalkoztatja. Róluk azt mondják, hogy százan vannak letartóztatva, de sokan úgy vélik, hogy ezren is. Ezenkívül felmerül az a kérdés, hogy vajon mennyire voltak azok bűnösök, mennyire tárgyilagos az ezzel kapcsolatos hírszolgálat? Indokolt volt tehát az az óhaj, az a sürgetés, amely elhangzott a jobboldalról, hogy lássuk a hét vezéreknél azt a napiparancsát, illetőleg programját eredetiben.

Itt van a B-listázás. X. Y. és Z. elvesztik állásukat, megkapják az indokolást, hogy miért. Rögtön azt mondja az ember: vajon igaz-e az indokolás, vagy pedig álforma, áлиндoklás az egész? A sajtónak, s ezt nem tudom eléggé sajnálni, egyes orgánumi lelkiismeret-furdalás nélkül esnek a kipécézett emberek erkölcsi tőkájének. Amikor a végén megjelenik az újságban egy cikk, a legtöbb ember vállat von, hiszen az újság csak csupa kitalálás. Az elmúlt napokban itt volt egy tüntetés Kovács Béla ügyével kapcsolatban. Ha az ember kinézett az ablakon, azt a megjegyzést hallotta: igazán demonstrálnak ezek, vagy pedig cukorosztás reményében (**Nagyiván János** [msz]: Fizetésért!) vagy fizetésért rendeltettek ide? (**Lévay Zoltán** [msz]: Órabérért!) De itt van a nyugdíjazások és az új tisztviselők ügye. Én a magam részéről mindaddig nem tudnám megszavazni azt a költségvetési összeget, amely a nyugdíjasok és tisztviselők fizetésére van beállítva, míg név szerint, dátum szerint nem látnám az összes nyugdíjazási listákat, az összes tisztviselők listáját, amely feltüntetné azt, hogy az illetők mikor kapták új állásukat, és mi módon történt az, hogy számos B-listázás után az 1938-as létszámhoz

viszonyítva olyan óriásit ugrott a tisztviselők létszáma? A rendelkezési alapokban elsüllyesztett összegekre is kérdőleg néz az, aki egy kis időt szán arra, hogy a költségvetésen gondolkozzék.

Nyugodtan keresheti az elbújtatott tételeket, amelyek három vagy négy helyen vannak szétszórva, hogy azután a legkisebb tételnél, amely az egészet bevezeti, megnyugtassák, mint ahogyan itt is hallottuk egy felszólalásban, egy ilyen négy helyen elbújtatott költségvetési összegnél, hogy a legkisebbet felemlítve, dicsérte az illető felszólaló, hogy íme, mennyire alkalmazkodik ez a tétel a tönkrement Magyarországhoz.

De itt van egy másik eset, amely éppen most vasárnap történt. A katolikus nők békegyűlést akartak rendezni, a legártalmatlanabb programmal, a Sportsarnokban. Megbeszélték a dolgot, és le is foglalták a helyiséget. **(Juhász István [szd]: Borzasztó!)** Két nappal a monstre gyűlés előtt azonban visszahozták a foglalót, mondván, hogy ott nem lehet megrendezni a gyűlést, mert ott ökölvívás lesz. **(Lévay Zoltán [msz]: Pankráció kell nekik! Koalíciós pankráció!)** Ez azt mutatja, hogy nemcsak az adott szóban, hanem még a lefoglalásban sem lehet bízni. **(Nagyiván János [msz]: Így tisztelik a nép szabad akaratát!)**

T. Nemzetgyűlés! Szomorúnak és végzetesnek tartom ezt, mert a pénzpiacra és gazdasági életünk újjáépítésére is rendkívüli kihatása van. Felteszem a kérdést: ha ma kibocsátana a kormány egy belföldi kölcsönt, vajon történnének-e arra jegyzések, még abban az esetben is, ha az a pénzüsszeg, amellyel kötvényeket jegyezni lehetne, rendelkezésükre állana az embereknek? Nem, mert az adópengő sorsára és sok mindenféle ígéretre meg visszaható rendelkezésekre gondolnának, amelyek halomra borítottak mindenféle tervezetet, mindenféle becsületes munkából következő eredményt.

Egyszóval az igazságügy-minisztérium ellenére itt vagyunk a szó hitelének a romjain, *(Úgy van! Úgy van! a szabadságpárt oldalán.)* és ezzel megakad az újjáépítés, megakad a munkakedv, megakad egymásnak a megbecsülése, mert mindenki gyanús, minden rendelet gyanús, minden ígéret semmis, minden szó hazugság. *(Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán: Még ez a beszéd is!)*

A helyzetet két anekdota találóan kifejezi. Az egyik Apponyival történt. Apponyi megkérdezte egyik választóját, mondja meg, elhitte-e mindazt, amit őrá az ellenzék mondott. Erre az az egészséges érzésű falusi ember ezt mondotta: „Hát, méltóságos uram” – akkor még nem volt meg ez a címetek és rangokat eltörölő törvény **(Juhász István [szd]: Akkor még jó világ volt, ugye?)** –, „mi mindent elhiszünk, kit úgy, hogy igaz, kit úgy, hogy nem igaz”. Mi is így hiszünk mindent. Elmondom a két utazó esetét is, akik a miskolci gyorson találkoztak. Két konkurens céget képviseltek, két textilgyárat. **(Lévay Zoltán [msz]:** Ez már szakállas vicc!) „Hová megy maga, Érckövi kolléga?”, kérdezi az egyik, „Miskolcra”, válaszolja a másik. „Hallja maga, csapja be az öregapját, maga csak azért mondja nekem, hogy Miskolcra utazik, hogy én azt higgyem, hogy

Gyöngyösön fog üzletet csinálni, pedig maga igazán Miskolcra megy. Maga hazug fráter!” (*Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldalán: Nahát! Borzasztó!*) Itt van az a bizalmi válság, az a Bábel, amely mellett kikötöttünk, és amelyet megakadályozni az igazságügy-minisztérium legimminensebb kötelessége, mert ez lehetetlenné tesz minden előrehaladást. Miután a helyzet úgy áll, hogy nyugodtan, bántatlanul lehet a valóságtól eltérni, ígérni, be nem tartani stb., ezt a költségvetési tételt sem áll módomban megszavazni. (**Juhász István** [szd]: Ebben maradunk! Ezt is kibírtuk! – *Derültség a szociáldemokrata párton.*)

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A kincstári jogügyi igazgatóságra vonatkozó fejezethez a következőket vagyok bátor mondani.

Az államnak ez a szerve védi az állam érdekeit magánjogi ügyekben. Ez a védelem természetesen mindig az anyagi javak védelmére vonatkozik. (**Juhász István** [szd]: Léway váltja majd Slachtát! Egymást váltják! – **Léway Zoltán** [msz]: Nem vagyunk többségi párt. Még lehet, hogy egyszer Juhász képviselő úr is nálunk lesz! Nincs kizárva! Mit lehessen tudni? – *Derültség a szociáldemokrata párton.*)

De az államnak vannak a materiálisnál nagyobb értékei is, éspedig erkölcsi körben. Már az előző címnél is beszéltem erről, most csak folytatom.

Az igazlelkűség elvesztésével kapcsolatos kár, amely az államot s a közérdeket éri. A szó hitelének elvesztése nagyobb kár az állam szempontjából, mint ha valamely perben a felperes milliós térítésre kötelezte volna. (**Léway Zoltán** [msz]: Úgy van! Erkölcsi értékek is vannak.) Mindnyájunknak össze kell fognunk, mert a közérkölsiség, az erkölcsi felfogás ilyen megroppanása egy végső tragédiában fejeződhetik ki.

Mi minden fordul meg azon, ha a polgárok megengedik maguknak a valósággal szemben való cselekvést és az igazsággal ellentétben való állításokat. Például az igazság ellen vétettek azok, akik a közjó címén, de rejtett céllal még ágyúdőrgés és az aknarobbanások között kezdték hirdetni és követelni a földbirtokreformot akkor és úgy – tehát nehogy félremagyarázhassa valaki, (**Juhász István** [szd]: Mindent vissza! Földet vissza!) nem azt mondom, hogy a földbirtokreformra nem volt szükség, hiszen az már 1920-ban Nagyatádinál elkezdődött és folytatódott (**Juhász István** [szd]: Károlyi kezdte meg, nem Nagyatádi!) –, de akkor és úgy. Ennek a földbirtokreformnak az eredménye az a 40 000 tonna gabona, melyet most be kell hozni.

Elnök [Varga Béla]: Képviselőtársunkat figyelmeztetem, hogy a címhez tessék hozzászólni! (**Juhász István** [szd]: És ne a földről beszéljen! – **Léway Zoltán** [msz]: Éljen a szólásszabadság!)

Slachta Margit (pk): Igenis. Azt akarom kimutatni, hogy a kincstári jogügyi igazgatóság kötelessége, hogy az állam javait védje, mégpedig nemcsak materiális, hanem erkölcsi javait is. (**Juhász István** [szd] *gúnyosan*: A lélek! A lélek!) Az erkölcsi javak elvesztése maga után vonja a materiális javak elvesztését is. Ugyancsak nélkülözi az igazságot a népnek a pártérdekből való hizelgés, amely általános dilettantizmusra vezetett, ennek legtragikusabb eredménye az az óriási teher – tehát itt vagyunk már a matériánál, (**Juhász István** [szd]: Csak nem vagyunk a tárgynál!) amelyet éppen a kincstári jogügyi igazgatóságnak kellene védenie –, amely a jóvátétel címén és különböző más címeiken a békekötéssel kapcsolatban szakad az állam nyakába mint bírhatatlan teher.

Vagy pedig itt van a töredék kisebbség erőszakoskodása állandóan a demokrácia hangsúlyozásával, amelynek az újjáépítés hátráltatásában, tehát materiális vonalon jelentkeznek keserű gyümölcsei. Ha az igazlelkűség ki nem halt volna, akkor megvallanók saját magunknak, hogy más van a gondolatunkban, mint az ajkunkon. (**Lévay Zoltán** [msz]: Szívükben diktatúra, ajkukon demokrácia!) Most egy újabb manőver folyik, ugyancsak ilyen, az igazságtól eltérő és az igazságot nem fedő jelszavakkal. (**Juhász István** [szd] *Faragó László előadó felé*: Bírod még? – **Faragó László** [szd] *előadó*: Nem!)

Látjuk, ez a manőver éppen arra irányul, hogy miképpen lehetne egy töredék kisebbség diktatúráját alkotmányos formában állandósítani. A harctér előkészítésének a mozdulatai: a választási névjegyzékek kijavításának elmulasztása, aminek folytán 400 000 választásra jogosult elesik jogának gyakorlásától, (**Lévay Zoltán** [msz]: Még többet akarnak kihagyni!) majd az összeesküvők letartóztatása, (**Lévay Zoltán** [msz]: Hol történt ez? Mexikóban! – *Zaj.*) annak az ezer választónak – mondjuk, ezer választónak – a kiesése: most várjuk, milyen címen következik be az, hogy megfosszanak polgárokat az ő választójoguktól. (**Szeder Ferenc** [szd]: Régen volt a botbüntetés! – *Zaj.*)

Látjuk a szakszervezetek fokozatos kiépítését erre a célra. (*Zaj a szociáldemokrata párton.*) A közvélemény tudni véli és beszél arról, hogy a baloldali párttagnak az új választásoknál nem is lesz kötelessége leszavazni, mert mindenki, aki bent van baloldali pártokban – ha meggyőződésből, ha kényszer alapján –, már azáltal, hogy párttag, leszavazottnak tekintendő, tehát nem kell neki szavazni menni. (**Szeder Ferenc** [szd]: Milyen szép ez a demokrácia, hogy ilyen lehet beszélni. – *Zaj.*) Hallottuk már a belügyminiszter úrtól is a házfelosztatást említeni, azután következnek majd a sztrájkok és az atrocitások. (**Szeder Ferenc** [szd]: Ki követeli most a nők botbüntetését? – **Lévay Zoltán** [msz]: Van ott olyan ember a saját pártjában is! – *Zaj.*) Sokkal külön van: van olyan, aki halálbüntetést kér az árdrágítókra! Itt van a cél, az osztálydiktatúra, azon a címen, hogy ez az ország érdeke. (*Folytonos zaj a szociáldemokrata párton.* – **Lévay Zoltán** [msz]: Feketét kell hozni a büféből, akkor jobban megy a társalgás! Esetleg hozzunk be egy pár virslit! – *Zaj.*)

Ezen a sínen csúszik le az ország helyzete, (**Szeder Ferenc** [szd]: Hiába, a múltat nem lehet visszasírni!) és nem lehet tudni, hogy ez a lefelé guruló sze-kér hol áll meg, (**Szeder Ferenc** [szd]: És kit hogyan talál meg!) és nem zuhan-e bele az anyagi, gazdasági és politikai összeomlás örvényébe? (**Lévay Zoltán** [msz]: És a kocsis leesik a bakról! – *Zaj.*) És mivel nem lehet ezt egyszerűen egy lefolytatott eljárással megállítani, (**Szeder Ferenc** [szd]: „A javaslatot nem fogadom el...” – *Derülség a szociáldemokrata párton.*) éppen ezért azt a gyógyítási módot kell alkalmazni, amely alkalmas arra, hogy az országnak, tehát a kincstárnak az érdekeit védje.

Ezért kérve kérem az igazságügy-miniszter urat, (**Szeder Ferenc** [szd]: Hogy a javaslatát vonja vissza? – *Derülség a szociáldemokrata és a kommunista párton.* – **Lévay Zoltán** [msz]: A szájából vette ki! – *Derülség.*) hogy tegyen hitvallást amellest: hisz abban, hogy az igazság, az igazságosság és az igazlelkűség azok a tényezők, amelyek az állam összes érdekeinél, tehát gazdasági érdekeinél is a végső sorban döntenek. (**Szeder Ferenc** [szd]: De szép beszéd lett volna ez 1920-ban! – **Lévay Zoltán** [msz]: Úgy van! Az igazság a fontos!)

S most jön, amit Szeder képviselő úr próféta elörelátással sejtett. (**Lévay Zoltán** [msz]: Ilyen szépet senki sem mondott Szederről!) Azért, hogy lássuk, hogy az igazságügy-minisztérium a körébe tartozó javaknak, a gazdaságánál nagyobb javaknak is (**Szeder Ferenc** [szd]: Az erkölcsieknek!) őre és védője, kérem, revideálja azokat az összes törvényeket és rendeleteket, (**Szeder Ferenc** [szd]: Úgy van! Az 1878: V. tc.-t is!²¹⁷) amelyek az igazság megcsorbításával kerültek be a törvénykönyvbe, vagy pedig jöttek gyakorlatba, (**Lévay Zoltán** [msz]: Pál is megtért, az is próféta volt!) így elsősorban revideálja a házassági rendeletet, (**Lévay Zoltán** [msz]: Saul is megtért, Saulból később Pál lett! – **Szeder Ferenc** [szd]: Ne zavarja a szónokot. – **Lévay Zoltán** [msz]: A Bibliát is olvassák el! – *Felkiáltások a kommunista párton: Ne zavarják a szónokot.* – *Derülség.* – **Lévay Zoltán** [msz]: Én nem zavarom, támogatom állandóan! – **Szeder Ferenc** [szd]: És nem tudja a beszédét folytatni! – *Derülség.*) amelyet ő hozott, és amely a jogkörén túlment. (**Szeder Ferenc** [szd] *gúnyosan*: Hallatlan! Ilyesmit csinál!) Először a házasság a természetjogon alapul, (**Lévay Zoltán** [msz]: Ez igaz!) másodsorban annak az Úristen elgondolása szerinti céljától eltért, messze túlmenőleg azon, amivel azt indokolják, és amivel ezt a rendeletét is indokolta a miniszter úr. A házastársak szent kötelessége, hogy egymás keresztjét hordozzák, egymás gyengéit eltűrjék, egymásban a jót fokozzák, egymásban a derékséget szolgálják, egyszóval nemcsak az égnek, de a földnek is jellemesebb, áldozatosabb, első osztályú polgárokat neveljenek a szeretet kapcsán. (**Szeder Ferenc** [szd]: Mi lesz a másodosztályúakkal?)

²¹⁷ A magyar büntetőtörvénykönyv

A második, amit kérek az igazságügy-miniszter úrtól, az, hogy vonja vissza azt a kijelentését, hogy az ember nem parancsolhat ösztöneinek. Ha ő ezen az állásponton van, akkor nem követelheti meg azt sem, hogy ne domináljon az emberekben szabadon az uralkodási, a kapzsisági ösztön, aminek annyi szomorú ténye és következménye van.

Hivatkozom Huxley-ra, a nagyírú angol íróra, aki *Philosophia perennis* című művében a következőket mondja (*olvassa*): „A lélek képes a természetfeletti világot felfogni, nem a megismerésnek fizikai szokott eszközeivel, hanem belső látással. Minél erkölcsösebben él az illető, annál világosabb ez a belső látása.” (**Juhász István** [szd]: Ez a „Pesti Izé”-ből való?) Ez oly fokig igaz, hogy valóban megismerni a természetfeletti világot csak azok tudják, akik magukat tiszta lelkűvé, szerető szívűvé és lélekben szegénnyé tették. „Hogy miért van ez így” – mondja Huxley –, „azt nem tudjuk, de hogy így van, az tapasztalati tény”.

Tehát az ország érdeke ellen van az, ha mi szabadjára engedjük az emberi gyengeségeket azzal a megnyugtató tudattal, hogy önekik úgyszincs hatalmuk cselekedeteik felett.

Végül pedig ismételten arra kérem az igazságügy-miniszter urat, vonja vissza (**Juhász István** [szd]: Mindent vissza!) az 1946: XXIX. tc. 22. §-át²¹⁸, (**Juhász István** [szd]: Éljen Ottó!²¹⁹ – vagy mi van abban?) amely valótlan adatok beikkelyezését rendeli el a hatóságoknak adott esetekben. (**Szedor Ferenc** [szd]: Ezt is vonja vissza?)

Elnök: Képviselőtársunkat figyelmeztetem, hogy beszédideje lejárt.

Slachta Margit (pk): Kérem, hogy még csak a végkonklúziót elmondhassam. (**Lévay Zoltán** [msz]: Röviden a konklúziót! – *Közbeszólás a kommunista párton: Mindegy, hogy Lévay vagy Slachta!* – **Pászthory István** [msz]: Halljuk a konklúziót! Nem szabad türelmetlennek lenni! – **Szedor Ferenc** [szd]: Megadjuk a meghosszabbítást! – *Zaj.*) Az általános erkölcsi felfogásnak az elhanyaglása, az általános dekadencia (**Lévay Zoltán** [msz]: Ez az!) hozta az országot a mostani végtelenül veszélyes helyzetébe.

Ha a miniszter úr mint az igazságnak apostola, az igazságnak alkuatlan hívője lép fel, megmentheti az országot attól a veszélytől, amely fölötte mint Damoklesz kardja függ.

(*Zaj. – Egy hang a szociáldemokrata pártból: Mi van a karddal?*)

Elnök: Szíveskedjék beszédét befejezni. (*Halljuk! Halljuk! a szociáldemokrata pártból.*)

Slachta Margit (pk): Kérem, hogy mérlegelje azt, ami teljesen öreá alkalmazható, és amit Izaiás próféta mond (*Derültség és zaj a szociáldemokrata párton.*)

²¹⁸ Törvény a házasságon kívül született gyermek jogállásáról. Ezzel kapcsolatban lásd Slachta Margit felszólalásait 1946. október 4-én, december 3-án és december 4-én.

²¹⁹ Utalás Habsburg Ottóra.

– *Olvassa*): „Ha eltávolítod körödből a bilincset... ha kiöntöd az éhezőknek lelkedet és a gyötrelmes lelket betöltöd: föltámad a sötétségben világosságod, és a sötétséged olyan lesz, mint a dél. És nyugodalmat adsz neked az Úr mindenkoron, és betölti lelkedet fényességgel... és leszel, mint az öntözött kert és a vízforrás, melynek vizei nem apadnak el. És fölépíttetnek általad az évszázadok pusztaságai, és a régi alapokat föllábitod nemzedékről nemzedékre, és kerítés építőjének fognak hívatni, és az utak nyugalom szerzőjének.”

Ha az igazságügy-miniszter úr emellett tesz vallomást, megmentheti az országot, és ez esetben boldogan megszavazom az igazságügyi költségvetést. (**Lévay Zoltán** [msz]: így azonban nem!)

FELSZÓLALÁSOK AZ 1946/47. ÉVI
ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉS VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI
TÁRCÁJA RÉSZLETES TÁRGYALÁSA SORÁN

Nemzetgyűlési Napló 1945. VI. kötet, 1947. február 27. – 1947. március 19.
110. ülés, 1947. március 13.

Az állami költségvetés törvényalkotási eljárása során a büdzsé tárgyalása a költségvetésről folytatott általános vita lezárása után egy-egy tárca költségvetésének általános és részletes megvitatásával folytatódott. A részletes tárgyalást címenként folytatták. A vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetését B. Farkas Ferenc, parasztpárti képviselő terjesztette elő a nemzetgyűlés 109. ülésén, 1947. március 12-én, amelyhez ugyanaz napon megtörténtek az általános vita hozzászólásai. Slachta Margit a tárgy részletes vitája során 1947. március 13-án szólalt fel a 2., 3., 4. és 5. címekhez.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Mostani tárgyunk nagyon is komoly, fontos és döntő az ország újjáépítésének szempontjából is. Ezért sajnálom, ha olyan kitérőkbe csúszunk, és olyan részleteket hozunk ide, mint amelyek igen t. Kondor képviselőtársam felszólalásának zömét alkották, mert például, ha egy tanár azt ajánlja a gyermek továbbtaníttatása érdekében, hogy változtasson vallást, az semmi esetre sem bizonyíték, hiszen az ellenpéldákból szintén tudnánk sorozatokat felhozni. (**Justus Pál** [szd]: Azért kell a lelkiismereti szabadságot biztosítani!) Nem erről van szó; ilyen csatározások folynak az egyes újságok között is. Gyarlóság mindig volt, meg nem értés, szűk horizontúság mindig előfordult. Nem arról van most szó, hogy egyesek a dolgokat félreértve mit tesznek.

Itt sokkal lényegesebb dolgokról van szó, és azt hiszem, hogy a gyorsan futó időt ezeknek a kérdéseknek a tárgyalására kellene felhasználni. A magam részéről ilyen általános értelemben szeretnék a címhez hozzászólni. (*Halljuk! Halljuk! a szabadságpárton.*) Mindenekelőtt kiemelem azt, hogy a kultuszminisztériumnak éppen úgy, mint az igazságügy-minisztériumnak, amint már az igazságügyi tárca vitájában említettem, kulcspozíciója van.

Azt mondtam, hogy az igazságügy-minisztérium a jogot, az igazságot, az igazságosságot képviseli. Azt kell képviselnie nemcsak saját tárcája keretében, hanem az egész vonalon. Régi mondás szerint valóban áll az, hogy a jogban, a jogalkotásban benne van az erkölcs is – (**Farkas Imre** [kp]: És a botbüntetés is!) Kedves képviselőtársam, ha felfogná, hogy milyen nagy dolgokról van szó, akkor papagájszerepével felhagyna. (**Némethy Jenő** [msz]: Kicsit udvariasak lehetnének! – **Zaj**. – **Vásáry István** [msz]: Boldogok a lelki szegények! – **Juhász István** [szd]: És a hülyék is! – **Vásáry István** [msz]: Ne mutatkozzék be folyton!

Ne mondja a nevét! – *Zaj.*) –, kifejezést ad a vallásnak is. Már az a gondolat, hogy létezzék vallástól független jogrendszer és főképpen erkölcsiség, a modern pogány szellemiség eszmei szörnyszülöttje. Ilyen nincs!

De a kultuszminisztérium az igazságügy-minisztériummal szemben, hogy úgy mondjam, centrális kulcspozícióban van, hiszen hivatása, hogy az ország szellemiségét, erkölcsiségét, lelkeségét szolgálja, tehát az ország szellemiségének és erkölcsiségének fellelvára.

A kérdés itt az, hogy miért támadják ilyen erősen? Világos: két világnézet ütközik, a transzcendentális és a materiális. És amikor ez a támadás a vallásosság ellen megindul, lehetetlen nem gondolnunk Moór Gyulának a demokráciáról szóló tanulmányára, amelyben azt mondja, hogy a demokráciának két örvénye van: az anarchia, melyben mindenki érvényesíteni akarja azt, amit elgondolt, és a diktatúra, melynek esetében egyes személyek vagy egyes osztályok jogelvek megtagadásával és programok megtagadásával érvényesíteni akarják a maguk akaratát. Az osztálydiktatúra is a zsarnokságnak egy formája, ugyanúgy, mint az egyéni. (*Egy hang a kommunista párt soraiból: És mégis fenntartották.*)

Minden zsarnokság tulajdonsága, jellemző vonása többek közt a féltékenység. Nemcsak a látható, földön járó hatalmakkal szemben féltékeny a zsarnokság, hanem a legnagyobb hatalommal, az Úristennel szemben is. (**Gyurkovits Károly** [szd]: Nincs vele semmi bajunk!) Féltékeny, zavarja őt az Úristen léte. Miért? Mert a vallás jellemeket nevel, erkölcsiséget követel, szabályokat állít, törvényeket ad a lelkiismeretnek. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párt soraiból: Az állam is ezt teszi!*)

A diktátor, az egyéni zsarnok, vagy az osztályuralmi diktátor, (*Egy hang a szociáldemokrata párt soraiból: Ez a felekezeti sovinizmus!*) a pártparancs-rendszer-nél készséges, engedelmes szolgákat keres, akiknek nincsenek lelki gátlásai, akik minden rendelkezés, minden program végrehajtására készek. (**Kondor Imre** [pp]: Azt tetszik képzelni, hogy ez jobban hozzátartozik a címhez, mint amiket és mondtam? – **Némethy Jenő** [msz]: Legyen udvarias, professzor úr! Úriemberek vagyunk!) Éppen ezért dekadens korokban megindul az Úristen ellen a támadás. Ezt mondván, egyáltalán nem beszélek a katolikus egyház szempontjából, hanem minden hívőnek, evangélikus, protestáns, unitárius, zsidó hívőnek, minden istentisztelő, minden Istent hívő embernek szempontjából beszélek.

Felhívom a t. baloldal figyelmét arra, hogy amikor a vallást támadják, a folyamatos emberi történelmi drámában a legelcsépeltbb szerep eljátszására vállalkoznak, mert amióta államok léteznek – amint mondtam –, korrupció és dekadens korokban mindig megindult ez a támadás avval a láthatatlan Hatalommal szemben, amelynek azonban sok hűség és többségben lévő katonája van.

Ha csak röviden áttekintjük a történelmet, látjuk, hogy már az asszírok üldözték a zsidó vallást; ott van a Makkabeus testvérek egyszerű története, ott van

a példa, hogy állottak ennek ellent. Ott van a római világhatalom, amelynek Nériói és Caligulái keze alatt háromszáz esztendeig véreztek a keresztények.

Ott van Franciaország. Amint 1789-ben kitört a forradalom, azonnal a vallás ellen támadt, (**Mónus Illésné** [szd]: Miért? Miért? Mindig van egy miértje!) sőt most a század elején, 24-ben is kivette a hitoktatást a szerzetesek kezéből. Ott van az angol történelem VIII. Henrikje. Miféle üldözést kezdett a katolikus vallással szemben! (**Fischer József** [szd]: Most egy kicsit az inflációról tessék előadást tartani!) Vagy pedig ott van mindenekfelett a hitlerizmus, amely vad örülettel próbálta kipusztítani az emberekből a lelkeséget, (**Kondor Imre** [pp]: Ez egyoldalú történelmi szemlélet!) felállítva egy olyan istenséget, amely senkinek se legyen alkalmatlan, senkinek útjába ne álljon. Éppen a hitlerizmus volt az, amely kitermelte azt a vad gondolatot, hogy van vallástól független erkölcs, vagyis megengedte, hogy a hívők imádkozzanak, ájtatoskodjanak vasárnap, de jaj volt nekik, ha az állampolgári élet bármely területén érvényesíteni akarták volna azt az erkölcsöt, amelyet a vallás tanít. A sor végén látjuk Oroszországot, amely szintén megkísérelte a vallás kiküszöbölését. (**Kondor Imre** [pp]: Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket e földön!)

Az áttekintés egyáltalán nem volna teljes, ha a kísérletek eredményéről elefejtkeznénk. (*Padányi Gulyás Béla* [kg] *közbeszól.* – **Némethy Jenő** [msz]: Még Padányi is akar valamit! – **Juhász István** [szd]: Csak Némethynek lehet? Alkaloida és egyebek! – **Némethy Jenő** [msz] *gúnyosan*: Elmegyek Zalaegerszegre még egyszer fejtágításra!) A régi római világbirodalom háromszáz év múlva az Augustusok személyeiben átvette, államvallássá tette a háromszáz éven át üldözött kereszténységet. A franciák forradalmuk elcsendesedése után visszatértek a valláshoz, ahogy a XIX. századi egyházüldözés után pedig visszahívták kizárt szerzeteseiket. Londonban a Hyde Parkban, ahol a hithű papok és hívek kivégeztetése folytak, a javult század végén a kormány megengedte, (**Török Júlia** [szd]: És hol folyt az eretnekek kivégeztetése?) hogy egy szerzetesrend letelepedjék, és állandóan engeszteljen azon a helyen, ahol annyi hívő ember vére folyt. (**Fischer József** [szd]: Mindenki ott imádkozik, ahol akar!) Az angol alkotmány 1910-ben törölte az angol király esküjéből azt, hogy üldözni fogja a katolikusokat. És hol van Németország, amely hadat üzent minden erkölcsnek és az egy igaz Istennek is?

Ezt a kis áttekintést Oroszországgal fejezem be. Nemrégiben egy társaságban, ahol külföldiek is voltak, a társaság egyik tagja egy cirill betűkkel nyomtatott orosz könyvet mutatott, amely az istenellenesek ligájának katekizmusa volt. A vendégek közt jelen volt egy diplomata, aki nemrégén jött Moszkvából. Teljesen tudott oroszul. Kezébe vevén a könyvet, kereste a megjelenési dátumot, és azt mondta: nem lehetséges, hogy ezt mostanában nyomtatták, hiszen 1935-ben Lenin már megtiltotta, hogy vallásellenes könyveket jelentessenek meg. (*Derültség a szociáldemokrata és a kommunista párt soraiban.*) Kérem, ha nem igaz,

méltóztassanak bebizonyítani. Én állítom. (*Felkiáltások a kommunista párton: A halála után? – Egy hang a szociáldemokrata párt soraiban: 1935-ben már régen halott volt!* – **Némethy Jenő** [msz]: Sztálin volt! – **Kondor Imre** [pp]: Kicsire nem nézünk!) Tévedtem: Sztálin. Állítom, hogy Oroszországban igenis tilos a vallásellenes könyvek kiadása. (**Kondor Imre** [pp]: Tetszik látni! Miért tetszik akkor félni?!) Nem félek, tisztán csak arra akarom felhívni a t. baloldal figyelmét, (*Zaj. – Hegyemei Kiss Pál* [msz]: Petőfi Sándor írta róla!) hogy érdemes a történelem tanulságait levonni (**Hegyemei Kiss Pál** [msz] *Kondor Imre felé*: Tudja, hogy mit írt Petőfi némely professzorokról? – **Kondor Imre** [pp]: Igen!) és kár olyan harcokba bonyolódni, amelyek még nagyon sok szenvedést, nagyon sok veszteséget fognak az országnak okozni.

De t. képviselőtársaim, ami évezredekken keresztül nem sikerült az emberiségnek, az önöknek sem fog sikerülni (**Némethy Jenő** [msz]: Még a kisgazdapártnak sem!) ebben a szegény, nyomorult országban, és a végén az Úristen lesz a győztes. (**Kondor Imre** [pp]: De ki bántja magukat? Végre szabaddá akarjuk tenni a vallást!)

És amikor itt állunk a romok között, ennyi szenvedés közepette, akkor miért kezdünk bele egy ilyen egymás elleni harcba? (**Andrássy Dániel** [kg]: Nem kezdünk! Krisztus nevében követték el a világon a legtöbb bűnt, a demokráciának rendeznie kell ezt a kérdést! – *Helyeslés és taps a szociáldemokrata párton.* – **Némethy Jenő** [msz]: Andrássy az államférfi! – **Justus Pál** [szd]: Elég volt a vallás politikai kihasználásából!) Nem olyan módon kell rendezni a kérdést, hogy az egyházak ellen harcot indítanak, (**Justus Pál** [szd]: Senki nem hirdetett harcot!) és hozzá a demokrácia nevében, amikor éppen az egyház volt az, amely a demokráciát tulajdonképpen a földre hozta. (**Kondor Imre** [pp]: Akkor még nem is volt!) A magyar demokráciát nem azzal mentjük meg, ha az Úristent ki-zárjuk az államélet területeiről.

Befejezem felszólalásomat. Amikor minden okunk megvan arra, hogy összefogva építsünk, akkor ne akarjunk meddő harcokban és még több szenvedést okozva éppen a mindegyikünk felett levő Hatalom ellen küzdelmet indítani, az ellen a Hatalom ellen, amelynek segítségével, egyes egyedül az Ő segítségével lehet megoldani az ország súlyos helyzetét, és visszavezetni a boldogulás útjára. (**Kondor Imre** [pp]: Krisztust ne tessék azonosítani a klérussal! – *Zaj.*)

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A 3. cím az általános iskolákról szól. (**Ragó Antal** [kp]: Beszéljen már a botbüntetésről is!)

Elnök [Kéthly Anna]: Kérem a képviselő urat, tartózkodjék a közbeszólástól!

Slachta Margit (pk): Arról majd a képviselő úr lesz szíves beszélni. Egyébként a botozást nagyban gyakorolják önök. Gratulálok, hogy ilyen emléket állít saját

magának a nemzetgyűlés naplójában, mert jövő nemzedékeik fogják olvasni, hogy akkor, amikor arról beszélünk, hogyan neveljük az ország jövő nemzedékét, ön átvette a másik párttagtól papagájszerepének a folytatását. Gratulálok.

Az I. címnél felszólalásomban arra mutattam rá, hogy a kultuszminisztérium körül folyó harcnak egyik motívuma az, hogy a diktatúrára törekvő tényezők feltételek arra, akit maguknál nagyobb hatalomnak éreznek, az Úristenre. Megmondom az indokát is: *(Derültség és közbeszólások a szociáldemokrata párt soraiban.)* lelkiismereti gátlások nélküli tömegeket akarnak kezükbe kapni, ezért akarják a tömegeket az Úristentől távolabb vinni.

Losonczy igen t. képviselőtársam²²⁰ tiszteletreméltó őszinteséggel jelentette be, hogy a vallásoktatás fakultatív vá tetele a kommunisták részéről egy szerény és csak kezdő lépés, a folytatása majd következik. Ez kétségtelenül az lenne, hogy az egész oktatást kiveszik az egyházak kezéből, és az állam hatáskörébe helyezik át. Ezt a kérdést, melyet szerénynek minősít, őszinte nyilatkozata értelmében további akciók fognak követni. A kérdést az első lépésnek mondja, pedig ez már a második. Az első lépés megtörtént tavaly január 31-én, amikor az államforma megváltoztatását szavazta meg a nemzetgyűlés. *(Nagy zaj és közbeszólások a szociáldemokrata párt soraiban. Ugyanott egy hang: Fáj magának?)* Hogyne fájna nekem, ha nem fájna, nem mondanám. *(Zaj. – Az elnök csenget.)* Az, hogy királyság legyünk-e vagy nem, csak az egyik kérdés volt. Ennél sokkal mélyebben járó és sokkal döntőbb indítók az volt, hogy a Szent István-i szemlélettől, vagyis a vallásos szellemtől **(Juhász István [szd]: A szellemeket hagyjuk.)** szakítsák el az országot, és vezessék arra az útra, amelyet Losonczy képviselőtársunk most olyan őszinteséggel előre jelez. *(Az üléstermet megrázza a dunai jégrobbantás. – Juhász István [szd]: Itt a szellem! Csak emlegesse a szellemeket! – Derültség.)* Világos, hogy minden irányzat hódítani akar, és nevelni akarja a jelen generáció soraiban a maga szukreszcenciáját.

Az a generáció, amely vallásos alapon nevel, éppen úgy egy meghatározott embertípus, egy ideál felé néz, mint ahogyan a materialista világnézet hívei is. A vallásos irányzat nevelői az ilyenféle típusvonásokat akarják az általuk nevelt nemzedékek lelki arcán megrajzolni és kifejezésre juttatni. Először is ráállítják őket a transzcendentális alapra, azután erősen hangsúlyozzák az elvhűséget, a jellemet, eléjük állítják az abszolút értékeket, tekintetüket ráirányítják örök távlatokra, amelyekhez a viszonylagos dolgok mérendők, és amelyeknek azok alárendelendők. A nagylelkűség, az önzetlenség, nem utolsósorban az igazmondás szerepel ezen nevelési programban. Ez megkívánja neveltjeitől, hogy tanuljanak meg önmaguknak parancsolni, vallják az jogelviséget, vagyis tiszteljék másoknak a jogát; ne az erőviszonyokra bízzák azt, hogy kinek van igaza, hanem

²²⁰ Lásd Losonczy Géza.

a tartalmi igazságra. Ez az irányzat tanítja neveltjeit arra, hogy különbséget tegyenek a jó és a rossz között. Ráirányítják figyelmüket saját magukra. Hiszen az ember önmagát olyan kevéssé ismeri. **(Döbrentei Károlyné [kp]:** Az nagy baj!) Ráirányítja pedig a lelkiismeret-vizsgálat által és azzal, hogy ha rosszat tett, ha botlott, ha gyenge volt, lelkipásztora előtt vádolja magát, tagadja meg a közösséget arosszal. **(Döbrentei Károlyné [kp]:** Ezzel minden meg van bocsátva!) A vallásos nevelés evvel nagy alakítóhatás alá veszi az ő neveltjeit. Állandó küzdelemre állítja be őket, elsősorban nem a többiek, hanem saját gyengeségei ellen. Tisztelt képviselőtársaim, milyen gyönyörű, lendületes munka folyhatna itt, ha tisztelnék egymásban a jóakaratot, amellyel a haza ügyét szolgálni akarjuk, és ha nem akarnánk mindig egymás ellen dolgozni, hanem összefognánk, és együtt dolgoznánk! *(Zaj a szociáldemokrata párt és a kommunista párt oldalán. – Az üléstermet ismételten megrázza a dunai jégrobbantás. – Juhász István [szd]:* Ne emlegessük a szellemeket! – *Zaj és derűltég. – Az elnök csenget.)*

Ezt az embertípust, a valláserkölcsös alapon nevelt embert az Egyház az Úr-istenhez kapcsolja, miután az ember annyira gyenge, hogy saját maga nem bírja legyőzni gyengeségét.

A materialista nevelésnél, természetesen az iskolában is, nem ez áll a tanító előtt. Először is elvonatkoztat az egész láthatatlan világtól, *(Zaj a szociáldemokrata párt oldalán.)* a transzcendentálistól. Elszakítja az embert az örökkévalótól, az abszolúttól. Az ilyen pusztán természeti ember önmaga ellen nem bír küzdeni, mint ahogyan ezt a házasságon kívül született gyermekekről szóló törvényjavaslatnál is képviselőtársaim egymás után megállapították – ideértve az igazságügy-miniszter urat is. *(Ellenmondások a szociáldemokrata párton.)* Megállapították, hogy determináltak az emberek. Kinek milyen a természete, kiben milyen indulatok vannak, abban az irányban és annak megfelelően kell cselekednie. **(Szabó Piroska [kp]:** Ezt senki nem hallotta, csak a képviselő! – **Török Júlia [szd]:** Élénk fantáziája van a képviselőnőnek!) Már jelszavakban is, de a gyakorlatban még inkább nagyon sokszor érvényesítik az erőszak elvét a jogelvek helyett. Nem zavarja őket az sem, ha programjukkal ellentétes a politikai vonalvezetésük, *(Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán: Mi ez? Mesék a materializmusról?)* ha saját életük gyakorlati ellentmondásban van elveikkel **(Szabó Piroska [kp]:** Ebédeltetési akció utáni mesék!)

A két irányzatot összehasonlítva látjuk, hogy a valláserkölcsi nevelés mind az iskolában, mind a polgári életben sokkal nagyobb igényekkel lép fel neveltjeivel szemben. **(Gyurkovits Károly [szd] gúnyosan:** Géppisztolyt adjunk a gyerekek kezébe, ez a valláserkölcsös elv! Tiszteljük az ilyen valláserkölcsöt! – *Zaj.*) Egyes példákat erre is, arra is mindkét oldalról felhozhatunk. Akadnak jogtisztelő emberek abban a pártban is, amelynek jelvénye az ököl, a pöröly, és vannak laza emberek a jobboldaliak között is, de én nem az egyes emberekről, hanem az irányzatról, az elvi törekvésről, a hivatalos célkitűzésről beszélek. **(Török Júlia [szd]:**

Eddig még semmit sem hallottunk a tárgyról! A címhez! Az általános iskoláról szeretnénk hallani! – *Zaj. – Az elnök csenget.*) Nagyon jól tudjuk a sportéletből is, hogy ha az ember célt akar érni, akkor magasabbra kell céloznia, hogy odataljon.

Elnök: Képviselőtársam, a cím az általános iskolákról szól. Méltóztassék a tárgyhoz közeledni! (*Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán: Tudniillik rossz felé tetszik célozni!*)

Slachta Margit (pk): Az államnak tehát nem érdeke, hogy az általános iskola olyan embertípust neveljen ki, amely önmagától annyival kevesebbet kíván, amely nem rendelkezik azokkal az erővel, amelyeket neki a vallásérkölcsi oktatás nyújt. (**Döbrentei Károlyné** (pk): Mindenki a saját lábán álljon!) Igen, a magam tapasztalatából tudom, hogy vallásérkölcsi életem saját gyengeségeimmel szemben milyen erőforrásokat nyit meg. Boldog lennék, ha mindenki felismerné azt, hogy milyen sokat jelent ez az ember életében. Az állam szempontjából nagy különbség, hogy polgárainak tömegét vajon ilyen vagy olyan emberek alkotják-e. (*Zaj.*)

Nagyon sokszor történik itt hivatkozás a többi államokra. Engedjék meg, t. képviselőtársaim, hogy utaljak például Amerikára, ahol az állami iskolákban a tanórak keretén belül nincs vallásoktatás, és mégis most vetik fel a kérdést, hogyan kellene azt bevezetni. (*Úgy van! a szabadságpárt oldalán.*) Vagy vegyük például Angliát. Angliában 1943-ban benyújtottak egy törvényjavaslatot, amelynek bizonyos záradékai sérelmesek voltak a katolikusokra, mert a vallásos iskolákat ezek a záradékok másodrendűeknek minősítették. A katolikusok mozgalmat indítottak aziránt, hogy egyenjogúnak ismerjék el az ő iskoláikat. De ez a törekvés meglehetősen elszigetelt volt, mert hiszen Angliában a katolikuság minoritásban van. Így tehát nem remélhették volna, hogy eredményt érjenek el, mintha például, mondjuk, a mi országunkban lettek volna. Anglia azonban a valódi demokrácia országa, és annak ellenére, hogy egy kisebbség nyújtotta be a hitvallásos iskolák védelmére vonatkozó kérést, az angol kormány elég kedvezően intézte azt el, mert Anglia hisz a hitvallásos iskolák fontosságában. (**Török Júlia** [szd]: Ott sem közügy a vallás.) Ott nem is fenyeget az a veszély, hogy a vallásoktatást akár az alsóbb, akár a középső, akár a felső fokokon lépésről lépésre ki akarnák szorítani. Ellenkezőleg: nagyon is vallásossá akarjuk nevelni növendékeinket, nem is beszélve arról, hogy Amerikában a szövetségi parlament üléseit is imával kezdik. (**Száva István** [szd]: Most nem az angol, hanem a magyar költségvetést tárgyaljuk! Arról beszéljen!) Erről most nem beszélek, hanem az iskolai életéről. (**Száva István** [szd]: Általános iskola: ez a cím!) Az angol állami iskolákban is a tanulás a mindennapi istentisztelettel kezdődik. Ha már olyan buzgón járunk például a külföldi államokhoz, talán megszívlelendő, ha egy világhatalom ezt teszi.

De kérdezem, t. képviselőtársaim, minthogy itt arról van szó, hogy egy olyan típus nevelődjék ki az általános iskolákban, amelytől többet kívánunk, mint amennyit a marxista világnézet hívei kívánnak, nem kell-e megkérdeznünk önmagunktól, hogy nem engedjük-e érvényesülni ebben a fontos ügyben a természeti

embernek azt a sajátosságát, amely szerint a szegény irigyli a gazdagot, a rab a szabad embert, a szolga az urat, a rossz haragszik a jóra. (*Zaj a szociáldemokrata párt oldalán.* – *Egy hang ugyanott: Egyszerűen ne legyen úr és szolga!*) Kérem, az „úr” kifejezésnek kétféle értelme van, és a szolgaköntös alatt sokszor úribb lélek él, mint amilyen abban a szépen felöltözött emberben van. (**Török Júlia** [szd]: Még akkor is, ha irigyli az urat? Az irigység csúnya! – **Döbrentei Károlyné** [kp]: És bűn is! – **Mónus Illésné** [szd]: Alázatosnak kellene lenni!) Nem akarjuk tehát leszállítani azoknak törekvését és nivóját, akik a többet akarják egyénileg is és az állam szempontjából is az iskolával elérni. (*Zaj a szociáldemokrata párt soraiban.*) Ne akarjuk ezt akadályozni, hanem akarjunk mi is felemelkedni arra a nivóra, amelyet a valláserkölcsi nevelés és világnézet képvisel. (*Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán: A társadalmi igazságtalanságokat is az neveli ki?* – *Zaj a szociáldemokrata párt soraiban.*)

Természetesen ennek megvannak a feltételei: sok mindent áldozatul kell hozni, késznek kell lenni a többi állampolgár jogainak elismerésére, nem nyúlhatunk az erőszak eszközeihez, ami sok áldozattal és önlegyőzéssel jár, de az eredmény, az a nagyobb érték, amelyet a valláserkölcsi élet és nevelés nyújt. Ez nem játék, mert az „értékért értéket” törvénye áll fenn ezen a téren is. (*Közbeszólás a szociáldemokrata párt oldaláról: Ezért nem szabad politikai agitációra használni! – Felkiáltások: Lejárt a beszédidő!*) Igen t. képviselőtársaim, ne akarjuk a tömegek számára a valláserkölcsi nevelés hatását gyengíteni, mikor az államnak lelki és szellemi erőforrásai fakadnak belőle.

[...]

Hegyesi János jegyző (*felolvassa a 4. címet*).

Elnök [Kossa István]: Szólásra következik a feliratkozott szónokok közül?

Hegyesi János jegyző: Slachta Margit!

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Ez a cím foglalja magában a gyógyítva nevelő iskolákat, a nehezen kezelhető gyermekek iskoláit, a vakoknak és mindazoknak nevelését, akik nem százszázalékos emberek. Ezekhez tartoznak a gyengeakaratók, a kiegyensúlyozatlanok, egyszóval azok, akik majd egyszer később legtöbbször a börtönök lakói lesznek.

Végtelenül fontos előttem, hogyan határoz majd a nemzetgyűlés a vallásoktatás kérdésében, miért is én az összes címek anyagát csak ebből a szempontból tárgyalom. Generációk és generációk kialakulását dönti el az, hogy vajon mi embereket nevelünk-e belőlük, vagy egyszerű természeti lényeket, akik oly irányban járnak az élet útjain, amerre a szél éppen sodorja őket.

Az ezekben a csoportokba tartozó gyermekek legtöbbször olyan szülőktől származnak, akik a valláserkölcsi lélettől messze éltek, vagy pedig abban meggyengülve követték az ember fékezetlen természetét. Ezek a gyermekek könnyelmű,

dorbézoló esték és szomorú reggelek örökségét hordják magukban. Az állam nagy összegeket fordít nevelésükre.

Ez azonban a kérdésnek csak az egyik vonatkozása. Más vonatkozása az, hogy habár kétszeresébe, háromszorosába kerül az ilyen nehezen nevelhető vagy nem tökéletes szervezetű gyermek taníttatása, amikor nagy nehezen elvégezték iskoláikat, nem egyenértékű állampolgárok a többiekkel. Hiszen szegények nem is tehetnek erről, ők mások áldozatai, mások bűneinek szomorú örökségét hordozzák. Ezek a gyermekek legnagyobb részben azoktól a szülőktől származnak, akikről az igazságügy-miniszter úr beszélt, s akikről sajnálatosan azt állapította meg – ami igazán megbocsáthatatlan egy igazságügy-miniszter ajkáról –, hogy nincsenek bűnös viszonyok. Ezek a gyermekek legtöbbször ilyen családokból, ilyen kapcsolatokból származnak. Az állam természetesen nem tehet mást, mint hogy nagyobb áldozatok árán is nevelteti őket. Nagyon jól tudjuk például, hogy a nehezen kezelhető és lassú felfogású gyermekek számára külön kis létszámú iskolákat állítanak be, ahol egy tanítóra 16–20 gyereknél több nem esik.

T. Nemzetgyűlés! Szó volt itt arról, hogy az egyházi, vallásos iskolákban 58 gyermek az átlagos létszám. Tudjuk, hogy ez nem ideális. De miért olyan nagy ezeknél a létszám? Azért, mert odaáramlanak a szülők, mert ameddig nem fogják karhatalommal megakadályozni és terrorral befolyásolni, (**Fischer József** [szd]: Ne ijesztgessen!) addig a többség mindig vallásos iskolákba fogja adni gyermekeit.

Ezeknek a szegény gyermekeknek személyében is nagy és szomorú bizonyítékot látok arra, hogy a minél intenzívebb vallásoktatás nem mellőzhető, és azt gyengíteni nem szabad. Utaltam már arra, hogy ezek a gyengeakarató és kiegyensúlyozatlan gyermekek, akik ilyen szomorú örökséggel jönnek a világra, a legtöbbször megismerkednek a börtönnel. Förster, akire egy alkalommal már hivatkoztam, azt mondja: Azok, akik a valláserkölcsei életet nem veszik elég komolyan és nem tulajdonítanak annak fontosságot, kérdezzék meg a börtönben lévőktől, vajon az esztétikai szépnek vagy a gyakorlati hasznosságnak kérdése képes volt-e őket csak egy bűnös cselekedettől is visszatartani? Azt fogják felelni, hogy nem, mert az ember igenis rá van utalva arra, hogy lelkiileg neveltessék, és lelkiileg erősítsék önmagával szemben.

A vallásoktatás fakultatívvá tételével csak szaporítjuk majd ezeknek az iskoláknak szükségességét, és szaporítjuk a nem százszázalékos állampolgárok számát. Végtelenül sajnálom, hogy bármennyire is argumentálunk tárgyilagosan az életből vett példákkal, mégis olyan sokan vannak, akik azt mondják, ők ezt nem tudják megérteni, vagy – amitől én nagyon félek – pártérdekekből, mellék-szemponctokból, alanyi indítóokokból nem akarják elfogadni.

Nevezetes Voltaire-nek, a híres istentagadónak ez a kijelentése: Ha Jézus Krisztus előttem művelne csodákat és támasztaná fel a halottakat, akkor sem hinnék neki; és nem hinnék neki még akkor sem, ha ebbe az ellenállásomba

belezavarodnám, ha akkora energiát kellene abba befektetni. (**Fischer József** [szd]: Kitűnő szellem volt!) Hát az Úristen óvja meg a nemzetgyűlés minden tagját (**Fischer József** [szd]: Voltaire-től talán?) attól, hogy ilyen lelkiállapotba jusson, (**Fischer József** [szd] *gúnyosan*: Szegény Franciaország!) mert az ország issza meg ennek a levét, és azok a gyermekek, akiknek sorsáról most döntünk.

T. Nemzetgyűlés! Folyton hallunk arról beszélni, hogy nincs elég pénz azoknak a költségeknek a fedezésére, amelyekre gyermeknevelés, oktatás céljából szükségünk van, halljuk a szörnyű adókat, tudjuk a nagy terheket, nagy gondokat, vajon tudunk-e népünknek földi paradicsomot adni. Nem tudunk. Akkor, amikor Magyarország még tejjel-mézzel folyó boldog ország volt, a t. baloldal részéről sokszor lehetett hallani, hogy hagyjuk a papoknak a túlvilági mennyországot, amelyet kínálnak, és amellyel biztatják a híveket. Ma azt kell mondanunk, hogy még viszonylagos földi paradicsomot sem tudunk nekik adni. De van az országnak sok olyan polgára, aki azt mondja: „Ha már mindenemet elvették, ne vegyék el gyermekeim szellemiségét, lelkiségét.” Valóban, miért akarják ezt tőlünk elvenni?

Folyton hangoztatjuk a demokráciát. A demokrácia alapelve az, hogy mindenkinek becsületes meggyőződése érvényesülhessen. (*Egy hang a szociáldemokrata párton: Hát akkor miért támadja Voltaire-t?*) Egy alkalommal külföldiek társaságában történt a következő eset. Az egyik ember azt mondta a másiknak, aki más pártállású volt, mint ő: „Gyűlölöm a maga álláspontját és meggyőződését, de meg tudnék halni azért, hogy joga legyen a meggyőződéséért alkotmányosan dolgozni és azt alkotmányosan érvényesíteni.” Ha már semmit sem tudunk adni a polgártársainknak, ha már minden elveszett számukra, akkor legalább ezt a vigaszt, ezt az erőforrást hagyják meg nekik. Ha ők megelégednek azzal, hogy legyen lelki békéjük, Istennel való kapcsolatuk, és ha ők igenis hiszik és remélik azt, hogy a küzdelmeknek, a szenvedéseknek és a könnyeknek ezen világa után egyszer elérnek egy boldogabb hazába, (*Egy hang a szociáldemokrata párton: Mindenki azt hiszi, amit akar!*) akkor ne sajnálják tőlük ezt, és ne szánják őket ezért.

Megterhelik a parasztot minden négy lábú jószágá után évi 60 forint közmunkaváltsággal, minden kiló cukron – ha jól tudom – 2,80 forint adó van, minden liter benzinen 1 forint 40 fillér, a háziuraktól pedig elveszik a házbér 80%-át adóba. Most halljuk, hogy a szőnyegek meg a képek adóztatására kerül a sor. Maholnap már a lélegzetvételt is meg fogják adóztatni. Ilyen körülmények között lelkiismeretlenség még azt az egyetleneket is elvenni, ami nem kerül pénzbe, ami nem terheli a költségvetést, és ami igenis minden egyes embernek természetes joga, hogy tudniillik követhesse a saját meggyőződését, (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton: Ki akarja elvenni? – Zaj.*) és gyermekei számára biztosítsák a vallásnevelés. Nem szabad a demokrácia nevében ezt elvennünk tőlük. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton: Ki veszi el? Erről nem volt szó! Ezt belemagyarázzák! – Schiffer Pál* [szd]: Ezt álmodta!)

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! (*Halljuk! Halljuk! a szabadságpárt soraiban.*) Az 5. cím a líceumokkal és a tanítóképzőkkel foglalkozik, azzal az ifjúsággal, amely a jövőben hivatva lesz másokat tanítani és nevelni. Ennél a címnél szeretném kifejezni a vallásoktatás fakultatívává tételének végzettségét és a tankönyv-monopóliumot.

Többször hallottuk már, hogy a gyermek a szülőké. Ez teljes mértékben így van, amennyiben az Úristen rábízta a gyermeket a szülőkre, de mégsem határozhat a szülő a gyermek érdekében olyan kérdéseikben, amelyekhez a legtöbbször nem ért. Ha a szülő ilyen abszolút értelemben határozhatna a gyermek fölött, akkor miért nem bízta rá a magyar állam a szülőkre, hogy iskolába járatják-e gyermeküket, vagy nem. A falusi tanítók sokat tudnak arról beszélni, hogy tavasszal és nyáron mennyit kell harcolniuk a szülőkkal, hogy a gyermekeket iskolába küldjék. Sokkal egyszerűbb volna – ha a gyermek ilyen abszolút értelemben a szülőké –, hogy az állam ne szóljon ebbe bele: ha a szülőnek jó, hogy a gyermeke analfabéta legyen, ám legyen analfabéta! Vagy pedig bízunk akkor rá a szülőkre, hogy a gyermek tanuljon-e számtant vagy természetrajzot vagy alkotmánytant stb. Vagy pedig, ha a gyermek beteg és a gyermek ilyen abszolút értelemben a szülőké, gyógyítsa a szülő, és ne forduljon orvoshoz, (*Közbeszólások a szabadságpárt soraiból: Egy líceumi orvoshoz! – Derültség.*) vagy ha operációra van szükség, operálja meg a szülő, és ne a sebészorvos. (*Közbeszólások a szabadságpárt soraiból: A líceumi sebészorvos! – Derültség.*)

Tehát az első válasz arra, hogy a szülők határozhatnak-e arról, hogy a gyermek tanul-e hittant, vagy nem, az, hogy a szülő ilyen értelemben nem abszolút autentikus, és ez nem bízható rá, mert sok esetben nem tudja megítélni, hogy gyermekének mi az érdeke.

A másik dolog, amit többször hallottunk, hogy a gyermek határozza majd meg, hogy jár-e hittanra vagy pedig nem, amikor felnőtté lesz. Akkor, ha akarja, tanuljon. Nagyon jól tudjuk, hogy ez felnőttkorban már késő, a zsenge gyermekkorban azonban még kész arra, hogy befogadja az igazságokat, a gondolatokat. Méltóztassanak megkérdezni a kisgazdától, lehet-e egy fát kifejlett korában oltani, (**Belső Gyula** [pk]: Nem lehet!) lehet-e egy fát tíz- vagy húszéves korában hajlítani? (**Belső Gyula** [pk]: Nem lehet! Elszárad a fa is!) Éppígy lehetetlen felnőttkorában tanítani azt a gyermeket is, akit éppen zsenge korában, amikor kezd benne az ember bontakozni, alakulni, minden támasz és minden eligazítás nélkül hagytunk. Mire odakerülne, hogy határozzon arról, hogy akar-e vallást tanulni, már annyi rombolás megy végbe lelkében, hogy többé már semmi fogékonyság, semmi vágy nincs benne a vallás iránt. Ellenkezőleg, örül, hogy nem érzi annak korlátait és a lelkiismeret esetleges szemrehányásait. Ha meglelt korban kezdenők csak a vallásoktatást, ez ugyanolyan volna, mintha azt mondanók, hogy kezdjen

a gyermek csak meglelt korban enni. Mire aztán húsz- vagy harmincéves korában, enni kezdene, addigra már régen éhen halna.

A zsenge korban van szüksége a gyermeknek arra, hogy erkölcsi fogalmakat oltsanak bele, hogy megkülönböztesse a jót a rossztól. Sajnos, a mi korunknak elég alkalma van azzal az embertípussal találkozni, amely sem a jót, sem a rosszat kiskorában nem hallotta, amely azon a gondolaton nevelődött fel, hogy nemcsak Isten nincsen, hanem még jó és rossz sincsen, ezek pusztá elképzelések, pusztá fogalmak, és így nem létezik az, hogy valami szabad vagy nem szabad, hanem csak az, hogy lehet vagy nem lehet. Hogyan kezdhetnők akkor tanítani az ilyen embert?

Papp György képviselőtársunk felemlítette, hogy a múlt évek emberüldözése alatt éppen az egyháziak voltak azok, akik az üldözöttek védelmére keltek. Zárókban, a szerzetesrendekben százsámra voltak a menekítettek. T. képviselőtársaim, engedjék meg, hogy erre a szempontra felhívjam az önök figyelmét. Ha gyengítik a polgárokban azt a hitet, amelynek erejével a nácizmussal, a hitlerizmussal szembeszállva, lelkük legmélyebb meggyőződésével embertársaik életének megmentésére keltek, akkor saját maguk alatt vágják a fát. Ne ringassuk magunkat abban a gondolatban, hogy a hitleri ragályt már kiforrtá magából a nemzet; ne gondoljuk, hogy ennek a hitleri pogányságnak a bacilusai már nem élnek elevenen nagyon sokakban. **(Hajdu Ernőné [szd]:** Sajnos látjuk! – *Egy hang a szabadságpárton: Csak más színben!*) Mi ellensúlyozhatja ezt? Csakis a vallás, az a mély meggyőződés, amely felebaráti szeretetre kötelezi az embert. És ha a körülmények egyszer majd úgy fordulnak, hogy megint felborul az egyensúly, akkor, ha valóra válik az, aminek bekövetkeztétől sokan tartanak, ha felfordulásba viszik a politikai életet azok, akiknek most a kezében van, és újra szükség lenne életük megmentésére, másodszer nem fogják őket erre késznek találni. Nagyon könnyen visszafelé sülnhet ez a fegyver. Higgyék meg, hogy a vallásból vett motívumok voltak az egyedüliek, amelyek arra indították a magyarok ezreit, különösen a szerzeteseket, de minden vallásos embert, hogy Gestapóval, belső nácikkal, külső nácikkal szembeszálljanak. **(Fischer József [szd]:** Nagy tévedés! – **Hajdu Ernőné [szd]:** És az emberi érzés, nem?)

És kérdezem azt, hogy a szerzetesek, szerzetesrendek meggyőződéssel az üldözöttek védelmére keltek, azt most azzal viszonyozzák, hogy elveszik tőlük a fiatal generáció vallás erkölcsi nevelésének lehetőségét, melyért anyagi érdekek nélkül, tisztán hivatásukat követve élnek. Valóban nem érdemelnék ezt meg, és maguk ellen fordítanak egész népünket is. A nép a nyomort is könnyebben tűri, mint azt, hogy elvegyék vallási szabadságát, mely neki még anyagi érdekeknél is drágább.

Ezek volnának azok a gondolatok, amelyeknek megszívleését, megfontolását kérem a nemzetgyűlés minden tagjától, és kérve kérem a kisgazdapárt vallásos meggyőződésű tagjait, gondolják meg, hogy mi az, amit most passzív magatartásukkal veszni hagynak. Ez nagy dolog, nagy érdek, és ha a jövő különböző fordulatai közt nem marad meg az erkölcsi erő és tőke, amely vallásos nevelés

mellett az emberi lelkekben benn van, akkor az Isten óvjon meg minket attól, ami ebben a sokszor megrendült és tönkretett országban be fog következni! (*Úgy van! Úgy van! a szabadságpárt és a kisgazdapárt oldalán.*)

A másik kérdés, amelyről szólni akarok, a tankönyv-monopólium kérdése. Arról van szó, hogy úgy az elemi, mint a közép- és felső iskolákban be akarják vezetni az állami tankönyv-monopóliumot. Nagyon sajnálom, hogy a gyakorlati kivihetőség mérlegelése előtt már beviszik a köztudatba ezt a kérdést mint gyűjtőanyagot. Ez valóban ugyanúgy megelőzi az egymásutánt, a dolgok logikáját, mint ahogy annakidején még ágyúörgés közben felvetették a földbirtokosztást. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldalán: Nagyon helyesen!*)

Kérdem: Kiszámította-e már valaki azt, hogy hány vagon papír kell ezekhez a monopolizált állami tankönyvekhez? Megvan-e az a pénz, amely ezeknek a könyveknek a kiadásához kell, mivel azt is hallottuk hangsúlyozni, hogy ezeket majd ingyen vagy fillérékért fogják adni. Ebben az esetben az államnak kell a szükséges pénzt előteremtenie. Amikor a legszükségesebb dolgokra sincsenek összegek előirányozva, akkor sutba dobjuk a régi tankönyveket. (**Fischer József** [szd] *közbeszól.*) Említették, hogy a hitvallásos iskolák minduntalan változtatják a tankönyveket, és hogy ez hátrány. Hát mit akar most a t. baloldal? A meglévő tankönyveket sutba dobni, ahelyett hogy betennének néhány olyan kitévelt, amely most nincs a könyvekben. (**Fischer József** [szd]: Inkább ki kell irtani! – *Egy hang a kommunista párt oldalán: Falun még mindig az 1942-es tankönyvekből tanulnak nagyon sok helyen, amelyekben Hitlert dicsérik!* – **Lévay Zoltán** [msz]: Le kell ragasztani! – *Egy hang a kommunista párt oldalán: Azokat el kell dobni!* – **Lévay Zoltán** [msz]: Le kell ragasztani, át kell nyomatni őket! Ha maga tud adni papírt, csinálja! – *Egy hang a kommunista párt oldalán: A szellemet nem lehet leragasztani!* – *Zaj. – Halljuk! Halljuk! a szabadságpárt oldalán.*)

Más volna a helyzet, ha kiéreznők az általános törekvésből azt, ami itt-ott egyes baloldali felszólaló beszédéből kihangzott, hogy valóban a közügyet, valóban a közérdeket, valóban a nevelésügyet akarják szolgálni. De annyira előtérbe lép az egésznek a mozgató gondolata, (**Pászthory István** [msz]: A motorja! – **Fischer József** [szd]: Az ésszerűség szempontja. – *Zaj.*) a pártszempont, hogy a beho- zandó tankönyvek árnyéka már előrevetődik. Világos, hogy azért akarják ezeket a tankönyveket hozni – mint ahogyan hallottuk is, mégpedig csak első szerény lépésként –, hogy megneveljék az ifjúságot a materialista világnézet számára. Sőt, még ennél is többet akarnak: azt, hogy már fiatal korban az összes iskolák felhasználásával a pártpolitikának neveljék őket. Erről nem beszélek részletesen, csak úgy megemlítem (**Orbán László** [kp] *gúnyosan*: Sátáni gondolat! – *Egy hang a kisgazdapárt oldalán: Ez a sátáni maguktól!* – **Pászthory István** [msz]: Ez azután az!)

Kezembem van egy tanrend, amely máris megjelent, mielőtt az egységes tankönyvek megjelentek volna. Ezen a tanrenden az egyik sarokban az egyik

pártvezér férfiú arcképe látható. (**Némethy Jenő** [msz]: Rákosi Mátyás persze! – *Derültség a szabadságpárt és a kisgazdapárt oldalán.*) A címlapon egy szemüveges bácsi (**Lévay Zoltán** [msz]: Csak nem Szakasits?) rámutat a csillag-szalagos jelvényre, és ezt mondja: „Gyerekek, jegyezzétek meg jól, ez a kommunisták pártjelvénye!” (**Pászthory István** [msz]: Ezért kell a tankönyvmonopólium. – **Lévay Zoltán** [msz]: Ezért kell az egységes tanrend! – *Egy hang a szabadságpárt oldalán: Kik viszik be az iskolába a politikát? – Zaj. – Az elnök csenget.* – **Orbán László** [kp]: Az két évvel ezelőtt készült! – *Egy hang a kisgazdapárton: Annál rosszabb, ha kétéves!* – **Orbán László** [kp]: Az sem katasztrófa! – *Halljuk! Halljuk! a szabadságpárton.* – **Lévay Zoltán** [msz]: A tanrendre vagyunk kíváncsiak! – Elnök csenget.)

Ezen az oldalon ez a szöveg olvasható: „A ti jövőtöket építi a Magyar Kommunista Párt.” (*Derültség.* – **Pászthory István** [msz]: Szegény jövő! – **Fischer József** (szd): Minden párt ezt mondja!) Állítsanak fel kommunista iskolát, állítsanak fel szociáldemokrata iskolát, és én semmit sem fogok szólani, ha azokban ilyen tanrendek jelennek meg. De vajon ilyen legyen a minden iskolára nézve kötelező egységes tankönyv?

Nem is tudom kellőleg kifejezni, mennyire távol áll tőlem az a szándék, hogy kellemetleneket mondjak, csak azért, hogy kellemetleneket mondjak. Én könnyörögve kérem, (**Nagyiván János** [msz]: Nem szabad könnyörögni! – *Mozgás a szabadságpárton.*) hogy a mai nehéz körülmények között helyezzük a párt-szempontra arra a vonalra, ahova tartozik, a közérdeket pedig előbbre. Hiszen az világos, hogy mindenki a maga pártjának a szempontját akarja szolgálni, de történjék ez igazságosan. Példa gyanánt nézzék meg a kultuszminiszter úr leköszönését. Mondják meg kérem, tehetünk-e személye ellen valami kifogást? Nem volt pártember. (**Orbán László** [kp]: Bocsánat, pártember volt!) Szakember volt, a minisztériumnak és a köznevelésnek élt. (**Pászthory István** [msz]: Ez volt a hibája! – **Hegymegi Kiss Pál** [msz]: Becsülettel dolgozott!) Mi egyet nehezményezünk mint katolikusok; eddig csak általánosságban, a vallás érdekében beszéltem, most mint katolikus szólok.

Elnök [Kossa István]: Lejárt a beszédideje, képviselőtársunk.

Slachta Margit (pk): Rögtön befejezem a mondatomat. Azt az egyet nehezményezzük, hogy miután az egyháztól egymillió holdat vett el az állam, a miniszter úr nagyon keveset adott tulajdonképp az egyháznak, bizonyára azért, mert nem engedték, hogy többet adjon. Ha a minisztériumoknál az lenne az első szempont, hogy valaki mennyire hozzáértő, mennyire szakember, akkor Keresztury Dezsőt vissza kellene hoznunk a kultuszminisztériumba, ez az ország érdeke! Ezt kell tennünk, nem pedig kikeresnünk egy pártembert, akiről majd miniszterségének

harmadik napján (**Pászthory István** [msz]: Koalícióképes!) fel fogják olvasni, hogy ez meg ez meg ez van a rovásán. *(Egy hang a kommunista párton: Nem jó ajánlólevél, ha képviselőtársunk dicséri!)*

Én tehát a címet meg nem szavazom. Ezt a tanrendet pedig leteszem a Ház asztalára, hogy szomorú emlékül tegyék el az irattárba. *(Nagy taps a kisgazdapárton és a szabadságpárton, valamint a pártonkívüli képviselők soraiban.)*

FELSZÓLALÁS AZ 1946/47. ÉVI ÁLLAMI KÖLTSÉGVETÉSRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT TÁRGYALÁSÁN

Nemzetgyűlési Napló 1945. VII. kötet, 1947. március 20. – 1947. június 20.
123. ülés 1947. április 16.

Az 1946/47. évi költségvetés törvényhozási elfogadásának folyamata 1947. március 18-án indult meg, amikor Rácz Jenő kisgazdapárti pénzügyminiszter benyújtotta a javaslatot. A tervezethez tíz ülésnapon 32 képviselő szólott hozzá, Slachta Margit felszólalására 1947. április 16-án került sor. A benyújtott törvényjavaslatot a B-listázások helyzete, a hadirokkantak problémáinak megoldatlansága, a nyugdíjuktól megfosztott özvegyek helyzete miatt nem fogadta el.

Felszólalásának döntő részében azonban a törvényhozásban korábban megfogalmazott kérdésre válaszolva az egyházak, a szerzetesrendek 1938 és 1945 között a zsidóüldözések során kifejtett embermentő küzdelmeiről, az antiszemitizmus elleni fellépésekről és a Vatikánnak a II. világháború idején a faji üldözések elleni tevékenységéről beszélt. A költségvetési törvényjavaslatot a nemzetgyűlés 1947. április 22-én, a 126. ülésnapon fogadta el az 1947. évi XIV. tc. formájában.²²¹

Slachta Margit [pk]: T. Nemzetgyűlés! *(Halljuk! a szabadságpárt soraiban.)*
Még mindig elnézést kell kérnem, hogy csak halkán tudok beszélni, és azért nagyon megkérem t. képviselőtársaimat, legyenek erre tekintettel.

A költségvetési vita folyamán nagyon nagy anyag gyűlt össze, amellyel foglalkozni szerettem volna most a felhatalmazásnál. De mind előzőleg, mind pedig éppen a költségvetési vita során kétszer is feltettek egy kérdést a t. baloldal részéről, amelyre felelni kívánok, s ez olyan nagy anyag, hogy ezért elhagyom tervbe vett felszólalásom tulajdonképpeni anyagát, és erre fogok bővebben kitérni.

A tervbe vett anyagból csupán annyit említek meg, hogy teljesen csatlakozom Veress Anna képviselőtársam amaz álláspontjához, hogy a felhatalmazást megadni nem tudjuk. Csatlakozom ahhoz, amit a B-listázottakkal kapcsolatban mondott, amikor kifogásolta, hogy az ezektől nagyrészt jogtalanul elvett állásokba nem az üldözésből visszatérteket helyezték be, hanem olyanokat, akiknek arra az állásra semmi joguk nem volt, s ezenfelül még az eredeti létszámot 56%-kal fel is emelték. Csatlakozom ahhoz is, amit a nyugdíjasokról mondott, és azokról az özvegyekről, akikről régen meghalt férjeik magatartása miatt vonták el

²²¹ 1947: XIV. tc. *Magyar Törvénytár* 1947. 109–139.

a nyugdíjat. Csatlakoznom kell az ő állásfoglalásához azért, mert a mi erkölcsünk az özvegyek és árvák nyomorgatását, a munkások és szolgák bérének elvonását az égbekiáltó bűnök közé sorolja. Önmagában véve védekezhetik a kormány a nincstelenséggel, ha ezekkel a nyomorgatásokkal szemben ott nem lennének a műnyugdíjasok, akikről már szólottam az igazságügyi költségvetés vitája folyamán, és akiknek – ha úgy tetszik –, akár egyévi állami szolgálat után húszévi magánmunkát is beszámítanak a nyugdíjba. Ez a rendszer teszi olyan élessé és égbekiáltóvá a nyugdíjasok helyzetét, akik viszont nyomorgásra vannak kárhóztatva.

Különösen fájó probléma azonban a hadirokkantak helyzete, amire több utalás történt a költségvetési vita folyamán. Még jobban megdöbbenünk azonban, ha konkrétan vesszük vizsgálat alá, hogy mit is kapnak a hadirokkantak. A hadirokkantak jelenleg két csoportra vannak osztva. Nem a katonai rendfokozat szerint, hanem aszerint, hogy van-e érettségijük, vagy nincs. (**Milassin Kornél** [msz]: És a pártok szerint is lehet!) Az érettségivel rendelkezők az első osztályba tartoznak, a többiek a második osztályba. Az első osztályban egy 100%-os rokkant havi 110 forintot kap, gyermekei után pedig 15-15 forintot. A 75%-os rokkant havi 45 forintot és gyermekei után 8-8 forintot, az 50%-os rokkant pedig havi 20 forintot és gyermekenként 6-6 forintot. Mindegyik kategóriában a rokkant, ha négy vagy annál több gyermeke van, többletként kap még 2-2 forintot (**Milassin Kornél** [msz]: Igen fényes megélhetés ez!) Ha pedig az a 100%-os rokkant vak, akkor kap még 30 forintot, a tehetetlen rokkantak pedig 70 forint ápolási pótdíjat kapnak. A második osztályba tartozó 100%-os rokkantak 90 forintot kapnak és a gyermekpótlékot, a 75%-osok havi 35 forintot, az 50%-osok pedig – a szegénytől és a megütközéstől szinte nem is merem kimondani – havi 15 forintot. (**Milassin Kornél** [msz]: Mi nem ütközünk meg ezen!) Hát ha az özvegyek és árvák nyomorgatása, szolgák, munkások bérének elvonása égbekiáltó bűn, akkor mit mondjak erre az intézkedésre, amellyel az ország hadirokkantjairól gondoskodik, illetőleg nyomorba taszítja őket! Ők nem jókedvükből mentek a harctérre. Ha valaki nem akart volna menni, akkor golyót kapott volna. Nem lehet őket semmiképpen sem vád alá helyezni, mert hiszen menniük kellett.

Amíg tehát ilyen jelenségek fordulnak elő a költségvetésben, addig nem akarván részese lenni az ilyen égbekiáltó bűnök elkövetésének, a magam részéről a felhatalmazást természetesen nem adhatom meg. (**Milassin Kornél** [msz]: A mozik eltarthatnák az összes rokkantakat!)

Ezzel be is fejezem azt a részt – mivel rövidíteni akarok –, amelyet a költségvetésről direkté vázolni akartam. Most áttérek annak az ismét és ismét felhangzó kérdésnek a megválaszolására, hogy hol voltak a katolikusok és hol volt a katolikus egyház az üldöztetések éveiben, tehát 1939-től 1944-ig.

T. Nemzetgyűlés! A katolikus egyház már az ő mivoltában, tanításaiban is szemben áll minden pogánysággal, minden faji elmélettel. Tanítja, hogy az emberiség

egyetlen és felbonthatatlan család. Nincs tehát faji megkülönböztetés. Egy a menyeyei Atyánk, és mi az ő gyermekei vagyunk. Az egyház ezt a tanítását az emberi egyetemesség tanítására alapítja, erre alapítja az elidegeníthetetlen természetjogra vonatkozó tanítását. Elidegeníthetetlennek mondja az ember természetes jogait, melyeket a mi 1946: I. tc.-ünk²²² is elismer. Ezekről mondja, hogy elvehetetlenek, mert Istenkéz írta őket az emberi lélekbe. Tanítja az emberi méltóságot is. Ez került be a sanfranciscói alapokmányba²²³ a dél-amerikai reprezentánsok kívánságára. Ezt a méltóságot pedig abban látja az egyház, tehát a krisztusi tanítás, hogy az ember Isten gyermeke, halhatatlan életre hivatott, és lelkében magát az Úristent hordhatja, ha vele kapcsolatban van, és nem szakítja el magát tőle erkölcsi rosszassággal.

E tanítások folytán az egyháztörténelem lapjai telve vannak az egyház szembefordulásaival, amikor faji üldözések következtek be, melyeket mindenkor kárhoztatott. Így például a Nagy Konstantinhoz²²⁴ és a két Theodosiushoz²²⁵ írt pápai levelek teljesen kifejezték ezt, és ezt fejezte ki Nagy Szent Gergely pápa²²⁶ enciklikája.

De a Szentszék az idők folyamán ezt mindig megtette, és élesen figyelt arra, hogy Európában milyen tanítások kezdenek tért hódítani. Így felfigyelt a német fajelméletre is. Éppen ezért már megelőzően – tehát nem akkor, amikor az üldözések kitértek és az embertelenségek megkezdődtek –, hanem már 1928-ban, amikor ezek a tanok erőre kaptak, március 25-én megjelent az egyház hivatalos szervének, a Sancta Congregatio S. Officii-nek dekrétuma az egész világhoz intézve, amely a többi közt a következőket mondja (*olvassa*): „Róma legélesebben kárhoztatja az Isten egykor választott népe ellen való gyűlöletet, azt a gyűlöletet, amelyet manapság általánosságban antiszemizmusnak szoktak nevezni.”

1935-ben jelent meg XI. Pius pápa enciklikája. Amint tudjuk, az enciklikák latinul jelennek meg, és azokat mindig a kezdő szavakról nevezik el. Ezt az 1935-ben megjelent enciklikát a Szentatya betegen és sajátkezűleg írta német nyelven, mert egyenesen a német állapotok miatt, a németeknek írta. Ennek az enciklikának neve: „Mit brennender Sorge”²²⁷. Ebben azt mondja (*olvassa*): „Aki a fajt, a népet vagy az államot vagy az államformát, az államhatalom hordozóit

²²² 1946: I. tc. *Magyar Törvénytár 1946*. Budapest, 1947. 3–12.

²²³ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának elfogadására utal. Az ENSZ alapító szerződésének aláírására 1945. június 26-án került sor San Franciscóban.

²²⁴ Lásd Konstantin, Nagy.

²²⁵ Lásd Theodosius.

²²⁶ Lásd Gergely, Nagy.

²²⁷ XI. Pius pápa a német nyelvű enciklikát 1937. március 14-én írta, szövegét a nagyböjt V. vasárnapján hirdették ki. Magyar fordításban a *Nemzeti Ujság* 1937. március 24-i számában jelent meg: „A valóságot teljes súlyosságában állítjuk a keresztény világ elé”. XI. Pius pápa megrendítő szavakban tárja föl a német katolikusok sérelmeit és szenvedéseit. Hiteles közlés az enciklikáról!”

vagy az emberi közösség egyéb alapértékeit, amelyek a földi élet keretén belül lényeges és tisztelretelmű helyet foglalnak el, kiemeli földi érték sorrendjükből, és mindennek, még a vallási értékeknek is legfőbb zsinórmértékévé teszi és bálványimádóan isteníti, az felforgatja és meghamisítja a dolgoknak Istentől alkotott és megszabott rendjét. Az ilyen távol van az igaz istenhittől és e hitnek megfelelő életfelfogástól.” A továbbiakban ezt mondja (*olvassa*): „Ez az Isten szuverén hatalommal adta parancsait, amelyek függetlenek időtől, tértől, országtól és fajtól.” Továbbá (*tovább olvassa*): „Alapvető tény, hogy az embernek mint személyiségnek istenadta jogai vannak, amelyeket tőle megtagadni, megszüntetni vagy meddőségre kárhozthatni a közösségnek nincs joga.”

De folytatólag figyelemmel kísérve azokat az elméleteket, amelyekből annyi szörnyűség keletkezett, 1938. április 13-án a Szemináriumok és az Egyetemek Szent Kongregációja, amely szintén a Szentatya elnöksége alatt áll, Baudrillart²²⁸ bíbornok útján, aki a párisi Institut Catholique rektora, tájékoztatja a világ összes katolikus egyetemeinek rektorait a modern elméletekről, és azokból nyolc tételt kárhozthat, és felszólítja a rektorokat, hogy azokat cáfolják meg. Ezek között vannak azok a tanítások, amelyekből az antiszemitizmus is táplálkozik.

Az egyház, Róma, a Vatikán mindig alkuatlan és meg nem félemlíthető magatartást tanúsított minden ilyen jelenséggel és minden hatalommal szemben, amely veszedelmes tanokat hirdetett. 1938 májusában járt Hitler Rómában, és amint tudjuk, XI. Pius pápa tüntetőleg elutazott Rómából, Castelgandolfóba ment, ellentétben az európai hatalmakkal, amelyeknek mindegyike vagy direkt szövetségben állt a német kormánnyal, Németországgal, vagy sietett neki hódolni.

De a Szentszék nem maradt meg az elméleti fejtegetések terén, a cselekvések egész hosszú sorával igyekezett megvédeni az üldözötteket. Így utasította nunciusait egész Európában, hogy ezt tegyék meg, de maga közvetlenül is hatni akart a kormányfaktorokra.

Így 1944-ben hosszú sürgönyt intézett Horthy kormányzóhoz, amelyben többek között a következőket mondja (*olvassa*): „Több oldalról fordultak hozzánk, vetnénk latba mindent, hogy e nemes és lovagias nemzet kebelén belül ne hosszabbtassanak és súlyosbítottassanak a szenvedések, amelyeket nagyszámú szerencsétlen, nemzetisége vagy faji származása miatt már oly régóta keservesen visel. A mi atyai szívünk nem maradhat érzéketlen ezekkel a sürgető kérésekkel szemben, a mi szeretetszolgálatunknak megfelelően, amely minden embert átölel. Ezért személyesen Főméltóságodhoz fordulunk, nemes érzelmeire apellálva, azzal a teljes bizalommal, hogy ezekkel a sürgető kérésekkel szemben, ami hatalmában áll, hogy annyi szerencsétlen ember újabb gyásztól és fájdalomtól megkíméltessek. XII. Pius.”

²²⁸ Lásd André Baudrillart.

Horthy kormányzó erre június 1-én a következő választ adta (*olvassa*): „A legmélyebb megértéssel és hálával fogadom Szentséged táviratát, és kérem Szentségedet, legyen meggyőződve arról, hogy én mindent megteszek, ami hatalmamban áll, mindenek felett, hogy a keresztény emberi elvek követelményeit érvényhez juttassam. Legyen szabad Szentségedet még arra kérnem, hogy kegyeskedjék a magyar népet súlyos megpróbáltatásának óráiban kegyelmében megőrizni. Horthy Miklós, Magyarország kormányzója.”

Kevesen tudják, hogy e sürgönyváltás folytán következett be a vidéki deportálásokban beállt szünet. 1944. július 2-án, amikor ezek a kegyetlenkedések fokozódnak, a Szentszék felhívja a nuncius útján a magyar püspöki kart, hogy keljen cselekvőleg az üldözöttek védelmére. Egész világviszonylatban így cselekedett a Szentatya. Nekem magamnak, magában Rómában lévén abban az időben, csak arra volt alkalmam, hogy lássam, hogyan lépett fel a szlovákiai zsidóüldözésekkel szemben. Táviratilag vagy telefonon utasította Szlovákia hét püspökét, hogy személyesen menjenek el Tiso államelnökhöz, Tukához és Mach miniszterhez, és tiltakozzanak az ellen, hogy a már deportált hatvanezer zsidó szlovák állampolgár után még a megmaradt húszezret is deportálják, akiknek fele zsidó, fele pedig keresztény volt. Azonkívül elrendelte, hogy Szlovákia összes templomaiban a hét püspök személyes aláírásával olvassanak fel pásztorlevelet, amely kifejti, hogy miért nem egyeztethető össze sem a szlovák alaptörvénnyel, sem pedig a hívők keresztény lelkiületével a deportálás. Hogy nem csak egy túlzott elgondolás az, hogy a Szentatya ilyen erősen belenyúlt a zsidóság sorsának enyhítésébe és védelmébe, ezt bizonyítja az, hogy megkapta Hitler-oldalról a „zsidóbérenc” megtisztelő címet. Hajthatatlanságának páratlan bizonyítéka volt az az eset is, amikor Hitler az ő gyors elgondolásai során elgondolta a villámbékét, és jól gondolta el, amikor ezt a Vatikánból akarta kiindíttatni. Emiatt Ribbentrop²²⁹ elküldötte XII. Pius pápához. Abban az időben a nyilas rádió nálunk egész nap hangoztatta, hogy milyen nagyszerű fogadtatásban részesült, mennyi ideig tárgyalt vele a Szentatya, mint senki mással és a többi, azonban a *Neue Zürcher Zeitung* leadta a való tényeket, s tudósításában a következők foglaltattak:

A Szentatya először is nem engedte meg – az általános szokással ellentétben –, hogy az autó, amely Ribbentropot a Vatikánba hozta, viselje a horogkeresztes jelvényt. Azután amikor Ribbentrop előadta küldetésének célját, a Szentatya azt felelte, hogy ő minden békemozgalomhoz csatlakozik, bárhonnan jöjjön az, de amennyiben Hitlertől jön, csak az esetben fogja ezt támogatni, ha először is: visszaadja az eltiport országok szabadságát, másodsor: jóváteszi az illető országokban okozott károkat, és harmadszor: szüntesse meg mindazon szörnyűségeket, melyek folyamatban voltak, Ribbentrop pedig kifejezte Hitlernek azt a sürgető

²²⁹ Lásd Joachim von Ribbentrop.

kérését, hogy a vatikáni rádió ne adja le a szörnyűségeket, tehát a zsidóirtásokat, amelyeket ő Lengyelországban és az összes többi országokban műveltet, ahová német csapatok lábukat betették. Erre a Szentatya azt felelte: ne cselekedjenek ilyeneket, és akkor nem fogja leadatni a rádióban. A kihallgatás vége az, hogy Ribbentropot olyan rosszul fogta el, hogy mielőtt a Vatikánból távozhatott volna, le kellett pihentetni őt az államtitkárság egyik szobájában.

Hogy a Szentatya mennyire védte Európa-szerte az üldözötteket, azt bizonyítja az, hogy a háború után a nemzetközi zsidóság képviselője megjelent XII. Pius pápánál, és köszönetet mondott azért a védelemért, amelyben őket részesítette.

Az előbb felolvastam Horthy Miklós válaszát a Szentatya sürgönyére. Itt meg kell jegyezni azt, hogy bár mindenkor szakadék volt Horthy kormányzó irányzata és a mi irányzatunk közt, mert az én irányzatom a legitimizmus útján vitt, és egyéb dolgok miatt is volt ellentét, de ahányszor a zsidók ellen elkövetett atrocitások miatt a kormányzónétól²³⁰ kihallgatást kértem, ő azt minden lehető és lehetetlen körülmények között haladéktalanul megadta. Az egyik ilyen alkalommal, amely már a kormányzóhelyettes²³¹ halála után volt, beszélünk a dologról, és ő felemlítette fiának a halálát. Azt fűzte hozzá: „Látja, pedig neki egyik fő programpontja volt, hogy a zsidóüldözést megszüntesse.” És ez így is volt. Innen érthető a Népszavának az a cikke, amelyet minap Vásáry képviselő úr²³² felolvasott, érthetetlennek találván, hogy a *Népszava* olyan tisztelettel és megbecsüléssel írt a kormányzóhelyettes haláláról²³³. Ennek az ő állandó állásfoglalásának volt ez a következménye, elismerése. (**Juhász István** [szd]: Hangosabban, mert a karzaton a kisleányok nem hallják! – **Milassin Kornél** [msz]: Mi köze hozzá? Azok jönnek ide, akik akarnak! – *Egy hang a kispapárt oldaláról* – **Juhász István felé**: Csak az elnöknek van joga figyelmeztetni! – **Milassin Kornél** [msz]: Úgy van! Semmi köze sincs hozzá! Az jön ide, aki akar! Micsoda beszéd ez? – **Juhász István** [szd]: Na, milyen beszéd? – **Milassin Kornél** [msz]: Mi köze valakinek ahhoz, hogy ki jön a karzatra? – **Ternay István** [msz]: Juhász „elnök” úrnak kifogása van ellene! – **Juhász István** [szd]: Én csak figyelmeztettem, hogy hallják meg a karzaton! – **Milassin Kornél** [msz]: Mást nem tudott közbeszólni, hát most ezzel jön elő! Cáfolja meg azt, amit a szónok mond! – **Szemes József** [kg]: Legközelebb jelöljük elnöknek! – **Milassin Kornél** [msz]: Mindig kellemtlenkedik a Juhász úr! – *Egy hang a kispapárt oldalán*: Fel akar tűnni! – **Milassin Kornél** [msz] *Juhász István felé*: Ide sem figyelnek, nem is érdeklí magukat! – *Az elnök csenget.*)

²³⁰ Lásd Horthy Miklósné.

²³¹ Lásd Horthy István.

²³² Lásd Vásáry József.

²³³ Az idézet újságcikk: Horthy István, Magyarország kormányzóhelyettese hősi halált halt. *Népszava*, 1942. augusztus 20. 1–2. old. rendkívüli kiadás.

A Szentatya tehát nunciái útján is védelmezte az üldözötteket. Én a baloldali tiszteletére mondom el és adom meg a választ, hogy mit csinált a katolikus egyház. Hát ezeket tette, mi tudjuk. (**Milassin Kornél** [msz]: Nem törődnek ők azzal! – **Ternay István** [msz]: Hát a büffé nyitva van! – **Juhász István** [szd]: És képviselő úr mégis itt van, nem iszik? – **Ternay István** [msz]: Hogyne, itt vagyok, érdekel! – **Pászthory István** [msz] *Juhász István felé*: Maguk sincsenek sokan itt!)

A Szentatya védelmezte az üldözötteket Angelo Rotta nuncius és Gennaro Verolino követségi tanácsos személyén keresztül is. Ez a két lelkes és jószágos ember valóságos közelharcot folytatott a Sztójay-kormánnyal és az utána következő kormányokkal a zsidóság megvédéséért. A Sztójay-kormány március 22-én foglalta el helyét, és a nuncius már március 24-én megjelent a miniszterelnöknél, mérsékletre intvén őt. Április 27-én felkereste Arnóthy-Jungerth Mihályt²³⁴, a külügyminiszter állandó helyettesét, és kifejezte előtte a Szentatya rosszállását. Ezután több megbeszélés következett a nunciatura és a kormány között. Május 15-én a nuncius 1058. szám alatt írásban is tiltakozott a történetek ellen. Azután újabb tiltakozásokat jelentett be a Magyar Szent Kereszt Egyesülettel²³⁵ szemben történt erőszakosságok miatt. Mint tudjuk, a Magyar Szent Kereszt Egyesület a konvertita zsidók egyesülete volt. Május 17-én 1080. szám alatt újabb jegyzéket nyújtott át. A kormány válasza június 5-én még késett. Erre a nuncius 1207. szám alatt egy újabb jegyzékeket küldött. Közben május 23-án Imrédy kereste fel a nunciaturát, hogy tárgyaljon a nuncius leveléről, és szóval hozta a kormány válaszát. Június elején a nuncius felkeresi uditoréjével²³⁶ együtt Jarost²³⁷, amikor pedig a rettegett Veessenmayer²³⁸ jelent meg Magyarországon, felkeresi őt haladéktalanul, és mérsékletre inti. Június 27-én felszólítja a magyar püspöki kart, hogy ők is védelmezzék nyilvánosan az üldözötteket. Közben érkezik a Szentatya sürgönye Horthy kormányzóhoz.

Augusztus végén Veessenmayer sürgeti a deportálások folytatását, amelyek egyelőre abbamaradtak a Szentatya interveniálása²³⁹ folytán. Erre a nuncius augusztus 21-én összehívja a semleges államok képviselőit, úgymint a svéd, a portugál, a svájci és a spanyol követeket, és megbeszélésük eredményét augusztus

²³⁴ Lásd Arnóthy-Jungerth Mihály.

²³⁵ A Magyar Szent Kereszt Egyesületet 1939-ben alapította a római katolikus egyház a rk. hitre áttért zsidók érdekképviseletének védelmére. 1944-ben részt vett az embermentésben, a nyilasok feloszlatták.

²³⁶ Követekkel kapcsolatot tartó személy (ol.)

²³⁷ Lásd Jaross Andor.

²³⁸ Lásd, Edmund Veessenmayer.

²³⁹ Beavatkozás (lat.)

21-én a svéd követtel együtt átnyújtja Reményi-Schneller²⁴⁰ miniszterelnök-helyettesnek. Az uditore pedig ugyanekkor Bonczos Miklós²⁴¹ belügyminisztert keresi fel. Ezt a közös jegyzéküket eljuttatják Horthy kormányzóhoz is. Ezáltal sikerült a deportálások szünetelését meghosszabbítani.

Augusztus végén Veesenmayer [...] ²⁴² felkeresi Kemény Gábor²⁴³ ún. külügyminisztert. Október 18-án tárgyal vele. Majd október 21-én Szálasinál van és egy kétórás megbeszélést folytat vele, amelynek nagy része a zsidókérdés megbeszélésével telt el. Ekkor szerzi meg és állítja be a pápai házakat – több mint húszat –, amelyekbe beköltözhetnek azok, akik védelmét keresik. Közben a kormány munkaszolgálat címén folytatja a deportálásokat. Erre a nuncius ismét tiltakozik. A tiltakozások mind sűrűbbek lesznek, úgyhogy előfordul, hogy egy napon többször keresik fel a kormány tagjait. November 17-én újabb memorandumot nyújt át Szálasinak. December 23-án újra összehívja a semlegeseket, mert akkor már zsidó gyermekeket is hurcoltak gettóba, és azoknak megmentéséről tárgyaltak. Még egy harmadik alkalommal is összejönnek a semlegesek, és újabb memorandumot nyújtanak át a kormánynak.

De e mellett a diplomáciai tevékenysége mellett gyakorlatilag is minden lehetőt megtett a szenvedések enyhítésére. Rengeteg anyagi áldozatot hozott. Ekkor kezdett menleveleket kiállítani nemcsak a nunciatura, hanem a svédek, a svájciak és a spanyolok is, szóval a semlegesek. Ennek értelme az volt, hogy aki ilyen menlevelet kapott, az ideiglenesen az illető külföldi hatalomnak állampolgára volt. A nuncius 15 000 ilyen menedéklevelet állított ki, és mivel minden egyest ő maga akart aláírni, addig írta azokat alá, ameddig a toll szó szerint kiesett a kezéből. Magába a nunciatura palotájába is belakoltatott menekülteket, és itt reggeltől késő estig folyt a munka az üldözöttek érdekében. Ekkor már összeterelelték őket a téglagyárba, és Hegyeshalomra is kivitték őket. E menedéklevelek segítségével százszámra hozták őket vissza, és amikor Serédi hercegprímásnak sikerült nagy munkával a pestiek deportálását megakadályozni, és ahelyett a gettó következett, akkor annak ellátására gondolt. A páratlan áldozatossággal dolgozó Hermina úti ferencrendi misszionárius nővérek – akik közül különösen az ostrom alatt elhunyt Etela nővér tüntette ki magát – és a Vöröskereszt segítségével naponta ezer embernek küldött be a nunciatura a gettóba élelmet. Ezzel nem elégedett meg, felszólította a mi társaságunkat, hogy a Metropol-hotelban, a Rákóczi úton állítsunk fel konyhát, amelyet ő élelmiszeranyaggal ellát, és így kétezer további emberre főzzünk, az ételt pedig kétkerekű kocsikon fogják a gettóba bevinni.

²⁴⁰ Lásd Reményi-Schneller Lajos.

²⁴¹ Lásd Bonczos Miklós.

²⁴² Itt a parlamenti naplóban néhány szó kimaradt illetve olvashatatlan.

²⁴³ Lásd Kemény Gábor.

Sajnos – ez december második felében volt – az ostrom előrehaladott volta miatt már nem volt megvalósítható.

Óriási gyógyszerkészlet is volt a nunciatura palotájában, amely sajnos az ostrom után fosztogatásnak esett áldozatul. És amikor látta, hogy milyen nagy veszélyben van a zsidóság és hogy a kormány szavára nem építhetnek feltétlenül, mindvégig itt akart maradni és közlőre figyelemmel kísérni a történőket. A kormány ugyanis akkor már felszólította a semleges államok képviselőit, hogy menjenek Szombathelyre. A nuncius kijelentette, hogy ő mindvégig itt marad, és osztozik a magyarság sorsában. Az ostrom elhúzódása folytán pedig aknazápor közepette, életét kockáztatva ment le az auditoréval együtt a védelmet irányító német parancsnokhoz a várbeli sziklapincébe, és felszólította, hagyjanak fel az értelmetlen védelemmel, adják fel Budapestet.

Mindezek után pedig röviddel az ostrom után – amint tudjuk – a többi külképviselettel együtt neki is el kellett hagynia Budapestet, illetve Magyarországot és ezen áldozatos, erejét meghaladó, emberfeletti, megfélemlítést nem ismerő munka vége és befejezése az lett, hogy egy harmadosztályú kocsiban élelem nélkül utazva, Bukaresten keresztül tért háza Rómába.

T. Nemzetgyűlés! Kérdezem, ilyen odaadó, meggyőződéses és áldozatos munka után nem volna-e méltó, ha azok, akikért ő mindezt tette, hála megnyilatkozásban fejeznék ki még most is, talán ezen tájékoztatással kapcsolatban, köszönetüket a nuncius iránt, aki ez ideig még mindig Rómában tartózkodik, miután a konkordátum a Vatikán és Magyarország között többünk többszörös sürgetése ellenére sem jött még létre.

Ezután áttérek arra a tevékenységére, amelyet Serédi boldogult hercegprímás fejlett ki. Talán csodálkoznak, ha azt mondom, hogy a hercegprímás hasonlóképpen közelharcot folytatott az akkori kormányokkal. A maga énje szerint dolgozhatott csak. Ő nem volt harcias ember. Római nevelésű, klasszikus nyugalom jellemezte. Elvont szférákban gondolkozott, az elveket és megvalósulásukat organikus egységben szemlélte. Igazlelkűségével nem tudta elképzelni az alacsonyságot, főleg nem egy felelős kormány részéről. Nem tudta elképzelni a szószegést és a félrevezetést. Római neveléséből és katolicitásából folyt, hogy tisztelte a hatalom jogos hordozóit, tárgyilagosságával pedig lemérte azt a kimondhatatlan nehéz helyzetet, amelyben a mindenkori kormány a fegyveres német terror és a német befolyás alatt megnövekedett nyilas hordák között őrlődött. Tudta, hogy a szerencsétlen kormánynak milyen harcot kell folytatnia jobbra és balra, milyen hintapolitikával tartja annyira, amennyire lehetséges, a helyzetet, tehát nem akarta azt még nehezíteni.

Ezenkívül húzódozott a nyilvánosságtól. Patriarchális gondolkozása folytán mindent megtett alattvalóiért, de nem érezte át – és ez tévedés volt részéről –, hogy milyen nagy szükség lett volna akkor, ha nem is demagóg módon, de a legreálisabban tájékoztatni az üldözötteket is, de tájékoztatni minket, katolikus híveket

is arról, hogy milyen megfeszített munkát folytat azért, hogy ezeket az égbekiáltó dolgokat, kegyetlenségeket, jogfosztásokat megakadályozza.

1938-ban került a parlament elé tárgyalásra az I. számú zsidótörvényjavaslat. 1939-ben került oda a második, és 1941-ben a harmadik. A hercegprímás mindhárom alkalommal a javaslatok ellen szólt. A harmadik javaslat a házasságra vonatkozott. Ez már nemcsak a gazdasági és közéleti térről akarta a zsidóságot visszaszorítani, hanem a családi életből is ki akarta kapcsolni, és az asszimilációt kívánta megakadályozni. Ezt a harmadik törvényjavaslatot az addigi szokás ellenére már nem is mutatták be a hercegprímásnak, ennek folytán nem is szólhatott előzőleg hozzá. Legalább úgy akart hatni a képviselőkre, hogy lelkigyakorlatuk alkalmával a záróbeszédet ő tartotta, és felhívta figyelmüket a törvényhozók lelkiismeretbeli kötelességére. Amikor azután ez a törvényjavaslat erős ellenzékiség ellenére mégis törvény lett, legalább annyival akarta enyhíteni az érdekelték helyzetét, hogy alkalmaztatta az 1096. számú kánont, amelynek értelme a következő: a tridenti zsinat előtt nem volt meghatározva a házasságkötés formája, és akkor érvényben volt az úgynevezett titkos, clandestin házasságkötés. A prímás ebben az időben megengedte, hogy amennyiben katolikus zsidók akarnak öskereszténnyel házasságot kötni, akkor ezt két tanú előtt kijelentve megkössék, és azután a plébániákon megjelenve, a plébániák a házasságkötés megtörténtét anyakönyveljék.

A kormánnyal ez időben a következő tárgyalásokat folytatta: Sztójajt megkereste 1944. március 23-án a sárga csillag viseléséről szóló rendelettervezet miatt. Sajnos Sztójay 31-én ennek ellenére kiadta a sárga csillag viseléséről szóló rendeletet. Április 13-án ismét tárgyalt a miniszterelnökkel. Április 23-án írásban adta be nehezményezését a kollektív jogfosztás ellen. Csak május 3-án kapta meg a kormány válaszát, és pedig negatív értelemben. Május 10-én a deportálások miatt új megkeresést adott át. Mindezt a nyilvánosság kizárásával tette, ami az előbb említett elégedetlenségnek és a katolikusok részéről is nagy feszültségnek volt okozója. A nuncius június 8-án ezt szóvá is tette a hercegprímásnál. Május 10-én a hercegprímás Sztójajnál tiltakozik, és várja válaszát. Június 2-án az őt felkereső Antal igazságügy-miniszternél²⁴⁴ sürgeti a választ. Június 7-én a nála megjelent Huszovszky miniszterelnökségi államtitkárnál²⁴⁵. Június 8-án Imrédy keresi fel a hercegprímást, és vállalja a kormány válaszána sürgetését. 17-én Sztójay, azt gondolván, hogy elkerülheti a válasz megadását azzal, ha mintegy baráti útra tereli a dolgokat, válasz helyett meghívja a püspöki kart magához ebédre, amit a hercegprímás visszautasít. Sztójay látván, hogy ezt el nem kerülheti, felelni kénytelen. Ekkor már Apor Vilmos²⁴⁶ győri püspök is sürgeti a hercegprímást,

²⁴⁴ Lásd Antal István.

²⁴⁵ Lásd Huszovszky Lajos.

²⁴⁶ Lásd Apor Vilmos.

hogy tájékoztassa a katolikusokat és az üldözötteket erőfeszítéssel teljesített munkájáról. Sztójay 22-én felel, de a deportálásra nem tér ki. Emiatt a hercegprímás már előkészíti azt a pásztorlevelét, amelyben a híveket a nagy nyilvánosság előtt tájékoztatni fogja. Ezt megtudja Ravasz László²⁴⁷, a kálvinisták püspöke, és kijelenti, hogy ő is hasonlóan fog eljárni; ugyancsak az evangélikus egyház is.

Itt jegyzem meg, hogy én csak a katolikusok embervédelméről beszélek, de nagyon érdemes volna a kálvinistáknak és az evangélikusoknak is erről a nagy munkájáról megtartani a tájékoztatást (**Gyurkovits Károly** [szd] *gúnyosan*: Eredményes munkájáról, ugye?) itt a nemzetgyűlés előtt, akik Éliás József²⁴⁸ vezetésével, aki a lelke volt a Jó Pásztorról elnevezett mozgalomnak, missziójuknak, nagyszerű működést fejtettek ki. Ekkor a Vatikán, Svédország és Svájc is tiltakozik a történekek ellen, csatlakozván a primás akciójához. Erre június 26-án Horthy Miklós kormányzótanácsot hívott össze. A primás elhatározta magát arra, hogy kiadja a nyilvános pásztorlevelet, és elrendelte már előre, hogy június 29-én olvassák fel azt. Ebben a pásztorlevélben egy rövid történeti visszatekintés foglaltatik, azután kifejti a primás a természetjog sérthetlenségét, elítéli a kormányintézkedéseket, azokat jogtalanoknak minősíti, és megállapítja, hogy az Úristen törvényeinek megsértése történt. Elítéli mindazt, amit a zsidókkal szemben cselekszenek. (**Gyurkovits Károly** [szd]: De a törvényt mégis megszavazta! A zsidótörvényt megszavazta!) Ellene szavazott és ellene beszélt. Mindezt már a pásztorlevélből olvasom. Ezeket a részleteket is *A magyar katolikus egyház és az emberi jogok védelme* című munkából veszem, amelynek előszavát Mindszenty József bíboros hercegprímás írta, és amelyet dr. Meszlényi Antal szerkesztett²⁴⁹. (**Vásáry József** [msz]: Abban az időben nem volt olyan sok ellenálló, de most van! Lapultak szépen! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Viszont ezek nem is szavazták meg a zsidótörvényt, mint a primás! – **Vásáry József** [msz]: Nem volt annyi ellenálló akkor, mint most van! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Kenetteljes mellébeszélés ez, képviselő úr! – **Vásáry József** [msz]: Most kamatoztatják az ellenállást, és akkor nem voltak ott, amikor kellett volna! – *Zaj és ellentmondások a szociáldemokrata párt oldalán.* – **Vásáry József** [msz]: Annyi ellenálló van, ha mind ellenállt volna, nem tudom, mi lett volna! – *Zaj.* – *Az elnök csenget.*) Ez a könyv a következőket mondja. Elítéli a sok jogfosztást. (*Olvassa:*) „És mindezt anélkül, hogy egyéni bűnösségüket megállapítanák és ennek alapján bírói ítéletet hoznának... Hónapok óta szóbeli és írásbeli tárgyalások útján iparkodtunk” – írja a hercegprímás – „általában az igazságot, különösen pedig a közelmúltban kiadott sérelmes rendelkezésektől sújtott polgártársainkat

²⁴⁷ Lásd Ravasz László.

²⁴⁸ Lásd Éliás József.

²⁴⁹ A felolvasott idézetek *A magyar katolikus egyház és az emberi jogok védelme*. Szerkesztette Meszlényi Antal. Budapest, Szent István Társulat, 1947. c. kötetből származnak.

és híveinket védelmünkbe venni; maguknak a sérelmes rendeleteknek pedig a módosítását, illetőleg hatálytalanítását kértük. (**Milassin Kornél** [msz]: Mi sohasem zavarjuk önöket, ha a nők szónokolnak! Annnyira udvariasak vagyunk! – *Zaj és ellentmondások a szociáldemokrata párt oldalán.*) Sikertült is némi enyhítést elérni. (*Gyurkovits Károly [szd] közbeszól.* – **Milassin Kornél** [msz]: Minek zavar, kérem! Olyan érdekes dolgokat hallunk itt, amiket sohasem hallottunk! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Ez érdekes lehet, de mi érdekesebbeket tudunk! – *Zaj és ellentmondások a szabadságpárt oldalán.* – **Gyurkovits Károly** [szd]: Sajnos a felelősség alól nemigen lehet kibújni! – **Pászthory István** [msz]: Ki felelős ezért? Nem hallgattak akkor sem a hercegprímásra! – **Vásáry József** [msz]: Ránk hárítják a felelősséget? Felelni is kell mindenkinek! – **Pászthory István** [msz]: Nem hallgattak akkor sem a hercegprímásra és a katolikus egyházra! – **Milassin Kornél** [msz]: Ez egy mesterséges zavarkeltés most! Minek kellett ezt előhozni? Tessék türelmesen meghallgatni, vagy kimenni a büffébe! – **Pászthory István** [msz]: A hercegprímásra nem hallgattak! – **Milassin Kornél** [msz]: Igen jó sört mérnek kinn a büffében, tessék kimenni! Kitűnő jó hideg sör van kinn a büffében, tessék kimenni! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Én is hallottam! A zsidótörvényt elfogadta! – *Zaj. – Az elnök csenget.*)

Ez a könyv folytatásban a következőket mondja (*olvassa*): „Hónapok óta szóbeli és írásbeli tárgyalások útján iparkodtunk általában az igazságot, különösen pedig a közelmúltban kiadott sérelmes rendelkezésekkel sújtott polgártársainkat és híveinket védelmünkbe venni, maguknak a sérelmes rendeleteknek pedig a módosítását, illetőleg hatálytalanítását kértük. Azonban bár értünk el itt-ott enyhítéseket, amelyeket köszönettel fogadtunk, mégis fájdalommal és súlyos aggodalommal tölt el bennünket az, hogy tárgyalásaink során éppen azt nem sikerült elérni, amit pedig a legjobban szerettünk volna, hogy végleg szűnjenek meg az igazságtalan jogfosztások, jogcsorbítások és kivált az elhurcolások. Mint-hogy azonban mi a kormányzat tagjainak kereszténységében, magyarságában és emberiségében bízva, az eddigi eredménytelenségek ellenére sem adtuk fel a reményt, előttetek eddig nem nyilatkoztunk, hanem a lehető lépések megtétele mellett, magunkat türtőztetve, várakoztunk. Most azonban, mikor nagy megdöbbenéssel látjuk, hogy eddigi tárgyalásaink minden erőfeszítésünk ellenére éppen a legfontosabb dolgokban szinte eredményteleneknek bizonyultak, ezért minden felelősséget ünnepélyesen elhárítunk magunktól. És mikor az isteni törvények védelmében tielőttetek, kedves híveim, közösen felemeljük tiltakozó szavunkat” – tudniillik a püspöki kar tagjaival együtt –, „ebben a formában is kérjük az illetékes hatóságokat, hogy Isten és a történelem előtti felelősségük tudatában a sérelmes rendeleteket minél sürgősebben vonják vissza. Ezek a rendeletek ugyanis a nemzet létéért folyó küzdelem idején nemcsak jogbizonytalanságot okoznak”, (**Pászthory István** [msz]: Így van!) „hanem megbontják a nemzet egységét is, és ellenünk fordítják a keresztény világ közvéleményét, főképp

pedig ellenünk fordítják az Istent... Azért egyaránt kérünk benneteket, kedves híveim, hogy velünk együtt ti is imádkozzatok és dolgozzatok az igazságosság, a keresztény szeretet diadaláért, vigyázzatok, hogy a kifogásolt cselekedetek helyeslésével vagy előmozdításával magatokra ne vonjátok a szörnyű felelősséget Isten és emberek előtt. Imádkozzatok és dolgozzatok kivétel nélkül összes magyar állampolgártársaitokért, főképp pedig katolikus testvéreinkért, katolikus Egyházunkért és szeretett magyar hazánkért.”

A Sztójay-kormány, látva a primás hajthatatlanságát, végre érdemleges tárgyalásokra határozta el magát. A Buzarovits-cég ugyanis, amelynek nyomdájában készült ez a pásztorlevél, egy példányt megküldött az ügyészségnek. Ez mint egyházi irat ugyanis nem esett egyébként cenzúra alá. Az ügyészség révén Antal igazságügyminiszter erről tudomást szerzett, és táviratban megtiltotta a postának, hogy ezt a pásztorlevelet továbbítsa, de akkorra az egyházmegyékbe a csomagok már elmentek.

Elnök [Varga Béla]: A képviselőtársam beszédideje lejárt. *(Közbeszólások a szabadságpárt oldalán: Meghosszabbítjuk!)*

Slachta Margit [pk]: Kérek egy óra meghosszabbítást.

Elnök: Méltóztatnak az egy óra meghosszabbítást megadni? *(Igen!)* A Ház a meghosszabbítást megadta.

Slachta Margit [pk]: Így a posta már csak azt a 700 körlevelet tudta visszatartani, amelyet a primás a saját egyházmegyéjének szánt. Sztójay tisztában volt azzal, hogy mit jelent a primásnak ez a lépése kormányára nézve, és ezért miniszterközi értekezletet hívott össze. Antal miniszter pedig elment a primáshoz, és kérte, hogy ne olvassák fel a pásztorlevelet, mert a polgárság nagy tömege már amúgy is elégedetlen, és ha most a primás megbuktatja a kormányt, akkor jön a kifejezett nyilas kormány, és akkor vége van annak a törekvésének, hogy ha már a vidéki zsidóság nagy részét deportálták, legalább a budapesti 250 000 főnyi zsidóságot mentsék meg.

A primás mérlegelvé, hogy mivel használ jobban az ügynek, sürgönyileg leállította az összes egyházmegyékben ennek a pásztorlevélnek felolvasását. Ez annak idején nagy csalódást okozott nekünk, akik nem tudtuk, hogy mi forog kockán. Nagyon jól tudjuk, a mostani időkből is, hogy a dolgok végeredményben nem a parlamentben dőlnek el, hanem előzetes tárgyalások folyamán, s különösen a forradalmasított, zaklatott és háborús időkben volt ez így. Akkor tehát a kormány és a primás tárgyalásán fordult, hogy mit fognak majd a jövőben cselekedni. Ezalatt pedig a budapesti zsidóság a legnagyobb feszültségben és kínok közt várta, hogy mi lesz vele. Ekkor, július 8-án, Sztójay, Antal, Imrédy és Kunder²⁵⁰ miniszterek felkeresték a primást Gerecsén.

²⁵⁰ Lásd Kunder Antal.

A primás pedig Czapik egri érseket²⁵¹, Grósz²⁵² kalocsai érseket, Apor győri püspököt és Drahos érseki helytartót²⁵³ hívta meg az értekezletre. Az eredmény az lett, hogy három pontban foglalták össze a követelményeket, amelyek közül a legfontosabb volt, hogy nem fogják deportálni a budapesti zsidóságot. (**Milassin Kornél** [msz] *a szociáldemokrata párt felé*: Valakinek csak kellett segíteni rajtuk! Önök a föld alatt voltak! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Mi tudjuk, hogy milyen segítség volt! – *Egy hang a kiszagdapárton: Nagyon meghálálják!*) Sajnálom, hogy nem tudom felolvasni mind a három pontot, de igyekszem rövidíteni a felszólalásomat, s ezért csak a legsúlyosabbat említem. A harmadik pont az volt, hogy a budapesti zsidóságot nem fogják deportálni, a primás pedig közli a hívekkel azt, hogy ő mennyit tárgyalt a kormánnyal, és mennyit küzdött az igazság érvényesüléséért. (**Pászthory István** [msz]: Akkor sem hallgattak az egyházra! – **Belső Gyula** [pk]: Az a szomorú, hogy ezután sem fognak!)

A nagy pástorlevél helyett tehát, amely ellenzéki beállítottságú volt, a kormánnyal való megbeszélés után a következő rádióközlésben állapotok meg *(olvassa)*: „Serédi Jusztinián bíbornok, Magyarország hercegprimása kéri közölni a hazai összes katolikus plébániahivatalokkal, hogy az elmúlt hó 29-én kelt „Apostolutódot” című közös püspökkari körlevél csak a főtisztelendő papság tájékoztatására szolgál, a hívek előtt a felolvasást el kell hagyni. Viszont a szószékről a következő közleményt kell felolvasni: Serédi Jusztinián bíbornok, Magyarország hercegprimása a maga és a nagyméltóságú püspöki kar nevében közli a katolikus hívekkel, hogy a zsidókra, különösen a megkeresztelkedettekre vonatkozó rendelkezések tárgyában ismételten fordult a m. kir. kormányhoz, és ilyen irányú tárgyalások továbbra is folyamatban vannak.” Miután tehát megállapodtak abban, hogy a deportálást meg fogják állítani, az értekezlet evvel lezáródott. Miután azonban a kormány annyira sokszor nem tartotta meg a szavát, (**Pászthory István** [msz]: Úgy látszik, ez igen sok kormánynak a hibája!) a primás és a püspöki kar tagjai nagy figyelemmel kísérték azt, és Apor püspök Győrbe hazaérkezve levelet írt a primásnak, amelyből a következő részletet olvasom fel *(olvassa)*: „Fokozott mértékben ellenőriznünk kell, hogy az írásban adott ígéreteket, főleg az atrocitások és deportálások tekintetében a kormány betartja-e. Ezzel kapcsolatban megjegyzem, hogy a Sztójay-féle levél Eminenciádnak a szándéka ellenére csak a budapesti zsidók deportálását ígérte megszüntetni, és éppen ma történt, hogy egy Kistarcsáról induló transzportot nem tudtak megakadályozni. Most legalább arra törekedjünk és ügyeljünk, hogy a budapestieket ne szállítsák vidékre, hogy azután onnan, mint vidékieket, mégis külföldre hurcolhassák. A megkereszteltek mentesítésének elutasításával a kormány egyrészt a németek ellenszegülésére,

²⁵¹ Lásd Czapik Gyula.

²⁵² Lásd Grósz József.

²⁵³ Lásd Drahos János.

másrészt a faji alapra hivatkozik. Ezért szükségesnek tartom kikutatását annak, hogy a német kormányzat tényleg oly mereven zárkózik-e el attól, hogy a megkereszteltek kivételeztessenek, és ha így van, minden befolyásnak latbavetését, hogy ezt az álláspontjukat a szlovákiai mintára módosítsák. Még attól sem kellene visszariadnunk, hogy Eminenciád levelével a jelenlegi német államfőhöz forduljon a berlini pápai követ útján.

A magyar kormányhoz külön memorandumot kellene juttatni, amelyben Eminenciád és a nagyméltóságú püspöki kar kifejezné, mennyire elvetendő a fajelmélet”, (**Pászthory István** [msz]: Úgy van!) „amelynek elfogadása és alkalmazása révén a magyar kormányok letértek az igazság és a keresztény erkölcsi rendek útjáról.

De szükséges lenne tanítójellegű pásztorlevelet intéznünk híveinkhez is, amelyben kioktatnók őket a fajelmélet tarthatatlan voltára.”

Ennek lett a következménye az, hogy Kistarcsáról és Kisvárdáról kiinduló deportálóvonatokat visszafordították, és ezek a szerencsétlen embertársaink így megmenekültek a biztos halál elől. És hogy nem túlzás, amit állítok, annak bizonyítékaul felolvasom ugyancsak Meszlényi könyvéből azt, hogy amikor végre a deportálás helyett a gettó-megoldás következett, amely önmagában kemény megpróbáltatás volt, de a haláltól megóvta a budapesti zsidó vagy zsidószármazású embertársainkat, (**Gyurkovits Károly** [szd]: Ez üzlet volt már az SS-eknek!) amikor véglegessé vált már, hogy a deportálás nem fog bekövetkezni, akkor az itthon maradt zsidók leveleik tömegével keresték fel a hercegprímást, amely leveleket az esztergomi primási levéltárban őriznek. Ezekben hálás köszönetüket fejezték ki életük megmentéséért, de nem maradt el hivatalos szervük sem, mert a Magyarországi Zsidók Szövetsége hivatalosan köszönte meg a hercegprímás fáradozását, és kérte, hogy továbbra is tartsa védő kezét szerencsétlen polgártársaink felett.

Ez volt a hercegprímásnak az a nagyszabású, fáradságot nem ismerő munkája, amelynek vége a budapesti zsidóság és sok vidéki zsidó magyar testvérünk megmentése lett.

Időközben az ostrom előrehaladt, és Esztergomot is bekerítették, elszigetelték. A hercegprímás, aki egész belső természete ellenére folytatta ezt a harcot, a folytonos izgalmak és küzdelmek között mindjobban érezte szívbaját. Amikor pedig Esztergomot körülfalták, sem orvoshoz, sem orvossághoz jutni nem tudott, és szívbaja megölte.

Mindszenty hercegprímás installációja alkalmával, 1945. október 7-én hivatali elődjéről a következőket mondotta (*olvassa*): „Míg élt, mutatta az utat, védte a szentségeket, védte az embert és ajánlotta a megfontolást. Kevesek vaksága, sokak bénító erőszakoskodása miatt nem hallgattak rá. Pusztába kiáltó szó volt sokban az ő beszéde, és amikor a gyümölcsök megértek, a nagy összeomlás fölé odaomlott ő is.”

De nem csak a budapesti zsidóság fejezte ki köszönetét a boldogult hercegprímásnak. Néhány hónappal ezelőtt a cionisták Bázelen tartották meg nemzetközi konferenciájukat, és ott megállapították, hogy a közép-kelet-európai országokból a budapesti zsidóság menekült meg legnagyobb arányban, mivel sikerült ezekkel a folytonos tárgyalásokkal elhúzni a deportálást. (**Gyurkovits Károly** [szd]: Sikerült üzletet kötni az SS-ekkel! – **Pászthory István** [msz]: Hát mondja meg, ki kötötte az üzletet? – **Gyurkovits Károly** [szd]: A cionisták lepéncelték az SS-eket!) Így legfeljebb csak Wienig vagy a határig jutottak el. Megállapították azt is, hogy ebben milyen nagy része van a magyar katolikus egyháznak.

Egyébként a *Fekete Könyv* ezt illetően a következőket írja, Endre Lászlóról szólván (*olvassa*): „Az 1944. június 22-i minisztertanácson tett jelentésében megállapított, hogy a zsidóság mentésében – amint ő kifejezte – »sajnos«, első helyen állnak a keresztény hitfelekezetek mindennemű lelkészei. A közbenjárás soha ilyen méreteket nem öltött, mint ma – mondja még mindig Endre László –, a lelkészek keresztény felebaráti szeretetre hivatkozva végzik a zsidóság mentési akcióját.” Ez a *Fekete Könyv* 288. oldalán található.²⁵⁴ (**Pászthory István** [msz]: Ezek letagadhatatlan dokumentumok! – **Vásáry József** [msz]: Az a baj, hogy nem lehet mindent letagadni!)

De nemcsak a hercegprímás dolgozott így, hanem a püspöki kar a maga egészében és a püspöki kar egyes tagjai is. A püspökök közül elsősorban Apor Vilmos püspök munkáját szeretném kiemelni, (**Csata István** [kg]: Úgy van! – **Gyurkovits Károly** [szd] *közbeszól.* – **Milassin Kornél** [msz] *Gyurkovits Károly felé:* Magának mindenki semmi! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Apor tisztességes volt, azt mondtam! – **Milassin Kornél** [msz]: Maga mindenkire legyint! – **Szamay Lajos** [szd]: Hát már az sem tetszik, ha azt mondja valakire, hogy tisztességes volt? – **Milassin Kornél** [msz] *Gyurkovits Károly felé:* Magának csak Péter bácsi²⁵⁵ valaki! – **Juhász István** [szd]: Péter bácsi a képviselő úrhoz közelebb áll, mint Gyurkovits képviselő úrhoz!) aki a megboldogult Zichy volt kalocsai érsek²⁵⁶ után átvette a Magyar Szent Kereszt Egyesület védelmét. Miután a győri gettó felállítását megakadályoznia nem sikerült, sürgőnyt sürgöny után küldött Huszovszky miniszterelnökségi államtitkárhoz, tiltakozván az ellen, hogy a győri hatóságok nem engedik őt be a gettóba. Amint az ilyen forradalmi időkben lenni szokott, a végrehajtó közegek sokszor kijátszották amerikázással felső hatóságaik intézkedését. (**Vásáry József** [msz]: Ismert recept ez is a reakciós időkben!) Itt is az történt. Éppen azért Apor Vilmosnak Huszovszkyhoz intézett hatodik távirata

²⁵⁴ Lásd Lévai Jenő: *Fekete könyv a magyar zsidóság szenvedéseiről*. Budapest, Officina, 1946. 287–291.

²⁵⁵ A közbe szóló képviselő megjegyzése valószínűleg Veres Péterre, a Nemzeti Pártpárt elnökére vonatkozik.

²⁵⁶ Lásd Zichy Gyula.

úgy szólt, hogy most már felesleges az intézkedés, mert a gettóból a zsidóságot már elhurcolták. De Apor nem az az ember volt, aki nem állt volna ki az utolsó percig meggyőződése mellett. Kiment a vonathoz, és fel akart szállni a deportáló vonatra, hogy együtt menjen a szerencsétlenekkel, de a vonat fegyveres őrzői karhatalommal akadályozták ezt meg. Amint már az előbb említettem, zsidó honfitársaink érdekében a hercegprímáshoz három levelet írt. (**Vásáry József** [msz]: Ilyet nemigen tudnak felmutatni a nagy ellenállók! – **Milassin Kornél** [msz]: Azt hiszem, még Juhász úr sem szállt volna fel a vonatra! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Igazi lelkipásztor volt!) Győrött 1944 pünkösdjén pedig hatalmas beszédet mondott a katedrálison. (**Gyurkovits Károly** [szd]: Mindenki ilyen volt? – **Pászthory István** [msz]: Mindenkinek ilyennek kellett volna lennie! – **Juhász István** [szd]: Ebben megegyezünk! – **Vásáry József** [msz]: Ezért kellene mindenkinek a múltját is megvizsgálni, akik ma szerepelnek! – **Bedő Károly** [kg]: A baloldalnak is ott kellett volna lennie, ahol a püspök úr volt!) Ennek a beszédnek olyan hatása volt a győriekre, hogy az elkülönítést – nagyon sok hellyel ellentétben – emberségesen hajtották végre: szobánként négy embert helyeztek el. Apor püspök ezután ír Jarosznak, és amikor ez nem használ, akkor másodszor is ír, és a legélesebben elítéli eljárását. Az ostrom után pedig – amint tudjuk – a női becsület védelmében kap halálos sebeket, és azokba belehal. Halálának második évfordulóján most a *Győri Munkás*, a szociáldemokraták újságja²⁵⁷ hálásan emlékszik meg róla, és a Budapesten megjelenő szintén szociáldemokrata lap, a *Népszava* április 11-i száma szentel neki megemlékezést²⁵⁸ és fejezi ki azt, hogy azonosítja magát a *Győri Munkás*ban megjelent cikkel. (**Gyurkovits Károly** [szd]: Tehát nem mibennünk van a hiba! Elismeréssel vagyunk iránta! – **Milassin Kornél** [msz]: Akkor még merték dicsérni, ma már nem! – **Juhász István** [szd]: Az is baj, hogy dicsértük! – *Zaj.*)

Nem feledkezhetünk el Glattfelder Gyula²⁵⁹ csanádi püspökről, aki a felsőházi tárgyalások alkalmával a püspöki kar nevében beszélt. 1938-ban egyszer szólott az I. sz. törvény ellen, a II. számúnál azonban négyszer szólalt fel ellene²⁶⁰. A *Nemzeti Újság*ban megjelent cikkét²⁶¹ is ismerjük. Korai halála után Hamvas püspök lesz az utódja, aki Budapesten volt 1940-ben érseki helytartó, amikor is

²⁵⁷ Vilmos püspök. *Győri Munkás*, 1947. április 4. 1.

²⁵⁸ Apor püspök. *Népszava*, 1947. április 11. 3.

²⁵⁹ Lásd Glattfelder Gyula.

²⁶⁰ Glattfelder Gyula püspök a források szerint felsőházi beszédeiben kétszer foglalkozott a zsidótörvények elítélésével. Első felszólalása 1939. április 18-án hangzott el. Felsőházi napló, 1935-1940. IV. kötet 1938. november 12. – 1939. május 4. (87. ülés), majd 1942. július 14-én beszélt a zsidó frontharcosok védelmében. Felsőházi napló, 1939–1944. III. kötet 1942. március 10. – 1943. április 12. (66. ülés).

²⁶¹ Glattfelder Gyula: A kereszttség. *Nemzeti Újság*, 1939. január 15. 1-2.

ismert állásfoglalását a Szent Kereszt Egyesület üdvözlölte. 1941 őszen történt az első deportálás Kőrösmezőn keresztül, és akkor Hamvas püspök szintén el akart menni helyszíni szemlére egy kis társasággal, amely Apponyi Györgyből²⁶², Szapáry Erzsébetből²⁶³ és Pakots Károlyból²⁶⁴ állott és magam is csatlakoztam hozzájuk, azonban abszolúte akadályozva lévén itt, maga helyett Szabó pápai kamarást²⁶⁵ küldötte ki a kőrösmezei határállomásra. 1944-ben pedig, amikor a gettót Szegeden felállították, a főispánnál tiltakozott, később pedig Ambrózy²⁶⁶ útján a kormányzóhoz fordult, aki megtiltotta, illetve ismételtén megújította a deportálásra vonatkozó tilalmát. Kispapokat szentelvén, 1944. június 24-én, szintén hatalmas beszédet mondott Szegeden, és a szörnyűségek hatása alatt a primáshoz és a kormányzóhoz apellált.

A kassai gettónak állandó látogatója volt Madarász püspök²⁶⁷, akinek egy alkalommal az SS-legény, aki a gettót őrizte, azt mondta: „No, püspök úr, ha bement, maradjon is bent.” Palotája oldalára pedig gúnyplakátokat ragasztottak. (**Milassin Kornél** [msz]: Ma is vannak gúnyplakátok!)

És így emlékezhethetnek meg a püspöki kar több tagjáról, hisz az egész püspöki kar szemben állott – éppen katholicitásánál fogva – a náci kormánnyal. (**Nyirjessy Sándor** [kg]: Úgy van!) Ennek a szembenállásnak az eredménye lett, hogy Shvoy püspök²⁶⁸ is és Mindszenty püspök, a jelenlegi bíboros hercegprímás is a nácik fogságába került. (**Pászthory István** [msz]: És most azt mondják rájuk, hogy reakciósook! – **Vásáry József** [msz]: Hát nem lehetnek kommunisták, arról nem tehetnek! Ha azok lehetnének, akkor mindjárt a legelsőök lennének! – **Gyurkovits Károly** [szd]: Ismertük még abból az időből, amikor „Péhm”-nek²⁶⁹ hívták!)

A katolikus papok magatartásának is szenteljünk még egy kis időt. (**Milassin Kornél** [msz]: A primás Sopronkőhidán volt, s papjaival együtt a földön feküdt szalmán.) Itt mindjárt Varga Béla²⁷⁰ nemzetgyűlési elnököt említem meg, aki a harmadik zsidótörvény tárgyalásánál a kisgazdapárt nevében szólott, mondván, hogy a kisgazdapárt a faji kérdések tekintetében a katolikus egyház tanát veszi zsinórmértékül, és kijelentette, hogy a javaslatot nem fogadja el. Felszólalását azzal fejezte be, hogy ez a javaslat természetjog-ellenes, egyházjog-ellenes

²⁶² Lásd Apponyi György.

²⁶³ Lásd Szapáry Erzsébet.

²⁶⁴ Lásd Pakots Károly.

²⁶⁵ Lásd Szabó Imre.

²⁶⁶ Lásd Ambrózy Gyula.

²⁶⁷ Lásd Madarász István.

²⁶⁸ Lásd Svhoy Lajos.

²⁶⁹ A közbe szóló Mindszenty esztergomi érsek eredeti nevére utalt.

²⁷⁰ Lásd Varga Béla.

és keresztényellenes.²⁷¹ Egyébként a nemzetgyűlésnek van egy másik papi tagja is, Perr Viktor²⁷², aki szintén szerencsés volt a nyilasoknak börtönében sínylődni. (**Milassin Kornél** [szd] – *a munkáspártok felé*: Perr Viktor is jobbszárnya a kisgazda pártnak önök szerint.)

Azok között, akik az üldözötteknek védelmére keltek a papság köréből, első sorban ki kell emelnem Köhler Ferenc²⁷³ lazarista atyát. Az ő nagyszerű tevékenységéről a *Képes Figyelő* emlékezik meg 1946. december 14-i számában. Ebben az interjúban kitér különösen azokra a hősies útjaira, amelyeket Hegyeshalomba tett, hogy onnan hozza el pápai védlevelek segítségével az elhurcoltakat. Itt említi meg, hogy az egyik pajtában 3000 beteg között fedezte fel annak a Löwenherz ezredorvosnak családját, akit jól ismert. Azt mondja páter Köhler: „Nekem ez a zsidó Löwenherz az 1914–18-as háborúban nagyon jó barátom volt. Tábori lelkes voltam annál az alakulatnál, ahol ő mint ezredorvos teljesített szolgálatot. Özvegye és két lánya feküdt ott félholtak között a pajtában. Sajnos, nevüket nem tartották nyilván a pápai listán, ezért én gyorsan kiállítottam számukra ott Hegyeshalomban pápai menedéklevelet, amelyeket a nuncius előzőleg aláírt volt, és így sikerült őket megmentenem.” Tovább beszélvén erről a munkáról mondja: „Borzalmas munka volt az élőhalottak mentése. Három-négy rétegben feküdtek itt egymás fölött élők, halottak, betegek. Azokat, akiket sikerült megmenteni, pápaiakat, svédeket, svájciakat, portugál menlevelesekkel, az emberséges Bartha alezredes vonaton irányította Budapest felé. Sajnos, Komáromban gyakran támadtak meg minket nyilasok, és lekapcsolták a szerelvényt és vele a megmenekítetteket. Ezek eltűntek, és soha többé nem láttuk őket. Akik Pestig jutottak, azokat vagy a pápai házakban, vagy a gettóban helyeztük el. Itt is megtörtént, hogy az utcán és útközben elhurcoltak a menetből többeket a nyilasok. A hegyeshalmi munka nem volt zavartalan. A hegyeshalmi nyilasok vezetője többször rám támadt az utcán azzal, hogy szégyelljem magamat, hogy katolikus pap lételemre zsidókat menekíték.”²⁷⁴

Ugyanúgy, amikor Varga elnök úr itt beszélt az országházban a harmadik zsidótörvény ellen, megtörtént, hogy nyilasérelmű országgyűlési tagok kiköptek előtte.

De visszatérve Köhler páterhez, ő azt a nyilast, aki el akarta vinni, nem tudta meggyőzni és csak annyit mondott neki, hogy az Úristen őt választotta ki arra, hogy itt a szenvedőkön segítsen. (*Olvassa:*) „Egy nap értesítettek, hogy újabb szállítmány érkezett és ezeket nem is fogják pihentetni, hanem gyorsan keresztülhajtják.” Ismeretes ugyanis, t. Nemzetgyűlés, hogy nem álltak kellő számban

²⁷¹ Varga Béla beszéde 1941. július 1-jén hangzott el. 1939–1944. képviselőházi napló. 1941. április 24. – 1941. július 25. X. kötet. (204. ülés) (370–374.).

²⁷² Lásd Perr Viktor.

²⁷³ Lásd Köhler Ferenc.

²⁷⁴ *Képes Figyelő*, 1946. december 14.

rendelkezésre vagonok, és ezért szerencsétlen honfitársainkat az országúton gyalog hajszolták a késő őszi hideg időben. *(Tovább olvassa:)* „Hegyeshalomra beérkezett a transzport. Odarohantam, megállítottam a menetet, és a nunciátúra, valamint a semleges államok nevében követeltem, hogy a menleveleket bocsássák el a szállítmányból. Egy őrmester rám kiáltott, és a százados úr nevében megparancsolta, hogy menjek félre az útból. Én viszont kijelentettem, őszentsége, a pápa nevében parancsolom meg neki, hogy ne akadályozzon engem kötelességem teljesítésében. Megérkezett a százados, és hosszas huzavona után 10 percnyi időt adott, hogy sokezer ember közül kiválasszam a menleveleket. Elkialtottam magamat: aki menleveles, az jöjjön hozzám. Erre mind a négyezer, mint egy ember, oda akart rohanni hozzám. A százados és az őrmester egyetlen ember kiemelését sem akarták megengedni, de mégis sikerült több százat megmenteni.”

„Ugyanaznap este több nyilas és egy Gestapo-tiszt jött hozzám. Géppisztollyal akartak elhurcolni. A nyilasokat nem tudtam meggyőzni, de a németeket igen.” Ámbár ott az őrszobán már felállították őt, és három német állt vele szemben felhúzott fegyverekkel. „Tehát ezt megúsza”, mordult rá a nyilas, „de nem fogja ezt tovább folytatni”. *(Tovább olvas:)* „Wallenberg²⁷⁵, a svédék fáradhatatlan megbízottja érkezett aznap Hegyeshalomra, és az ő közbelépésére rendőri fedezet mellett sikerült megmenekülnöm és a nyilasok elől Budapestre jutnom.” Ezután a nuncius felkérte, hogy most a gettóban folytassa működését. *(Tovább olvassa:)* „Első élményem az volt” – beszéli Köhler atya –, „hogy több mint tízezer megkeresztelttel találkoztam a gettóban, sőt találtam itt őskeresztényeket is, akiket a nyilasok bosszúból hurcoltak a gettóba, hogy értékeiket elrabolhassák. Megkezdtem munkámat. A zsidó tanács két helyiséget bocsátott rendelkezésemre.”

„A Klauzál-utcai és Wesselényi-utcai gyógyszertárban oltárt állítottam fel. Munkám abból állt, hogy élelmiszert és gyógyszereket vittem be, ezenkívül sok levelet csempésztem be a gettóba és onnan ki, ahonnan emberek százait mentettük ki a menlevelekkel, megkeresztelteket és meg nem keresztelteket egyaránt. Tizennégy házat kórháznak rendeztünk be, és hogy lelki vigaszt nyújthassunk, felhasználtam hébertudásomat, héberül énekeltem zsoltárokat a betegeknek, akik könnyezve hallgattak.”

„Borzalmas állapotok voltak a gettóban. Gyakran megtörtént, hogy a betegek az ölembe estek és úgy haltak meg. A nyilasok egy része nem engedett be a gettóba, de ha az egyik kapunál az embertelen őrszem visszautasított, a másik gettókapun mentünk be.”

„A gettó vöröskeresztes gyermekmenhelyén mélyen megindító volt, amikor kis gyermekek kapaszkodtak, csimpaszkodtak belém, és könyörögtek: tisztelendő bácsi, mentsen meg! Ezek árja-párja gyermekek voltak.”

²⁷⁵ Lásd Raoul Wallenberg.

„Meglátogattam azokat is, akik a legnagyobb ágyútűzben sem akartak lemenni az óvóhelyre, mert azt mondták, hogy mindegy, hogy fönn halnak-e meg a bombától a harmadik emeleten, vagy pedig lenni a nyilasoknak a gépfegyvereitől. Ezekbe is sikerült lelket öntenem, és lekísértem őket az óvóhelyre. Egyszer mellettünk csapott be egy gránát a lakásba, de az Úristen velünk volt.”

T. Nemzetgyűlés! Nem ő volt az egyetlen. Emlékeztetek Klinda igazgatóra²⁷⁶, aki a Ranolder-intézet Budakeszi úti leányotthonában rendezett be egy fiktív hadiüzemet, és ott 150 zsidó vagy zsidószármazású leánykát foglalkoztatott és őrzött. Azután itt van például Antal József szalézi rendfőnök²⁷⁷, akit magát is elhurcolták a nyilasok. Kiss igazgató szintén szalézianus a Kiscelli-utcában, vagy pedig a vidékiek közül Halász Pál²⁷⁸, akit maguk a zsidók hívtak meg a szegedi gettóba a deportálásuk előtti napon, és kérték, hogy kereszteljék meg őket, hogy lelki erősítést kapjanak. Halász Pál, a szegedi fogadalmi templom plébánosa több káplánnal együtt bement, és folytatta a keresztelést azoknál, akik a keresztséget fel óhajtották venni, a nyilasok azonban nem várták meg, amíg az összesekkel készen lesz, keresztelés közben szállították őket ki a deportáló vonatokra.

Nem lehet nem gondolnunk Jánosi páterre²⁷⁹, aki a Szent Kereszt keretében fejtett ki óriási munkát, és páter Raile²⁸⁰, akire majd még ki fogok térni, amikor a szerzetesházak mentési akciójáról beszélek.

Összefoglalva ezeket, megállapíthatjuk, hogy 55 katolikus pap került a nyilasok fogházába és fegyházába, és közöttük a komáromi Csillag-erődben volt Perr Viktor képviselőtársunk.

T. Nemzetgyűlés! Nemcsak a papok, hanem a világiak is, és pedig magánosok, privát családok, nagyon sokat dolgoztak. A magam munkatársai közül felemlítem például Steffanits Istvánné²⁸¹-t, aki mind városbeli lakásán, mind zugligeti nyaralójában egymás után adott szállást a menekülteknek – nem egyszer, hanem folyamatosan egymás után mintegy húszan élvezték az ő vendégszeretetét –, meg kell említenem továbbá Rudnay Árpádnét²⁸², Grüner Tivadarné²⁸³-t, Stadler Fridát²⁸⁴, Hudomel Hildát,²⁸⁵ Justh Bélát,²⁸⁶ az *Eszelősök* és a *Hajnali kettő* íróját.

²⁷⁶ Lásd Klinda Pál.

²⁷⁷ Lásd Antal János.

²⁷⁸ Lásd Halász Pál.

²⁷⁹ Lásd Jánosi József.

²⁸⁰ Lásd Raile Jakab.

²⁸¹ Lásd Steffanits Istvánné.

²⁸² Lásd Radnay Árpádné.

²⁸³ Lásd Grüner Tivadarné.

²⁸⁴ Lásd Stadler Frida.

²⁸⁵ Lásd Hudomél Hildegárd.

²⁸⁶ Lásd Justh Béla.

Egyáltalában a mentésnek ez a része, a magánemberek, családok mentési akciója vidéken és Budapesten, teljesen feldolgozatlan anyag, ezt majd még fel kell dolgoznunk. Nem is sejtik a be nem avatottak, hány család rejtegetett üldözötteket. Akkor természetesen a legnagyobb óvatossággal kellett dolgozni, mert hiszen nemcsak a menekítőt, hanem a menekítetteket is halálveszedelemnek dobták volna oda, ha az illetékesek erről tudomást szereztek volna.

De a honvédelmi minisztériumban is, különösen nagybaconi Nagy Vilmos²⁸⁷ minisztersége idején, történtek mentési akciók. Így például a végrehajtást végző egyik honvédelmi minisztériumi osztálynak, név szerint Thewrewk-Pallaghy miniszteri osztálytanácsosnak²⁸⁸ sikerült a miniszter rendelkezése értelmében azokat a munkaszolgálatosokat leszereltetni, akik mentességi levelekkel rendelkeztek, azon a címen, hogy idegen állampolgárok. A kormány természetesen az ilyen nagyarányú mentési akciókról tudott, hiszen lehetetlen volt nem tudnia róluk, és éppen ebből láthatjuk, hogy milyen szorongatott állapotban volt kívülről, a németek oldaláról és belülről, az országban rendetlenkedő nyilasok oldaláról, amikor ilyen kegyetlenül hajtotta végre ezeket a dolgokat.

De akiben még élt a kereszténységnek egy kis csírája, az hol itt, hol ott mentett. Még olyan esetet is tudok, hogy Endre Lászlóhoz²⁸⁹ fordultak egy alkalommal valakinek az érdekében, aki azt felelte, hogy ő maga nem tehet az illető érdekében semmit, de hozzám küldötte.

Amikor a világiak mentési akciójáról szólok, akkor lehetetlen meg nem emlékezni a Keresztény Női Tábor tagjairól, akik rendületlenül, minden január 6-án megtartották évnyitójukat, és az aktuális problémákkal foglalkoztak. Abban az időben a faji örülettel és a fajgyűlölettel foglalkoztak és az ellen nyilatkoztak. A Katolikus Nőszövetség lapjában megjelentette dr. Balanyi György piarista atya²⁹⁰ a tanulmányát, amelynek ez volt a címe: „Miért nem lehetünk nyilasok mi katolikus magyarok?”²⁹¹ A Keresztény Női Tábor ezt átvette és a *Lélek Szavában* leközölte, amely lap nagy nyilvánosságnak örvendett. Ennek következtében a nyilasok kezébe jutott. Már az első cikk megjelenése után felhívták a nyilasok a szerkesztőséget – mivel oda volt írva, hogy „folytatása következik” –, hogy ne folytassák ezt a cikksorozatot. A *Lélek Szava* természetesen folytatólagosan hozta a tanulmányt, mire íróját, dr. Balanyit bíróság elé állították.

Amikor a zsidóságot meg akarták fosztani földbirtokaitól, még a törpebirtokosokat is, akkor a Keresztény Női Tábor a fennálló tilalom ellenére gyűlést tartott,

²⁸⁷ Lásd Nagy Vilmos, nagybaconi.

²⁸⁸ Lásd Thewrewk-Pallaghy Attila.

²⁸⁹ Lásd Endre László.

²⁹⁰ Lásd Balanyi György.

²⁹¹ Balanyi György: Miért nem lehetünk nyilasok mi katolikus magyarok? *Lélek Szava*, 1940. július 1.

s kiáltványt intézett a képviselőház és a felsőház tagjaihoz, hogy faji alapon senki meg nem fosztható birtokától; egyesegyedül az a mérvadó, hogy a köz érdekében gazdálkodik-e, vagy nem. Ezt a kiáltványt le fogom tenni a Ház asztalára. Emiatt szintén bűnvádi eljárás indult.

De amikor már minden a feje tetején állott, akkor adatta elő a Női Tábor 1944. január 6-án a Barlang moziban XII. Pius pápának 1941. évi karácsonyi szövegét, amelyben szintén a faji gyűlölet, az emberirtás és az emberüldözés ellen nyilatkozik; ezt feldolgozva, dramatizálva, nagy kórus közreműködésével, amely a közönséget körülfogta és a *Pastor Angelicus* című film egyes részleteivel és diapozitívekkel illusztrálva adatta elő. Ebből országos mozgalmat akart csinálni, és már meg is történtek az élőkészületek Szabadkán, Sopronban, Kassán, Szegeden és Miskolcon, amikor a belügyminiszter ezt is leállította.

Miután a németek bejövetele után a *Lélek Szavának* megjelennie már nem lehetett, a Női Tábor kiadta 1944 pünkösdjén a *Pünkösdi Tűzet* a *Lélek Szava* helyett, mégpedig úgy, hogy a csillagos házak házfelügyelőihez vitték el ezt a lapot a Nőt Tábor tagjai, meg maguk az üldözöttek is, mert annak tartalma már abból a szempontból volt összeállítva, hogy gyakorlatban hogyan kell a tízparancsolatot és a keresztény morált érvényesíteni. A lap utolsó közleménye, amelyet Kürty Miklós írt „Végállomás! Leszállani!”²⁹² címmel, különösen apellál a lelkiismeretekhez, figyelmeztetve az embereket arra a felelősségre, amely az élet lezárta után az Úristen részéről vár reánk, és számonkéri, hogy életünkben mit cselekedtünk. Ajánlom ennek tartalmát is a nemzetgyűlés figyelmébe, ezt is le fogom tenni a Ház asztalára. Délután az I. számú bizottsági ülésteremben meg lesz található, úgy ez, mint a *Lélek Szavának* említett száma is, amelyekben tehát megjelent az, hogy „Miért nem lehetünk nyilasok mi katolikus magyarok?” s azonkívül egy másik folytatólagos közlemény: „Az ég is kimondta a hadiállapotot”, amelyben nyíltan a faji üldözéssel és a többi pogánysági atrocitással száll szembe a *Lélek Szava*. (Milassin Kornél [msz]: Még a pártok inspekciósai sincsenek az ülésteremben! – *Egy hang a kommunista párt oldalán: Elég kár!*)

Anyagomnak még nem jutottam a végére, de már nem akarom türelmüket tovább igénybe venni, és ezért mindazt, ami még csupa konkrétum alakjában, mint anyag itt összegyűjtve áll, a legközelebbi alkalommal fogom előadni.

Most azonban meg akarom indokolni, hogy tulajdonképpen miért hoztam én mindezeket a nemzetgyűlés elé. Miután többször intézték azt a kérdést hozzánk, hogy mit cselekedett a katolikus egyház az üldözöttek érdekében, legalább egy részében előadtam azt, hogy mit tett a Szentszék, mit tett a nunciatura, mit tett a hercegprímás, mit tett a püspöki kar, mit tett a papság, mit tettek a világiak,

²⁹² Kürthy Miklós: „Végállomás! Leszállni!” Pünkösdi tűz, a Szentlélek Szövetség röpirata, 1944. 43–45.

és majd a következőkben fogják meghallani, hogy mit tettek a szerzetesházak, amelyekre vonatkozólag a nyilasok azt mondták, hogy meg kell rendszabályozni a szerzetesnők és a szerzetesek házait, mert amíg azokban rendet nem csinálnak, nem tudják a zsidókérdést megoldani. Elmondtam tehát, hogy mit tettek ezek, és miért.

Én a magam részéről azt gondolom, hogy sok mindenféle történt már eddig a katolikus egyház ellen azért, mert nem volt meg a kellő tájékozottság. Hiszen akkor, amint mondtam, a legnagyobb csendben kellett ezt az élethalál-harcot folytatni, nehogy a legnagyobb veszedelembé sodorjuk magukat a megmentetteket; tehát azért akartam tájékoztatni a nemzetgyűlést, hogy most pedig tudjuk, hogy mi minden történt akkor.

És miért akarom tájékoztatni a nemzetgyűlést? Ha mindez az ostrom után köztudomású lett volna, gondolom, hogy a negyedmillió budapesti zsidó lakosság szót emelt volna a katolikus egyház gazdasági letörése ellen. Ha ez köztudomású lett volna, gondolom, hogy többször tiltakoztak volna az ellen, hogy a menekítésben olyan sokszor részt vett családok fenntartóit vagy tagjait B-listázzák, nyomorba döntsék; gondoskodtak volna arról, hogy az igazságtalanul internálótáborokba hurcoltakat vagy fogházakban sínylődőket – mondom, az igazságtalanul odahurcoltakat – családjuk visszakaphassa; gondoskodtak volna arról, hogy ezeknek a családfőknek özvegyei ne jussanak nyomorba azáltal, hogy még a férjük után járó nyugdíjat is megvonják tőlük. De hiszem, hogy nem tudtak mindent, azonkívül bizonyos fokig megértem a forradalmi idők féktelen hangulatát, hiszen a német propaganda egy negyedszázadon keresztül demoralizálta és aknázza alá a néptömegek erkölcsi tartalékát, amellyel a kísértéseknek ellen tudtak állni.

Mindezeknél a felsoroltaknál az anyagi szempontok szerepelnek. Tudomásul vesszük, hogy mindezekről megfosztották a katolikus egyházat és a katolikus hívőket. Az igazság alapján úgy érezzük, hogy nem szolgáltunk rá erre, és mást várhattunk volna, (**Farkas Imre** [kp]: Botbüntetést!) a keresztény tömegek mégsem zúdultak fel a történetek miatt.

Most azonban egy olyan ponthoz jutottunk el, amikor nem anyagi értékekről van szó, tehát még az a mentség sincs, hogy itt talán a kenyérgüzelem miatt hoznak rendelkezéseket és törvényeket, a kenyér miatt felejtik el azokat, akik ma itt élnek, hogy életüket kinek köszönhetik. Most arról van szó, hogy meg akarják akadályozni – és itt már nemcsak a katolikusokról, hanem a kálvinistákról, az evangélikusokról, sőt a hívő zsidókról is beszélek (*Derültség a szociáldemokrata párton.*) – gyermekeinknek, a magyar ifjúságnak istenhívő neveltetését azzal, amit fakultatív hitoktatásnak mondanak. (*Egy hang a kommunista párton: Ezt maga sem hiszi!*) de amiről nagyon jól tudják, hogy csak arra vezető út, hogy egy idő múlva azokat, akik önkéntesen tanítatják gyermekeiket vallásra, terrorral visszatartsák ettől. (**Pászthory István** [msz] *gúnyosan*: Dr. Ligeti Magda majd megtanítja a gyermekeket!)

T. Nemzetgyűlés! A lelki javaknak más a természetük, mint az anyagiaknak, a gazdaságiaknak. A lelki javaknak nem az a természetük, hogy ha valaki megszerezte őket, azzal a többinek kevesebb jut; az a természetük, hogy minél többet szerezünk meg őket, annál több marad belőlük mindenkinek. (**Gróh József** [pk]: Nagyon szép gondolat!) Minél több a jó ember, az istenes ember, annál nagyobb, annál jobban van biztosítva mindenkinek a joga, és a kerék – ne felejtjük el – a történelemben folyton forog. (*Derűltség a szociáldemokrata párton.* – **Szamay Lajos** [szd]: Fenyegetőzik?) A jogelviségre mindig igen nagy szükségünk van, mert hol az egyik oldal, hol a másik oldal kerül alul.

Ezért én azzal a kéréssel fordulok a nemzetgyűlésnek zsidó eredetű, vagy talán most is zsidó tagjaihoz, hogy amint a keserves 1944-es esztendőben az Egyház, annak vezetői és hívei olyan nagy számmal, annyira küzdve, olyan kínok között – hogy milyen kínok között, azt csak azok mondhatják el, akik ebben a munkában benne voltak – odaálltak, odaálltunk a zsidó testvérek védelmére, most ők legyenek azok, akik ideállnak az ország lelki tartalékának, lelki kincseinek védelmére, az Egyház mellé, most már nem a földbirtokért, (*Egy hang a kommunista párttól: Azt siratja!*) hanem csak azért, hogy az Egyház gyermekeinek, híveinek mindenkinek lelkiességét, isten-gyermekségét megvédhessük.

T. Nemzetgyűlés! Én számítok arra – hiszen annyi megmentett embertársunk kedvességével, hálájával, nemeslelkűségével talákoztunk azóta mindnyájan –, bízom abban, hogy ez a negyedmillió zsidó lakosság – felvilágosítva arról, hogy mi minden történt az ő érdekükben, és hogy a deportálás elkerülését Serédi hercegprímásnak, életüket pedig annak a sok szerzetesháznak és a sok keresztény családnak köszönhetik – nem is engedi meg azt, hogy a fakultatív hitoktatásról szóló törvényjavaslat idekerüljön, hanem amint a hercegprímás is előzetes direkt-tárgyalásokon érte el az eredményeket, úgy fogunk összejönni mi is zárt megbeszélésre, ahol szenvedélyek nem fűtenek, ahol nem gondolunk a nyilvánosságra, hogy megbeszéljük országunknak, nemzetünknek ezt a legvitálisabb, legdöntőbb kérdését, amely, mondhatom, sokkal jobban dönti el a jövőt, mint a gazdasági kérdések megoldása, bármily fontosak legyenek is azok. (*Mozgás a kommunista párton.*)

Én tehát az egész nemzetgyűlésnek, de mondom, különösen a nemzetgyűlés zsidó és a zsidóságból származó tagjainak ajánlom szerető, igazságérző védelmébe ezt a nagy ügyet, a kötelező hitoktatást és a tankönyvkiadás szabadságát. (*Taps a pártunkívüli képviselők és a szabadságpárt oldalán.* – *Egy hang a kommunista párttól: Vége a mesedélutánnak!* – **Parragi György** [pk]: Egyetlen férfi a nemzetgyűlésben!)

INTERPELLÁCIÓ A MINISZTERELNÖKHÖZ
ÉS A BELÜGYMINISZTERHEZ ROMÁND KÖZSÉGET
SÚJTÓ KITELEPÍTÉSI ÉS BETELEPÍTÉSI RENDELKEZÉSEK
MEGSZÜNTETÉSE TÁRGYÁBAN

Nemzetgyűlési Napló 1945. VIII. kötet, 1947. március 20. – 1947. július 20.
134. ülés, 1947. június 25.

Kelet-Közép-Európában a II. világháború után a kormányok a német hadsereg emberiség elleni büncsejteléért az egész német népet kollektíve felelősnek bélyegezték, ezért az adott országok területén élő német kisebbség kitelepítését szorgalmazták. Magyarországon a hazai német kisebbség Németországba telepítésére vonatkozó rendelkezés 1946. január 15-án jelent meg és az adott terület német lakosságának a 10%-ban szabta meg a mentesítettek létszámát.

A tömeges, de nem teljes körű kitelepítések során számtalan jogtalanság történt, amely lehetőséget adott a korábbi társadalmi-politikai viszonyok erőszakos megváltoztatására is. A képviselőnk egy ilyen esetre hívta fel a figyelmet. Interpellációjára nem kapott választ.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Nincs intézkedés vagy törvény, amelyet lelkiismeretlen emberek ki ne használnának a saját maguk alacsony céljaira. Így a kitelepítési rendelkezés azt célozza, hogy a hűtlen, mondhatnám hazaáruló és soha velünk egységet érezni nem akaró elemektől megszabaduljon az ország. Ellenben rosszakaratú és önző emberek, már kezdettől fogva jogtalan vagyonszerzésre és egyéb ehhez hasonló alacsony céljaik elérésére használják fel ezt. **(Halter Béla [(msz]):** Úgy van! Úgy van! Igaza van!) Ennek esik áldozatul Románd község nyugalma is, már több mint egy év óta.

Amikor az eljárásokat fogantatosítani akarták, bizonyítást nyert, hogy a községből senki sem volt felvéve a Volksbund tagjai közé, senki sem volt közülük SS-katona, mindnyájan a magyar honvédségnél teljesítettek szolgálatot, *(Közbekiáltás a szociáldemokrata párt oldaláról: Ott is voltak Volksbundosok!)* s hogy 1944 novemberében a községen átvonuló munkaszolgálatosokat a lakosság megvendégelte, és egyet, aki közülük meghalt, saját költségén tisztességgel temetésben részesített.

A község plébánosa zsidó származású volt. Egy ellenséges érzelmű ember névtelenül ellentétet akart vetni a község és a plébános közé, azonban nem sikerült, és a község a legvadabb náci mentalitás idején is hű maradt kiváló plébánosához. Erről a községről jegyzi fel a *Volksbundkalender*nek az ostrom előtti egyik száma, hogy Románnal semmi nem kezdhető, semmire sem tudnak vele menni. Nyomtatásban jelent meg Románd községről ez a minősítés.

A német eredetű lakosok iskolájában a tannyelv magyar, az istentisztelet nyelve magyar, egyszóval semmi nem hozható fel a község ellen, ami miatt a kitelepítési rendelkezés rá alkalmazható lenne.

Amikor több mint egy évvel ezelőtt egy alkalommal éppen ebben az ügyben eljárta a népgondozó központnál, feltűnt nekem, hogy amikor a főtisztviselő kihozta a kartotékokból a Romáandra vonatkozó kartonokat, azokban főképp az a kimutatás szerepelt, hogy Romándnak mennyi földje van. Nem értettem, akkor nem tudtam kapcsolni ezt a birtok-kimutatást, az ő feltételezett bűnösségükkel.

A tárgyalások folyamán kiderült Románd teljes ártatlansága, és így az eljárás megszűnt. A község azonban mégsem jutott nyugalomhoz, mert néhány betelepített új lakos nem hagyta őket nyugodni. Ezek közül az egyik – a neveket mellőzöm, nem célolok, hogy a nevek megemlézése alapján megbélyegezzek egyéneket, én csak a község igazságos ügyét szeretném megvédeni – a Magyar Kommunista Pártnak volt tagja. Kiderült róla, és ezt be is bizonyították, hogy azelőtt nyilas volt, s maga a kommunista párt kizárta sorai közül. (**Nyirjessy Sándor** [(pk]): De nem azért, mert nyilas volt!) Kiderült róla, hogy zsidó vagyontárgyakat eltulajdonított, feketézett és terrorcselekményeket követett el. E miatt hosszú utánjárás után most legutóbb le is tartóztatták. A másik, aki szintén kommunista, – hiteles adatok kezeskednek róla, –, nyilas pártszolgálatos volt. (*Egy hang a pártonkívülieknél: Az előny!* – **Nagyiván János** [(msz]): Ki van-e zárva?) Még nincs. A harmadik betelepített szintén a nyilaspártnak volt tagja. Ezeknek a nyugtalanító elemeknek eszköze pedig egy fiatal, 23 éves, most odahelyezett jegyző, akinek jellemességéhez és tárgyilagosságához nagyon sok szó fér. Ezeknek aknamunkája folytán Románd jelenleg rendőri körzárás alatt van.

Kérdezem, vajon mire jó ez az eljárás azokkal a polgártársainkkal szemben, akik kezdettől fogva bebizonyították magyar voltukat, hazafiasságukat, akik bebizonyították, hogy rendes, dolgozó, termelő emberek. Vajon a most annyira szükséges többtermelést szolgálja-e ez a nyugtalanítás, amelyet a pártok és a kormányzat megtérnek? Kérdezem, nincs elég okunk arra, hogy felfokozzuk a termelést, és becsületes, dolgozó embereknek megadjuk a lehetőséget arra, hogy a köz javára dolgozhassanak?

Mindezek alapján tisztelettel kérdezem a belügyminiszter urat²⁹³ és a miniszterelnök urat²⁹⁴ is – mert utóvégre ő a felelős azért, hogy ilyen dolgok, ilyen machinációk még most sem érnek véget, –, hajlandók-e Románd község rendőri lezárását azonnal hatálytalanítani, s azonnal vizsgálatot indítani? A vizsgálóbizottság tagjai legyenek megbízható és pártatlan emberek, de csak olyanok, akik annak idején Románd község lakosai voltak, s nem olyanok, akik pártigazolvány

²⁹³ Lásd Rajk László.

²⁹⁴ Lásd Dinnyés Lajos.

alapján oda betelepettek és mindenféle hamistanúzásra kaphatók. A vizsgálóbizottság tartsa tiszteletben a fennálló belügyi rendelkezéseket, és még vizsgálat alá se vegye azokat, akik magyarok, akik anyanyelvük szerint is magyarok. Mert ilyenek ellen is megindították a kitelepülési eljárást, annak ellenére, hogy annak idején német származásuk ellenére nemcsak magyar nemzetiségűeknek, hanem magyar anyanyelvűeknek is vallották magukat. Mit tegyenek még többet ezek a honfitársaink? *(Közbeszólás a középen ülő pártokkivüliek közül: Az egész országban ez van! Baranyától kezdve, végig! – Egy másik hang ugyanott: A földre megy itt minden!)*

Van-e ezeknek a lelketlen és felelőtlen embereknek szívük ahhoz, hogy most, amikor a leszakított területeken a mi magyar testvéreink ugyanilyen veszélynek vannak kitéve, kicsavarják kezünkből magyar testvéreink védelmének eszközét, mert ha az ő érdekükben akarnánk szólni, akkor egyszerűen az lenne az érthető és indokolt válasz, hogy ugyanez történik itt benn a kisebbségekkel.

Éppen ezért kérem a belügyminiszter urat, szíveskedjék haladéktalanul mindent megcselekedni, hogy ezeknek a visszaéléseknek véget vessenek, és felelősségre vonják azokat, akik még ezekben a keserves időkben, szenvedéseinknek ebben a nagy és gyászos idejében sem tudnak mást áldozni a haza oltárán, mint zavarkeltést, aláaknázást, a nemzeti vagyon ilyen fosztogatását, békétlenséget, hogy azokban az emberekben, akik a hazához hűek és igazán magyarok, esetleg felkeltsék azt a kísértő érzést, hogy a múltban talán mégis igazuk volt azoknak, akik azt mondták: ki, el Magyarországról! *(Taps a szabadságpárt és a pártokkivüli képviselők soraiban.)*

MÓDOSÍTÓ INDÍTVÁNY AZ 1947. FEBRUÁR 10. NAPJÁN
KELT BÉKESZERZŐDÉS BECIKKELYEZÉSÉRŐL SZÓLÓ
TÖRVÉNYJAVASLAT FOLYTATÓLAGOS TÁRGYALÁSÁHOZ

Nemzetgyűlési Napló 1945. VIII. kötet, 1947. június 24. – 1947. július 25.
136. ülés, 1947. június 27.

A párizsi békeszerződés becikkelyezéséről szóló törvényjavaslatot Mihályfi Ernő ideiglenes külügyminiszter, kiegészítő képviselő nyújtotta be 1947. június 11-én. Öt tárgyalási napon szóltak hozzá, húsz képviselő fej-
tette ki véleményét. A törvényjavaslatot 1947. július végén fogadták el (1947: XVIII. tc. *Magyar Törvénytár 1947.* 142–148.) és 1947. július 25-én hirdették ki.

Slachta Margit felszólalásában a pártok felelősségének parlamenti ki-
vizsgálását javasolta a Magyarország számára előnytelen békekötés okainak megvitatására. Indítványát nem szavazták meg.

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Az elnök napirendi javaslatát egy
módosító indítvánnyal óhajtom kiegészíteni.

Legközelebbi ülésünkre a béke becikkelyezésével kapcsolatban már olyan
kevés tárgy marad hátra, hogy az elnök által indítványozott további tárgyak
feltétlenül sorra kerülnek. A nemzetgyűlés becikkelyezi a legközelebbi ülésen
a békeszerződésről szóló törvényjavaslatot, és még azon az ülésen áttérne a to-
vábbiakra. Az én meglátásom szerint ennek a becikkelyező törvénynek egy tar-
tozéka van, mely a vele való organikus egység folytán minden más tárgy előtt
kíván letárgyalást.

A kormánynak és a nemzetgyűlést kitevő pártoknak erkölcsi tartozásuk van
a nemzettel szemben, (**Némethy Jenő** [msz]: Sok!) amely a békekötés eredmé-
nyessége esetén – legalábbis a marxista felfogás szerint – kiegyenlítést nyert vol-
na, de mert a feltételek megdöbbenően kedvezőtlenek, ez a tartozás a nemzettel
szemben fennáll, és a kiegyenlítés esedékessé vált. Ezt tartom minden más előtt
letárgyalandónak, és ezt a következőkkel fogom indokolni.

A mindennapi életből veszem a kiinduló pontot. Ez félreérthetetlenül meg-
világítja azt, amire gondolok. Ha valaki ügyfelének életbevágó ügyét intézi,
és a jó eredmény kedvéért tőle előre áldozatokat, mondjuk előlegeket kér, szinte
követel, ha nem ért el sikert annak az ügynek intézésében, erkölcsi kötelessége,
hogy az előleget a megbízónak visszaadja. Ha az előleg erkölcsi természetű volt,
akkor keresnie kell a módokat, hogy az okozott kárt hogyan tegye jóvá.

A kormány, illetőleg a pártok egy előnyösebb békekötés reményére hivatkozva,
azzal a választási programban egy szóval sem foglalt kívánsággal, szabatosabban

kifejezve, követelő sürgetéssel léptek fel, hogy az ország szakítson a szentistváni magyar tradíciókkal, amely célt – a demokráciának ellentmondva – minden rendelkezésükre álló eszközzel el is értek. (*Zaj és derűtség a szociáldemokrata párt oldalán.*)

Kérdezem most, hol van ezzel az áldozattal szemben a kilátásba helyezett jobb béke? A magam részéről rámutatok a pesszimisták számára is megdöbbentő, előnytelen, rossz eredményre, de ezt nem azért teszem, mintha a békekötés tárgyával akarnék foglalkozni. Napirendi felszólalásom tárgya nem az. Csupán annak bizonyítékául sorolok fel néhány roppant súlyos tételt, hogy a kormánytól és a pártoktól kilátásba helyezett jobb eredményeknek a békekötés feltételei között még csak nyomuk sincs.

A határok tekintetében a legsúlyosabb a pozsonyi hídfő, (**Nagy Vince** [msz]: Az igaz!) amely áttörte a Dunát mint védő határt, ezzel elvette azt a biztonságot, amelyet ez a védővonal jelentett. Az érdekelt ország még csak szükségesnek sem tartotta leplezni ennek a hídfőnek veszélyes célját.

Hazánk történelmi jogait a békekötés még a néprajzi egységgel alátámasztva sem veszi tekintetbe. Így volt ez a trianoni békekötésnél is, de a genfi Nemzetek Szövetsége kimondta a kisebbségek védelmét, most azonban ez elmaradt. (**Nagy Vince** [msz]: El bizony!) Milyen sorsra jutottak ennek folytán a lecsatolt területen lévő magyar testvéreink?

Apponyi Albert fáradhatatlan munkájával elérte a Nemzetek Szövetségénél, hogy az megadta az elvi lehetőséget arra, hogy a nemzetközi szerződések felülvizsgáltassanak, beleértve a békeszerződéseket is. Ezzel szemben a mostani békekötésnél belenyúlás történt belpolitikánkba, amely elveszi a revízióra való törekvés jogát is.

Végre még egy példaképpen a gazdasági rendelkezéseket említem. Hol vannak ezek a trianonitól, nem beszélve arról, ami súlyosbítja azokat...

Elnök [Kossa István]: Kérem a képviselőnőt, méltóztassék a napirendi kérdéshez szólni.

Slachta Margit (pk): Ezt annak indoklásául tartom szükségesnek, hogy a kilátásba helyezett jobb békekötés nem következett be. De az elnök úr óhajára abbahagyom indokolásomnak ezt a részét, és áttérek a következőkre.

Hol van hát a kilátásba helyezett jobb béke? Miben fejeződik ki az, hogy „jó néven fogják venni” a hatalmak a nemzettől ezt az áldozatot?

Apponyi annak idején arra a kérdésre, hogy ratifikálják-e a békét, vagy nem, azt felelte, ez olyan, mintha azt kérdeznék tőlem: öngyilkos legyek-e azért, hogy a meggyilkoltatást elkerüljem? Ezzel szemben a mai békénél a kérdést úgy kell feltenni: legyek-e kétszeresen öngyilkos, hogy a kétszeres meggyilkoltatást elkerüljem? (**Nagy Vince** [msz]: De Apponyi azt is mondta, hogy: a horthyizmussal szemben, éljen a király felkiáltással, a köztársaságra fogok szavazni.)

Amint mondtam, nem arról beszélek, hogy az intező tényezők mennyiben felelősek azért, hogy a nemzet ilyen szörnyű negatívumokkal áll szemben a békekötésnél. Felelőségüknek ezt a vonatkozását 1946. január 31-étől 1947. február 14-ig öt felszólalásban szóvá tettem. Az a felelőség, amelyről én most beszélek, abból következik, hogy a pártok a nemzettől kikényszerítették olyan történelmi értékek feláldozását, amelyeket ezek az egészen súlyos békefeltételek sem érintettek volna. Tehát a nemzetnek a határokat, a magyarságot, a belpolitikai függetlenséget ért veszteségein felül egy nem szükségszerű, egy elkerülhető és méghozzá erkölcsi természetű és folyamatos kárt okoztak a belső vonalon.

Mi teszi ki ezen veszteség lényegét? Az, hogy elszakították az államéletet a szentistváni keresztény alapoktól... (**Orbán László** [kp]: Mi van a napirenddel? – **Némethy Jenő** [msz]: Legyünk udvariasak!) Ezzel argumentálok, bizonyítom, hogy miért kötelességünk a béke ratifikálásának letárgyalása után ennek a felelőségnek a kérdését napirendre tűzni. Meg is értem, hogy ha a t. baloldalnak ezt nem kellemes hallani, (*Derűtség a kommunista párt oldalán.*) ...elszakították a transzcendentális világnézettől, az Úristennek tartozó felelősségtudattól és a földi életnek azon értékekben hasonlíthatatlan tartalmától, amelyet csak az örökkévalóság, mint az élet végső célja és értelme, ad meg. (**Nagy Vince** [msz]: Nem az örökkévalóság, a földi örökkévalóság a fontos a túloldalnak.)

Tudom, hogy a marxista alapon álló világszemlélet ezt kevésbe veszi. Pedig csak ez biztosíthatja egy országnak a szilárd jogelveket, az érinthetetlen erkölcsi normákat, (*Zaj.*) a magasabbrendűségekre való képesülést, vagyis az újjáépítés legdöntőbb feltételeit. (*Folyamatos zaj.*)

Kérem az elnök urat, szíveskedjék biztosítani a lehetőséget beszédem elmondásához.

Elnök: Tessék csak beszélni egészen nyugodtan. Senki sem akadályozza.

Slachta Margit (pk): A pártok a jobb békekötés reményét megcsillogtatva, a nemzetet a keresztény alapról a materialista alapra 1946. január 31-én áttolták, és az országnak, az előbb mondottak értelmében, mindennél nagyobb veszteséget okoztak, méghozzá olyan veszteséget, amelyért sem az elmúlt századokat, sem a vezető és történelmi osztályokat, sem a nagyhatalmakat nem lehet okolni, (**Juhász István** [szd]: Azt, aki a képviselőnőt behozta a parlamentbe, azt lehet okolni! 1947-ben Slachta a parlamentben beszélhet! Van demokrácia! – *Derűtség.*) a kormánynak és nemzetgyűlésnek akkor minden jelen volt tagja csakis magát marasztalhatja el. Ennek a kérdésnek megvitatását kell napirendre tűznünk.

Az előadó úr említette Telekinek azt a nagy felelősségtudatát,²⁹⁵ amellyel a békeszerződés elfogadtatása után magát vád alá kívánta helyeztetni. (*Mozgás a szociáldemokrata és a kommunista párton.*) Az a Teleki Pál tette ezt, aki

²⁹⁵ Padányi Gulyás Béla az 1947. június 24-i ülésen beszélt erről.

az 1914–18-as világháborúért semmiben sem volt felelős, mert amikor mint ellenzékit felszólították, hogy a Tisza-kormányban vegyen részt, ezt magától elhárította; nem volt tagja a két koalíciós kormánynak sem, és amikor 1918 őszén látta, hogy a háború elveszett, (*Folytonos mozgás a szociáldemokrata és a kommunista párton.* – **Juhász István** [szd]: Éljen! Éljen!) amikor sokan még a dicsőséges győzelemről álmodoztak, tanártársaival, geográfiai szakértőkkel és tanítványai-val hozzákezdett másfél évvel előre a békeelőkészítés fáradságos munkájához. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton: Mi lesz a napirenddel?* – **Juhász István** [szd]: Fejezze be!) Teleki felelősségtudatához kapcsolódva mutatok rá a pártok és a kormány felelősségére. (**Juhász István** [szd]: Telekit tüzzük napirendre?)

T. Ház! Nem avval a szándékkal teszem ezt, hogy bárkit bántsak, hiszen ha egy otthon gyászban van, mert a forrón szeretett édesanya a ravatalon fekszik, akkor mindenki, aki gyászol, távol van attól, hogy másokat bántani akarjon, rá akarok mutatni arra, hogy milyen méltatlan vállalkozás (**Orbán László** [kp]: Ki van ravatalon? Az ország?) a felelősségtudat alól mások vádolásába menekülni, ahelyett hogy mi magunk nézzünk avval szembe. (*Folytonos zaj a kommunista és a szociáldemokrata párton.* – **Juhász István** [szd]: Ki halt meg?)

Kérni akarom a Ház minden tagját, hogy szerencsétlenségünk mélységének arányában emelkedjék magasra a bekövetkezett tények hatása alatt, merítsen erőt annak beismeréséhez, amiért a maga személyében kétségtelenül felelős. Amint a nemzet részéről az erkölcsiség és megbízhatóság az újjáépítés feltétele, úgy a vezetők részéről szükséges ezeken kívül a felelősség vállalása is. (*Folytonos zaj és közbeszólások a szociáldemokrata párton.*)

Elnök: Képviselőtársam beszédideje lejárt, méltóztassék befejezni. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton: Megadjuk!*)

Slachta Margit (pk): Ezért kérem, tüzzük napirendre azt a kérdést, hogy a kormány és a pártok mennyiben felelősek azért, hogy a magyar nemzetet eltérítették a történelmi tradícióktól, és lecsúsztatták állami életét a szentistvániról a materialista alapokra, továbbá azt a kérdést, hogy miként lehetne most haladéktalanul ezt a kárt jóvátenni. (*Folytonos zaj.*) A nemzetgyűlés evvel magát a legtávolabbról sem szállítaná le a nemzet és a történelem előtt...

Elnök: Tessék befejezni! Ne éljen vissza a képviselőnő a nemzetgyűlés türelmével.

Slachta Margit (pk): ...hanem lerázva nemzetünk harmadik nagy szerencsétlenségének fejezetét... (*Viharsengő.*)

Elnök: Slachta képviselőtársunkat rendreutasítom.

Slachta Margit (pk): ...tegye meg az egyetlen méltó lépést egy jobb világ kialakulása felé.

Elnök: Slachta képviselőtársamat még egyszer rendreutasítom. Tessék helyet foglalni. (*Viharsengő.*)

Slachta Margit (pk): Befejeztem.

HOZZÁSZÓLÁSOK AZ ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT VITÁJÁN

Nemzetgyűlési Napló 1945. VIII. kötet, 1947. június 24. – 1947. július 25.
146. ülés, 1947. július 23.

A Magyar Kommunista Párt 1947 nyarán hatalmának törvényes megerősítését az előrehozott választások során elért eredményeiben látta. Ennek érdekében az 1945. évi választójogi törvény (1945. évi VIII. tc.) megváltoztatására törekedett. A Rajk László belügyminiszter által 1947. július 16-án benyújtott törvényjavaslat a két évvel korábbi törvény novelláris kiegészítését tartalmazta. Számos területen súlyosan korlátozta a jobboldali pártok lehetőségét, szűkítette a passzív választójogot, tömegeket zárt ki a választójogból. A törvényhozásban két napon vitatták meg a törvényjavaslatot. Slachta Margit a részletes vita során fejtette ki véleményét valamint a 20. és 6. § paragrafushoz szólott hozzá. A választójogi törvény az országgyűlési választásokról 1947. július 24-én jelent meg.²⁹⁶

Slachta Margit [pk]: T. Nemzetgyűlés! (*Mozgás a kommunista párton. – Egy hang a kommunista párt oldalán: Mi lesz a bottal?*) Távol áll tőlem, hogy jogi fejtegetésekbe bocsátkozzam, mert nem vagyok jogász. Annál kevésbé akarom ezt tenni, mert az előttem szólott szakemberek nagyszerűen kifejtették az előtünk fekvő törvényjavaslat jogi szempontból való gyöngeségét. Mégis csak éppen megnevezve, szeretném összefoglalni és elénk állítani azt, hogy mennyire jogellenes, antidemokratikus és szeszélyes, mennyire hiányos ez a törvényjavaslat, és mennyire nélkülözi az őszinteséget.

Ha azt nézem, hogy kétféle mértéket alkalmaz, és hogy az egyik rész előírja az ajánlást, ami az erőszak miatt lehetetlen, amit már mutatóban nagyszerűen alkalmaztak a Sulyok-pártnal szemben²⁹⁷; ha elgondolom, hogy kik lesznek megfosztva a szavazati jogtól – az internáltak, a legtöbbször alap nélkül internáltak, a B-listázottak egy része, a nyugdíjukban megrövidítettek, azok, akiktől a nyugdíjat megvonták, akiket állásukból kitétek, az özvegyek, akik régen meghalt férjük után csökkentett nyugdíjat kapnak, továbbá annak az ötven egyesületnek a vezetősége, valamint egyes régi pártok képviselői, sőt képviselőjelöltjei –, és ha ehhez hozzáveszem azt, hogy ezenfelül még az ajánlások hitelesítése nem is

²⁹⁶ 1947: XXII. tc. *Magyar Törvénytár 1947.* 203–215.

²⁹⁷ Az 1947. évi választási törvény kiterjesztette a választásból kizártak körét, a passzív választójogtól való megfosztás miatt a Magyar Szabadág Párt 1947. július 21-én feloszlatta magát.

illeték- és díjmentes, akkor azt kell kérdeznem, hogy miután minden jogalkotás, minden törvény a demokrácia százszoros hangoztatásával jön létre, tulajdonképpen mit ért a t. Nemzetgyűlés demokrácián? (**Spitálszky Károly** [szd]: Slachta, a szeszélyes!)

Mi demokrácián azt értjük – és ez a keresztény demokrácia –, hogy az ország minden polgárának a jogát elismerjük, (**Török Júlia** [szd]: A gyilkosokét is?) mindenkinek igazságot szolgáltatunk. S mit ért ez alatt a t. baloldal, amelynek alkotása akar lenni ez a törvényjavaslat? Érti azt, hogy a saját osztálybelinek, a saját pártbelinek legyen joga quantum satis,²⁹⁸ a többiek pedig megnyirbált joggal, vagy teljesen jogfosztottan álljanak itt.

Ez a ma előttünk fekvő törvényjavaslat nem kevesebbel, mint pár ezer évvel esik vissza a jogtörténetben, Athén városáig, amelyet példaképp szoktunk felállítani, mint valami nagyszerű demokráciát, ahol azonban a rabszolgák és a jognélküliek vastag rétege felett egy vékony arisztokrácia élvezte a jogokat. (**Pászthory István** [msz]: Kommunista arisztokrácia!) Ez a régi, idejét múlt demokratikus elgondolás felel meg ennek a törvénynek; de ez nem a mienk, ez nem a mi gondolatunk, mert a mi gondolatunk az, amikor azt mondjuk, hogy a demokrácia mindenki jogát elismeri. Ezt a demokráciát a földre azonban a kereszténység hozta, és csak a kereszténység tudja megtartani és megvalósítani. Amikor ugyanis alkalmazni akarjuk ezeket a szép demokratikus jelszavakat, és azt mondjuk, hogy jogot, méltányosságot és igazságot adunk mindenkinek, akkor azt vesszük észre, hogy aki ezt másoknak szánja és igéri, magát is korlátozza jogaiban. Amikor ugyanis én elismerem mások jogát, tulajdonjogát stb., akkor nem lehetek korlátlan, és mástól nem vehetem el a tulajdonát, mást nem szoríthatok ki a jogaiból. Vagyis a demokrácia mindenki számára korlátozást jelent.

El kell ismernünk, hogy a kiinduláskor – gondolom és hiszem – sok őszinte jó szándék volt ezt illetően a t. baloldalnál, amikor azonban a gyakorlati kivitelre került a sor, állások, előnyök, hatalom, dicsőség, érdek, szenvedélyek, sőt a bosszú érvényesítése érdekében az a demokratikus elv mind vékonyabbá zsugorodott, míg végre célba futott ebben a most előttünk fekvő törvényjavaslatban. (**Spitálszky Károly** [szd]: Slachta botozza a demokráciát!)

T. Nemzetgyűlés! Többször hangoztattam – legutóbbi felszólalásom alkalmával is –, hogy legnagyobb bűne ennek a parlamentnek a nemzettel szemben, hogy államéletünket erőszakkal lesodorta a keresztény világnézet alapjáról. (*Igaz! Úgy van! a pártönkívülieknél.*) Ez jogi vonalon az ilyen jogalkotásokban mutatkozik meg. (*Közbeszólás a kommunista párttól: Maga ne beszéljen a kereszténységről, hanem a 25 botról! – Zaj.*)

²⁹⁸ Bőven, mennyi csak kell (lat.)

Kereszténységünk értelmében az ember nem abszolút jogalkotó, nem abszolút törvényhozó. Nem tehet be mindent a törvénybe, amit akar, nem mondhatja ki törvényben, hogy lopni jó, igaztalannak lenni jó, mástól eltulajdonítani jó. Mindennek az ellenkezője van meg a Tízparancsolatban, és azt kell az összes törvényekben érvényesíteni, akkor fog megvalósulni a természetjog, amelyet az 1946. évi I. tc. bevezetésében ígéret biztosított a nemzetnek.

A Tízparancsolat a természetjog kinyilatkoztatása. A természetjognak, vagyis a Tízparancsolatnak a törvényalkotásban való érvényesítése nélkül nem marad fenn tartósan társadalom, mert visszavonhatatlanul be kell következnie mindenki harcának mindenki ellen, be kell következnie az osztálydiktatúrának a másik féllel szemben.

Állítom, hogy a jelen törvényjavaslat az 1946-os ígéretnek jogi szempontból való teljes megcsúfolása. Kodifikálni úgy, hogy az áldásos legyen, csakis azt lehet, ami a természetjoggal összhangzásban van.

T. Nemzetgyűlés! Az ostrom óta sok keserűség halmozódott fel azoknak a lelkeiben, akik nem látták megvalósulva a méltányosságot és az igazságosságot. Nem akarok hosszan beszélni, (**Spitálszky Károly** [szd]: Ez a szerencse!) és talán utoljára szólok most... (**Spitálszky Károly** [szd]: Reméljük! – *Derűltég a kommunista és a szociáldemokrata párton.*) Gúnyral nem fokozzák saját demokráciájukat. (*Úgy van! Úgy van! – Taps a pártonkívülieknél.*) Nem attól lesz a magatartásuk demokratikus! (*Úgy van! Úgy van! – Taps a pártonkívülieknél.*) Egyébként én csak szolgálni akarom a közérdeket... (**Spitálszky Károly** [szd]: Bottal? – **Reicher Andre** [pk]: Nem! Önök azt mondták, hogy „halál a feketézökre!” Kérdezzék meg a belügyminiszter urat, hogyan fogadták ezt meg Miskolcon?²⁹⁹ Az több mint a botbüntetés! – Egy hang a kommunista párt oldalán: De most ki beszél, Reicher vagy Slachta? – **Reicher Andre** [pk]: Csak arra az ocsmányságra reflektáltam, amit állandóan hangoztatnak!)

Elnök [**Szabó Árpád**]: Csendet kérek! (**Reicher Andre** [pk]: Kérdezzék meg a belügyminiszter urat, hogyan érvényesül a gyakorlatban a „halál a feketézökre!” jelszava!) Reicher képviselő urat kérem, maradjon csendben! (**Szobek András** [kp] *államtitkár Reicher Andre felé*: Ocsmány ön! Sohasem dolgozott életében! Népnyzó! Maga nem is dolgozott soha életében! – **Futó Dezső** [pk]: Szobek államtitkár úr, Mucsatelepre jól emlékszem! – Egy hang a pártonkívülieknél: Luxusautóval jár! – **Futó Dezső** [pk]: Mucsára jól emlékszem, 1944-ben, Szobek államtitkár úr! – **Pászthy István** [pk]: Ehhez mit szól? – **Felvinczi László** [pk]: Miért hallgatott el?) Csendet kérek, képviselő urak!

²⁹⁹ 1946. július 30-án, Miskolcon az élelmezési nehézségek miatt meglincseltek két, nyakában szegénytáblát hordozó zsidó malomtulajdonost. Az antiszemita jellegű zavarások három napig tartottak.

Slachta Margit [pk]: Nekem egy műalkotmányosság, egy műparlamentarizmus keretében a mûgûnyok és mûmosolyok nem mondanak semmit. (*Derûltség a szociáldemokrata párton. – Egy hang a szociáldemokrata pártról: Reicher úrhoz intézte ezt?*)

Legutóbbi felszólalásom alkalmával azt is mondtam, hogy nem akarok vádolni. Amit most mondandó vagyok, az is kérés csupán, és nem csak a jobboldal és a jogtalanok felé irányul. Ha helyet adnak ennek a kérésnek, ha mérlegelik azt, igen nagy szolgáltatokat tehet a tisztelt baloldal számára is.

Legutóbbi beszédem alkalmával, amikor azt mondtam, hogy államéletünket elszakították az örökkévalósági szempontoktól, és ezért ilyen szûk körû, alacsony és ferde, Nagy Vince képviselõtársunk közbeszôlt, és azt mondta: „Örökkévalóság?! A baloldal csak a földi örökkévalóságra gondol!” (*Egy hang a kommunista párt oldalán: Igy néz ki az örökkévalóság?*) T. baloldal! Önök a mostani és az eddigi módszerekkel a földi örökkévalóságot sem szolgálják, mert így csak egy tisztavirág hatalmat biztosíthatnak önmaguknak. Mennyi készséggel, mennyi jóakarattal volt eltelve az országban mindenki mindenki iránt pártállásra való tekintet nélkül, aki csak beállt a munkába azért, hogy újjáépítsen! (**Zentai Vilmos** [szd] **államtitkár**: Egész az összeesküvésig jutottunk! – **Pászthory István** [msz]: Összeesküdtek a választójog ellen! – **Zentai Vilmos** [szd] **államtitkár**: Szabótáltak és gyújtogattak!) Én most csak azt kérem, mérlegeljék azt a tanulságot, amely a zsidó nép történetébôl vonható le, és igen nagy mértékben alkalmazható a mi helyzetünkre is.

Áhász király életérôl szól a történet, illetve az ô idejében viselt háborúskodásról. (**Kiss Károly** [kp]: Megint egy király! – *Derûltség a kommunista párt oldalán.*) Arról a háborúskodásról, amelyet ellene Szíria királya vezetett, és amelynek eredményeképpen rengeteg zsákmányt hurcolt el onnan. Ezenkívül ellene támad Izrael királya is, és oly súlyosan megverték, hogy egyetlenegy napon az országnak 120 000 harcos férfja pusztult el, (**Rudas László** [kp]: Ilyen hadseregek nem is voltak akkor!) megölték a király egyetlen fiát, megölték a királyi ház vezérét, és megölték Elkánát, az alkirályt. Az elárvult országból 200 000 férfi harcost és nôt meg végtelen mennyiségû zsákmányt hurcoltak el. (**Spitálszky Károly** [szd] *gúnyosan*: Elhurcoltak?) Így közeledtek hazájukhoz nagy örömmel a nagy gyôzelem felett. Hírül vette ezt Odet. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párt oldalán: Ki? Ki? – Derûltség a szociáldemokrata és a kommunista párt soraiban. – Szenner József* [pk]: Tanulhatnak! – *Az elnök csenget. – Pászthory István* [pk]: Csak Kiss Rolandnak szabad Bibliát idéznie?)

Elnök: Csendet kérek, képviselô urak!

Slachta Margit [pk]: Sok mindent nem tudnak a múltból, s amelyik nép nem él a múltból, annak nincs jövôje.

Elnök: Figyelmeztettem képviselõtársunkat, hogy lejárt a beszédideje.

Slachta Margit [pk]: Csak három perc meghosszabbítást kérek. (*Derűltség a szociáldemokrata párt oldalán.* – **Némethy Jenő** [pk]: Lejárt vagy nem járt le, nem hallottuk!)

Elnök: Lejárt!

Slachta Margit [pk]: Csak három percet kérek.

Elnök: Három másodpercet sem lehet!

Slachta Margit [pk]: Ez az Odet próféta tehát eléje ment a diadalmamortól ittas seregnek, és azt mondta nekik: Ne hozzátok haza e zsákmányt, ne tegyétek rabszolgává a kétszázezer hadifogylyot, mert a keserűség, amely az ő szívükben van, be fogja hozni közénk a halálunkat a csiráját, és az ő keserűségük polgárháborút fog támasztani a mi saját országunkban. (**Zsedényi Béla** [pk]: Érdemes elgondolkozni ezen a bibliamagyarázaton! – *Gúnyos derűltség a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiban.* – **Némethy Jenő** [pk]: Hol a bibliás ember? – **Pászthory István** [pk]: Csak Kiss Rolandnak szabad Bibliát idéznie?)

Így van feljegyezve a zsidó nép történeti krónikájában: az Úr lelke megérintette a vezéreket és a sereget, feloldották a hadifogylyok bilincseit, (**Rudas László** [kp]: Mi is feloldottuk!) a ruhátlanokat felöltöztették, visszaadták a tőlük elvett kincseket, értékeket, a gyengéket felültették barmaikra, és így küldötték őket vissza, (*Zaj és mozgás a kommunista párt oldalán.* – *Közbeszólás ugyanott: Most gyárakat gyűjtogatnak!*) a győztes sereg pedig visszatért hazájába, megbékélve, és távol tartva magától a halálunkat és a felbomlásunkat csiráját.³⁰⁰

T. Nemzetgyűlés! Én ehhez befejezésül már csak egy képet fűzök, amely megint vallási területről való, a vízözön idejéből, a Doré-bibliából.³⁰¹ Doré nagy-szerű képén a víz már elborítja a földet, csak egy utolsó szikla áll ki, és azon kapaszkodik egy anya két gyermekével és egy oroszlán az ő kölykével, de az oroszlán nem támad az asszony ellen, mert mindkettő ösztönszerűleg tudja, hogy milyen rettenetes helyzetben vannak. (*Egy hang a kommunista párt oldaláról: Hogyan került a többgyermekes anya ebbe a helyzetbe? – Derűltség a kommunista és a szociáldemokrata párt oldalán.*)

T. Nemzetgyűlés! Azt gondolom, a köznek, a hazának, mindnyájunknak, sokat szenvedett embertársainknak, polgártársainknak, az összes magyaroknak érdekében kérem, mérlegeljék, érdemes-e egy pyrrhusi győzelmet nyerni most, és azután viselni a konzekvenciákat? Nem érdemesebb-e összefogni? Hiszen mindnyájunkat egy vesztett háború tengere környez, úgy vagyunk, mint azon a sziklán az asszony meg az oroszlán. Vajjon méltó-e hozzánk, hogy nekitámadunk egymásnak – ha meg is van erre a lehetőség –, ahelyett hogy összefogunk

³⁰⁰ A bibliai nevek forrása Királyok II. könyve 16, 2-4 valamint 2 Krónika II. könyve 28, 9–15.

³⁰¹ Doré francia könyvillusztrátor képeivel 1864–1866-ban kiadott Biblia.

őszinte, igazságos érzéssel, igazságérzettel és egymás iránti megbecsüléssel? **(Török Júlia [szd]: Konklúziót!)**

Egy ilyen felszólalásom alkalmával a túlsó oldalról egyik t. képviselőtársam azt mondotta: ámen! Az ámen azt jelenti, hogy: igen, úgy legyen. Én tehát kérem, hogy arra, amit most mondtam, feleljék rá a lelkükben, a lelkiismeretükben, hogy ámen. Mérlegeljék azt, nem az egyetlen méltó, igazságos és okos-e, hogy mi most összefogjunk, és ne tiporjuk le egymást. Mondjuk rá, hogy ámen, és senki sem fogja megbánni. *(Éljenezés és taps a pártonkívülieknél. – Spitzálszky Károly [szd] gúnyosan: Adjatok választógot a fasisztáknak, ugye?)*

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A magyar alkotmány a törvényhozás két szervét ismeri: az egyik a kétkamarás országgyűlés, amely normális időkben működik, a másik a nemzetgyűlés, amely tevékenységét rendkívüli vagy forradalmi időkben szokta folytatni. Elvitathatatlan, hogy mi még nem jutottunk el a konszolidáció olyan fokára, amikor azt mondhatnánk, hogy minden a rendes mederben folyik. Nehezen képzelhető el, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság működése és ezzel összefüggően idegen hadsereg megszállása idején, ratifikálatlan békeszerződés mellett és magyar szuverenitás nemlétében országgyűlés, még hozzá nem is két-, hanem egykamarás országgyűlés működjék. Ez befelé és kifelé is azt a látszatot keltené, mintha jogi vonalon már teljesen helyreállt volna a magyar alkotmány. Ezt az oly magasra értékelt magyar alkotmányt valóban alá kell támasztanunk azzal, hogy ne látszatokat keltve dolgozzunk, hanem csak akkor mondjuk azt, hogy már minden rendben van és jogi vonalon is újjáépült, amikor az tényleg bekövetkezett. Az országgyűlés szervezetéhez a konszolidáció fogalma fűződik, itt pedig szemlátomást nagy a zűrzavar és a bizonytalanság. *(Zaj.)*

Ennélfogva mind a címhez, mind az összes többi szakaszokhoz, amelyekben az „országgyűlés” kifejezés van, a következő indítványt fűzöm *(olvassa):* „Indítványozom, hogy a törvényjavaslat címében és az összes paragrafusokban ne »országgyűlés«, hanem »nemzetgyűlés« kifejezést használjon a parlament.”

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! Tudjuk, *(Felkiáltások a kommunista párt oldalán: Mi is! – Derűltség a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiban.)* hogy az szorul védelemre, aki vagy ami gyenge. **(Juhász István [szd]:** Vagy a bot!) Ez a 6. § bátyázza körül az állítólagos hatalom birtokában lévőket azzal, hogy egy egész sor kategóriát és embert zár ki a választójogból. **(Gyurkovits Károly [szd]:** Kiket tetszik sajnálni, melyik gyilkost?)

Hogy mennyire áll az, hogy a gyenge védekezik, és az erős nem szorul rá, arra jobb példát nem tudok hozni, mint azt, hogy Hitler az Anschluss³⁰² után mennyire feltette hatalmát Ausztriában, nemcsak az élőkötől, hanem még a holtaktól is. *(Egy hang a kommunista párt oldalán: Szegény Hitler!)* Éppen ezért a Seipel kancellár³⁰³ emlékére emelt templomból, amelybe Dollfusst³⁰⁴ is temették, elvitette az ő koporsóikat és ismeretlen helyre temettette el, nehogy az emberek, akik az Anschluss ellen voltak, kegyeletük lerovása végett oda járjanak és az ezek által képviselt eszmékkel erősítsék magukat. *(Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párt oldalán.)*

De hogy ne menjek a szomszédba példaért, itt van a magyar alkotmány. A Szent Koronát *(Egy hang a kommunista párt oldalán: Az már elmúlt!)* 900 esztendőn keresztül egyetlen törvény sem védte. *(Egy hang a kommunista párt oldalán: Már megint a múzeumba megyünk?)* Az első törvény 1913-ban került becikkelyezésre, amikor Nagy György és társai megalakították a köztársasági pártot. Miért nem volt előbb ilyen törvény?³⁰⁵ Nem volt rá szükség, mert minden magyar ember a szentistváni tradíciók alapján állott. **(Nemes Julia [szd]:** Csak nem a Habsburgok mellett!) Ellenben most bármi kerül kodifikálás alá, mindjárt szankciókkal, fenyegetéssel, büntetés kilátásba helyezésével van körülbástyázva.

Ez a 6. § ellene mond annak, hogy azok, akik a törvényt hozzák, hisznek abban, hogy az ország közvéleménye akarja ezt és akarja így. **(Gyurkovits Károly [szd]:** A tisztességes közvélemény!) Máskülönben nem kellene annyi szavazót kizárni. **(Gyurkovits Károly [szd]:** Kit tetszik sajnálni, azt tessék megmondani, melyik kategóriát?)

Én tehát a t. baloldal szempontját véve tekintetbe és aszerint ítélve meg a helyzetet, figyelmeztetem a t. túloldalt, hogy talán mégsem jó az egész nagyvilág előtt kikiáltani a saját gyöngeségünket, amely ennyi megtámogatásra szorul. *(Közbeszólás a kommunista párton: Ha a botbüntetésről volna szó, nem így beszélne! – Zaj.)*

[...]

Slachta Margit (pk): T. Nemzetgyűlés! A törvényjavaslat nem elégszik meg avval, hogy akadálynak odaállítja az esetleges kisebbségi vagy ellenzéki pártok beérkezésének útjába az ajánlásokat, hanem hogy még jobban nehezítse és – habár

³⁰² Ausztria a nemzetiszocialista vezetésű Németországhoz való csatolása 1938. március 12-én.

³⁰³ Lásd Ignaz Seipel.

³⁰⁴ Lásd Engelbert Dollfuss.

³⁰⁵ 1913: XXIV. t. *Magyar Törvénytar 1913.* 396–399. A király megsértéséről és a királyság intézményének megtámadásáról.

megadja a látszatot, hogy indulhat minden párt – úgyszólván lehetetlenné tegye a beérkezést, kívánja az aláírások hitelesítését. Az ajánlásoknak hitelesítése esetleg tekintélyes összegű költségbe kerül. Kérdezem, hogy most már nemcsak a politikai ellenfeleket kell kizárni, nemcsak azoktól kell félni, akiknek esetleg más a gondolkodási módja, hanem a szegényeket is ki kell zárni, akik nem tudják az aláírásukat hitelesíttetni, mert esetleg az a közjegyzői aláírási díj 18–28, vagy nem tudom, hány forint? A magam részéről jellegzetesen és kiáltóan antidemokratikus dolognak tartom, hogy még az anyagi nincstelenségénél is megfogják azokat a polgárokat, akik a maguk meggyőződését érvényesíteni akarják, és nincsenek bent a baloldali pártokban.

Éppen azért, hogy az igazságosság és a demokrácia legalább ezen a szűk kis részen érvényesülhessen, indítványozom, hogy e szakasz 3. bekezdését módosítsuk úgy, hogy szövegezzük bele, hogy „a hitelesítés, díj- és illetékmentes” – és „a már hitelesített ajánlást visszavonni nem lehet”.

[...]

Slachta Margit (pk): Nem, csak gondolkoztam azon, hogy az utolsó szó olyan lenézendő-e, mert az nevet, aki utoljára nevet.

A 20. § 4. pontja azt mondja (*olvassa*): „Ha a jelen törvény 15. §-ában meghatározott politikai pártok lépnek választási szövetségre és az így választási szövetségre lépett politikai pártok elnyerték az országosan leadott szavazatoknak legalább 60 százalékát, az országos lajstromok alapján felosztásra kerülő képviselői megbízások 80 százaléka, ha pedig az országosan leadott érvényes szavazatoknak legalább 75 százalékát nyerték el, az országos lajstromok alapján felosztásra kerülő valamennyi képviselői megbízás megilleti őket.”

T. Nemzetgyűlés! Miután minden ellenfelet, akitől tartottak, kizártak a választási jogból és távoltartanak a küzdelemtől, ez a 20. § még egy megerősítést ad azoknak a pártoknak, amelyek enélkül magukban nem bíztak. Ezt a szakaszt, amely szerint az országos listán önmaguk erősítésére 80, esetleg 100 százalékos prémiumot biztosítanak a töredékek, a kisebbségek rovására – ne vegyék rossz néven, ha azt mondom – egyenesen erkölcsstelennek minősítem, (**Visnyei Sándor** [szd]: Tág fogalom az erkölcs! – **Pászthory István** [pk]: Nincs érzékük az erkölcsstelenhez!) és nemcsak erkölcsstelennek, hanem azt mondom, hogy önérzet is van a világon. Ha egy párt önérzetes, és megvívott egy becsületes harcot, akkor nem adat magának még ráadást, ajándékot, hanem megelégszik azzal, amit magának becsületes módon kiharcolt. Továbbá, ha őszintén demokratikus, akkor nemcsak hogy a lehetőséget nem tagadja meg a kisebbségtől, hogy érvényesíthesse a maga becsületes kisebbségi szándékát, hanem még gondoskodik is arról, hogy ez lehetséges legyen, mert kívánatosnak tartja éppen a demokrácia értelme és elvei szerint, hogy a kisebbség is érvényesülhessen. Itt pedig egy nyilvánvaló,

szemmel látható, erőszakos igazságtalanság történik azért, hogy amit magának, már úgylis tetejében megadott, azt még megduplázza a kisebbség rovására.

Ezt akartam csak megfontolásra a nemzetgyűlés figyelmébe ajánlani, hogy érdemes-e a saját önérzetükön azt a csorbát is ejtetni, hogy prémiummal az igazság és a kisebbség rovására megjutalmazzák magukat azért, mert történetesen megvan rá a körülmények folytán a lehetőségük.

HOZZÁSZÓLÁS A HÁZASSÁGON KÍVÜL SZÜLETETT
GYERMEK JOGÁLLÁSA TÁRGYÁBAN ELFOGADOTT
1946. XXIX. TÖRVÉNYCIKKHEZ KAPCSOLÓDÓ,
A MENTELEMI BIZOTTSÁG JELENTÉSÉVEL SZEMBEN
MEGFOGALMAZOTT 29. KÉRVÉNYÉHEZ

Nemzetgyűlési Napló 1945. VIII. kötet, 1947. június 24. – 1947. július 25.
147. ülés, 1947. július 24.

Slachta Margit a parlament ülésén a kérvényi bizottság elutasító döntése miatt tiltakozott. Az irattárba helyezés ellen érvelt, mert a jelzett törvényt hiányosnak találta, mert nem az terjedt ki a szülők felelősségére. Határozati javaslatában parlamenti szavazást kért, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter gondoskodjon Ligeti Magda könyvének forgalomból való kivonásáról. javaslatát a törvényhozás 43: 62 arányban elfogadta³⁰⁶.

Slachta Margit [pk]: T. Nemzetgyűlés! A Keresztény Női Tábor kérvényének irattárba tételét azzal az indokolással javasolja a bizottság, hogy a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó törvényjavaslat már törvénné lett.³⁰⁷ Ez valóban áll, azonban ebben a beadványban éppen evvel a törvényjavaslattal kapcsolatban a Keresztény Női Tábornak egy kérése foglaltatott, éspedig az, hogy a kultuszminiszter úr³⁰⁸ adasson ki egy könyvet, amely az ifjúságot felvilágosítja, de nem olyan értelemben, mint amilyen értelemben ez most történni szokott, hanem abban a szellemben, hogy felvilágosítsa az ifjúságot az embernek magasabbrendű voltáról, a lelkeségéről, arról, hogy az ember test és lélek lévén, természetesen harc elé, küzdelem elé van állítva, hogy a becsületét, tisztaságát megőrizze és ura legyen indulatainak, szenvedélyeinek.

Egy ilyen könyvre pedig kimondhatatlanul nagy szükség van. A házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó törvényjavaslatnál is állandóan csak a gyermek ügyével foglalkozott a Ház, és nem foglalkozott a szülőknek a felelősségével. *(Egy hang a kommunista pártról gúnyosan: Az biztos, 25 botot kell rájuk verni!)* Nem foglalkozott azért, mert azt állapította meg a Háznak az a része, mely a lelki étellel és vallási étellel szakított, hogy az embernek úgy sincs hatalma az indulatai felett, tehát nincs itt bűnökről szó, nem lehet ellenintézkedéseket tenni, egyszóval a szülők nem felelősek. Mi, keresztény alapon álló emberek pedig súlyt helyezünk arra, hogy a választópolgárokat ne arra buzdítsák és biztassák, hogy lefelé

³⁰⁶ Palasik: i.m. 267.

³⁰⁷ 1946:XXIX. tc. *Magyar Törvénytár 1946.* 126–141.

³⁰⁸ Lásd Ortutay Gyula.

nézzenek, hanem arra, hogy felfelé nézzenek, és önmaguktól is kívánják, hogy a magasabbrendűség felé haladjanak.

T. Nemzetgyűlés! Bár a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó törvényjavaslat már törvényvé lett, mégis nagyon kérem, hogy a bizottság előterjesztését a nemzetgyűlés módosítsa úgy: adassák ki ez a kérés a kultuszminiszter úrnak azzal, hogy egy ilyen könyv a derék és tiszta ifjúság nevelése érdekében valóban megjelenjék, vagyis ez a kérés ne irattárba tétessék, hanem a kultuszminiszter úrnak adassék át. A kérés annyira szerény, kihatásaiban azonban – különösen most, amikor ez a felvilágosítási szenvedély, mint ahogyan az mindig szokott lenni ilyen forradalmi, dekadens korokban, olyan óriási mértékben fellángolt – rendkívül fontos, ezért remélem, hogy javaslatomat a Ház többsége magáévá teszi.

Evvel kapcsolatban kell kitérnem dr. Ligeti Magdának³⁰⁹ könyvére, amelyet több képviselőtársam szóvá tett, de azután bekövetkezett a nemzetgyűlés elnapolása, és a kérdés tárgyalását nem fejeztük be. Ligeti Magdának könyve tulajdonképpen három részből áll. Megelőzőleg még azt kell elmondanom, a címlapon az van, hogy „8-tól 14 éves gyermekek számára” íródott, továbbá hogy tájékoztatásügyi minisztériumnak támogatásával – ami tehát a kisgazdapártnak felelősségére megy –, továbbá a szociáldemokrata pártnak jelvényével, a pörölyös emberrel jelent meg, ami azt fejezi ki, hogy a szociáldemokrata párt a benne foglaltakat magáévá teszi. Nem is foglalkoztatnám már a nemzetgyűlést evvel a kérdéssel, ha nem kerülne elő minduntalan újra és újra Ligeti Magda könyve az iskolákkal kapcsolatban, mert hol ez a gyermek jön haza a könyvvel úgy, hogy jó előmenetelért kapta jutalomkönyv gyanánt, hol az egyik iskolából mondják, hogy ingyen példányokat küldöttek avval a rendeltetéssel, hogy a hitoktatónő ossza szét a gyermekek között (*Egy hang a pártonkívüliek csoportjában: Hogy megfer-tőzzék a gyermekeket!*), hol valami könyvtár sorsolásban szerepel, s ha az ember végignézi a könyvtárnak indexét, látja, hogy Ligeti Magda könyve benne van.

Ennek a könyvnek címe, mint tudjuk, „Gyermekeknek felnőttekről”.³¹⁰ Az első rész foglalkozik – 8–14 éves gyermekek számára! – teljes fiziológiai felvilágosítással, jó drasztikus módon. A második része kitanítja a szerencsétlen gyermekeket, hogy mi módon lehet visszaélni a teremtő Istennek gyönyörű alkotásával, a testtel, amelyet mi, hívők, Isten templomának mondunk. Ezért a legkisebb kortól megtanítjuk gyermekeinket arra, hogy tisztán tartoznak megóvni ezt a testet, mert a lélek, ha magát tönkre nem tette, a kegyelemmel együtt a jó Istent hordozza magában, tehát a test valóban Isten temploma, és így a legnagyobb tisztelet illeti

³⁰⁹ Lásd Ligeti Magda.

³¹⁰ Ligeti Magda: *Gyermekeknek – felnőttekről*. Budapest, Népszava, 1946.

azt a testet, amelyet az Úristen az ő elgondolása szerint felruházott az életadásnak képességével, erejével.

A könyv harmadik része felvilágosítja a gyermekeket arról, hogy a fertőzésnek mik a szimptómái, amiről arra lehet következtetni – nem tudom másképpen megmagyarázni, hogy a 8–14 éves gyermekeknek miért kell ilyen orvosi dolgokkal tisztában lenniük –, hogy arra buzdítja őket: Tessék! Rajta!

Erre különböző példák is vannak. Nemrég kétségbeesetten jött egy anya, hogy egy ilyen felvilágosító akció után a fiacskája a receptet rögtön alkalmazta egy tanulóleánykával, és azóta a gyermek ki van cserélve: rebellis, haszontalan, a szülőket lenézi. Általában tudjuk, hogy ha ilyen fiatal korban belegázolnak a gyermekbe ilyen otromba módon, az milyen lelki folyamatot idéz elő benne. Hány és hány ifjúnak a karrierje törik meg ily módon?

Pornográfia mindig volt, de minden becsületes kormány üldözte ezt, **(Reicher Andre [pk]:** És igyekeztek a gyermektől elvonni!) üldözte pedig először is az egyén szempontjából. Minden ember tudja, hogy az ilyen elferdülést mivel fizeti meg az egyén. Lelkileg teljesen tönkremegy, idegrendszere többé-kevésbé felmondja a szolgálatot, fizikuma elsatnyul – nem is beszélve a jövő generációról, amelyik félig hülye, félig örült, akaratgyenge és egyáltalában életképtelen lesz. Úgyhogy amikor elolvastam ezt a könyvet, az a gondolatom támadt, hogyha egy doktornő – mert az van a könyvön, hogy doktor, nem tudom ugyan, hogy miféle doktor, de úgy látszik, orvosdoktor – egy ilyen könyvet ad ki a pártjának égisze és a kisgazdapártot képviselő³¹¹ tájékoztatási minisztériumnak támogatása mellett, **(Pászthory István [pk]:** Hát ez szégyen!) feltételezhető, hogy egy ellenségünk dolgoztatja őt, meg akarván rontani az ország jövő generációját. A kormányok ugyanis a pornográfiát azért üldözik és akadályozzák rendeletekkel, mert tudják, hogy tisztán országos szempontból, népegészségügyi szempontból mit jelent az. *(Úgy van! Úgy van! a pártonkívülieknél.)* Az az ember, akit gyermekkorban rávezettek erre a visszaélésre, elveszti érdeklődését minden más iránt, **(Reicher Andre [pk]:** Minden nemesebb iránt!) szennyes monómánia lép fel nála, mert az agyra annyira kihat a természetellenes élet, elveszti érzékét minden magasabbrendű dolog iránt, nem érdekli a közérdek, nem áldozatkész, haza, közügy, embertársak mind közömbösek neki, csak szerencsétlen testére vonatkozó gondolatok járnak monomatikusan a fejében. Van és lesz is példa arra, hogy a pornográf könyvek megjelennek, de hogy iskolák terjesszék azt, s a kormány egyik tagja által vezetett minisztérium támogatásával jelenjék meg egy ilyen könyv, arra példa, úgy hiszem, nincs, s Magyarország ebben valóban az egyetlen. Nem tudom elképzelni, hogy legyen a földnek még egy kormánya, amely nemzetével

³¹¹ Lásd Mihályfi Ernő.

szemben a gyilkos szerepét vállalná. (**Pászthory István** [pk]: Minden ország talpköve a tiszta erkölcs – mondotta Berzsényi.³¹² Hol vagyunk ettől? – *Zaj*.)

De ezzel a könyvvel a mai szerencsétlen korban még nem merítettük ki a kérdést, mert akik a problémák közül éppen a felvilágosítás bolygatását tartják a legfontosabbnak, azok még a kisededévóknak az apró népét sem tisztelik! A felvilágosító, szemléltető oktatás ott kezdődik! Egy anya ilyen oktatás után sírva hazajövő kisededét kivette az óvodából, hogy megmentse a gyermeket a test és vér és lélek szerencsétlenségétől. De hány anyának nem jut ez tudomására. Ezenkívül a kisededévók éppen arra valók, hogy az az anya, aki nem tudja otthon nevelni kisededét, mert kenyeret kell keresnie, biztos helyre adhassa gyermekét. Így visszaélni a bizalommal olyan vétek a gyermek ellen, hogy Krisztus urunk erre vonatkozólag azt mondotta: aki megbotránkozgat egyet a gyermekek közül, annak jobb lett volna nem is születnie!³¹³ (**Gyuska János** [kp]: És a huszonöt bot nem botránkozás? – **Pászthory István** [pk]: Még mindig ezen lovagolnak? – **Szenner József** [pk]: Hogy lehet ilyen ostobaságot mondani? – *Zaj*.) T. Képviselő úr! Elsősorban azt kérdezem, hogy ön gyermekének kezébe akarja adni Ligeti Magda könyvét? Egyébként pedig, hogy feleljek közbeszólására, a botbüntetésre vonatkozóan, én már megmondtam, hogy az egy rágalmazott, kiforgatott tulajdonítás, mert nem azt mondtam annak idején, és nem is felelnék már erre a kérdésre, (**Pászthory István** [pk]: Rosszhiszeműek!) ha a baloldaltól most valaki be nem vetette volna a nemzetgyűlésbe egyenesen történelmi falszifikációként³¹⁴ azt, hogy Reisingerné ennek esett áldozatul, mert méltatlanság érte a törvény alapján.

T. Nemzetgyűlés! Méltóztatnak tudomásul venni, hogy soha nem volt olyan törvény Magyarországon, amely a botbüntetést a nőkre érvényesítette volna. Egészen másképpen és egészen másról volt szó. Ha önöknek dicsőség az, hogy tudatosan hazudjanak, hamisítsanak, (**Szenner József** [pk]: Állandó szokásuk!) akkor a saját dicsőségükre csak folytassák, de a nemzetgyűlés ama tagjainak, akik abban az időben nem foglalkoztak politikával, meg kell tudniok, hogy ilyen törvény nem létezett. (**Reicher Endre** [pk]: A két miskolci feketéző a felakasztás helyett, amelyet a nép végzett, igen szívesen vállalta volna a huszonöt botot, higgye el a képviselő úr! – *Zaj*. – *Az elnök csenget.*) Azok a pártok pedig, amelyek törvényen kívül botoztatnak, eljárászták a jogukat arra, (**Szenner József** [pk]: Palinaynál megmutatták!) hogy ha ez igaz is lett volna, akkor is bármit szólhatnának ellene. (**Szenner József** [pk]: A legnagyobb barbárság! – *Zaj*.)

Az a tény tehát, hogy szabadon lehet rontani az ifjúságot, sőt a kisededeket, megint egy kiáltó példa arra, hogy mit jelent egy államélet Istenfélelem és a Tízparancsolat tiszteletben tartása nélkül. (**Gyuska János** [kp]: És betartották?

³¹² Részlet Berzsényi Dániel: *A magyarokhoz c.* verséből.

³¹³ Máté evangéliuma 18. fejezet, 10.

³¹⁴ Helyesen: falszifikáció (lat.): hamisítás

– **Szenner József** [pk]: Persze hogy betartottuk!) A Tízparancsolatban két alkalommal is van rendelkezés arra, hogy kötelességünk az életforrásokat tisztán megőrizni. (*Nagy zaj és állandó közbeszólások.*)

Elnök [Szabó Árpád]: Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek abbahagyni a közbeszólásokat és az egymással való beszélgetést. (**Gyuska János** [kp]: Főleg a malomtulajdonosok! Nem is lopnak! – **Szenner József** [pk]: Én ügyvéd vagyok, nem malomtulajdonos! – Zaj.) Szenner képviselő urat folyamatos közbeszólásaiért rendreutasítom.

Slachta Margit [pk]: Erkölcsi vonalon tehát így fest az az államélet, amelynek képviselői és amelyben a hatalom hordozói isten távolból intézik az ország ügyeit. Ugyanígy végigmehetek a jogi vonalon. Példa erre mindjárt választójogi törvényünk, vagy pedig ott van a magántulajdon vonala. Ott van a sok jogtalanul elvett ingatlan stb. Vagy pedig rámutathatok arra, ami most Szlovákiában történik, ahol magyar testvéreink tulajdonát – most a háztulajdonosok vannak soron – elveszik azzal, hogy őket ide Magyarországra átteszik. Minthogy Szlovákia Magyarországtól a területeken kívül 50 millió dollár hadi kártalanítást követel, ezt pedig Magyarország képtelen megfizetni, az ott lakó magyaroktól elveszik hadikárpótlás címén birtokukat, őket pedig átküldik azzal, hogy a magyar kormánytól követeljük annak ellenértékét. Ugyanide tartozik az, hogy Magyarországon egyesektől elvesznek minden alap nélkül házat, földet azért, hogy a Csehszlovákiában tulajdonuktól megfosztott magyarokat avval kártalanítsák. Jogi vonalon, a magántulajdon vonalán tehát bábeli zűrzavar uralkodik.

T. Nemzetgyűlés! A választásokkal szemben is kitűnik az, hogy hogyan érzi kötelezettségét az, aki nem az Úristen megbízásából teljesíti kötelességét. A választójogi törvény tárgyalása során például roppant meglepett engem, lehet mondani, hogy megdöbbsentett, Kondor képviselő úrnak az a nyilatkozata, hogy ez a nemzetgyűlés két feladattal jött össze: az egyik az államforma megváltoztatása, a másik pedig a békekötés.³¹⁵ Az államformáról a választásoknál szó sem volt. A népre hivatkoznak, és a néppel így elbánnak. A nemzetgyűlés két elmúlt éve nem volt más, mint a kisgazdapárt kisémmizése és a nép akaratának kicsúfolása. A másik említett feladatra, melyet Kondor képviselő úr említett, a békekötésre, arra, hogy mi lett a békekötéssel, már nem is térek rá. (**Gyurkovits Károly** [szd]: Mi volt a hadüzenettel? Mi van a békekötéssel? – Zaj. – *Az elnök csenget.*)

Kossa alelnök úr figyelmeztetése következtében a múltkor nem fejeztem be, amit el akartam mondani. (**Gyuska János** [kp]: Mi van a Ligeti Magda könyvével? Arról beszéljen! – Zaj. – *Egy hang a pártonkívüliek oldalán: Ha olyan nagyon kíváncsi, vegye meg és olvassa el!* – Zaj.) Mi van a békekötéssel? Gazdasági szempontból az történt, hogy mintegy négy- vagy ötmilliárd dollárt tesz ki

³¹⁵ Kondor Imre beszéde a nemzetgyűlés 1947. július 22-i ülésén hangzott el.

az a teher, amelyet ez az egyharmadára zsugorodott ország kénytelen a nyakába venni. Ilyen jól készítették elő a békekötést.

Így fest tehát a Tízparancsolat nélkül az államügyek vitele.

Visszatérve Ligeti Magda könyvére, a következő határozati javaslatot terjesztem a nemzetgyűlés elé. (*Halljuk! Halljuk! a kommunistapárt oldalán. – Egy hang a pártönkívüliek oldalán: Szívesen hallgatják, úgy látszik! – Milassin Kornél* [pk]: Az a katekizmusuk! – Olvassa): „Utásítsa a nemzetgyűlés a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy dr. Ligeti Magda könyvét: »Gyermekeknek felnőttekről«, haladéktalanul vonassa ki a forgalomból, és intézkedjék, hogy a pornografikus könyvekre vonatkozó rendelet alkalmazása folyamatba tétessék.” (*Helyeslés a pártönkívüliek oldalán.*) Ami a szavazást illeti, erről csak annyit mondok, hogy erre vonatkozóan semminemű koalíciós megállapodás nincs, de még ha volna is, akkor is kötelező volna keresztény lelkiismeretük alapján javaslatom mellett szavazni. Mikor a Ház szavazni fog, t. képviselő urak, akkor gyermekeik lelki tisztaságára és saját lelkiismeretükre hivatkozva, kérem, szavazzák meg határozati javaslatomat, hogy Ligeti Magda könyve vonassék ki a forgalomból. (*Helyeslés a pártönkívüliek oldalán.*) Ha ezt is leszavazzák, akkor ne vegyenek bátorságot ahhoz, hogy a választóik elé állnak, mert azok azt fogják látni, hogy az Önök személyében olyan képviselőik vannak, akik minden érdeket feláldoztak a koalíció kedvéért, és még a családok legdrágább kincsét, a gyermek ártatlanságát és tisztaságát sem védik. Én feltételezem, és remélem, hogy nem ez történik, sőt a baloldal is mulasztásnak fogja minősíteni azt, hogy eddig ellenintézkedés nem történt, mert a baloldal körében sem tudok elképzelni olyan édesanyát vagy édesapát, aki ilyen rothadásba taszított gyermeknek örülne, és azt a sorsot kívánná az ő gyermekeinek, amelyet ez előidézne.

Tegnap a baloldaltól valaki azt mondta, hogy felszólalhatok az utolsó szó jogán. Még a kommunista párt sem lát a jövőbe, nem látja, hogy vajjon ez az utolsó szavam-e, vagy nem. Lehet, hogy az utolsó (*Gyurkovits Károly [szd] közbeszól.*) Lehet, hogy az utolsó, (**Gyurkovits Károly** [szd]: Reménykednek Héjjas Ivánban!³¹⁶ – *Zaj.*) de ha az utolsó, akkor avval fejezem be ezt a felszólalásomat, hogy ha semmi másból, akkor ebből megtanulhatja a magyar szavazók tömege, hogy ne bízsa képviselőit olyanokra, akik az Úristentől elrugaszkodva, a saját emberi oktalanságuk, ötleteik és alacsonyosságuk szerint tisztán pártcélokat szolgálva kormányozzák az országot, és semmi sem szent előttük, még az ártatlan gyermek sem. (*Helyeslés és taps a pártönkívüliek oldalán. – Gyurkovits Károly* [szd]: Bízva csak ránk az ártatlanságot! – *Zaj. – Elnök cseppet.*)

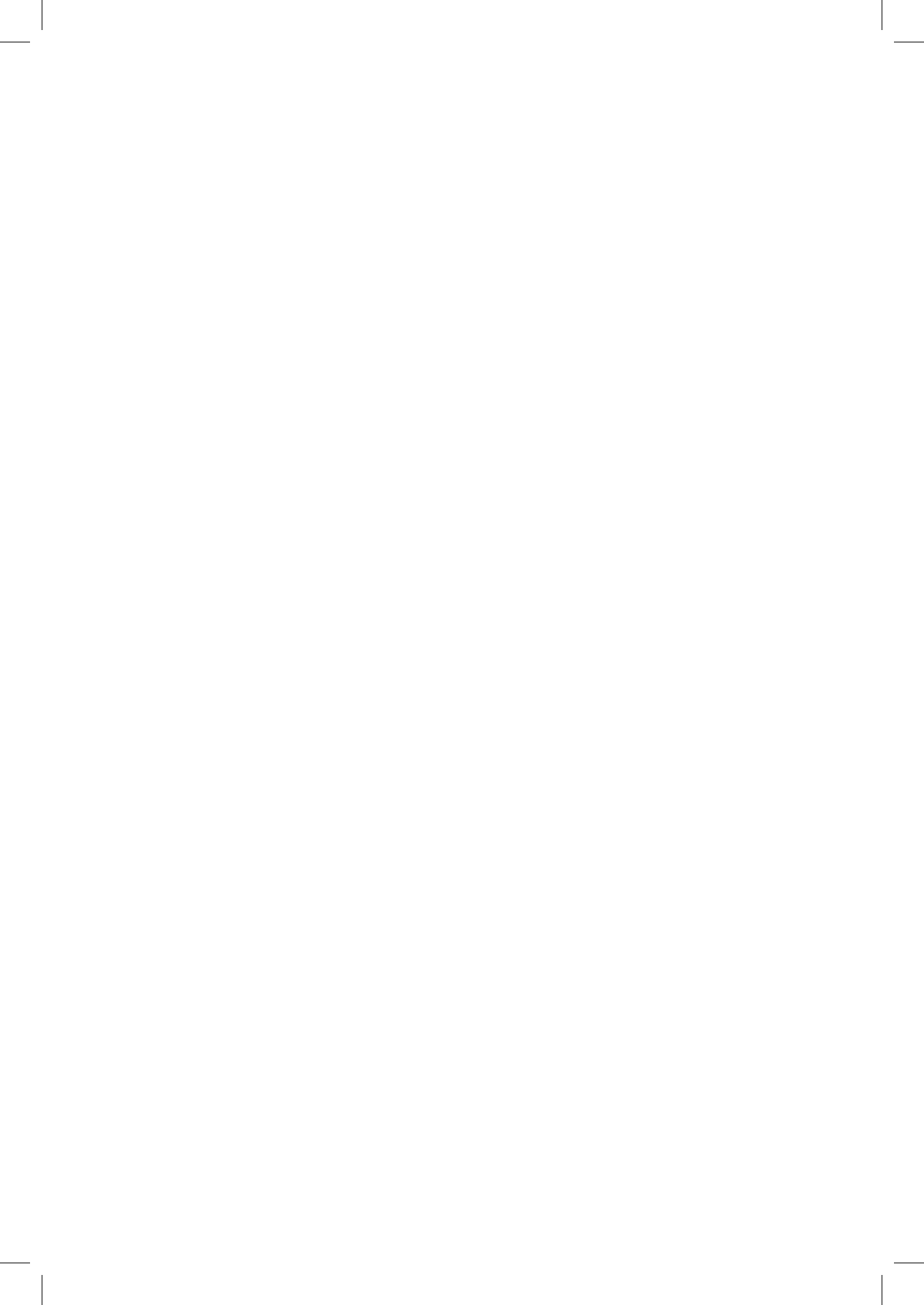
Elnök: Kérdem a t. Nemzetgyűlést, méltóztatik-e a sorjegyzékben foglalt kérvényekre vonatkozóan a bizottság javaslatait magáévá tenni? (*Igen!*) Ha igen,

³¹⁶ Lásd Héjjas Iván.

akkor kimondom a határozatot, hogy a nemzetgyűlés a sorjegyzékben foglalt kérvényekre vonatkozóan a bizottság javaslatait magáévá tette. (**Slachta Margit** [pk]: A kérdés feltevéséhez szót kérek!)

Elnök: Slachta Margit képviselőtársunkat illeti a szó.

Slachta Margit [pk]: T. Nemzetgyűlés! Én a kérvényemmel kapcsolatban egy módosítást javasoltam, (*Felkiáltások a kommunista párt oldalán: Nem fogadtuk el! – Zaj.*) hogy az ne tétessék az irattárba, hanem adassék át a kultuszminiszter úrnak. Kérem tehát az elnök urat, szíveskedjék úgy feltenni a kérdést, hogy az én kérvényem kivétessék, és arra vonatkozóan külön méltóztassék a szavazást elrendelni.

III.
1947–1949

Szabó Róbert

„...HOGY MAGAMHOZ IS HŰ MARADJAK,
ÉS A MÁSOKHOZ SZÓLÓ HIVATÁSOMAT IS
MEGFELELŐBBEN TÖLTSEM BE...”*

Slachta Margit országgyűlési tevékenysége, 1947–1949

Az 1945. november 4-i választás után hatalomra került Kisgazdapárt parlamenti többsége a sorozatos kommunista „szalámitaktika” eredményeként 1947 tavaszára megroppant. A köztársaság elleni összeesküvés koholt vádjaiból gerjesztett politikai válság eredményeként az MKP kikényszerítette Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatását és a kormány átalakítását. A koalíció kommunista és szociáldemokrata pártjának vezetőiben megfogalmazódott a helyzetnek a parlamenti erőviszonyokban történő megváltoztatásának gondolata.³¹⁷ A kommunista párt számára óriási lehetőség adódott a hatalom átvételének meggyorsítására.

A koalíciós kormány 1945. július 24-én elfogadott új választójogi törvénye után Tildy Zoltán köztársasági elnök másnap az eredetileg négy évre választott Nemzetgyűlést feloszlatta, és szeptember 16-ra az új országgyűlést összehívta.³¹⁸

Az új választási törvény kihirdetésekor a két évvel korábbi törvényt szűkítve jelentős számú – feltételezetten az ellenzékre szavazó – választópolgárt, társadalmi csoportot zártak ki a választójogosultak köréből a Belügyminisztérium által irányított választási bizottságok működésük alatt. A törvény rendelkezései alapján a korabeli ellenzéki pártok vezetői sem indulhattak a voksoláson.

Ugyanakkor a kommunista párt arra törekedett, hogy a lehetséges ellenzéki erők összefogását új pártok indulásának elősegítésével megakadályozza. Az ellenzék erőinek széttervezettségét elősegítendő, a két évvel korábbi tiltó rendelkezésekkel szemben ekkor már kifejezetten szorgalmazták, engedélyezték új pártok indulását.³¹⁹

* Részlet Slachta Margitnak a Nagy Imre házelnökhöz írt 1948. június 17-i leveléből. Közli Palasik Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig (1944–1949)*. Országgyűlési Hivatala, Budapest, 2017. 309.

³¹⁷ A nyilvánosság számára először Szakasits Árpád mosonmagyaróvári beszédében fogalmazta meg (a pártvezetőség tudta és megbízata nélkül) egy új választás kiírásának lehetőségét és szükségességét. *Népszava*, 1947. június 3. Szakasits Árpád: Nem akarunk és nem engedünk felfordulást. Személyi változások a politikai életben, készülődés a választásra.

³¹⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1947. július 25. 554–555.

³¹⁹ Palasik i. m. 76–77.

A nemzetgyűlési mandátumát 1947 júliusában elvesztő Slachta Margit számára ez a lehetőség új kihívást és élethelyzetet teremtett. Pártját, a Keresztény Női Tábort 1945-ben nem engedték elindulni, indulási jogát nem sikerült elismertetni. Mostani pártalapítási kérelmét 1947. július 22-én adta át Rajk László belügyminiszternek, az Országos Nemzeti Bizottság 8 nappal később engedélyezte pártja számára a szükséges ajánlások megszerzését az országgyűlési választásokon való induláshoz. Ezeket Esztergomban gyorsan összegyűjtötte.

A megváltozott körülmények gyors cselekvésre sarkallták. A Keresztény Női Tábor az idő rövidege miatt hivatalos választási programot nem tudott kiadni a közelgő választásokra. Helyette kiadott szervezeti szabályzatuk szerint elsősorban a nők közéleti szerepvállalásának, a tízparancsolatnak, a Szent István-i tradícióknak (a keresztény államnak) igyekeztek érvényt szerezni a gazdaságipolitikai életben, a törvényhozásban és az önkormányzatokban is.³²⁰ Mindszenty József esztergomi érsek egyházmegyéjét nagy részben lefedő Fejér-Komárom választókerületen kívül Pest-Bács, Jász-Nagykun választókerületekben illetve Nagy-Budapesten tudtak listát állítani és képviselőjelölteket megnevezni.³²¹

Az 1947. augusztus 31-i választás történetének könyvtárnyi irodalma van. A kékcédulás választások néven elhíresült voksolás eredményeinek értelmezése is megosztotta a közvéleményt, még nincs konszenzus a történetírás területén sem.

A Keresztény Női Tábor választási eredményei a párt vezetésében csalódást keltettek. Mindössze négy mandátumot szereztek, így a törvényhozás egyik legkisebb pártjaként alkottak frakciót.³²² Három képviselőtársa Fejér-Komárom megyei listáról jutott be a törvényhozásba.³²³ Slachta Margit két mandátumot szerzett, végül a nagy-budapesti mandátumot tartotta meg.

Az 1947. szeptember 16-án első alkalommal összeült Országgyűlés – az előző törvényhozáshoz hasonlóan – sem töltötte ki időtartamát. 1949. április 8-án, ekkor már Szakasits Árpád volt a köztársasági elnök oszlatta fel, s írt ki újabb választást. A parlament mandátuma mindössze tizennyolc hónapra terjedt ki, Slachta Margit tényleges szereplése azonban ennél kevesebb időszakra korlátozódott. Ennek számos oka volt. Egyrészt összefüggésben volt azzal, hogy a nemzetgyűlési időszakhoz képest jelentősen rosszabbodtak számára a nyilvános

³²⁰ Izsák Lajos: *Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944–1956*. Pannónia Könyvek, Budapest, 1994. 99–101.

³²¹ Mindszenty hercegprímás egyházmegyéjében a fennálló feszültségek miatt a Demokrata Néppárt nem indult, Jász–Nagykunban pedig nem találtak megfelelő jelölteket.

³²² A választási eredménye: Magyar Kommunista Párt (22,25%), Független Kisgazdapárt 15,34%, Szociáldemokrata Párt 14,86%, Keresztény Női Tábor 1,39%, Demokrata Néppárt 16,5%, Magyar Függetlenségi Párt 13,43%, Nemzeti Parasztpárt 8,28%, Magyar Radikális Párt 1,71%, Független Magyar Demokrata Párt 5,2%, Polgári Demokrata Párt 1,%,

³²³ Gróh József ügyvéd, főegyházmegyei ügyész; Kéri Nándor székesfehérvári plébános; Kisházi Mihály tanítóképző intézeti tanár voltak pártja megválasztott képviselői.

politikai szereplés lehetőségei. Emiatt mindössze négy felszólalásra volt alkalma, s ezek során is azt kellett tapasztalnia, hogy a parlamenti légkör és az azt kifejező vitakultúra színvonala megszólalásai alatt alapvetően leromlott, amelyek nem kedveztek megszólalási lehetőségeinek. Személyes szabadságának veszélyeire maga is utalt egyik későbbi felszólalásában.³²⁴

Személyével szembeni magatartás megváltozásának oka másban keresendő. 1945–1947-ben főleg a kommunista párt képviselői még „viszonylag” tűrhető hangnemben zavarták parlamenti felszólalásait, és a múlt idejétmúlt rekvizitumaként kezelték személyét, 1947. szeptembertől azonban megítélése alapvetően megváltozott. Ettől fogva – nem függetlenül a Szlarska Porębában kapott instrukciók hatására felgyorsított kommunista hatalomátvétel előkészítésétől, amelyen a kommunista párt a korabeli polgári ellenzéknek a politikai életből való gyors kiszorítását értette³²⁵ – a legkeményebb polgári ellenzék, a Magyar Függetlenségi Párt felszámolása mellett a parlamenti ülésteremben Slachta személyéhez és változatlanul hangoztatott, fenntartott erkölcsi elveihez már az egyházi reakció képviselőjének negatív jelentéstartamát kapcsolták.

Az 1947. szeptemberben kezdődő, immár harmadik parlamenti szereplésének sajátos kerete van. Első felszólalása (1947. október 28.) és utolsó parlamenti szereplése (1948. június 16.) utóélete mindkét esetben a parlamenti munkából történő eltávolításához vezetett. Míg az első esetben ez „csak” 60 napra, ideiglenes jelleggel történt,³²⁶ addig a felekezeti iskolák államosításakor elmondott határozati javaslatának tartalma és felolvasása (valamint a Himnusz éneklése miatti ülve maradása) miatt a parlament koalíciós többsége egy évre zárta ki a parlamenti felszólalás lehetőségéből.³²⁷ Ez az utóbbi események tükrében végleges eltávolítást jelentett számára az Országház épületéből.

Rövidre sikerült parlamenti időszakában így mindössze négy alkalommal volt lehetősége megszólalásra, elvei kifejtésére. Ezek közül az első, 1947. október 28-án,³²⁸ amikor a Keresztény Női Tábor múltját, rövid programját ismertette. Álláspontja szerint a keresztény világnézet alapján álló politikai alakulat célja „a tízparancsolat érvényesítése a törvényhozásban. ...A tízparancsolat nem más, mint a természetes erkölcs megnyilatkozása, a társadalmi és állami életben való boldogulás alapja. Ez érinthetetlen, ezen nem tudunk változtatni, ezt csak

³²⁴ Országgyűlési Napló 1947. I. kötet 12. ülés (1947. október 28.) 587.

³²⁵ Izsák Lajos: A polgári pártok kiszorítása és az egypártrendszer létrehozása Magyarországon. Történelmi Szemle (34) 1992/1–2. 61–62.

³²⁶ Országgyűlési Napló 1947. I. kötet 14. ülés (1947. október 30.)

³²⁷ Országgyűlési Napló 1947. IV. kötet 74. ülés (1948. július 6.)

³²⁸ Ekkor a kormány részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazás újabb meghosszabbításáról, valamint az államháztartás vitelére adott felhatalmazás meghosszabbításáról szóló törvényjavaslatot tárgyalták.

felfogni lehet.”³²⁹ Beszédének fő gondolatmenetében a választási visszasságok („kékcédula-infláció”, választási névjegyzékből kihagyottak stb.) mellett a három-éves terv hivatalos céljával szemben saját valláserkölcsei aggályainak kifejtése volt. A terv szemléletmódja („ember anyaggazdálkodás”) véleménye szerint lealacsonyítja az embert, amikor eszköze a termelésnek, s egy „Úristen nélküli falanszter” felépítésére szolgál.³³⁰ Beszédének végső gondolatmenetében a háborús jóvátétel keretében emberek átadásának (a korabeli szóbeszédnek elterjedt feltételezés) kimondásáig is eljutott, amelyért házelnöki rendreutasításban, mentelmi bizottság elé állításban és a törvényhozásból 60 napi elzárásban részesült. A büntetés mértéke és módja számára nem jelentett lelki törést.³³¹

Következő parlamenti felszólalására már a tulajdonviszonyok erőteljes átalakításának időszakában van lehetősége.³³² Amikor 1948. április 29-én szót kapott, napirenden volt a 100-nál több főt foglalkoztató üzemek rapid módon végbement államosítása. Ennek kapcsán a törvényjavaslat sürgősségi módon való tárgyalásának indokolatlansága mellett a pontatlan szövegezésű részek átdolgozására tett javaslataival a törvényjavaslatnak a bizottsági tárgyalás szintjére való visszautalását szorgalmazta.³³³ Ugyanakkor ismételten sérelmezte egyházellenes sajtócikkek megválaszolásának adminisztratív megakadályozását a nyomdák államosításával.

Az állampolgárságtól való megfosztás szabályozása az egypárti diktatúra kiépítése folyamatában az emigránsok elleni bosszú megfogalmazása és a további távozás megakadályozása miatt politikai kérdéssé vált. 1948. május 4-én az egy évvel korábban hozott rendelkezéshez (1947. évi X. törvény) képest a törvényjavaslattal kormányzat bővíteni akarta az indokokat (magyar törvényekbe ütköző más politikai vagy gazdasági bűncselekmény elkövetésének gyanúja), amelyek alapján a külföldön tartózkodó egyént állampolgárságától és minden vagyontól megfoszthatták. Slachta Margit felszólalásában az eltávozottak és családtagjaik érdekeit védve aggályosnak tartotta, hogy a törvényjavaslat nem határozza meg pontosan, hogy ki ellen indítható meg az eljárás, és hogy nincs biztosítva a távollévő érdekképviselője. Nehezményezte azt a politikai kitétel, hogy a vagyonefelkobzás a kiskorúakra is vonatkozik, „ha a távol lévő mentalitását követték”.

³²⁹ Országgyűlési Napló 1947. I. kötet 12. ülés (1947. október 28.) 569.

³³⁰ Kiss Mária Rita: „Mások sorsát fogadd szívedbe!” *Slachta Margit keresztény közéletisége*. In (Szerk.) Petrás Éva: *A modern magyar katolikus politizálás arcképcsarnoka*. Barankovics István Alapítvány – Gondolat Kiadó, Budapest, 2019. 68.

³³¹ „Akármilyen lesz tehát a holnapi tárgyalás kimenetele, természetfeletti módon fogjuk azt felfogni, fogadni”. A Testvér c. kézirat lap 1947. november 21-i számából idézi: Mona Ilona: *Slachta Margit*. Corvinus Kiadó, Budapest, 1997. 144.

³³² Előtte, 1948. április 27-én a törvényhozás a parlament politikai bizottságába választotta. Országgyűlési Napló 1947. IV. kötet (63. ülés) 70.

³³³ Országgyűlési Napló 1947. IV. kötet (65. ülés) 1948. április 29.) 235.

Védelmébe vette azokat, akik lelkiismereti okok miatt távoztak, s részükre útlevel kiadását sürgette.³³⁴

A magyar törvényhozás 1948. június 16-án nyolcórás sürgősségi keretben tárgyalta a felekezeti iskolák állami kézbe adását. Az iskolák államosítása néven ismert törvényjavaslat vitájában hangzott el Slachta Margit utolsó felszólalása. A történelmi emlékezetben talán legjobban megőrzött (és idézett) parlamenti beszédében elkeseredetten védte az egyházak iskolaállítási szabadságát, több ezer tiltakozó levelet tett a házelnök asztalára. A vallásszabadság és a demokrácia védelmére hivatkozva a külföldön elterjedt hírek szerinti magyar vallásüldözések pártatlan kivizsgálását kéri az Egyesült Nemzetek Szervezetétől. Egyéni javaslatában, a Népszövetség működése idején még élő lehetőséget felidézve, a nemzeti kisebbségi panaszok elbírálására alkalmas fórum felállítását javasolta, amelyet a Hágai Nemzetközi Bíróság fórumában vélt felfedezni. Parlamenti felszólalását a kommunista képviselők fülsiketítő hangzavarba fojtották, felszólalásának érdemi részét és a gyorsírói feljegyzéseket törölték a parlamenti naplóból.³³⁵ Mentelmi bizottság elé állítása után a parlamenti képviselői tevékenységtől egy évre eltiltották. Ezek után már nem volt más lehetősége, mint az ország elhagyása.

1947 és 1948 közötti parlamenti beszédeiben a korábbi időszaktól eltérően már egy elkeseredett utóvédharcot folytató közéleti szereplő szavait halljuk. Nem ő változott meg, hanem a körülmények.³³⁶ A politikai és társadalmi változásokat már befolyásolni nem tudó, de a konzervatív politika eszmerendszeréhez végletekig ragaszkodó személy nyilatkozik meg, akinek számára a vereség és a győzelem érzése szintén nem hétköznapi fogalmak szintjén volt leírható.³³⁷

³³⁴ Mona i. m. 146.

³³⁵ A Szociális Testvérek Társasága Irattárában fennmaradt beszéd változatát a források között közöljük.

³³⁶ Hasonló gondolatot fogalmazott meg Barankovics István 1948. december 16-i utolsó felszólalásában a Demokrata Néppárt helyzetéről.

³³⁷ Vö. Kiss Mária Rita i. m. 75.

HOZZÁSZÓLÁS AZ 1947: XX. TC-KEL
AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS VITELÉRE ADOTT FELHATALMAZÁS
MEGHOSSZABBÍTÁSÁRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT
FOLYTATÓLAGOS TÁRGYALÁSÁN

Országgyűlési Napló 1947 I. kötet, 1947. szeptember 16. – 1947. november 21.
12. ülés 1947. október 28.

A kormány felhatalmazási jogkörének meghosszabbításáról szóló törvényjavaslatot Dinnyés Lajos miniszterelnök nyújtotta be 1947. október 10-én a törvényhozásban. A tíz hozzászóló sorában Slachta Margit október 28-án kapott szót. Felszólalásában a felhatalmazási javaslatot nem fogadta el, és élesen bírálta a hároméves terv célkitűzéseit. Mondanivalójának középpontjába a Keresztény Női Tábor programjának bemutatását helyezte, mivel pártja hivatalosan csak az országgyűlési választások kiírásakor kapott működési engedélyt és lehetőséget a politikai küzdelmekben való szereplésre.

Beszédének félreérthető részletei miatt 1947. október 29-én a parlamenti ülés levezető elnöke javaslatára az országgyűlés megszavazta, hogy ügyét a mentelmi bizottság elé utasítsák. A bizottság szerint Slachta Margit mondataival „rémhírek terjesztője lett”, és kijelentése a „nemzet tekintélye és külpolitikai érdekei ellen” sértést tartalmazott. Javaslatukra a parlament többségi szavazás útján 1947. október 30-án a képviselőnőt ideiglenesen 60 napra kizárta az országgyűlés munkájából.

A felhatalmazási törvényjavaslatot a parlament 1947. október 29-én elfogadta.³³⁸

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Mindnyájan nagy érdeklődéssel hallgattuk Bechtler Péter³³⁹ képviselőtársam fejtegetéseit, és bár anyagom, amelyet elmondandó vagyok, elég terjedelmes, mégsem tudok ellenállni annak a kísértésnek, hogy egyes dolgokra ne reflektáljak.

Különösen impresszionált engem a külföldi utakra vonatkozó fejtegetése. Már a múlt nemzetgyűlés idején többször hangsúlyoztam és nehezményeztem, hogy elhanyagoljuk a külföldi kapcsolatokat, tehát nem az szükséges, hogy csökkentjük a külföldi utakat, hanem az, hogy azok, akik külföldi utazásokra mennek, takarékoskodva bánjanak ott kinn az ország pénzével. **(Kiss Ferenc [md]: És számoljanak be arról, hogy mit csináltak!)**

³³⁸ 1947: XX. tc. *Magyar Törvénytár 1947.* 223–224.

³³⁹ Lásd Bechtler Péter.

Minél intenzívebb kapcsolatokat építünk ki, annál több támaszpontot talál az ország. Ebben a tekintetben emlékeztetnem kell az országgyűlést boldogult gróf Apponyi Albert magatartására, aki először is második osztályon utazott, azután Genfben közszínterben villamoson közlekedett, és amikor hazajött, az úti átalányból a maradványt visszaszármaztatta az állampénztárba. **(Rudas László [kp] gúnyosan:** Aztán gyalog ment!) Aztán gyalog ment, nemcsak ő, hanem sokan mások az elmúlt időben. **(Hajdu Ernőné [szd]:** Most is előfordul! – **Szenner József [f]:** Nemigen!)

A másik, amiben teljesen egyetértek Bechtler képviselőtársammal, az, hogy az 1918-as forradalmat is a valóságnak megfelelően kell az ifjúságnak tanítani. Ehhez csak azt szeretném hozzáfűzni, hogy nemcsak a 18-as forradalmat, hanem az 1920–22-es évi nemzetgyűlést is – nem az 1918-as forradalmat, mert azután még kommunizmus következett –, a kommunizmus utáni időket is tárgyilagosan kell tanítanunk, és nem lehet azokat egy kézlegyintéssel elintézni, hogy reakciós nemzetgyűlés.

Erre alkalmilag bővebben fogok válaszolni, most éppen, mint jeleztem, az anyagom mennyisége miatt nem térek ki erre.

Ellenben örömmel üdvözlöm még a kolduskérdés megoldását, ha az nem azt jelenti, hogy a koldusokat egyszerűen bedirigálják nyomortanyáikra, és nem fognak látszani. Ha a kérdés valóban megoldást nyer, ennél kívánatosabbat alig lehet elképzelni. Ellenben vele szemben állást kell foglalni a kettős árrendszer tekintetében.

Az emberek már most ijedezve beszélnek, hogy a drágább kenyér kilója 10 forint lesz. Lehet, hogy igaz, lehet, hogy nem. Én csak azt akarom megkérdezni, t. Országgyűlés, hogy kik azok az emberek, akik nem az olcsóbb, hanem a nagyobb árakat fogják fizetni? Talán a B-listások, a nyugdíjasok, a hadigondozottak, azok, akikről elvették a birtokaikat, házaikat, boltjaikat, állásukat stb.? Amikor a kettős árrendszerről beszélnek, és azt komolyan kell venni, hogy a tehetősek fogják a nagyobb árakat fizetni, akkor ez a t. baloldalnak szól, *(Taps a néppárt oldalán.)* mert arról az oldalról vannak most bent mindenütt a pozíciókban, nekik vannak meg a lehetőségeik, tehát rájuk vár az, hogy ők fizessék ezeket a nagyobb árakat. Nem tudom, hogy ehhez a t. baloldal mit fog szólni.

Ugyancsak állást kell foglalnom vele szemben a jövedelemmaximalás kérdésében. Egy országnak nem az a baja, ha nagy jövedelmek vannak, hanem az a baja, ha millióknak a jövedelme az élet biztosításán alul van. Erre kell tehát nekünk a hangsúlyt fektetni, a milliók jövedelmét felfokozni, s azután, ha egyeseknek vannak nagyobb jövedelmeik, az biztosítja az ipart, azután a nem okvetlenül szükséges ipari cikkek termelését, a művészetet, a luxust, amely annyi embernek ad megélhetési módot.

Ezeket kívántam felszólalásával kapcsolatban megjegyezni, és most éppen csak egy egészen rövid észrevételt teszek a felhatalmazással kapcsolatban.

Azt gondolom, a legtöbben nagyon sajnáljuk, hogy nem költségvetésről van szó, hanem csak felhatalmazásról. Az ehhez fűzött előadói előterjesztés, illetőleg az indoklás nem adott megnyugtató képet, és nem indokolta kellően azt, hogy miért felhatalmazással dolgozunk, és miért nem költségvetéssel.

Még az igen t. előadó úrnak³⁴⁰ okfejtései is nagyon sok kérdést hagytak nyitva. Ezekre azonban rá nem térve, pusztán csak egy megjegyzést teszek, de ez elég súlyos és mélyre vágó. Most körülbelül egy éve annak, hogy a kormány a forintot, a pénzt szerencsésen stabilizálta, de a pénzügyi szakértők szerint külföldi kölcsön nélkül a forint stabilizációja nem biztosítható. Akár a külföldi utak kérdéséhez kapcsoljuk ezt a problémát, akár pedig Révész képviselő úrnak³⁴¹ a külpolitikára vonatkozó felszólalásához, ez arra utal, hogy nekünk eleve, idejében kell gondoskodnunk arról, hogy az a külföldi kölcsön ide akarjon jönni, hogy annak legyen kedve idejönni. Nem szabad előre megakadályozni és elhangolni a külföldet abban az irányban, hogy ezt a kölcsönt nekünk megadni hajlandó legyen.

Ezeket óhajtottam a most szőnyegen lévő tárgyhöz hozzászólni, most pedig kérem az országgyűlés türelmét, ha talán egy kissé hosszabban fogok beszélni. Egyáltalán nem szándékozom az országgyűlés idejét távfelszólalásokkal általában igénybe venni, most csak azért leszek egy kissé hosszabb, mert a múlt alkalommal rekedtségem folytán nem tudtam elmondani azt, amit el akartam mondani akkor, amikor először volt alkalmam a Keresztény Női Tábor nevében szólani.

A Nemzeti Bizottság nem adta meg annak idején az elismerést a Keresztény Női Tábornak mint pártnak, és így engemet pártonkívülinek tekintettek; valójában mindig a Keresztény Női Tábor képviselőjeként állok, és minden felszólalásom a Tábor elveinek szellemében történik. Mindenkor arra igyekeztem, hogy építő ellenzék legyek, vagyis nem egyszerűen nehezíteni és akadályozni akartam azt, ami történendő volt, hanem a másik oldalról megvilágítani a dolgot.

Mindenekelőtt le kell szögezmem, hogy a Női Tábor a keresztény világnézet alapján áll, (*Helyeslés a néppárt oldalán.*) ami más szóval azt jelenti, hogy transzcendentális³⁴² alapon, vagyis a látható világot az ennél végtelenül nagyobb láthatatlan világ időbeli és térbeli kis kivetületének tekinti. Nem téveszti szem elől, hogy ennek a világnak van teremtője, törvényhozója, aki az ős jogforrás; a nép vagy a nemzetgyűlés már csak a második fázis, az már csak közvetítő. Ő az ősi jogforrás, aki nemcsak hogy megadta a világnak és az erkölcsi világnak is a törvényeket, hanem azt folytatólagosan kézben tartja, és mindenért, ami ezekkel a törvényszerűségekkel szemben történik, és mindenért, ami egyáltalán történik, mi felelősséggel tartozunk, mert ő bírálja is ennek a világnak, tehát azoknak is, akiknek a hatalom a kezükben van. Eszerint korlátlan, felelősség nélküli hatalom

³⁴⁰ Lásd Antall József.

³⁴¹ Lásd Révész Ferenc.

³⁴² Természetfeletti; érzékekkel nem észlelhető, fel nem fogható (lat.)

nem létezik. Nemcsak a népnek tartozunk felelősséggel, hanem sokkal inkább annak, akitől a nép is veszi az ő jogait, és akitől mi is függünk.

Ezenkívül hisszük és valljuk, hogy az emberi társadalom boldogulásának feltételei, a Teremtőtől megalkotott erkölcsi rend változhatatlan, lényegében is változhatatlan és hozzáférhetetlen, és amikor jogalkotások történnek ennek ellenében és ezzel szemben, akkor az mindig megbosszulja magát. Ebből következnek a társadalom és az állam kataklizmái és bonyodalmi. Valljuk továbbá, hogy ennek az életnek értelmet az az örök élet ad, amely ezután következik, és bár a vallástól elszakadt emberek azt olyan messze utalják fizikailag – úgy jóval a felhőkön túl –, annak óriási jelentősége van mégis erre a világra nézve, mert azok számára, akik az örökkévalóság tudatát hordják magukban, és ennek a felelősségnek a tudatát, amellyel tartozunk minden cselekedetért, minden szóért, ez az élet annak ellenére, hogy a túlsúly, a nyomaték a túlvilágra esik, és az élet jelentőségében óriásit nyer, és ez a meggyőződés adja az embernek itt a földön a sokkal nagyobb expanzív erőt, mint bárminemű arasznyi, pillanatnyi emberi ambíció.

Mindezt, amit most kissé hosszabban kifejtve elmondottam, röviden úgy foglaljuk össze, hogy a Keresztény Női Tábor programja a tízparancsolat érvényesítése a törvényhozásban. Innen a párt népi elnevezése: a tízparancsolat pártja. A tízparancsolatot ne akarja senki hittanórák keretébe utalni. A tízparancsolat a belső igazságokat fejezi ki, amelyek az embernek és az Úristennek viszonyában és az embernek önmagához való viszonylatában kifejlődnek. De nemcsak ezeket, hanem azokat az igazságokat is kifejezi és tartalmazza, amelyek a jelent a múlthoz kötik, a jelent a jövőhöz kapcsolják. Ezeket nem lehet büntetlenül felborítani.

A tízparancsolat nem más, mint a természetes erkölcs megnyilatkozása, a társadalmi és állami életben való boldogulás alapja. Ez érinthetetlen, ezen nem tudunk változtatni, ezt csak felfogni lehet. Olyan ez, mint vegyületek képlete. A víz H_2O , ha tetszik valakinek, ha nem, és ha másképp vegyíti az elemeket, nem kap vizet, hanem esetleg dinamitot, amely robban.

T. Országgyűlés! Azok számára, akik elszakadtak ettől a vallásos világszemlélettől, megemlítem, hogy a tízparancsolat Mózesnek adott kinyilatkoztatás. Ha ezt meggondolják, akkor talán könnyebben határozzák el magukat, hogy a tízparancsolatban foglalt mély állampolgári bölcsességben kissé elmerüljenek és azt mérlegeljék. Mózes világtörténelmi, évezredek kibíró nagy szellem, de ami a tízparancsolatban van, az azontúl az isteni ihletés eredménye, azért bír ki minden kort, minden időt, minden materialista ostromot és minden vele szemben álló kísérletet.

A tízparancsolat tulajdonképpen nem a keresztény erkölcs kifejezése, hanem a keresztény erkölcs alapja. De a keresztény erkölcs a tízparancsolathoz úgy viszonylik, mint amit Krisztus Urunk mondott példának a tízparancsolattal kapcsolatban az ötödik parancsra vonatkozólag: „Mondatott régieknek: ne ölj!

Én pedig azt mondom nektek: aki gyűlöli felebarátját, az méltó a gyehenna tü-zére.”³⁴³ Vagyis a keresztény erkölcs az Ószövetségnek a kibontakozása, kinyi-latkoztatása, de magában véve a tízparancsolat: csak ez a teljes alap.

Ez volt a Keresztény Női Tábornak három évtizeden át az irányítója. Ennek folytán mondhatnánk: a Keresztény Női Tábor gyökérpolitikát követ. (*Közbe-kiáltások a szociáldemokrata párt oldaláról*: Talajgyökér!³⁴⁴) Ha egészséges a gyökér, abból egészséges fa nő ki. Ha beteg a gyökér – vagyis ha téves az az elgondolás, amelyet törvényben kodifikálnak –, az abból kinövő fa is beteg lesz, és mérges gyümölcsöt terem.

Úgy is mondhatnám ennek folytán, hogy a Keresztény Női Tábor pártonkívüli, párton felüli. Mi mindig a tárgyi igazságot keressük, igyekszünk elvonatkozni saját alanyiségunktól, és azt nézzük, hogy a köznek mi jó. Remélem, ezt minden alkalommal meg fogja állapítani mindenki, a baloldal is, amennyiben tárgyila-gos alapon áll.

Ezek után szeretnék néhány szóval áttérni a választások kérdésére, mert hi-szen a kormány mostani hatalma ezeken a választásokon nyugszik. Részletezni nem akarok, mert igen sokan szóvá tették már a jogfosztásokat, a rágalalmazási rendszert, a kékcédula-inflációt (*Derűtség az ellenzéken.*) és a prémiumrendszer túlhajtását. Én csak egyet szeretnék megjegyezni. A miniszterelnök úr³⁴⁵ azt ígérte nekünk, hogy kinyomoztatja és meg fogja büntettetni azokat, akik a választójogi törvénnyel visszaéltek. Nagyon foglalkoztat engem az a kérdés, hogy a miniszter-elnök úr hogyan fog szavának állni, hogyan fogja ezt a büntetést végrehajtani. Amikor a kormányt összeállították, csaknem minden tárca betöltése körül nagy tárgyalások voltak – hiszen azért is nem ülhetett a Ház hamarabb össze, mert nem tudtak eredményre jutni –, csak egyetlenegy tárca körül nem volt probléma: a belügyi tárca körül. (*Derűtség az ellenzéken. – Egy hang a néppárton*: Az nem volt!) Pedig úgy tudom, úgy képzem, hogy a választások néminemű viszony-latban vannak a belügyi tárcával.

Nos, tehát a miniszterelnök úr azt ígérte, ki fogja nyomoztatni, hogy kik felelősek a visszaélésekért, és hogy kik követték el azokat. Tisztelettel kérem a miniszterelnök urat, volna olyan jó feljegyezni expozéjának dátumát, amikor ezt az ígéretet tette. Ha majd elmúlik már néhány hét, és neki nem sikerül a ki-nyomozás, én is belenézek az én noteszomba, ahol szintén feljegyzem annak az expozénak a dátumát, és akkor az egész egyesült ellenzékkel bátrak leszünk felajánlani neki szolgálatainkat, hogy őt nyomra vezessük. (*Helyeslés az ellen-zéken. – Taps a néppárton.*)

³⁴³ Idézet helye: Máté evangéliuma, 5 fejezet.

³⁴⁴ Utalás Szálasi Ferenc nyilas pártvezető fogalomhasználatára.

³⁴⁵ Utalás Dinnyés Lajos 1947. október 7-én elhangzott parlamenti beszédére.

A baj gyökerét nem lehet tudatlanra venni, mert a baj gyökere maga a választójogi törvény.³⁴⁶ Talán nem fogják túlságosan sértőnek találni, de már előre is bocsánatot kérek, ha a választójogi törvényen gondolkozva nem tudok mást mondani, mint hogy az tudatosan a visszaélések törvénye, (*Úgy van! Úgy van! az ellenzéken. – Taps a néppárton.*) hogy az célzatosan és programszerűen a belső hazugságok halmazata, (*Úgy van! Úgy van! az ellenzéken.*) röviden összefoglalva – hogy úgy mondjam – a koalíció jogi szörnyszülöttje. (*Egy hang a néppárton: Puff neki!*) Szerintem nincs sürgősebb dolog, mint hogy ez kikerüljön a törvénytárból.

A miniszterelnök úr azt is mondta – nehéz vállalkozás –, hogy a becsület hathatósabb védelmét is programjául tűzte ki. Ennek nagyon sok ágazata van, s mivel félek, hogy időm nem futná, ezt is elteszem egy legközelebbi felszólalási alkalomra, (*Halljuk! Halljuk! a néppárton.*) amikor leszek bátor kimutatni, milyen óriási vállalkozás ennek a programnak a megvalósítása. Mindenesetre hozzátartozik azonban az, hogy ez a választójogi törvény eltűnjék a létből.

Most szeretnék áttérni a hároméves tervre, amellyel természetesen ez a felhatalmazás a legszorosabb összefüggésben van. Nem vagyok gazdasági szakértő. Ha állítanám, nem is hinnék el. (*Derültség. – Egy hang a néppárton: Az nem szégyen! – Zaj a kommunista párton. – Egy hang a néppártról a kommunista párt felé: Maguk sem parasztok, csak vicinális-parasztok.*) Én tehát csak olyan értelemben fogok ezzel foglalkozni, mint ahogyan egy, a közéletben dolgozó és ezekkel a gondolatokkal és terhekkal foglalkozó ember azokhoz hozzászólhat. Ilyen értelemben mondom, hogy amennyiben a hároméves terv eléri a nemzeti jövedelemnek fokozását, a jólétet magasabb színvonalra emeli, én nagy örömmel üdvözlöm, és ennek a célnak kedvéért azt is koncedálom,³⁴⁷ hogy szükséges a kormány részéről tervszerűség, tehát mondjuk irányított gazdálkodás, és szükséges akkor is, ha az állami gépezet bizonyos értelemben még fokozza, habár annak túltengését már a nemzetgyűlésben is és a mostani országgyűlésben is ismételtlen megállapították. De ha ez a jólétet fokozza, akkor ezt is bele kell kontemplálnunk³⁴⁸, és örömmel ugyan nem, de el kell fogadnunk még azt is.

Az eredmény azonban, t. Országgyűlés, nagyon sok tényezőtől függ, a célt pedig nagyon magasra állította a kormány, amikor úgy kontemplálta a sikert, ahogyan azt elének adta. Helyes a célt magasra emelni, és így az ambíciókat fokozni, de ha ilyen magasra irányítjuk tekintetünket, akkor viszont természetesnek kell tartanunk, hogy a sok tényező közül valamelyik nem játszik össze, és az eredmény részben vagy egészben elmarad. Ezért már eleve tiltakoznom kell az ellen, hogy ha nem járna teljes sikerrel ez a terv, azt szabotáznak tulajdonítsák. Hiszen már most is mondta Révai képviselő úr, hogy a dézsmára vonatkozó intézkedések

³⁴⁶ 1947: XXII. tc. *Magyar Törvénytár* 1947. 203–215.

³⁴⁷ Megenged, elfogad (fr.).

³⁴⁸ Számításba vesz, elgondol, tervez (lat.).

eredménye a várakozásokon alul maradt, a dézsmából befolyó pénzek csak részben érték el azt az összeget, amelyet e tekintetben kontempláltak.

A hároméves terv erre a három évre a bevételeket 67,1 milliárd forintban állapítja meg. Ebből a beruházásokra szánt 6,085 milliárdot, forgótöke fokozására 3 milliárdot, a nemzeti kötelezettségek teljesítésére 5 milliárdot és 100 milliót. Összesen tehát 14 milliárdot és 685 milliót. Vagyis az összes bevételeknek 22%-át. Ez olyan nagy megtakarítást tesz szükségessé, amit még osztrák-magyar korunkban is, amikor tehát Magyarországról el lehetett mondani, hogy tejjel-mézzel folyó ország volt, bajosan lehetett volna önkéntes alapon elérni. Így tehát érthető, ha a hároméves terv a büdzsére, a költségvetésre helyezi a fő súlyt, és fölveszi a jövedelmek közé a vagyondézsmát, a vagyonszaporulat-dézsmát és más ilyen forrásokat.

Fölveszi tehát a vagyonnak megdézsmálását is. Nagyon jól tudjuk azonban egy egyszerű kis vállalkozásból is, hogy akinek van vállalata, annak nem feltétlenül van pénze. Ha pedig nincs pénze, és a dézsmát le kell adni, akkor nem mondhatja az állam, hogy dobja piacra reálértékeit, mert az vagy nem lehetséges, vagy pedig, ha túl sok kerül a piacra, akkor lenyomja az árat, úgy, hogy félő, hogy a vállalatok ennek – részben – nem fognak tudni eleget tenni, és az is félő, hogy ha nem tudnak eleget tenni, akkor az állam rájuk teszi a kezét, magához ragadja őket. Én tartok attól, hogy a hároméves tervnek ez a valószínű mellékterméke nem éppen kellemetlen azok számára, akik a hároméves tervet így készítették el, ahogyan készítették, vagyis attól félek, hogy a hároméves tervhez kapcsolódó politikai célok nemcsak követik a gazdaságiakat, hanem nagyon sokszor megelőzik őket, sőt talán dominálnak velük szemben.

A nem tetsző vállalatokat természetesen majd szabotázssal fogják vádolni, és sikertelenség esetén – tekintve a nép közhangulatát – majd bűnbakot keresnek. A felizgatott tömeg pedig nem fogja kutatni, hogy vajon azoknak a vállalatoknak érdekük volt-e a szabotázs, hanem a felizgatás irányában fogja követelni az államosítást.

Éppen így további következtetésként megállapíthatjuk nagy valószínűséggel, hogy a tervmegbízottak nemcsak a terv megvalósítása végett kerülnek a vállalatokhoz, elsősorban a bankokhoz, hanem azért, hogy az igen t. baloldal új kulcspozíciókat teremtsen magának.

A hároméves terv politikai célját és természetét bizonyítja a bankok államosításának erőltetése. A bankok államosítása nem fogja fokozni a jövedelmeket, hiszen az állami hitelek folyósítója már most is a Nemzeti Bank, a többi pénzügyintézet is állami ellenőrzés alatt van, és a hiteleket a betétek arányában kívánják meg tőlük. Egyetlenegy nagybankot vesz ki az államosítási tervzet, éspedig a Hitelbankot. Az eredményt az is csökkenti, hogy a nem magyar kézben lévő részvényekre a bankállamosítás természetesen nem terjedhet ki, tehát tulajdonképpen ez a szóba sem jöhető eredménnyel kecsegtető bankállamosítás, úgy látszik, nem a végső cél.

A végső cél az, hogy az államosításra tervbe vett bankok által finanszírozott ipari vállalatok vonassanak az állam fenntartóságának keretébe.

Az igen t. kormány bizonyára sokszor megállapította, hogy a magyar nép a magángazdálkodás mellett nyilatkozott meg nem is egyszer. (*Úgy van! Úgy van! az ellenzék soraiban.*) tehát nem akar nekimenni a népakarattal szemben a magánvagyonnak, hanem mindig a bankállamosítást emeli ki, amely mögött azonban az ipari vállalatok államosítása lebeg a szemük előtt. Ha nem tévedek – nem volt időm a legutóbbi napokban utánanézni –, 274 ipari vállatról van szó. (*Úgy van! Úgy van! az ellenzék soraiban.* – **Pászthory István** [f]: Így van!) Csak körülbelül emlékszem a számra – tehát akkor a kormány elérte a magyar ipari élet államosítását. (*Felkiáltások a függetlenségi párt és a néppárt soraiban:* Úgy van! Ezt akarja! – **Pászthory István** [f]: Hátulról mellbe!)

T. Országgyűlés! Ez olyan függőséget von maga után, az állampolgárok szabadságának oly fokú megnyirbálását, az iniciatíva visszahúzódsát, a felelősségérzet csökkenését, a bürokráciának célért és eredményért való olyan fokú felfokozását, hogy valóban csak aggodalommal lehet ennek a tervrészletnek a megvalósítására gondolni. Hiába volt Franciaország példája, amelyről tudjuk, hogy a háború befejezte után nyakló nélkül államosított, és most nem tud talpra állni. Az elmúlt évek alatt az eredeti 2400 tonnát kitevő aranytartalékát részben már kényszerült eladni, és kerek számban kifejezve, csak mintegy 400 tonnája maradt. Mindazonáltal mi egy csodálatos, megmagyarázhatatlan pszichológia folytán nem nézünk körül, hogy mi bizonyult már rossznak a külföldön, miért fizették meg a tandíjat, hanem azért, mert külföldön valami megtörténik, nekünk is menthetetlenül utánoznunk kell ugyanazt. (*Egy hang a néppárt soraiban:* Minden rosszat követni szoktunk!) Ennélfogva én a magam részéről a hároméves terv programpontjainak a leghatározottabban ellent kell, hogy mondjak.

Ezekben kívántam a hároméves terv gazdasági és ipari vonatkozásaival foglalkozni, most pedig áttérek annak erkölcsi tartalmára, erkölcsi kihatásaira, erkölcsi jelentőségére. Mindenekelőtt felelek Révész és Révai képviselő uraknak arra a kérdésére, amelyet Barankovics³⁴⁹ képviselőtársam megjegyzésére tettek fel: hogyan lehetett volna az Úristent a hároméves tervbe belekapcsolni? Akkor csak az időjárásról volt szó, amelytől a termés függ, de ezt nagyon sok tekintetben meg lehetett volna tenni, például mindjárt a bevezetésben oda lehetett volna fordulni ahhoz, akiről a magyar nép azt mondja, hogy: emberé a munka, Istené az áldás. (*Úgy van! Úgy van! a néppárton.*) Ha a kommunista pártnak a hároméves tervre vonatkozó javaslata a bevezetésben ennek egypár sort szentelt volna, máris több bizalommal néznénk e terv felé, minthogy ha valaki avval kezdi, hogy

³⁴⁹ Lásd Barankovics István.

olyan feltételezéseket tulajdonít egyeseknek, társadalmi osztályoknak, amely feltételezések megalapozva nincsenek.

Engedjék meg, hogy ebből a bevezetésből felolvassak egy kis részletet, amely így hangzik *(olvassa)*: „Hároméves tervünk sikere nem gazdasági nehézségeken múlik; ezeket le tudjuk gyűrni.” Ez nagyon bátor megállapítás. *(Úgy van! Úgy van! – Derültség és felkiáltások a néppárt és a függetlenségi párt soraiban: Lát-szik! – Pászthory István [f]: Gyúrik az aszályt! – Egy hang a kommunista párt soraiból: Magának tetszik az aszály?)* Miután Magyarországon nem dicsekedhetünk túl sok bátorsággal, örülhetünk, ha a bátorság valahol megnyilatkozik. Azonban a következő az, ami alkalmas arra, hogy a bizalmat csökkentse, mert legalábbis a magam részéről nem érzem, hogy valami vagy valaki iránt a bizalmat fokozná az, ha a saját egyéni jóságát avval akarja bizonyítani, hogy másokat elmarasztal, hogy ne mondjam, gyanúsít. *(Tovább olvassa:)* „A főnehézségek politikai természetűek. Az utolsó hetekben leleplezett reakciós összeesküvés” – abban az időben készült ez a javaslat, amikor az úgynevezett összeesküvés³⁵⁰ foglalkoztatta a közvéleményt *(Zaj a kommunista párton. – Közbekiáltás ugyanott: „Úgynevezett?” Talán nem volt?)* – „mutatja, hogy a régi úri rendnek nem kell az újjáépülő boldog ország, ha az egyben demokratikus is”.

Mi mutatja azt, hogy a régi rendnek nem kell egy boldogabb Magyarország? Miért szükséges a terv ajánlásánál a tanult, az intelligens osztályokat evvel gyanúsítani? *(Közbekiáltás a kommunista párton: Nem azokról van szó! Semmi köze az intelligenciához! – Egy hang a parasztpárton: Nem lehet összekeverni! – Közbekiáltások a kommunista párton: Ne tessék összekeverni!)* Bocsánat, ha nem jól értettem. Az intelligenciának nincs köze a hároméves tervhez? Azt hiszem, nagyon is van. Mindenhez kell szaktudás, a hároméves terv megvalósításához is kell tudás és intelligencia. *(Tovább olvassa:)* „Ezek szabotálták az újjáépítést...” Kérdezem, hogyan volt alkalmuk szabotálni? Hiszen úgy tudom, hogy a régi úri rend tagjai mind ki vannak emelve állásaikból. *(Közbekiáltások a kommunista párton: Sajnos nincsenek még mind kiemelve! – Más közbekiáltás ugyanott: Itt is vannak! – Egy hang a kommunista párton: Jórészüik benn van! – Nonn György [kp]: Rosszul tudja!)* Hol vannak? **(Nonn György [kp] az ellenzék felé mutatva: Ott ülnek! – Zaj.)** *(Olvassa:)* „Ezek szabotálták az újjáépítést” – Mi módon szabotálták, amikor mások voltak a pozíciókban? – „hogy a rossz, fűtetlen lakásokban elégedetlenkedő lakosság az új rendet szidja”. Most következik egy még érthetlenebb állítás *(olvassa)*: „Gátolták a termésbeszolgáltatást, hogy a várost kiéheztessék.” Nem tudom, hogyan gátolták a termésbeszolgáltatást azok, akitől a földeket már elvették, tehát már nem volt az ő kezükön. *(Zaj.)* Hol termeltek?

³⁵⁰ Utalás a Magyar Közösség ún. „köztársaság-ellenes összeesküvésre”, amelyet 1947-ben a Magyar Kommunista Párt a Független Kisgazdapárt parlamenti többségének felszámolására használt fel.

Az elvett földbirtokaikon? (*Közbeiktatás a függetlenségi párton: A holdban! – Zaj a kommunista párton.*) (*Olvassa:*) „Meg akarták fújni az értékálló forintot, hogy a pénz romlása a demokrácia ellen fordítsa a dolgozókat.” Kérdezem, a régi úri rend tagjainak érdekében lett volna az inflációs pénz? (**Czéh József** [pp]: Nem, hanem a nép hangulata!) „Álhíreket koholtak, hogy nyugtalanságot keltsenek, fegyveres felkelést készítettek elő, hogy visszaállítsák népellenes uralmukat, amely annyi szenvedést, pusztulást és megalázást hozott ránk.” Hiszen akik ezeket cselekedték, az internálótáborokban, a Markó-utcában, a gyűjtőfogházakban stb. ülnek. (*Közbeiktatás a kommunista párton: Sajnos nem mind!*) Nem volt alkalmuk szabadon ilyen cselekményeket elkövetni.

(*Tovább olvassa:*) „A hároméves terv legfontosabb előmunkálata az újra előmerészkedő reakció szétzúzása.” Nagyobb államvezetési vagy politikai bölcsességet látnék abban, ha ez a bevezetés azt mondaná, hogy a hároméves terv gondolata az, hogy még azokat is, akik ma esetleg ingadoznak azt illetőleg, hogy részt vegyenek az ország újjáépítésében az adott körülmények között, meg akarjuk nyerni, meg akarjuk téríteni. De ezt tulajdonképpen csak annak példájául olvastam fel, hogy ha e helyett a támadó és negatív beállítás helyett az Úristenhez fordultak volna, az bennünk több bizalmat keltett volna a terv megvalósulása iránt, mivel áll az, hogy: „Emberé a munka, Istené az áldás”³⁵¹. És hogy ne mondják azt, hogy én mindig csak az Úristent említem, mindig csak asszonyosan, ilyen ájtatos stílusban beszélek. (*Egy hang a kommunista párton: Az urakat védi!*) – én az urakat is védem, ha az igazság azt kívánja, (*Helyeslés a néppárt oldalán.*) én védek mindenkit, akinek oldalán az igazság áll –, fel akarok itt olvasni néhány rövid sort annak bizonyítására, hogy nemcsak a magamfajta nők, hanem az országukat a virágzás tetőfokára hozó államférfiak is gondolnak állampolgári működésük kezdetén az Úristenre. Itt van a washingtoni szenátus példája. Talán felesleges megjegyezni, hogy a washingtoni szenátus az Egyesült Államok egyik legfőbb törvényhozó szerve. Két részből áll az ő legfőbb törvényhozó szervük – már ti. értem itt az Egyesült Államok szövetségi törvényhozó szervét, amely Washingtonban székel –: a kongresszusból és a szenátusból. Mielőtt ülésezni kezdene, minden nap imával kezdi a munkáját. A szenátusnak külön káplánja, lelkésze van, akiknek a feladatai közé tartozik az, hogy ezeket az egészen rövid napi imákat annak a napnak a munkáihoz, hangulataihoz, problémáihoz igazítsa, tehát nem öreg nénikéknek, hanem a szenátus tagjainak, a szenátoroknak, a congressmaneknek a lelkét az Úristenhez emeli. Ezek az imák minden parlamenti naplójukban megjelennek. Ezek közül olvasok fel egy-két szemelvényt. (*Olvassa:*) „Ne engedd Urunk, hogy ez a pillanat csak a megszokásnak a ténye legyen. Tedd azt valamennyiünk számára átéléssé ezen a helyen, amikor Hozzád fordulunk irányításért

³⁵¹ Az idézet helye: Zsoltárok könyve, 127.

és segítségért. Éreztesd velünk napi munkánkban közelségedet mint láthatatlan küldöttet, aki jelen van és szavaz. Szavazz ezen férfiak által, és alázatos szívvel kérünk Téged, hogy amit mondanak és cselekszenek, egyetértésben is legyen a Te szent akaratoddal országunk javára, amelyet annyira szeretünk.” Vagy pedig (*olvassa*): „Te tudod, Uram, hogyan zajlanak a szavak szolgálid füleiben, hogyan ráncigálják őket állandóan jobbra és balra, hogyan igyekeznek őket befolyásolni. Te ismered a kisemberek halk hangját, az erőszakosan sürgető csoportok bömbölő szavát, még a személyes nagyravágyás belső suttozását is ismered. Ezen hangok zivaja között add meg Uram nekik” – ti. a szenátoroknak – „azt a kegyelmet, hogy fordítsanak időt a Te hangodnak a meghallgatására is. Tudják meg, ha követik ezt a belső csendes hangot, a Te néped hűséges szolgálatban részesül, és minden osztály megkapja azt, ami neki jár.”

Vagy: „Áraszd ki a Te szent lelked világosságát elménkbe, hogy mindazok, akik őszintén keresik az igazságot, megtalálhassák azt, és megtalálva kövessék, bármibe kerüljön is, mert tudják, hogy csak az igazság teszi az embert szabaddá. Amiben hibáztunk, annak megváltoztatására tégy bennünket készségessé, és amiben igazunk van, abban tégy állhatatossá, hogy aszerint éljünk és cselekedjünk”; és így tovább.

Egy második kérdést is tett fel Révai képviselő úr, és pedig azt kérdezte, hogyan függ össze az időjárás az emberekkel, tehát esetleg a képviselőknek a cselekedeteivel. T. Országgyűlés! Valóban teljesen megértem, ha a lelki életből kikapcsolódott ember ezt nem látja. Az ő képzeletében az Úristen messze távolban van, (**Pászthory István** [f]: Sehoh sincs!) vagy pedig sehoh sincs. Akkor tehát itt folynak emberi cselekedetek, körülöttünk pedig az időjárás jelenségei, mert hiszen erről volt szó. Nem így van azonban. Az Úristent nem lehet sem a Buda-délibe internálni, de még egy felséges katedrálisba se, ő mindenütt jelen van, ő a mi Atyánk, figyel arra, amit mi cselekszünk, és törvényt tett a jócselekedetekben és a rosszakban. Ez a törvény feltétlenül kíséri és érvényesíti magát úgy a jó, mint a rossz cselekedetek által, és az Úristen vagy ellenáll a rossznak, vagy pedig együttműködik a jóval.

A szárazságot említettük itt, én azonban emlékeztükbe idézek egy egészen különleges jelenséget. 1942-ben, amikor a *Lélek Szava*³⁵² még létezett, még nem fojtották meg, megemlékezett (*Zaj és közbeszólások a szociáldemokrata párt soraiból*. – **Gyurkovits Károly** [szd]: Akkor kezdtek mérsárolni a felebarátokat!) a náci cselekedeteivel kapcsolatban egy különös jelenségről, mégpedig az akkor mutatkozó szárazságról, amihez azonban csodálatosképpen mindenütt hozzákapcsolódott a talajvizek felbukkanása olyan mértékben, hogy a végén az újságok egymillió hold földről írtak, amely víz alatt állt, holott szárazság volt.

³⁵² A Szentlélek Szövetség időszakos megjelenésű katolikus lelkiségű lapja (1934–1944).

Az Úristennek nagylelkűségei vannak. Talán emlékeznek 1923-ban vagy pedig 1943-ban a szörnyű hótömegekre, amelyekbe akkor még a büszke lokomotívjaink gépszervezete, acélszerkezete is beletört.

T. Országgyűlés! Hivatásomból kifolyólag hosszabb időt töltöttem az Egyesült Államokban is és többek között New-Mexicóban. Ott hét évig nem esett egy időben az eső. Borzasztó nagy az Úristennek a lehetősége. (**Szücs Ferenc** [pp]: Maga terjeszti azt, hogy a demokrácia miatt nincs eső?! – *Derültség a szociáldemokrata párt és a kommunista párt soraiban.* – **Szenner József** [f]: Hogy jön az eső a demokráciához? – *Egy hang a függetlenségi párt soraiból: Ha hallgatott volna, bölcs maradt volna!* – *Egy hang a parasztpárttól: Akkor kezdték hurcolni testvéreinket legyilkolni, amikor a Lélek Szava...* – *Zaj.* – *Az elnök csenget.*)

A cenzúra nem is értette félre, hogy az akkori bűnökkel hoztam kapcsolatba ezt a cikket, mert buzgón törölte a vonatkozó részeket. Egyébként pedig, t. képviselő úr, én csak sajnálhatom azokat, akik e küzdelmes földi életben dolgoznak, fáradnak, verejtékeznek, és nélkülözik azt az atyai kezet, amelyet megfoghatnak. (**Szenner József** [f]: Így van!) és nem látják meg és nem érzik azt a korlátot, amely jóságosan tart vissza minket mindattól, ami nem helyes, intvén bennünket, hogy annak következményei vannak. Hogy ne hivatkozzam valami nagyon ájtatos forrásra, Karinthy Frigyeset említem, akinek *Holnap reggel* című regényében³⁵³ egy nagyon megszívlelendő dolog van. Karinthy a vakokról beszél, akik a föld alatt vannak, és van köztük egy látó, aki egy reggel felvezeti őket a napvilágra, és elmondja, hogy mi minden van ott. A vakok nem hiszik el, mert vakok. Bár imádkoznánk már mi is itt az országgyűlés ülései előtt a felvilágosító Szentlélek Úristenhez, (*Zaj a parasztpárt oldalán.*) hogy lássuk azokat a láthatatlan tényezőket, amelyek sikeressé vagy sikertelenné teszik munkánkat. (*Egy hang a parasztpárt oldalán: Nem vagyok bűnös! – Nagy Szeder István* [f]: Aki azt mondja, hogy nem bűnös, az földi szent! Maga földi szent?)

Honnan hiányzik még az Úristen, ahová a hároméves tervnek be kellett volna kapcsolnia? A szociális és kulturális intézmények rovatából hiányzik. Természetesen nem foglalkozhat a terv valláserkölcsei kérdésekkel és programokkal, ahol a közlekedésről, a bányászatról, a kohászatról, az ipar újjáépítéséről, a korszerűsítéséről beszél. Ezt a részt az ember itt keresi, ahol a szociális és kulturális intézmények fejlesztéséről van szó. Egyáltalán mit ígér a polgárságnak a hároméves terv, ha sikerül? Ígér magasabb életszínvonalat, nagyobb egészséget és több kultúrát. Egy szóval sem ígéri azonban az Úristent. Emlékeztetem a t. Országgyűlést, hogy a magasabb kultúra Őnélküle lélektelen civilizációvá lesz, (*Úgy van! Úgy van! a néppárt oldalán.*) az egészséget hordozó piros vér elsavasodik, a jólét pedig az önzést szolgálja, úgyhogy nagyon nélkülözöm ezt a vonatkozást

³⁵³ Utalás Karinthy Frigyes: *Holnap reggel* című tragédiájára. Békéscsaba, 1921.

a hároméves tervnek ebből a részéből. Látom itt, hogy fel van véve 14 000, 6000, 18 000 és 4000 lakás különböző rétegeknek, bányászoknak, iparosoknak. Innen erednek a különböző számok.

Ígérnek a gyermekvédelem tekintetében csecsemőotthonokat, egészségügyi intézményeket, a hadigondozottak számára telepeket. Csak ne késsék ez az utóbbi nagyon soká, mert addigra ezek a szegény hadigondozottak már meg is halnak a nincstelenségben. Ígér a hároméves terv a Margit-szigeten üdülőtelepet, új tanonciskolákat, 5000 új iskolát, a műegyetem újjáépítését, alumíniumkutatást, az egyetemek újjáépítését, a neveléstudományi, társadalomtudományi, tervezéstudományi és világpolitikai tudományos intézetek felállítását, nevelőképző iskolák és a hozzátartozó kollégiumok felállítását, tudományos intézetek és gyűjtemények helyreállítását, húsz kultúrházat, színházat, kiállítási teremmel ellátott kultúrházakat és Budapesten egy hatvanezer embert befogadó sportstadiont. (*Éljenezés a kommunista pártról.* – **Gyurkovits Károly** [szd]: Brávó!) Éljen! Ez mind éljen, de nem élhet az, hogy egy fillért sem láttam arra a célra, hogy építsünk templomot ott, ahol nincs, (*Nagy zaj a kommunista és a szociáldemokrata párt oldalán.* – **Szegedi Albertné** [kp]: Rohammunkával végeztük! – *Az elnök csenget.* – **Szegedi Albertné** [kp]: Segíteni kellett volna a templomok újjáépítésében! Miért nem jöttek segítségül? – *Zajos ellentmondások az ellenzéken.* – *Egy hang a kommunista párton:* Maguk hol voltak? – **Szegedi Albertné** [kp]: Nem szóval, hanem tettel kell ezt bebizonyítani! – *Egy hang a kommunista párton:* Nem láttuk önöket, amikor templomokat kellett építeni, hanem mi voltunk ott! – *Az elnök csenget.* – *Egy hang a kommunista párton:* Mi elvezetjük magukat! Csak egy jöjjön, aki részt vett a templomépítésben! – *Egy hang a függetlenségi párton:* Most nem a hordón áll! *Felkiáltás a néppárton:* A választásokon ígérették a templomokat! – *Egy hang a kommunista párton:* Most is építjük! Maguk hol voltak? – *Az elnök csenget.* – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Mi megfogjuk a szerszámokat! Megfogjuk most is! – *Egy hang a kommunista párton:* Maguk csak hordónak használták a vallást! – **Szőnyi Tibor** [kp]: Maguk a keresztet választási agitációnak használták ki, és megszenteltelítették! Az utca porába vitték! – *Zajos ellentmondások az ellenzéken.* – *Egy hang a kommunista párton:* Felemás politika ez! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Jöjjön velem bármelyik képviselőtársam! Én megfogom a malterosládát, amint eddig is megfogtam! – **Szegedi Albertné** [kp]: Miért nem jönnek segíteni a templomokat újjáépíteni? – *Az elnök csenget.* – *Felkiáltások az ellenzéken:* Halljuk! Halljuk!) A hároméves terv tehát nem irányoz elő semmilyen összeget polgárok valláserkölcsi életének fejlesztésére és mélyítésére.

Hogy ne legyen kételyünk aziránt, hogy mindaz a földi paradicsom, amelyet nekünk ígért, valóban Isten nélküli paradicsom, az új tankönyvek sorában már

megjelent egy tankönyv, címe: *Az ember élete*,³⁵⁴ amely a darwinizmusra tanítja az iskolában a gyermekeket. (*Nagy zaj a szociáldemokrata és a kommunista pártban.* – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Hát mire tanítsa? A huszonöt botra? A huszonöt botot megszüntettük! – Az elnök csenget. – *Gúnyos felkiáltások a kommunista pártban:* Borzasztó! Szörnyű! – **Hegymegi Kiss Pál** [pk]: Halljuk csak! – *Halljuk! Halljuk! az ellenzéken.* – *Az elnök csenget.*) Ha nem hiszik el, hogy ez megjelent, tessék majd állításomat leargumentálni, de most mindjárt megmutatom, hogy megjelent ez a könyv. (*Felmutatja a könyvet.* – **Szőnyi Tibor** [kp]: Darwin³⁵⁵ csak nem volt kommunista?) Azt én nem tudom, és az most ebből a szempontból mellékes is. (*Egy hang a függetlenségi pártról:* A majmok majd köszönőlevelet küldenek a túlóldalra! – *Derültség az ellenzéken.*) De aggodalmunkat megerősíti a hároméves terv 109. oldalán található következő kitétel is: (**Hegymegi Kiss Pál** [pk]: Halljuk!), „A hároméves terv alap gondolata, hogy a demokrácia legnagyobb értéke és a termelés legfontosabb tényezője maga a dolgozó ember.” Ez kétségtelenül áll, de egybevetve azzal a hiánnyal, amelyet itt az előbb kimutattam, továbbá ezzel az darwinisztikus tankönyvvel – amelyre még bővebben vissza fogok térni, most csak utaltam rá – (*Derültség a kommunista párt oldalán.* – *Közbekiáltás ugyanott:* Hála Istennek!) egybevetve ezt a kitétel, azt kell ebből kiolvasnunk, hogy materialisztikus értelemben veszik az embert, mint a termelés legfontosabb tényezőjét, tehát az ember egyszerűen eszköz a célhoz, és nem az ember, nem az ember szolgálata az állam célja: mint ahogyan a keresztény világnézet tanítja. (*Zaj a kommunista párt oldalán.* – *Egy hang a függetlenségi párt oldaláról, gúnyosan:* Majd a Pódium kabarében előadják!)

Éppen azért tölt el aggodalommal a miniszterelnök úr programjának egy pontja, amely kapcsolatos ezzel, és amelyben kilátásba helyezi nagy intenzitású közmunkák beállítását... (*Egy hang a kommunista párt oldalán:* Az sem jó?) Jó lehet, de feltétele van annak, hogy jó-e, vagy rossz. A kormány a tervgazdálkodás szolgálatában a munkaerő-gazdálkodást kívánja megszervezni, ami – tekintvén a Darwin-elméletet és tekintvén a most uralkodó materializmust – már egészen közel hoz bennünket ahhoz a kérdéshez, vajon a kormány talán olyan értelemben tekinti az embert a termelés legfontosabb tényezőjének, mint ahogy az állatokat, a gépeket? Az embereket egyszerűen kezes-lábas jószágoknak tekintik. (*Egy hang a függetlenségi párt oldalán:* „Emberanyag!” – *Közbekiáltás a kommunista párt oldaláról:* Egy lóerős!) Emberanyag-gazdálkodás. (*Úgy van! Úgy van! a függetlenségi párt oldalán.*) Teljesen egybehangzó ez a Darwin-féle elmélet szellemével. (*Egy hang a szociáldemokrata párt oldalán:* Szegény Darwin!)

³⁵⁴ Gleiman Anna – Mérei Ferenc: *Az ember élete. A 7. osztály számára.* Budapest, Vallás-és Közoktatásügyi Minisztérium, 1947.

³⁵⁵ Lásd Charles Robert Darwin.

Vajon nem kell-e attól tartanunk, hogy olyanformán fog végbemenni, megvalósulni a hároméves tervnek ez a része, hogy a kormányzat megállapítja, hogy itt szükség van ezer férfire a bányászat szempontjából, (*Közbeszólás a kommunista párt oldaláról*: Világos!) ott szükség van ezeröttszáz nőre a mezőgazdaságban, ide tereljenek ötszáz gyermeket, mondjuk, hogy a burgonyabogarakat irtsák, mert ahhoz könnyű kis kezek és könnyű kis lábak kellenek...

Elnök [Kéthly Anna]: Képviselőtársam beszédideje lejárt. (*Felkiáltások az ellenzéken*: Meghosszabbítjuk! – *Egy hang a függetlenségi párt oldalán*: Tekintettel Darwinra! – *Közbekiáltás a kommunista párt oldaláról*: Darwint! Hátha fejlődik!) Méltóztatnak a meghosszabbítást megadni? (*Igen!*) A Ház a meghosszabbítást megadja.

Slachta Margit (nt): És ez a kérdés már nemcsak egy rám fogható borúlátás kivetülete, ez már valóság! Hiszen ami a svábokkal történik, az már ilyenforma gazdálkodás, ilyen emberanyag-gazdálkodás. (*Úgy van! Úgy van! az ellenzéken*. – **Gyurkovits Károly** [szd]: És ami a zsidókkal történt, az mi volt?) Van itt egy csoport ember, összeszedik őket, vagonokba rakják és külföldre transzportálják, (*Egy hang a kommunista párt oldalán*: De nem a kemencékbe, mint tették a Horthy-rendszer alatt!) mert a házaik mások számára kellenek. (**Zgyerka János** [kp]: És a voronyezsi embergazdálkodás, amit Jány Gusztáv³⁵⁶ csinált? – *Egy hang a néppárton*: Akkor is ellene volt!) Ugyanez történik... (**Zgyerka János** [kp]: Nem ugyanaz! Nem a háborúba, nem a kemencébe viszik őket! – *Egy hang a függetlenségi párt oldalán a kommunista párt felé*: Akkor miért nem mentették meg őket? – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Embermilliókat vittek ki a harctérre! Miért nem védték meg ezeket az embereket? – *Egy hang a néppárt oldalán*: Ő szólt akkor is! – *Nagy zaj a kommunista párt oldalán*. – *Az elnök cseppet*. – **Zgyerka János** [kp] *közbeszól.*) Kedves képviselő úr, talán helyesli azt, hogy a zsidókat deportálták? (*Nagy zaj a kommunista párt oldalán*. – **Gróh József** [nt] *közbeszól.* – **Zgyerka János** [kp]: Gróh úr, azt sűgja meg, hogyan fosztotta meg az új parasztokat, 200 forintért hogyan hajtott végre 4000 forintot! Azt sűgja meg, ami a *Dolgozók Lapjában* jelent meg! Azt sűgja meg! Én ismerem Gróh urat!) Mert ha az rossz volt, éppúgy rossz ez is! Ha az egyik rossz, rossz a másik is, és ha az rossz volt, attól nem lesz jó az, ami most a svábokkal történik.

T. Országgyűlés! Mi tehát valóban látjuk épülni az Úristen nélküli falansztert, ahol az államhatalom egy tervgazdálkodás és – ahogyan mondják – az általános jólét érdekében az emberekben már csak izmokat, gyomrokat, agyakat lát, de már nem látja, hogy annak az embernek szíve és lelke is van. Tehát akkor az a csoport férfi ide, az a csoport nő oda, ez a gyermektranszport amoda; hogy szétszakadnak a családok, hogy ezek az emberek családtagok, arra már nem figyelünk, hanem

³⁵⁶ Lásd Jány Gusztáv.

csak a többtermelésre. Nem elég az embereket csak a választások előtt kenetes szavakkal magunk felé irányítani, hanem azután is meg kell tartani azt, amit nekik ígérünk. (**Gyurkovits Károly** [szd]: A keresztény kurzus nagyon megtartotta a kenetes szavakat!)

Itt van a kezemben egy röpcédula, amelyet a csongrádi búcsú alkalmával osztoगतott a t. kommunista párt. (*Halljuk! Halljuk! az ellenzéken. – Zaj a kommunista párton. – Orbán László* [kp]: Halljuk inkább a darwinizmust! – **Hegymegi Kiss Pál** [pk]: Arra is rákerül a sor!) Ennek az első oldalán van a „Boldogasszony Anyánk...” kezdetű ősi magyar ének.³⁵⁷ A másik oldalán csodálatosképpen ehhez kapcsolva a következő (*olvassa*): „A hároméves terv nélkül nincs magyar jólét.” Valóban, terv nélkül nem boldogulhatunk, ez áll, csak meglepő a „Boldogasszony Anyánk” után a hároméves terv a búcsúsoknál. (*Felkiáltások a kommunista párttól: Miért? – Tovább olvassa:*) „Hit nélkül nem valósulhat meg a hároméves terv. Adjunk hitet és nagyobb darab kenyeret minden magyarnak.” (*Közbeszólás a függetlenségi párttól: Az előbb nevettek!*) Itt egy kicsikét már össze van a gondolatmenet keverve. (**Szegedi Albertné** [kp]: Az ellen van kifogása, hogy ne legyen éhes proletár! Rossz ez? – *Nagy zaj és ellentmondások az ellenzéken.*) A gondolatmenetben zavar van, mert világosan kitűnik ebből a szövegből, hogy azt akarja mondani a népnek, hogy adjatok nekünk, a kormánynak több, nagyobb hitet, vagyis bizalmat, és akkor mi adunk nagyobb kenyeret. Most aláírva látjuk ezt... (*Egy hang a néppárttól: A bizalmat megkapták, a nagyobb kenyér hol van? – Aczél György* [kp]: Ezzel a demagógiával járják az országot! – *Zaj és felkiáltások a néppárton: Kik? – Maguk! – Egy hang a néppárttól: Még lehet látni a plakátokat! – Szenner József* [f]: Még nincsenek levakarva! – **Aczél György** [kp]: Az aszályt a mi nyakunkba akarják sózni! – **Orbán László** [kp]: Fasiszta demagógia! Ezen ne nevéssenek! Szégyelljék magukat! Ezzel járják az országot! – **Aczél György** [kp]: Ha maguk lennének itt, nem lenne egy falat kenyér ebben az országban! – *Viharos ellentmondások az ellenzéken. – Az elnök többször csenget. – Halljuk! Halljuk! az ellenzéken. – Orbán László* [kp]: Hagyják Slachtát beszélni! – *Folytonos zaj. – Az elnök csenget. – Egy hang a kommunista párttól: A munkásokból élnek! – Kováts László* [dn] *a közbeszóló felé gúnyosan: Maga munkás?! – Az előbbi közbeszóló a kommunista párttól: Csak élnek belőlük! – Dékány András* [kp]: Itt vannak a grófok, vagy ott vannak? Itt is parasztok vannak, akik a parasztokat képviselik. – **Dénes István** [md]: Le a grófokkal!) Ennek a röpcédulának az alján pedig ez áll (*olvassa*): „A magyar kommunista párt szeretettel adja emlékül ezt az ősi vallásos magyar éneket az 1947. augusztus 15–16–17-i csongrádi Mária-napok résztvevőinek.”

³⁵⁷ A Himnusz megszületése előtt a katolikus magyarság által használt néphimnusz.

T. Kommunista Párt! Ha a választások előtt ezt adták a búcsúsoknak, a választások utánra készült hároméves tervben ennek megfelelő programnak is kellene szerepelnie. (*Úgy van! Úgy van! a néppárton és a függetlenségi párton.* – **Nagy Károly** [kp]: Úgy hat, mint egy nazarénus!)

De most még tovább megyek: ebből a hároméves tervből szerény nézetem szerint hiányzik az ember, az az ember, aki alkalmas ilyen nagy terv megvalósítására. (**Miklós Imre** [f]: Akinek lelke van! – *Derűtség és zaj a kommunista párton.* – *Egy hang a kommunista pártról:* Nem mer erre nézni ilyenkor! – **Dékány András** [kp]: Lélekfertőző irányzat!) Programot adni könnyű; programot élni nagy dolog és apostolkodás. (*Egy hang a parasztpárton:* És hidat építeni nehéz!) Kérdem, hogy vajon az az ember, akit elszakítottak az Úristentől, rendelkezik-e akkora önfegyelmel, önzetlenséggel és ügyszeretettel, amekkora szükséges egy ilyen nagy program megvalósításához. Mert ehhez valóban sok lemondás kell, és annak a programnak képviselőjéhez, amelyet hirdetnek, valódi apostolkodás kell.

Tudnak-e ilyen embereket ideállítani, akik iránt olyan bizalommal viseltethetik a nép, amilyen bizalmat kérnek? A hároméves tervet a kormány készítette, azt azonban a tömegeknek kell megvalósítaniuk. Itt a búcsúsok röpcéduláin a kormány kér bizalmat. Azt mondom azonban: ahhoz, hogy a tömegek csatlakozzanak a kormány programjához – és miért ne csatlakoznának, ha ennyi minden jót ígérnek –, óriási erkölcsi tőke kell. Kérdezem, gondolja-e az igen t. koalíció, hogy az a hatalom, amelyet a mostani választójogi törvény útján megnyílt visszaélési lehetőségekkel biztosítottak maguknak, felkelti ebben a népben, amelyet ilyen vallásossággal kecsegtettek magukhoz, azt a bizalmat, amely szükséges ahhoz, hogy a nép együttműködjék a kormánnyal a hároméves terv megvalósítására? (*Zaj a kommunista párton.*) Mert remélem, nem gondolja a kormány, hogy csak egy tényező fordul meg egy ilyen terv megvalósítása?

Óriási érdem egy ilyen tervet elkészíteni, óriási érdem a megvalósulás útjára vinni, (*Közbeszólás a kommunista pártról:* De nem érdem szabotálni!) de ez csak a dolog kisebbik fele; nagyobbik fele az embermilliókon fordul meg, akiket alkalmasakká nevelünk erre, és akiket meggyőznek arról, (*Egy hang a kommunista pártról:* Huszonöt évig győztek!) hogy bízhatnak bennük, mert valóban az ő javukat akarják. Nagy törést jelent az erkölcsi tekintélyben, amellyel kell, hogy rendelkezék ilyen időkben egy hároméves tervet és egy országot építő kormány, ha a nélkülözések folytán felizgatott tömegek odakialthatják nekik a kékcédulát, a húszszobás villát vagy az elsikkasztott szavazati jogot. (*Egy hang a függetlenségi pártból:* És a meseautót!) És vajon azok, akik ezt joggal mondhatják – hiszen ezek nem tagadhatók (**Nagy Károly** [kp]: Azok nagyon kevesen vannak, akik azt mondhatják! – *Gúnyos derűtség az ellenzék soraiban.*) –, fognak-e velünk építeni?

De továbbmegyek. Az az ember, (*Egy hang a kommunista pártról gúnyosan:* Akinek nincs teste!) akit darwinisztikus, tehát állati öntudatra nevelnek, vajon

olyan-e, hogy meg tudja ezt a tervet a legjobb erőkkel valósítani? Engedjék meg, hogy utaljak az újságokban vég nélküli sorozatban közölt sikkasztásokra, csalásokra, betörésekre, hűtlenségekre. (*Közbeszólás a kommunista párttól*: Régen is voltak, csak nem írtak róluk! – **Szennér József** [f]: Ennyi sohasem volt! – *Egy hang a függetlenségi párton*: A hírnév egyetlen útja! – *Nagy zaj*. – *Az elnök csenget*. – **Zgyerka János** [kp]: Ezt próbáljuk kinevelni most! A múlt rendszerben lopni tanítottak, csalni, rabolni és gyilkolni! Ezt tanították! – *Az elnök csenget*. – **Zgyerka János** [kp]: Én ott voltam a budapesti törvényszéken, amikor az ottani bíró azt mondotta: ... – *Az elnök csenget*. – **Zgyerka János** [kp]: ... 18 kommunista és egy rablógyilkos... – *Viharszengő*. – **Zgyerka János** [kp]: Ezt tanították!)

Elnök: Zgyerka képviselő úr, ha az elnök figyelmeztetni akarja önt, legyen szíves legalább akkor csendben maradni. (*Éljenezés és taps a függetlenségi párt és a néppárt soraiban*. – **Zgyerka János** [kp]: Én ott voltam, amikor azt mondták...) A képviselő urat rendreutasítom. (**Zgyerka János** [kp]: Köszönöm szépen!)

Slachta Margit (nt): Én a gyilkosságokra és rablásokra nem is hivatkozom, mert azt méltán mondhatja a kormány, hogy azok felelőtlen elemek, akik ezeket elkövetik. Én hivatkozom a pozíciókban levő emberekre, akikhez a panamák és hasonló dolgok fűződnek. (**Gyurkovits Károly** [szd]: A mostani vagy a régi pozíciókban lévőkre tetszik gondolni? – *Nagy zaj*.) Talán csak a legközelebbi eseményekre utalok. Például a sporthírekben olvastam... (**Gyurkovits Károly** [szd]: Az elmúlt 25 év a legsötétebb korszaka volt ennek az országnak!)

Elnök: Gyurkovits képviselő urat kérem, ne szóljon közbe.

Slachta Margit (nt): A jamboree-ra kivitték az újonnan szervezett cserkész-csapatot. A régi magyar Cserkészszövetséget, amely mindig annyi dicsőséget szerzett az országnak, (*Zaj és ellentmondások a kommunista párt soraiban*.) a belügyminiszter úr feloszlatta, és megbízást adott a magyar cserkészfiúk számára új szervezet létesítésére.³⁵⁸ Ezek a cserkészfiúk most ez évben Moissonban³⁵⁹ vettek részt a jamboree-n. Két vezetőjüket visszatérésük után állásuktól felfüggesztették, ott kinn elkövetett anyagi visszaélések és erkölcsi hibák miatt. (**Nonn György** [kp]: Ez nem felel meg a valóságnak! Ez hazugság! Ez nem felel meg a valóságnak! Téves értesülés! Köszönetet mondtak nekik a jó munkáért. – *Zaj*.)

Vagy pedig itt van a párisi sportünnepség, amelynek kiküldött vezetőivel szóról szóra ez történt – nem a jobboldal ítélkezett felettük, a baloldal ítélkezett –, ezeket is megfosztották állásuktól. (*Zaj a kommunista párt soraiban*. – *Egy hang*

³⁵⁸ Az 1910-ben alakult Magyar Cserkészszövetséget 1946. július 20-án a Belügyminisztérium feloszlatta. Az új összetételű Magyar Cserkészfiúk Szövetsége 1948-ban beolvadt az úttörőszövetségbe.

³⁵⁹ 1947-ben a franciaországi Moissonban rendezték meg a 6. Cserkész Világdszemborít, amelyen 200 magyar cserkész vett részt, de közöttük már politikai megbízottak is voltak.

a szociáldemokrata pártról: Bennünk van becsület, a jobboldalban nincs! – *Gúnyos derűtség az ellenzéken.)*

Vagy pedig nem kell-e elhinnünk, hogy ezen az úton, ahol járunk, olyan embertípus fog kialakulni, amelyről a következő hír beszél (*Felkiáltások a szociáldemokrata és a kommunista párt soraiban:* Amelyet maguk neveltek! – **Nonn György** [kp]: Beszéljen Kun páterről!³⁶⁰ Az is jó embertípus volt! Azt is önök nevelték! – *Egy hang a kommunista pártról:* Vagy Vass népjóléti miniszterről!³⁶¹ – **Nonn György** [kp]: Meg Zadravecéről! Ilyen embertípusról beszéljen!)

Szeptember folyamán a Tisza Kálmán-téren, amelyet – úgy gondolom – most Szabadság-térnek neveznek, (*Derűtség és élénk felkiáltások a kommunista párt soraiban:* Köztársaság-térnek! – **Orbán László** [kp]: Tudjuk, hogy magához Tisza Kálmán³⁶² közelebb áll, mint a szabadság! – *Zaj. – Halljuk! Halljuk! az ellenzék soraiban.)* láthattunk egy táblát virággal körülövezve, és a Városháza engedélyével egy felirattal, amelynek a szövege a következő volt (*Halljuk! Halljuk! az ellenzéken. – Olvassa:)* „A közvagyon védelme miatt itt verte agyon Simon Lajos 67 éves parkórt Szerencsés István szabó” – bocsánat, Köztársaság-tér –, „a Köztársaság-tér 13. szám alatt, 11-én este fél nyolc órakor. Temetése szeptember 22-én, a keresztúri temetőben lesz”. Ezt a táblát azután bevették. (*Egy hang a kommunista párt soraiban:* Szóval nem ott verték agyon és nem is ott halt meg! – *Derűtség a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiban.)* Valaki érdeklődött, mi az oka annak, hogy Szerencsés István agyonverte azt a parkórt a közvagyon őrzése miatt. (*Egy hang a kommunista párt soraiból:* Nem jól olvasta az álmoskönyvet!) Azt a felvilágosítást adták, hogy a parkőr figyelmeztette Szerencsés fiát, hogy ne lépjen a gyepre.

T. Nemzetgyűlés! (*Felkiáltások a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiban:* Országgyűlés!) Ez nem szórványos jelenség. Az az embertípus, amely önmagát képzei a lét centrumában, függetlenül mindenkitől, (**Szőnyi Tibor** [kp]: Ezeket maguk nevelték! – **Schiffer Pál** [szd]: 1919-ben kezdték nevelni! – **Szőnyi Tibor** [kp]: Saját nevelésük!) amelybe beleneveltek egy túlzott öntudatot, (*Felkiáltások a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiban:* Maguk nevelték! – **Földes Mihály** [kp]: Azok ellen dörögjön, akik a harangokból ágyúkat öntettek, és a magyar nép színét-javát lemészároltatták! Azok ellen dörögjön, akik megáldották a gyilkos fegyvereket! – *Zaj. – Halljuk! Halljuk! az ellenzéken.)*

A hároméves terv megvalósításához tehát nagy tekintélyre volna szükség, de nemcsak a kormányzatnak, hanem engedjék meg, hogy önmagunkról, az országgyűlésről is beszéljek. Nagy meglepetés ért engem. (*Gúnyos felkiáltás a kommunista párton:* Szinte hihetetlen! – **Zgyerka János** [kp]: Amikor megszavazta

³⁶⁰ Lásd Kun páter.

³⁶¹ Lásd Vass József.

³⁶² Lásd Tisza Kálmán.

a botbüntetést Bethlennek!³⁶³) Tudniillik egy iskola számára kértem a háznagy úrtól belépőjegyeket. A háznagy úr erre azt felelte, hogy ez politika, és nem adhat többet, mint tizenkét jegyet. (*Közbeiktáltás a parasztpárton: Helyes! Éljen a háznagy!*)

T. Országgyűlés! Mi fejeződik ki a háznagy úrnak ebben a magatartásában? (*Egy hang a kommunista párton: Legyen hely másnak is!*) Valami nagyon különös dolog. Mert ha például éntőlem, a mi rendezésünkben tartandó összejövetelre kér esetleg a tisztelt baloldal belépőjegyeket, de nem avval a céllal, hogy ott azután az egészet felforgassák. (*Derűltég és taps az ellenzéken.*) én örömmel megadom, és nagy örömmel üdvözlöm őket. (*Közbeiktáltások a kommunista párton: Nem élünk vele!*) Tessék majd kipróbálni. (*Közbeiktáltások a kommunista párton: Nem kérünk belőle!* – **Kondor Imre** [pp]: Az iskola ne kerüljön be a parlamentbe!) Felsőbb iskola. (*Egy hang a kommunista párton: Tízéves kislányok!*) Ez más kérdés, (**Vásáry József** [f]: Ki vitte bele az iskolákat a politikába? – *Folytonos zaj. – Az elnök csenget.*) mert én bízom abban, hogy ha ott jelen vannak, talán mégis egyben-másban meggyőzhetem a jelenlevőket. (**Szamay Lajos** [szd]: Elképzelhetetlen! – **Szenner József** [f]: Nehezen!)

A t. háznagy úr bizonyára feltételezte, hogy magunkfajta gondolkodású iskolát hozok ide. Ezzel szemben azt mondanám, hogy ő azt gondolhatta volna: nagyszerű, most tehát ez az iskola, amely így a jobboldalon, reakciósan van befolyásolva, megláthatja és meghallhatja a baloldal szónokait, és íme, itt van az alkalom, hogy meggyőzze, átnevelje őket a saját maga gondolkodására; mert ezeknek a szónokoknak a megjelenése, az, hogy mit mondanak és milyen magatartást tanúsítanak, (**Szenner József** [f] *gúnyosan: Példaadó!*) annyira bizalmat keltő, hogy ez az iskola innen kimenne csakis azt fogja mondani, hogy hátat fordítok ennek az úgynevezett reakciónak és megyek a baloldalra. (*Derűltég és taps az ellenzéken. – Dögei Imre* [kp]: Nincs ilyen csavaros esze mindenkinek!)

Ha tehát a háznagy úr nem mer nekem az általam ideirányított felsőiskola számára többet, mint tizenkét jegyet adni, (*Egy hang a parasztpárton: Annyi jár!*) nagyon sajnálom, de ezt nem tudom másképp érteni, mint úgy, hogy fél, hogy az illetők meglátják és meghallják a baloldalt, és ez nem fogja őket vonzani. (**Kondor Imre** [pp]: Akkor nem fér a karzatra senki, ha minden iskolának annyi jegyet adnak! – **Dögei Imre** [kp]: Iskolás gyermekeket akar politizáltatni? Az iskola politikamentes! – **Dénes István** [md]: Csak hadd politizáljon a gyerek is, ezt hirdetjük. – *Zaj. – Hajdu Ernőné* [szd]: Az a kérdés, hogyan politizáljon a gyerek! – *Halljuk! Halljuk!* – **Szenner József** [f]: Iskolás gyerekeket politikára... – *Zaj. – Az elnök csenget. – Szenner József* [f]: Kondornak beszélek!)

³⁶³ A közbe szóló tévedett, 1920. szeptemberben a botbüntetés elfogadásakor Teleki Pál volt a miniszterelnök.

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak.

Slachta Margit (nt): Az egyik bírósági tárgyaláson (**Szenner József** [f]: Futó Dezsőt kell megkérdezni!) egy ügyvéd képviselő adta elő a maga mondanivalóit, miközben petíciós tárgyalás lévén, élesebb hangot használt. Az elnök úr, megszakítván beszédét, azt mondta: Kérem, itt ne méltóztassék ezt a hangot használni, ez nem parlament! (*Taps az ellenzéken.* – **Földes Mihály** [kp]: Meg is érdemelte az a csúnya Antikrisztus!) Én tehát nagyon kérem a t. baloldalt, hogy azokat az ismét és ismét megújuló viharokat, amelyek – hogy úgy mondjam – megfelelnek annak, amit az év folyamán hirdettek magukról, hogy a kommunista párt a demokráciának az ökle, méltóztassanak abból a szempontból mérlegelni, hogy a parlament mégis a jogalkotások háza, nem a terrornak a területe, és ha a tömegeket meg akarjuk nyerni, nem kellene így viselkedni. Mi egymást akarjuk megtéríteni. (*Zaj és derűtség a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiból.* – *Felkiáltások ugyanott:* Nem létezik!) Én akarom, mélyen t. képviselőtársaim, önöket megtéríteni, (*Zajos derűtség a kommunista és a szociáldemokrata párt soraiban.* – *Taps az ellenzéken.*) mert nekem ez irányban meggyőződés van. Rögtön átmennék a baloldalra, ha azt hinném, hogy az az irányzat boldogítja inkább az országot. (*Közbeiktatás a kommunista párt soraiból:* Mégis nálunk van inkább a szegényparasztl!) Én azon az oldalon is csak én volnék, legyen nyugodt. (*Derűtség.*)

De hogy még tovább menjek, és beszéljek arról az embertípusról, amely nincs benne a hároméves tervben, az egyik baloldali újság egy közleményére kell hivatkoznom, amely egy gyűlésről referál, (*Egy hang a kommunista párt soraiból:* Kedves egészségükre! – **Szenner József** [f]: Ízléstelenség! – **Földes Mihály** [kp]: Amit ő csinál, az az ízléstelenség: ennyi ember türelmével visszaélni! – *Az elnök csenget.*) ahol állítólag Rákosi miniszterelnök-helyettes úr azt mondta volna, hogy mit csinálnak olyan nagy dolgot azokból a választási visszaélésekből, hiszen legfeljebb 65 000 hamis szavazat volt az egész választáson. (*Felkiáltások a kommunista párt soraiból:* Hogy jön ez ide? – *Zaj.* – *Egy gúnyos hang a függetlenségi pártból:* Mi az? Négy-öt mandátum!) Ha azt veszem, hogy 65 000 szavazat csak négy mandátum, ez nem olyan sok, de ha azt mérlegeljük, hogy (**Szenner József** [f]: Melyik az a négy? – *Derűtség a függetlenségi párt soraiban.* – **Zöld Sándor** [kp] *a függetlenségi párt felé mutat:* Ott vannak egymás mögött! – **Szenner József** [f]: Engem a választók hoztak ide, nem kék cédulák! – *Zaj.* – *Az elnök csenget.* – *Egy hang a kommunista párt soraiból:* Egypár hónap múlva majd megtudjuk! – **Szenner József** [f]: Nem hiszem! – *Egy hang a néppártból:* Mit akar ezzel mondani? – *Közbeszólás a kommunista párttól:* Sokat nem hittek maguk! – **Zgyerka János** [kp]: Azt hiszem, négy évvel ezelőtt sem hitték volna, hogy a Vörös Hadsereg fog győzni, most kénytelenek elhinni! – *Nagy zaj.* – *Egy hang a kommunista párttól:* Sok mindent nem hittek maguk!)

Én azt hiszem, hogy ezzel a 65 000 hamis szavazattal – amelyeket állítom, hogy nem szabad elhatározásból adtak le azok, akik ezt tették, hanem kenyertüket féltve csinálták – az intézkedő tényezők 65 000 alkalommal (*Közbeszólás a kommunista pártból*: Majd megbűnhődnek azok érte!) gyengítették az állampolgárokban azt az erkölcsi embert, akinek integritása szükséges a hároméves terv megvalósításához; hatvanötezerszer tanítottak arra, hogyan kell törvényt tiporni és csalni, (**Szenner József** [f]: És hamisítani!) és ha azután előfordulnak csalások, sikkasztások és hasonlók, a kormány elvesztette az erkölcsi alapját ahhoz, hogy ezeket elítélje, mert ha elítéli, az az állampolgár visszafelelheti azt: te kényszerítettél engem hatvanötezerszer, ha nem hatszázhatvanötezerszer. (*Élénk taps az ellenzék soraiban.*)

T. Országgyűlés! Tekintettel az idő előrehaladott voltára, nem akarom túlságosan igénybe venni idejüket. (*Gúnyos taps a parasztpárton.*) Amit még ebből a körből el szeretnék mondani, azt más alkalommal fogom elmondani. A rövid summázata ennek a dolognak az, hogy ahhoz, hogy egy hároméves terv az emberek boldogítására létrejöjjön, szükséges az arra képesített magasabb rendű embertípusnak a kinevelése, ez a módszer pedig, amelyet alkalmaznak, nem vezet célra. (*Zaj a parasztpárton.* – **Szenner József** [f] közbeszól. – **Kondor Imre** [pp]: De itt nem! – **Szenner József** [f] *Kondor Imre* [pp] felé: Marostordán! – **Kondor Imre** [pp]: Ezt visszautasítom! Holnap reggel fogok a képviselő úrnak válaszolni! – *Zaj.*)

Elnök: Kérem, képviselő urak, ne méltóztassanak párbeszédet folytatni!

Slachta Margit (nt): Itt térek vissza a tankönyvhöz, amelyről szó van. Ennek a címe: *Az ember élete*. Ez a könyv az ifjú generációba bele akarja nevelni azt a tudatot, hogy ő a majomtól származik. (*Egy hang a néppárttól*: Arccal a majom felé! – *Derűlttség, a néppárton.* – **Nonn György** [kp] *gúnyosan*: Máglyára való ember, aki ilyet ír!) Csak egy egészen kis részt olvasok fel ebből a könyvből, amely a 101. oldalon található. (*Halljuk! Halljuk! a néppárton.* – *Zaj a kommunista párt oldalán.* – **Dénes István** [md]: Halljuk Darwint! – **Kondor Imre** [pp] *gúnyosan*: Tessék betiltani ezt a könyvet is!) Azt akarom! (*Derűlttség és taps a néppárton.* – **Nonn György** [kp] *gúnyosan*: Máglyára a szerzővel! – *Egy hang a kommunista párttól*: Nem vagyunk 1924-ben! – *Zaj.*) Az egész könyv megbírálásához tekintetbe kell venni azt, hogy ezt a könyvet 12-13 éves gyermekek számára írták. (*Egy gúnyos hang a kommunista párt oldalán*: Szörnyű! Borzasztó! – *Halljuk! Halljuk! az ellenzéken.*) Ez az idézet a következőképpen szól (*olvassa*): „De Vries³⁶⁴ ennek a kísérletnek alapján fogalmazta meg elméletét. Szerinte a fajták hosszú időszakon át állandóan nem mutatnak változást. Fellépnek azonban a fajták életében olyan szakaszok, amikor a külső hatástól

³⁶⁴ Lásd Hugo Marie De Vries.

függetlenül nagyszámú változat jön létre. Ezek a változatok hirtelen lépnek fel, és új tulajdonságaik az utódokra átöröklődnek. Az ilyen hirtelen fellépő új és öröklődő tulajdonságokat mutató változásokat nevezte mutációknak. E három ismertetett felfogás, Lamarck,³⁶⁵ Darwin és De Vries elméletei, az élőlények fajtainak változásait törekszik megmagyarázni. A három közül egyedül a mutációs elmélet támaszkodik kísérletekre.”

Itt csak mellékesen mondom meg, hogy 12-13 éves gyermekeknek ilyen színvonalon írni szerintem teljesen eltévesztett dolog. (*Egy hang a néppárt oldalán: Nem is értik! – Zaj. – Egy gúnyos hang a kommunista párttól: Szörnyűség! – Dögei Imre [kp] gúnyosan: Hány botütést érdemel?! – Közbeszólás a kommunista párttól: Inkább el kell hozni őket meghallgatni ezt a beszédet.*) Hát még, amit most olvasok! (*Halljuk! Halljuk! az ellenzéken. – Olvassa:)* „Mind a három felfogás egyetért abban, hogy az élőlények ma élő valamennyi fajtája hosszú fejlődés, formaváltozás révén alakult ki. Ennek a fejlődésnek egyik mozzanata az emberré válás.” (*Zaj a kommunista párt oldalán.*) Itt van egy ábra, (*Egy hang a kommunista pártól: Ott van egy szőrös majom! – Zaj.*) amely mutatja a gorilla, a Gibbon-majom – amely szerinte már a legmagasabbrendű – és az ember csontvázát. (**Dögei Imre [kp] gúnyosan:** Tegye meg a javaslatot, hány botütést kapjon ez az ember, aki írta! – *Zaj. – Az elnök csenget.*)

T. Országgyűlés! Feleljenek a képviselő urak erre a kérdésemre: mennyiben lenne alkalmasabb egy majomember a hároméves terv megvalósítására, mint egy állampolgár, aki magában az emberi méltóságot, (*Zaj a kommunista párt oldalán. – Földes Mihály [kp]: Ez pankráció! Női pankráció!*) az emberi öntudatosságot, az emberi felelősséget és az istengyermeki öntudatot hordozza?

Ezenkívül ennek az elméletnek egy roppant veszélyes következménye van, amely, amint említettem, már megnyilatkozott abban, hogy egyszerűen emberanyag-gazdálkodást folytat az ország, illetőleg kezdett meg és vezetett be; mert ha mi az állattól származunk, és egyszerűen ennek a mutációnak, ennek az alakulásnak a produktumai vagyunk, akkor természetes, hogy így bánnak velünk. Figyelmeztetem azonban az országgyűlést, hogy ez a következtetés már roppant veszedelmesen közeledik a hitleri elmélethez és a hitleri praxishoz is. (*Derűltég a kommunista párt oldalán. – Taps a függetlenségi és a néppárt oldalán.*)

Én tehát abban a meggyőződésben, hogy ez az elmélet, amely különben is már megdőlt, nem szolgálja a hároméves terv megvalósításának az érdekét, a következő indítványt terjesztem az országgyűlés elé. (*Halljuk! Halljuk! az ellenzék oldalán. – Olvassa:)* „Utassítsa az országgyűlés a vallás- és közoktatásügyi, továbbá az igazságügyi minisztert, hogy Az ember élete című tankönyvet,

³⁶⁵ Lásd Lamarck.

amelyet Gleimann Anna³⁶⁶ és Mérei Ferenc³⁶⁷ 12-13 éves tanulók számára, vagyis a VII. osztálynak írtak, vonassa vissza, és intézkedjék, hogy a tanügyi főtanács új, keresztény szellemű (*Zaj. – Az elnök csenget.*) és a gyermekek életkorának megfelelő embertant adjon ki.” (*Helyeslés és taps az ellenzék oldalán.*)

Indokolom. Indítványom indokolása először az, hogy a tankönyv alap gondolatát képező darwinizmus hitigazságainkkal ellenkezik. (**Kondor Imre** [pp]: A Föld forgása is ellenkezett annak idején! – *Zaj a néppárt oldalán. – Egy hang a függetlenségi párton:* Még a majmok sem hiszik el. – *Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párt oldalán. – Kéri Nándor* [nt]: Egymást majmolják!) Másodsor: a darwinizmus tudományosan megdöntött, tehát túlhaladott álláspont. Harmadszor: az állati származás gondolata erkölcsileg, szellemileg, energiaki-fejtés és megbízhatóság tekintetében hátrányosan befolyásolja az embert, és így az újjáépítésnek az emberben lévő feltételeit gyengíti, tehát az újjáépítést hátrányosan befolyásolja. (**Szőnyi Tibor** [kp]: Darwin mint az újjáépítés szabotör-je!) Ellentétben áll ez az 1946. évi I. törvénnyel, amely az emberi méltóságnak és a természetjognak tiszteletben tartását ígéri. Végül alátámasztja a kormányhatalom hordozóinak azon irányzatát, amelynek értelmében az embert az állam pusztá eszközének tekinti, és vele mint szív és lélek nélküli kezes-lábas jószággal rendelkezik, s egyéni sorsát és életét önhatalmúlag és megkérdésezése nélkül intézi.

T. Nemzetgyűlés! (*Felkiáltások a kommunista párt oldalán: Országgyűlés!*) T. Országgyűlés! E felett az indítvány felett fogunk dönteni. Sajnálom, hogy bővebben nem ismertethettem az indokolást, (*Egy hang a parasztpárton: Isten ments!*) de elég tudnunk a lényegét. Mivel nekünk nincs lelkeszünk, aki lelki kötelességeinket tudatunkba idézze, mielőtt az üléshez hozzákezdünk, engedjék meg, hogy én hívjam fel a figyelmet arra, hogy felelősek gyermekeikért, az új generációért, (*Úgy van! Úgy van! az ellenzéken. – Egy hang a kommunista párton: A háború alatt mondta volna!*) felelősek azért, hogy megengedik, hogy a gyermekeket a majomelméletnek dobják oda. Felhívom továbbá a figyelmüket arra – és mérlegeljék ezt –, hogy ha mi ezt hagyjuk, (**Ilku Pál** [kp]: Nem hagyjuk! Kinyílik a szemük!) vajon nem a saját magunk jogait gyöngítettük-e meg, megerősítvén és hagyván a kormányt abban az irányzatában, hogy állatoktól származunk, állattól lettünk lélek nélküli, kezes-lábas, intelligens és az újjátermelésnek hasznos kezes-lábas tényezői, velünk tehát úgy rendelkeznek, ahogyan ő akar, és amikor majd lesznek ilyen nagy energiákat feltételező munkák, munkaalkalmak, akkor minket ide-oda transzportáljon határon innen és határon túl. Hogy felesleges legyen detektíveket küldeni hozzám, hogy mit gondolok, végigmondom a gondolatot. Én itt mindent megmondok, megmondom a végső gondolatomat.

³⁶⁶ Lásd Gleimann Anna.

³⁶⁷ Lásd Mérei Ferenc.

(*Halljuk! Halljuk!*) Azok a nagy terhek, amelyek minket jóvátételre köteleznek, sok mindent foglalnak magukban és sokféleképpen magyarázhatók.

Ha nekünk anyagiakkal kell jóvátételt fizetnünk, mert az anyagi egy materiális jó, ha nekünk természetbeniekkel kell jóvátételt eszközölnünk, mert az egy materiális jó, akkor hol van megírva, t. Országgyűlés, az, hogy vajon nem kell-e nekünk majd jóvátételt eszközölnünk emberanyaggal, mert az is egy materiális jó? (*Úgy van! Úgy van! Taps az ellenzéken. – Nagy zaj a kommunista párt oldalán. – Orbán László* [kp]: Mi ez? Mondja meg, hogy mire gondol! Beszéljen egyenesen! – *Az elnök csenget. – Orbán László* [kp]: Micsoda aljas denúnciáció ez! – *Az elnök csenget. – Orbán László* [kp]: Mondja meg, hogy mit gondol! – *Szőnyi Tibor* [kp]: Ez az a szibériai mese, amit mindig mondanak! Minden szava aljas, rágalmozó hazugság! – *Orbán László* [kp]: Ez a keresztény erkölcs?! – *Nonn György* [kp]: Újabb háborús uszítás! Aljas rágalom! Ez a keresztény erkölcs? – *Szőnyi Tibor* [kp]: Hazug rágalmozó. Menjen ki a parlamentből, s azok is, akik tapsoltak neki! – *Az elnök csenget. – Szegedi Albertné* [kp]: Elég volt! – *Nagy zaj a kommunista párt oldalán. – Orbán László* [kp]: Rendreutasítani! Rendreutasítani! – *Földes Mihály* [kp], *felállva és az asztalt verve*: Akkor mondta volna ezt, amikor a Horthy-csűrhe a magyar vért hajtotta a frontra! Piszkos, aljas csűrhe! – *Egy hang a kommunista párt oldalán*: Cinikus hazaárulás ez! – *Orbán László* [kp] *az ellenzék felé*: Mit röhögnek ezen? Ezen röhögnek? – *Szőnyi Tibor* [kp]: Megvásárolt, a külföld által megvásárolt banditák! Ezért kell rendreutasítani! – *Az elnök állandóan csenget. – Nonn György* [kp]: Most már tudjuk, kik gyártják azt a rágalmat, hogy a Szovjetunióba viszik a fiatalokat! Ott gyártják a rágalmat! – *Szőnyi Tibor* [kp]: Ilyet a magyar parlamentben nem lehet mondani! Tessék rendreutasítani! – *Orbán László* [kp]: Mentelmi elé! – *Viharcsengő. – Állandó nagy zaj a kommunista párton.*)

Elnök: Képviselőtársamat az ebben a mondatában rejlő gyanúsításért rendre kell utasítanom. (*Taps a kommunista, a szociáldemokrata és a parasztpárt oldalán. – Czéh József* [pp]: Megvonni a szót! – *Birkás Imre* [kp]: Mentelmi elé! Mentelmi elé! – *Szőnyi Tibor* [kp]: Eleget beszélt! – *Egy hang a kommunista párton*: Hagyja abba! Beszédje ügyis lejárt! – *Orbán László* [kp] *az asztalt verve*: A középkor hangját hallgatjuk, de a háborús uszítást nem vagyunk hajlandók hallgatni! – *Kováts László* [dn]: Ki az elnök? – *Állandó nagy zaj a kommunista párton. – Birkás Imre* [kp]: Mentelmi elé, maga lélekkufár! – *Ismétlődő felkiáltások a kommunista párt oldalán*: Mentelmi elé! Üljön le! Eleget beszélt! – *Zgyerka János* [kp] *gúnyosan*: Ki akarja a békét? – *Nonn György* [kp]: Ilyesmivel ijesztgetik a magyar anyákat! – *Nánási László* [pp]: Ez nem tartozik a tízparancsolatba! – *Aczél György* [kp] *a szónok felé*: Az ilyet Krisztus korbáccsal verte ki, mint maga! – *Nánási László* [pp]: Tanulja meg a tízparancsolatot! – *Szőnyi Tibor* [kp]: Kétszázezer hadifogoly most jött haza, és maga ilyesmivel ijesztgeti a magyar népet! Szégyellje magát! – *Viharcsengő. – Megismétlődő felkiáltások*

a kommunista párt soraiban: Mentelmi elé! – *Egy hang a kommunista párt oldalán:* Nincs helye a parlamentben! – **Zgyerka János** [kp] *a függetlenségi párt felé:* Miért nem szólnak most semmit a háborús uszításra? Tapsoljanak neki! Nem volt elég a vérből? – **Nagy Károly** [kp]: Az ország rossz szelleme! – **Nánási László** [pp]: Elég volt az álszenteskedésből! Üljön le! – **Aczél György** [kp]: Tagadják, hogy háborús uszítók! Az első alkalommal tapsoltak! – **Nánási László** [pp]: Elég volt az álszenteskedésből! – *Folytonosan ismétlődő felkiáltások a kommunista párt soraiban:* Mentelmi elé!

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Nyíltan beszéltem, logikailag következtem. (*Felkiáltások a kommunista párt oldalán:* Uszított! Ez nem nyílt beszéd! – **Seregélyi József** [kp]: Ez hazugság, nem nyílt beszéd! – *Felkiáltások a kommunista párt oldalán:* Ez rágalmazás! Nyíltan rágalmaz! Elég volt! – **Nagy Károly** [kp]: A lelkiismeretéről beszéljen! – **Aczél György** [kp]: Mentelmi elé az ilyent!)

Elnök: Kérem a képviselő urakat, maradjanak csendben. (**Nánási László** [pp]: Lehet itt csendben maradni? – *A szónok felé:* Üljön le! – *Az elnök csenget.* – **Nonn György** [kp]: Nem hallgatunk ilyen rágalmakat! A magyar anyákat ijesztgeti, hogy elviszik a gyermekeiket! Micsoda hazugság ez! Elég nyugtalansága volt annak a magyar anyának amúgy is! – **Kováts László** [dn] *Nonn György felé:* Menjen ki! – **Orbán László** [kp]: Maga menjen ki! Akik tapsolnak ehhez! – **Nánási László** [pp]: Elég volt! – **Nagy Károly** [kp] *a néppárt felé:* Azonosítják magukat vele? – *Folytonos nagy zaj.*) Az ülést felfüggesztem.

(*Szünet délután 2 óra 14 perctől 2 óra 21 percig.*)

Elnök [Kéthly Anna]: Az országgyűlés ülését újból megnyitom. Képviselőtársunk beszédideje lejárt, kérem méltóztassék beszédét befejezni.

Slachta Margit (nt): Felszólalásomat a következőkkel fejezem be. Én a felhatalmazásról szóltam, tulajdonképpen a hároméves tervről, látszólag azonban csak az emberről beszéltem, csakhogy az ember valójában az újjáépítésnek legdöntőbb tényezője. (*Zajos felkiáltások a kommunista párton:* Fejezze be! Ne beszéljen tovább! Ne beszéljen az emberi jogokról!)

Elnök: Képviselőtársnóm beszédideje lejárt. Méltóztassék befejezni.

Slachta Margit (nt): ...és mivel nem látom... (*Folytonos nagy zaj a kommunista párton. Felkiáltások ugyanott:* Ne beszéljen!) Csak a mondatot fejezem be. Elvégre törvényhozásban vagyunk és demokráciánk van. (*Nagy zaj a kommunista párton. Egy hang ugyanott:* Maga beszél?! – **Orbán László** [kp]: Itt nem a fasiszta parlament van! Összetéveszti azzal! – **Szőnyi Tibor** [kp]: Itt nem a botbüntetésről van szó! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Maga ne beszéljen a demokráciáról! Maga háborús uszító! – **Szőnyi Tibor** [kp]: Hivatásos rágalmazó! – *Folytonos zaj a kommunista párton és a parasztpárton, felkiáltások:* Fejezze be! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Anya vagyok! Félttem a gyermekemet! – *Zaj.*) Mivel nem látom az újjáépítésre alkalmas embertípusnak nevelését a költségvetési eszközökben biztosítva, azért a felhatalmazást nem szavazom meg. (*Zaj.*)

FELSZÓLALÁSOK AZ EGYES IPARI VÁLLALATOK
ÁLLAMI TULAJDONBA VÉTELÉRŐL SZÓLÓ
TÖRVÉNYJAVASLAT FOLYTATÓLAGOS VITÁJÁBAN

Országgyűlési Napló 1947. IV. kötet, 1948. március 15. – 1948. december 10.
65. ülés, 1948. április 29.

Az ipari vállalatok államosításáról szóló törvényjavaslatot Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes nyújtotta be 1948. április 26-án. A törvényjavaslatot négy napon át tárgyalták, tizenöten kértek szót, Slachta Margit hozzászólására 1948. április végén került sor. A törvényjavaslat részletes vitájában a törvényjavaslat címének megváltoztatását javasolta. Emellett a 9., a 15. és a 16. paragrafushoz szólt hozzá. A törvényjavaslatot április 29-én fogadták el. A 100-nál több alkalmazottat foglalkoztató üzemek államosításáról szóló törvényjavaslat elfogadását 1948. május 11-én tették közé.³⁶⁸

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Előttünk van részletes megtárgyalás céljából az újabb államosítási törvényjavaslat. Ehhez hozzászólni ellenzéki pártinak, még hozzá keresztény alapon állónak, nem könnyű dolog. *(Mozgás a szociáldemokrata párton és a parasztpárton. – Közbeszólás a parasztpárttól: Mi is azok vagyunk!)* Világos, hogy ez az államosítási törvényjavaslat a materialista ideológia kivetülése, *(Derűltég a parasztpárt soraiban.)* amit a miniszterelnök-helyettes úrnak³⁶⁹ részletekbe menő, nagyon érdekes kifejtése is bizonyít.

De a nehézségek lényegét nem ez jelenti, **(Szabó Piroška [kp]:** Csak nem ellenkezik a kereszténységgel?!) mert hiszen dolgozhatnak együtt más és más meggyőződési alapon állók, *(Zaj.)* és ha mi talán nem is ezt az alapot valljuk, *(Egy hang a parasztpártból: Az árveréseket milyen világnézeti alapon csinálták? – Gúnyos közbeszólás ugyanott: Azok jogosak voltak!)* azért, ha a másik oldalon meggyőződést látunk, az mindenesetre tiszteletet ébreszt az emberben, ami nem mond ellent annak, hogy a saját meggyőződésünket megtartjuk.

Tehát a kétféle elgondolás és meggyőződés, ha nehezíti is a kooperációt, lényegében nem zavarja. Ami az együttműködést zavarhatja, az a bizonytalan érzés, mely a szembenállónak a másik fél tiszta szándéka tekintetében támad, ha a használt eszközöket nem minősítheti tiszta eszközöknek, vagy az út, amelyen halad, nem látszik egyenes útnak.

³⁶⁸ 1948: XXV. tc. *Magyar Törvénytár 1948.* 110–119.

³⁶⁹ Lásd Szakasits Árpád.

Tegnap a baloldaltól elhangzott az a közbeszólás, hogy nemcsak szívesen veszik a tárgyilagos kritikát, hanem még hasznosnak is tartják. (*Egy hang a szociáldemokrata párttól: A tárgyilagosat!*) Én tehát abban a reményben, hogy ez a megjegyzés őszinte volt, és attól a vágytól hajtva, hogy a közügyet szolgáljuk akkor is, ha – mint mondom – teljesen különböző alapon állunk, észrevételeimet meg fogom tenni a címmel kapcsolatban. (*Halljuk!*)

Rövid bevezetésképpen ki kell térnem arra, hogy az előbb említett nehézség mellett, amely magában nem zavaró, vannak zavaró körülmények, így a légkör nem alkalmas nyugodt tárgyalásokra. Ilyen zavaró körülmény a kormányzatnak az az ünnepélyes ígérete és biztosítása, amely február 26-án³⁷⁰ hangzott el, hogy több államosítás nem lesz, (**Vajda Imre** [szd] államtitkár: *Ki ígérte? – Felkiáltások a magyar demokrata párttól: Vajda Imre! – Zaj a szociáldemokrata párton.*) s az ennek ellenére a hetekig tartó parlamenti szünet alatt titkosan előkészített úgynevezett államosítás, 600 üzemnek államosítása. Ezt Barankovics képviselőtársunk rajtaütésszerű dolognak mondotta, én inkább úgy mondanám, hogy lerohanás. (**Szakasits Árpád** miniszterelnök-helyettes: *Vállaljuk a „rajtaütést”!*) A t. baloldal ezért a titkosságért tegnap magát megtapsolta. Itt mindjárt látszik a kétféle alapfelfogás, mert ha ezt mi cselekedtük volna, én sajnálnám azt, és nem igyekezném hangoztatni, mert ezt a módot nem tartom az állam méltóságával összeegyeztethetőnek. (**Faragó György** [szd] államtitkár: *Szemérmertes Erzsók*³⁷¹! – *Zaj.*) De hát mindenki a maga felfogása szerint cselekszik. Ismétlem, ez zavaró körülmény.

Azután több mint hatheti szünet után összehívtunk: meglepetésszerűen és a rendes szokással ellentétben, hétfőre.

Elnök [Implom Ferenc]: A címhez méltóztatott feliratkozni, szíveskedjék tehát a címhez szólni. (*Derültég a parasztpárton.*)

Slachta Margit (nt): Mindjárt rátérek, ezt csak mint magát a tárgyalás háttérét alkotó zavaró körülményt említettem. Az elnök úr figyelmeztetésére nem sorolom fel a további zavaró momentumokat: a sürgősséget, ennek a fontos törvényjavaslatnak nyolcórás ülésben való tárgyalását. Nem akarok rámutatni a titkos stratégiára, hanem rátérek a törvényjavaslat címére. (*Felkiáltások a kormánypártonkon: Sürgős! – Nekünk dolgozni is kell! – Keleti Péter István* [dn]: *Hat hétig mit csináltak? – Vajda Imre* [szd]: *államtitkár: Dolgoztunk! „Rajtaütöttünk” például! – Faragó György* [szd] *államtitkár: Az ütés fáj, úgy látszik! – Keleti Péter István* [dn]: *Mi is dolgoztunk! – Zaj.*)

A javaslat címe őszinte, (**Vajda Imre** [szd] államtitkár: *A tartalma is az!*) mert azt mondja: egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vétele. Ez tehát azt mondja,

³⁷⁰ Utalás Vajda Imre államtitkár 1948. február 26-án a parlamentben elhangzott beszédére.

³⁷¹ Utalás Petőfi Sándor: *A helység kalapácsa* c. elbeszélő költeménye hősnőjére.

az az értelme, hogy a kormány tetszés szerint vehet állami tulajdonba ipari vállalatokat. (**Vajda Imre** [szd] államtitkár: Az országgyűlés tetszése szerint!) A vonatkoztatás tehát meghatározatlan.

Igaz, hogy az 1. § úgy kezd, (*Egy gúnyos hang a parasztpárttól: Melyiket vegyük ki?*) hogy száz munkással dolgozó vállalatok kerülnek állami tulajdonba, de a folytatás azt mondja, hogy esetleg a nem száz munkással dolgozó vállalatok is, ha esetleg 1946-ban vagy 1947-ben száz munkással dolgoztak. Így tehát meghatározatlan létszámmal állunk szemben. A törvényjavaslat mellékletében felsorolt vállalatok közül például a Müller-féle kötőrő és kőfejtő vállalat 10 munkással dolgozik, vagy pedig az egyik rézöntőde – a tulajdonos nevét nem tudom – 12 emberrel. (*Közbeszólás a parasztpártból: Majd felemeljük!*) Azután az esetleg nagyobb létszámmal dolgozóknál is az ember meglepetéssel olvassa az indokolást, amely a közérdeket, az állami érdeket említi, (**Szabó Piroska** [kp]: Ez meglepő?) ha azután azt látja, hogy a Stühmert (*Derűltség és felkiáltások a kormánypartokon: Zizi! Zizi! – Egy hang a szociáldemokrata párttól. Ennek tudja a nevét?*) és a Gerbeaud-t is államosították. Miért állami érdek ez? Azért, hogy ünnepségek alkalmával a képviselőket vagy a vendégeket Stühmerrel vagy Gerbeaud-val kínálhassák? (*Derűltség. – Kossa István* [kp]: Zizivel! – Majd meglátjuk! – **Gallai Lajos** [szd]: Azóta már olcsóbb lett a Stühmer! – *Zaj.*)

Egyébként a címet hiányosnak találom, (*Felkiáltás a szociáldemokrata párttól: Mi hiányzik belőle?*) mégpedig azért, mert a törvényjavaslat 8. §-ának tartalmát nem foglalja magában. (**Faragó György** [szd] államtitkár: Ez a 12. §-hoz tartozik. – *Egy hang a magyar demokrata párttól: Az elnökre tartozik!*) A 12. § egy kakukktojást tartalmaz. (*Derűltség. – Zaj.*) Ez a kakukktojás-mivolt a következőkben fejeződik ki. A 8. § azt mondja, hogy az állam elveheti a szabadalmakat, védjegyeket, árumintákat, amelyek nem tartoznak az államosított vállalatokhoz, vagyis magántulajdonban vannak. (*Gúnyos közbeszólás a néppárttól: Eszmei javak!*) A címben ez nem fejeződik ki, a cím vállalatokról szól. (**Zentai Béla** [kp]: Hol itt a kakukk? – *Derűltség a kommunista párton.*) Ha valakinek van találmánya vagy védjegye, az állam azt is elveheti. Ezt világosan le is szegezi törvényjavaslat, (**Zentai Béla** [kp]: A tőkésék elvették a mérnökök szabadalmait minden további nélkül. Ez a lényeg!) amikor azt mondja, hogy olyan találmányt vagy védjegyet is elvehet az állam, amely nem tartozik vállalati tulajdonba.

Még továbbmenőkben is nélkülözöm a címben a teljességet, mert a 15. § lehetőséget ad arra, hogy a közérdek szempontjából elvett egyes nyomdai vállalatokat (*Gúnyos felkiáltások a kommunista párton: Nahát!*) egyes pártoknak vagy pedig a Szakszervezeti Tanácsnak³⁷² adja át a kormány. (*Mozgás a kommunista*

³⁷² A szakszervezeti mozgalom központi vezető testülete volt a 19. század végétől 1948-ig. 1948. októberben működését megszüntették, helyén megalakult a Szakszervezetek Országos Tanácsa.

párton. – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Most kelt ki a kakukktojás! – *Derültség.*) Ez tehát mindennapi nyelvre lefordítva annyit jelent, hogy elveszem a magánvállalatot közérdekből állami tulajdonba, hogy azután odaadhassam tetszésem szerint politikai szempontból magánhasználatra. (*Közbeiktáltás a kommunista párton: Ez politikai szempont? – Egy hang a szociáldemokrata párton: Köztulajdonban marad!* – **Földes Mihály** [kp]: Ezt a kakukk nem adná vissza!) Ennek folytán a cím így volna tökéletes: (Halljuk! Halljuk! – **Lukács Vilmos** [md] *gúnyosan*: Vigyázzon az igazságügyminiszter!) Törvényjavaslat egyes ipari vállalatok (**Buchinger Manó** [szd]: Ez hosszú kérem szépen! – *Egy hang a néppárttól: Ne idegeskedjék.*) magántulajdonában levő szabadalmak, védjegyek, áruminták (**Buchinger Manó** [szd]: Eláll a lélekzetünk! – *Derültség.* – *Közbeiktáltás a szociáldemokrata párton: Az övé nem áll el!* – **Buchinger Manó** [szd]: Sajnos!) állami tulajdonba vételéről, továbbá az állami tulajdonba vett nyomdai vállalatok magántulajdonba adásáról. (*Felkiáltások a szociáldemokrata párton: Hosszú! – Derültség.* – *Az elnök csenget.* – **Kossa István** [kp]: Ez maga szerint tökéletes, mi? Még egy ilyen tökéletességet, kérem! Mi lesz a következő tökéletesség?)

Felsorolván eddigi észrevételeimet, azt gondolom, tárgyilagosan igazat ad nekem még a t. baloldal is, (*Zaj.*) és talán azon sem fognak csodálkozni, ha ezek után azt mondom, (*Közbeiktáltás a parasztpárton: Ezek után semmin sem csodálkozunk!*) hogy a törvényjavaslat nem kelti az emberben azt a megnyugtató érzést, (**Szabó Piroska** [kp]: Főleg Zizire!) hogy aki ezt szerkesztette, habár más mentalitással, mint mi, tiszta szándékkal, közérdekből cselekedett, (**Zentai Béla** [kp]: Ez olyan kakukk-beszéd! – *Egy hang a néppárttól: Virágbeszéd!*) hanem azt a benyomást kelti, hogy ennek a törvényjavaslatnak és főképpen a vállalatok lerohanás szerű állami tulajdonba vételének célja a hirtelen pénzszerzés volt. (**Gém Ferenc** [pp] *gúnyosan*: Zsebmetszés!)

Egy másik cél is kitetszik a javaslatból, és ez szintén kifejezendő volna a címben: (**Szücs Ferenc** [pp]: A „zsebmetszés” szót is be kell venni!) a vállalatok éléről elmozdítottak helyébe saját párttagok behelyezése, (**Vajda Imre** [szd] államtitkár: De most már elég volt!) új állások kreálása. (**Lukács Vilmos** [md]: Meg kell hallgatni!) Ez nem megvetendő, mivel hatszáz vállalatról levén szó, 600 kulcspozíciót jelent az uralkodó pártoknak. A címnek tehát ezt is magában kellene foglalnia: 600 új kulcspozíció teremtéséről szóló törvényjavaslat. (**Halász Aladár** [r]: Csuda hosszú cím lesz! – **Kovács József** [kg] *gúnyosan*: Hogy ez nem jutott eszébe a miniszter úrnak!) Ennyiben tehát politikai tendencia látszik belőle.

A harmadik, ami erősen szembeszökő, az, hogy a kormányzat olyanformán akar jogot alkotni, (**Kondor Imre** [pp] *gúnyosan*: Az a jó, hogy „jóhiszemű” kritikát tetszik gyakorolni! Ez meggyőző!), hogy az a polgárookra minden körülmények között és minden esetben alkalmazható legyen anélkül, hogy a kormányzatot a legkevésbé is szorítsa. Ha ugyanis kifogy a kategóriába állításból, akkor segít magán: név szerint felsorolja azokat a vállalatokat, amelyek e kategóriákon kívül,

felül, belül, túl (*Derültség.*) mégis államosításra kerülhessenek. (*Zaj. – Az elnök cseppet. – Közbeszólás a kommunista pártról: Andersen*³⁷³ *meséi!*)

Elnök: Figyelmeztetem képviselőtársunkat, hogy beszédideje lejárt.

Slachta Margit (nt): Kérek meghosszabbítást. (*Felkiáltások a kormánypártok soraiban: Nem adjuk meg! – Mozgás az ellenzéken. – Vajda Imre* [szd] államtitkár: Ez nem jóindulatú kritika! – **Gallai Lajos** [szd]: A házszabályok szerint nincs meghosszabbítás. – *Zaj.*)

Elnök: Kérem a t. Országgyűlést: a kért meghosszabbítást méltóztatnak megadni? (*Igen! Nem! – Nagy Károly* [kp]: Nincs rá szükség! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Mondja meg két szóval, hogy nem kell az államosítás! – *Állandó zaj.*) Akik nem adják meg, méltóztassanak felállni. (*Megtörténik.*) Az országgyűlés a meghosszabbítást nem adja meg. (**Zentai Béla** [kp]: Nem kakukkbeszéd kell! Kakukkbeszédből elég volt! – **Papp István** [md]: Hát már ezt sem bírják el? – **Zentai Béla** [kp]: A parlament nem cirkusz! – *Közbeszólás a kommunista pártról: Nem kakukkfészek! – Nagy zaj. – Viharcsengő. – Egy hang a néppárt soraiból: Szégyellném magamat! – Zentai Béla* [kp]: Nem lehet komolytalan-ná tenni a parlamentet kakukkbeszédekkel. – *Közbeszólás a szociáldemokrata pártról: Tegnap módjában lett volna beszélni, miért nem kért szót?! – Szabó Piroska* [kp]: Károg a varjú a jegenyén! – *Nagy zaj. – Az elnök cseppet.*)

Slachta Margit (nt): Azzal fejezem be, hogy nem kívánok önöknek több ilyen pirruszi győzelmet.³⁷⁴ (*Folytonos zaj.*)

[...]

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Összefoglalva a vállalatoknak és a velük szembenállóknak követeléseit és ellenvetéseit, a 7., 8., 9. stb. szakaszok úgy intézkednek, hogy legtöbb követelés, amellyel magánosok a vállalattal szemben tartoznak, megszűnik, még a telekkönyvekben feljegyzett jogigények is megszűnnek, a szerződések hatályukat veszítik. Viszont az állam visszakövetelheti azokat az összegeket, amelyeket a vállalat, a vállalat tulajdonosa a saját magából különböző egyéneknek fizetésén felül kiutalt.

Ki tudja, talán a mindennapi életfenntartásra kellett, a családnak, a gyermek taníttatására, talán azért kapott valaki a vállalattól a rendes fizetésen felül bizonyos összeget, mert kis lakását összebombázták, azt helyre kellett állítania stb.

³⁷³ Lásd Hans Christian Andersen.

³⁷⁴ Pürrosz ókori epeiroszi (epiruszi) király a rómaiak elleni egyik ütközetét óriási véráldozat árán nyerte meg. A vezetéknévből fogalom lett, a túl sok áldozatot követelő diadal színönimája (pirruszi győzelem.)

Annak az illetőnek egyébként semminevű³⁷⁵ vagyona nincs, (*Mozgás és zaj a kommunista párton és a szociáldemokrata párton.*) neki ellenben vissza kell térítenie, amit a vállalattól kapott a fizetésén felül. Honnan? Miből? (**Rudas László** [kp]: Jaj, jaj krokodiluskönnyek ezek! – *Mozgás és zaj a szociáldemokrata párton.*) Én jobban bízom Szakasits miniszterelnök-helyettes úr tárgyilagosságában, mint sok közbeszólásban, amelyet az önök pártja szempontjából nagyon sajnálok. (*Egy hang a szociáldemokrata párttól: Hangosabban!* – **Rudas László** [kp]: Halkabban!) Az én szavaimat meghallhatja, Uram!

Ha tehát azt látom, hogy a vállalat részéről minden kötelezettség, a magánosok részéről pedig minden jog, követelés megszűnik, akkor valóban azt kell kérdezni, hogy igazságosnak és közérdekben valónak tartjuk-e ezt, hiszen ezt jogtalanságnak kell minősítenünk. Ha a jogtalanságot az egyén követi el, akkor bírósággal megbüntetik, de ha jogtalanságot kodifikálunk, ha tehát a jogtalanság az állam részéről történik, akkor az demoralizál. Akkor tehát éppen azon cél ellen van ez a javaslat, amelyet elérni akarunk. (*Zaj a kommunista párton.*)

Engedjék meg, hogy ezzel kapcsolatban néhány sort felolvassak Arisztotelész *Politikájából*. Ő évezredekkel ezelőtt nem tudhatta, hogy egyszer egy magyar országgyűlés együtt fog ülni, és lesz itt egy kommunista párt, tehát nem részrehajlóan írta ezt, hanem elvi alapon. (**Vértes István** [md]: „Vén reakciós”!) Talán lesznek annyi türelemmel, hogy egy hatezer évvel ezelőtt élt világszeni (*Közbeszólások a szociáldemokrata párton: A hatezer sok! Elég lesz kétezer is!* – **Rudas László** [kp]: Arisztotelész hatezer évvel ezelőtt élt? Akkor még nem is tudtak írni!) megállapítását meghallgatják, és mérlegelés tárgyává teszik. Nem volt kommunista, de a világhíres görög demokrácia alapján állt, és azt hirdette.

A vonatkozó rész az állam erkölcsi jelentőségéről szól, s benne ezt mondja³⁷⁶ (*olvassa*): „Valóban miként – ha a tökéletesség fokát elérte – a legnemesebb teremtmény minden élőlény között az ember”, (**Sauer Győző** [szd]: A rabszolgák is, akikkel akkor dolgoztattak? Azok nincsenek benne, nézze jól meg!) azok is (*Zaj a kommunista párt soraiban.* – **Ternay István** [md]: Ne vitatkozzék Arisztotelessel!) „éppúgy, ha a törvénytől és a jottól eltér, a legalávalóbb valamennyi között. Legnagyobb veszedelem az igazságtalanság, ha van fegyvere. Pedig az ember veszedelmes fegyverekkel születik, ésszel és kiváló képességekkel, melyeket éppen az ellentétes célra” – vagyis az ember lealjasítására – „lehet legjobban felhasználni. S így az ember erénye” – főképp igazságosság – „hijján a legelvetemültebb és legvadabb lény. Viszont az igazságosság az állami életbe gyökerezik, mert a jog nem más, mint az állami közösség rendje: márpedig a jog az igazságosság mértéke.”

³⁷⁵ Az országgyűlési naplóban értelemzavaró módon bekerült kifejezés. Valószínűleg a semminemű kifejezés hangzott el.

³⁷⁶ Arisztotelesz: Politika. Első könyv

Mikor előttem szólott Gróh³⁷⁷ képviselő úr, a közfigyelmet rá akarta irányítani erre, és kérte, hogy adassék vissza a törvényjavaslat a bizottságnak, hogy egyes paragrafusokat átvizsgáljanak abból a szempontból, vajon nem ütköznek-e bele a magánjogba, a munkások érdekébe, (**Szomolyai Ágostonné** [kp]: A munkások érdeke az államosítás!) az igazságosságba, a szemben lévő oldalról legnagyobb sajnálatomra egyik képviselőtársam akkor, amikor dr. Gróh az igazságosságra hivatkozott, azt kiáltotta közbe: és mindennek ellenére a karaván halad. (**Vajda Imre** [szd] államtitkár: Az igazság viszi a karavánt!)

T. Országgyűlés! Nagyon félek, hogy az a karaván, amely az igazságosság ellenére halad, nagyon könnyen kátyúba jut. (*Zaj a kommunista párt oldalán.* – **Rudas László** [kp]: A karavánok a Szaharában mennek, ahol nincsenek kátyúk!) A Szaharába mennek! (*Zaj.*)

[...]

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Előttem szólott Pócza³⁷⁸ képviselőtársam rámutatott a 15. § (3) bekezdésére, amely egy eddig ismeretlen joggyakorlatot akar bevezetni a magyar államéletbe. Azt tudniillik, hogy rendelettel lehessen jogalapot teremteni olyan intézkedések számára, amelyekre vonatkozólag a törvények egészen mást írnak elő.

Ez az önmagának való teljes ellentmondás kiszámíthatatlan jogbizonytalanságot eredményez. Mert mire támaszkodják egy szorgos és törekvő munkásember, (*Felkiáltás a kommunista párton: Két kezére, hogy el ne essék! – Nagy zaj a szociáldemokrata párton.*) aki fel akarja magát dolgozni, aki valamit létre akar hozni, aki az önök által annyit emlegetett és általunk is kívánatosnak tartott hároméves terv értelmében valamit építeni és létesíteni akar? (**Sauer Győző** [szd] *gúnyosan*: Még villát sem tud építeni!) Hiszen bármennyit fárad is magának vagy vállalatának érdekében, bármilyen szerződéskötéssel vagy akár telekkönyvileg is igyekszik biztosítani jogát, mindig ott lebeg feje felett a Damoklesz kardja³⁷⁹, hogy bár a törvény minden alapot megad arra, hogy nyugodt lehessen, esetleg egyetlen rendelet ellenkező intézkedést fog érvényesíteni vele szemben. (**Ilku Pál** [kp]: A kisember tudja, hogy őt nem fenyegeti veszély! – **Keleti Péter István** [dn]: Ki az a kisember? – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: 1944 előtt fenyegette a kisembert veszély, de nem most! Akkor nem fáj, amikor summásnak ment el az ember! Akkor nem hozták elő a jogait!)

³⁷⁷ Lásd Gróh József.

³⁷⁸ Lásd Pócza Lajos.

³⁷⁹ Képletes értelemben a látszólag kellemes körülmények között a minden pillanatban bekövetkező, állandóan fenyegető veszedelem jelképe. Forrása Cicero: *Tusculanae disputationes* V. 61-62 (Tusculumi beszélgetések).

Ehhez járul az államosítás határvonalának a százas létszámban való felállítás. T. baloldal! (*Élénk derűtség.*) Vajon törekvésre sarkalja-e a kisvállalatok vezetőit és tulajdonosait az a gondolat, hogy ha elérik a százas létszámot, az állam elveszi a vállalatot? (*Gúnyos derűtség a kormánypártokon.*) Világos tehát, hogy az illetők úgy fognak dolgozni, (**Szomolyai Ágostonné** [kp]: Hogy ne ériék el a százat! Így is van!) hogy ne ériék el a százat. (**Kunszeri Gyula** [md]: Meg kell állni a kilencvennél!) Ez világos. Ahányan önök közül vállalatot fognak létesíteni, nyilvánvalóan önök is arra fognak gondolni, hogy ha elérik a százas létszámot, elveszik a vállalatot, hát minek törekedjenek előre? (**Kozma József** [kp]: Kilencvenkilenc kizsákmányolásából is meg fog élni!)

Ugyanígy az állam érdekeit sérti az, hogy a javaslat szabadalmakat, védjegyet, mintakollekciókat stb. is el akar venni, mondván, hogy ez az intézkedés részben abból ered, hogy tőkét síbolnak ki. (**Pál József** [pp]: Láttunk is ilyen példát! Vittek is ki! – **Vajda Imre** [szd] államtitkár: Szabadalmakat is kisíbolnak!) A tőke még más szempont alá esik, de ha egy magánembernek van egy gondolata, és azt szabadalmaztatja, (**Vajda Imre** [szd]: államtitkár: Sőt, másnak a gondolata, és ő csak megvette! Például az Alkaloida!) azzal kell számolnia, hogy az állam ezt tőle bármikor elveheti. Bár az ország érdekében állana, hogy az a szabadalom itt gyümölcsözzék, (**Ifj. Orosz Sándor** [kp]: 1919-ben így szabadalmaztatta a 25 botot!)³⁸⁰ és annak hozadékát a magyar gazdasági élet élvezze, az, aki rájött arra a találmányra, gondoskodni fog arról, hogy az a találmány ne itt szabadalmaztassék, (**Szomolyai Ágostonné** [kp]: Hanem Amerikában! Én parasztasszony vagyok, de ezt mégis kitalálom. – *Zaj a kommunista párton.*) és ne itt gyümölcsözzék, ha mindenáron, minden vonalon mindent államosítanak.

Teszek egy prepozíciót. (*Halljuk! Halljuk!* – **Faragó György** [szd]: államtitkár: Hogyan lehet többet termelni? – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Az én családom nem lesz államosítva, mert kis vállalat, és maga dolgozik! – **Kunszeri Gyula** [nd]: Nincs száz tagja! – *Folytonos zaj. – Az elnök csenget.*) Kérdezzük meg az ott dolgozó munkásoktól, hogy ez az egész törvényjavaslat a dolgozó nép érdekeit szolgálja-e? (**Faragó György** [szd] államtitkár: Azt szolgálja!) Szavazzunk meg minden vállalatot, nyilatkozzanak meg az ott dolgozó munkások (*Felkiáltások az ellenzéken: Titkosan!*) titkos szavazás útján, pártatlan szavazatszedő bizottságok jelenlétében: akarják-e ezt az államosítást a saját esetükben? (*Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párton. – Közbeszólás a néppártan: Tessék elfogadni!* – **Pál József** [pp]: Kérdezzék meg a munkásokat! – **Döbrentei Károlyné** [kp]: Nem ismeri a munkások hangulatát! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Cseppet sem ismeri a munkások hangulatát, csak annak a munkásnak a hangulatát ismeri, aki a maga háta mögött ül! – **Döbrentei Károlyné** [kp]: De Krisztus sem a gazdagok

³⁸⁰ Az említett törvényt 1920-ban fogadták el.

barátja volt, hanem a szegényeké! – **Zentai Béla** [kp]: A munkaverseny lendülete megmutatja, mi az üzemek véleménye! A munkások maguknak dolgoznak a magukéban! – **Ilku Pál** [kp]: Menjenek ki, és kérdezzék meg saját maguk! – *Folytonos zaj. – Az elnök csenget.*)

Csatlakozom továbbá Pócza képviselőtársam véleményéhez, és megjegyzéseimhez a következőket fűzöm. (*Közbeszólás a szociáldemokrata párton: Kiegészítésül!*) Amikor az ember elolvassa, hogy a kormány közérdekből egyes államosított sajtóvállalatokat, nyomdákat a Szakszervezeti Tanács használatába akar adni, akkor csakis arra gondolhat, hogy szegények (**Schiffer Pál** [szd]: Szegény Slachta!) el lehetnek nyomva, nincs egy sajtóvállalatuk, nincs publicitásuk, nincs egyetlen napilapjuk, nincs lehetőségük arra, hogy gondolataikat terjesszék (**Schiffer Pál** [szd] *gúnyosan*: Nincsenek gondolataik!) s most valami deus ex machina lehetővé tette, hogy beletegyenek a törvényjavaslatba egy paragrafust, amely által legalább egyik vagy másik nyomdához hozzájussanak, hogy elmondhassák azt, amit akarnak, és amit kívánnak. (*Közbeszólás a kommunista párton: Ez fáj magának! – Zaj.*)

De mi van a keresztény sajtóval? (**Ilku Pál** [kp]: Mi van az etikájával! – *Egy hang a kommunista párton: És a kozmetikájával? – Derűltég a kommunista és a szociáldemokrata párton.*) A keresztény sajtó a felszabadulás utáni negyedik évig nem tudott napilapot kapni. Bevezették az előzetes cenzúrát. Ha valamely keresztény vállalat vagy keresztény író egy katolikus, egy keresztény könyvet vagy tankönyvet akar megjelentetni, hónapokig tart, ameddig a cenzúrahivatal azt kiadja; ha valamit nyomtatni akar, akkor esetleg a betűszedők, a nyomdászok a sajtó kezdeményezéséből, vagy pedig kívülről jövő óhajra nem hajlandók azt kiszedni. (*Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párton.*) Ha megjelenik egy sajtótermék, esetleg elkobozzák már a gépnél, nem engedik kijönni, vagy ha átment az előzetes cenzúrán, és megkapta a terjesztési engedélyt, betiltják és így tovább.

Milyen igazság, milyen demokratikus igazság fejeződik ki abban, hogy azt a keveset, ami mégis van... (**Vajda Imre** [szd] *államtitkár egy lapot mutat fel.*) Igenis, az *Új emberről*³⁸¹ van szó, ezzel kapcsolatban leszek bátor egy közleményt felolvasni, amely nem jelenhetett meg, és a t. Országgyűlés bírálata alá bocsátani. (*Halljuk! Halljuk!*) Ha támadásban részesülünk, nincs módunkban magunkat védeni. Nem tudjuk igazolni, hogy mi az alapja annak, amiért támadtatunk, mert az nem jelenhetik meg nyomtatásban. Miért? Talán államellenes volt? Talán kártékony a közre? Nem, hanem azért, hogy ne lehessen egybevetni vele azt a kritikát, amely arra következett, mert hiszen akkor minden önálló gondolkozású ember azt mondaná: ez a vihar, ez a zúdulat, az a stílus, amellyel zúdultak, viharzottak, kritizáltak, ütöttek, nincs igazodva azzal, ami megjelent. De a bizonyításra nincs

³⁸¹ Az *Új Ember* magyar katolikus hetilap 1945. augusztusban jelent meg először.

mód, a kifogásolt szöveg nem láthat napvilágot. (*Mozgás és zaj a kommunista és a szociáldemokrata párton.*)

T. Országgyűlés! Amikor tegnap éppen ebben a tárgykörben beszélt Barankovics képviselő úr a katolikus egyház fejről, a római pápáról, akkor itt egy megjegyzés hangzott el, (*Egy hang a néppárton: Otromba megjegyzés!*) azon az otrombán kívül az, hogy vajon jelent-e meg már a magyar sajtóban méltatlan hangú kritika a római pápáról. Nem csak a római pápáról jelent meg, a Vatikánról is. S amikor a római pápa nevét helyettesítjük a Vatikánnal, akkor tulajdonképpen a római pápát értjük rajta. (*Mozgás és zaj a parasztpárton.* – **Szücs Ferenc** [pp]: Nem fogunk belemenni a provokációba, az asztalra tessék tenni! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Egy hétig sem lesz elolvasva!)

T. Országgyűlés! Igyekszem annak a kötelességemnek, hogy ellenzéki vagyok, eleget tenni, és elhoztam ide mindazokat a cikkeket, reflexiókat, vádakot, (*Fölmutat egy csomó sajtókivágást.*) amelyek, ha nem is mind a Vatikán ellen íródtak, bár ilyen is van közöttük 23, a magyar katolikus egyház feje ellen jelentek meg, anélkül hogy mi ezekre megfelelő választ adhattunk volna. (**Ilku Pál** [kp]: De okot adott rá! – *Mozgás és zaj a kommunista párton.* – **Keresztes Mihály** [kp]: Volt huszonöt évig módjuk rá, miért nem nyilatkoztak akkor?!)

Kérem, t. képviselőtársam, ezek ellen a támadások ellen én Szakasits miniszterelnök-helyettes úrhoz apellálok, nem önhöz.

Ezek a támadások elhangzottak, anélkül hogy nekünk módunk lett volna megmutatni, hogy igazságos volt-e annak a támadásnak mértéke és hangja. Amikor úgy beszélnek a mi magyar egyházunk legfőbb fejről, hogy „merényletet követ el”, „bíbora malaclópó”, „botrányhős”, sőt tegnapelőtt megjelent a *Világosság* című lapban (*Felkiáltások a kommunista párton: Tárgyhoz! Tárgyhoz!*) olyan cikk, amely azt mondta, hogy „benyálazza a kormányt és a demokráciát”, ...akkor nekünk ilyen nincs módunkban kivédeni. Bocsánatot kérek, (*Egy hang a szociáldemokrata pártról: Magára vessen!*) akkor nem tőlünk kell elvenni egy nyomdát, hogy még jobban szaporítsuk a baloldali nyomdákat, hiszen önöknek módjukban van mindent megjelentetni, nekünk pedig evvel szemben nincs módunkban még a „Magyar Kurir” című, kis könyvnyomatosban megjelent sajtónyilatkozatokat sem közzétetni a napisajtóban. (**Kunszeri Gyula** [md]: De lesz módunkban! – **Faragó György** [szd] államtitkár: A „Magyar Kurir”-t olvassa el! – *Egy hang a szociáldemokrata pártról: Megjelent ez a nyilatkozat.*)

Elnök [Molnár Imre]: Képviselőtársam beszédideje lejárt. (*Mozgás és zaj.*)

Slachta Margit (nt): Kérem beszédidőm meghosszabbítását.

Elnök: Kérdem az országgyűlést, Slachta képviselőtársunk beszédidejét meghosszabbítja-e? (*Mozgás és zaj.* – *Felkiáltások az ellenzékéről:* Igen! – *Zajos felkiáltások a kommunista és a szociáldemokrata pártról:* Nem!) Kérem azokat a képviselő urakat, akik a beszédidőt nem hosszabbítják meg, méltóztassanak felállni, (*A kormánypártok tagjai felállnak.* – *Gúnyos taps és felkiáltások a néppárt*

oldalán: Már a miniszternek sem fogadnak szót! – **Kunszeri Gyula** [md] *az ülve maradt Szakasits Árpád felé:* Éljen Szakasits Árpád! – *Közbekiáltások a néppárt soraiban:* Ez a pártfegyelem? Szakasits miniszterelnök-helyettes úr megadta volna!)

Slachta Margit (nt): Meg is adta! (*Állandó zaj és felkiáltások a néppárttól:* Ez a szólásszabadság? – **Villám János** [szd]: A botbüntetésről beszéljen, amely még most is sajnó! – **Zgyerka János** [kp] *Kunszeri Gyula felé:* Miért nem megy ki a Beketow Cirkuszba³⁸² „dolgozni” a képviselő úr? Maga odavaló a cirkuszba, bohóckodni, nem pedig ide! – *Viharcsengő.*)

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak! A Ház a meghosszabbítást nem adja meg Slachta Margit képviselőtársunknak.

T. Országgyűlés! Slachta képviselőtársam beszédében a következőt mondotta: „Ha egy katolikus, ha egy keresztény könyvet, tankönyvet akar nyilvánosságra hozni, illetőleg kinyomatni valamely keresztény vállalat vagy keresztény író, hónapokig tart, ameddig a cenzúra azt engedélyezi és kiadja.” (*Felkiáltások a kommunista párt soraiban:* Rágalom! Hazugság!) Képviselőtársamnak ez a kijelentése a házszabályok idevonatkozó paragrafusába ütközik, (*Felkiáltások a néppárt oldalán:* Melyikbe?) és alkalmas annak a látszatnak a keltésére, mint-ha Magyarországon vallás vagy felekezeti üldözés volna. Képviselőtársamat az elhangzott kifejezésért rendreutasítom. (*Taps a kommunista párt soraiban.*)

[...]

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Fellelkesedve kezdek ebbe az utolsó kis hozzászólásba, mert most megkaptam a biztosítékot itt a Házban, hogy ha valamit ki akarok nyomtatni, ami méltányos, tárgyszerű és a köz érdekében van, nem kell rá soká várakoznom, sőt még az a remény is felcsillan előttem, hogy az októberben beadott kérvényem, hogy pártunk megkapja az ő kis hetilapjára az engedélyt, egy hét múlva a kezemben lesz.

Ezt megjegyezve, most már a teljes komolyság hangján rátérek a 16., vagyis a záró paragrafusra, (*Közbeszólás a kommunista párttól:* Maga is belátja, hogy eddig komolytalan volt?! – *Zaj.*) és teljes tisztelettel kérdezem – és ezt a kérdést különösen a kormánynak jelen lévő, általam nagyon tisztelt tagjához és az államtitkár úrhoz intézem. (*Folytonos nagy zaj és közbeszólások a kormánypártok soraiból:* Komolytalan! Elég volt a komolytalanságokból! – **Vértes István** [md]: Hagyjuk abba ezt a hangot egy hölggel szemben! – *Közbeszólás a szociáldemokrata párt soraiból:* Mit sajnál? – **Vértes István** [md]: Sajnálom

³⁸² A Városi Cirkusz 1904 és 1934 közötti neve. A mai *Fővárosi Nagycirkusz* elődjét egykori bérlőjéről nevezték el.

a parlamenti illetet! – *Közbeszólások*: Kitől sajnálja? – **Faragó György** [szd] államtitkár: Mondja meg, hogy kit sajnál, ne gavalléroskodjék! – *Nagy zaj.*) Vajon nem döntö feltétele-e az újjáépítésnek a polgárok bizalma? Megtörtént az a tegnapi említett kormánynyilatkozat – mert hiszen amit egy államtitkár mond, méghozzá ünnepélyesen, azt egész bizonyossággal a kormány tudtával és hozzájárulásával mondja. – E nyilatkozattal ellentétben az államosítási törvényjavaslat most átmege a törvényhozáson. (*Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párton.*)

Tisztelettel kérem a kormányt, keressen valami módot arra, hogy azt a visszahatást, amelyet ez az ellentmondás keltett, megszüntesse. Utóvégre az ember megérti, hogy pár héttel ezelőtt teljes jóhiszeműséggel biztosították nemcsak az országgyűlést, hanem kifejezetten az egész társadalmat, a magyar társadalmat valamiről, és azután egy hónap múlva, talán közbejött körülmények folytán más intézkedések váltak szükségessé. Azt hiszem, nem méltánytalan kérés, és nem szól ellene a kormány érdekének, ha azt kérem, magyarázzák meg, tegyék érthetővé a dolgot! Hiszen itt a Házban a kormány képviselőinek ajkáról elhangzott szó csak kell, hogy szent legyen, mert ha ez nem szent, akkor mire építünk? (**Rudas László** [kp]: A pápa szavára! – *Nagy zaj a néppárton.* – *Felkiáltások*: Hagyják már békén! – Ne csúfolja a pápát! Már megint kezdik? – *Az elnök csenget.* – **Szobek András** [kp]: Ne lármázzanak! – *Viharcsengő.* – **Szobek András** [kp]: Műfelháborodás! – *Közbeszólások a néppártról*: Kikérjük magunknak! – **Oláh Mihály** [kp]: Olaszországot nézzék meg!)

Én tehát nagyon kérem, hogy amint Gróh képviselőtársam ajánlotta, adják vissza a bizottságnak ezt a törvényjavaslatot (*Derűltség a kormánypártok soraiban.* – *Közbeszólás*: Még egy viccet mondjon! – *Zaj.*) azért, hogy a magántulajdon, a méltányosság, az állam méltóságának és az igazságosságnak szempontjából revízió alá vegyék, megfelelően módosítsák. (*Gúnyos hang a kommunista párton*: A földet is visszaadjuk? – **Schiffer Pál** [szd]: Jó vagy rossz a javaslat?) Rossz. (*Közbeszólás a kommunista párt soraiból*: Kinek rossz? – *Zaj.*) Tévedni lehet, tévedni emberi dolog, és egy tévedésnek idejében való korrigálása, helyreigazítása nem rontja a tekintélyt, (*Gúnyos hang a kommunista párról*: Ellenkezőleg: tisztelet vív ki. Csináljuk vissza az egészet? Adjuk vissza az üzemeket, adjuk vissza a gyárat, adjuk vissza a nagybirtokot?) amely előtt az ember meghajlik. (*Egy hang a kommunista párton*: Még utóbb rámondja, hogy akkor is tévedett, amikor a botbüntetést megszavazta. – *Zaj.*)

FELSZÓLALÁSOK A KÜLFÖLDÖN TARTÓZKODÓ EGYES
SZEMÉLYEKNEK MAGYAR ÁLLAMPOLGÁRSÁGUKTÓL VALÓ
MEGFOSZTÁSA ÉS VAGYONUK ELKOBZÁSA TÁRGYÁBAN
SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT VITÁJÁBAN

Országgyűlési Napló 1947. IV. kötet, 1948. március 15. – 1948. december 10.
66. ülés, 1948. május 4.

A törvényjavaslatot Földes Mihály előadó, képviselő 1948. április 28-án nyújtotta be, tíz képviselő szolt hozzá a három különböző vitanapon. Az egy évvel korábban hozott rendelkezéshez (1947. évi X. törvény) képest a javaslat tovább bővítette azokat az indokokat (magyar törvényekbe ütköző más politikai vagy gazdasági bűncselekmény), amelyek alapján a külföldön tartózkodó egyént állampolgárságától és minden vagyonától megfoszthatják.³⁸³ Slachta Margit előbb az általános vitában kért szót, majd a részletes tárgyalás során az 1., a 6. és a 8. paragrafusok vitájánál szólalt fel. A törvényt 1948. május 14-én tették közzé³⁸⁴, a törvényhozás 72. ülésén (1948. június 15.) jelentették be kihirdetését.

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Mindenekelőtt csak egészen rövid megjegyzésekkel kívánok reflektálni a törvényjavaslat egyes szakaszaira, amelyekre azután a részletes tárgyalás alkalmával visszatérek.

A törvényjavaslat 1. §-a általánosít. Nem határozza meg, hogy ki ellen indíthatják meg az illetékes fórumok az eljárást az állampolgárságtól való megfosztás és esetleg a vagyonelkobzás irányában. Azután a kormány dönt ebben az ügyben akkor is, ha bűnügy nem forog fenn, ahelyett, hogy a törvény az eljárást egészen a közigazgatási bíróságra bízna, amely esetben lehetőség volna arra, hogy a távollevő érdekképviselőt kapjon.

A harmadik dolog, melyet nehezményezek, éppen a családra és a kiskorúakra vonatkozó vagyonelkobzás lehetősége az esetben – amint a szövegezés mondja –, ha részt vettek a távollévőnek cselekedeteiben, vagy ha ugyanannak irányzatát, mentalitását követték.

Kettőt találok ebben súlyosnak. Először is azt, hogy nemcsak a cselekedetre vonatkozik a hivatkozás, amelyben esetleg a családtagok részt vettek, hanem gondolkozásmódjukra, mentalitásukra is. Nehezményezem másodszer azt, hogy a szankció a kiskorú gyermekekre is vonatkozik. Más lenne, ha a szakasz csak

³⁸³ Palasik.: i. m. 256.

³⁸⁴ 1948: XXVI. tc. *Magyar Törvénytár 1948.* 120–123.

a nagykorúakra vonatkoznék, mert azok már érett ésszel vehettek esetleg részt az illető személy működésében, továbbá a nagykorúak legalábbis többnyire már fenn tudják magukat tartani. A kiskorúaknál nincs is meghatározva az életkor, tehát esetleg csecsemőre is kiterjedhet ez a rendelkezés, aki egyrészt nem vehetett részt az apa cselekedetében, másrészt neki, jog, igazság és emberiség szerint neveltetése végett szüksége van az esetleges apai vagyonra. (**Mónus Illésné** [szd]: Jöjjön haza! – **Rudas László** [kp]: Ne ment volna el!)

Van továbbá egy szerintem nagyon sérelmes része az indokolásnak, amely azt mondja, hogy visszamenőleg érvényteleníteni lehet a távollevő és egy harmadik személy közt kötött jogügyletet még az esetben is, ha ez kijátszási szándék nélkül történt. Ha tehát egy harmadik személy megszerzett magának az illetőtől valamilyen jogot, valamilyen értéktárgyat, és talán ellenértékét is adott érte – halvány sejtelme sem volt arról, hogy az illető politikailag hogyan gondolkozik, vagy terheli-e valami bűn, készíti-e elő esetleg egy év múlva valamilyen cselekedetet –, miért károsodjék? Milyen alapon adjon a törvény jogot az államnak arra, hogy ettől a semmit sem sejtő harmadik személytől elvegyék azt, amit ez az illető öneki eladott, tulajdonjoggal átadott?

Ezeket csak általában óhajtottam röviden megjegyezni, és ezután áttérek a tulajdonképpeni tárgyra.

A törvényjavaslat nem különböztet a távollevő személyek között, nem keresi, hogy akik kint vannak, milyen okból vannak kint? Nagyon jól tudjuk, hogy a háború vihara hány embert sodort ki az országból akarata ellenére. (*Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párton.* – **Kemény Györgyné** [kp]: Visszajöhettek volna!) Közöttük voltak esetleg nem is nagykorúak, szolgálati viszonyban álló ártalmatlan kisemberek. (**Oláh Mihály** [kp] *gúnyosan*: Nagyon ártatlanok!) Altisztek, közlegények, ludovikások vannak közöttük, és így tovább, akiknek nem is volt módjukban nem követni a minisztériumot vagy azt az iskolát, amelyet kivittek. (**Justus Pál** [szd]: Azóta hazajöhettek volna! – *Egy hang a szociáldemokrata pártról*: Lebeszéltek, hogy ne jöjjenek haza!) Lehetséges, hogy valami szerény megélhetési alkalom nyílt számukra. Tudja mindenki, hogy háború után bizonytalan, nehéz a megélhetés mindenütt. Ha tehát valakinek pozitív jó megélhetésre alkalma nyílt ott, azt megragadta. (*Egy hang a kommunista pártról*: Maradjon ott! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Eltarthatja a kiskorúját onnan! – **Botyánszky Pálné** [szd]: Akkor el tudja tartani gyermekét! – *Zaj.* – *Az elnök csenget.*)

Van azután egy második csoport. Vannak olyanok, akik a háború után mentek ki. Talán itthon nem volt megélhetésük. Egy jó ideig meg is lehetett kapni ebből a célból a kiutazási engedélyt, az útlevelet, egy idő óta azonban nem. Mit tegyen az illető, ha mindent el is követ, hogy kenyerét itt becsületesen megszerezze, de erre képtelen; azonban ott tud magának valamilyen szerény életlehetőséget biztosítani, például háztartási alkalmazottnak megy. Mondjuk például, hogy egy

fiatal nő megy ki, (**Rudas László** [kp]: És ha öreg nő? – *Derűltség.*) és kint van azért, hogy becsületesen megkeresse a kenyerét. Mi történik ezzel?

Itt vannak azután a kettős birtokosok, akiknek a hajléka, otthona valamelyik határon túl esik, birtoka ellenben magyar területen van. (*Zaj a kormánypartokon. – Egy hang a szociáldemokrata pártról:* Ez rabulisztika!) A törvény értelmében őket is a határon túllévőknek kell tekinteni. (**Szűcs Ferenc** [pp]: Naponta átjárnak dolgozni!) Az ilyen ember semmi esetre sem maraszthalható el. (**Mónus Ilésné** [szd]: Ez nem jó példa! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Ez megint kakukkfészek! – **Rudas László** [kp]: Nem fészek! Tojás!)

Vannak azután az igazság elől menekülők, akikre vonatkozólag nem szölok egy szót sem, mert csak ezekre kellene a törvényjavaslatnak vonatkoznia.

Megjegyzendő, hogy az alaptörvény, amelyre ez a mostani törvényjavaslat hivatkozik, s amelyben a legelső alkalommal hozta a magyar törvényhozás azt a határozatot, hogy kintlevőket esetleg megfoszt az állampolgárságtól, azt mondja, hogy „külföldi állam szolgálatában lévő”. Ennek az értelme egészen más, ezt érti mindenki, és érzi is, hogyha egy magyar állampolgár külföldi államnak szolgálatában áll, ennek már a csengése is azt mondja, hogy ki tudja, milyen értelmű szolgálatában, úgyhogy azt akár hazaárulónak is lehet tekinteni. Ebben az esetben nemcsak az állampolgárságtól való megfosztás igazságos, hanem még az elkobzás is.

De vannak azután mások is, akik egészen más motívumból mentek ki, akik nem voltak nyugatosok, akiknek sohasem volt kifogásolható szándékuk, akik nem követtek el semminemű bűncselekményt. Hogy ezeknek lelkiállapotát megmagyarázzam és érthetővé tegyem, egy kissé messzebről kell kezdenem a dolgot.

T. Országgyűlés! Ha a kereszténység nem haladna abszolút meggyőződéssel az evolúció útján – amire bizonyíték kétezer esztendő –, akkor azt mondanám, hogy a kereszténység fegyvertelen szellemi forradalom, mert mindaz az eszme, amelyet a világnak hozott, a régi fennálló világgal, a régi gondolkozással szemben, az eszmei és az erkölcsi világban valóban forradalmat jelentett. Itt van mindjárt a természetjog, amelyre az előadó úr³⁸⁵ is utalt. A természetjog nagy körre terjed ki. Hogy mire, arra ez a meghatározás világít rá: a természetjog magába foglal mindent, ami arra a kérdésre felel, hogy mit akarnék én magamnak, hogy nekem mások cselekedjék vagy ne cselekedjék, vagy mit cselekedjem vagy pedig mit ne cselekedjem én másnak. (*Mozgás a kommunista párton.*)

Ebből az óriási komplexusból kiragadok kettőt, ami a mostani törvényjavaslattal áll vonatkozásban: az egyénnek önmagával való rendelkezési jogát és a lelkiismereti szabadságot.

³⁸⁵ Lásd Földes Mihály.

T. Országgyűlés! Nálunk, meggyőződéses keresztényeknél a lelkiismereti szabadság nemcsak jog, hanem kötelesség is, olyan fokig, hogy Szent Pál³⁸⁶ azt mondja: minden, ami a lelkiismeret ellen történik, bűn. Tehát egyenesen így határozza meg a bűn fogalmát, hogy mindaz bűn, ami a lelkiismeret ellen történik³⁸⁷. (*Zaj a kommunista és a szociáldemokrata párton. – Egy hang szociáldemokrata párton:* Lelkiismeretlenül mentek ki! – **Szomolyai Ágostonné** [kp]: Lelkiismeretlenül mentek ki! Akkor bűn!)

A keresztény ember semmitől sem fél úgy, mint a bűntől, mert ez lelkének tanúságtétele, és hite szerint megfosztja őt az e világon található minden érték közt a legnagyobb értéktől és jótól: akihez haláláig ragaszkodik – mert hiszen halála után ez lesz az ő örök jutalma –, az Úristentől. (*Egy hang a szociáldemokrata párton:* De most meg akarja menteni a vagyonát! – *Zaj a kommunista párton és a szociáldemokrata párton.*) Amikor tehát saját lelkének tanúsága és hite szerint is a keresztény tudja, hogy neki csak lelkiismerete szerint szabad cselekednie, (*Tartós zaj. – Az elnök csenget.*) akkor rendkívül nehéz helyzetekbe juthat. (*Egy hang a szociáldemokrata párton:* Amikor kiment, nem volt lelkiismerete? – *Az elnök csenget.*) Értem most például, hogy milyen pártba lép. (*Zaj a kommunista párton és a szociáldemokrata párton. – Szomolyai Ágostonné* [kp]: Az is a lelkiismeretre ment: a huszonöt bot? – *Az elnök csenget.*)

A pártállásfoglalás lelkiismereti kérdés. Ha csak olyan dologról van szó – mondjuk –, hogy az egyik párt a magángazdálkodás mellett van, a másik pedig az állami kapitalizmus mellett, (*Zaj.*) vagy – mondjuk – a birtokoknál a kolhozrendszer mellett, ez nem volna lényeges.

Elnök [Nagy Imre]: A képviselőnőt figyelmeztetem, maradjon a napirenden lévő tárgynál. (*Élénk helyeslés a kommunista párton és a szociáldemokrata párton. – Felkiáltások a kommunista párton:* Ne provokáljon!)

Slachta Margit (nt): Ez nem volna olyan lényeges, mert hiszen így is elgondolható a dolog, úgy is. Amikor azonban arról van szó, hogy egy olyan pártba kényszerítetik egy ember, amelynek az irányzata az ő leglényegesebb meggyőződésével ellenkezik, amit az előbb említettem, tehát – mondjuk – ellenkezik a kereszténység transzcendentális voltával, akkor az a lelkiismereti kényszer óriási súllyal nehezedik rá, melyet nem vállalhat. Az elmondottak itt kapcsolódnak a tárgyhoz. Evvel akartam indokolni azok távozását, (*Zaj a kommunista párton és a szociáldemokrata párton.*) akiknek nincs semmi bűnük, de eléjük tették a választást, hogy: vagy csatlakozol egy olyan párthoz, amelynek irányzata, világnézete és végcélja a te lelki meggyőződésed ellen van – a lelkin van a hangsúly, mondom, mert a gazdasági, kereskedelmi, ipari...

³⁸⁶ Lásd Pál, Szent.

³⁸⁷ Pál apostol levele a rómaiakhoz. 7.

Elnök: A képviselőnő még nem tért rá a tárgyra. Ismételten figyelmeztetem, maradjon a napirenden lévő tárgynál.

Slachta Margit (nt): ...az az ember az elé a választás elé kerül, hogy vagy itt marad az országban, vagy esetleg távozik. Mondják meg nekem, t. Országgyűlés, jókedvből hagyja-e itt egy ember az ő otthonát, állását, vagyonát? (**Bohár Károly** [pp]: Dehogy! Azért, mert bűnt követett el! – *Egy hang a kommunista pártan, gúnyosan*: Jó hazafi volt, azért!) Arra, aki így gondolkozik, nem lehet mondani, hogy az embereknek alja; (**Bohár Károly** [pp]: A vagyontalan hadifogoly siet haza, a vagyonos ember kiszökött! – *Egy hang a kommunista pártól*: A paraszt, meg a munkás nem megy ki az országból! – *Zaj*. – *Az elnök csenget*. – **Piros László** [kp]: Amit maga csinál, az hazaárulás! Bűnpártolás!) hiszen aki vállalja a veszedelmeket, a bizonytalanságot, nehogy (**Pál József** [pp]: Az itt maradt!) meggyőződése ellen tegyen, az az emberek színe-javához tartozik. (**Kemény Györgyné** [kp]: Büntetés helyett a szökést választja! Hol a lelkiismeret? – *Zaj*.) Az előbb elmondottam. Aki nem értette meg, szíveskedjék elolvasni a naplóban. (**Kemény Györgyné** [kp]: Nagyon jól értjük, miket beszél!)

Különösen előfordulnak roppant élére állított helyzetek, amelyek közül – ha megengedik – egyet megemlítek. (*Halljuk!*) Itt vannak az átképző iskolák. Ez egy megtörtént eset. Olyan, újonnan beléptetettekről volt szó, akiket természetesen át kell tanítani a másik párt elgondolásaira. (*Gúnyos derűtség a kommunista pártan, a szociáldemokrata pártan és a parasztpártan*. – **Seregélyi József** [kp] *gúnyosan*: A 25 botra tanítsa!) A tanító felteszi a kérdést egy férfi hallgatónak: mit gondol, (**Bohár Károly** [pp]: Ez arra való, hogy a tudást fejlesszék!) lehet-e társadalmat boldogítani Isten nélkül? (*Zaj*.)

Elnök: A képviselőnőt ismételten figyelmeztetem, és a házszabályok értelmében a szót megvonom. Tessék leülni. (*Élénk helyeslés és hosszantartó taps a kommunista pártan, a szociáldemokrata pártan és a parasztpártan*.)

[...]

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Az 1. §-sal kapcsolatban nehezményeztem és nehezményezem azt, hogy a szövegezés általánosítva, minden távollevőre vonatkozik. Nagy megnyugvással hallottam az összes felszólalóktól – beleértve a végén az előadó urat is –, hogy ez nem szándék, csak olyan külföldön élőkre gondol a kormány, akik hazaárulók, akik méltatlan magatartást tanúsítanak stb. Ezt önmagában nagy megnyugvással veszem tudomásul, csak egy kérdést kapcsolok hozzá. Miért van ez csak az indokolásban, miért nincs a javaslat szövegében? A jogalkotásnak egészen újszerű módja, (**Rudas László** [kp]: Haladunk a korrall! – *Derűtség*.) hogy amit akar a kormány, és amiről az összes felszólalók biztosítottak bennünket, az nincs benne a javaslat szövegében.

A magam részéről tehát még egyszer kérem és szükségesnek tartom, hogy magában a törvényjavaslat szövegében nyerjen kifejezést az, amit tényleg mindenki akar, a kormány is, az indokolás is beszél róla. (**Rudas László** [kp] *gúnyosan*: Látja, milyen szép atmoszféra van?) Sőt mivel annyira alapvető állampolgári jogokat érint ez a törvényjavaslat, szükségesnek tartanám az 1. §-ba még azt is belevenni, hogy kikre nem vonatkozik. (*Mozgás a kommunista párton.*) Tehát például: nem vonatkozik olyanokra, akikről mondtam, hogy lelkiismereti konfliktus miatt határozták el magukat a kimenetelre, (*Nagy zaj és ellentmondások a kommunista párton.* – **Szabó Piroska** [kp]: Lelkiismeret? Nem tetszik nekik a rend! – **Birkás Imre** [kp]: Konfliktusból kifolyólag ellopta az ország vagyonának egy részét! – *Az elnök csenget.*) nem vonatkozik általában a büntetlen előéletűekre, nem vonatkozik olyanokra, akiknél egyáltalán nem forog fenn az a feltevés, hogy bárminemű bűnös dologban részt vettek volna. (**Szücs Ferenc** [pp]: Attól függ, hogy mit tart bűnös dolognak.)

Ez az 1. § tartalmazza továbbá a visszatérésre való felszólítást. Szintén biztatólag hatott rám az, amit Szebenyi államtitkár úr mondott, hogy tudniillik távol van az a szándék, hogy ez a törvényjavaslat büntetőszankciókat tartalmazzon, vagy eljjesztően hasson.

T. Országgyűlés! Sok kemény dolgon át viszi a párt a kitzűzött cél felé az országot. (*Felkiáltások a kommunista párton: A kormány! – Pothornik József* [kp]: A kormány! Nem a párt!) A háború és az ezt megelőző hosszú demoralizáló nyilas éra után természetesen szükségesek voltak erőteljes intézkedések. (**Seregélyi József** [kp]: Nagyon rokonszenvezett vele!) Ezek sok embert megfélemlíthettek. Amikor most az államtitkár úr szerint – és meg vagyok róla győződve, hogy meggyőződéssel mondja – ez a törvény visszahívó biztatás akar lenni, szükségesnek tartom, hogy kifejezetten benne legyen a törvényben, hogy akit visszahív a kormány, és nincs ellene és nem is volt ellene soha eljárás, és nem is forog fenn az a feltevés, hogy valami bűnös akcióban benne lett volna, azt biztosítsa arról, hogy az az ok, mely miatt elment, számára nem fog megismétlődni. (*Derűltség és zaj. – Ellentmondások a kommunista párton. – Az elnök csenget.*) Például, aki csak a politikai nyomás alól akart kitérni, visszajöhet, és a demokrácia jegyében nem fogják kényszeríteni meggyőződése elleni politikai állásfoglalásra. (*Nagy zaj a kommunista párton. – Egy hang ugyanott: Mikor ment ki? – Nagy Károly* [kp]: Kényszerítve van?) Ezen túlmenőleg és a pártkérdéstől elvonatkoztatva: aki azért ment el, mert egyes tényezők olyan szolgálatot kívántak tőle, amely még az előbb említett lelkiismereti kérdésen túl, az ő felfogása szerint becsületébe is vágott volna, azt biztosítsák arról, hogy ha visszajön, visszakapja azt a kikényszerített kötelezettségvállalást, amelyben a szóban forgó szolgálat megtételét aláírással vállalta. (*Zaj a kommunista párton. – Piros László* [kp]: Azt maga így szeretné, igaz? – **Szücs Ferenc** [pp]: Az összes nyilas főispánok?) T. Képviselőtársam nem értette, hogy miről beszélek. Voltak, akiktől bizonyos szolgálatot kívántak,

aláírás vételével, amelyet az illető saját felfogása szerint nem teljesíthet – soha nyilas nem volt –, becsületével összeegyeztethetőnek nem tart (**Szüics Ferenc** [pp]: Mindenkit feleskettek!); adják vissza neki azt a kötelező iratot, amelyet kényszerítve kivettek tőle, s amelyen az ő saját aláírása áll, s nyugtassák meg az-iránt, hogy visszatérése esetén a mostani tényezők tőle követelni ilyen szolgálatot nem fognak. Ezt kérem mérlegelés tárgyává tenni, hogy az illető félelem nélkül jöhessen vissza, (**Kozma József** [kp]: Hát ne ijesztgessék, akkor nem kell félnie! Maguk ijesztgetik őket!) és meg lehessen győződve arról, hogy a „visszahívás” valóban egy biztató és jóakaró visszahívás a közös munkában való részvételére. (**Kozma József** [kp]: Állandóan ijesztgetik őket!)

[...]

Slachta Margit (nt): T. Országgyűlés! Székely³⁸⁸ képviselőtársam csak arra az esetre kívánná, hogy ne vonatkozzék az elkobzás a gyermekekre, ha nem volt az a bűnös. (**Székely Imre Kálmán** (pk): Nem! Nem így mondtam! Általában!) Akkor tévedtem. (*Felkiáltások a kommunista párton*: Egyezzenek meg!)

Én, magam részéről azt kérném, hogy ne siessen a kormány a hozzátartozókat az apa, illetőleg az anya cselekedetéért – mert esetleg az anya az, aki külföldre ment – vagyonától megfosztani. Rendkívül flagránsnak³⁸⁹ kell lennie annak az esetnek, mikor a család tagjai részt vesznek a családfőnek egy olyan cselekedetében, amelyért igazságos a vagyonelkobzás.

De ezen túlmenőleg volna egy tiszteletteljes kérdésem, nem tudom, vajon az államtitkár úrhoz vagy az előadó úrhoz intézzem-e? (*Felkiáltások a kommunista párt soraiban*: Mindegy! Akihez tetszik!) Mi a szándéka ennek a szakasznak, amikor azt mondja, hogy az elkobzás a kiskorú gyermekekre is kiterjed. Tehát a nagykorú gyermeket eszerint nem zárják ki a tulajdonból? Az én felfogásom szerint, ha már egyáltalán kizárunk valakit, akkor sokkal inkább zárhatjuk ki a nagykorút, mert egyrészt róla inkább feltételezhető az, hogy részes volt szülőjének a bűnében, ha ilyen bűn fennforog, másrészt a nagykorú már meg tudja keresni a maga kenyerét, fenntartásáról gondoskodni tud, a kiskorú pedig nem. Miért hozunk tehát olyan rendelkezést, amely a nagykorú gyermeket meghagyja a tulajdonában – legalábbis én ebből azt látom –, a kiskorú gyermeket ellenben kizárja?

A törvénynek ez a szakasza mindenesetre sok embert fog visszatartani a távozástól, természetesen megint nem a bűnözőkre, az alacsonyán gondolkozókra, a jellemtelenekre gondolok, hanem a nagyon is lelkiismeretes emberekre, akik az általam már kétszer is hangsúlyozott lelkiismereti konfliktus ellenére

³⁸⁸ Lásd Székely Imre Kálmán.

³⁸⁹ Nyilvánvaló, szembeszökő (lat.)

is fontolóvá teszik, ne maradjanak-e itt bent, nehogy családjukat vagyonától megfosszák, és elvegyék kicsiny gyermekeitől azt, amire okvetlenül szükségük van.

De t. Országgyűlés, kérdezem, jó lesz-e ez? Szolgálja-e a közügyet? Jó-e ilyen kényszerrel alkalmazni, amely az apát vagy az anyát visszatartja attól, hogy a maga meggyőződése szerint cselekedjék? (*Mozgás a szociáldemokrata párt soraiban.*)

Justus³⁹⁰ képviselőtársunk mondotta – és ebben nagyon sok méltánylandó és megfontolandó dolog van –, hogy aki mentalitásilag nem tud beilleszkedni – tehát nem bűnök és büntények miatt –, hanem mentalitásilag nem tud beleilleszkedni, az menjen. Ezt mondom én is. Most pereg egy film a filmcenzúra engedélyével, tehát megfelel a demokratikus kormány gondolatmenetének. A címe: *A diktátor*.³⁹¹ A film Hitler ellen szól. Ebben azt mondja Hitler antipólusa, a borbély: ameddig ember él a földön, addig élni fog a szabadságvágy. (*Úgy van! Úgy van! a kommunista párton.*)

Mélyen t. Országgyűlés! Ha elfogadjuk azt, hogy amíg a földön ember van, addig élni fog az emberben a szabadságvágy, amíg a földön ember van, addig élni fog a lelkiismereti szabadság követésének vágya, akkor – ha demokratikusan gondolkozunk – csakis azt az utat választhatjuk, amelyet Justus képviselőtársunk megjelölt, hogy tudniillik, aki mentalitásbeli okok miatt nem találja meg itt a helyét, az menjen el, vagyis adjunk neki lehetőséget a békében való távozásra, anélkül hogy itt maradót családját sújtsuk. (*Egy hang a kommunista párton: Csak a pénzt hagyja itt! – Derűltég a kommunista és szociáldemokrata párton.*) Ellentmondás azt kívánni, hogy ne legyen itt, aki útban van, de ugyanakkor nem adni meg neki a lehetőséget a távozásra. Megértem, hogy az uralkodópárt szívesen szabadulna olyanoktól, akik útban vannak, de akkor adjuk meg nekik a lehetőséget arra, hogy elmenjenek. (**Ratkó Anna** [kp]: De azok mennek el, akiknek mi vagyunk útban!) Kérdem, hogyha valaki mentalitásból, pártoktól, mindentől elvonatkoztatva, egyszerűen csak megélhetési okokból akar elmenni, mert itt nem találja meg a megélhetését az adott körülmények között (**Ratkó Anna** [kp]: Akkor nincs vagyona!) – hiszen a legragyogóbb állapotban lévő országok között sincs olyan, amelyben ne lennének egyesek munka nélkül –, akkor miért nem adjuk meg neki annak a lehetőségét, hogy máshol tarthassa fenn magát? (*Zaj a kommunista párton.*)

De ha itt tartunk embereket ilyen paragrafusokkal, ha nem ad a kormány útlevelet azoknak, akik el akarnak menni, hogy elmenjenek az útból, vagy hogy kényerüket megkeressék, akkor tudomásul kell venni, hogy az az ember, akit nemcsak a határátlépés bizonytalansága, a messzebb jövő eldöntetlensége tart vissza, akit nemcsak az tart vissza, hogy milyen bizonytalanságba rohan, hanem

³⁹⁰ Lásd Justus Pál.

³⁹¹ Charlie Chaplin *Diktátor* című filmjére utalt.

visszatart még az a kényszer is, hogy családját nem akarja végpusztulásba dönteni, mit érez a lelkében. (*Zaj a kommunista párton.*) Ítélik meg a mélyen t. koalíciós pártok, hogy a kormány érdeke-e vagy a hároméves terv érdeke-e, hogy embereket ilyen lelkiállapotba döntsünk. (*Zaj a kommunista párton. – Egy hang ugyanott: Ki kényszeríti arra, hogy kimenjen?*) Kérdem, mit tegyen az az ember, aki az adott körülmények között esetleg nem tud megélni, az eltávozásra pedig nem adnak neki alkalmat, viszont becsületesen akar dolgozni? (*Zaj és felkiáltások a kommunista párton: Dolgozzon!*)

A magam részéről ismételten kérem, hogy a vagyonek Kobzásra vonatkozó intézkedés (**Ratkó Anna** [kp]: Hogy lehet ilyen materiális? – *Derültség a kommunista párton.*) csak a kétségtelen esetekre vonatkozzék, amikor mindnyájan azt mondjuk: igen, a vagyonek Kobzásnak helye van, de a családtagok vétessenek ki ez alól.

[...]

Slachta Margit (nt): T. Nemzetgyűlés! (*Közbeszólások: Országgyűlés van! Haladtunk! – Derültség.*) T. Országgyűlés! A 8. § a vagyonek Kobzást azokra a harmadik személyekre is vonatkoztatja, akik értéktárgyakat vagy ingatlanokat az illető eltávozottól vagy távollevőktől egy éven belül átvették, s vonatkoztatja azokra a vagyontárgyakra, amelyek kijátszásra irányuló törekvéssel jutottak más kézre. Ezt megértem. De azután következik a szankciónak a másik része, hogy vonatkozik olyan esetekre is, ahol a kijátszás nem forog fenn. A szöveg ezt csak értelem szerint mondja, azonban az indokolás szó szerint kifejezi, hogy ha egy harmadik személy olyan embertől szerzett valamit, akár ellenérték térítésével is, aki azután egy éven belül eltávozott, ha az nem is történt kijátszási szándékkal, attól a személytől is elveszik a szerzett vagyontárgyat.

Amikor a törvényjavaslat tárgyalásához kezdtünk, az előadó úr sietett bennünket biztosítani arról, hogy ennek a törvényjavaslatnak a kormány részéről vagyonszerzési célzata nincs, vagyis hogy nem az a motívum, hogy gazdagítsa az államot az elkobzott vagyonokkal. Ebben a tekintetben már a 6. §-nál is bizonytalan az ember érzése, miután a kiskorú és ártatlan gyermekektől is elveszik a megélhetéséhez szükséges vagyont vagy értéket. De kérdezem, nem teljesen jogellenes-e (*Közbeszólás a szociáldemokrata párton: Nem!*) elvenni olyan értékeket, amelyeket harmadik személyek jogszerű szerződéssel, átruházással, ellenérték adása mellett szereztek, s a törvényhozók által is koncendált³⁹² azon

³⁹² Megengedett (lat.)

esetben, ha az átruházás nem történt kijátszási szándékkal. Valóban nagyon megnyugtató engem, ha erre a kérdésre, amelyre én magam választ adni nem tudok, az államtitkár úr³⁹³ lenne olyan szíves feleletet adni, mert különben ugye nem érthetetlen, ha ezt a célzatot látom, bár az előadó úr sietett annak ellenkezőjét kifejezni. Feltevéssem valóban érthető lenne akkor, ha erre vonatkozólag nem kapnánk magyarázatot.

³⁹³ Lásd Szebenyi Endre.

FELSZÓLALÁS A NEM ÁLLAMI ISKOLÁK (FELEKEZETI) FENNTARTÁSÁNAK AZ ÁLLAM ÁLTAL VALÓ ÁTVÉTELÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY TÁRGYALÁSÁN

Országgyűlési Napló 1947. IV. kötet, 1948. március 15. – 1948. december 10.
73. ülés, 1948. június 16.

Az egyházi iskolák államosításának törvénytervezetét Ortutay Gyula miniszter 1948. június 15-én nyújtotta be, s másnap sürgősséggel nyolc órában vitatta meg s fogadta el a törvényhozás. A témához hozzászóló 9 képviselő egyike volt Slachta Margit, akinek beszédét kezdettől fogva zavarták, beszédét nem is tudta befejezni. Határozati javaslatának felolvasását szintén megakadályozták. Az 1948. évi XXXIII. törvény³⁹⁴ elfogadása után a Himnusz éneklése alatti magatartása miatt a mentelmi bizottság elé idézték, ahol másnapi ülésen a parlamenti munkából 12 hónapra való kizárását javasolták, amelyet az országgyűlés 1948. július 6-i ülésén megszavaztak. A döntés értelmében Slachta Margit számára a parlamenti szereplés lehetősége az országgyűlés tovább időtartama alatt ezzel megszűnt, mert az országgyűlést Szakasits Árpád köztársasági elnök a kormány javaslatára 1949. április 12-én feloszlatta.

Az országgyűlés elnöke a képviselőnő határozati javaslatát a gyorsírói jegyzetektől törölte és a parlamenti naplóból kihagyatta. A Szociális Testvérek Társaság Irattárában Slachta Margit beszédének a parlamenti gyorsírók által lejegyzett változata fennmaradt. Ennek gépiratban fennmaradt szövegét első ízben közöljük (lelőhelye Szociális Testvérek Társaság Irattára 1213/3d). A parlamenti naplóban megjelent felszólalása mellett az eredeti beszéd eddig ismeretlen részeit kurzív aláhúzással jelöltük.

Slachta Margit (nt): T. Nemzetgyűlés! (*Felkiáltások a dolgozók pártján:* Országgyűlés! Rosszul kezdi!) Lényegében mindegy. (*Derűltég. – Marosán György* [d]: Nagyon helyes: mi vagyunk a nemzet! – *Zaj a dolgozók pártján.* – *Vértes István* [fd]: Mi is meghallgattuk önöket!)

Ha nem lenne sürgősség kimondva, akkor válaszolnék Katona Jenő³⁹⁵ képviselőtársunk beszédére; így is meg fogom ezt tenni alkalomadtán. (*Egy hang a parasztpárton:* Hangosabban kérjük!) Most csak annyit (*annyiban*) felelek (*arra*) a mondottakra, hogy lehet neki bármiféle politikai meggyőződése, de a katolikus

³⁹⁴ 1948: XXXIII. tc. *Magyar Törvénytár 1948.* 200–205.

³⁹⁵ Lásd Katona Jenő.

egyházzól, főképpen a megboldogult Serédi hercegprímásról nem lehet azokat *(mondani)* állítani, amiket ő mondott. **(Bognár József [kg] előadó:** Egy szót sem szólt róla!) Nem nevéen nevezve, de reá kellett érteni, mert 1944-ben, abban az időben, amelyre képviselőtársam utalt, Serédi hercegprímás ült az esztergomi érseki székben. Őrá azokat nem lehet mondani. Serédi hercegprímás, igaz, hogy nem köztudomásszerűen, nem a *(nagy)* nyilvánosság előtt, de szakadatlanul küzdött a zsidóság megmentéséért a kormánnyal, *(Úgy van! Úgy van! a női tábor és a néppárt oldalán. – Egy gúnyos hang a parasztpártról:* Körlevelet is adott ki akkor! – **Vértes István [fd]:** Adott!) és az ő szakadatlan küzdelmének eredménye volt az, hogy megállították a nyugati határ, Hegyeshalom felé csordaként hajtott tömegeket, és visszahozták ide. **(Marosán György [d]:** Amikor már félmillió kint volt, akkor lépett akcióba! De egy félmilliót kivittek! Ne tessék történelmet hamisítani! – *Az elnök csenget.*) Serédi hercegprímásról ilyeneket nem mondhat senki *(sem)* a magyar katolicizmusról sem. *(Nagy zaj. – Marosán György [d]:* Félmilliót engedtek ki, és akkor léptek akcióba! Akkor sem lehet történelmet hamisítani!)

Arról, hogy valóban tárgyilag igazat mondok, bárki meggyőződhetik, mert ha elmegy az esztergomi levéltárba, rendelkezésére fognak állni **(Sulyán György [d]:** Zadravetz³⁹⁶ levelei?) a zsidó hitközség hivatalos köszönőiratai. Többet nem felelek rá, mert nincs idő. Ugyanígy válaszolnék Bóka képviselő³⁹⁷ úrnak is, de ugyanebből az okból nem teszem. *(Állandó zaj a dolgozók partján.)*

Mindenekelőtt tisztelettel tiltakoznom kell a kormánynak az ellenzékkel szemben való magatartása ellen. **(Sulyán György [d]:** A körlevelekkel?) Sem arról nem kaptunk értesítést, hogy mikor ül össze az országgyűlés, *(Úgy van! Úgy van! az ellenzéken.)* sem arról, hogy lesz-e és mikor lesz pártközi értekezlet, *(Derűtség a dolgozók partján és a parasztpárton. – Felkiáltások a dolgozók partján:* Akkor hogy került ide? Ide talált? A sugallat megvolt!) a törvényjavaslatot sem kaptuk kézhez előbb, mint tegnap fél kettő órakor. *(Felkiáltások a kormánypártokról:* Mindenki!) Még gondolni is fájó, hogy a tegnap benyújtott törvényjavaslatot, amelyet fél kettőkor osztottak szét, így *(áthajtották)* hajtották át a bizottságon... **(Nánási László [pp]:** De már pár héttel ezelőtt levelet írt ebben a tárgyban. – *Élénk derűség és taps a kormánypártokon.*) Nem hallottam, hogy a képviselő úr mit mondott. Azt mindenki tudta, hogy lesz államosítási törvényjavaslat, **(Marosán György [d]:** Akkor miért csodálkozik? – *Derűtség a kormánypártokon.*) *(de hogy lesz államosítási törvényjavaslat, azt mindenki tudta)* arról általában véve csak az nem vett tudomást, aki behunyta a szemét és befogta a fülét; de *(a)* egy

³⁹⁶ Lásd Zadravetz István.

³⁹⁷ Lásd Bóka László.

törvényjavaslattal nem lehet úgy foglalkozni, hogy az ember csak a tárgyát tudja, az egyes paragrafusokat is kell ismernie. (*Állandó zaj.*)

Az országgyűlés kimondotta a sürgősséget, erőltetett menetű, nyolcórás ülésben tárgyaljuk ezt a következményeiben kimondhatatlanul fontos törvényjavaslatot. (*Egy hang a dolgozók pártjából*: Nem pusztul bele! – *Élénk derűtség a kormánypártokon*. – **Schiffer Pál** [d]: Slachta képviselőtársunk is élmunkás lesz nyolc óra alatt! Mi történik egyéb?) Így azoknak, akik ezzel a kérdéssel komolyan és lelkiismeretük szerint akartak volna foglalkozni (**Földes Mihály** [d]: Foglalkoztak vele!?) a jobboldalról, nem volt módjuk a javaslatot áttanulmányozni. (*Egy hang a néppárttól*: Az volt a cél. – **Kondor Imre** [pp] *a szónok felé*: Hány körlevelet tetszett intézni két hónap alatt? – *Az elnök csenget.*)

Kérdezem, mi teszi indokolttá ezt a sürgősséget, ezt a rendkívüli sietést, amikor a lapokból (*mégis*) mind csak azt olvassuk, hogy milyen általános lelkesedéssel csatlakoznak ehhez a törvényjavaslatához az egész országban. (*Gúnyos derűtség a női tábor és a néppárt oldalán*. – **Marosán György** [d]: Ez fáj! – *Egy hang a néppárttól*: Maguk sem hiszik! – **Ortutay Gyula miniszter**: És Pócspestriről³⁹⁸ nem méltóztatott olvasni?!) A *Magyar Alföld* május 25-i száma egyenesen azt írja, hogy az ország egy emberként áll a demokrácia oldalán az államosítás kérdésében. (*Egy hang a néppárttól*: Egy emberként, ez igaz! Ez a miniszter, Ortutay! – **Marosán György** [d] *a szónok felé*: Csak annyi a tévedés, hogy maguk nem állnak egy emberként! – *Közbeszólás a dolgozók pártjából a szónok felé*: Maga a kivétel! – *Egy másik hang ugyanott*: Amely erősíti a szabályt! – *Állandó nagy zaj*. – *Az elnök csenget.*)

Mi tette indokolttá, hogy itt, a Házban is a háznagy az összes karzatjegyeket lefoglalta a baloldal számára? (*Úgy van! Úgy van! az ellenzéken.*) Egy ellenzéki képviselő sem kapott karzatjegyet! (*Egy hang a néppárttól*: Az ellenzékiet kizárták! – **Török Júlia** [d]: Itt vannak a munkások! Kifogásolja? – *Közbeszólás a dolgozók pártjából*: A javaslatához tessék beszélni! – *Egy hang ugyanott*: Pócspestriről nem beszél? A pócspetri gyilkos kellene ide is, ugye? – *Közbekiáltás a parasztpárttól*: Ők csinálták! – *Felkiáltások a dolgozók pártján*: Az iskolák államosításáról van szó! – *Viharcsengő*. – **Mészáros Ödön** [dn]: Egyetlen ellenzéki képviselő sem kapott karzatjegyet! – **Domonkos János** [dn]: Pedig nekünk jogos, mert tizennégyezer szavazó küldött be bennünket ide! – *Egy hang a néppárttól*: Nem kékcédulával! – **Marosán György** [d]: Akkor nem árulta el, hogy mit fog idebent csinálni! – *Állandó nagy zaj.*)

Elnök [Molnár Imre]: Csendet kérek, képviselő urak!

³⁹⁸ Pócspestriben 1948. június 3-án tüntetés zajlott az egyházi iskolák államosítása ellen. Egy rendőr véletlen halálát felhasználva a kommunista párt irányította Belügyminisztérium a falut körbe zárta, az egyházi iskolák államosítását ellenzők ellen sajtókampányt indított és egy koncepció perben elítélték a falu plébánosát valamint jegyzőjét.

Slachta Margit (nt): A sürgősség folytán mindössze nyolc óra állt rendelkezésünkre, (*Egy hang a parasztpárttól: Elég! – Közbeszólás a dolgozók pártjáról: Már nyolc hete beszélnek erről!*) és így a feliratkozott szónokok nem tudnak leg-alapvetőbb képviselői jogukkal élni. (*Úgy van! Úgy van! a női tábor és a néppárt oldalán. – Schiffer Pál* [d]: Visszaélni! – *Folytonos zaj. – Az elnök csenget. – Egy hang a dolgozók pártjától: Írja meg levélben!*) Írja meg ön, képviselő, levélben, és ne jelentkezzék szólásra.

Elnök: Slachta képviselőtársam már tíz perce az ügyrend rendelkezéseivel foglalkozik, és nem a tárgyhoz szól hozzá. Figyelmeztetem, hogy szóljon a tárgyhoz.

Slachta Margit (nt): A tárgyhoz tartozik! (*Felkiáltások a néppárton: A tárgyhoz tartozik! – Marosán György* [d]: Elfogadja a törvényt, vagy nem fogadja el? – *Élénk derültség és taps a dolgozók pártján és a parasztpárton.*)

Amikor az iskolák államosításának kérdése van napirenden, az országgyűlést vajon nem érdekli, hogy Kéri Nándor³⁹⁹, Kisházi Mihály⁴⁰⁰, Matheovits Ferenc⁴⁰¹, Gróh József, Zoltán Pál⁴⁰², Barkóczy József⁴⁰³, Pócza Lajos, Abai Nemes Oszkár⁴⁰⁴, Fehér Ferenc⁴⁰⁵ és Keleti Péter István⁴⁰⁶ (*mit akar ehhez hozzászólni...*) mit akar erről a tárgyról mondani? (**Horváth Zoltán** [d]: Úgyis tudjuk!)

Svájc demokratikus országa, bármily törvényt hoz, előzőleg minden szavazó állampolgárnak megküldi (*azt a törvényt*) a törvényjavaslatokat, mert teljes nyíltsággal dolgozik, (*Folytonos nagy zaj.*) és valóban tudni kívánja, hogy a polgárság nagy része hogyan gondolkozik, vagyis mi a népakarat. (**Marosán György** [d]: A botbüntetést is megküldték?)

T. Nemzetgyűlés! Az idő rövidege miatt csak egészen mozaikosan tudok a tárgyhoz szólni, (**Marosán György** [d]: A tárgyra! A tárgyra!) amelyre most ezennel áttérek. A miniszterelnök úrhoz és a (*kultuszminiszterhez*) kultuszminiszter⁴⁰⁷ úrhoz a tiltakozások ezrei érkeztek. (*Egy hang a dolgozók pártjáról: Honnan tudja a képviselő? – Egy másik hang ugyanott: Ő írta! – Derültség a kormánypártokon. – Zaj.*) Ebből nekem csak egy töredék van másolatban a birtokomban. (*Derültség és zaj a dolgozók pártja soraiban. – Felkiáltások: A kézirat nincs meg? A mintát felolvassuk?*) A Katolikus Szülők Szövetsége⁴⁰⁸ és az egyházközségek

³⁹⁹ Lásd Kéri Nándor.

⁴⁰⁰ Lásd Kisházi Mihály.

⁴⁰¹ Lásd Matheovits Ferenc.

⁴⁰² Lásd Zoltán Pál.

⁴⁰³ Lásd Barkóczy József.

⁴⁰⁴ Lásd Abay Nemes Oszkár.

⁴⁰⁵ Lásd Fehér Ferenc.

⁴⁰⁶ Lásd Keleti Péter István.

⁴⁰⁷ Lásd Ortutay Gyula.

⁴⁰⁸ A Katolikus Szülők Vallásos Szövetsége 1945. októbertől működő, a katolikus iskolába járó gyerekek szüleinek szervezete. Jelentős szerepe volt az egyházi iskolák államosítása elleni tiltakozások szervezésében, működését 1948. júniusban betiltották.

tiltakozásaiból 2449 másolat van nálam. (**Ortutay Gyula miniszter:** Stencilezőgépen *(Stencilpapíron)* húzták le ezt a szöveget, és úgy írták alá. – *Élénk taps a dolgozók pártján és a parasztpárton.* – *Nagy zaj.* – *Az elnök csenget.* – *Egy hang a demokrata néppárttól.* Nem igaz! Hazugság! Hazudik! – *Viharcsengő.* – **Marosán György** [d]: Tessék csak letenni a Ház asztalára! – *A szónok és Kisházi Mihály[nt] a Ház asztalához megy iratköteggel a kezében.* – *Élénk éljenzés és taps a néppárt és a női tábor soraiban.* – **Barkóczy József** [pk]: Éljen Slachta! Éljen a magyar nép! – **Marosán György** [d]: Mi köze magának a magyar néphez? – **Barkóczy József** [pk]: Több, mint magának! – *Állandó nagy zaj.* – *Viharcsengő.* – **Marosán György** [d]: Maga nem hivatkozhatik a magyar népre! – *Egy hang a dolgozók pártjáról a Ház asztalánál várakozó szónokhoz:* Várja, hogy hozzák a szemétkosarat? A szemétkosárra vár? – *Felkiáltások ugyanott:* Tegye le! – *Nagy zaj.* – *Viharcsengő.* – **Marosán György** [d]: Tessék már letenni!) Tessék csendben maradni! (*Állandó nagy zaj.* – *Az elnök többször csenget.*)

Elnök: T. Országgyűlés! Csendet kérek. Slachta képviselőtársnő foglalja el a helyét! (*Slachta Margit és Kisházi Mihály [nt] a Ház asztalára teszi az iratkötegeket, s helyükre mennek.* – *Állandó nagy zaj.* – *Viharcsengő.* – **Marosán György** [d]: Vonulj kolostorba, Ophelia!⁴⁰⁹ – *Felkiáltások:* Halljuk az elnököt! – *Egy hang a dolgozók pártjáról:* Lejárt a beszédideje!) A vita hevében Barkóczy képviselőtársam olyan kijelentést tett, hogy a miniszter úr hazudik. (*Nagy zaj és élénk felkiáltások a kormánypártok soraiban:* A mentelmi elé! – **Ortutay Gyula miniszter:** Ez méltatlan a parlamenthez!) Javaslom, hogy az országgyűlés a képviselő urat ezért a kijelentéséért a mentelmi bizottság elé utasítsa. (*Élénk helyeslés és taps a kormánypártokon.*) Méltóztatnak javaslatomat elfogadni? (*Igen!*) A Ház az elnök javaslatát elfogadja. (**Marosán György** [d]: Drozdy babérjaira pályázik? Megkaphatja! Meg is kapja! – **Kováts László** [dn]: Már előre tudja? – **Ortutay Gyula miniszter:** Majd megtanulja ő, hogy kell a parlamentben beszélni!)

Slachta Margit (nt): Az idő rövidegére való tekintettel felszólalásom nagy részén (*részét átugrom*) átmegyek, és akkor térek rá vissza, ha marad idő (*időm*). Most egy körülményre kívánom a t. kormány figyelmét ráirányítani. A törvény tárgyalását megelőző sajtókampány hangja, az utóbb bekövetkezett események, a sürgősség kimondása és az összes körülmények nagy vihart vertek fel. (*Közbeszólások a dolgozók pártján:* Hol? Hol? – *Felkiáltások a parasztpárton:* Pócspertriben! – **Kiss Ferenc** [fd]: A kultuszminisztériumban! – *Egy hang a dolgozók pártjából:* A levelek, amelyeket irkált a képviselőknek!) Éppen ez az, hogy hol. Ezt akarom a t. kormány figyelmébe ajánlani (**Csillik József** [d]: Vagyis kevesli még?) – a külföldi sajtóban. (*Nagy zaj.* – *Egy hang a dolgozók pártján:* „Amerika

⁴⁰⁹ Utalás Shakespeare: *Hamlet* c. tragédiájának női főszereplőjének adott tanácsra. (3. felvonás, 1. szín)

hangjá”-ban⁴¹⁰! – **Horváth Zoltán**: Francónak⁴¹¹ nem tetszik! – *Egy hang a parasztpárttól*: Minket csak a nép érdekel, és nem a külföldi sajtó!) A vallásos *(összejöveletek)* tömegösszejöveletek korlátozása (**Marosán György** [d]: „Amerika hangjá”-nak sztárja! – *Élénk derűtség a dolgozók pártján.*) vagy betiltása *(majd betiltása)* folytán a külföldi sajtóban és rádióban (**Marosán György** [d] *a szónok felé*: Itt a sztár!) olyan feltevések vannak, hogy itt nincs szabadság, nincs demokrácia, terror uralkodik. (**Mónus Illésné** [d]: Ahol nincs szabadság, így nem beszélhetett volna! – *Nagy zaj a dolgozók pártja oldalán.* – *Egy hang ugyanott*: Maga küldte az utasítást neki!)

A közönség körében is fantasztikus feltevések keringenek, *(Állandó nagy zaj.* – *Az elnök csenget.*) amelyek óhatatlanul ki fognak kerülni külföldre. Ilyen hírek például, hogy a kormány készenléte helyezte a 35 000 főnyi rendőrséget, (**Marosán György** [d]: Valakinek csak kell közlekedést irányítani, nem?) a katonaságot, hogy vidéken egy századdal kordont vontak egy fiúintézet körül, onnan 26 fiút elvittek, elpáholták és úgy engedték vissza stb. *(Egy hang a dolgozók pártja oldaláról*: Ezt mind maga találta ki, s azért mondja el, hogy megírassák! – **Kossa István** [d]: A parlamentet használja fel arra, hogy ezeket a rémhíreket terjeszthesse. – *Az elnök csenget.* – **Kossa István** [d]: Az ujjából szopta ki! Miért túri az elnök, hogy ilyeneket mondjanak itt a parlamentben? – *Állandó nagy zaj.* – **Kossa István** [d]: Kitől hallotta mindezeket? Leplezze le magát! Csak beszéljen!) *(Ebből következik, hogy a külföld abban a hiszemben van, hogy Magyarországon vallásüldözés van és nincs demokrácia.)* Én, mint magyar állampolgár, nagyon sajnálom (**Marosán György** [d]: Maga még magyar állampolgár?!) a rémhíreknek ezt az özönét, mert ez a kormány erkölcsi tőkéjén nagy rést vág.

A magam részéről ezzel kapcsolatban szeretnék egy indítványt, egy határozati javaslatot benyújtani, *(Halljuk! Halljuk! a dolgozók pártján.)* amelynek elfogadása esetén a kormány *(magától teljesen elhárítja)* teljesen elhárítja magától ezeket a feltevéseket; *(Gúnyos derűtség és mozgás a kormánypártokon.)* ez fontos, mert szüksége van az országnak arra, hogy az egész külföld úgy tekintsen ránk, mint a békeszerződés megtartóira. (**Horváth Zoltán** [d]: Elég volt ebből! Ez mégis túrhetetlen, amiket beszél! – *Nagy zaj a kormánypártokon.*) Hiszen a békeszerződés második cikkelyének második fejezete a vallásszabadságot biztosítja, és a demokrácia biztosítását is köteleességünké teszi.

Amennyiben tehát a kormány tisztázni kívánja ezeket a feltevéseket, *(Egy hang a dolgozók pártjáról*: Kivel szemben tisztázza?) felkérem a kormányt egy lépésre. Ezt magam is megtenném a saját magunk reputációja érdekében.

⁴¹⁰ Az Amerika Hangja 1942-ben alapított rádióadó, amely az Egyesült Államok Tájékoztatási Hivatalának külső rádióállomásaként számos nyelven sugározta az USA álláspontját. Magyar nyelvű adása 1942. augusztusban indult el.

⁴¹¹ Lásd Franco, Francisco.

(Közbeszólás a dolgozók pártjáról: Ne rontsa a reputációt!) azonban a közjog erre nem ad módot, és azt nem akarom megsérteni. (Ha tehát a kormány tisztázni kívánja ezeket a feltevéseket, akkor mielőtt a törvényjavaslat törvénné válnék. illetve mielőtt megszavaznók, utasítsa a külügyminisztert, keresse meg az Egyesült Államok⁴¹² Szervezetét azért, küldjön ki ide egy delegációt., amely megállapítja, hogy megtartja-e Magyarország a békeszerződés rendelkezéseit?) (Farkas Mihály [d]: Van-e szabadság Magyarországon, vagy nincs? Erre válaszoljon! – Marosán György [d]: Erre válaszoljon! – Úgy van! Úgy van! a dolgozók pártján. – Óriási zaj a kormánypártokon. – Egy hang a dolgozók pártján: Közönséges hazaáruló! – Nagy zaj és hangos felkiáltások a néppárton: Ki mondta azt, hogy hazaáruló? Rendreutasítani! Mentelmi elé! – Az elnök csenget. – Szűnni nem akaró zaj. – Viharcsengő. Folytonos felkiáltások a néppárton: Mentelmi elé! – (A magam részéről nem kérem a képviselőnek a mentelmi bizottság elé való utasítását... mert azt gondolom, nem hallotta, elkerülte a figyelmét, amikor azt mondtam, hogy én a közjogra való tekintettel nem tehetem meg ezt az indítványt, és ezért indítványoztam, hogy a külügyminiszter úr keresse meg (egy hang a parasztpárton: Marshallt! Nagy zaj.) az UNO-t és kérje ennek a delegációnak kiküldését – tessék megérteni – a kormány érdeke... (Nagy zaj.)

Indítványozom, kérje meg e kormány a békeszerződés értelmében a nagyhatalmakat, vagyis Oroszországot, Angliát és Amerikát... amelyek aláírták a békeszerződést, és amelyeknek akkreditált képviselői vannak itt Budapesten (Horváth Zoltán: Ez szabályos denunciació! Hitványság!), hogy vizsgálják meg... azoknak a vádaknak valódiságát. (Nagy zaj, viharcsengő.) Kossa István [d]: Pócza, maga fogja be a száját, mert odamegyek, és én fogom be! – Zaj. – Kossa István [d]: Ki merik nyitni a szájukat? – Felkiáltások a néppárton: Mentelmi elé! – Kossa István [d]: Majd mentelmizünk benneteket mindjárt! – Nagy zaj a kormánypártokon. – Orbán László [d]: Maga összetéveszt bennünket a Filippi-szigetekkel! – Viharcsengő.)

Itt van ez a sok tiltakozás, ez a 2500 levél, (Egy hang a dolgozók pártján: Amit maga csinált! Hamisítás!) amelyet 2500 nagy szervezet képviselői küldtek be. (Marosán György [d]: Ez a szégyen! Így beszélni szégyen!) Ezek nem valódiak? (Folytonos zaj. – Az elnök csenget. – Marosán György [d]: Szégyen, hogy itt ül! Elég volt! „Amerika hangja” a magyar parlamentben! Most már tudjuk, honnan jönnek a gyalázások! – Kossa István [d]: A parlament szégyene, hogy itt ül!) Ezek a levelek valódiak, ezek (egy pár millió) néhány millió embert képviselnek. Közérdek, hogy megkapja a kormány a teljes elégtételt ezekért a hamis híresztelésekért.

⁴¹² Helyesen: Egyesült Nemzetek

Én tehát ennek értelmében egy határozati javaslatot terjesztek az országgyűlés elé, de minden eshetőségre, ha netán határozati javaslatom – bár a kormány érdekében teszem – nem találna elfogadásra... (**Marosán György** [d]: Biztos, hogy nem fogadjuk el! – *Derűtség a kormánypártokon.* – *Egy hang a néppárton:* Jellemző! Azt sem tudja, mi van benne! – **Marosán György** [d]: Már eleve tudjuk, hogy mi van benne! – *Folytonos zaj.* – **Marosán György** [d]: Odaadták neki a határozati javaslatot, hogy olvassa fel! Szégyellje magát! Nem ő készítette! Megbízóí nevében beszél itt! – *Szűnni nem, akaró zaj.* – *Közbeszólás a dolgozók pártjáról:* Nem a magyar nép nevében! Szégyellje magát! – **Marosán György** [d]: Egyszer botot a magyarnak, másszor pedig nem akar rendes iskolát adni neki! – *Egy hang a dolgozók pártján:* Idegen ellenőrzést akar! – **Marosán György** [d]: Ilyen múlttal ideáll még beszélni! Magát azért küldték előre, mert a többi szégyellte magát, vagy fél! – *Állandó nagy zaj.*)

Elnök úr, védelmet kérek. Kérem jogaim védelmét. (*Élénk derűtség a kormánypártokon.* – *Halljuk! Halljuk! a néppárton.* – *Az elnök csenget.*) Ha más beszél, én meghallgatom. (*Állandó zaj.* – *Viharcsengő.*) Nekem jogom van ahhoz mint képviselőnek, hogy meghallgatásra találjak. (*Úgy van! Úgy van! a néppárton.* – *Egy hang a dolgozók pártjáról:* De nem soká. – **Marosán György** [d]: De a denuncióra nincs joga! Mondja meg, hogy elfogadja, vagy nem, de ne denunciólja ezt az országot! – *Folytonos nagy zaj.* – *Viharcsengő.*)

Amennyiben határozati javaslatom nem találna elfogadásra, arra az esetre, (*Folytonos zaj.* – **Marosán György** [d]: Odaadták neki, hogy olvassa fel! – **Kossa István** [d]: Pócza hallgasson! Majd megnézzük, mit csinált Kassán! – *Egy hang a dolgozók pártjáról Pócza Lajos felé:* Megvakarjuk magát is! – **Marosán György** [d]: Meg! Meg! Meg fogjuk nézni a kassai bűnöket! – **Pócza Lajos** [dn]: Megnézhetik! – **Révész Ferenc** [d]: Voltak itt nagyobb legények is, azok is azt mondták, hogy megnézhetjük! – **Marosán György** [d]: Akinek vaj van a fején, ne menjen a napra!) egy olyan kérdésnek adok hangot, amelyre a közjog lehetőséget ad, és amelynek szövege a következő. (... *Tisztelettel kérek meghallgatást a Nemzetek Szövetségétől, hiszen programjául az emberiség békéjének biztosítását tűzte ki és ennek érdekében emelem fel szavamat... A világbéke ingatag alapokon nyugszik és csak látszat. Az egyes országok határain belül az elnyomók és elnyomottak egyenlőtlen küzdelme felzaklatta az egyes országok lelkét. (zaj, elnök csenget, halljuk, halljuk!) – teljesen tisztában vagyok azzal, hogy egy kicsire csonkított országnak szerénytehetségű képviselőjétől nagyon merész vállalkozás az, amire magam elhatároztam... hogy nemzetem és minden jogfosztott nép és embertársak iránt érzett kötelességem... A Népszövetség szabályzatában volt egy paragrafus, amely szerint a nemzeti kisebbségek jogosítottak voltak arra, hogy sérelmeiket a Népszövetség elé vihessék. tekintve a Nemzetek Szövetségének célját és azt a szomorú tény, hogy csaknem az egész emberiség – nem Magyarországról beszélek – az egész emberiség... (Zaj)... megbillent és jogérzéke alácsúszott,*

*elengedhetetlenül is szükségesnek mutatkozik azt valamilyen formájában a Nemzetek Szövetségének alkotmányába beleépíteni. Bátor vagyok ennél többre gondolni... A Népszövetség ezen köteletségének... (Zaj.), hogy minden ország polgárai megkapják azt a szabadságot, hogy az Atlanti Chartában biztosított jogaik sérelmét a Nemzetek Szövetsége elé terjeszthessék. Amennyiben a Nemzetek Szövetsége nem látja kivihetőnek azt, hogy ezt a paragrafust alkotmányába becikkelyezze... annak bizonyára nem volna akadálya, hogy megbizsa a Hágai Békebíróságot... minden elnyomott népnek a hozzá felterjesztett sérelmét megfelelő szervei útján késedelem orvosolja... **Kossa István** [d]: Nem szégyenli ezt a szerepet? – Nagy zaj. – Halljuk! Halljuk! a néppárton.)*

Most pedig felolvasom a határozati javaslatot. (*Gúnyos felkiáltások: Halljuk! Halljuk! – Zaj. – Az elnök csenget.*)

Elnök: Képviselőtársam beszédideje lejárt.

Slachta Margit (nt): Szabad még a határozati javaslatot felolvasnom? (*Felkiáltások: Nem!*) Szakítsa meg az országgyűlés (az iskolák államosítására vonatkozó törvényjavaslat) a javaslat tárgyalását... (*A szónok szavai elvesznek a zajban. – Felkiáltások: Üljön le! Nem hosszabbítjuk meg! – Közbeszólások: Elég volt a gyalázkodásból! – Ismételt felkiáltások: Üljön le! – Nagy zaj. – Viharcsengő.*)

Elnök: Az országgyűlés többsége nem adta meg a hosszabbítást, kérem képviselőtársamat, méltóztassék leülni. (**Ligeti László** [d]: Elküldi postán! – Zaj. – *Az elnök csenget.* – **Marosán György** [d]: Tegye csak le! – Nagy zaj. – *Viharcsengő.* – **Slachta Margit** [nt] a Ház asztalához megy. – **Marosán György** [d]: Maga már nagyon jól tud levelezni, küldje el ezt is! – **Slachta Margit** [nt]: Leteszem a Ház asztalára! – **Marosán György** [d]: A botot is tegye melléje, amellyel meg akarja veretni a nemzetét meg akarta veretni a magyar népet! Szégyellje magát! – *Óriási zaj. – Viharcsengő.* – **Marosán György** [d]: De azok is szégyelljék magukat, akik magára bízták ezt a feladatot!)

Erdei Ferenc képviselő urat illeti a szó. (*Taps a kormánypártokon.* – **Slachta Margit** [nt]: Nem foszthatnak meg attól a jogtól... – **Orbán László** [d]: Majd a hágai nemzetközi bírósághoz elküldjük a határozati javaslatot! – *Derűtség.* – **Slachta Margit** [nt] tapsol: Úgy van! Éljen Orbán képviselő úr! – *Derűtség.* – Zaj. – *Az elnök csenget.*)

RÖVIDÍTÉSEK

- [dn] – Demokrata Néppárt
- [kg] – Független Kisgazdapárt
- [md] – Független Magyar Demokrata Párt
- [nt] – Keresztény Női Tábor
- [pp] – Nemzeti Parasztpárt
- [pk] – Pártonkívüli
- [d] – Magyar Dolgozók Pártja
- [f] – Magyar Függetlenségi Párt
- [r] – Magyar Radikális Párt
- [kp] – Magyar Kommunista Párt
- [msz] – Magyar Szabadság Párt
- [szd] – Szociáldemokrata Párt

ANNOTÁLT NÉVMUTATÓ

- Abay Nemes Oszkár** (1913–1959): ügyvéd. A Független Kisgazdapártból kilépve a Demokrata Néppárt jelöltjeként 1947-ben lett az országgyűlés tagja. Pártjából 1948 áprilisában kilépett, 1949 márciusában a Független Magyar Demokrata Párthoz csatlakozott. 1958-ben, mert sikerrel védett 1956-os forradalmárokat, ügyvédi hivatásától eltiltották. 407
- Aczél György** (1917–1991): kőműves, kommunista politikus. 1935-ben felvették a Kommunisták Magyarországi Pártjába. Országgyűlési képviselő (1947–1949, 1958–1990). A Kádár-korszak meghatározó kultúrpolitikus, a Magyar Szocialista Munkáspárt vezető testületeinek tagja (1956–1988), művelődésügyi miniszterhelyettes (1957–1967), a KB kulturális titkára (1967–1974, 1982–1985), a Minisztertanács elnökhelyettese (1974–1982). 371, 380, 381
- Acsay László** (1905–1992): mérnök közgazdász, állami tisztviselő. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, 1945 és 1947 között Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegye nemzetgyűlési képviselője, miniszteri tanácsos. 1947-ben elhagyta az országot, és New Yorkban telepedett le. 171, 172
- Albrecht főherceg, Habsburg-Lotharingiai** (1897–1955): tescheni herceg, tábornagy, hadsereg-főparancsnok. A Felsőház tagja (1927–1944), a magyar szélsőjobboldali körök egyik szervezője. 1945 után Argentínában telepedett le. 153
- Ambrózy Gyula** (1884–1954): jogász, 1921-től a Kormányzói Kabinetiroda tisztviselője, 1938-tól államtitkár, 1943-tól a Kabinetiroda főnöke. A kiugrási kísérlet kudarca után a mauthauseni koncentrációs táborba deportálták. 317
- Ambrózy-Migazzi Kristóf** (1714–1803): római katolikus főpap. 1756-tól 1785-ig váci püspök volt, majd 1761-ben bécsi érsek lett.
- Andaházy-Kasnya Béla** (1888–1981): festőművész, politikus, diplomata, 1920–1922-ben nemzetgyűlési, 1926–1939 között országgyűlési, 1945–1946-ban ismét nemzetgyűlési képviselő, először nemzeti földmunkáspárti, majd pártonkívüli, később egységes párti, 1931-től kisgazdapárti. 135
- Andersen, Hans Christian** (1805–1875): dán meseíró és költő. A biedermeier korban írt meséi világszerte ismertek lettek. 386
- Andrássy Dániel** (1893–1965): református középirtokos, állami tisztviselő, jogtudós, ügyvéd. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1945 és 1947 között Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye nemzetgyűlési képviselője, a FKgP szociálpolitikai osztályának vezetője. 1948–1958 között ügyvéd Budapesten. 147, 150, 152, 214, 217, 218, 267, 268, 288

- Andrássy Gyula, gróf** (1860–1929): legitimista politikus, miniszter, az MTA tagja, 1885-től képviselő, a Szabadelvű Párt tagja, 1906. ápr. 8-tól 1910. jan. 17-ig belügyminiszter, 1918. okt. 24-től okt. 30-ig az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó közös külügyminisztere, 1921. februártól a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának elnöke. Részt vett a második királypuccsban, Tatán elfogták és néhány hétig vizsgálati fogságban tartották. Kiszabadulása után a Friedrich-féle Keresztény Nemzeti Párthoz csatlakozott, legitimista oldalról támadta a Bethlen-kormány politikáját. 45, 88
- Antal István** (1896–1975): ügyvéd. Az Igazságügyi Minisztérium államtitkára (1935–1936), 1942-től tárca nélküli nemzetvédelmi propaganda miniszter, a Sztójay-kormányban az igazságügy-, illetve a vallás- és közoktatásügyi miniszter (1944. március–augusztus). 309
- Antal János** (1892–1967): római katolikus pap, szalézi szerzetes (1906-tól). A szalézi rend magyarországi tartományfőnöke (1933–1948). A holokauszt alatt Angelo Rotta nunciussal együtt mentette a zsidókat, ezért letartóztatták, csak a nuncius közbenjárására szabadult (1944). (Slachta Margit Antal József néven említi 1947. április 16-i beszédében!) 320
- Antall József** (1896–1974): jogász, politikus. A világháború alatt a Belügyminisztérium osztálytanácsosaként a menekült-ügy kormánybiztos. 1931-től a Független Kisgazdapárt tagja, 1945 májusától az Újjáépítési Minisztérium adminisztratív államtitkára, majd miniszter (1945–1946), az FKgP pártigazgatója. 1945 novemberétől 1953-ig nemzet- és országgyűlési képviselő. 358
- Apor Gábor, báró** (1889–1969): diplomata. 1939 januárja és 1944 márciusa között vatikáni követ. Magyarország német megszállásakor Rómában maradt, 1952 és 1958 között a Szuverén Máltai Lovagrend nagykancellárja. 266
- Apor Vilmos, báró** (1892–1945): római katolikus pap, győri püspök 1915-ben szentelték pappá, 1918-tól gyulai plébános. 1941-ben kinevezték győri püspöknek, a Szent Kereszt Egyesület elnöke lett. 1943-ban a Katolikus Szociális Népmozgalom védnöke. 1944-ben az üldözöttek védelmezője, vértanúhalála után 1997-ben boldoggá avatták. 309, 313, 315, 316
- Apponyi Albert, gróf** (1846–1933): politikus. 1905-től a Függetlenségi Párt egyik vezetője, 1906–1910 és 1917–1918 között vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1920-ban a magyar békedelegáció vezetője, 1925-től a Népszövetségben Magyarország képviselője. 86, 88, 141, 176–180, 186, 205, 248, 250, 252, 253, 266, 329, 357
- Apponyi Albertné** (Clotilde von Mensdorff-Pouilly hercegnő, 1867–1947): osztrák diplomata, feminista aktivista, 1897-től Apponyi Albert gróf, magyar politikus felesége, 1935 és 1937 között a Népszövetségben Magyarország képviselője. 199
- Apponyi György, gróf** (1898–1970): földbirtokos, politikus. 1931-től keresztény párti, 1935–1944-ig liberális párti országgyűlési képviselő, németellenes politikus. 1944-ben koncentrációs táborba deportálták, kiszabadítása után külföldön maradt. 317
- Arnóthy-Jungerth Mihály** (1883–1957): diplomata. 1933-tól 1944-ig magyar követ (Ankara, Moszkva, Szófia). 1944. április 6. és október 15. között a külügyminiszter állandó helyetteseként felhívta a Sztójay-kormány és Horthy Miklós kormányzó figyelmét a zsidóság deportálása által kiváltott nemzetközi felháborodásra és tiltakozásra. 306
- Augustus császár** (szül. Caius Octavius, Kr. e. 63–Kr. sz. 14): a Római Birodalom első császára (i. e. 27-től haláláig), a római történelem egyik legfontosabb alakja. 287

- B. (Bisztrai) Farkas Ferenc** (1903–1966): banktisztviselő, parasztpárti politikus. 1937-ben a Márciusi Front, 1939-ben a Nemzeti Parasztpárt egyik alapítója, majd gazdasági szakértője, 1938 és 1944 között a Szabad Szó szerkesztője és kiadója. 1945–1949 között nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1956. november 1-jén a Petőfi Párt főtítkára és államtitkárként Nagy Imre kormányának tagja lesz. 285
- Babody János** (1905–1957): szegényparaszti származású gazdálkodó. 1945-től a Független Kisgazdapárt országos intézőbizottságának tagja, Baranya–Tolna vármegye nemzetgyűlési képviselője. 1947-ben visszavonult a politikától. 1956 októberében részt vett a kisgazdapárt Baranya megyei szervezetének újjászervezésében. 1957 tavaszán őrizetbe vették, a kínzások következtében halt meg. 202
- Bakó Kálmán** (1900–1977): a Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadsereg katonája, majd később kubikos. Kisújszálláson részt vett a Magyarországi Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének, majd 1945-ben a Magyar Kommunista Párt helyi szervezetének létrehozásában. 1945-től nemzetgyűlési, 1947-től országgyűlési képviselő. 1956. november 4. után a helyi MSZMP egyik szervezője. 171
- Balanyi György** (1886–1963): történész, piarista szerzetes (1903), római katolikus pap (1910–). A Pázmány Péter Tudományegyetem magántanára. 1948 és 1950 között a piarista rend tartományfőnöke volt. 321
- Balluet d’Estournelles de Constant, Paul Henri, báró** (1852–1924): francia diplomata, politikus, a nemzetközi választottbírósi eljárás szószólója. 1909-ben Nobel-békedíjat kapott. 176
- Balogh István** (1894–1976): római katolikus pap. 1933–1946 között szeged-alsóközpointi plébános, 1938–1945 között a *Délmagyarország* című polgári liberális napilap társtulajdonosa, majd társszerkesztője. 1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, a miniszterelnökség politikai államtitkára és sajtóosztályának vezetője. 1945–1947 között a Független Kisgazdapárt tagjaként, 1947 februárjától főtítkáráként Csongrád és Csanád vármegye nemzetgyűlési képviselője. A Magyar Kommunista Párt támogatásával 1947. június 21-én megalapította az ellenzéki Független Magyar Demokrata Pártot. Közszereplése miatt 1948-ban a katolikus egyház felfüggesztette a Balogh páterként ismert politikus papi tevékenységét. 1949–1951 között az Elnöki Tanács tagja. Részt vett a papi békemozgalom elindításában. 255
- Barankovics István** (1906–1974): hírlapíró, lapszerkesztő. 1945-től 1949-ig a Demokrata Néppárt főtítkára, 1947 augusztusától 1949. februári emigrálásig országgyűlési képviselő. 139, 355, 363, 383, 391
- Bárdossy László** (1890–1946): diplomata, politikus. 1941. február 4-től Magyarország külügyminisztere. 1941. április 3-án, gróf Teleki Pál öngyilkosságát követően Horthy Miklós kormányzó miniszterelnökké nevezte ki, és a külügyminiszteri tárcát is megtartotta. A második világháború után felállított népbírószék halálra ítélte, 1946. január 10-én kivégezték. 187
- Barkóczy József** (1902–1961): gazdálkodó. 1947-ben a Demokrata Néppárt tagjaként lett országgyűlési képviselő. Pártjából 1948 júniusában kilépett, 3 hónapra kizárták a törvényhozás munkájából. 1952-ben börtönbüntetésre ítélték. 1956-ban a Tengődi Nemzeti Bizottság tagja, 1957-ben 13 hónapra internálták. 407, 408

- Bartos János** (1885–?): politikus, 1920–1922 között Keresztény Nemzeti Egyesülés pártjának képviselője, a kérvényi bizottság elnöke, a közgazdasági bizottság jegyzője, a közigazgatási közlekedési, mentelmi és vízügyi bizottság tagja. 68
- Baudrillart, Alfred** (1859–1942): francia katolikus pap. 1935-ben bíborossá szentelték. 1907-től haláláig az Institut Catholique de Paris rektora volt, történeti és filozófia műveket írt. 303
- Baumgarten Izidor** (1850–1914): kúriai tanácselnök, jogtudós. 1891-től 1896-ig törvényszéki bíró, majd két évig királyi ügyész. Neves büntetőjogász, 1898-tól az Igazságügyi Minisztérium osztálytanácsosaként intenzíven részt vett különböző törvények, különösen a büntető perrendtartás kidolgozásában. 273
- Baumgarten Nándor** (1873–1935): ügyvéd, kereskedelmi jogász, bíró, címzetes egyetemi tanár, jogtudós. 1901-ben a *Jogállam* című folyóirat alapítója és haláláig szerkesztője. Az 1900-as évek elején a Magyar Jogászegylet titkára, később alelnöke lett. Ő szervezte meg a Nemzetközi Jogi Társaság magyarországi csoportját.
- Bechtler Péter** (1891–1964): faszobrász. 1910-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1945 júniusától 1948 áprilisáig az SZDP nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselője. 1952-ben koholt vádak alapján nyolcévi börtönbüntetésre ítélték. 1955-ben szabadult. 1956-ban rehabilitálták. 356, 357
- Bedő Károly** (1896–1960): gazdálkodó. 1935-ben lett a Független Kisgazdapárt tagja. 1945 novemberében választották a nemzetgyűlésbe. Pártjából 1948 decemberében kizárták. 316
- Belső Gyula** (1918–1991): mezőgazdász. 1945-ben lett a Független Kisgazdapárt tagja, beválasztották a nemzetgyűlésbe. A baloldali pártok nyomására 1947 februárjában kizárták, ezután a Demokrata Néppárthoz csatlakozott és országgyűlési képviselőnek választották. 1949-ben emigrált. 295, 313
- Bencsik Gyula** (1898–1986): kisgazdapárti politikus. A második világháború alatt részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945–1947 között nemzetgyűlési, majd 1947–1949 között országgyűlési képviselő (Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei választókerület). 1945 augusztusa és 1948 áprilisa között a Független Kisgazdapárt alelnöke. 1946–1948 között az Újjáépítési Minisztérium államtitkára. 270
- Beniczky Ödön** (1878–1931): legítimista politikus, miniszter, 1906-tól néppárti képviselő. 1917-ben Bars, majd Esztergom vármegye főispánja, a Károlyi-kormány idején kormánybiztos is. 1919 elején lemondott, s a bécsi ellenforradalmi komité tagja lett. A Friedrich-kormányban belügyi államtitkár, majd 1919. szeptember 11-től belügyminiszter 1920. március 15-ig. 60
- Benkő Gábor** (1881–?): politikus, Friedrich vezetése alatt álló ellenzék programjával választották meg, később belépett a kisgazdapártba. 1920–1922 között a kivándorlási és naplóbíró bizottság tagja. 91
- Bereczky Albert** (1893–1966): református lelkész, majd püspök. Kiemelkedő szerepet játszott az üldözött zsidók mentésében, tiltakozott a deportálások ellen. 1945–1947 között a Független Kisgazdapárt nagy-budapesti nemzetgyűlési, majd 1948-ban országgyűlési képviselője, a párt felső vezetésének tagja. 1948 júliusától a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke. 1949–1958: a Református Egyház Országos Zsinatának és Egyetemes Konventjének lelkészi elnöke. 152

- Bethlen István, gróf** (1874–1946): jogász, nagybirtokos mezőgazdász, politikus. 1921 és 1931 között Magyarország miniszterelnöke volt, a Trianon utáni gazdasági konszolidáció az ő kormányzása alatt valósult meg. 21, 24, 86, 271, 375
- Bettauer, Hugo** (1872–1925): osztrák író és újságíró. Szembeszegült az antiszemitizmussal, ezért a nemzetiszocialista párt utasítására meggyilkolták. Több művét megfilmesítették (*Die freudlose Gasse* [Az örömtelen utca], 1925; *Die Stadt ohne Juden* [Nagyváros zsidók nélkül], 1924). 219
- Bidault, Georges** (1899–1983): francia politikus. A II. világháború idején tevékenyen részt vett a franciaországi ellenállásban, majd több ízben volt külügyminiszter és miniszterelnök. 185
- Birkás Imre** (1908–1964): kőműves. A Magyar Kommunista Párt tagjaként 1944 decemberétől 1953 májusáig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. Később megyei párttitkár, minisztériumi főosztályvezető, 1956. szeptember–októberben begyűjtési miniszterhelyettes. 380, 399
- Bodor György** (1885–?): politikus, 1920–1922 között a közgazdasági és népbíráló bizottság tagja, keresztény kisgazda- és földműves párti képviselő. 89
- Bognár József** (1917–1996): közgazdász, középiskolai tanár. 1945-től 1948-ig a Független Kisgazdapárt tagja. 1945 júniusától 1990-ig országgyűlési képviselő. Több kormányban miniszter, illetve 1956 októberében a minisztertanács elnökhelyettese (1946–1947, 1949–1956), kutatóintézeti igazgató, akadémikus. 267, 405
- Bohár Károly** (1907–1989): kőműves. 1945-ben belépett a Nemzeti Parasztpártba. A NPP megyei titkáráként 1947 és 1953 között országgyűlési képviselő. Később állami gazdaságok igazgatója volt. 398
- Bóka László** (1910–1964): irodalomtörténész, egyetemi tanár. 1945-ben a Szociáldemokrata Párt tagja, 1947 áprilisától 1950 augusztusáig a Vallás-és Közoktatásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára. 1948 áprilisától 1953 áprilisáig országgyűlési képviselő (SZDP, MDP). 405
- Bonczos Miklós** (1897–1971): katonatiszt, ügyvéd. 1937-ben főispán, 1938–1942 között belügyi, majd 1942–1944-ben igazságügyi minisztériumi államtitkár. A Lakatos-kormány belügyminisztere volt, 1944 végén emigrált. 30
- Bottlik József** (1873–1933): politikus, 1920–1922 között a nemzetgyűlés alelnöke, pénzügyi és közigazgatási bizottság tagja, kisgazdapárti képviselő. 30, 107, 109, 110, 116, 118, 128, 135, 136
- Botyánszky Pálné** (1890–1956): szövmű, 1921-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1945-től központi vezetőségi tag. 1945–1953 között nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. A két munkáspárt egyesítése után, 1948 júniusától 1954 júniusáig az MDP KV tagja is volt. 395
- Bourgeois, Léon** (1851–1925): francia államférfi. A progresszív adózás, a gazdasági egyenlőség, a közoktatáshoz való jog kiterjesztése és a korporatizmus előmozdítója volt, eszméi jelentősen hatottak a francia Radikális Párt programjára. 176
- Bródy Ernő** (1875–1961): ügyvéd, újságíró, politikus, 1920–1922 között képviselő, a nemzetgyűlés igazságügyi bizottsági, fővárosi bizottsági tag. 1945 februárjától részt vett a Polgári Demokrata Párt szervezésében, majd áprilistól tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. A PDP elnökének választották és 1949. márciusban néhány hónapig tagja volt az Országgyűlésnek is. 93, 131

- Bródy Margit** (Szerémy Bródy Margit, 1914–2002): neves szemész szakorvos, az orvostudományos doktora, egyetemi oktató, orvosi szakíró. 188
- Bryan, William Jennings** (1860–1925): amerikai politikus. Woodrow Wilson elnök kormányában külügyminiszter (1913–1915), 1896-tól többször is elnökjelölt. Beszédeiben kiállt a munkások jogaiért. 176
- Bryce, James, lord** (1838–1922): angol politikus, jogász, történész. 1870 és 1893 között Oxfordban tanított jogászprofesszorként. A Liberális Párt tagjaként 1880-tól 1907-ig a brit alsóház képviselője volt, később kereskedelmi miniszterként is működött. 1894-ben az ő kezdeményezésére szervezték meg a brit oktatásügyi minisztériumot. 176
- Buchinger Manó** (1875–1953): könyvkötő. 1894-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1931–1939 között országgyűlési képviselő, 1935-től a *Szocializmus* című társadalomtudományi folyóirat főmunkatársa. 1945 júniusától haláláig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő volt. 385
- Budaváry László** (1889–1962): pedagógus, politikus, 1920–1922 között Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának képviselője, a közoktatásügyi, könyvtári és számvizsgáló bizottság tagja. 33, 39
- Caligula császár** (Caius Iulius Caesar, Kr. sz. 12–41): tébolyáról és kegyetlenségéről ismert római császár. 41. január 24-én összeesküvők meggyilkolták. 287
- Cecil, William, lord**, (1520–1598): angol politikus és államférfi I. (Tudor) Erzsébet királynő (1533–1603) uralkodása idején. Feddhetetlenségével és hűségével elnyerte a királynő dicséretét. 248
- Clémenceau, Georges Benjamin** (1841–1929): francia politikus, a Harmadik Köztársaság 40. és 53. miniszterelnöke. Az első világháború befejezése idején, a versailles-i, ill. a Magyarországot feldaraboló trianoni békeszerződés egyik előmozdítója. 177
- Czapik Gyula** (1887–1956): római katolikus pap (1910–), 1939-től veszpremi megyéspüspök, 1943-tól egri érsek volt. Lépéseket tett az állam és egyház viszonyának rendezéséért (1950). 313
- Czéh József** (1910–1977): földműves. 1945 elejétől a Nemzeti Parasztpárt Tolna vármegyei szervezetének elnöke, majd a pártközpont alkalmazottja. 1945-től pártvezetőségi tag. 1945 júniusától 1967-ig nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő volt. 365, 380
- Csala István** (1899–1987): földműves, dolgozó kisparszt. 1931-től a Független Kisgazdapárt tagja. 1944 decemberétől 1953-ig parlamenti képviselő. A Magyar Országos Szövetkezeti Központ elnöke, majd földművelésügyi miniszter (1948. december–1949. június).
- Csernus Mihály** (1888–1973): római katolikus pap, politikus, 1920–1922 között a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának képviselője. 66, 67
- Cserti József** (1887–1952): tanító, politikus, 1920–1922 között kisgazdapárt képviselője, a kivándorlási és könyvtári bizottság tagja. 112, 114, 115
- Csikos Sándor** (1906–1959): gazdálkodó, politikus. 1945–1947 között a Független Kisgazdapárt nemzetgyűlési képviselője (Jász-Nagykun-Szolnok vm. választókerület). 1947 tavaszától a Magyar Parasztszövetség Elnöki Tanácsának tagja. 1950-től, miután kulákklistára került, haláláig fuvarosként és szállítómunkásként dolgozik. 204, 259–261
- Csillik József** (1906–1989): földműves. 1944 novemberében lett tagja a Magyar Kommunista Pártnak. 1947 és 1953 között országgyűlési képviselő volt. Később termelőszövetkezeti elnök, termelőszövetkezeti párttitkár, majd raktáros. 408

- Csorba János** (1897–1986): ügyvéd, kisgazdapárti politikus. 1945–1946-ban a felszabadult Budapest első polgármestere, majd 1948-ig a Közigazgatási Bíróság elnöke. 1956. október 30. és november 4. között az újjászervezett Független Kisgazdapárt intézőbizottságának tagja. 272
- Csornoky Viktor** (sz. Bun Győző, 1919–1948): ügyvéd, diplomata, kisgazdapárti politikus. 1945-ben nemzetgyűlési képviselővé választották, 1947-ben egyiptomi követévé nevezték ki. Tildy Zoltán veje. Kémkedés koholt vádjával kötél általi halálra ítélték és kivégezték. 1992-ben ítéletét semmisnek nyilvánították. 181
- Csukás Endre** (1873–?): lelkész, politikus, az egységes kormányzópárt létrehozásán tevékenykedett, majd annak felbomlása után a kisgazdapártból kivált s a disszidensekhez csatlakozott. 1920–1922 között tagja a kivándorlási, közoktatási és mentelmi bizottságnak. 39
- Darwin, Charles Robert** (1809–1882): angol természettudós, az evolúcióelmélet egyik kidolgozója és névadója. 369, 370, 377–379
- Dávid János** (1889–1958): cipészmeister, politikus. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt kispesti szervezetében töltött be tisztségeket, 1945–1948 között a párt nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselője, a Kisiparosok Országos Szövetségének elnöke, a *Kisiparos* című újság főszerkesztője, a Wekerle Állami Munkástelep Gondnoka, 1956 novemberétől haláláig a Hazafias Népfront XIX. kerületi bizottságának elnöke. 260
- De la Salle Szt. János** (1651–1719): francia pap, a szegény néprétegek gyermekeinek oktatására létrejött Keresztény Iskolatestvérek rendjének alapítója. 199
- De Vries, Hugo Marie** (1848–1935): holland botanikus és genetikus. A szerves evolúció gondolatával foglalkozott, megfogalmazta az öröklődési törvényeket. 377, 378
- Deák Ferenc** (1803–1876): politikus, jogász, országgyűlési képviselő, a Batthyány-kormány igazságügy-minisztere. A reformkorban és a dualizmusban egyaránt meghatározó államférfi. Ismert titulusai: „a haza bölcse”, „a nemzet prókátora”. 275
- Dékány András** (1895–1980): földműves. 1944. októbertől a Magyar Kommunista Párt tagja. 1947 augusztusától országgyűlési képviselő volt. Később termelőszövetkezeti elnök, majd egy állami gazdaság személyzeti vezetője volt. 371, 372
- Dénes István** (1889–1963): ügyvéd. 1922–1926-ban a parlament tagja. 1945 júniusában csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, nemzetgyűlési képviselő lett. 1946 márciusában kizárták a kisgazdapártból. 1947 és 1952 között országgyűlési képviselő a Független Magyar Demokrata Párt tagjaként. 1953-ban koholt vádak alapján kilenc évre ítélték. 1956 tavaszán szabadult. 209, 238, 251, 371, 375, 375, 377
- Deschanel, Paul** (1855–1922): francia író, a Francia Akadémia tagja, politikus. Az első világháborút követően a Harmadik Francia Köztársaság tizedik elnöke volt. Elnöksége alatt írta alá a magyar fél a trianoni békeszerződést a versailles-i Nagy Trianonkastélyban. 176
- Dinnyés Lajos** (1901–1961): földbirtokos, politikus. 1931-től a Független Kisgazdapárt tagja, 1939-ig nemzetgyűlési képviselő. Az FKgP tagjaként 1945-től élete végéig nemzetgyűlési és országgyűlési képviselő volt, pártja Politikai Bizottságának tagja (1946–1947). 1947-ben néhány hónapig honvédelmi miniszter, Nagy Ferenc lemondása után 1947 májusától 1948 végéig miniszterelnök. 326, 356, 360

- Dollfuß, Engelbert (1892–1934):** osztrák politikus, 1932–1934-ben kancellár. Mint az ausztrófasiszmus rendszerét megvalósító miniszterelnököt az osztrák náci sikertelen puccskísérlete során lelőtték. 338
- Domonkos János (1898–1970):** gazdálkodó. A Független Kisgazdapártból 1947-ben a Demokrata Néppárthoz csatlakozott, az augusztusi 31-i országgyűlési választásokon képviselői mandátumot szerzett; 1949 februárjától független képviselő volt. 406
- Doré, Gustave (1832–1883):** francia festő, könyvillusztrátor, szobrász. 1864–1866-ban készített képeivel jelent meg az ún. Doré-biblia. 336
- Döbrentei Károlyné Némety Aranka (1913–1987):** betanított munkás, politikus. 1937-ben az illegális kommunista párt utasítására belépett a szociáldemokrata pártba, 1944-ben az újpesti partizáncsoportban harcolt. 1945–1948: a Magyar Kommunista Párt nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselője, szervezi a Magyar Nők Demokratikus Szövetségét, 1946 és 1954 között a MKP és a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének póttagja, 1948 és 1950 között Újpest polgármestere. 1950-től a Fővárosi Tanácsnál tölt be tisztségeket, közben levelező úton jogi diplomát szerez. 1961-től 1970-es nyugdíjazásáig a Legfelsőbb Bíróság büntetőbírája. 166, 173, 223, 224, 290–292, 389
- Dögei Imre (1912–1964):** földműves, gyári munkás. 1944-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba, 1946 októberétől tíz évig az MKP (MDP) Központi Vezetőség tagja lett. 1947 és 1962 között országgyűlési képviselő; 1951 májusától 1952 augusztusáig az Országgyűlés elnöke volt. 1956 novemberétől a földművelési ügyek irányítója; 1957 és 1960 között földművelésügyi miniszter. Leváltása után minden állami tisztségéről le kellett mondania. 375, 378
- Drahos János (1884–1950):** római katolikus lelkész, választott püspök. 1909-ben pappá szentelték. 1937–1950 között esztergomi általános érsekhelynök; 1945-ben káptalani helynök is. 1948–1950 között helyökként a főegyházmegye kormányzója. 313
- Drozdy Győző (1885–1970):** politikus, az Országos 48-as Párt titkára (1917), majd a Függetlenségi és 48-as Párt titkára (1918), 1919-től Kisgazdapárt főtitkára, 1920–1922 között nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban kivándorolt az USA-ba, Chicagóban megszervezte az Amerikai Magyar Revíziós Ligát. 1932-ben tért haza, 1935–1939 között a Nemzeti Egység Pártja programjával a országgyűlési képviselő. 1945 után újra bekapcsolódott a politikai életbe. 1945 tavaszán – rövid ideig – a Bp. I. ker. Nemzeti Bizottság elnöke. 1945. nov. 4-én az FKgP listáján mandátumot szerzett. 1946. márc. 12-én a munkáspártok nyomására kizárták az FKgP-ból, de mandátumát 1947 nyaráig megtartotta. Egyik alapítója a Sulyok Dezső vezette Szabadság Pártnak. 1947 nyarán visszavonult a politikától. 39, 210, 408
- Dubay István (1885–1964):** ügyvéd, 1930-ban a Független Kisgazdapárt alapító tagja, 1945-ben rövid ideig Sátoraljaújhely polgármestere. 1945 és 1947 között nemzetgyűlési képviselő (Borsod-Gömör, Zemplén és Abaúj vármegyei választókerület), 1947-től pótképviselő. 1945 áprilisában kizárják a kisgazdapártból. 1956 októberében tagja a sátoraljaújhelyi nemzeti tanácsnak, ezért az 1956-os forradalom leverése után eltávolítják az ügyvédi kamarából. 213, 299
- Éber Antal (1872–1950):** közgazdasági író, politikus. 1906-tól függetlenségi programmal országgyűlési képviselő. 1930-ban a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnökévé választották, 1926-tól 1948-ig a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke. A *Magyar Közgazdaság* című folyóirat szerkesztője, 1930-tól 1939-ig független országgyűlési képviselő. 175

- Ehrlich, Paul** (1854–1915): zsidó származású német orvos, mikrobiológus, a kemoterápia úttörője. Az általa kidolgozott sejtfestési eljárásokkal sikerült kategorizálni a fehérvérsejteket. Laboratóriumában dolgozták ki a szifilisz első hatásos gyógyszerét. Az immunológia terén elért eredményeiért. 1908-ban Ilja Iljics Mecsnyikovval közösen Nobel-díjat kapott. 263
- Éliás József** (1914–1995) református lelkész. A Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje Jó Pásztor Missziói Albizottsága 1942 nyarán az ő vezetésével alakult meg a protestáns hitre áttért zsidók gyámolítására. 310
- Endre László** (1895–1946): szolgabíró, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja. 1944 áprilisától a belügyminisztérium közigazgatási államtitkára; jelentős szerepet játszott a magyarországi zsidóság deportálásában. A népbíróság halálra ítélte, kivégezték. 315, 321
- Erdei Ferenc** (1910–1971): jogász, író. 1937-ben szülővárosában, Makón a Függetlenségi és 48-as Kossuth Párt titkára, a Márciusi Front egyik kezdeményezője és vezetője. Ugyanebben az évben jelenik meg *Futóhomok* című szociografikus műve. 1939-ben a Márciusi Front vezetőivel megalapítja a Nemzeti Parasztpártot. 1945-ben az Ideiglenes Nemzeti Kormány belügyminisztere, 1945-től nemzetgyűlési, 1947-től országgyűlési képviselő (Somogy, majd Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye, ill. Bács-Kiskun megye), a törvényhozásnak haláláig tagja. 1949–1953: a Dobi- és a Rákosi kormányokban államminiszter, majd földművelésügyi miniszter, Nagy Imre kormányában (1953–1954) igazságügy-miniszter, ezután ismét földművelésügyi miniszter. 1956 októberének és novemberének fordulóján Nagy Imre közeli munkatársa. Az MTA rendes tagja. 238, 257, 412
- Erdei István** (1904–1987): géplakatos, politikus. 1944-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt központi titkárságának munkatársa, 1945 és 1947 között a párt nemzetgyűlési képviselője. 1957 és 1962 között az 1956-os forradalomban vállalt szerepe miatt börtönben ült. 153, 158
- Ereký Károly** (1878–1952): politikus, miniszter, gépészmérnök, közgazdasági szakember. A Friedrich-kormányban 1919. augusztus 27-től 1919. november 24-ig közlelemezési miniszter. 1920–1922 között a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának képviselője, az 1922-i választásokon megbukott és visszavonult a politikai élettől. Elnöke volt a Magyar Gyorsírók és Gyorsírás Barátai Budai Egyesületének. 31, 52
- Eródi-Harrach Béla** (1882–1956): közgazdász, szociálpolitikus, egyetemi tanár. 1920-tól kisgazdapárti, 1922-től 1931-ig egységes párti nemzetgyűlési, országgyűlési képviselő. Alapítója és szerkesztője volt a Szociálpolitikai Évkönyvnek. 1944. nov. 12-én a nyilasok letartóztatták és a sopronkőhidai fegyházba szállították, végül Bajorországba deportálták, ahonét 1945 augusztusában tért vissza. 1949-ben nyugalomba vonult. 45, 48, 49
- Faragó György** (1902–1985): ügyvéd. 1939-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba. 1947. júniustól 1948. júliusig a Dinnyés-kormány belügyi politikai államtitkára. 1947 augusztusától egy évig országgyűlési képviselő. Átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 383, 384, 389, 391, 393
- Farkas Imre** (1893–1955): cipész kisiparos, szociális titkár. A Magyar Kommunista Párt listájáról került be 1946 májusában a nemzetgyűlésbe megválasztott pótképviselőként. 285, 323
- Farkas Mihály** (1904–1965): nyomdász, kommunista politikus. 1941-ben Moszkvában Rákosi Mátyás közvetlen munkatársa lesz, 1944-től a Magyar Kommunista Párt

Központi Vezetőségének alapító tagja. 1944-től Orosháza képviselőjében az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, 1945-től 1947-ig nemzetgyűlési, majd 1947-től 1956-ig országgyűlési képviselő, 1948. szeptember 9-étől honvédelmi miniszter. 1953-ban eltávolítják párttisztviseléséből és tárcája éléről, majd Molotov utasítására visszaveszik a Magyar Dolgozók Pártja vezetésébe. 1956 tavaszán kizárják a pártból és honvéddé fokozzák le. 1957-ben tizenegy év börtönrre ítélik, 1960 áprilisában egyéni kegyelemmel szabadul, haláláig a Gondolat Kiadó lektora. 156, 410

Fehér Ferenc (1911–1988): kőműves segéd. A Szociáldemokrata Pártból 1947 júliusában csatlakozott a Demokrata Néppárthoz, augusztus 31-én országgyűlési képviselő lett. 1948. áprilisban pártjából kilépve pártönkívüli lett. 1955-ben koholt vádak alapján 6 év börtönrre és teljes vagyonelkobzásra ítélték, 1960-ban szabadult. 407

Felvinczi László (1899–1982): gépészmérnök, kisiparos. 1945-ben csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz, amelynek nemzetgyűlési képviselője lett. Pártjából 1947 februárjában kilépett, néhány hónapig a Magyar Szabadság Pártban tevékenykedett. 334

Ferdinandy Gyula (1873–1960): konzervatív politikus, miniszter, 1920. március 14-től 1920. július 19-ig igazságügy-miniszter, 1920. július 19-től 1921. február 19-ig belügyminiszter. Tagja volt az első nemzetgyűlésnek. 40, 41

Ferenc József, I. (1830–1916): osztrák császár, magyar és cseh király, az Osztrák–Magyar Monarchia uralkodója. 150, 152

Festetich (Festetics) Pál, gróf (1841–1924): belső titkos tanácsos, császári és királyi kamarás. 1882-től, apja halálától ő igazgatja a Festetics birtokokat. Ettől kezdve többnyire gazdaságával foglalkozik. Származásánál fogva tagja a magyar törvényhozás felsőházának. 146

Fischer József (1901–1995): tervező építész. 1932-ben került kapcsolatba a Magyarországi Szociáldemokrata Párttal. 1945 után a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnöke. Az SZDP képviselőjében 1946 júliusa és 1949 májusa között nemzet- illetve országgyűlési képviselő. Az 1956. november 2-án szociáldemokrata államminiszter lett a harmadik Nagy Imre-kormányban. 234, 287, 293, 294, 296–298

Földes Mihály (1905–1984): újságíró. 1945-ben a Magyar Kommunista Párt tagjaként több lapnál munkatárs, szerkesztője. 1947. augusztus és 1953. március között országgyűlési képviselő. Később a Népszava munkatársa, a Magyar Írók Szövetsége párt-szervezetének agitációs és propagandatitkára, 1953–1955-ben vidéki titkára. 374, 376, 378, 380, 385, 394, 396, 406

Förster Aurél (1876–1962): klasszika-filológus. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen a klasszika-filológia tanára és a Klasszika-filológiai és Ókori Történeti Intézet igazgatója (1940–1942), a bp.-i Pázmány Péter Tudományegyetemen az ókori egyetemes történelem tanára (1942–1947). Az *Egyetemes Philológiai Közöny* társszerkesztője (1923–1925), a szegedi *Acta Philologica* szerkesztője (1935–1940). 230, 271, 293

Franco, Francisco (1892–1975): spanyol katonatiszt, a spanyol polgárháborúban a nacionalista erők egyik vezetője, 1939–1975 között Spanyolország vezetője (*Caudillo*). 409

Friedrich István (1883–1958): politikus, miniszterelnök, gépgyáros, 1918-ban a Károlyi-kormányban hadügyi államtitkár. A Tanácsköztársaság idején mint az egyik ellenforradalmi csoport vezetőjét letartóztatták, de megszökött. A Fehér Ház nevű ellenforradalmi szervezet tagjaként 1919. augusztus 6-án részt vett a Peidl-kormányt eltávolító

puccsban. József főherceg megbízása alapján 1919. augusztus 7-től november 25-ig miniszterelnök, majd 1920. március 15-ig hadügyminiszter. 1920. áprilisában kilépett a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjából és külön pártot alapított, amely 1922-ben egyesült Andrassy csoportjával és felvette a Szövetkezett Keresztény Ellenzék nevet. Az 1920-as évek elején megalapította a „szittyák tábora” elnevezésű szélsőjobboldali szervezetet. A Tisza-bűnperben vád alá helyezték, de a bíróság felmentette. Részt vett az 1921. évi őszi, nyugat-magyarországi bandaharcokban. A második királypuccs idején rövid időre őrizetbe vették. 1920-tól 1939-ig a képviselő-választásokon Budapesten szerzett mandátumot. 128, 129, 132, 135

Futó Dezső (1916–1994): kereskedősegéd, újságíró. 1932-től a Független Kisgazdapárt tagja, 1944. decemberétől 1947. márciusáig az FKGP nemzetgyűlési képviselője volt. A Magyar Függetlenségi Párt képviselője 1947. augusztusától októberéig. 1952-ben koholt vádak alapján tíz évre elítélték, 1956. júliusában szabadult. Később segédmunkás, csomagoló, üzemi lap szerkesztője. Szerepet vállalt a Független Kisgazdapárt 1988. novemberi újjáalakításában. 254, 334, 376

Fülöp József (1891–1949): szociáldemokrata, 1944-től kommunista politikus. 1945. decemberétől az MKP Borsod-Abaúj vármegyei pártbizottságának tagja. Az 1945-től az MKP Borsod-Gömör-Zemplén-Abaúj vármegyei listájáról nemzetgyűlési mandátumhoz jutott. 148, 149, 153, 156

Gaál Endre (1878–1943): gyógyszerész, politikus, 1920. október 5-től a Bethlen kormány megalakulásáig népjóléti és munkaügyi minisztériumi államtitkára, 1920–1922 között a közlekedési, munkásügyi, vízügyi, naplóbíró és kérvényi bizottság tagja. 67, 86–90

Gallai Lajos (1911–1983): betűszedő. 1930-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1945. júniusától 1953. májusáig az SZDP, majd MDP nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselője. 1951. februárjától pénzügyi vonalon dolgozott. 384, 386

Gém Ferenc (1912–1992): kubikos, mezőgazdasági mérnök. 1945-től a Nemzeti Parasztpárt tiszántúli kerületének titkára, majd a párt főtitkárhelyettese volt. 1947. novemberétől a párt szűkebb vezetőtestületének is tagja. 1945. szeptember és 1967. január között nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő volt. 385

Gergely, Nagy, Szent (Gergely, I.) (kb. 540–604): római pápa 590-től. Egyházfősége alatt megreformálta a katolikus egyház felépítését, nagyhatású műveket írt a középkori világi társadalom módozatairól. 302

Gergely, XI. (1329–1378): a római katolikus egyház történetének 201. pápája. A hetedik és egyben utolsó avignoni egyházfő. 134

Glattfelder Gyula (1874–1943): római katolikus pap, csanádi püspök 1896-ban szentelték pappá. 1911-ben kinevezték a csanádi egyházmegye püspökévé. 1943-ban megkapta a kalocsai érseki kinevezést is, de azt betegsége miatt már nem tudta vállalni. 316

Gleimann Anna (1896–1963): gyógypedagógus, pszichológus, pszichoanalitikus. 1945 után a bölcsészkaron neveléslélektant oktatott. 379

Gömbös Gyula (1886–1936): politikus. Pályafutását katonaként kezdi, az I. világháború végére vezérkari százados. 1920-ban a Kisgazdapártban, 1922–1923 között az Egységes Pártban, 1923–1928 között a Fajvédő Pártban politizál. 1929–1932 között honvédelmi miniszter, 1932-től haláláig miniszterelnök. 178

Griger Miklós (1880–1938): római katolikus pap, szociálpolitikus, 1920–1922 között nemzetgyűlési képviselő, megalapította a legitimista Nemzeti Néppártot, azonban

- 1935-ben a Gömbös-kormányzat kibuktatta a parlamentből. 1937-ben Lovasberényben szerzett ismét mandátumot. 32, 89, 132
- Gróh József** (1883–1969): ügyvéd. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, nemzetgyűlési képviselővé választották. Pártjából 1946 októberében kizárták. 1947 augusztusában a Keresztény Női Tábor jelöltjeként képviselői mandátumhoz jutott. 1949-ben koholt vádak alapján két év börtönbüntetésre ítélték, 1953-ban engedték szabadon. 192, 216, 218, 224, 232, 235, 324, 352, 370, 388, 393, 407
- Grósz József** (1887–1961): római katolikus pap, kalocsai érsek. 1911-ben szentelték papá. 1928-ban győri segédpüspökké nevezték ki, 1936-tól a szombathelyi egyházmegye apostoli kormányzója, 1939-től 1944-ig az Országgyűlés felsőházi tagja volt. 1943-tól kalocsai érsek. 1949-ben lett Magyarországon a katolikus egyház vezetője. 1951-ben összeesküvés vádjával tizenöt év börtönre ítélték, 1955-ben szabadult. 313
- Grüner Tivadarné** (1883–1969): jótékonyági szervezetek védnöke a Horthy-korszakban. 1927-től a katolikus jótékonykodás ismert alakjaként egyik kezdeményezője a „Mindenkori Karácsonyfája” felállításához kapcsolódó adományozó akciónak. 1947-ben a Keresztény Női Tábor alelnöke volt. 320
- Gyöngyösi János** (1893–1951): kisgazdapárti politikus. 1944. december 22-től 1947. május 31-ig külügyminiszeri posztot tölt be az Ideiglenes Nemzeti Kormányban, majd Tildy Zoltán, illetve Nagy Ferenc kabinetjében. 1945. november 4-től haláláig az FKgP Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei listáján nemzetgyűlési, majd a Magyar Függetlenségi Népfront Szolnok megyei listájáról megválasztott országgyűlési képviselő. 1947. szeptember 12-től a Független Kisgazdapárt főtitkára. 245
- Gyurkovits Károly** (1890–1948): postaforgalmi főigazgató. 1919-ben lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1946-tól a postások szakszervezete elnöke. 1945. novembertől az SZDP listáján nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő volt. 1948. februárban pártjából kizárták, mandátumáról és valamennyi tisztségéről lemondatták. 254, 255, 257, 259, 286, 290, 310, 311, 313–317, 338, 345, 346, 366, 368, 370, 371, 373
- Gyuska János** (1911–1954): kőműves. 1945-től a Magyar Kommunista Párt (MKP) Békés vármegyei titkára, 1945–1946-ban az MKP Központi Vezetősége pótagja volt. 1945 júniusától 1947 nyaráig nemzetgyűlési képviselő. 1949 májusától hivatásos katonája volt. 344, 345
- Habsburg Ottó** (1912–2011): az utolsó Habsburg trónörökös. Politikus, közíró, az Európai Parlament volt tagja, a Páneurópai Piknik egyik kezdeményezője, a Adenauer–Schuman–De Gasperi-féle Európa-eszmény képviselője és szorgalmazója. A 20. század első felében évtizedekig igényt formált a trónra, 1961-ben azonban lemondott osztrák trónöröklési jogáról, hogy beléphessen Ausztriába. 283
- Hajdu Ernőné** (sz. Auer Fanni, 1906–1999): 1945 után a Szociáldemokrata Párt országos nőszervezete ellenőrző bizottságának tagja. 1945 és 1948 között a Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bács-Bodrog megyei SZDP-listán megválasztott nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1948 márciusában kizárták a Szociáldemokrata Pártból. 286, 357, 375, 200, 202, 204, 214–, 218, 224
- Halász Aladár** (1892–1966): ügyvéd. 1945-ben az újjászerveződő Magyar Radikális Párt egyik vezetője, pártügyész, 1949 márciusától főtitkár. 1947 decembertől 1953 májusáig országgyűlési képviselő volt. 385

- Halász Pál** (1890–1958): római katolikus lelkész, apát-kanonok. 1913-ban szentelték pappá. 1931-től különböző szegedi plébániákon teljesített szolgálatot. 320
- Haller István** (1880–1964): újságíró, keresztényszocialista politikus, miniszter. 1908-ban a Katolikus Népszövetség főtitkárává választották. A Tanácsköztársaság bukása után a Friedrich-kormányban 1919. augusztus 15-től 1919. november 24-ig propagandaügyi miniszter. 1919. november 24-től 1920. december 16-ig mint vallás-és közoktatásügyi miniszter, ő készítette és terjesztette a nemzetgyűlés elé a *numerus clausus*ról szóló törvényjavaslatot. Tagja volt a két nemzetgyűlésnek és az első képviselőháznak, a második képviselőházi választásokon azonban már nem jutott mandátumhoz. Ezután közgazdasági tevékenységet folytatott. 33, 68, 91, 134, 135
- Halter Béla** (1904–1958): pénzügyi igazgató. 1945-től volt a Független Kisgazdapárt tagja, 1945-ben nemzetgyűlési képviselő lett, de 1946 márciusában mandátuma megtartásával a baloldali pártok követelésére a pártjából kizárták. A Magyar Szabadság Pártban politizált tovább, 1947-ben emigrált. 325
- Hamvas Endre** (1890–1970): római katolikus pap, csanádi püspök, kalocsai érsek. 1913-ban szentelték pappá. 1944-ben csanádi püspök lett, 1961-ben kinevezték a magyar püspöki kar elnökévé, 1964-től 1969-ig kalocsai érsek volt. 316, 317
- Hanotaux, Gabriel** (1853–1944): francia politikus, diplomata, történész, 1894 és 1898 között külügyminiszter, 1897-től a Francia Akadémia tagja. Az 1919-es párizsi békekonferencia által létrehívott Népszövetségben Franciaországot képviselte. 176
- Harák Ferenc** (1910–1994): vájár, a Magyar Kommunista Párt Veszprém megyei bizottságának vezető munkatársa, a megyei internálótábor parancsnoka. 1945 júniusától az Ideiglenes Nemzetgyűlésben Dunántúlt, 1946–1947-ben Veszprém megyét képviselte. 1949-től minisztériumi és vállalati tisztségeket tölt be, 1989 után haláláig a Munkáspárt tagja. 228
- Hegedüs Loránt** (1872–1943): gazdaságpolitikus, pénzügyminiszter, író, az MTA tagja, 1910-től munkapárti képviselő. 1920. december 16-tól 1921. szeptember 27-ig pénzügyminiszter, a Teleki-, majd a Bethlen-kormányban; kísérletet tett a pénzügyi helyzet belső stabilizálására és ezen keresztül a külföldi hitelek megnyitására, de törekvése – főként a nagybirtokok ellenállásán – megbukott. 1925-ben a TÉBE elnöke lett. Mint a Pesti Hírlap főmunkatársa publicisztikai, emellett közgazdasági és szépirodalmi tevékenységet is kifejtett. 1920-ban a Kisfaludy Társaság tagjává választották. 45, 51, 52, 57, 59, 62, 79, 80, 84
- Hegymegi Kiss Pál** (1886–1950): ügyvéd. 1922 és 1935 között országgyűlési képviselő. 1945-ben a Független Kisgazdapárt listáján nemzetgyűlési képviselő lett, 1946 márciusában a munkáspártok nyomására kizárták. 1947 augusztusában a Magyar Függetlenségi Párt jelöltjeként országgyűlési képviselővé választották, de novemberben mandátumát megsemmisítették. 244, 274, 288, 298, 369, 371
- Héjjas Iván** (1890–1950): katonatiszt. 1919 nyarától a nemzeti hadsereg karhatalmi osztagparancsnoka lett a Duna–Tisza közén; az ottani vérengzések egy részének végrehajtója volt. 1927–1931-ben a fajvédő Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt programjával országgyűlési képviselő. 1944-ben emigrált, 1947-ben távollétében halálra ítélték. 346
- Henrik, VIII.** (1491–1547): angol király, VII. Henrik angol király fia, egyházfő. Uralkodása idején vált le az anglikán egyház a katolikus egyháztól. 287

- Henzer István** (1872–?): 1920–1922 között kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő, a földművelésügyi és munkásügyi bizottság tagja. 50, 51
- Herczeg Ferenc** (1863–1954): magyar író, színműíró, újságíró, az MTA tagja és másodelnöke, 1904-től 1919-ig a Petőfi Társaság elnöke. A Horthy-korszak legnépszerűbb írója, az *Új Idők* című irodalmi hetilap főszerkesztője és a Magyar Revíziós Liga elnöke. 1949 után műveit évtizedekig nem adhatták ki Magyarországon. 196
- Hitler, Adolf** (1889–1945) 1921-től a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt vezetője, 1933-tól birodalmi kancellár, totális diktatúrát épített ki Németországban, 1939-ben kirobbantotta a II. világháborút. 149, 156, 187, 188, 241, 297, 303, 304, 338, 401
- Hódy György, vitéz** (1888–1964): politikus. 1945 januárjában egyike a Független Kisgazdapárt bajai szervezetét megalapítóknak. Bács-Bodrog vármegyében részt vett a kisgazdapárt újjászervezésében. 1947. február 4-én az FKgP Politikai Bizottsága kizárja a párt soraiból. 1947-ben a Magyar Függetlenségi Párt programjával országgyűlési képviselő. 1949-ben nyolcvévi börtönbüntetésre ítélik. 1956. október 30-án a Bajai Nemzeti Bizottság elnökhelyettesévé választják. 152
- Homonnay Tivadar** (1888–1964): keresztényszocialista politikus, Budapest főpolgármestere. A Tanácsköztársaság idején részt vett az ellenforradalmi mozgalomban. 1920-tól keresztényszocialista programmal nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. A fővárosi keresztény községi párt (Wolff-párt) egyik vezetője. 1942-től 1944. márc.-ig, Budapest főpolgármestere. Több éven át a Magyar Úszó Szövetség elnöke volt. 39
- Hornyánszky Zoltán (?-?)**: bíró, politikus, 1920–1922 között nemzetgyűlési képviselő, tagja az igazságügyi, kivándorlási és mentelmi bizottságnak. 128
- Horthy István** (1904–1942): kormányzóhelyettes, repülőtiszt, Horthy Miklós kormányzó idősebb fia. 1942-ben kormányzóhelyettségé választották. Repülőgépszerencsétlenségben halt meg. 155, 305
- Horthy Miklós** (1868–1958): kormányzó. 1909–1914 között Ferenc József szárnysegédje, 1918-ban az osztrák–magyar flotta utolsó parancsnoka volt. 1920. március 1-jén a nemzetgyűlés ideiglenes államfőként Magyarország kormányzójává választotta, tisztségéről 1944. október 16-án lemondásra kényszerítették. Portugáliai emigrációban halt meg. 21, 22, 24, 26, 41, 86, 140, 142, 155, 158, 196, 274, 303–307, 310, 370, 380
- Horthy Miklósné, Purgly Magdolna** (1881–1959): Horthy Miklós kormányzó felesége. Jótékonykodási akciókban vett részt. 305
- Horváth Zoltán** (1900–1967): magántisztviselő, könyvkiadó, újságíró. 1945-től a Szociáldemokrata Párt külpolitikai szakértője, a főtítkárság adminisztratív vezetője (1947-ig). A pártegyesítés egyik kezdeményezője, 1948 áprilisától 1949 augusztusáig országgyűlési képviselő. 1949 decemberében, koncepciók perben életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték, 1956-ban szabadult. 407, 409, 410
- Houseaux de la Hage, Auguste** (helyesen: *Houzeau de Lehaie*, 1832–1922): belga földrajztudós, liberális, majd szocialista politikus. 1912-től 1920-ig az 1889-ben létrejött Interparlamentáris Unió végrehajtó bizottságának tagja. 176
- Hudomél Hildegard** (1894–1978): természetrajz szakos középiskolai tanár. Leány középiskolákban oktatott, fontos szerepet játszott a keresztény szociális mozgalomban, 1930-ban a Szociális Testvérek Társasága tagja volt, részese a katolikus egyház embermentő akcióinak. 1947-ben a Keresztény Női Tábor alelnöke. 320

- Huszár Elemér** (1883–1953): jogász, politikus, 1920–1922 között nemzetgyűlési képviselő, A kérvényi összeférhetlenségi, állandó számvizsgáló és vízügyi bizottság tagja. 131
- Huszár Károly** (1882–1941): politikus, miniszterelnök, Kormány megbízottként az USA-ban járt, kieszközölte a hadifoglyok hazatérését Vlagyivosztkból. 1922. június 22.: a nemzetgyűlés második, 1922. augusztus 18. – 1926. november 16.: első alelnöke, 1927. január 31. – 1928. január 10.: a képviselőház első alelnöke, az Országos Társadalombiztosító Intézet elnöke és a felsőház tagja. 42, 52, 76, 77
- Huszovszky Lajos** (1894–?): ügyvéd, kormányfőtanácsos, 1935–1944 között országgyűlési képviselő, a Sztójay-kormányban a miniszterelnökség államtitkára. 309, 315
- Huxley, Aldous** (1894–1963): brit író, költő és filozófus. 1937-től az Egyesült Államokban él. Legismertebb műve az 1931-ben íródott *Szép új világ* című disztópia. Írásainak gyakori témája a társadalom, eszköze a társadalomkritika és a satíra. Hét különböző évben jelölték irodalmi Nobel-díjra. 283
- Ilku Pál** (1912–1973): tanító, katonatiszt, politikus. 1945-től a Magyar Kommunista Párt tagja, pártiskolai tanár, oktatáspolitikával foglalkozott. 1947-től – az 1967–1971-es ciklus kivételével – országgyűlési képviselő. 1948–1958-ban katonatiszt, honvédelmi miniszterhelyettes (1957–1958), 1961 szeptemberéig művelődésügyi miniszterhelyettes, haláláig művelődésügyi miniszter volt. 379, 388, 390, 391
- Implom Ferenc** (1901–1979): cipész, gazdálkodó. 1932-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1945 és 1947 között a Csanád vármegyei szervezet alelnöke volt. 1945 novemberétől 1949. januári lemondásáig nemzetgyűlési és országgyűlési képviselő, 1947 októberében az országgyűlés egyik alelnökévé választották. 1947 februárjától az FKGP főtítkárhelyettese és a politikai bizottság tagja. 1949 elején visszavonult a politizálástól. 383
- Imrédy Béla** (1891–1946): pénzügyminisztériumi tisztviselő, politikus. A Magyar Nemzeti Bank elnöke (1935–1938). A Nemzeti Egység Pártja, majd a Magyar Élet Pártja elnöke (1936–1939). Több kormányban miniszteri tárcát töltött be (1932–1935), majd 1938–1939-ben miniszterelnök volt. A Sztójay-kormányban tárca nélküli közgazdasági miniszter volt. 1946-ban halálra ítélték, kivégezték. 306, 309, 312
- Ivanics István** (1906–1993): műbútorasztalos, 1925-től szociáldemokrata politikus. 1945-től a Magyar Szociáldemokrata Párt nemzetgyűlési, majd 1947-től országgyűlési képviselője. A Magyar Vöröskereszt alelnöke, a később Jedlik Ányosról elnevezett csepeli bencés gimnázium egyik megalapítója. 1950 augusztusában koholt vádak alapján életfogytiglani fegyházra ítélték. 1956 októberében az újjáalakult SZDP vezetőségének tagja. 238
- James G. Pedlow**, Pedlow kapitány (1840?–1923): amerikai katonatiszt, a vörös kereszt megbízottja. Az amerikai-szereteadományokból több mint egy milliárd korona értékűt osztott szét Magyarországon elsősorban az embertelen kórházi viszonyok rendbetételére. 114
- Jancsecz Imre** (1903–1984): a bányász-szakszervezet, majd 1926-tól a Magyar Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja. 1945-től szociáldemokrata nemzetgyűlési, majd 1947-től országgyűlési képviselő. 1950 augusztusában koholt vádak alapján tizenkét évi fegyházbüntetésre ítélték, 1955 szeptemberében szabadon engedték. 202, 203
- Jánosi József** (1898–1965): jezsuita szerzetes, tanár. 1913-ban lépett be a jezsuita rendbe. 1935-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcséleti fakultásának magántanára lett.

A Magyar Szent Kereszt Társaság egyházi elnöke (a szervezet védelmet és támogatást nyújtott a zsidó származású katolikusok számára). 1945-től egyházi tanácsadója a Keresztény Demokrata Néppártnak (később: Demokrata Néppártnak). 1949 februárjában elhagyta az országot. 320

Jány Gusztáv (1883–1947): hivatásos katonatiszt, magyar királyi honvédtábornok. 1942-ben a Don-kanyarban harcoló 2. magyar hadsereg parancsnoka volt. A világháború után a Népbíróság halálra ítélte, kivégezték. 1993-ban rehabilitálták. 370

Jaross Andor (1896–1946): szlovákiai magyar politikus. Az első bécsi döntés után az Országgyűlés meghívott képviselője a felvidéki képviselőket tömörítő Egyesült Magyar Párt színeiben. 1938-tól 1940-ig a felvidéki ügyek tárca nélküli minisztere volt a mindenkori magyar kormányban. A Sztójay-kormányban belügyminiszteri tisztséget kapott. Mint háborús bűnöst kivégezték. 306, 316

Jékelyi László (1906– [..., USA]) ügyvéd, az 1930-as években a fiatal jogászok egyik vezetője, 1945-től a Független Kisgazdapárt tagja, nemzetgyűlési képviselő (nagybudapesti választókerület). 1945–1946-ban a Népbíróságok Országos Tanácsa bírója, majd a köztársasági elnök hivatalvezetője. 1947 után az Egyesült Államokba emigrál, ahol tagja a Magyar Nemzeti Bizottmánynak. 149–151

József, II. (1741–1790): 1780 és 1790 között a Német-római Birodalom császára, osztrák uralkodó főherceg, magyar és cseh király. 31, 145–147

Juhász István (1899–1963): férfiszabó kispáros. 1919-ben csatlakozott a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz. Az SZDP képviselőjeként 1945-ben nemzetgyűlési képviselővé választották, a pártegyesítéskor kizárták. 1950 augusztusában koholt vádak alapján 15 évre ítélték, 1955-ben szabadult. 144, 150, 151, 155, 156, 162, 178, 184, 194, 232–234, 258–262, 274, 276, 277, 279–281, 283, 285, 287, 289, 290, 305, 306, 315, 316, 330, 331, 337

Justh Béla (1906–1954): író, műfordító, lapszerkesztő. A Pázmány Péter Tudományegyetemen francia tanszék adjunktusa volt. 1935-től 1944-ig a Vigilia című katolikus lap alapító munkatársa. 1945-ben Franciaországban telepedett le, francia regényeket fordított magyarra. 320

Justus Pál (1905–1965): banktisztviselő, újságíró. 1925 októberétől a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1945. februártól országos pártvezetőség tagja. 1945. áprilistól 1949. júniusig nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1948. júniusban tagja lett az MDP Központi Vezetőségének. 1949-ben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, 1955-ben szabadult, 1956-ban jogilag rehabilitálták. 285, 288, 395, 401

Kalazanti (Kalazanci) Szt. József (José de Calasanz Gastón, 1557–1648): spanyol katolikus pap, a piarista rend (Kegyes Iskolák) alapítója. A piarista iskola kezdetől alkalmazkodott a szegények igényeihez, ezért az alapok (írás, olvasás, latin) mellett a gyakorlatban könnyen hasznosítható ismeretekre, ugyanakkor a közös imádságra is hangsúlyt helyezett. Kalazanci Szent József tanítása és pedagógiája alapján később több más szerzetesrend is létrejött. 199

Kállay Tibor (1881–1964): pénzügyi politikus, pénzügyminiszter, Bethlen mellett jelentős szerepe volt a népszövetségi kölcsön megszerzésében és a szanalási tervvezeték kidolgozásában. 1924-től 1926-ig az Egységes Párt fővárosi szervezését irányította. 1928-ban kilépett a kormánypartból. 1922-től 1935-ig képviselő. 93, 94, 96, 97, 104, 115, 119, 132

- Karafiáth Jenő** (1883–1952): 1919 szeptemberétől belügyi, a Huszár-, majd a Simonyi-Semadam-kormány idején miniszterelnökségi államtitkár. 1922-től 1931-ig a képviselőház háznapja, 1923-tól 1931-ig az Országos Testnevelési Tanács elnöke. 1931. december 16-tól 1932. október 1-ig a Károlyi Gyula-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere. 1937-től 1942-ig Budapest főpolgármestere. 27, 29, 117, 125
- Károly, IV. (Boldog)** (1887–1922): osztrák főherceg, a Habsburg–Lotaringiai-ház utolsó uralkodója, 1916 és 1918 között I. Károly néven az Osztrák Császárság utolsó császára és IV. Károly néven az utolsó magyar király. 24, 86
- Katona Jenő** (1905–1978): tanár, újságíró, a Kis Újság szerkesztője (1947–1952). 1945-ben lépett be a Független Kisgazdapártba, a párt sajtófőnöke, 1947–1948-ban a Politikai Bizottság tagja. 1945–1953 között nemzet- és országgyűlési képviselő volt. 404
- Keleti Péter István** (1904–1977): ügyvéd. 1947–1949-ben a Demokrata Néppárt országgyűlési képviselője. 1964-ben Matheovits Ferenc perében, mint negyedrendű vádlottat háromévi szabadságvesztésre ítélték. 383, 388, 407
- Kemény Gábor** (1910–1946): jogász, újságíró. A Szálasi-kormány külügyminisztere (1944. október–1945. március). Háborús főbűnösként a Szálasi-perben halálra ítélték. 307
- Kemény György** (1888–1976): közgazdász. A Tanácsköztársaság bukása után Németországban a müncheni egyetem oktatója, 1922-től a *Wirtschaftsdienst* c. folyóirat munkatársa. 1924-től Budapesten a *Pester Lloyd* közgazdasági rovatvezetője. A második világháború alatt bekapcsolódott az antifasiszta polgári ellenállásba. 1945 novemberétől a Pénzügyminisztérium politikai államtitkára, 1947-ben az országgyűlési választásokon az Szociáldemokrata Párt országos listájáról kerül be a törvényhozásba. 1948 augusztusában családjával együtt Angliába emigrál, majd bekapcsolódik a szociáldemokrata emigráció tevékenységébe. 1951-től Münchenben a Szabad Európa Rádió magyar adásának alapító munkatársa, a közgazdasági rovat vezetője. 1957-től Londonban a SZER gazdasági tudósítója. 254
- Kemény Györgyné** (1914–1994): gimnáziumi tanár, könyvtáros. A Magyar Kommunista Párt, Magyar Dolgozók Pártja képviselőjében 1947 és 1953 között országgyűlési képviselő volt. 395, 398
- Kenéz Béla** (1874–1946): statisztikus, egyetemi tanár, miniszter, az MTA I. tagja, 1920-tól kisgazdapárti nemzetgyűlési, majd egységes párti országgyűlési képviselő. A Magyar Revíziós Liga társelnöke. 1931. augusztus 24-től 1932. október 1-ig kereskedelemügyi miniszter. Az Országos Statisztikai Tanács és a Magyar Statisztikai Társaság elnöke. 26, 43, 60, 62, 63
- Kerekes Mihály** (1873–1922): politikus, 1920–1922 között kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő, a kivándorlási és közlekedésügyi bizottság tagja. 50, 51, 108–110
- Keresztes Mihály** (1902–1984): asztalos, politikus. 1944–1953 között a Magyar Kommunista Párt, Magyar Dolgozók Pártja nemzet- és országgyűlési képviselője. Az MKP/MDP KV tagja, póttagja (1945–1954), földművelésügyi miniszterhelyettes (1948–1953, 1957–1960). 391
- Keresztes-Fischer (sz. Fischer) Ferenc** (1881–1948): politikus, korábban katonatiszt. Baranya, Pécs és Somogy vármegye főispánja, majd 1931 és 1935, valamint 1938 és 1944 között a Magyar Királyság belügyminisztere. Gróf Teleki Pál halála (1941. április 3.) után, majd Bárdossy László lemondását követően (1942. március 7–9. között) ideiglenes

- miniszterelnök. 1944 tavaszán a Gestapo letartóztatja és a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolja. 1945-ben, szabadulása után nem tér vissza Magyarországra. 188
- Keresztury Dezső** (1904–1996): tanár, költő, irodalomtörténész. 1945–1947 között a Nemzeti Parasztpárt tagjaként vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1945-től 1948-ig az Eötvös József Collegium igazgatója. 1950-től 1971-ig az Országos Széchényi Könyvtár tudományos fősztályvezetője. 298
- Kéri Nándor** (1889–1968): római katolikus lelkész, címzetes prépost. 1927 és 1951 között Székesfehérváron plébános. 1947–1949-ben a Keresztény Női Tábor országgyűlési képviselője. 352, 379, 407
- Kertész Miklós** (1893–1972): szociáldemokrata politikus. 1920-tól 1945-ig a Magyarországi Magántisztviselők Országos Szövetségének főtitkára. 1945. november 4-étől 1948 elejéig az Szociáldemokrata Párt országos, majd nagy-budapesti listájáról nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1948-ban nyugdíjba vonul, de 1950 júniusában letartóztatják. A Katonai Főtörvényszék életfogytiglani börtönbüntetésre ítéli, 1955-ben egyéni kegyelemmel szabadul. 1956. október 31-én tagja lesz az újra megalakult Magyar Szociáldemokrata Párt vezetőségének. 158
- Kéthly Anna** (1889–1976): magyar szociáldemokrata politikus. 1922-től 1948-ig parlamenti képviselő, az Országgyűlés második női képviselője. Az 1956-os forradalom idején újjáalakult Magyarországi Szociáldemokrata Párt elnöke, a harmadik Nagy Imre-kormány államminisztere. Az 1956-os forradalom leverése után emigrációba kényszerült. 148, 193, 204, 205, 260, 288, 370, 381
- Kidd, Benjamin** (1858–1916): brit szociológus. 1894-ben Angliában *Social Evolution* címmel kiadott művét több nyelvre lefordították. Könyvében Kidd olyan szociáldarwinista felfogást képvisel, amely szerint a vallásnak fontos szerepe van a társadalom fejlődésében. A kereszténységet a nyugati világ sikeressége lényegi összetevőjének, Angliát pedig a legfejlettebb társadalomnak tekinti. 203
- Kisházi Mihály** (1911–1983): tanár volt az Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézetben 1947-ig. 1947–1949-ben a Keresztény Női Tábor országgyűlési képviselője. 1949. szeptemberben koholt vádak alapján hét év börtönbüntetésre és tíz év hivatalvesztésre ítélték. 1954. decemberben szabadult. 352, 407, 408
- Kiss Ferenc** (1889–1965): gazdálkodó, városgazda. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja. 1944. decembertől nemzetgyűlési képviselő, de pártjából a munkáspártok nyomására kizárták. A Magyar Szabadság Párt után az 1947-ben alakult Független Magyar Demokrata Párt listáján augusztus 31-én országgyűlési képviselővé választották. 1949-ben visszavonult a politikai élettől. 218, 236, 260, 356
- Kiss Gergely** (1893–1956): agrárproletár családból származó gazdálkodó, 1938-tól a Független Kisgazdapárt egyik országos szervezőtitkára, 1941 és 1944 között a Magyar Parasztszövetség országos titkára. Ellenzéki és németellenes magatartása miatt 1944-ben Kistarcsára internálják. 1945-től nemzetgyűlési képviselő. 1947-ben, majd 1949-ben ismét mandátumot szerez. 1949-től 1953-ig a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának tagja. 152
- Kiss Károly** (1903–1983): cipész, kommunista politikus. 1944 és 1967 között kommunista országgyűlési képviselő, Hosszú ideig tagja az MKP és utódszervezetei legfelsőbb vezetésének, 1951–1952-ben külügyminiszter, majd a Minisztertanács elnökhelyettese (1952–1953). 335

- Kiss Roland** (1888–1967): magánalkalmazott. 1917-ben csatlakozott a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz. 1945 és 1947 között nemzetgyűlési képviselő volt. Az SZDP képviselőtársaságában (1945. november–1948. február) a Belügyminisztérium adminisztratív államtitkára, majd 1948. decemberig a Honvédelmi Minisztériumban politikai államtitkár. 155, 158, 160, 171, 172, 211, 335, 336
- Klinda Pál** (1903–1945): hittanár. 1929-ben szentelték pappá. 1933-tól a Ranolder Intézet hittanára. A Ranolder Intézet „Klára” R. K. Ipari Leányközépiskola alapító igazgatója (1937–1945). A B. (Laboure) Katalin Nagyleányotthonban zsidó nőket és gyermekeket rejtegetett. 320
- Kondor Imre** (1911–1990): könyvtáros, egyetemi tanár. 1945. november és 1949. április között a Nemzeti Parasztpárt nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselője volt.
- Konstantin, Nagy** (Constantinus, I.) (272–337): a Római Birodalom császára 306-tól haláláig. A milánói ediktumban (313) ő engedélyezte elsőként a Római Birodalomban a keresztény vallás gyakorlását. 146, 149, 158, 229, 265, 286–288, 302, 345, 375, 377, 379, 385, 406
- Kontra Aladár** (1877–?): lelkész, politikus, 1920–1922 között a keresztény nemzeti egyesülés pártjának nemzetgyűlési képviselője, Fővárosi bizottsági tag, a nemzetgyűlés jegyzője, a kivándorlási naplóbíró és számvizsgáló bizottság tagja. 56
- Kossa István** (1904–1965): villamoskalauz, kommunista politikus. 1945. áprilistól haláláig országgyűlési képviselő. 1948 és 1963 között több alkalommal miniszter volt. 162, 214, 226, 244, 267, 274, 292, 298, 329, 384, 385, 409–412
- Kovács István** (1900–1980): gazdálkodó, politikus. A kormányzó Nemzeti Egység Pártja, majd a Magyar Élet Pártja tagja, 1938-ban a Fejér Megyei Gazdák Nemzeti Szövetségének alapítója. 1945-ben belép a Független Kisgazdapártba, nemzetgyűlési, majd 1947-től országgyűlési képviselő lesz. 1956. októberben a járási nemzeti bizottság elnöke, 1959-től 1964-ig Csákberényben tsz-elnök. 152, 157, 158
- Kovács József** (1898–1958): földműves. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja. 1945. júniustól 1949-ig nemzet- és országgyűlési képviselő. Az 1956-os forradalom alatt a Somogy megyei forradalmi bizottság alelnöke. A megtorlás során másfél év börtönre ítélték. 385
- Kovács J. István** (1880–1965): református teológiai tanár, politikus, 1918. nov. – 1919. márc. között a protestáns ügyek kormánybiztosa, 1920. máj. – dec. között miniszterelnökségi államtitkár, 1920–1922 között kisgazda- és földműves párti képviselő, tagja a közjogi, külügyi, közoktatási és összeférhetlenségi állandó bizottságnak. 41, 87
- Kovács László** (1913–2000): mezőgazdasági mérnök. 1938-tól tagja a Független Kisgazdapártnak. A párt nemzet- (1946–1947) és országgyűlési képviselője (1990–1994). 1947–1948-ban a Demokrata Néppárt képviselője. 1950-ben a közellátást veszélyeztető büntett vádjával elítélték. 1956-ban a szentendrei járás Nemzeti Bizottságának elnöke, 20 havi börtönbüntetéssel sújtották. 172, 173, 371, 380, 381, 408
- Kozma József** (1898–1964): gazdálkodó, betanított munkás. 1945-ben lett a Magyar Kommunista Párt tagja. 1947-től haláláig országgyűlési képviselő volt, szövetkezet-politikai munkatárs volt. 389, 400
- Köhler Ferenc** (1886–1962): római katolikus pap. 1909-ben szentelték fel, a lazarista misszióspapok közé lépett (1913). 1944-ben a budapesti gettóban istentiszteletet tartott

- a római katolikus vallású üldözötteknek és Hegyeshalomból pápai menlevelekkel nagyszámú deportáltat hozott vissza. 318, 319
- Kun páter (Kun András)** (1911–1945): kiugrott ferences (minorita) szerzetes. A nyilas-terror idején pártszolgálatosként több zsidó kivégzésében és kirablásában vett részt. A népbíróság halálra ítélte, kivégezték. 374
- Kuna P. András** (1866–1934): politikus, 1920–1922 között kisgazdapárti képviselő, a ki-vándorlási, közlekedésügyi munkásügyi bizottság tagja. 89, 90, 108, 110
- Kunder Antal** (1900–1968): gépészmérnök, hadmérnökkari százados. 1938-tól 1944 au-gusztusáig több kormányban kereskedelem- és közlekedésügyi, valamint iparügyi miniszter volt. Háborús bűnösként életfogytiglani kényszermunkára ítélték. 1956-ban nyugatra disszidált. 312
- Kunszeri Gyula** (1906–1973): középiskolai tanár, újságíró, író. 1947–1949-ben a Függet-len Magyar Demokrata Párt országgyűlési képviselője volt. 1955-ben az Új Ember belső munkatársa lett, szépirodalommal és irodalmi kutatásokkal foglalkozott. 389, 391, 392
- Labiche, Eugène** (1815–1888): francia drámaíró. Vígjátékai főként a 19. századi Európá-ban voltak népszerűek. 176
- Lamarck, Jean-Baptiste Pierre Antoine de Monet** (1744–1829): francia lovag, termé-szettudós. Darwin előfutára volt az élővilág evolúciós magyarázatában. 378
- Lamond, Hector** (1865–1947): ausztrál nacionalista politikus. 1921-től hazatelepülési miniszterhelyettesként működött. 252
- Lefort (von Le Fort), Gertrud** (bárónő, 1876–1967): svájci református származású né-met regényíró, költő és esszéista. 1926-ban katolikus hitre tért. Elmélyülten vallásos alkotásaiért címzetes teológiai doktori címet kapott. 215
- Leoni, Pier** (v. Petrus filius Leonis, † 1128): a XII. század elején Róma városának zsidó származású katolikus konzulja, a neves Pierleoni család alapítója. 215
- Lévay Zoltán** (1903–1984): ügyvéd. 1944. decembertől a Független Kisgazdapárt, majd a Magyar Szabadság Párt nemzetgyűlési képviselője volt. 1947. augusztusban a Füg-getlen Magyar Demokrata Párt listáján országgyűlési képviselővé választották. 175, 177, 180, 187, 189, 216, 267, 271, 278–284, 297, 298
- Ligeti László** (1914–1994): kereskedősegéd. 1945-ben a Magyar Kommunista Párt tag-jaként a Magyar Kereskedelmi Alkalmazottak Szabad Szakszervezetének, majd a Ke-reskedelmi és Pénzügyi Dolgozók főtítkára volt. Országgyűlési képviselő (1947 és 1953, majd 1958 és 1962) között. 412
- Ligeti Magda** (1909–1977): ideggyógyász-pszichoanalitikus. A pszichoanalízissel és a gyermekek nemi felvilágosításával foglalkozó műveket írt. 323, 341, 342, 344–346
- Lingauer Albin, Lékay-Lingauer** (1877–1962): újságíró, politikus, a Tanácsköztársaság bukása után nagy szerepet játszott a jobboldali politikai mozgalmakban. Az első nemzetgyűlés képviselője lett 1920-ban a kőszegi kerületben. Ezenkívül még három-szor választotta meg ugyanaz a kerület nemzetgyűlési, országgyűlési képviselővé (1926-tól a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt tagjaként). Legitimista álláspontot képviselt. 110
- Lloyd George, David** (1863–1945): brit politikus. 1916-ban miniszterelnökké választják, Angliában ő az utolsó liberális miniszterelnök. 1919-ben, a versailles-i béketárgyalások idején a négyek tanácsának tagja. 177, 248

- Losonczy Géza** (1917–1957): kommunista politikus. 1945 márciusától a *Szabad Nép* belpolitikai főmunkatársa, 1945 novemberétől nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő, közben a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének póttagja. 1951-ben koncepciós eljárással tizenöt év börtönre ítélik, 1955-ben rehabilitálják. Nagy Imre utolsó kormányának államminisztereként, illetve a Kádár János által 1956. október 30-án létrehozott héttagú MSZMP-intézőbizottság tagjaként a november 4-i szovjet intervenció napján a jugoszláv nagykövetségen kap menedéket. November 22-én elhurcolják, majd Romániába internálják. 1957. április 11-én Snagovban letartóztatják, a készülő Nagy Imre-per másodrendű vádlottjának szánják. 1957 decemberében a börtönben hal meg. 289
- Lukács Vilmos** (1884–1961): ügyvéd, asztalossegéd. 1947-ben a Független Magyar Demokrata Párt országgyűlési képviselője volt. 1949-ben pótképviselő. 385
- Mach Sanyo** (Alexander Mach Mederský, 1902–1980): szlovák politikus és újságíró. 1940-től 1945-ig az első Szlovák Köztársaság belügyminisztere, kormányának alelnöke, a fasiszta Hlinka-gárda főparancsnoka. 189, 304
- Madarász István** (1884–1948): római katolikus pap, püspök. 1907-ben pappá szentelték. 1933-tól váradi kanonok lett. 1939 júliusában kassai püspökké és egyidejűleg a szatmári egyházmegye apostoli kormányzójává (1941-ig) nevezték ki. 317
- Makray Lajos** (vitész, 1886–1946): prépost-plébános. A Griger Miklós bicskei plébános, országgyűlési képviselő által 1933-ban alapított Nemzeti (Legitimista) Néppárt egyik vezetője és 1935-től országgyűlési képviselője. 276
- Malasits Géza** (1874–1948): villanyszerelő, szociáldemokrata politikus. Ifjúkorában a londoni Workingman College munkáskollégiumában tanul, majd a cambridge-i Ruskin College hallgatója lesz. Hazatérve bekapcsolódik a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége megalapításába. 1920-tól győri nemzetgyűlési képviselő, 1945-től a Szociáldemokrata Párt Győr-Moson és Sopron vármegyei listájáról nemzetgyűlési, 1947-től országgyűlési képviselő. 154
- Mária Terézia** (Maria Theresia Walburga Amalia Christina von Habsburg, 1717–1780): 1740-től magyar és cseh királynő és Ausztria uralkodó főhercegnője, 1745 és 1765 között német-római császárné. A Habsburg Birodalom egyetlen női uralkodója. 145, 146
- Marosán György** (1908–1992): péksegéd, kommunista politikus. 1945. április 2-től – kivéve 1953–1958-as ciklust – 1963-ig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1945-től a Szociáldemokrata Párt főtitkárhelyettese. Meghatározó szerepe volt a kommunistákkal való szervezeti egyesülés előkészítésében. 1948 júniusától az MDP egyik főtitkárhelyettese, könnyűipari miniszter. 1950–1956-ban koholt vádak alapján bebörtönözték. 1956 után többszörösen pozicionált tagja 1962-ig a hatalmát visszaállító kommunista legfelső állami és pártvezetésnek. 144, 145, 148–156, 404–412
- Masaryk, Tomás Garrigue** (1850–1937): cseh filozófus, szociológus, egyetemi tanár, politikus, Csehszlovákia egyik alapítója és első elnöke. 191
- Matheovits Ferenc** (1914–1995): járásbíró. A Független Kisgazdapártból kilépve 1947-ben a Demokrata Néppárt képviselője lett. Pártjából kilépett, mandátumáról lemondott. 1949 szeptemberében 12 év fegyházra és vagyonának elkobzására ítélték. 1957 júliusában a forradalom alatti magatartásáért internálták. Tizenhárom hónapig tartották őrizetben, 1964-ben összeesküvés szervezésének vádjával tíz év börtönnel sújtották. 407
- Mérei Ferenc** (1909–1986): pszichológus, pedagógus, hálózatkutató. 369, 379

- Meskó Zoltán** (1883–1959): politikus, 1917-ben a Függetlenségi Párt programjával országgyűlési képviselő, 1918-ban egy ideig Baja főispánja, majd a Tanácsköztársaság bukása után Szegeden részt vett a nemzeti hadsereg szervezésében; egymás után kiszagdaügyi, földművelésügyi, ill. belügyi államtitkár. A Nagyatádi-Szabó-féle Kiszagdapárt ügyvezető elnöke, előbb kiszagdapárti, majd egységes párti programmal nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1932 júniusában megindította az első magyar nyilaspárt, a Magyar Nemzeti Szocialista Földműves és Munkás Párt szervezését, a párt lapjának a Nemzet Szavának szerkesztője. Ő alkalmazta pártja jelvényeként először a nyilaskeresztet és a zöld inget. Az 1930-as évek nemzeti szocialista szervezkedéseinek egyik vezetője volt. 1946-ban a Népbíróság 10 évi fegyházbüntetésre ítélte. 33, 45, 64, 68, 86, 88, 89, 125
- Mészáros Ödön** (1887–1965): tanítóképzői tanár. A Nemzeti Parasztpártból kilépve 1947-ben a Demokrata Néppárthoz csatlakozott, országgyűlési képviselő lett. 1958-ban a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés előkészítése vádjával egy év börtönre ítélték. 66, 406
- Meszlényi Antal** (1894–1984): r.k. pap, történész, nagyprépost. 1921-ben szentelték pappá, ekkor szerzett bölcsészdoktorátust is. 1921-től 1950-ig hittanárként dolgozott, 1941-ben egyetemi rendkívüli tanárrá nevezték ki. 310, 311
- Mihályfi Ernő** (1898–1972) evangélikus lelkészcsaládból származó művelődéstörténész, újságíró, kiszagda politikus. 1939-ben Bajcsy-Zsilinszky Endrével elindítja a *Független Magyarország* című hetilapot. 1945-től pótképviselő, 1947-től nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő, rövid ideig tájékoztatási, majd külügyminiszter. 1948 áprilisától az Független Kiszagdapárt Politikai Bizottságának tagja, a párt társelnöke. 1949. augusztus 23-tól haláláig az Elnöki Tanács tagja. Egyetemi tanár (1953), az evangélikus egyház egyetemes felügyelője (1956). 1958 szeptemberétől haláláig a *Magyar Nemzet* főszerkesztője, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és az Országos Béketanács Elnökségének tagja, a Magyar–Szovjet Baráti Társaság és a Magyar ENSZ Társaság elnöke. 264, 328, 343
- Miklós Imre** (1888–1976): forgalmi ügyintéző. A Független Kiszagdapárt tagja volt, 1947-ben a Magyar Függetlenségi Párt listáján országgyűlési képviselő lett, mandátumától megfosztották. Az 1956-os forradalomban korábbi pártjai újjászervezésén dolgozott, ezért 1957. március-júniusban internálták. 372
- Mikolajczyk, Stanislaw** (1901–1966): lengyel politikus. A II. világháború idején a lengyel emigráns kormány miniszterelnöke, 1947-ig a háború utáni Lengyelország miniszterelnök-helyettese. 187, 266
- Milassin Kornél** (1883–1956): katonatiszt. 1931-től a Független Kiszagdapárt tagja, országos intézőbizottsági tag. Pártja képviseletében 1945 januárjától 1946 augusztusáig Heves vármegye főispánja. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1947. március 6-án mandátumát megtartva a Magyar Szabadság Párthoz csatlakozott, majd visszavonult. 211, 301, 305, 306, 311, 313, 315–318, 322, 346
- Mindszenty (Pehm) József** (1892–1975): esztergomi érsek, Magyarország utolsó hercegprímása, bíboros. Az érseki székhelyen 1945-től Serédi Jusztinián utóda. 141, 143, 144, 163, 190, 310, 314, 317, 352
- Molnár Imre** (1906–1958): magántisztviselő. 1924-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja volt, 1945 júniusától 1953 májusáig az SZDP (1948-tól MDP) képviselője

- a törvényhozásban. 1948. február 20-tól 1953-ig az Országgyűlés alelnöke. 1948 júniusától 1956-ig az MDP Központi Vezetősége tagja. 391, 406
- Mónus Illésné** (1890–1960): tanítónő, szociáldemokrata politikus. Az 1930-as években a szociáldemokrata nőmozgalom egyik vezetője. 1945-től a Szociáldemokrata Párt nemzetgyűlési képviselője, 1949-ben a Magyar Függetlenségi Népfront országos listájáról kerül be a törvényhozásba. 1948. június 12-én az Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja lett. 287, 292, 395, 396, 409
- Mussolini, Benito** (1883–1945): 1919-től az olasz fasiszta mozgalom vezetője. 1922-ben miniszterelnök lett, az 1920-as évekre totális diktatúrát épített ki Olaszországban. A világháborús vereség után partizánok ejtették foglyul és kivégezték. 154, 156, 157
- Nagy György** (1879–1923): ügyvéd. 1906 és 1910 között országgyűlési képviselő. 1911–1913 között alapító tagja volt az Országos Köztársasági Pártnak. 338
- Nagy Imre** (1896–1958): gazdaságpolitikus, kommunista politikus. 1944. decembertől 1955-ig nemzet- és országgyűlési képviselő, 1947 szeptemberétől 1949 júniusáig az Országgyűlés elnöke volt. Több kormányban miniszteri feladatokat látott el (1944–1946, 1950–1952). 1953–1955-ben és az 1956-os forradalom alatt miniszterelnök volt. 351, 397
- Nagy János** (1877–1926): teológus, politikus, 1920–1922 között nemzetgyűlési képviselő, a közoktatásügyi bizottság tagja. 22, 45, 48, 52, 135
- Nagy Károly** (1900–1975): aratómunkás, állami gazdaság helyettes vezetője. 1947-ben a Magyar Kommunista Párt listájáról választották a törvényhozásba, amelynek 1967. január végéig tagja volt. 372, 381, 386, 399
- Nagy Szeder István** (1907–1994): építészmérnök. 1930-tól a Független Kisgazdapárt tagja, de 1947-ben kizárták. A Magyar Függetlenségi Párt listáján országgyűlési képviselő lett, mandátumától megfosztották, majd internálták (1947–1948). Az 1956-os forradalomban játszott szerepe miatt 1958-ban elítélték, 1959-ben szabadult. 367
- Nagy Vilmos, Nagybacsoni** (1884–1976): katonatiszt, vezérezredes. 1942 szeptemberétől 1943 júniusáig honvédelmi miniszter volt a Kállay-kormányban, ekkor lemondott és nyugállományba került. Minisztériumi működése alatt sokat tett a munkaszolgálatos katonákkal szembeni emberséges viselkedés érdekében. 321
- Nagy Vince** (1886–1965): ügyvéd. 1916–1918-ban és 1926–1927-ben képviselővé választották. 1918. november-decemberben miniszterelnökségi államtitkár volt, 1918 decemberétől 1919 márciusáig belügyminiszter. 1945-ben a Független Kisgazdapárthoz csatlakozott. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1946 márciusában kizárták a pártból. Részt vett a Magyar Szabadság Párt megalakításában, majd a Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott. 1947 júliusában emigrált. 211, 224, 229, 230, 234, 238–241, 329, 330, 335
- Nagyatádi Szabó István** (sz. Szabó István, 1863–1924): az első paraszti származású képviselő a magyar parlament történetében. Az első országos magyarországi parasztpárt megalapítója, 1910-ben a demokratikus földreform-program kidolgozója, mezőgazdasági miniszter. 24, 43, 168, 280
- Nagyiván János** (1893–1961): gazdálkodó. 1938-ban lépett be a Független Kisgazdapártba (FKgP). 1944 decemberétől 1946 márciusáig az FKgP nemzetgyűlési képviselője. Pártjából kizárva a Magyar Szabadság Párthoz csatlakozott. 1949 februárjában hét év kényszermunkára és vagyonekkobzásra ítélték. 192, 254, 258–260, 278, 279, 298, 326

- Nánási László** (1906–1985): földműves, újságíró. 1939 júniusában részt vett a Nemzeti Parasztpárt (NPP) megalakításában. 1945 áprilisától a NPP különböző nevű vezető testületeinek a tagja, 1947 májusától főtítkárhelyettes volt. 1945 tavaszától élete végéig országgyűlési képviselő. 1949-től a Magyar Országos Szövetkezeti Központ, majd a Szövetkezetek Országos Szövetsége alelnöke és főtítkárhelyettese. 149–151, 154, 380, 381, 405
- Nemes Júlia** (1910–1993) magántisztviselő, szociáldemokrata politikus. A miskolci szocialista nőmozgalom aktivistája. 1944-ben elhurcolják az auschwitzzi koncentrációs táborba. Az I. G. Farben művek munkásaként balesetet szenved, 1945-ben hazatér. 1945-től Borsod–Gömör, Zemplén és Abaúj vármegye nemzetgyűlési képviselője, 1947-től országgyűlési képviselő. 1948 júniusától a Magyar Dolgozók Pártja miskolci bizottságának választmányi tagja. 1950-ben kizárják a pártból, 1954-ben rehabilitálják. Nyugdíjazásáig kereskedelmi és vendéglátóipari cégeknél dolgozik. 200, 204, 338
- Némethy Jenő** (1887–1974): ügyvéd. 1931-ben lépett be a Független Kisgazdapártba. 1945. áprilistól nemzetgyűlési képviselő, 1946. március 12-én kizárták. A Magyar Szabadság Párt alapító tagja és főügyésze lett, 1947 júliusában visszavonult a politikai élettől. 142, 174–176, 178, 179, 181, 207–209, 211, 239, 243, 244, 285–288, 298, 328, 330, 336
- Néró császár** (Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus, 37–68): római császár (54–68). Zsarnoki tettei és hírhedt művészi ambíciói révén a legismertebb ókori uralkodók egyike. 287
- Nonn György** (1918–2007): jogász, könyvkiadói igazgató. 1946 októberétől az MKP/MDP Központi Vezetőségének tagja. 1947 augusztusától 1958 szeptemberéig országgyűlési képviselőt. Népművelési miniszterhelyettes (1952–196), 1956 februárjától legfőbb ügyész. 1957–1987-ben a Kossuth Könyvkiadó vezetője. 364, 373, 374, 377, 380, 381
- Nyéki József** (1877–1932): református tanító, politikus, 1920–1922 között kisgazdapárti képviselő. 94, 109
- Nyírjessy Sándor** (1892–1971): mezőgazdász, tankerületi főigazgató. 1945 novemberében a Független Kisgazdapárt nemzetgyűlési képviselője lett. Pártjából 1947 júniusában kilépett és a Magyar Szabadság Párthoz csatlakozott, néhány hónap múlva emigrált. 173, 317, 326
- Oláh Mihály** (1899–1981): kőműves, tanácselnök. 1944 decemberétől 1948 júniusáig az MKP képviselőtében nemzet- és országgyűlési képviselő. Később városi tanácselnök volt. 393, 395
- Orbán László** (1912–1978): ügyvéd, politikus. 1945 áprilisától – az 1953–1958-as ciklus kivételével – haláláig országgyűlési képviselő. A Magyar Kommunista Párt és utódpártjai vezető testületeinek tagja (1946–1951, 1957–1978). 1955–56-ban oktatásügyi miniszterhelyettes, 1967-től 1976-ig művelődésügyi miniszter első helyettese, államtitkár, majd kulturális miniszter volt. 171–173, 215, 261, 273, 297, 298, 330, 331, 371, 374, 380, 381, 410, 412
- Orbók Attila** (1887–1964): író, újságíró, politikus, 1920–1922 között a kivándorlási bizottság tagja, 1945 után a Kisgazda Párt tagja. 108, 128
- Orosz Sándor** (1912–1985): mezőgazdasági munkás, mezőgazdasági osztályvezető. 1947-ben a Magyar Kommunista Párt megválasztott képviselője volt a törvényhozásban. 389

- Ortutay Gyula** (1910–1978): etnográfus, múzeumigazgató. 1943-tól a Független Kisgazdapárt tagja, szoros kapcsolatban a Magyar Kommunista Párttal. 1945 áprilisától 1953-ig, majd 1958-tól haláláig nemzetgyűlési és országgyűlési képviselő. 1947 márciusától 1950 márciusáig vallás- és közoktatásügyi miniszter. 147, 152, 160, 264, 341, 404, 406–408
- Padányi Gulyás Béla** (1903–1988): tanár, idegenforgalmi igazgató. 1931-ben belépett a Független Kisgazdapártba; 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő, az FKgP külügyi osztályának a vezetője, a politikai bizottság tagja (1947). 1950 novemberében kémkedés koholt vádjával tizenöt évi fegyházra ítélték, 1956 szeptemberében szabadult, decemberben emigrált. 287, 330
- Pakots Károly** (1892–1966): római katolikus lelkész, püspöki helynök. A második bécsi döntés után behívott képviselő a magyar országgyűlésben. 1941 októberétől szatmári kanonok. Romániában 1949–1950-ben letartóztatásban, majd koholt vádak alapján 1957–1963 között börtönben volt. 1951–1956-ban a gyulafehérvári teológiai főiskola dékánja. 317
- Pál József** (1921–2013): agrármérnök, szövetkezetpolitikai osztályvezető. A Nemzeti Parasztpárt országgyűlési képviselője (1947–1948; majd 1949–1953). Minisztériumi osztályvezető, majd a Szövetkezetek Országos Szövetsége főosztályvezetője. 389, 398
- Pálfy Dániel** (1871–1928): politikus, 1920-ban Szeged II. választókerületéből került a nemzetgyűlésbe Keresztény Nemzeti Egyesülés párti programmal, később a pártból a botbüntetés megszavazása miatt kilépett. 107, 108
- Palinay Ferenc** (1906–1979): közgazdász. 1945 novemberében a Független Kisgazdapárt nemzetgyűlési képviselőjévé választották. 1947 februárjában kizárták a pártból. A Magyar Szabadság Pártban folytatta politikai tevékenységét, a Magyar Függetlenségi Párt jelöltjeként 1947. augusztus 31-én országgyűlési képviselővé választották, 1948-ban elhagyta az országot. 344
- Papp István** (1908–1989): kertész, virágnemesítő. 1945 tavaszán belépett a Nemzeti Parasztpártba, 1945 júniusában választották be az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1947 augusztusában a Független Magyar Demokrata Párthoz csatlakozott. 1947. decemberben behívták az országgyűlésbe. 1948 májusában emigrált. 386
- Papp György** (1909–1975): görög katolikus pap, kanonok. 1933-ban szentelték fel. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1945 novemberében nemzetgyűlési képviselővé választották. 1947 őszén ösztöndíjjal a Vatikán levéltárában folytatott kutatásokat; nem tért vissza Olaszországból. 1959-től pápai prelátus volt. 296
- Parragi György** (1902–1963): újságíró. 1944-ben lépett be a Független Kisgazdapártba (FKgP). 1945. júniustól nemzetgyűlési képviselő. 1947 februárjában kilépett az FKgP-ből. A Független Magyar Demokrata Párt alelnökeként 1947. augusztus 31-én országgyűlési képviselővé választották; élete végéig képviselő maradt. 142, 324
- Pascalis, II. (Paszkál) pápa** (1050–1118, pápasága: 1099–1118) a katolikus egyház 160. pápája. Hosszú pontifikátusa során nagy népszerűsége tett szert Európában. 215
- Pásztory István** (1888–1986): ügyvéd. 1930-ban lett tagja a Független Kisgazdapártnak. 1945 júniusától nemzetgyűlési képviselő volt, 1946 márciusában az elnökség kizárta a pártból. 1947. augusztus 31-én a Magyar Függetlenségi Párt (MFP) tagjaként lett országgyűlési képviselő. Az MFP mandátumainak 1947. november 20-i megsemmisítése után visszavonult a politikai élettől. 156, 201, 202, 204, 211, 234, 206, 261, 283, 297–299, 306, 311, 313–317, 323, 333–336, 339, 343, 344, 363, 364, 366

- Patacsi Dénes** (1877-?): politikus, Simonyi-Semadam Sándor, majd Teleki kormányában a honvédelmi minisztérium államtitkára volt, 1920–1922 között közoktatásügyi, összeférhetetlenségi és véderő bizottságának tagja. 109, 129
- Perr Viktor Sixtus** (1891–1964): római katolikus lelkész. 1915-ben szentelték pappá. 1930-tól tagja a Független Kisgazdapártnak. 1944. decembertől nemzetgyűlési képviselő. 1947 nyarán kilépett a Független Kisgazdapártból, a Demokrata Néppárthoz csatlakozott. Az 1947. évi parlamenti választásokon nem indulhatott. 145, 189–191, 193, 194, 203, 318, 320
- Peyer Károly** (1881–1956): magyar politikus, miniszter. A két világháború között a magyarországi szociáldemokrácia meghatározó vezetője, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP) és a szakszervezeti mozgalom vezető testületeinek tagja, a Tanácsköztársaság bukása után az ún. „szakszervezeti kormány” belügyminisztere. 240
- Piatrik János** (1884–1953): kisparaszti családból származó gazdálkodó, vasutas. 1918-ban a balassagyarmati munkás- és katonabizottság tagja. 1922-ben Nagyatádi Szabó István kisgazdapártjához csatlakozik, 1944-ben belép a Független Kisgazdapártba, 1945-től a párt nemzetgyűlési képviselője. 1947 júliusában átlép a Magyar Radikális Pártba. 1949-ben négy hónapra internálják, 1951-ben kitelepítik balassagyarmati otthonából. 150–152, 158
- Piros László** (1917–2006): hentessegéd, gyárigazgató. 1953 júliusától a belügyminiszter első helyettese, 1954 júliusától 1956 októberéig belügyminiszter. 1948-tól 1956-ig az MDP vezető testületeinek tagja. 1945 júniusától 1957 májusáig a Magyar Kommunista Párt (MFP) képviselőként nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő volt. 398, 399
- Piusz, XI.** (Ratti, Achille) (1857–1939): olasz katolikus pap, milánói bíboros érsek. 1922-ben választották meg a római katolikus egyház 259. pápájának. Pápasága alatt adta ki a *Quadragesimo anno* című (1931) enciklikát, amelyben újrafogalmazta a katolikus egyház szociális tanítását, valamint a *Mit brennennder Sorge* kezdetű körlevelét (1937), amelyben elítélte a fajelméletet. 302, 303
- Piusz, XII.** (Pacelli, Eugenio) (1876–1958): katolikus főpap. 1899-ben szentelték pappá, 1901-től a vatikáni államtitkárságon dolgozott, 1920-tól németországi nunciussá nevezték ki, 1929-ben lett bíboros, majd 1930-tól államtitkár. XII. Piusz néven pápa 1939–1958 között. 148
- Pócza Lajos** (1909–1993): jogász, községi jegyző. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1947 augusztusában a Demokrata Néppárt tagjaként országgyűlési képviselő lett. 1948. áprilisban pártjából távozva, független képviselő. 1949. januárban emigrált. 388, 390, 407, 410, 411
- Pothornik József** (1903–1981): bányász, bányai igazgató. A Magyar Kommunista Párt (MDP) jelöltjeként 1947 augusztusa és 1953 márciusa között országgyűlési képviselő. 1948 szeptemberétől 1952 augusztusáig a bányászszakszervezet elnöke. 1951 márciusától 1954 júniusáig az MDP Központi Vezetősége, 1957 februárjától tagja volt az MSZMP Központi Bizottságának. 399
- Radnay Árpádné** (1875-?): közéleti személy. A két világháború között a Szociális Testvérek Társasága tevékenységét adományaival és ingatlanok átadásával támogatta. Jótékonyági szervezetek vezetőségi tagja volt. 320

- Ragó Antal** (1898–1974): földmunkás. 1915-ben belép a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Az őszirózsás forradalom alatt nemzetőr, a Tanácsköztársaság idején vöröskatonna. Az 1920-as években a Magyarországi Szocialista Munkáspárthoz csatlakozik, 1926-tól Szolnok megyében kommunista pártszervező. 1945-től a Magyar Kommunista Párt Jász-Nagykun-Szolnok megyei nemzetgyűlési, majd 1947-től országgyűlési képviselője. Az 1953–1958-as ciklust kivéve haláláig Szolnok megye parlamenti képviselője. 288
- Raile Jakab** (1894–1949): római katolikus pap, jezsuita szerzetes. A jezsuita tartomány főtitkára (1835–1942). A II. világháború alatt a budapesti Pápai Nunciatúra Segítő Bizottságának elnökeként sok üldözöttnek nyújtott segítséget. 1948-tól az USA-ban egyetemi tanár a bostoni jezsuita egyetemen. 320
- Rajk László** (1909–1949): tanár, kommunista politikus. 1945-től a Magyar Kommunista Párt vezető testületeinek tagja. 1945. júniustól nemzet- és országgyűlési képviselő. 1946 márciusától belügyminiszter volt, radikális módszerekkel segítette pártjának térnyerését a közigazgatás intézményrendszerében és a hatalom kizárólagos megszerzésében. 1948 augusztusában külügyminiszteri kinevezését kapott. 1949-ben egy koncepciós mintaperben elítélték, kivégezték, 1956-ban rehabilitálták. 243, 326, 332, 352
- Rákosi Mátyás** (1892–1971): magántisztviselő, pártvezető. 1919-ben a szociális termelés népbiztosa. 1945–1953 között államminiszter, minisztertanács elnökhelyettese és elnöke. 1945-től 1956-ig a Magyar Kommunista Párt és a Magyar Dolgozók Pártja főtitkára, első titkára (1953-tól). 1944-től 1957-ig parlamenti képviselő. 142, 298, 376
- Ranolder János** (1806–1875): római katolikus pap, pécsi kanonok, 1849-től veszprémi püspök, egyetemi tanár. Alapítványokat hozott létre a pécsi szegény betegek gyógyítására, Veszprémben kórházat, zárdát, iskolát építtetett, a fővárosban leánynevelő intézet alapítására adományozott nagy összeget. Csopakon, Badacsonyban a Somló hegyen és a Hegyalján a szőlőnemesítés előmozdítója. 199, 320
- Ráskai Lea** (15. sz. vége – 16. sz. eleje): nagy műveltségű domonkosrendi apáca. A Nyulak szigeti kolostorban (a mai Margit-szigeten) élt, valószínűleg 1510–1527 között a kolostor könyvtárosa volt. Kézírásában maradt fenn Szent Margit 1300 k. keletkezett legendája. 199
- Rassay Károly** (1886–1958): politikus, lapszerkesztő, jogász, Huszár-kormányban (1919, nov. 25.–1920. márc. 15.) az igazságügy-minisztérium politikai államtitkára, 1920-tól 1926-ig Budapest nemzetgyűlési, 1929-től 1944-ig Szeged országgyűlési képviselője. 1921-ben megalapította a Független Kisgazda, Földműves és Polgári Pártot, majd Vázsonyi Vilmos halála után a Demokrata Párttal egyesülve a Független Nemzeti Demokrata Pártot. 67, 68, 88, 104
- Ratkó Anna** (Bíró Károlyné, 1903–1981): szövegíró, szakszervezeti vezető, miniszter, a Ratkó-korszak névadója. Az első nő Magyarországon, aki miniszteri posztot töltött be. Az 1947-ben, majd 1949-ben a Magyar Kommunista Párt, illetve a Magyar Függetlenségi Népfront nagy-budapesti listájáról jutott be a törvényhozásba. 1949. június 11-étől a Dobi-kormány népjóléti minisztere, 1950 decemberétől egészségügyi miniszter. 148–150, 154–158, 401, 402
- Ravaszkó László** (1882–1976): református lelkész, református püspök. 1903-tól segédlelkész. 1921-ben választották meg a Dunamelléki református egyházkerület püspökének. Pozíciója miatt a felsőház tagja (1927–44). 1944-ben püspöki körlevelet fogalmazott

- meg az üldözések ellen. 1948-ban külső nyomásra minden tisztségéről lemondott és visszavonult a közélettől. 1953-ban lelkészként is nyugdíjba vonult. 310
- Reicher Endre** (Ráth András) (1897–1981): ügyvéd. 1934-től volt tagja a Független Kisgazdapártnak. 1945. novemberben megválasztották a nemzetgyűlés tagjának. Pártjából 1947 márciusában kilépett, majd a Magyar Függetlenségi Pártban politizált 1947 végéig. 334, 335, 343, 344
- Reményi-Schneller Lajos** (1892–1946): jogász, banktisztviselő. 1935-től 1945-ig parlamenti képviselő volt. 1938 márciusától pénzügyminiszter. Tárcáját a Szálasi-kormányban is megtartotta. A második világháború után a népbíróság halálra ítélte, kivégezték. 307
- Reményik Sándor** (1890–1941) költő, a két világháború közötti erdélyi magyar líra kiemelkedő alakja. 1921-ben az ő szerkesztésében indult meg az Erdélyi Szemléből átalakult *Pásztorlúz* c. folyóirat. Költészetét 1937-ben és 1941-ben Baumgarten-díjjal, 1940-ben Corvin-lánccal ismerték el. 160
- Révész Ferenc** (1912–1985): magántisztviselő, könyvtárigazgató. 1930-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1945-től 1953 márciusáig az SZDP nemzetgyűlési és országgyűlési képviselője volt. 1948-ban az MDP Központi Vezetőség tagjává választották, 1970. novemberből az MSZMP Központi Bizottság tagja volt. 204, 229, 230, 358, 411
- Ribbentrop, Joachim von** (1893–1946): német diplomata, külügyminiszter. 1936-tól Németország londoni nagykövete. 1938 és 1945 között a náci Németország külügyminisztere volt. Háborúd bűnösként elítélték, kivégezték. 304, 305
- Ries István** (1885–1950): ügyvéd. 1921-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1945. áprilistól nemzet- és országgyűlési képviselő. 1945 júniusában kinevezték igazságügy-miniszterre. Az SZDP pártvezetőségi tagja, főtítkárhelyettes, 1948. júniustól az MDP Központi Vezetősége tagja. 1950 nyarán koholt vádak alapján letartóztatták, tisztázatlan körülmények között halt meg. 1956-ban rehabilitálták. 161, 162, 185, 206, 227, 235, 269
- Roosevelt, Franklin Delano** (1882–1945): amerikai politikus, 1933–1945 között az Egyesült Államok 32. elnöke, az egyetlen, aki két ciklusnál tovább vezette a Fehér Házat: négyszer választották meg. 155, 176, 180, 186, 266
- Rosenberg Augusztia** (1859–1946): az Országos Nőképző Egyesület tanintézetének tanulója, majd tanára (tárgyai: magyar nyelv, francia nyelv, német nyelv, történelem, magyar irodalom, művelődéstörténet, földrajz), a Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének ügyvezető alelnöke. 199
- Rothermere, Lord** (Sidney Harold Harmsworth, 1868–1940): brit sajtómágnás és politikus. 1927-ben jelent meg az általa alapított *Daily Mail*-ben *Magyarország helye a Nap alatt* című nevezetes cikke, amelyben Magyarország trianoni békeszerződés utáni helyzetére hívja fel a figyelmet. 177
- Rotta, Angelo** (1872–1965): olasz katolikus pap, magyarországi apostoli nuncius 1930–1945 között. Elsősorban az 1944-es embermentésben játszott szerepe miatt ismert. 196, 306
- Rousseau, Jean-Jacques** (1712–1778): felvilágosodás kori genfi francia filozófus, író, zeneszerző. Politikai filozófiai eszméi nagy hatást gyakoroltak a francia forradalomra és az utókorra. Fő műve *A társadalmi szerződés* (1762). 145, 214
- Rubinek István** (1886–1938): ügyvéd, politikus, 1920–1924 között kisgazdapárti, 1923–1935-ben egységes párti programmal nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő.

Az Egységes Párt ügyvezető alelnöke volt. Az 1935-ös választáson megbukott, a politikai élettől visszavonult. 37, 86, 116

Rudas László (1885–1950): marxista-leninista filozófus, politikus. Bölcsészkarra járt, 1918-ban tagja lett a Kommunisták Magyarországi Pártjának. 1922-től a Szovjet-unióban élt, pártiskolákban és egyetemeken tanított. 1945. áprilistól nemzetgyűlési és országgyűlési képviselő. A Közgazdaságtudományi Egyetem első rektora. 1948 júniusában az MDP Központi Vezetősége tagjává választották. 335, 336, 357, 387, 388, 393, 395, 396, 398, 399

Rupert Rezső (1880–1961): politikus, jogász, újságíró, 1920-ban a kisgazdapárt programjával bekerült a nemzetgyűlésbe, 1921 májusában kilépett a Kisgazdapártból, 1922-ben csatlakozott Rassay Károly akkor Függetlenségi, Kisgazda, Földműves és Polgári Párt nevet viselő ellenzéki csoportjához. 1924-ben elnöke lett a Kossuth Pártnak, 1926-ban a parlamentből kibuktatták. Az 1935-ös választáson Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetségben indult és ismét mandátumhoz jutott. A Polgári Demokrata Párt alelnöke, valamint tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. 115, 128, 135

Samu László (1914–1998): molnár, 1944. november 29-étől a Független Kisgazdapárt Baranya vármegyei főtitkára. 1945–1947 között nemzetgyűlési képviselő. 1947-től 1949 júliusáig a nagy-budapesti pártközpont szervezési főosztályának a vezetője és a X. kerületi pártszervezet elnöke. 1988-ban részt vett a Független Kisgazdapárt újjászervezésében. 150, 152, 156

Sári Ignác (1900–1991): építészmérnök, kisgazdapárti politikus. 1945. január 23-ától Budapest építészügyi kormánybiztosa, az Újjáépítési Hivatal főnöke. 1945 és 1947 között nemzetgyűlési képviselő. A vállalatok államosítása után a Nehézipari Tervezőiroda szakosztályvezetője, 1961-es nyugdíjazása után az István Kórház műszaki tanácsadója volt. 154

Sauer Győző (1907–1994): gazdasági ügyintéző, gazdaságvezető. 1925-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1948-ban megválasztott pótképviselőként hívták be a törvényhozásba. A pártegyesítéskor átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába is. 387, 388

Schandl Károly (1882–1972): agrárpolitikus, államtitkár, lapszerkesztő, felsőházi tag, 1920–1922 között kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő, 1921–1928-ban a Földművelésügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1925–1928-ban az Országos Központi Hitelszövetkezet (OKH) alelnöke, majd 1928–1947 között alelnök-vezérigazgatója. 1927–1931 között országgyűlési képviselő, a felsőház élethossziglan kinevezett tagja (1938. máj.–1944). Az Országos Mezőgazdasági Kamara alelnöke 1929-től, az Országos M. Tejszövetkezeti Központ alapító elnöke (1929–1944), a magyarországi Szövetkezetek Szövetségének elnöki tisztét látta el. 1950–1952-ben letartóztatásban volt, 1956-ban kivándorolt az USA-ba. 31, 50, 66

Schiffer Pál (1911–2001): kereskedelmi alkalmazott, újságíró. 1936-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1945 júniusától nemzet- és országgyűlési képviselő. Tagja lett 1948-ban az MDP Központi Vezetőségének. 1950 áprilisában letartóztatták, koholt vádak alapján életfogytiglanra ítélték, 1955 novemberében szabadult, rehabilitálták. Kereskedelmi kirendeltség vezető, majd nagykövet volt. 186, 294, 374, 390, 393, 406, 407

Sebestyén Stettina (helyesen: Stetina) Ilona (1855–1932): elemi, majd polgári iskolai tanár. Korának egyik legsokoldalúbb és legjelentősebb tanügyi személyisége

- Magyarországon, a kézimunka-oktatás elterjesztésének kezdeményezője, a *Nemzeti Nőnevelés* c. szaklap szerkesztője, 1911–1925 között az állami női ipariskola igazgatója. Tankönyveit csaknem az összes polgári és kereskedelmi iskolában használták. Az Országos Nőképző Egyesület alelnöke, majd elnöke. Négy évtizeden át keresztül a magyar tanítónők és nevelőnők menedékházának létesítésére alakult jótékonyági szervezet, a Mária Dorothea Egyesület vezetője. 199
- Seipel, Ignaz** (1876–1932): osztrák katolikus pap, diplomata. Pápai prelátus, bécsi egyetemi tanár. 1918-ban népjóléti miniszter, 1922-től 1924-ig és 1926–1929-ben szövetségi kancellár volt, 1930-tól külügyminiszter lett. 338
- Serédi Jusztinián** (1884–1945): bencés szerzetes, tudós, egyházigazgató, bíboros érsek, hercegprímás. 1927 és 1945 között a magyar katolikus egyház vezetője, 1933-tól 1945-ig a Szent István Akadémia elnöke. 187, 191, 270, 307, 308, 313, 324, 405
- Seregélyi József** (1904–1984): napszámos, mezőgazdász. A Magyar Kommunista Párt tagjaként 1947. augusztus és 1967. január között országgyűlési képviselő volt. Később a Földművelésügyi Minisztériumban dolgozott. 381, 398, 399
- Shvoy Lajos** (1879–1968): római katolikus lelkész, székesfehérvári püspök. 1903-ban szentelték pappá, 1927-ben a pápa kinevezte székesfehérvári püspökké. 1947-ben pápai trónálló lett. 317
- Sienai Szent Katalin** (1347–1380): olasz misztikus, a domonkos harmadrend tagja és egyháztanító, Európa egyik védőszentje. 134
- Sieyès, Emmanuel-Joseph** (abbé, 1748–1836): katolikus pap, „a francia forradalom legmélyebb politikai gondolkodója” (François Furet). Chartres püspöki helynöke, a kiváltságosok ellen írt *Mi a harmadik rend?* című röpirat szerzője. Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés, majd a Nemzeti Konvent, végül a direktórium alatt az ötszázak tanácsának tagja, direktor, 1799-ben ideiglenes konzul, majd a szenátus elnöke. 257
- Sötér István** (1913–1988): Kossuth-díjas író, irodalomtörténész, esszéista. 1948–1952 között a szegedi egyetem tanára, 1952-től az 1960-as évek végéig az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára, 1953–1956, 1963–1966 között rektora. 1956-ban oktatásügyi-miniszterhelyettes, 1957–1983 között a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetének igazgatója. 187
- Spellman, Francis** (1889–1967): amerikai római katolikus főpap. 1939-től haláláig New York-i érsek, 1946-tól bíboros. 189
- Spitálszky Károly** (1889–1969): vasöntő. 1909-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1945 júniusától 1947 nyaráig nemzetgyűlési képviselő. 1948-ban kizárták a Szociáldemokrata Pártból. 1950-ben koholt vádjak alapján tizenkét évi fegyházbüntetésre ítélték, 1955-ben szabadult. 23, 333–335, 337
- Stadler Frida** (Frieda) (1889–1969): tanítónő, nevelési művek írója, a magyar katolikus leányifjúsági mozgalom megalapítója. 1939–1944 között az Országos Magyar Sajtókamara újságíró szakosztályának tagja. A katolikus nevelői mozgalmak 1948-as megszüntetése után nyelvtanításból élt. 320
- Stanhope, Lord** (Philip Dormer Stanhope, Chesterfield 4. earlje, 1694–1773): brit államférfi, tudós diplomata. Ma főként írói munkásságáról, fiához írt nevelő célzatú leveleiről ismert.
- Steffanist Istvánné** (1896–1956): a Szociális Testvérek Társasága anyagi támogatója, a szerzetesek anyagi létalapját biztosító Testvérszövetség elnöke. A katolikus jótékony-

kodáshoz kapcsolódó „Mindenki karácsonyfája” rendezvények egyik kezdeményezője és szervezője. 176

Steffanits Istvánné (1896–1956): a Szociális Testvérek Társasága anyagi támogatója, a szerzetesek anyagi létalapját biztosító Testvérszövetség elnöke. A katolikus jótékonykodáshoz kapcsolódó „Mindenki karácsonyfája” rendezvények egyik kezdeményezője és szervezője. 320

Stühmerné Oberschall Ilma (1907–?): szociális munkás, politikus. 1945-től a Független Kisgazdapárt nőszervezetének vezetője. 1946-ban tizenkilenc társával együtt kizárták a pártból. 1946-ban részt vett a Sulyok Dezső-féle Magyar Szabadság Párt megalapításában. 1947 augusztusában az Egyesült Államokba emigrált, ott 1949-től 1956-ig tagja volt a Magyar Nemzeti Bizottmánynak. 200, 201, 204, 224

Sulyán György (1910–1983): cipészsegéd, katonatiszt. 1944 októberétől a Magyar Kommunista Párt orosházi szervezete vezetőségi tagja. 1945. júniustól 1953. áprilisig tagja volt az országgyűlésnek. 1950-ben átirányították a néphadseregbe, hivatásos tiszt lett. 1958. június közepén a Nagy Imre-per egyik népbírája. 405

Sulyok Dezső (1897–1965): molnár, ügyvéd, politikus. A Tanácsköztársaság idején csendőrhadnagy. 1925-től legitimista Keresztényszocialista Párt, 1931-től az Egységes Párt, majd a Nemzeti Egység Pártja tagja, 1937 januárjában a Független Kisgazdapárthoz csatlakozott. Náciellenes magatartása miatt a német megszállás idején, 1944. április 3-án letartóztatták. 1945 novemberében Imrédy Béla volt miniszterelnök népbírói tárgyalásán ő látta el a vád képviselőt. 1945 és 1947 között nemzetgyűlési képviselő, 1946-ban a Magyar Szabadság Párt alapító elnöke volt. 1947 augusztusában emigrált, 1949–1950-ben az Egyesült Államokban a Magyar Nemzeti Bizottmány végrehajtó bizottsági tagja, 1948–1950-ben az Amerikai Magyar Népszava egyik irányítója volt. 152, 154, 158, 174, 251, 253

Szabó Imre (1901–1976): római katolikus pap (1924-től), esztergomi segédpüspök (1951–), az esztergomi főegyházmegye apostoli kormányzója (1969–1971). 1939-től az esztergomi érseki helynökségen szolgált. 1939–1944-ig érseki titkár volt. 317

Szabó Piroska (1909–2006): villanyhegesztő, politikus. 1931-ben csatlakozott az illegális kommunista párthoz. 1936-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, illetve a vasasszakszervezet tagja, némozgalmi aktivista. 1944-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba, 1945-ben részt vett Magyar Nők Demokratikus Szövetsége létrehozásában. 1945-től nemzetgyűlési, majd 1947-től 1967-ig országgyűlési képviselő volt. 162, 163, 168, 199, 290, 382, 384–386, 399

Szakasits Árpád (1888–1965): kőfaragó, újságíró. 1903-ban lett az MSZDP tagja, 1938-tól a Szociáldemokrata Párt főtitkára és a Népszava főszerkesztője. A koalíciós kormányokban államminiszter, miniszterelnök-helyettes és iparügyi miniszter (1945. november–1948. augusztus). 1948-tól köztársasági elnök és az elnöki tanács elnöke 1950 áprilisáig. 1945 és 1950 között megszakításokkal, majd 1958-tól haláláig parlamenti képviselő. A Magyar Dolgozók Pártja elnöke (1948–1950). 1950 novemberében koholt vádak alapján elítélték, 1956-ban szabadult. 351, 352, 382, 383, 392, 404

Szakasits D. György (1916–1985): szociáldemokrata politikus, Szakasits Árpád fia. 1945-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőjévé választották. 1947-től a párizsi magyar követség ügyvivője volt, 1948-ban az emigráns spanyol köztársasági kormány

- mellett látta el a magyar ügyvivő feladatát. 1958 és 1967 között a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetem ipargazdasági tanszékén tanított. 176
- Szálasi Ferenc** (1897–1946): 1944. október 16-tól Magyarország „nemzetvezetője” és miniszterelnöke. A Budapesti Népbíróság által 1946-ban háború bűnősként elítélt hungarista politikus. 146, 155, 178, 196, 307, 360
- Szamay Lajos** (1898–1975): szabómester. 1922-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1945. áprilistól a Szociáldemokrata Párt nemzet- és országgyűlési képviselője, 1948. februárban kizárták a pártból, áprilisban lemondatták parlamenti tagságáról. 1946-tól a Városi, Vármegyei és Községi Alkalmazottak Országos Szövetsége főtitkára, a VAOSZ című lap főszerkesztője volt. 315, 324, 375
- Szapáry Erzsébet, grófnő** (1902–1980): a világháború alatt több ezer zsidó származású embert mentett meg, amiért 1998-ban posztumusz Yad Vashem kitüntetést kapott. Legfontosabb tevékenységét az 1939. szeptember 21-én alakult Magyar–Lengyel Menekültügyi Bizottság vezetésében folytatta. 317
- Száva István** (1907–1970): magyar–francia–német szakos tanár, politikus. 1945-től szociáldemokrata nemzetgyűlési, majd 1947-től országgyűlési képviselő. 1948 nyaratól már a Magyar Dolgozók Pártja tagjaként a *Szabad Nép* munkatársa. 1950. november 25-én koholt vádak alapján tizenöt évi fegyházra ítélték. 1955-ben egyéni kegyelemmel szabadult, 1956 augusztusában rehabilitálták. A *Hétfői Hírek* főszerkesztője lett és számos ifjúsági regényt írt. 291
- Széchenyi István, gróf** (1791–1860): politikus, valóságos belső titkos tanácsos, császári és királyi kamarás, író, polihisztor, közgazdász, a Batthyány-kormány közlekedési minisztere, a modern Magyarország egyik megteremtője. 196
- Széchenyi Viktor, gróf** (1871–1945): politikus, tagja volt Andrássy Gyula alkotmánypártjának, később a munkapártba lépett be. Az 1920-as nemzetgyűlési választáson kisgazdaprogrammal a móri kerületben megválasztották, a közigazgatási és közjogi bizottság tagja. 35
- Szeder Ferenc** (1881–1952): napszámos, gyári munkás, kubikos. 1896-ban belépett a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségébe, majd 1897-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1923-tól az MSZDP országos vezetőségének tagja lett, részt vett a párt agrárprogramjának kidolgozásában. 1945-től Békés vármegyei nemzetgyűlési, majd 1947-től országgyűlési képviselő. 1948. április 26-án megfosztották képviselői mandátumától, mivel ellenezte a két munkáspárt egyesülését. 1950. szeptember 13-án koholt vádak alapján életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, a börtönben halálra kínozták. 281–283
- Szegedi Albertné** (1910–1979): textilipari munkás. 1945-ben lett a Magyar Kommunista Párt tagja, 1947-ben országgyűlési képviselőnek választották. Később Békéscsaba polgármestere és városi tanácselnök volt 1954-ig. 368, 371, 380
- Székely Imre Kálmán** (1893–1980): ügyvéd. 1946-ban csatlakozott a Demokrata Néppárthoz. 1947-ben országgyűlési képviselő lett, majd párton kívüli képviselő volt. 1956. október–novemberben részt vett a DNP újjászervezésében. 1958-ban az ügyvédek felülvizsgáló bizottság alkalmatlannak nyilvánította hivatása gyakorlására. 400
- Szélíg Imre** (1903–1968): lakatosmester, szociáldemokrata politikus. A Magyarországi Szociáldemokrata Pártban 1946-tól a pártvezetőség és a szűkebb politikai bizottság tagjaként tevékenykedett. 1945-től nemzetgyűlési, 1947-től országgyűlési képviselő.

- Ellenezte a két munkáspárt egyesítését, ezért 1948-ban kizárták az SZDP-ből. 1948 közepén elhagyta Magyarországot, Svájcba, majd Svédországba ment, végül Angliában telepedett le. Közel húsz éven keresztül a BBC munkatársa, a Munkásrovat vezetője volt. 1951-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Emigrációban elnöke, 1957-ig ő szerkesztette és adta ki a londoni *Szociáldemokrata Népszavát*. 1958-ban Kéthly Anna javára lemondott az emigráns szociáldemokrata párt elnöki tisztről. 159, 210, 211, 274
- Szemes József** (1897–1977): asztalosmester. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba. 1945. novemberben nemzetgyűlési képviselőnek választották. 1947-ben visszatért a szakmájához. 1956 októberében beválasztották az újjáalakult kisgazdapárt intézőbizottságába, 1957-ben rendőri felügyelet alá helyezték. 305
- Szenner József** (1881–1948): ügyvéd. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, 1945. novemberben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1947 augusztusában a Magyar Függetlenségi Párt országgyűlési képviselője lett, novemberben megsemmisítették a mandátumát. 335, 344, 345, 357, 367, 371, 373, 375–377
- Szijj Bálint** (1868–1945): politikus, 1920–1922 között kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő, Tagja a földművelésügyi, közlekedésügyi és zárszámadási bizottságnak. 32, 88
- Szilágyi Lajos** (1882–?): politikus, 1920–1922 között nemzetgyűlési képviselő, a véderő bizottság tagja. 60, 121, 124
- Szirmai István** (1906–1969): magántisztviselő, kommunista politikus. 1929-től a Kommunisták Romániai, majd Magyarországi Pártjának tagja. 1945-től nemzetgyűlési, 1947-től országgyűlési képviselő. 1945 decemberétől Szegeden a *Délmagyarország* című lap felelős, később főszerkesztője, 1949 szeptemberében a Magyar Rádió elnöke lett. 1953-ban letartóztatták és megfosztották képviselői mandátumától. 1955-ben rehabilitálták. 1956 júniusától az MSZMP Központi Bizottságának tagja, az 1960-as évek első felében Kádár János legközvetlenebb munkatársai közé számított. 1966-ban megbízták a KB agitációs és propagandabizottságának a vezetésével. 144
- Szmrecsányi György** (1876–1932): legitimista politikus. 1905-ben a Szabadelvű Párt programjával országgyűlési képviselő, később a Néppárthoz csatlakozott. 1917–1918 közt Pozsony város és vármegye főispánja. 1919-ben a Tanácsköztársaság alatt Bécsbe menekült és élénken részt vett a Bethlen István vezette antibolsevista komité tevékenységében, többek közt a Tanácsköztársaság bécsi bankgassei követségének kirablásában. Tagja volt a Tanácsköztársaság bukása utáni első és második nemzetgyűlésnek. 1920-tól 1921-ig a nemzetgyűlés alelnöke. 132, 133, 135
- Szobek András** (1894–1986): ácsmunkás, politikus. A Magyar Kommunista Párt tagjaként 1944-től 1967-ig parlamenti képviselő. Az MKP, MDP vezető testületeinek tagja (1945–1956), minisztériumi politikai államtitkár (1945–1949) nagykövet (1949–1950, 1953–1954). Miniszter (1950–1953, 1954–1956). 334, 393
- Szomolyai Ágostonné** (1905–1957): kisparaszt, termelősövetkezeti tag. 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba. 1947. augusztustól 1953. áprilisig országgyűlési képviselő volt. 368–370, 381, 385, 386, 388, 389, 391, 395–397
- Szőnyi Tibor** (1903–1949): orvos, neurológus. Külföldről hazatérve 1945-től a Magyar Kommunista Párt KV szervezési, majd káderosztály vezetője. 1947. augusztus 31-én országgyűlési képviselővé választották, 1949 májusában letartóztatták, a Rajk-per negyedrendű vádlottjaként kivégezték. 1955-ben rehabilitálták. 368, 369, 374, 379–381

- Sztálin, Joszif Visszarionovics** (1878–1953): a Szovjetunió Kommunista Pártjának főtitkára, majd titkára, a Népbiztosok Tanácsának, majd a Minisztertanácsnak az elnöke, a Szovjetunió marsallja, generalisszimusz. 153, 288
- Szterényi József, báró** (1861–1941): politikus, kereskedelemügyi miniszter, iparfejlesztési és iparoktatási szakértő, 1920 és 1926-ban pártonkívüli programmal nemzetgyűlési képviselő, 1927-től felsőházi tag. 38, 47, 98, 99, 131–134
- Sztójay Döme** (1883–1946): politikus, diplomata és katona. 1936–1944 között Magyarország berlini követe, majd 1944. március 22-től augusztus 29-ig miniszterelnök. 196, 306, 309, 310, 312, 313
- Szűcs Ferenc** (1922–1999): műegyetemi hallgató, hivatásos katonatiszt. 1945-ben lett a Nemzeti Parasztpárt tagja, 1947-től a párt egyik központi titkára. 1947 augusztusában országgyűlési képviselőnek választották. 1949-ben belépett a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949 augusztusától hivatásos katonai szolgálatot vállalt. 1980–1988-ban az MSZMP KB tagja volt. 367, 385, 391, 396, 399, 400
- Tasnádi Kovács József** (1871–?): politikus, jogász, 1920–1922 között nemzetgyűlési képviselő, az igazságügyi, közigazgatási és közjogi bizottság tagja. 56
- Taszler Béla** (1872–1942): 1920–1922 között nemzetgyűlési képviselő, a gazdasági, közlekedési, mentelmi, munkásügyi és vízügyi bizottság tagja. 107
- Teleki Pál, gróf** (1879–1941) földrajztudós, tanár, politikus, többszörösen megválasztott országgyűlési képviselő, előbb a Magyar Királyság külügyminisztere 1920-ban, majd az ország miniszterelnöke 1920-tól 1921-es lemondásáig, ezt követően 1938 és 1939 között vallás- és közoktatásügyi miniszter. Az 1939-es választásokat követően az ország megválasztott miniszterelnöke 1941-es öngyilkosságáig. A Magyar Tudományos Akadémia tagja. 21, 35, 41, 266, 330, 375
- Ternay István** (1894–1987): újságíró, író. 1945-ben belépett a Független Kisgazdapártba, novemberben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1946 márciusában a munkáspártok nyomására kizárták. Részt vett a Magyar Szabadság Párt megalapításában, 1947 nyarán a Független Magyar Demokrata Párt jelöltjeként mandátumhoz jutott. 1948 augusztusában párton kívüli képviselőként Ausztriába távozott, majd Brazíliában és a Német Szövetségi Köztársaságban újságíró volt. 239–242, 305, 306, 387
- Theodóra, bizánci császárné** (500 körül–548): I. Iusztinianosz bizánci császár felesége, a Bizánci Birodalom történetének legbefolyásosabb császárnéja. 72
- Theodosius, I. (Flavius Theodosius)** (347–395): hadvezér, római császár, a Római Birodalom utolsó egyeduralkodója (379–395). Uralma alatt rendeleteivel a kereszténységet államvallássá tette. 302
- Thewrewk-Pallaghy Attila** (1901–1989): közjogász, miniszteri osztálytanácsos. 1918 után a második világháború befejezéséig a Honvédelmi Minisztériumban osztálytanácsos volt, majd külföldre távozott. 321
- Tildy Zoltán** (1898–1961): református lelkész, tanár, politikus, magyar miniszterelnök, majd köztársasági elnök. 1916-tól lelkészként, majd párhuzamosan református lapok szerkesztőjeként dolgozott, 1942 és 1944 között gazdálkodott. A világgazdasági válság idején, 1929–1930-ban Nagy Ferencsel és másokkal együtt megszervezte az ellenzéki Független Kisgazdapártot, amelynek 1930. október 12-i megalakulásától kezdve ügyvezető alelnöke volt. A második világháborúban a legszélesebb nemzeti összefogást sürgette a fasiszmus ellen. Védte az alkotmányos rendet, élesen szembefordult

a magyarországi nyilas- és nemzetiszocialista mozgalmakkal. Október 11-én Szakasits Árpáddal együtt a háborúból való kiugrás előkészítéséről tárgyalt Horthy Miklós kormányzóval. 1945-ben tagja lett a Nemzetgyűlésnek, amely 1946. február 1-jén köztársasági elnökké választotta. 1948. július 30-án veje, Csornoky Viktor kairói követ koholt vádakon alapuló kémkedési ügyét felhasználva lemondásra kényszerítették. 1948. augusztustól 1956. május 1-jéig feleségével együtt házi őrizetben tartották. Az 1956-os forradalom idején a Nagy Imre-kormány államminisztere. 1957-ben a Nagy Imre-perben a Legfelsőbb Bíróság hat év szabadságvesztésre ítélte, 1959-ben szabadlábra helyezték. 1989-ben rehabilitálták és az 1956-ban vállalt szerepéért ki-tüntették. 143, 158, 182, 245, 351

Tiso, Jozef (1887–1947): római katolikus szlovák pap és politikus, az 1938–1945 közötti fasiszta bábállam, az első Szlovák Köztársaság elnöke. Az ún. klérofasizmus (teokratikus jellegű fasiszta ideológia) legismertebb képviselője. 188, 18, 304

Tisza Kálmán (1830–1902): nagybirtokos, jogász. 1875-től a Szabadelvű Párt vezéréként 15 éven át folyamatosan magyar miniszterelnök. 97, 374

Titulescu, Nicolae (1882–1941): román diplomata, ügyvéd, egyetemi tanár és politikus. Pénzügyminiszter, többször külügyminiszter, meghatalmazotti miniszter, a Nemzetek Szövetségének elnöke (1930–1932). 1935-től haláláig a román Tudományos Akadémia tagja. 186

Töreký Géza (1873–1961) a Kúria elnöke. 1922-től a budapesti büntető törvényszék al-elnöke, 1926-tól elnöke. A rögtönítélő bíróság elnökeként ő ítélte halálra és végeztette ki Sallai Imrét és Fürst Sándort 1932. július 29-én. A II. világháború idején a visszavonuló német csapatokkal nyugatra menekült. 274

Török Júlia (1910–1971): varrónő, politikus. 1937-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, később, a német megszállás alatt bujkálni kényszerült és egy hamis mentesítő iratokat gyártó nyomdában dolgozott. 1945-től nemzetgyűlési, 1947-től országgyűlési képviselő. 1948 márciusától az SZDP utolsó országos vezetőségének a tagja. 1948. júniusban átigazolták a Magyar Dolgozók Pártjába. 1953-tól ülnök volt a Fővárosi Bíróságon, 1957 szeptemberétől haláláig a *Magyar Nemzet* munkatársaként dolgozott. 287, 290–292, 333, 337, 406

Tuka, Vojtech (Tuka Béla, 1880–1946): szlovák jogász és politikus. 1939 és 1944 között az első Szlovák Köztársaság miniszterelnöke és külügyminisztere, a pozsonyi Szlovák Egyetem rektora, a Szlovák–Német Társaság elnöke. 188, 304

Ugron Gábor (1880–1960): politikus, miniszter, a Tanácsköztársaság bukása után megalakította a Nemzeti Szabadelvű Pártot. A Demokrata Párttal történt egyesülés után a Nemzeti Polgári Párt elnöke lett, majd kilépett és 1926-ban csatlakozott Bethlen István Egységes Pártjához. 135

Usetty Ferenc (1878–1923): politikus, 1920–1922 között Keresztény Nemzeti Egyesülés párti képviselő, Fővárosi bizottsági tag, tagja az igazságügyi, közlekedésügyi és közoktatásügyi bizottságnak. 64, 66, 67, 101

Vágvölgyi Tibor (1911–1983): gyári munkás, kereskedelmi tisztviselő, politikus. 1930-ban belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, 1945-től nemzetgyűlési képviselő volt, majd a két munkáspárt egyesítése során, 1948. március 17-én megalakított nagybudapesti egységbizottságban az SZDP képviselője lett. 1949 és 1953 között parlamenti képviselő volt. 1952-ben történelem szakos tanári diplomát szerzett, 1955-től 1973-ig

- a Tankönyvkiadó Vállalat igazgatója, 1956 után harminc éven át a budapesti párt-bizottság tagja, 1980-ig az MSZMP központi ellenőrző bizottságának tagja volt. 255
- Vajda Imre** (1900–1969): közgazdász. 1945-től a Szociáldemokrata Párt nemzet- és országgyűlési képviselője. Több iparági minisztérium államtitkára volt (1946–1950). Az MDP KV és PB tagja (1948–1950). 1950-től 1956-ig koholt vádak alapján bebörtönözték. 383–386, 388–390
- Varga Béla** (1903–1995): római katolikus lelkész, parlamenti házelnök. 1931-től a Független Kisgazdapárt tagja, a párt alelnöke. 1939-től országgyűlési képviselő. 1945 áprilisától 1947 nyaráig nemzetgyűlési képviselő volt. 1946 februárjától 1947. júniusi emigrálásig a nemzetgyűlés elnöke. Az emigrációban alakult Magyar Nemzeti Bizottmány és a Magyar Bizottság is elnökévé választotta. 170, 187, 232, 238, 280, 312, 317, 318
- Vas Zoltán** (1903–1983): kommunista politikus. A Tanácsköztársaság idején budapesti gimnazistaként lép be Kommunisták Magyarországi Pártjába. Csehszlovákiában kapcsolódik be az illegális mozgalomba. 1922 és 1925 között a moszkvai egyetem hallgatója. 1926-ban Budapesten letartóztatják, 1940-ig fegyházbüntetését tölti. 1940-től a moszkvai Kossuth Rádió munkatársa, belép a Vörös Hadseregbe. 1944 októbertől ismét Magyarországon tevékenykedik. 1944-től a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja színeiben nemzetgyűlési, ill. országgyűlési képviselő 1957-ig, közben magas állami és párttiszségeket tölt be, 1953-ig az Országos Tervhivatal vezetője. 1956. október 27-étől Nagy Imre második kormányában közellátási kormánybiztos. November 4-én a jugoszláv követségre menekül, november 18-i távozásakor a szovjet hatóságok letartóztatják, majd Romániába internálják. A Nagy Imre-perből kihagyják, de csak 1958 végén térhet vissza Magyarországra. Az Elnöki Tanács kegyelemben részesíti, de nem veszik fel a Magyar Szocialista Munkáspártba. 143, 144, 150, 154, 159, 160, 195
- Vásáry József (1890–1975)**: mezőgazdász. 1934-től a Független Kisgazdapárt tagja. 1931 és 1938 között a felsőház rendes tagja. 1944 decemberétől 1947 novemberéig nemzet- és országgyűlési képviselő. 1944. december és 1946. március között a mindenkori kormányok földművelésügyi politikai államtitkára. Pártjából 1946. márciusban kizárták, a Magyar Szabadság Pártban, majd a Magyar Függetlenségi Pártban politizált. 177, 178, 180, 181, 214, 215, 238–241, 254–256, 258–261, 264, 266–268, 271, 305, 310, 311, 315–317, 375
- Vass József** (1877–1930): római katolikus pap, kalocsai nagyprépost (1926-tól). Kereszténypárti politikus, 1920-tól haláláig képviselő és számos kormányban közéleti, vallás- és közoktatásügyi, népjóléti és munkaügyi miniszter. Szociálpolitikai törvényeket kezdeményezett. 64, 65, 69, 75, 93, 95, 374
- Veesenmayer, Edmund** (1904–1977): német közgazdász, diplomata. 1944. március 19-én teljhatalmú magyarországi megbízottnak és német követnek nevezték ki. Segítségnyújtott a nyilas hatalomátvételhez. A nemzetközi katonai törvényszék 20 év börtönrre ítélte, 3 év elteltével szabadlábra helyezték. 306, 307
- Verebély (Verebély) Tibor dr.** (1875–1941): orvos, sebész, patológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. Sebészorvosi munkássága a legkülönbözőbb elváltozások műtéti gyógyítására kiterjedt, emellett sokat tett a sebészeti kórtan és kórismetan megszilárdításáért. 1914-től 1941-ig a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi karán a sebészeti tanszék tanszékvezető egyetemi tanára. 185

- Veres Pálné** (Farádi, sz. Beniczky Hermin Karolina, 1815–1895): a magyar nőnevelés úttörője, a 19. század iskolaalapító magyar nagyszónya, az Országos Nőképző Egyesületnek alapítója. 199
- Veress Anna** (1894–1988): polgári iskolai tanár, szerzetesnő. 1922-től az erdélyi Katolikus Nőegyletek Országos Szövetségének titkára, 1924-ben belép a Szociális Testvérek Társasága szerzetesrendbe. 1931-től 1942-ig a rend erdélyi kerületi főnöknője. 1943-tól a budapesti anyaház vezetője. 1945-ben csatlakozik a Független Kisgazdapárthoz. 1945–1947 között nemzetgyűlési képviselő (nagy-budapesti választókerület), 1946-tól, miután kizárták az FKgP-ből, pártonkívüliként. Parlamenti tevékenysége során együttműködik rendtársával, Slachta Margittal. Az 1947. augusztus 31-i országgyűlési választásokon pótképviselővé választják. 1950. június 18-án kitelepítik Békéscsabára, de szerzetesártaival együtt augusztus végén visszatérhet Budapestre. Később a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat központjában és a volt szerzeteseket foglalkoztató Solidaritas Háziipari Szövetkezetben dolgozik. 200, 224, 300
- Verolino, Gennario** (1906–2005): római katolikus püspök, szentszéki diplomata. Angelo Rotta apostoli nuncios titkáráként 1944-től Magyarországon élt. Rotta támogatásával 30.000 magyar zsidót ment meg a holokausztól. 2004-ben svéd Per Anger-díj kitüntetettje, 2007-ben Izraelben Világ Igaza posztumusz elismerésben részesül. 196, 306
- Vértes István** (1893–1959): műszaki kereskedő. 1947-ben a Független Magyar Demokrata Párt képviselőjében lett az országgyűlés tagja. 1949-ben elhagyta az országot. 387, 392, 404, 405
- Villám János** (1886–1957): asztalos, famunkás. 1906-tól a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnak volt tagja. 1945-ben, majd 1948 áprilisától 1953-ig nemzet- és országgyűlési képviselő. Később az Építő-, Fa- és Építőanyag-ipari Dolgozók Szakszervezetének az elnöke. 392
- Vilmos császár, II.** (1859–1941) 1888. június 15. és 1918. november 9. között a Német Birodalom császára és Poroszország királya. 149
- Visnyei Sándor** (1903–1970): vasesztergályos. 1922-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1945. áprilistól 1948. áprilisi lemondatásig a nemzet- és országgyűlés tagja. 1950 és 1953 között Recsken internálták. 339
- Voltaire, François-Marie Arouet** (1694–1778): francia költő, író és filozófus. A francia felvilágosodás egyik legnagyobb alakja. 293, 294
- Wallenberg, Raoul** (1912–1947?): svéd építész, kereskedő, diplomata. Építészmérnöki diplomájának megszerzése után külkereskedő lett. 1944-ben a svéd kormány és az amerikai War Refugee Board felkérésére, a svéd követség titkáráként embermentő akciók sorozatában vett részt. 1945 januárjában nyoma veszett, feltehetőleg szovjet fogságban halt meg. 319
- Ward Mária** (Mary Ward, 1585–1645): angol klarissza szerzetesnő, 1609-ben új rendet alapít a Boldogságos Szűz Mária Intézete (Institutum Beatae Mariae Virginis) néven. 1631-ben eretneknek nyilvánítják, majd az inkvizíció felmenti. Intézete az angolkisasszonyok szerzetesrendjének (Congregatio Iesu) elődje. 199
- Weiss Edit** (Weiss Edith) (1899–1967): báró Weiss Manfréd iparmágnás legkisebb lánya. A család jótékonyági tevékenységének irányítója (csecsemőotthon, napközi otthon, női munkásiskola szervezője). Családjával 1944-ben hagyta el az országot, haláláig az Amerikai Egyesült Államokban élt. 188

- Wilson, Thomas Woodrow** (1856–1924): tanár, politikus az Amerikai Egyesült Államok 28. elnöke (1913–1921). Az első világháború idején kifejtett tevékenységéért 1919-ben Nobel-békedíjat kap. 82, 177
- Wolff Károly** (1874–1936): politikus. 1909-től vezette az általa megszervezett magyar főudvarnagyi bíróságot, majd 1920-ban megalapította és haláláig vezette a fővárosi szinten működő Keresztény Községi Pártot. 158
- Zadravec István** (1884–1965): horvát származású ferences szerzetes, katolikus pap (1907–), tábori püspök (1920–1927). Kapcsolatban állt Horthy Miklós nemzeti hadseregével. 374
- Zentai Béla** (1914–1980): gépészmérnök. 1945-től a Magyar Kommunista Párt tagja, 1947–1950-ben országgyűlési képviselő. Később különböző gyárakban főmérnök volt. 384–386, 390
- Zentai Vilmos** (1899–1983): tisztviselő. 1919-től a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja. 1945 áprilisától 1948 áprilisáig nemzet- és országgyűlési képviselő, mandátumáról lemondatták. 1945 novemberétől 1948 februárjáig a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára volt. 1950-ben koholt vádak életfogytiglani börtönre alapján ítélték. 1956-ban szabadult, rehabilitálták. 208, 335
- Zgyerka János** (1903–1982): bányász, szakszervezeti vezető. 1945 júniusától 1958-ig nemzetgyűlési és országgyűlési képviselő. 1945-től a Magyar Kommunista Párt tagja, 1948. június és 1951. március között az MDP Központi Vezetősége tagja. 370, 373, 374, 376, 380, 381, 392
- Zichy Gyula, gróf** (1871–1942): kalocsai érsek, pécsi püspök. 1895-ben szentelték pappá. 1897-től pápai kamarás. 1905-től 1926-ig pécsi püspök, 1923-ban egyúttal a kalocsai érsekség apostoli adminisztrátora. 1925-ben kalocsai érsekké nevezték ki. Tagja volt a főrendiháznak, majd a felsőháznak. 315
- Zirzen Janka** (1824–1904): pedagógus, a magyar nevelés egyik kiemelkedő alakja. Az 1869-ben létrejött Magyar Királyi Tanítónő Képezde, majd 1875-től az Erzsébet Nőiskola igazgatója. Tevékenységéért 1877-ben Ferenc József császár a Koronás Arany Érdemkereszttel tünteti ki. 199
- Zoltán Pál** (1898–1989): hivatásos katonatiszt. 1945-től tagja a Pálffy József vezette Keresztény Demokrata Néppártnak, 1947 nyáron csatlakozott a Demokrata Néppárthoz, augusztusban országgyűlési képviselővé választották. 1948 februárjában kilépett pártjából, 1949 elején külföldre menekült. 407
- Zöld Sándor** (1913–1951): orvos. 1944-től a Magyar Kommunista Párt tagja, 1948–1949-ben MDP KV póttagja, rendes tagja, 1950-től a PB tagja. 1945-től haláláig nemzet- és országgyűlési képviselő volt. 1944–1945-ben belügyminisztériumi politikai, majd 1948–1950-ben adminisztratív államtitkár volt. 1950. júniustól belügyminiszter, öngyilkos lett. 152, 376
- Zsedényi Béla** (1894–1955): jogakadémiai tanár, ügyvéd. 1944-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöke, 1945 januárjától a Nemzeti Főtanács vezetője. 1944-től 1947 novemberéig nemzet- és országgyűlési képviselő, a Magyar Függetlenségi Pártban szerzett mandátumától megfosztották. 1950-ben letartóztatták, koholt vádak alapján elítélték, a börtönben halt meg. 239, 265, 336

KÉPEK

1. kép: Slachta Margit a mandátuma átvételekor tartott beszéde közben

2. kép: Slachta Margit az ünneplőkhöz szól mandátuma átvételekor

3. kép: Slachta Margit és az ünneplő tömeg

4. kép: A mandátuma átvételekor Slachta Margitot ünneplő tömeg Budán, a Szentháromság téren 1920-ban

5. kép: Slachta Margit az ünneplő tömeghez beszél a Szentháromság téren

6. kép: Slachta Margit 1924-ben

KÉPEK FORRÁSAI

A kötet első borítójának fotója: Szociális Testvérek Társasága

A kötet hátsó borítójának fotója: Nemzeti Filmintézet – Filmarchívum

Az előszónál szereplő fotó (10. oldal): Szociális Testvérek Társasága

Az 1920-1922-es rész előtt szereplő fotó (19. oldal): Nemzeti Filmintézet – Filmarchívum

Az 1945-1947-es rész előtt szereplő fotó (137. oldal): Szociális Testvérek Társasága

Az 1947-1949-es rész előtt szereplő fotó (349. oldal): Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár

A fotómelléklet képeinek származási helye:

1. Slachta Margit a mandátuma átvételekor tartott beszéde közben: Nemzeti Filmintézet – Filmarchívum
2. Slachta Margit az ünneplőkhöz szóló mandátuma átvételekor: Nemzeti Filmintézet – Filmarchívum
3. Slachta Margit és az ünneplő tömeg: Nemzeti Filmintézet – Filmarchívum
4. A mandátuma átvételekor Slachta Margitot ünneplő tömeg Budán, a Szentháromság téren 1920-ban: Nemzeti Filmintézet – Filmarchívum
5. Slachta Margit az ünneplő tömeghez beszél a Szentháromság téren: BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény
6. Slachta Margit 1924-ben: Szociális Testvérek Társasága